ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 1 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 1er JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10950 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.950

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Զօր. Ճեվտէթ Սունայի Փարիզ ժամանումին առթիւ տեղական մամուլը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը մասնաւոր կարեւորութիւն ընծայեցին Ֆրանքեւ-թուրք բարեկամութեան, որ դարաւոր պատմութիւն ունի:

Սովորութիւն դարձած է յիշել, որ Ֆրանսա եւ Թուրքիա սերտ յարաբերութիւն հաստատած են քաղաքական եւ տնտեսական դետնի վրայ ԺԶ. դարուն, Ֆրանսուա Ա. թագաւորի եւ Քանունի Սուլթան Սուլէյմանի կնքած դաշնագրով:

Ֆրանսա առաջին պետութիւնն էր, որ առանձնաշնորհեալ դիրք ստեղծեց իրեն համար Թուրքիոյ մէջ, շնորհիւ «կապիտիւլասիոն»ներուն:

1854-55ի Խրիմի պատերազմին Ֆրանսա դիրք բռնեց Թուրքիոյ կողքին՝ ընդդէմ Ռուսիոյ:

Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ Ֆրանսա այցելեց ճիշդ հարիւր տարի առաջ, 1867 Յունիս 30ին, Փարիզի միջազգային ցուցահանդէսին առթիւ եւ հիւրասիրուեցաւ Նափոլէոն Գ. կայսեր կողմէ:

Անկէ ետքը երկու երկիրներու յարաբերութիւնները լաւ ճամբու մէջ մտան: Ֆրանսական դրամագլուխը լայնօրէն գործածուեցաւ Թուրքիոյ ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ:

Ֆրանսական ընկերութիւններ կարեւոր առանձնաշնորհներ ստացան Ապտիւլ Համիտի օրով: Ֆրանսացի կրօնաւորներ դպրոցներ բացին օսմանեան կայսրութեան գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Յիսուսեանները համալսարան հիմնեցին Պէյրութի մէջ:

1914էն առաջ Ֆրանսա դարձած էր աշխարհի դրամատունը: Մեծ ու փոքր պետութիւններ, սկսեալ Ռուսիայէն, դրամ փոխ կ'առնէին Ֆրանսայէն:

Թուրքերն ալ օգտուեցան առիթէն եւ առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին հինգ միլիոն դեղին ոսկի փոխ առին Ֆրանսայէն, քանի մը ամիս ետք պատերազմ յայտարարելու համար անոր դէմ Գերմանիոյ կողքին:

Զինադադարէն ետք Կիլիկիոյ մէջ, Ատանայէն մինչեւ Մարաշ ու Հաճըն, մինչեւ Այնթապ ու Եդեսիա ճակատեցան Ֆրանսական ուժերուն դէմ, Մուսթաֆա Քէմալի օրով:

1939ին, համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին Ֆրանսայէն նուէր ստացան Սանճաքը (Իսկէնտէրուն եւ Անտիոք):

Անկէ ի վեր բարեկամական դարձան յարաբերութիւնները Ֆրանսայի և Թուրքիոյ միջեւ:

Ֆրանսայի պետական դէմքերը այցելեցին Անդարա: Ֆրանսական դրամագլուխը դարձեալ շարժման մէջ դրուեցաւ զանազան ձեռնարկներ գլուխ հանելու համար:

Հնգամեայ ծրագրին առթիւ Ֆրանսա յիսուն միլիոն տոլար յատկացուց Թուրքիոյ: Ճարտարագէտներ եւ մասնագէտ խորհրդականներ ղրկեց զանազան կառուցումներու աջակցելու համար:

Բազմաթիւ թուրք ուսանողներ նպաստ կը ստանան Ֆրանսական կառավարութենէն:

Մշակութային դետնի վրայ Ֆրանսա մեծապէս կ'աջակցի Թուրքիոյ: Ֆրանս. մշակութային կեդրոններ հաստատուած են Պոլսոյ, Անդարայի եւ Իզմիրի մէջ: Թրքական վարժարաններու մէջ կը դասախօսեն 97 Ֆրանսացի ուսուցիչներ, որոնց 17ը՝ համալսարաններու մէջ: «Ֆրէր»ներու դպրոցները արտօնուած են շարունակելու իրենց կրթական գործունէութիւնը:

Քսան տարիէ ի վեր, այսինքն 1947ի «Թրումընի վարդապետութենէն» ասդին անգլերէնը աւելի տիրապետող դարձած է թուրք զինուորական եւ մտաւորական շրջանակներու մէջ: Այժմ ջանքեր կ'ըլլան աւելի զարկ տալու համար Ֆրանսերէնի տարածման:

Տնտեսական-առեւտրական դետնի վրայ, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները հետզհետէ կը սերտանան:

1966ին Ֆրանսա 43,7 միլիոն տոլարի ապրանք արտածած է դէպի Թուրքիա, նախորդ տարուան վրայ 103 առ հարիւր յաւելումով: Իսկ Թուրքիայէն գնած է 24,6 միլիոն տոլարի ապրանք, 1965էն 23 առ հարիւր աւելի:

Թուրքիա «ընկերակից» անդամ է Հասարակաց Շուկային եւ մեծապէս կ'օգտուի այս հանգամանքէն՝ ապրանք ծախելու համար Եւրոպացիներուն:

Ամէն տարի մեծ թիւով Ֆրանսացի զբօսաշրջիկներ կ'այցելեն Թուրքիա, հրապուրուելով անոր բնական դեղեցկութիւններէն եւ ապրուստի աժանութենէն:

Զբօսաշրջիկները հրապուրելու համար Թուրքերը կ'օգտագործեն ոչ միայն Պոլսոյ բիւզանդական արուեստի հրաշակերտները, այլ եւ հայկականները, — Աղթամարն ու Անին, որոնց համար սկսած են քարոզչութիւններ ընել, զանոնք ներկայացնելով իբրեւ թրքական արուեստի նմոյշներ:

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին այցելութիւնը առիթ պիտի ընծայէ անշուշտ աստիճան մը աւելի սերտացնելու երկու երկիրներու առեւտրական ու մշակութային յարաբերութիւնները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԴ ՉԻ ՃԱՆՉՆԱՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԴԷՄ Է ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ

Քսան տարի է առաջին անդամ ըլլալով, բոլոր պարիսպները վար առնուած են եւ Երուսաղէմ վերամիացած է ու Արաբ եւ Իսրայելցի իրարու քովէ կ'անցնին: Որքան ալ զարմանալի թուի, այս առթիւ ոչ մէկ միջադէպ պատահած է: Հին քաղաքին Արաբները զարմանքով դիտած են նոր քաղաքը, իր ճոխ խանութներով ու իսրայելցի ոստիկանները սկսած են Արաբներուն բացատրել փողոցի անկիւններու կայքի լոյսերը, զորս երբեք տեսած չըլլալով, Արաբները կը կենային երբ լոյսը կանաչ էր եւ կ'անցնէին երբ կարմիր էր:

Կը մնայ սակայն արտասահմանի կարծիքը: Ոչ Մոսկուա, ոչ Ուոշինկթըն, ոչ ալ Փարիզ կը ճանչնան Երուսաղէմի վերամիացումը: Փարիզի համար կացութիւնը յստակ էր եւ Նախարարաց Խորհուրդի բանբերը կը յիշէր Ֆրանսայի դիրքը, այնպէս ինչպէս ճշդուած էր Յունիս 22ին, երբ տը Կոլ կը յայտարարէր.— Ֆրանսա կատարուած իրողութիւն չի նկատեր ցամաքի վրայ եղած որեւէ փոփոխութիւն: Ասիկա կը վերաբերի նաեւ Երուսաղէմի: Նոյն դիրքը կը բռնէ Լոնտոն, դալով արաբական երկիրներուն, կացութիւնը բոլորովին տարբեր է:

Գահիրէի մէջ իսլամական Խորհուրդը ստիպողական նիստ գումարած է նիհատի կոչ ըրած բոլոր մահմետականներուն: Նոյն պատկերը կը պարզուի Պաղտատէն Ալժէ, ուր վրդովումը գագաթնակէտին հասած է.— «Պէտք է քշել յափշտակիչը Երուսաղէմի արաբական հողէն» կը խորագրէ էլ Մուհահիտ: Թունուզ ալ կը բողոքէ, մինչ Նասր հեռագիր մը ղրկած է Պուրկիպայի ուր կ'ըսէ.— «Արաբ հպարտ ժողովուրդը անձնատուր պիտի չըլլայ իսրայելեան յարձակման եւ շնորհիւ իր կազմակերպութեան եւ շարքերուն միատարրութեան ետ պիտի մղէ Իսրայէլի վատ յարձակումը, եւ պիտի ստիպէ որ ան ենթարկուի արաբական կամքին»:

Սուրիոյ մէջ, Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը հաստատէ որ «Արաբները երբեք թոյլ պիտի չտան Իսրայէլի որ միջազգային օրէնքը փոխարինուի ժէօնկլի օրէնքով:

Լիբանանի մէջ, Թելեկրաֆ թերթը կը խորագրէ.— «Ամբողջ աշխարհ ըմբոստութեան մէջ է Իսրայէլի դէմ Երուսաղէմի կցումին առթիւ»:

Գալով Վատիկանի, Լիբանանի լրատուութեան նախարարը Միշէլ Էտտէ յայտարարած է.— «Երուսաղէմի դատը կը վերաբերի աշխարհի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներուն, վասնզի քաղաքին գրաւումը հարուած մըն է քրիստոնեայ կրօնքին սրտին», մինչ Լիբանանի նախագահը՝ Շ. Հելու Պապին կը դիմէր, որպէսզի իր ազդեցութիւնը ի գործ դնէ արգիլելու համար Երուսաղէմի կցումը:

Տարօրինակն այն է սակայն թէ ամէնէն վերապահ դիրքը բռնած է ներկայիս Վատիկան: Կը յիշուի միայն Ս. Աթոռի դիրքըբ ըստ որուն միակ փափաքելի կարգադրութիւնը Ս. Վայրերու միջազգայնացումն է այն ձեւով ինչպէս ուզուած է 1947ին, ՄԱԿի կողմէ:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գրաքննութիւնը եւ արեւելեան Եւրոպայի հետ յարաբերութեանց վատթարացումը պատճառ դարձած են որ Աթէնքի փառատօնը կարգ մը փոփոխութեանց ենթարկուի:

Այսպէս ջնջուած են Ատտիկեցի Հերովդէս թատրոնը կատարուելիք հանդիսութեանց կարգին Մոսկուայի Ֆիլհարմոնիայի, ջութակահար Տաւիտ Օյսթրախի, Կիրով Հնդեակին նուագահանդէսները:

Խորհրդային Ֆիլմերու ցուցադրութիւնը արգիլուած է:

Միւս կողմէ ժողովրդական միտքը «բարձրացնելու» համար եւ ցուցական բաներէ խուսափելու, յոյն դասական թատրոնի կարգ մը ներկայացումներն ալ ջնջուած են: Ասոնց կարգին Եւրիպիդէսի Փիւնիկեցիները եւ Աղերսարկուները, Սոփոկլէսի Էասը, Արիստոփանի կատակերգութիւնները, վասնզի Յոյները հոն կըրւան բաղդատութեան եզրեր գտնել թագաւորին, կրօնքի կամ ներկայ վարչաձեւին քննադատութիւններուն հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» խիստ կերպով կը քննադատէ Ալեքսիս Կոսիգինը այն «ընտանեկան» հաւաքոյթին համար, ինչպէս կը գրէ, զոր ունեցած է Ճոնսընի հետ, Կլասպորօ: «Իսկապէս Կոսիգին իր տան մէջ էր, կը գրէ թերթը: Խոստովանութիւնն է վերաքննական խըմբակին համար իր դաւաճանութեան... հակառակ անոր որ Կրեմլին կը բնակին, Կոսիգինի եւ իր նմաններու սիրտը Սպիտակ Տուն կը գտնուի»:

ԺԷՅՆ ՄԷՆՍՖԻԼՏ Ամերիկուհի ծանօթ դերասանուհին մեռաւ կառքի արկածի հետեւանքով, առջի օր: Երեք զաւակները որոնք իրեն հետ էին, թեթեւ վէրքեր ունին միայն: Ծնած էր 1933ին եւ երեք անդամ ամուսնացած 6 զաւակ ունէր:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան բարեփոխումի գլխաւոր միջոցները կը յայտնուին թէեւ ցարդ պաշտօնական բնոյթ չունին: Հաւանաբար բարձրանայ սակի բանուորական բաժինը: Հարիւրին 80էն 75ի իջնէ բժշկական եւ դեղերու ծախքերու հատուցման բաժինը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը օփերայի երեկոյթով վերջացուց իր այցելութեան պաշտօնական մասը: Իր կարգին Թուրքիա հրաւիրեց տը Կոլը, որ հրաւէրը ընդունեցաւ առանց սակայն թըւական ճշդելու:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը Ժորժ Փոմփիտու Մոսկուա հասաւ, պաշտօնական այցելութեան: Երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Կոսիգինի եւ Պոդգորնիի հետ: Կոսիգին Ուրբաթ գիշեր Հաւանայէն Փարիզ կը հասնէր եւ յաջորդ առաւօտ Մոսկուա կը վերադառնար:

ԼԱ ՓԱԶԷՆ կը հաղորդեն թէ երկու ամիս ետք Տիկին Ժանին Ալեքսանդր-Տըպրէ ցարդ չէ կրցած տղան տեսնել: Առջի օր միայն լուր առած է թէ ողջ եւ առողջ է բայց վստահ չէ որ արդար դատավարութիւն մը ըլլայ իր տղուն: Ռեժիս Տըպրէ յայտարարած է իր փաստաբանին թէ համայնավար չէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Կարմիր Հրապարակին վրայ անձնասպան եղող մարդը խենթ մըն էր:

ՍՈՒԷԶԻ ջրանցքին վրայ բաւական լուրջ միջադէպ մը պատահած է ըստ Գահիրէի: Իսրայելեան զինուորական խումբ մը եգիպտական վրտէթի մը վրայ կրակ բացած է: Երկու մեռեալ եւ երեք վիրաւոր կայ:

ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ զանազան բանաձեւր կը ներկայացուին Միջին Արեւելքի տագնապին առթիւ: Եուկոսլաւ բանաձեւը կըրնայ մեծամասնութիւն շահիլ, հատ մըն ալ Իտալիա պատրաստած է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանը կը բացուի նախորոշ թուականին, ձեռնհաս պաշտօնէութեամբ:

ՄԵԿՆՈՒՄ

Կայանի առաջին խումբը կը մեկնի այս Երկուշաբթի առաւօտ Սիուառ Մոնթոլոնէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի տղաքը առաջնորդել ժամը առաւօտեան 6,15ին:

ԼԻՈՆԻ ԽՈՒՄԲԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի խումբը կը մեկնի (Յուլիս 3) այս Երկուշաբթի օր, ժամը 16ին: Բոլոր պզտիկները պէտք է հաւաքուին Փերաշ դուրսը մեծ ժամացոյցին տակը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ», համաձայնութեամբ Փարիզեան Մամուլի Սենտիքային որ ռէաժիւսթըման եւ ոչ թէ յաւելում մը կը նկատէ, բաժանորդագրութեան գինի փոփոխութիւնը:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԵՐԸ ԲԻԶԱՆԴԻՈՆԻ ՄԷՋ

Սլաւական զիրերը յօրինած են Կիւրիլ (Կիւրեղ 827–869 եւ Մեֆոդի (Մեթոդիոս, մեռած 885ին)։ Ասոնց մասին կան բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ։ Այսուհանդերձ դեռ կարելի չէ եղած ճշդել անոնց ազգութիւնը։ Որոշ է միայն, որ անոնք եղած են Բիւզանդիոն եւ ունեցած հայկական ընչանակ։ Ա՛ս այն չրջանին էր, երբ Հելլէնները ենթակայ զիրք կը դրաւէին բիւզանդական կայսրութեան մէջ, երբ քաղաքական, կրթական եւ մշակութային ասպարէզներուն մէջ դերակշիռ զիրք ունէին Հայերը։ Անժխտելի իրողութիւն է, որ Ը. դարէն մինչեւ ԺԱ. դար առաւելապէս հայ կայսրեր իշխած են Բիւզանդիոնի վրայ (Լեւոն Ե. Հայկազն (813–820), Միքայէլ Բ. Թուրա (820–829), Թէոդորա Մամիկոնեան (842–857), Վասիլ Ա. Մակեդոնացի (867–886) եւ ուրիշներ)։

Իրողութիւն է նաեւ այն, որ Թ. դարուն Բիւզանդիոն հաւաքուած հայ նախարարական տուներէն ամէնէն ազդեցիկը Մամիկոնեան ընտանիքն էր, որ ունեցած է կայսերական բարձր պաշտօններ, ունեցած է զօրապետութեան մենաշնորհը։ Ցիշենք Վարդան Միամսարապետը, որ Բիւզանդիոնի առաջին զինուորական դէմքն էր, Նիկեփոր կայսեր (802–811) նեցուկն ու յենարանը, իսկ յետագային՝ ոխերիմ թշնամին։

Այս ժամանակաշրջանի նշանաւոր հայերէն էր նաեւ Արշաւիր Գանճապահը, զոր Թէոփանէս Խոստովանող յոյն մատենագիրը կը համարէր Բիւզանդիոնի «բարեպաշտ եւ ամէնէն հմուտ անձը»։ Գանճապահին պաշտօնը ունեցող մէկը պէտք է ըլլար մեծ պատրաստութեան տէր անձ մը։

Լեւոն հայազգի զօրավարը Արշաւիրի աղջկան՝ Թէոդոսիայի ամուսինն էր։ Զօրավարը եղած էր Փոքր Ասիա ուղարկուած հայկական զօրամասերուն հրամանատարը, ուր արժանացած էր «Սպարապետ Արեւելից» կոչումին։ Յոյն մատենագիր մը՝ Կեդրանոս զայն կը կոչէ «Հայ ազգի Պատրիկ, արեւելեան բանակի զօրավար, քաջասիրտ եւ ուժեղ մարդ»։

Զինուորական մարզին մէջ բազմաթիւ Հայեր փայլած են նաեւ Լեւոն Ե. Հայկազնի իշխանութեան չրջանին։ Նաւատորմի եւ ցամաքային ուժերուն հրամանատարները նոյնպէս Հայեր էին՝ Մարինոս եւ Մանուէլ Մամիկոնեան եղբայրները։ Յոյն մատենագիր Գենեսիոս Համաձայն, Մանուէլ ամբողջ արեւելքի մէջ քաջարի եւ ահարկու պատերազմիկի համբաւ ունէր։

Արշակ Ալպոյաճեան իր «Պատմութիւն հայ զաղթականութեան» աշխատութեան Ա. հատորի մէջ (էջ 271–272) կը բերէ փաստեր եւ ցոյց կուտայ, թէ հայկական տաղանդը չատ փայլած է Միքայէլ Թ. Թլուսատի եւ յատկապէս անոր յաջորդին՝ Թէոփիլի օրով, որուն երեք տարեկան զաւակին «հոգածու եւ խնամակալ» նշանակուած չորս անձերէն երեքը Հայ էին (Թէոդարա, Մանուէլ եւ Բարդաս (Վարդ) Մամիկոնեաններ)։

Թէոփիլի իշխանութեան օրերուն եղած են զինուորական եւ պալատական նշանաւոր դէմքեր՝ Ալեքս-Մուզեղ Մամիկոնեան, Կոստանդին եւ Թէոդոս Բաբուցիկ հայ եղբայրները, Լեւոն Սմբատ եւ ուրիշներ։

Հայերը նաեւ մեծ դեր խաղացին դիտութեան եւ մշակութային ասպարէզնեբուն մէջ։ Ցիշատակութեան արժանի են հայազգի դիտնականներ Բագրատ Ասպաղէտ (մեռ. 792ին) եւ Յովհաննէս Քերականը (դրամատիկոս)։ Այս վերջինը եղած է Պոլսոյ պատրիարք (832–843), Լեւոն Ե. Հայկազնի ժամանակ՝ կայսեր խորհրդական։ Մեծ դիւանագէտ մըն էր եւ նախաձեռնողներէն մէկը պատկերապատութեան։

Յոյն պատմագիրները կը յիշատակեն այդ չրջանի լուսաւոր դէմքերէն մէկ՝ հայազգի Փոտը, որ ոչ միայն կարեւոր աշխատանք տարաւ, որպէսզի օրթոտոքս եկեղեցին վերջնապէս կազմակերպուի եւ իր ինքնութիւնը ստանայ, այլեւ դարձաւ այդ եկեղեցիին ամէնէն կարկառուն քարոզիչը եւ մատենագիրը։

Ասոր աղգականներէն էր Վարդ Մամիկոնեան դիմակը, որ ազդեցիկ դիրք մը ունեցած է Թէոփիլի պալատին մէջ։ «Վարդը, — կը գրէ Փրոֆ. Ն. Ադոնց, — ուսեալ եւ կրթասէր անձ էր եւ քաջ գիտակցում էր դասական գրականութեան արժէքը։ Տեսնելով հին, թօշնած դիտութեան նորաբողբոջ ծիլերը, հարկ համարեց խնամել եւ պետութեան հովանու տակ առնել։ Այս նպատակով հիմնեց ատրաջին բարձրագոյն դպրոցը՝ անդրանիկ համալսարանը Բիւզանդիայում։ Նրան յատկացրեց (Պոլսի) Մագնաւրա կոչուած պալատը։ Հրաւիրեց Լեւոն մեծ դիտնական եւ նրա տեսչութեան յանձնեց նորաբաց համալսարանը («Պատմական ուսումնասիրութիւններ», էջ 335)։

Լեւոնը, որ ծանօթ է «Իմաստասէր» մականունով, նոյնպէս Հայ էր։ Անոր կատարեալ յայտնագործութիւններուն համար այսօր անոր պարտական ենք դիտական քանի մը ճիւղեր։ Ան է, որ առաջին անգամ յայտնագործեց ազդանշաններու եղանակը, երկոզ մեքենական թռչուններ ունեցող ոսկէ վանդակը եւայլն։ Մեծ հմտութիւն ունէր փիլիսոփայութեան, ճարտասանութեան, քերթողական եւ քերականական արուեստներու մէջ։ Ուսանողներ ունեցած է, որոնցմէ էին Կոմիտաս Քերականը եւ Կիւրիլ, որ յօրինած է սլաւական զիրերը։ Այս վերջինը աշակերտած է Լեւոն Իմաստասէրի, Վարդ Մամիկոնեանի հիմնած Մագնաւրայի համալսարանին մէջ։ Իր ուսուցիչէն սորված է լեզուներ, ուսումնասիրած է քերականութիւնը եւայլն։

Բիւզանդիոնի մէջ հայկական չրջանակին աւելի մօտ եղած է Կիւրիլին ընկերը՝ Մեֆոդի։

Այստեղ հետաքրքրական է յիշատակել թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ պարագաներու տակ կիւրիլ եւ Մեֆոդի Պուլկարիա գացին եւ սլաւական դիրերը յօրինեցին։

Պուլկարիոյ թագաւորը՝ Պորիս (852–888) փորձելով վերջ տալ ընդհարումներու Պուլկարներու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ, կը սպառնայ հայազգի կայսրու – հին՝ Թէոդորայի։ Այս վերջինը կը պատասխանէ. «Մի խրոխտար, ես ան – ձամբ բանակին զլուխը պիտի անցնիմ, վրադ պիտի դամ եւ քեղ պիտի ջախջախեմ։ Իսկ եթէ բախտը դաւաճանէ ինծի, իրաւունք պիտի չունենաս պարծենալու, որովհետեւ կնոջ մը յաղթած պիտի ըլլաս»։

Այս յանդուգն պատասխանին վրայ, Պորիս կ'որոշէ հաշտութեան լեզու գտնել թշնամիին հետ, խնդրելով ազատ արձակել իր քոյրը, որ դերի կը գտնուի Բիւզանդիոնի մէջ եւ հարցը փակուած նկատել։ Պուլկար թագաւորին քոյրը, որ դերութեան մէջ քրիստոնեայ դարձած էր, վերադառնալով հայրենիք, կը համոզէ ընդունիլ քրիստոնէութիւնը։ Երկրին եւ պետութեան չահերէ առաջնորդուած Պորիս կ'ընդունի առաջարկը։ Աւելին՝ կը խնդրէ Թէոդորայէն քարոզիչներ ուղարկել Պուլկարիա։ Ի դէպ, մինչ այդ Մամիկոնեան դիմակը, որ ազդեցիկ դիրք մը ունեցած է Թէոփիլի պալատին մէջ։ «Վարդը, — կը գրէ Փրոֆ. Ն. Ադոնց, — ուսեալ եւ կրթասէր անձ էր եւ քաջ գիտակցում էր դասական գրականութեան արժէքը։ Տեսնելով հին, թօշնած դիտութեան նորաբողբոջ ծիլերը, հարկ համարեց խնամել եւ պետութեան հովանու տակ առնել։ Այս նպատակով հիմնեց ատրաջին բարձրագոյն դպրոցը՝ անդրանիկ համալսարանը Բիւզանդիայում։ Նրան յատկացրեց (Պոլսի) Մագնաւրա կոչուած պալատը։ Հրաւիրեց Լեւոն մեծ դիտնական եւ նրա տեսչութեան յանձնեց նորաբաց համալսարանը («Պատմական ուսումնասիրութիւններ», էջ 335)։

Լեւոնը, որ ծանօթ է «Իմաստասէր» մականունով, նոյնպէս Հայ էր։ Անոր կատարեալ յայտնագործութիւններուն համար այսօր անոր պարտական ենք դիտական քանի մը ճիւղեր։ Ան է, որ առաջին անգամ յայտնագործեց ազդանշաններու եղանակը, երկոզ մեքենական թռչուններ ունեցող ոսկէ վանդակը եւայլն։ Մեծ հմտութիւն ունէր փիլիսոփայութեան, ճարտասանութեան, քերթողական եւ քերականական արուեստներու մէջ։ Ուսանողներ ունեցած է, որոնցմէ էին Կոմիտաս Քերականը եւ Կիւրիլ, որ յօրինած է սլաւական զիրերը։ Այս վերջինը աշակերտած է Լեւոն Իմաստասէրի, Վարդ Մամիկոնեանի հիմնած Մագնաւրայի համալսարանին մէջ։ Իր ուսուցիչէն սորված է լեզուներ, ուսումնասիրած է քերականութիւնը եւայլն։

Բիւզանդիոնի մէջ հայկական չրջանակին աւելի մօտ եղած է Կիւրիլին ընկերը՝ Մեֆոդի։

Այստեղ հետաքրքրական է յիշատակել թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ պարագաներու տակ կիւրիլ եւ Մեֆոդի Պուլկարիա գացին եւ սլաւական դիրերը յօրինեցին։

Պուլկարիոյ թագաւորը՝ Պորիս (852–888) փորձելով վերջ տալ ընդհարումներու Պուլկարներու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ, կը սպառնայ հայազգի կայսրու – հին՝ Թէոդորայի։ Այս վերջինը կը պատասխանէ. «Մի խրոխտար, ես ան – ձամբ բանակին զլուխը պիտի անցնիմ, վրադ պիտի դամ եւ քեղ պիտի ջախջախեմ։ Իսկ եթէ բախտը դաւաճանէ ինծի, իրաւունք պիտի չունենաս պարծենալու, որովհետեւ կնոջ մը յաղթած պիտի ըլլաս»։

Այս յանդուգն պատասխանին վրայ, Պորիս կ'որոշէ հաշտութեան լեզու գտնել թշնամիին հետ, խնդրելով ազատ արձակել իր քոյրը, որ դերի կը գտնուի Բիւզանդիոնի մէջ եւ հարցը փակուած նկատել։ Պուլկար թագաւորին քոյրը, որ դերութեան մէջ քրիստոնեայ դարձած էր, վերադառնալով հայրենիք, կը համոզէ ընդունիլ քրիստոնէութիւնը։ Երկրին եւ պետութեան չահերէ առաջնորդուած Պորիս կ'ընդունի առաջարկը։ Աւելին՝ կը խնդրէ Թէոդորայէն քարոզիչներ ուղարկել Պուլկարիա։ Ի դէպ, մինչ այդ Մամիկոնեան դիմակը, որ ազդեցիկ դիրք մը ունեցած է Թէոփիլի պալատին մէջ։ «Վարդը, — կը գրէ Փրոֆ. Ն. Ադոնց, — ուսեալ եւ կրթասէր անձ էր եւ քաջ գիտակցում էր դասական գրականութեան արժէքը։ Տեսնելով հին, թօշնած դիտութեան նորաբողբոջ ծիլերը, հարկ համարեց խնամել եւ պետութեան հովանու տակ առնել։ Այս նպատակով հիմնեց ատրաջին բարձրագոյն դպրոցը՝ անդրանիկ համալսարանը Բիւզանդիայում։ Նրան յատկացրեց (Պոլսի) Մագնաւրա կոչուած պալատը։ Հրաւիրեց Լեւոն մեծ դիտնական եւ նրա տեսչութեան յանձնեց նորաբաց համալսարանը («Պատմական ուսումնասիրութիւններ», էջ 335)։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԳՈՂՑՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Գ.

16 Մարտ 1920.— Դաչնակիցները ժամանակաւոր կերպով կը գրաւեն Կ. Պոլիսը (էջ 309)։

19 Մարտ 1920.— Անգլիացիները կը հեռանան Աֆիոն – Գարահիսարէն եւ Իսքի–Շէհիրէն եւ կը քաշուին դէպի Կ. Պոլիս (էջ 317)։

3 Ապրիլ 1920.— Իսմէթ կը նշանակուի Գոնիայի 12րդ Գօլ Օրտուի հրամանատար (էջ 342)։

23 Ապրիլ 1920.— Բացումը կը կատարուի Անգարայի Ազգ. Ժողովին (էջ 357)։

2 Մայիս 1920.— Իսմէթ կը նշանակուի սպայակոյտի պետի օգնական (էջ 380)։

9 Յունիս 1920.— Էրզրումի մէջ զօրաժողով կը հրաւիրուի՝ յարձակման պատրաստ ըլլալու համար Հայաստանի դէմ։

19 Յուլիս 1920.— Երրորդ Միջազգայնականի, 2րդ նիստին կ'որոշուի ժողով դումարել Թուրքերու հետ Պաքուի մէջ։ Միջազգայնականի ժողովը տեւած էր 18 օր, որոշած էր 21 կէտեր օրինական եւ ոչ–օրինական գործունէութեան համար։ Ինչպէս յիշեցինք, Ալի Ֆուատ Անգարայի եւ Կարսի մէջ քննեց քէմալական պաշտօնեաները, Էնվէրի, Ճէմալի եւ Մուսթաֆա Քէմալի միջեւ փոխանակուած նամակները, որոնք կը բացատրէին Ռուսերու հետ եղած չփումները (էջ 48)։

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԲՆԱԳԻՐՆԵՐ

Ճէմալ փաչայի մէկ նամակը, 11 Յունիս 1920 թուակիր.— (Խալիլ պէյի միջոցաւ) Մ. Քէմալին.—

Տասնեւհինգ օր աշխատեցայ Մոսկուայի մէջ։ Ռուս կառավարութիւնը համաձայնեցաւ, որ զործեմ Թուրքիստան – նի, Ափղանիստանի եւ Հնդկաստանի մէջ։ Յետին վայրկեան ալ պիտի զործէ Պարսկաստանի մէջ։ Պիտի տեսնեմ Ափղանիստանի էմիրը, Թուրքիան բաժանումէ փրկելու համար։ Թաչքենտէն նամակ պիտի զրեմ։ Կապ պիտի պահեմ Հնդկաստանի Ցեղապետներուն հետ։ Հնդկաստանի մէջ եւս պիտի վարեմ։ Պէտրի պէյը (*) ինծի պիտի ընկերակցի» (էջ 49)։

Ճէմալ պէյ այս նամակով ուղած է նաեւ, որ Սպայակոյտի սպաները զրկուին, ինչպէս նաեւ իր Թիկնապահը՝ Իսմէթ անունով զինուորականը (այս Իսմէթ պէյը տարբեր անձ է Իսմէթ Ինէօնիւէն)։

Ճէմալ նամակին մէջ կ'ուզէր ցոյց տալ, որ Ռուսերը իրը դեսպան պիտի զրկեն Իլիչ, որ «պատուաւոր անձ» մըն է։ Դուքալ դեսպան մը զրկեցէք։ Ջինակցութիւն մը պիտի ստորագրուի։ Մեծ մեկ հարց կայ, «Հայաստանի սահմանը»։ Բաւէք կ'ըսէ թէ «մինչեւ որ Անգլիացին զատ – տինք», կազմենք ժամանակաւոր Հայաստան մը։ Այդպէսով Եւրոպայի Աշխատաւորական կուսակցութիւնը բարեկամ կը – նայ կ'ըլլանք հարիւր տոկոսով։ Ամէն եւրը Ռուսերը այլեւս մեզի հետ պիտի ըլլան»։

Ճէմալ, նամակի վերջաբանին, գրած է հետեւեալը.— «Պաքուի ժողովը չատ կարեւոր է։ Լաւ խօսող մը զրկեցէք՝ատենապետ ըլլալու համար (**)։ Անգլիացիներուն ծանր հարուած մը պիտի իջեցնեմ, Թուրքիան ազատելու համար։ Ձեր հրահանգները տուէք»։

Գարապէքիր Քեազիմ Փաշայի նամակը՝ ուղղուած Ազրպէյճանի կոմունիստ կառավարութեան կոմիսարին.—

Էրզրում, 23 Յունիս 1920

«Մինչ կը սպասուէր, որ Ազրպէյճանի, Հայաստանի, Վրաստանի եւ Թուրքիոյ ազգային սկզբունքները նկատի առնելով, իրենց սահմանները եւ ճակատագիրները, Ռուսիոյ կառավարութեան պատուիրակներուն միջեւ, որոշումներ տրուէին, «Հայերը Օլթիի եւ Ջանղելուի չրջաններուն մէջ, յարձակումներու սկսած են, իսլամ բնակչութեան դէմ (?)։ Այս կացութեան մասին եւ Հայերու չարժման դէմ բողոք ներկայացուած է, եւ ըսուած է որ «եթէ յարձակումը վերջ չգտնէ, փոխադարձաբար ուժեր պիտի զործածուին»։

Քեազիմ փաչա իր նամակը հետեւեալ տողերով կը վերջացնէ.—

Ազրպէյճանի կառավարութիւնը այդ կէտը նկատի ունենալով, մեզի հետ պիտի զործակցի, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ կառավարութեան հետ եւ պիտի խուսափի Ազրպէյճանի մէկ մասի ժողովուրդին դէմ ընդհարումներ ունենալէ։ Իսլամներուն կեանքը եւ իրաւունքները պաշտպանելու համար տեղի չտալ Հայերու կողմէ յարձակումներուն, մինչեւ որ Արեւելքի բախտը որոշուի, կը խնդրեմ որ Հայերու

ԲԵՒԻՆ ՏԱԿ

Հիմակուան պէս միտքս է, ամառուան տաք ցերեկ մըն էր, հալած կապարի պէս հրատապ մթնոլորտով մը, որ չնչառու – թիւնը անկարելի կը դարձնէր։

Երեք հոգի, երեք բեռնակիրներ քա – մահինին ծռած կը յառաջանային քով քովի, համր բայց տոկուն քայլափոխներ – նուն տակ դղրդացնելով Ղալաթիոյ կամուրջին երկաթէ լուծքը։

Իրենց կորովի մկրքը կքող, դիրենք կէս–մարդերու վերածող բեռերնին չըն – չին ու անդնդան կը թուէր, եւ զարմացայ հեռուէն այս առոյգ մարդիկը ընկճուած տեսնելով մէկ մէկ փոքրիկ տոպրակի ծանրութեան տակ։

Մօտեցայ։ Պաչտօնեայ մը ի'ընկերա – նար իրենց եւ օձիքնուն վրայ փակցուած ճերմակ մետաղի սկզբնատառեր՝ այս մարդոց՝ Օսմ. Պանքային բեռնակիրները ըլլալը կը յայտնէին։

Հիմա կը բացատրուէր զպաղանիքը։ Ոսկիի պարկեր կը փոխադրէին այս բեռնակիրները իրենց ուսերնուն վրայ, եւ իսկոյն ի'լմրռնէի տարապայման ծանրութիւնը այն պզտիկ բեռներուն։

Եւ կամուրջին բոլոր երկայնքին վրայ յամառ ու աշխատասէր մրջիւններու պէս երթեւեկողներուն բազմութիւնը, փողոցներուն վրայ լեցուած բոլոր մարդիկը եւ բեւեռայութեանս առջեւ եկան մկրքեր – նին կքած քիչ չատ ամէնքն ալ, այս երեք բեռնակիրներուն պէս, աւելի կամ նուազ ծանր ոսկիի անտեսանելի բեռի մը տակ։

×

Քովէս, ուղիղ դեռ կորովի իր վաթ – սուն տարիներուն հակառակ, քրտնաթոր ու շնչասպառ մարդ մը, որ Պոլսոյ մե – ծատոյն տարաքն էր թեբեւս, անցաւ, ճերմակ թաչկինակովը սրբելով իր կնճռոտած ճակատը, հակառակ իր չիտակ ու ամբարտաւան քալուածքին, իրօք, դինքը աւելի ընկճուած, աւելի ճկուն տեսայ այն ոսկիներուն բեռին տակ, որոնց տէրն էր այս ծերունին։

Իր պատանութեան օրէն երեւակայեցի դինքը ծռած, ուսին վրայ չալկելով ոսկին, տանելով չարունակ իր կեանքին բոլոր երկայնքը, չհամարձակելով դալ երբեք անոր, իրրեւ թէ սա երեք բեռնակիրներուն քովը կեցողին պէս՝ ոսկիին վրայ հսկող պաչտօնեայ մը իր ամէն քայլերուն հետեւէր. այսպէս տարիներու հոլովումներով անտրտունջ, թեբեւս ալ, երջանիկ, հասած, եկեր ած էր դերազոյն եղերքը, որ ծերութիւն կը կոչուի։

Աղահութիւնը միչտ աւելի վար, միչտ աւելի ցած իջեցուցած էր այս մարդուն խրոխտ ու բարձրավիզ երեւցող դլուխը, եւ սա զացող երեք համալներէն աւելի դեռնամած ու դեռնաքարշ՝ անցած դարձած էր միչտ կեանքին ամէն ճամբանեբէն։

×

Ու չատ անցորդներ ոչ նուազ կորաքամակ էին հարկաւ։ Ոսկիի բեռը, անշուշտ, աւելի կամ նուազ չափով իր վնասը կը թողուր ամէն մարդու մարմնին ու հոգիին մէջ կար, եթէ ոչ ուսերնուն վրայ։ Եւ անոր ծանրութեան տակ, այդ սիրտերն ու հոդիները կքեր, այդ ծռերն ու հոդիները կքեր, բաժնուեր էին իրենց նախնական չիտակութենէն։ Ոսկին՝ որ մարդիկը բարձրացնելու պէտք էր ծառայեր, ընդհակառակն զանոնք կ'ընկճէր, կը խոնարհեցնէր եւ ո՞վ պիտի Ղալաթիոյ կամուրջին վրայէն անցնող սա երեք բեռնակիրները թեբեւս խորհրդանչաններն էին ցիւրաքանչիւր մարդկութեան։

Գ.Ր. ՉՕՀՐԱՊ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ԾԱՌԱՋ»Չ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՆԱՑԻ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՒ

Բ. (*)

Տ. ՍԵԻՐԻՔՈՎԱ.— Եռամարտ (Թրիաթլոն) Համամիութեան մրցանիշ (դունտ 14 մ. 07, բարձրութիւն 1 մ. 38,100 մ. 14"): Այս մասնագիտութիւնը ներկայիս դպրոցականներու վերապահուած է: Գունտ 14 մ. 07 (աշխարհի մրցանիշ Մաուէրմէյյէր, Գերմանուհի, 14 մ. 38, Ֆրանսայի մրցանիշ Վէլլիւ 11 մ. 315), սկաւառակ 38 մ. 43 (աշխարհի մրցանիշ Մաուէրմեյյէր 48 մ. 31, Ֆրանսայի մրցանիշ Վէլլիւ 37 մ. 81), Սեւրիքովա եղած է դունտ նետելու Խորհ. Միութեան մրցանշապահ եւ Եւրոպայի ախոյենուհի (տես «Յառաջ» 22 Հոկտ. 1966):

ՕՐ. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ.— Նռնակ (զինուորական ձեռնագունտի արձակում) 42 մ. 98, եւ նիզակ 34 մ. 56 (աշխարհի մրցանիշ Կինտէլ, Ամերիկուհի, 46 մ. 745, Ֆրանսայի մրցանիշ Պուլիքօ 38 մ. 24):

ԳԼՕՏԻԱ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ.— Կեցած երկայնութիւն 2 մ. 29, 4×100 մ. ընկերակցութեամբ Օրիորդներ Ս. Սարգիսեանի, Բելիցքայայի եւ Բալխանեանի 56"8: 4X500 մ. ընկերակցութեամբ Օրիորդներ Ռիմիզովայի, Ալեքսանեանի եւ Առաթիկեանի: Այս օրիորդը յաճախ Միութիւն կը փոխէր, ինչ որ այդ թուականին կը նշանակէր մարզիչ եւ մեթոտ փոխել, կային սոքոլական (Չեխոսլովաքեան դպրոց, իր ռուսական տարբերակով) եւ «Նիրը Իսթ Բլիֆի ամերիկեան որբանոցներու մէջ կազմուած մարզիչներ, որոնց մէջ ամէնէն նշանաւորն էր Տարօնի Խարց գիւղացի Մուշեղ Մամիկոնեանը:

ՕՐ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ.— Կեցած բարձրութիւն 0 մ. 98:

ՕՐ. ՌԻՄԻԶՈՎԱ.— 60 մ. 8"7, Ֆրանսահայ Ա. Աստուրեան 8"6 (աշխարհի մրցանիշ Վալասիէվիչ՝ Լեհաստան 7"3, Ֆրանսայի մրցանիշ Ռատիտօ 7"6): Կար նաեւ Հայուհի մը Ֆրանսայէն՝ Մոմճեան 8"8:

ՕՐ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ տասը մրցանիշներու հաւաքածոյ մը կազմած էր, աննախընթաց երեւոյթ մը միջազգային աթլէթիզմի պատմութեան մէջ, 100 մեթր 13"4 (աշխարհի մրցանիշ Սթեֆընս, Ամերիկա 11'6, Ֆրանսայի մրցանիշ Ռատիտօ 12"4), 200 մեթր 29" (Ֆրանսահայ Օր. Նուարդ Սարգիսեան 29"1, աշխարհի մրցանիշ Վալասիէվիչ 23"6, Ֆրանսայի մրցանիշ Փերու 25"8), 300 մեթր 47"6, 400 մեթր 1'6"4 (աշխարհի մրցանիշ այդ թուականին կիները 400 մեթր չէին վազեր), 500 մեթր 1'30"4 (Ֆրանսահայ 1'34"8 մրցանշապահին անունը չունիմ, 1929ին Օր. Ա. Յովհաննէսեան 1'51"), 800 մեթր 2'30"8 (աշխարհի մրցանիշ Գուպքովա չեխոսլովաք 2'12"4, Ֆրանսայի մրցանիշ Ֆիզ 2'21"2), 80 մեթր արգելավազք 14"2 (աշխարհի մրցանիշ Տիտրիքսոն, Ամերիկուհի, 11"7, Ֆրանսայի մրցանիշ Պուաթէլ 12"1), երկայնութիւն 5 մ. 10 (աշխարհի մրցանիշ Վալասիէվիչ, Լեհ, 6 մ. 02, Ֆրանսայի մրցանիշ Ռընօ 5 մ. 51), բարձրութիւն 1 մ. 40 (աշխարհի մրցանիշ Պլանքէրս-Քոէն, Հոլանտա, 1 մ. 71, Ֆրանսայի մրցանիշ Նիքոլա 1 մ. 58), 400 + 300 + 200 + 100 մեթր ընկերակցութեամբ Օրիորդներ Պոտրուրանայի եւ Սեւրիքովայի 2'39"5:

(Միայն միջազգային այդ թուականի մրցանիշները նկատի առնուած են, Ֆրանսահայ մրցանիշները ամբողջութեամբ ձեռքս չեն հասած, իսկ Հայաստանի նորագոյն մրցանիշները տեսնել «Յառաջ» 20, 22 Հեկտեմբեր եւ 5 Նոյեմբեր 1966ի թիւերուն մէջ):

Բ. աշխարհամարտէն առաջ՝ Հայաստանի կանացի խումբը կրնար մրցիլ Պալքանեան երկիրներէն ոմանց դէմ:

1929ին Հայաստանի պատանի աթլեթները, Անդրկովկասի ախոյեան հռչակուելով, Մոսկուա մեկնեցան, «Պիոներական Համամիութենական Սպարտակիադներու ընթացքին, Դ. հանդիսացան խառն դասաւորման մէջ, իսկ Օր. Քնարիկ Արզումանեան առաջին հանդիսացաւ փոքր գունտի արձակման մասնագիտութեան ընթացքին:

1946էն ի վեր Հայաստանի նոր մրցանշապահներ յայտնաբերուեցան՝ Սվետլանա Մուշլեան, Աշիկ եւ Շողիկ Շէքէրեան, Գոհար Պաղտասարեան, դպրոցական ախոյենուհի Գրիդորեան Էլէոնորա, իսկ Օր. Նաղիկ Աւետիսեան իր կարգին բարելաւեց 100, 200 մեթր վազքերու, բարձրութիւն ցատկելու եւ 80 մեթր արգելարշաւի մրցանիշները: Ներկայիս իր կորիւնովը կը փառաւորուի: Նշանաւոր Ֆութպոլիստ Սերգէյ Զաստուխովի տիկինն է, իրենց զաւակը Վիթալի Խորհ. Միութեան հաւաքականի անդամ եւ Հայաստանի թիւ 1 պասքէթպոլիստն է:

Յայնաբերուեցան նաեւ Կալեա Քլեչքովա, Եղիս Չօպանեան, Անդրկովկասի ախոյենուհիներ Ալլա Կլիչեւա, Մարի Կարապետեան, Էրա Ոսկանեան, որ 1966 թուականը յաղթական կերպով վերջացուց շահելով երկայնութիւն ցատկելը 5 մեթր 78ով, «Հայկաղ Սաֆարեանի Ե. Յուշատօնի ընթացքին»: Էրա Ոսկանեան եղած է նաեւ Սպարտակ Միութեան համամիութենական ախոյենուհի 100 մեթրի եւ երկայնութիւն ցատկելու մէջ 1958–1959 Եղիս Չօպանեանի ընկերակցութեամբ Հայաստան – Ալպանիա մրցման յաղթական:

Գոյութիւն ունին նաեւ օրիորդներ, որոնք տարի մը իրենց վրայ կը խօսեցնեն, ապա բան մը չենք լսեր իրենց մասին, 1964ին Օր. Լուտմիլլա Աւագեան, «Պիոներական Բ. խաղերու» օրուան ախոյենուհի հռչակուեցաւ (14 տարեկան), Ա. հանդիսանալով երկայնութիւն ցատկելու 5 մ. 25 (Խորհ. Միութեան պիոներական խաղերու մրցանիշ), եւ քառամարտի մէջ (թէթրաթլոն), շնորհաւորուելով խաղերու ղեկավար ողիմպիական նախկին ախոյեան Վլատիմիր Քուցի կողմէ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

*) Սկիզբը տես «Յառաջ» 17 Յունիս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ԾՈՎԱՆԿԱՐԻՉ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

Երեւանի մէջ ի մօտոյ լոյս պիտի տեսնէ «Այվազովսկի» խորագիրը կրող հատոր մը, որուն բովանդակութեան մասին քանի մը ծանօթութիւններ ահաւասիկ.—

Հատորը կը բովանդակէ երեք հարիւր փաստաթուղթեր՝ շատերը անտիպ:

Փաստաթուղթերէն մէկն է նկարիչին ծննդեան թուղթը, յայտնաբերուած Քիշնեւի Թէոդոսիայի եկեղեցիին հայկական մատեանին մէջ. «Գէորգ Այվազեանի որդի Յօհաննէսն ծնուել է 1817 թուականի Յուլիսի 17ին» (հին տոմարով):

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն նկարիչին գրած նամակները զանազաններու: Ներսէս Աշտարակեցիի գրած նամակին մէջ կը դատապարտէ Վատիկանի ճիզուիտներու կազմակերպութիւնը, որուն ներկայացուցիչները Խրիմի հայ համայնքին մէջ երկպառակութիւն կը սերմանէին:

Ուշադրաւ են հայադէտ Նորայր Բիւզանդացիի երեք նամակները, որոնք կը դտնուին Մատենադարանին մէջ: Իմանալով, որ Այվազովսկին եկած է Սթոքհոլմ՝ ներկայ դտնուելու իր ցուցահանդէսին, Բիւզանդացի զինք կը հրաւիրէ իր տունը: Նամակներէն կը պարզուի, որ ականաւոր նկարիչին միջոցաւ բարեկամական կապեր հաստատուած են Բիւզանդացիի եւ Կարապետ Եղեանի ու Քերովբէ Պատկանեանի միջեւ:

Այվազովսկիի Սթոքհոլմի ցուցահանդէսի մասին «Փունջ» (Կ. Պոլիս) կը գրէ. «Լուրեր Սթոքհոլմէն: Իմացանք, որ մեր յայտնի նկարիչ Յովհաննէս Այվազոզսկիի քսան նկարները Սթոքհոլմի մէջ ցուցադրուած են երկու ամսով: Այդ նկարները մեծամասնութեամբ կը պատկերացնեն ծովը (Միջերկրական, Վոսփոր, Սեւ), Սթոքհոլմի թերթերը մեծ գովեստով կ՚արձագանդեն մեր նկարիչին արուեստին եւ այդ առթիւ կը տպագրեն հետաքրքրական յօդուածներ Հայերու մասին.. Սթոքհոլմի մէջ Այվազովսկի էթիւտներ է կատարած տեղւոյն ծովափնեայ վայրերէն եւ խոստացած քանի մը ամիս ետք զանոնք պատրաստել եւ ուղարկել Սթոքհոլմ»:

Մեծ արուեստագէտը գործօն մասնակցութիւն ունեցած է ընկերային կեանքին: Յայտնի է, որ անոր միջոցներով կառուցուած է Թէոդոսիայի ջրմուղը: Իր քանի մը ցուցահանդէսներէն ստացած գումարը 90ական թուականներուն յատկացուցած է Հայերուն, Յոյներուն, Հրեաներուն:

Յարութիւն Տատեանին (Կ. Պոլիս) ուղարկած նամակին մէջ (1888 Սեպտ. 29) Այվազովսկի կը յայտնէ, որ իր քեռորդիէն խնդրած է Փարիզ ուղարկուելիք քանի մը նկարները ցուցադրել Պոլսոյ մէջ, որպէսզի «մուտքի համար ժողովուած փողի կէսը ազգօգուտ ձեռնարկութեանց գործածուի»: «Բացի այդ, երկու պատկեր կը նուիրեմ Հայոց բարեգործական ընկերութեանց...»:

1894ին Նիւ Եորքէն դրաւոր կը տեղեկացնեն, որ նկարիչը ընտրուած է հոն կազմուած Հայկական Միութեան անդամ: Նկարիչը այդ տարիներուն Ամերիկա մեկնած է մասնակցելու Շիքակոյի համաշխարհային ցուցահանդէսին:

Մեզի հասած հայերէն 15 դրագրութիւններու տակ նկարիչը իր անունը գրած է՝ Յօհաննէս, Օհաննէս, Յովհաննէս, իսկ մականունը՝ Այվազովսկիյ, երբեմն ալ՝ Այվազեան:

Վ. Ս.

ճակատին վրայ ալ դրաւում տեղի ունենայ» (էջ 33):

Խալիլ փաշայի նամակը՝ ուղղուած 11րդ Կարմիր Բանակին

24 Յունիս 1920 (էջ 32–34)

«Կը կրկնեմ Յունիս 23ին գրուած նամակի պարունակութիւնը նոյնութեամբ:

Կարգ մը բոլշեւիկներ գործիք եղած են անգլիական քաղաքականութեան, շնորհիւ Թիֆլիսի մէջ գտնուող Ազրպէյճանի նախկին Մուսավաթական կառավարութեան դահլիճի ջանքերուն: Ատոնք կը գտնուին բոլշեւիկներու հակառակող ուժերուն մէջ: Ատոնց մէջ կան նաեւ Օսմանցի սպաներ, որոնք բնաւ լուր չունին թրքական ներկայ քաղաքականութեան մասին: Այդ մասին մեզի տեղեկութիւն տրուած է:

Գարապէքիր Քեազիմ փաշան ատկէ վերջ կրկին յիշեցուցած էր, որ այդ հակառակորդները մտած են Անգլիացիներուն եւ Կարմիր Բանակին մէջ: Եւ այդ հետեւանք է Ազրպէյճանի մէջ կատարուած յոռի փրոփականտին»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

*) Յիշեալ Պէտրի պէյը 24 Ապրիլ 1915ի ոնրային արարքներուն գլխաւոր դեկավարներէն մին էր, իբրեւ Կ. Պոլսոյ ոստիկանապետ եւ ձերբակալած էր Վարդգէսը: Պէտրի սպաննուեցաւ Քապուլի մէջ (Աֆղանիստան): Սպաննողը գաղտնի մնացած է: Իր պայուսակը եւ թուղթերը գողցուած են:

**) Պաքուի ժողովին մէջ, Զինովիէվի կողքին ատենապետներէն մին եղած էր ջարդարար Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Հաւատաքննութիւնը պիտի սկսէր...

— Թոմպուլիկը տակաւին չեկա՞ւ, հարցուց Արիսթօ:

— Ոչ, «վեհափառ տէր», դոչեցին աւաղակները միաբերան:

Բայց այս միջոցին մարդկային շուք մը երեւցաւ վանդակապատ դրան մը վանդակորմին ետեւէն:

— Թոմպուլիկն է եկողը, ըսաւ Ոջլոտհաւ:

Արիսթօ դրպանէն բանալի մը հանելով վանդակապատ դրան մօտեցաւ եւ կըզպանքը բացաւ:

Յետոյ, խօսքը ուղղելով Վիտօքի, որ հերոսական կեցուածքով մը գլուխը ցցած իրեն կը նայէր, քաղաքավարութեամբ ըսաւ.

— Ներողութիւն, պարոն Վիտօք, վայրկեան մը սպասեցէք, տեղակալիս ըսելիք խօսք մը ունիմ:

— Գործերնիդ նայեցէք, պարոն Արիսթօ, ստիպողական գործ չունիմ, կրնամ սպասել, պատասխանեց գաղտնի ոստիկանը հեղնական կծու շեշտով մը:

ՈՒՐ ՓՈՔՐԻԿ ԹՂԹԱՏԱՐԸ ՈՒՇ ԿԸ ՄՆԱՅ

Խարտիշահեր Մանօն Օթէօյի աւադերէցին տունէն մեկնելէ ետք, Վիտօքի պատուէրին համաձայն ուղղակի Սէնթ-Ան փողոցի դրասենեակը եկած էր եւ այն միջոցին երբ գաղտնի ոստիկանին դրասենեակէն ներս պիտի մտնէր, ներքնախուցին մէջ Քոքոյի եւ Պիպիի դէմը ելաւ: Երկու անբաժան ընկերները անհամբերութեամբ իրենց վարպետին վերադարձին կը սպասէին:

— Պարոն Վիտօքը տակաւին չեկա՞ւ, հարցուց դեռատի կինը:

— Ո՛չ, տակաւին չեկաւ, պատասխանեց Քոքօ:

— Եկած չըլլալը քիչ մը մտմտուք կու տայ ինծի, ասանկ ուշ մնալու չէր... աւելցուց Պիպի:

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ որ, հարցուց Մանօն:

— Վարպետը այս առտու հրամայեց մեզի որ երէկ գիշեր Շանթոսէի գղեակին մէջ բռնած գողերնիս ազատ ձգենք:

— Վա՛յ... ետքը՞...:

— Ձգելնէս ետքը վարպետը անոր ետեւէն ինկաւ:

— Ժամը քանի՞ն էր...:

— Ինծի անանկ կուգայ որ ինը կար...

— Հիմա ժամը եօթն է...:

— Այո՛, եօթը...:

— Տասը ժամ անցած է դուրս ելլելէն ի վեր...:

— Ատոր համար կը մտմտայի որ այսչափ պիտի չուշանար...: Չելլէ՞ ծուղակի մը մէջ ինկած ըլլայ, հէ՞... ի՞նչ կ՚ըսէք...:

— Ձգէ՛ Աստուածդ սիրես... ո՞վ կըրնայ մեր վարպետը ծուղակի մէջ ձգել, դիտել տուաւ Քոքօ կատարեալ վստահութեամբ: Ասկէ հազար անդամ աւելի վըտանգաւոր գործերու մէջ ծուղակը չինկաւ, այսօ՞ր պիտի իյնայ...:

— Ատ ատանկ է... բայց կրնայ ըլլալ որ...

— Բա՛ն մըն ալ ըլլալիք չունի, Պիպի, իրաւ դուք ի՛նչ կ՚ուզէք ըսէք, ես տեղէս անդամ չեմ երերար... շարունակեց Քոքօ Պիպիի խօսքը կտրելով: Քիչ մըն ալ կենանք, հիմա ո՛ւր որ է կուգայ...:

Կատարեալ միամտութեամբ Քոքօ այս խօսքը ըսելով՝ աթոռ մը ցոյց տուաւ Մանոնի եւ ըսաւ.

— Հրամեցէք, նստեցէք, տիկին:

Մանոն չնստեցաւ: Բնազդական մտահոգութիւն մը կոխեց վրան: Նախազգացում մը մտաւ մէջը եւ պատուհանին մօտենալով Սէնթ-Ան փողոցը աչքէ անցուց:

— Տիկին, պարոն Վիտօքը երբ հոս գալուզէ, ատ փողոցէն չի գար, Ռիշլիէօ փողոցէն կը մտնէ, դիտել տուաւ Պիպի:

— Կրնայ ըլլալ որ հիմա իր գրասենեակն է, ըսաւ Քոքօ:

— Ապուշութիւն պէտք չէ, Քոքօ, եթէ եկած ըլլար, մեզ իր քովը պիտի կանչէր, դիտել տուաւ Պիպի:

— Հիմա ատ ալ կը հասկնանք, ըսաւ Մանոն:

Մանոնէ ուրիշ ոչ ոք իրաւունք ունէր առանց կանչուած ըլլալու ապահովութեան տեսուչին գրասենեակէն ներս մտնելու:

Դեռատի կինը գրասենեակին դուռը կիսովին բացաւ եւ գլուխը դրան մէջ տեղէն ներս խօթեց:

— Մարդ չկայ, փսփսաց ասդին դառնալով:

Այս անդամ ահ ու դողի մատնուած, եկաւ նստաւ այն աթոռին վրայ զոր քիչ մը առաջ իրեն ցոյց տուած էր Քոքօ եւ սկսաւ մէկիկ մէկիկ օրուան դէպքերուն քաղուածքը ընել իւրովի: Նախ Օպէն Տերմոնի տունը երթալը, եւ ապա, Հայր Տիւպուայի հետ տեսակցիլը, իւղաներկ պատկերը իր բոլոր շնորհքովն ու վսեմ արտայայտութեամբը աչքին առջեւը եկան: Յետոյ բարի քահանային մտահոգութիւնն ու Օպէնի մասին տուած լաւ տեղեկութիւնները միտքը ինկան:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկ. Ովսաննա Յակոբեան եւ իր զաւակները՝ Ժանօ, Ժիլպէռ, Արթիւր եւ Յակոբիկ, Տիկ. Աղաւնի Տէր-Յակոբեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Խորէն Մուրատեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկ. Մարիամ Քեաթիպեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Օհանեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Նախագահ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Լիոն-Տէսին մասնաճիւղին)

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ Յունիս 23ին, 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 26ին Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էլիզ Քիւրքճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝

ՇՆՈՐՀԻԿ ԳՆԱՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 Ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, 7 Յուլիս ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրնի մեծ սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Փարիզ):

Կը դասախօսէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ-նախագահ, ականաւոր պատմաբան՝

ԱԲԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Յովսէփ Էմին եւ 18րդ դարու վաթսունական թուականներու հայ ազատագրական շարժումները» նիւթի մասին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն - Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին:

Կիրակի (Յուլիս 2) առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն թշնամիի ձեռքով մեր հայրենի հողերուն վրայ, ինկած 1915ի Վարդավառէն սկսեալ:

Ցերեկին ժամը 13,30ին ճաշ, Մշակոյթի Տան մէջ: Մասնակցութիւն 15 Ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ անդամները Երեքշաբթի երեկոյ 4 Յուլիս ժամը ճիշդ 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Գատէ:

Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի պատուիրակը:

Մասնաւորաբար կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի դրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9-12:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ): Անձրեւի պարագային Յուլիս 30ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, 9 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, «Թէսիէ» զով ծառաստանին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ:

Հայկական երգեր, արտասանութիւններ, շատ հաճելի անակնկալներ եւ զանազան խաղեր, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ:

Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գըտնէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ:

Փոխադրութեան միջոց.— Հաւաքուիլ նպարավաճառ Պր. Պարսամեանի խանութին առջեւ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ 14ին:

Անձրեւի պարագային՝ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 16 Յուլիս, նոյն վայրին մէջ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՅԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին թաղին փաթրոնաժի սրահին մէջ:

Աշակերտ - աշակերտուհիներու կողմէ կ'ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, հայկական պարեր տոհմային տարազով եւ կը ներկայացուի զաւեշտ մը:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկներուն Ա. խումբի բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ 30 Յունիս, ժամը 9-12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Երեքշաբթի 4 Յուլիս, ժամը 14ին, իր կեդրոնատեղիէն՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ:

ՀԻԱՆԱԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՍԹԱՆՏ

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեկնում Յուլիս 8, վերադարձ Յուլ. 9

Անդամները կը հաւաքուին Շաբաթ (Յուլիս 8) առտուն ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ

Մեկնում դէպի Մօպէօժ, անցնելով Լանեի, Մօ, Վիլերքոթըրէ, Սուասոն, Լան, Վերվէն, Ավէն (ճաշ ճամբու ընթացքին) եւ ժամանում Մօպէօժ, ուր ներկայ կ'ըլլաք «Գարեջուրի Տօն»ին:

Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Պրիւսէլ, կարճ այցելութիւն, ապա դէպի Կանտ եւ Պրիւժ: Այցելութիւն քաղաքին եւ կայք հանգստաւէտ պանդոկ մը: Ճաշէն ետք պտոյտ լուսաւորուած քաղաքին մէջ:

Կիրակի կանուխ մեկնում դէպի Օսթանտ: Հանգիստ ծովափը, լոգանք եւ խաղեր: Ճաշ ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ:

Մեկնում ժամը 17ին դէպի Փարիզ:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 89 ՖՐԱՆՔ

Դիմել ժամը 15էն 19ը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԿՈՒԶՈՒԻ

Խոհարարապետ մը, ճաշարանի համար 14րդ թաղամասը:

Լաւ վկայականներով:

ԳՐԵԼ «Յառաջ»ի վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի գիշեր (3 Յուլիս), ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի բոլոր ընկերները Շաբաթ գիշեր (1 Յուլիս) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (2 Յուլիս) կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պր. Զ. Զատիկեանի սրճարանին վերի յարկը:

Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ

Նաղաձեռնութեամբ
Կապ. Խաչի Շրջանային Վարչութեան
ի պատիւ
ՀՕՄի Կեդրոնական Վարչութեան
անդամուհիներուն
ՏԻԿԻՆ Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
եւ Ս. ԹԷՐԶԵԱՆ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին
ԿԱՎՌՈՇ ճաշարանը
Ռիւ Ռուժըմոն (Մեթրօ Մոնմարթրը)

Սահմանափակ տեղեր: Կանխաւ արձանագրուիլ հեռաձայնելով ամէն կէսօրէ ետք՝ ժամը 17էն 19ը, 824-63-89

Ճաշագին 13 ֆրանք

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն թ'էվէքի պաղ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Կը խնդրուի Հայկ. Միութիւններէն նիկատի ունենալ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն - Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան - Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Բիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 - 94 - 75):

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 2
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 2 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10951 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.951

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Բ.

Միացեալ Նահանգներուն եւ Խորհրդային Միութեան հետ սերտ յարաբերութիւններ հաստատելէ ետք, երկու լարի վրայ խաղալու քաղաքականութեան մասնագէտ Թուրքերը այժմ կը փորձեն ամրապնդել իրենց կապերը Ֆրանսայի հետ:

Ֆրանսական կառավարութիւնը արտակարգ պատիւներ ընծայեց զօր. Ճեվտէթ Սունայի, որ Ամերիկայէն ետք կ'այցելէր այս երկիրը, ընկերակցութեամբ մասնագէտներու, նպատակ ունենալով մանաւանդ տնտեսական – առեւտրական համաձայնագրեր կնքել Ֆրանսայի հետ: Հաւանաբար նաեւ նիւթական օժանդակութիւն խնդրել հնդամեայ ծրագրի իրագործման համար:

Պաշտօնական ընդունելութեանց ընթացքին զօր. տը Կոլ ակնարկութիւններ ըրաւ Վիէթնամի եւ Մերձաւոր Արեւելքի կացութեան: Ու շեշտեց, որ Ֆրանսա եւ Թուրքիա պէտք է միացնեն իրենց ճիգերը՝ հակառակ ամէն բանի ծառայելու համար բոլոր մարդոց հաւասարակշռութեան, յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան:

Էլիզէի պալատի աւանդական ճաշկերոյթի ընթացքին խօսած բաժակաճառով Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը աւելի ընդլայնեց իր մտքերը:

Այն իրողութիւնը, որ, ըսաւ, Ֆրանսա եւ Թուրքիա չեն յաւակնիր որեւէ կերպով տիրապետելու որեւէ պետութեան վրայ եւ վճռած են թոյլ չտալ որ ուրիշներ տիրապետեն իրենց վրայ, ամէն բանէ առաջ կը ստեղծէ հիմնական համակրութիւն մը:

Եւ սակայն իրենց քաղաքական ուղեղծին մէջ տարբերութիւն մը կայ: Մինչ Ֆրանսա քաշուած է Ատլանտեան Ուխտէն, Թուրքիա կը շարունակէ անդամակցիլ անոր: Հակամարտ երկու ճակատներու գոյութիւնը վտանգաւոր է խաղաղութեան համար: Պէտք է ուժ տալ Եւրոպայի զօրացման: Թուրքիա մաս կը կազմէ Եւրոպայի: Երկու երկիրներու շահը կը պահանջէ աշխատիլ համաձայնութիւն եւ գործակցութիւն ստեղծելու աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն միջեւ եւ ոչ թէ ժամավաճառ ըլլալու ամուլ հակառակութիւններով:

Թուրք պետական մարդոց առաջին մըտահոգութիւնն է Կիպրոսի հարցը եւ ամէն անդամ, որ երկիր մը կ'այցելեն, առիթէն կ'օգտուին պաշտպաններ ապահովելու համար իրենց դատին:

Մոսկուա եւ Ուոշինկթըն խոհեմութեան խորհուրդներ տուեր էին Անդարայի ասկէ առաջ: Զօր. տը Կոլ իր բաժակաճառին մէջ անկողմնակալ ակնարկութիւն մը ըրաւ Կիպրոսի կնճիռին, յայտարարելով, որ կղզիին Յոյները Յոյն, Թուրքերը Թուրք պէտք է մնան. ո՛չ ոք պէտք է արգիլէ այդ:

Զօր. Սունայ շատ զոհ մնացած չէ անշուշտ այս յայտարարութենէն: Իր պատասխանին մէջ շատ զգուշաւոր լեզու մը կը գործածէ: Այլեւս պատմութեան կը պատկանին այն օրերը, երբ ընդհ. սպայակոյտի պետ էր այսօրուան նախագահը, որ քանիցս սպառնացած էր զէնքի ուժով գրաւել Կիպրոսը:

Արաբեւիսրայելեան պատերազմը ցոյց տուաւ, որ զէնքով կարելի չէ լուծել ազգամիջեան վէճերը: Խաղաղ եւ արդար լուծում պէտք է որոնել անոնց՝ դիւանագիտական ճամբով, ըսին երկու նախագահները:

Ակնարկելով Վիէթնամի, զօր. Սունայ համամտութիւն յայտնեց Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահի տեսակէտին, շեշտելով որ իւրաքանչիւր ազգ իրաւունք ունի ազատօրէն տնօրինելու իր ապագան: Ինքզինքը ախոյեան հռչակեց ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքին:

Փարիզի Հայութիւնը հիւրընկալ երկրին հանդէպ իր յարգանքի արտայայտութեան ապացոյցը տուաւ՝ զգուշանալով ցոյցեր կատարելէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին դէմ:

Այդ չի նշանակեր սակայն, որ Սփիւռքի վտարանդի Հայութիւնը պահանջներ չունի Թուրքիայէն:

Անվհատ պիտի շարունակենք հետապընդել մեր արդար դատը՝ լուծում մը գըտնելու համար անոր՝ «խաղաղ դիւանագիտական ճամբով»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ԶՈՀԵՐ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ

Անպաշտօն աղբիւրներէ, Միջին Արեւելքէ հասած ճամբորդներէ, կ'իմանայինք թէ բաւական հայ զոհեր կան սուրիական ճակատը, բայց ոչ մէկը կրցած էր ճշգրիտ թիւ մը տալ: Կը խօսուէր 200–300ի մասին մինչ Այգ (Յունիս 17) առանց թիւ մը ճշդելու կը գրէր թէ.— «Մեր սեփական միջոցներով քաղուած եւ արժանահաւատ աղբիւրներէ հաստատուած լուրերու համաձայն, Սուրիոյ բանակին հերոսական կռիւներուն ընթացքին հայ զինուորներուն շարքերուն մէջ արձանագրուած կորուստները եղած են շատ աւելի թեթեւ՝ քան ենթադրել կուտային տարաձայնուած լուրերը»:

Ուրբաթ օր Ֆիկառօ եւ Մոնտ դժբախտաբար կը հաստատէին այս տարաձայնութիւնները: Արդարեւ Ֆիկառօ կը գրէր.— Կորուստները ծանր եղած են մանաւանդ հայկ. միաւորներուն մէջ» եւ Լը Մոնտ կը շեշտէր.— «Ցամաքային զօրքը քաջաբար կռուած է մանաւանդ այն գունդերը որոնք մեծ մասամբ Հայերէ կազմուած էին»:

Հոս ալ թիւ չկայ, բայց այլեւս յստակ է թէ փոքր չէ թիւը այն հայ երիտասարդներուն որ իրենց կեանքը տուին Աքապայի համար:

× Պէյրութի մէջ մեռած է Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը Շուքրի Քուաթլի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Շաբաթ օր, Դամասկոս: Ծնած էր 1891ին եւ քաղաքական դիտութեանց հետեւած Պոլսոյ արքայական վարժարանը: Քաղաքական կեանքէ քաշուած էր 1963էն ի վեր:

× Միջին Արեւելքի կացութիւնը անելի մէջ է: Մինչ Արաբները կը պահանջեն որ իսրայելեան զօրքը պարպէ իր գրաւած հողերը որեւէ բանակցութենէ առաջ, Մոշէ Տայեան կրկնած է, յանուն Իսրայէլի, որ ցորչափ հաշտութեան դաշնագիր չըստորագրուի, չեն հեռանար իրենց գրաւած հողերէն:

× Խորհ. Միութեան Հանրապետութեան նախագահը, Պոդգորնի Դամասկոս գնաց: Այս ճամբորդութիւնը շարունակութիւն մը կը նկատուի Եգիպտոս ըրած իր այցելութեան:

× Իսրայէլի վարչապետը և Մոշէ Տայեան այցելած են Սուրիոյ գրաւեալ մասը: Կառավարութիւնը դալ շաբաթ երկու սպիտակ գիրք պիտի հրատարակէ Միջին Արեւելքի դէպքերուն վերաբերեալ:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԼՈՅՍԵՐՈՎ

Տարիներ առաջ, երբ հիմնովին կերպարանափոխուած չէր Մօտաւոր Արեւելքը, մեր հայրենի հողերուն հետ, մինչև հիւս. Կովկասէն հայրենակիցներ ուխտի կ'երթային «Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետին»:

Անոնք որ այդ ճամբաներէն անցած են, պիտի վկայեն թէ այս ուխտագնացութիւնը մասնաւոր թափ ստացած էր 1912–13ին, երբ քիչ-շատ ապահով կը համարուէր երթեւեկը:

Մեծ մասով ձիաւորներ էին ուխտաւորները, եւ դէպի Տարօն կը սուրային սըրտառուչ խանդավառութեամբ:

Անշուշտ միայն բարեպաշտ հաւատացեալներ չէին գացողները: Ոչ ալ պարզ հետաքրքիրներ:

Հայրենասիրութեան ոգին էր որ կը խլրտէր շատերու սրտին մէջ: Կամ ուսումնասիրութեան տենչը:

Որքա՛ն ուրախ եւ տխուր բաներ լսած, կարդացած էին արեւմտեան Հայաստանի մասին, տարիներու ընթացքին: Ի՛նչ սարսուռներ, յոյսեր կը խռովէին իրենց հոգին:

Ինչպէս Կովկասի, նոյնպէս արեւմտեան Հայաստանի զանազան շրջաններու հայրենասէր ուխտաւորներուն համար տեսակ մը հանգանակ էր դարձած «երթանքտեսնենք»ը:

Այնպէս որ, իրենց բոյները վերադարձած ատեն, բաւական պաշար կ'ունենային, խանդավառութեան, երբեմն ալ անձկութեան կանչեր արձակելու համար:

Որքան ալ դաժան ըլլային քաղաքական պայմանները, մեքենաբար կը ստեղծուէին սերտ կապեր, Հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ:

Մէկը միւսով կը ներշնչուէր, ի խնդիր լաւագոյն օրերու: Մէկուն գիտելիքը կ'օգնէր միւսին, փոխադարձ ճանաչման համար: Պատմութեամբ, աշխարհագրութեամբ թէ գործունէութեամբ:

Թերեւս քիչ մը բանաստեղծական թուի, եթէ ըսենք թէ լոյս մը կը բարձրանար բոլոր ուխտերէն, ծիսակատարութիւններէն եւ ըմբշական խաղերէն վեր:

Այո, Վարդավառը լաւատեսութեան, խանդավառութեան շողեր կ'արձակէր չորս դին, պայծառացնելով մռայլ հոգիները:

Դիտելով հեթանոսական օրերէ մնացած խաղեր, լսելով սերունդէ սերունդ փոխանցուած զրոյցներ, մարդիկ բնազդաբար կ'ամրապնդուէին իրենց հաւատքին մէջ:

Լեռը, վանքը, անտառը, «Սուլթան Սուրբ Կարապետին» աւանդութիւնը անդիր պատմութիւններ, խորհուրդներ էին, որոնք մեքենաբար կը հալեցնէին անտարբերութեան, անշարժութեան սառերը:

Այս հեռաւոր յիշատակները այսօր ալ բան մը չե՞ն խօսիր տարագիր բազմութեանց սրտին: Չե՞ն խռովեր անոնց հոգին:

Պայման չէ որ մենք ալ ուխտագնացութիւններ կատարենք օտարութեան մէջ, աւանդութիւն մը յարգած ըլլալու համար:

Բայց, ինչո՞ւ սահմանափակուիլ կրօնական – բարեպաշտական սովորութեամբ, երբ կրնանք ուխտերն ալ նորոգել, արդիացնել: Յարմարցնել օրուան պահանջներուն:

Կարելի չէ՞ պտոյտներ — ուխտագնացութիւններ — սարքել գաղութէ գաղութ: Բախտաւորէն անբախտը, ինչպէս երէկ:

Անոնք Վարդավառ լոյսեր կը ցանեն մեր ճամբաներուն վրայ, ի խնդիր լաւագոյն օրերու:

Այս մտաւոր ուխտագնացութեանց համար եթէ կը պակսին պատմական յիշատակարաններ, անոնց փոխարէն արմատախիլ բազմութեանց կենդանի պատկերն է որ կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ:

Վարդավառ շարժանկար մը ստեղծագործ աշխատանքի եւ յարատեւութեան:

1950 Շ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Զա Ռուպէյոր պարբերաթերթը կը բացատրէ եգիպտական պարտութիւնը յայտնելով թէ զօրավարներն ու բարձրաստիճան սպաները բոլորն ալ քաղքենիներ են, որոնք դէմ են կառավարութեան յեղափոխական վարչաձեւին:

ՄՈՍԿՈՒԱ կ'ամբաստանէ Ամերիկացիները, որ մէկ ամսուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով յարձակած են խորհրդային փոխադրանաւու մը վրայ: Ռուսերը կ'ընդունին սակայն թէ կրնայ թիւրիմացութեան արդիւնք ըլլալ:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ բոլորովին անակնկալ կերպով զօր. Քի հրաժարած է իր թեկնածութիւնը դնելէ նախագահութեան եւ անցած է երկրորդ շարքի վրայ, առաջին տեղը թողլով զօր. Թիէօյի:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիան ալ մտադիր է քարիւղի հայթայթումը վերսկսիլ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Պիրմանիա խզեցին, իբրեւ հետեւանք հակաչին ցոյցերու, որոնք կը կատարուին Ռանկունի մէջ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ իր վերջին նիստը ունեցաւ առջի օր: Յաջորդ նստաշրջանը կը սկսի Հոկտեմբեր 2ին: Այդ թուականին կրկին պիտի խօսուի ընդհ. ներման մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին Քանատա գնաց իշխան Ֆիլիփի հետ: Վախ կայ որ ցոյցեր ըլլան Էլիզապէթի դէմ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԵԼՎԵԱՆ

Յաւով կ'իմանանք թէ Յունիս 30ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Արմենակ Սելվեան: 86 տարեկան ընկեր Ա. Սելվեան ծնած էր Պոլիս, ուրկէ 1911ին կ'անցնէր Պարտիզակ եւ կը յաճախէր ամերիկեան վարժարանը: 96ի ջարդերուն կը փախէր դէպի Օտեսա, ուր կը մտնէր Հ. Յ. Դ. շարքերը: Մաս կը կազմէր ահաբեկչական խումբերու: Ա. Աշխարհամարտին կը ձերբակալուէր ու Սիպիր կ'աքսորուէր: Ազատ արձակուելէն ետք կ'անցնէր Պոլիս, ապա Քէմալի ժամանակ՝ Ռումանիա:

Երիտասարդ տարիքէն եղած է նուիրուած կուսակցական մը, ազգային բեղուն գործունէութեամբ:

Իր յուշերը հրատարակուած են «Հայրենիք» ամսագրի մէջ (1959):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանը կը բացուի նախորոշ թուականին, ձեռնհաս պաշտօնէութեամբ:

ՄԵԿՆՈՒՄ

Կայանի առաջին խումբը կը մեկնի այս Երկուշաբթի առաւօտ Սիուառ Մոնթոլոնէն: Ծնողքներէն կը խնդրուի տղաքը առաջնորդել ժամը առաւօտեան 6,15ին:

ԼԻՈՆԻ ԽՈՒՄԲԸ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի խումբը կը մեկնի (Յուլիս 3) այս Երկուշաբթի օր, ժամը 16ին: Բոլոր պզտիկները պէտք է հաւաքուին Փերաշ դուրսը մեծ ժամացոյցին տակը:

ՆՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ... ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— *Հայ-Բոյժի յաջորդական թիւերով լոյս տեսնելիք յօդուածներէն ներմոյշ մը եւս կուտանք՝ ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ աշխատանք կը կատարէ խմբագրութիւնը, որպէս օգտակար, նոյնիսկ հաճելի դարձնելու համար պարբերաթերթին բովանդակութիւնը, ևիւթ հայթայթելու համար ամէն դասակարգի ընթերցողներու:*

1956ին, *Յունուարի թիւով՝ Հայ-Բոյժ հրատարակեց երկար ուսումնասիրութիւն մը համբոյրի մասին, պատմական, դրական եւ բժշկական ծանօթութիւններով հիւսուած:*

Այսօր՝ այս յաւելուածը:

«Հարսնիքը Մատակասքարի մէջ» նիւթին չուրջ՝ կրանտիւիէ հետաքրքրական դէկուցում մը տուած է «Մարդաբանական Ընկերութեան»: Նոյն դէկուցման մէջ, այս առթիւ, կը խօսի նաեւ համբոյրի մասին:

Մալկաչները (Մատակասքարի բնակիչները), կ'ըսէ, կը ծաղրեն համբոյրի այն ձեւը, որ ծանօթ է մեզի... Սողոմոնի օրերէն սկսեալ· «Համբուրեսցէ զիս ի համբուրից բերանոյ իւրոյ»: Երգ Երգոցի հեղինակին վկայութեամբ (Ա· 1), համբոյրը սիրոյ արարողութեան մասնակցութեան ձեւ մըն է բերնով կամ շրթունքով, ներշնչման ու ցանկութեան ազդիւր՝ բանաստեղծներուն համար, բայց ծիծաղելի սովորութիւն՝ ըստ Մալկաչներու, որոնք «ծծկան» կ'անուանեն եւրոպացիները կամ բերնով համբուրողները (*), պարզ այն պատճառով որ ատիկա կը յիշեցնէ կաթնկեր երախաներու դիրքը:

Իսկ ի՞նչպէս կը համբուրեն իրենք՝ Մալկաչները:

— Հոտուրտալով:

Մօտեցնելով իրենց քիթը՝ սիրեցեալ կնոջ կամ հարազատ զաւկին դէմքին, խոր չունչ մը կ'առնեն, ճիշդ ինչպէս սովորութիւն է հոտուրտալ անուշահոտ ծաղիկ մը: Սիրածը հոտուրտալու, կամ եթէ կ'ուզէք՝ ա լա Մալկաշ համբուրելու այս եղանակը կ'անուանուի մանորոֆա վատի նա զանաֆա, իսկ «եւրոպական» ձեւով համբոյրը՝ միցենցիքրա, որ թարգմանի «ծծել» ճիշդ ինչպէս երախայ մը: Եւ ուրեմն «ծծկաններ» են եւրոպացի բոլոր սիրահարները:

Պէտք է խոստովանիլ թէ մեզի ծանօթ համբոյրը առողջապահական չէ, ոչ ալ այնքան բանաստեղծական՝ որքան Մալկաչներու համբոյրը, որ ուրիշ իմաստ չունի՝ բայց եթէ լեցուիլ սիրականին մարմնէն ծորող բոյրով:

Եւ ահա, այսպէս, կը բացատրուի նաեւ հայերէն համբոյր բառին իմաստը:

Տուղտաբանական բազմաթիւ փորձեր կատարուած են՝ բացատրելու համար համբոյր բառին ծագումը: Հ· Գարբրիէլ Ալէոիքեան կը դրէ· «Համբոյր անունը Լամբրոնացին կը ստուգաբանէ համ-քիւր, այսինքն բիւրաւորքը մէկ ընդ՝ պատրաստելով: Իրեն դիտաւորութեան յարմար է աս եկեղեցական համբուրին վրա, ուր բազմութիւն կը պաղտըվին, բայց քերականական հաստատակ կանոնը՝ բարդուածեան յետի անունը անփոփոխ կը պահէ, եւ չի յարմարիր որ քիւրը փոխուի քոյր: Ուստի աւելի հարազատ է ըսել՝ համբոյր, մէկ բուրում, մէկ չունչ ունենալը, ըստ որում համբոյրը՝ միակամութեան եւ սիրոյ նշան է, որ երկու մարդու ալ կ'ըսուի (Քերականութիւն, տպ· 1815, էջ 312):

Հետեւեալ սահմանումը դրեթէ ամփոփումն է այս բացատրութեան· «Պատանել զմիմեանս, որպէս չուրթն ի չուրթն՝ ի միասին բուրումն»:

Մեկնելով «ի միասին բուրումն» բացատրութենէն, այժմ հետեւինք Մալկաչներու մտածողութեան: Անոնք կ'ընդունեն նին կամ կը հաւատան թէ ամէն կենդանի մարմին ունի իր բոյրը, որ ծորում մըն է՝ հոգիէն բխած, ինչպէս չունչը, որ ոչ միայն նշան մըն է կենդանութեան, այլ եւ անձին ինքնութիւնը, էութիւնը, էս-կութիւնը: Արաբերէն նէֆէս բառը կը հաստատէ այս բացատրութիւնը, — նէֆէս կը նշանակէ չունչ, հոգի եւ անձ: Մալկաչները կը հաւատան թէ չնչելով սիրած անձին բուրումը, այսինքն՝ համբուրելով, դիւրաւ հոտոտելով, «ի միասին բուրումն»՝ սիրողները իրարու կը միացնեն իրենց հոգիները: Մեր մէջ ալ կո՞ր արդեօք Մալկաչեան այս հաւատքը, որ Աղայեան կը դրէ· «Ի հնումն՝ համբուրելու ժամանակ իրարից հոտ էին քաշում» (Ադրիւր, 1887, էջ 68): Իր կարդին, Տոքթ· Յ· Թիրեաքեան համբոյր բառին ծագումը կը գտնէ պարսկերէն համ-բոյ բառին մէջ, որ կը նշանակէ «իրար հոտուրտալ՝ բառ առ բառ, որ հարկաւ քթի բերնի մերձեցմամբ կը կատարուէր, ինչպէս մինչեւ հիմա ալ ինչ ինչ բարբարոս ցեղերու մէջ կը տեսնուի» (տես Արիահայ Բառարան, էջ 218):

Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ Մալկաչները, իրրեւ սիրոյ արտայայտութիւն կամ հոգիներու միացման նշան, իրար կը հոտուրտային, իմա՛ կը համբուրուէին: Իրար հոտոտելը, ուրեմն, առ «ի միասին բուրումն»՝ համբուրելը, սիրած անձին բոյրը ընդունելը, Մալկաչեան բառով օրոֆա, կը կատարուէր, սակայն, ոչ երբեք հրապարակաւ, այլ միայն մտերմութեան մէջ, երիտասարդին եւ սիրականին միջեւ, մօր եւ զաւակներուն միջեւ, այր ու կնոջ միջեւ, բայց երբեք եղբօր եւ քրոջ միջեւ, (երիտասարդ մը չէր կրնար հոտոտել, առ ի միասին բուրել՝ համբուրել իր քոյրը, կամ աղջիկ մը՝ իր եղբայրը, վասնզի ատիկա կը համարուէր սրբապղծութիւն, աղտապղծութիւն, կախարդական արարք:

Հերոդոտոս կը պատմէ (Ա· 134) թէ Պարսիկները, իրարու հանդիպած ժամանակ, փոխանակ խօսքով բարեւելու, բան բերնի կը համբուրուէին՝ եթէ նոյն դասակարգին կը պատկանէին: Եթէ մէկը դասակարգով ցած էր միւսէն, կը համբուրուէին երես երեսի: Իսկ եթէ դասակարգով յոյժ տարբեր իրարմէ, խոնարհ դասակարգի պատկանողը ծունկի կուգար երկրպագելու համար: Ֆրանսայի մէջ՝ աւատապետական չրջանին, ճորտը պարտաւոր էր երբեմն համբուրել իր տիրոջ ձեռքը, եւ եթէ բացակայ էր տէրը՝ համբուրել իր տիրոջ դրան կղպանքը կամ դուռը, որ կը կոչուէր ուի (ծագումով լատինական բառ, բայց առաջին ձայնաւորը չչփոթելու համար վէ տառին հետ՝ աւելցուած է աշ տառը իբրեւ փրոթեթիֆ տառ, — ասկէ՝ հուիսիէ բառը, որ կը նշանակէ զոնապան, բայց այժմ՝ դատարանական պաշտօնեայ):

Աւատապետական ծագում չունի, սակայն, այս համբոյրը, — հիմն, չատ հին է ծագումը: Կրօնական արարողութիւն մըն էր, արեւը պաշտելու աւանդութիւններէն մնացած, որ կը կատարուէր երկնային լոյսի աղբիւրին դառնալով, ձեռքերը տարածելով դէպի ճառագայթքարձակ «աստուածը», յետոյ բերնին տանելով արեւին առաջին շողերով օծուն իր ձեռքը: Այս արարողութիւնը, փոխադրուելէ ետք մեհեաններու մէջ՝ իրրեւ աստուածային բնակարան, օրէնք էր նոյն աշխարհամբոյրը կատարել մեհեանին առջեւէն անցնելու ժամանակ: Եւ ահա թէ ինչո՛ւ Ապուղէոս «անաստուած» կ'անուանէ Սիկիլիոս էմիլիանոսը՝ պարզ այն պատճառով որ կը մերժէր հետեւիլ հայրենի աւանդութեանց:

Յետագային, արեւին տեղ անցան թագաւորները, պապերը, կաթողիկոսները, եւ փոխանակ իր ձեռքին վրայ իջած շողին համբոյրով արեւին հետ հաղորդուելու՝ հաւատացեալը կամ կրօնական ճորտը սկսաւ համբուրել թագաւորին ձեռքը կամ պապին ոտքը՝ ի նշան հպատակութեան:

Այսպէս, չրթներուն պաշտօնը եթէ իմաստ փոխեց դարերու ընթացքին՝ կրօնականէն անցնելով իրաւաբանական-նին, երբոյ երկրպագուները չրթներուն տուին տարբեր պաշտօն մը, սիրոյ բոցը, մոնելու համար սիրոյ մեհեանը:

Բայց մեր համբոյր բառը կը պահէ հին օրերու աւանդութիւնը, — սիրած անձին բոյրին մէջ՝ միութիւն հոգիներու:

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

*) Բերնով համբոյրը, յետագային, դարձած է ողջոյնի ձեւ: Շ· Նոտիէ (Քննութիւն Բառարանաց, 1828) կը գրէ թէ փրանսերէն բարեւել կամ ողջունել բայը կը նշանակէր համբուրել (կիները), որովհետեւ ողջոյնը կը տրուէր միայն բերանի բերնի համբոյրով: Ծանր մեղադրանքներու կ'ենթարկուէր այն այր մարդը, որ ամչնալով՝ կը խուսափէր համբուրելէ:

Համբոյրը, դարձեալ, նշան մըն էր կախարդական զօրութիւն մը փոխանցելու: Այսպէս, Հիւս· Ռուսիոյ մէջ *սկոփնիա* (= ցատկող) կոչուած աղանդին հետեւորդները կը ծծէին իրենց պետին լեզուն, իբրեւ ծիսական համբոյր՝ որ իրենց կը շնորհէր կախարդական զօրութիւն:

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅԻ» 80 ԱՄԵԱԿԸ

Ա·

Այս տարի լրանում է վիէննայում լոյս տեսնող «Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական պարբերականի հրատարակման 80 տարին:

Հրատարակուելով Եւրոպայի կենարոնում եւ հնարաւորութիւն ունենալով մտիկից կապուելու եւրոպական արեւելագիտական, մասնաւորապէս հայագիտական մեքի ներկայացուցիչների հետ, հանդէսը նկատելի դեր կատարեց ոչ միայն գիտական աշխատութիւնների հրատարակման, բազմալեզու հայագիտական հրատարակութիւնները իր ընթերցողներին ծանօթացնելու, դրանք գնահատելու գործում, այլեւ իր հեղինակակից խօսքով մեծապէս նպաստեց օտար բանասէրների աշխատանքին: Նրանց տրամադրուեց Վիէննայի Մխիթարեանների վանքի հին ձեռագրերի, հնատիպ գրքերի եւ պարբերական մամուլի ճոխ հաւաքածոն, օտար գիտնականներին մղելով դէպի մշակութային մեծ անցեալ ունեցող հայ ժողովուրդի պատմութեան հետազօտումը: «Հանդէս Ամսօրեայ»ում իրենց ստեղծագործութիւնները տպագրեցին Հիւպշմանն ու Մեյէն, Փեթերսընն ու Մարքուարը, Սարժիկովակին ու Մաոը, Քարիէրն ու Կելցէրը, Տոմաշէկին ու Կիւտենպորկը, Կոլէրն ու Միւլլերը, յետագայում՝ Ֆէյտին ու Եգլիչկան, Պըցխանուն ու Պինվենիստը եւ շատ ուրիշներ:

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի էջերում իրենց ստեղծագործութիւնները են տպագրել հայագիտութեան այնպիսի ականաւոր ներկայացուցիչներ, ինչպիսիք են Արսէն Այտընեանը, Յակոբոս Տաշեանը, Ղ· Յովնաննէսեանը, Գ· Գոյդրիկեանը, Ն· Ակինեանը՝ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութիւնից, արեւելահայ եւ արեւմտահայ բազմաթիւ դիտնականներ՝ Ն· Ադոնցը, Հր· Աճառեանը, Լէօն, Կ· Բասմաջեանը, Ստ· Մալխասեանը, Ն· Բիւ-

---

ֆրանսերէն բարեւել կամ ողջունել բայը կը նշանակէր համբուրել (կիները), որովհետեւ ողջոյնը կը տրուէր միայն բերան բերնի համբոյրով: Ծանր մեղադրանքներու կ'ենթարկուէր այն այր մարդը, որ ամչնալով՝ կը խուսափէր համբուրելէ:

*Համբոյրը, դարձեալ, նշան մըն էր կախարդական զօրութիւն մը փոխանցելու: Այսպէս, Հիւս· Ռուսիոյ մէջ *սկոփնիա* (= ցատկող) կոչուած աղանդին հետեւորդները կը ծծէին իրենց պետին լեզուն, իբրեւ ծիսական համբոյր՝ որ իրենց կը շնորհէր կախարդական զօրութիւն:*

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՄԻՐԻԷԼԸ

Տէր հա՛յր:

Հայր աղքատներուն որ դեռ նոյն պէսքերն ունին, աղքատութիւնը չվերցաւ տակաւին, ո՞ւր կ'երթաս:

×

Քանի՛ տեսակ աղքատներ, քանի՛ պատճառներով աղքատացեալներ կան ու թերեւս դեռ երկա՛ր ժամանակ պիտի ըլլան: կան աղքատներ՝ իրենց յանցանքով, կան աղքատներ այլոց՝ նմանեա՛ց յանցանքով, կան աղքատներ ճակատագրային՝ որոնք չգիտցան ի՛նչպէս աղքատացան, ու կան ալ կամաւոր աղքատներ, որոնք կարօտ չեն, այլ որոնք աղքատ են ի սէր աղքատացելոյն Քրիստոսի, ինչպէս որ Դուն, Տ· Յաչատուր Հա՛յր (*):

Այդ ամէն կարգի աղքատներուն հոգեբանն էիր ու բժիշկը բարոյական, ու դա՛ն ձը Դուն՝ հայ եկեղեցականութեան, հայ ազգութեան:

×

Կան աղքատներ իրենց յանցանքով, ամէնէն արդահատելի՛ աղքատները: Բնաւ միտքերնուն չանցնիր գործ փնտռել, ու իրենց համար գործ փնտռող բարեսիրտ անձինք իրենց իրրեւ դահիճը կ'երեւան աչքերնուն, ու հիւանդ կը ձեւանան երբ գործ կը գտնուի վերջապէս իրենց համար: կը մուրա՞ն, խաղարան ու գինեվաճառ գինենուէր պարտեզ մուտք գործելու համար: Մուրանալէ աւելին կ'ընեն երբեմն· կը տպիսեն իրենց քոյրը որ՝ գիշերջան իր վաստակին արդիւնքը ձեռուընին դնէ· ձեռուընին դրամներ կը դնեն, եւ երբեմն անմեղներ կը զոհեն: Այդ կարգի աղքատներուն համար ի՞նչ կ'ըսէիր, Տէր Հայր· նախ անտարակոյս կ'ամչնայիր որ՝ նոյն մարդկային սեռին կը պատկանին այդ աղքատները քեզի հետ· յետոյ կ'աղօթէիր Աստուծոյ՝ այդ աղքատներուն ուղղութեանը համար· հուսկ ուրեմն, եւ հոգ է Քու մեծութիւնդ, կը գործէիր այդ աղքատներուն վերկութեան համար: Է՛ն մեղբանոյշ, է՛ն համոզիչ խօսքերդ անոնց համար էին: Աւետարանին սուրբ բանք այնպէ՛ս է ճահ, այնպիսի՛ չեչտով չըրթանցդ վրայ կուգային, որ մոլորեալն որ եկեղեցւոյն մէջ ծայրէ ծայր լսած էր Աւետարանն՝ ապշութեամբ երեսդ կը նայէր, յուզուած, հոգիին մէջ թաքուն աշխատութիւն մը կատարուիլ սկսած, վերկութեան ճամբուն վրայ դրուած անդադրապէս:

Իր քահանան առանկ չէր խօսած իրեն· եւ Աւետարանին խօսքերն, երբեք դրուած ու տպուած գրքի մը մէջ կայի՞ն· կը կենայի՞ն այդպիսի խօսքեր: Քանինե՛ր արդեօք այս կերպով փրկեցիր, մոլութեան ու մոլորութեան խոտոր ճամբէն ուղիղ ճանապարհին վրայ բերելով զանոնք, ո՛չ հարուստ կացուցանելով զանոնք, այլ ինչ որ հարուստ ըլլալէ աւելի է, աշխատասէր ու պարկեշտ: Առանց ալ սկիզբներն ստակ կուտայիր· այլ եղա՛ն որոնք առկոսով վերադարձուցին ինչ որ իրրեւ ուղղմութիւն տուած էիր իրենց· ու դուն, յաղթական ու դերերջանի՛կ՝ ամէնէն աւելիքներէն նաւաբեկեալ մը փրկածի պէս, բազուկներդ կը բանայիր ու փա՛ռք կուտայիր Աստուծոյ:

Այլոց յանցանքով աղքատներուն համար, կ'երթայիր զանել յանցաւորն, որ չատ անդամ... աղքատ մը չէր, ընդհակառակն հարուստ ոմն կամ հարստացած՝ այլոց ի վնաս: Կ'երթայիր զանել կեղեքիչն, որ՝ աւա՛ղ զրկելո՛ւն չատ մօտ անձ մը կը պատահէր որ ըլլայ: Նոյնիսկ եկեղեցի՛ն կը հանդիպէիր անոր, Ս· Փրկչի կամ Ս· Աստուածածնայ պատկերին համբ մոմ դնած ժամանակ· այդ գործին կարզադրութեան համար տուած ժամադրութեան կը թերանար, քանի՞ անդամ: Արդարութիւն ձեռք բերելէ յետահա՛տ, դժուարեան կոչում կ'ընէիր· վերարկուիդ տակէն տետրակդ կը հանէիր···: Անոր ըսելիք չէ՞ր· այդ մարդիկ (որովհետեւ անուններն լրագրաց մէջ հրատարակուած պիտի տեսնէին) կուտային քանի մը մէճիա, նոյնիսկ քանի մը ոսկի մերթ: կը տեսնես· այդ մարդիկ մարդու հոգի կերած կրնայի՞ն ըլլալ, այդքա՛ն աղքատացած մարդիկ· եւ իրենց ա՛յնքան մօտ դնուող մէկու մը հոգի, որբի մը՝ որբևայրիի մը հոգը: Ընդհանուր աղքատացած անունով ստացուած այդ մէճիտները կամ ոսկիները ամբողջութեամբ կը տանէիր ոչ աղքատաց, այլ զրկելոյն ձեռքը կը դնէիր, յուսադրելո՛վ զրկեալն որ՝ օր մը պիտի դար որ մարդու զրկանք ոչ միայն պիտի չհամարձակէր ընել, այլ պարզապէս զրկանք ընելու անկարող պիտի ըլլար, — որովհետեւ Աւետարանին թաղաւորութիւնը պիտի դա՛ր:

*Ճակատագրային աղքատներն համակերպութեան կը յորդորէիր: Շուարած, կերպութեան կը յորդորէիր: Շուարած, չանթահարուած, եղկելիները չորս դիմէն կը նայէին թէ հարուստն ուստի՞ կու դար, ի՞նչ անողոք ճակատագիր վրերնէ այսպէս կը հալածէր: Մէկ օրուան մէջ մոխիրի վրայ նստի՛ր, որովհետեւ... խրդամախ ձեռնարկներու յանդուգն չահադիտութիւն մըն է բրեր բազմաց իրաւութիւն մըն է բրեր բազմաց իրաւութիւն մըն է բրեր բազմաց իրաւ

ԱՐՁԱԳ

ՀԱՅՈՑԱԽՈՒՍՏԻ ԳՈՒՆԱՎՈՐ ԹԵՐԹ

ՀՀ, Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ուսանող Ա. Ալոյանը ներկայացնում է Ձեզ Ռ. Գլիերի «Կոլորատուրային վոկալիզ» ստեղծագործությունը։

Ա. Ալոյան — Ես ուզում եմ, որ այս վոկալիզը լսեն նաև ուրիշները, որովհետև ինձ թվում է, որ այն ունի ինչ-որ առանձնահատկություն, որ ինձ համար դարձել է սիրելի։ Ես ուզում եմ, որ մարդիկ էլ զգան այդ առանձնահատկությունը։

Ա. Ալոյանը կատարում է Գլիերի վոկալիզը։

Ա. Ալոյան — Ես ուզում եմ, որ ունկնդիրները հասկանան, որ այս ստեղծագործությունը ոչ միայն ունի ինչ-որ առանձնահատկություն, այլև ունի ինչ-որ ազգային գույն։ Ես ուզում եմ, որ ունկնդիրները զգան, որ այդ ստեղծագործությունը ունի ինչ-որ ազգային գույն։

Ա. Ալոյանը կատարում է Գլիերի վոկալիզը։

Ա. Ալոյան —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Ովաննա Յակոբեան եւ զաւակները՝ Ժանօ, Ժիլպէռ, Արթիւր եւ Յակոբիկ, Տիկ Ազաւնի Տէր-Յակոբեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Խորէն Մու-բաճեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկ. Մարիամ Քեաթիպեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Օհան-եան եւ զաւակները, իրենց խորին չնոր-հակալութիւնը կը յայտնեն՝ Տէսինի Կրօ-նական Ընկերակցութեան, բոլոր Մխու-թիւններուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով վշտակից եղան իրենց սու-գին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քե-ռայրին ու ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

դառն մահուան առթիւ։

×

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Յունիս 11ի դաշտահանդէ-սին առթիւ.— Պ. Հանրի Փափազեան 500 ֆրանք։ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 100, Պ. Սահակ Խաչերեան, Արամ Սար-գիսեան 100ական, Պ. Գասպարեան Յա-կոբեան (Պոլսէն) 100 տոլար։ Սարգիս Արզումանեան 60 ֆրանք, Գէորգ Հուպու-եան 50, Ժիրայր Աբրահամեան 10 ֆրք.։

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը չը-նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աւետիս Սրապեանէ 50 ֆր. իրենց քրոջ մահուան քառասունքին առթիւ։ Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Թորիկ Գալիքեա-նէ 50 ֆր. վեցերորդ թոռան ծննդեան առթիւ։

×

Խումբ մը Հայեր 5000 ֆրանք։ Պր. Իփ-լիքեան 50, Պր. Զէքիմեան 100, Ն. Ալեք-սանեան 500, Ս. Արզումանեան 200, Հ. Զաքարեան, Խ. Զոպոյեան, Ա. Տայեան, Հ. Տէրտէրեան, Ո. Տէր-Յովհաննէսեան, Պ. Խօքսիւզեան, Յ. Մալոյեան, Ս. Տոլմա-ճեան, Աբրահամ Խօքսիւզեան, Յ. Դա-նիէլեան, Յ. Տալեաղուպ, Ս. Արամեան, Կ. Սուքիասեան, Մ. Ալթունեան, Ս. Մաթոսեան 20ական ֆրանք։ Տիկին Մ. Ալոյեան, Տիկ. Մ. Երամեան, Պր. Ա. Քըղելեան, Պր. Քէչիչեան, Մ. Նամար-եան, Զ. Ղուկոյեան, Պ. Փալթոյեան, Մուրատեան ընտ., Ա. Մաղաքեան,, Փալթոյեան, Ա. Գալայճեան, Վէնեան Անտոնեան, Պ. Ճիհանչահեան, Ն. Գա-լայճեան, Մ. Գալայճեան, Մ. Անտոն-եան, Յ. Ուզունեան, Յ. Զարդարեան, Ղ. Կարապետեան, Փ. Զուլֆուեան, Տիկ. Ե. Ռոսիկեան, Մ. Մաթոյեան, Տիկ. Վ. Գուլումճեան, Լ. Տոլմաճեան, Յ. Պաս-մաճեան, Կ. Կարապետեան, Յ. Հայթայ-եան, Յ. Թօփալեան, Տիկ. Ո. Տուտում-եան, Վ. Վարդանեան, Ե. Նազլիկեան, Ս. Վարդանեան, Ս. Փիլիպեան, Խ. Գա-բաօղլան, Նալպանտեան, Է. Փափազեան, Ս. Անդրեաեան, Գ. Ղարիպեան, Ա. Ալեք-սանեան, Պ. Գալիկեան, Ա. Լուսարեան, Գ. Թէրզիեաղուպեան, Բ. Բարսեղեան 10ական ֆրանք։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդնե-րը որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչու-թեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ։ (Հեռա-ձայնով դիմումները կը մերժուին), տա-լով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, 7 Յուլիս ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրնի մեծ սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Փարիզ)։

Կը դասախօսէ Հայաստանի Գիտու-թիւններու Ակադեմիայի փոխ-նախագահ, ակադեմիկոս պատմաբան՝

ԱՐԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Յովսէփ Էմին եւ 18րդ դարու վաթսու-նական թուականներու հայ ազատագրա-կան շարժումները» նիւթի մասին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷյԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մին-չեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի դրասեն-եակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9-12։

Տէր եւ Տիկին Սթեֆկէա եւ աղջիկը՝ Սիլվի, Պ. Նուպար Սեւլեան յաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԵԼՎԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 30ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յուլիս 4) Անթիլիի Ե-կեղեցին (Հանդստեան տան կիւղ) ժամը 15ին։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրը-ուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակ-ցութեան, 9 Յուլիս կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, «Թէսիէ» գով ծա-ռատանին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ։

Հայկական երգեր, արտասանութիւն-ներ, շատ հաճելի անակնկալներ եւ զա-նազան խաղեր, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ։

Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գըտ-նէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ։

Փոխադրութեան միջոց.— Հաւաքուիլ նպարավաճառ Պր. Պարսամեանի խանու-թին առջեւ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ 14ին։

Անձրեւի պարագային՝ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 16 Յուլիս, նոյն վայրին մէջ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Սէն ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ դպը-րոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունե-նայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին թա-ղին փաթրոնաժի սրահին մէջ։

Աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ կ'ըլլան արտասանութիւններ, երգեր, հայկական պարեր տոհմային տարազով եւ կը ներկայացուի զաւեշտ մը։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի երեքշաբթի 4 Յուլիս, ժամը 14ին, իր կեդրոնատեղիէն՝ 15 Ռիւ ժան Կուժոն Փարիզ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները երկուշաբթի դիշեր (3 Յուլիս), ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէվիլիեան խում-բի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ դիշեր ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻՆԻ ՄԻՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Մխու-թեան, կազմակերպուած է դաշտահան-դէս մը 9 Յուլիս Կիրակի, Փոն թ'Էվէքի պազ աղրիւրին եղերքը, Պ. Հ. Տէրտէր-եանի տան կից պուրակին մէջ։

Կը խնդրուի Հայկ. Մխութիւններէն նը-կատի ունենալ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ անդամները երեքշաբթի երեկոյ 4 Յուլիս ժամը ճիշդ 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Գատէ։

Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի պատ-ուիրակը։

Մասնաւորաբար կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարարապետ մը, ճաշարանի համար 14րդ թաղամասը։

Լաւ վկայականներով։

ԳՐԵԼ «Ծառաջ»ի վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոսներու Օրը Վիչնի մէջ Յուլիս 23ին։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԺԸՆԵՒ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱՂԳԷՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Հրաւիրուած՝ եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարա-նին առջեւ) դէպի Ժընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանէի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ)։ Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ։

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան չէնքը, պուրտ լիճին վրայ, Լօզան եւլն.։

Իրիկունը դպրութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վաղգէն Կա-թողիկոսի։

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի։ Պատարագ Կա-թողիկոսին կողմէ անկիլքան եկեղեցին։ Ճաշ։

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 Ֆր.

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ. Խտուար Ճէդիրեան։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

'Իմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

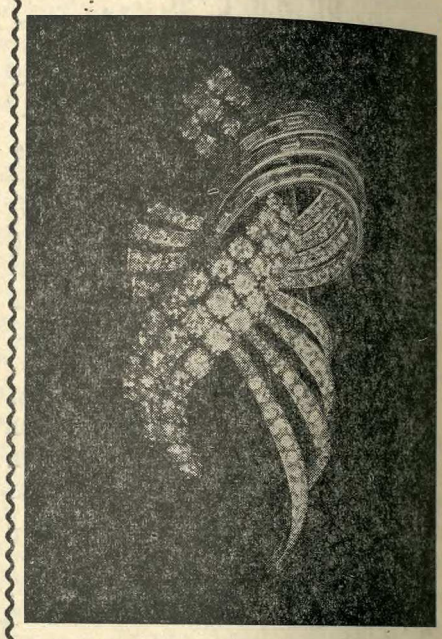

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ

Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

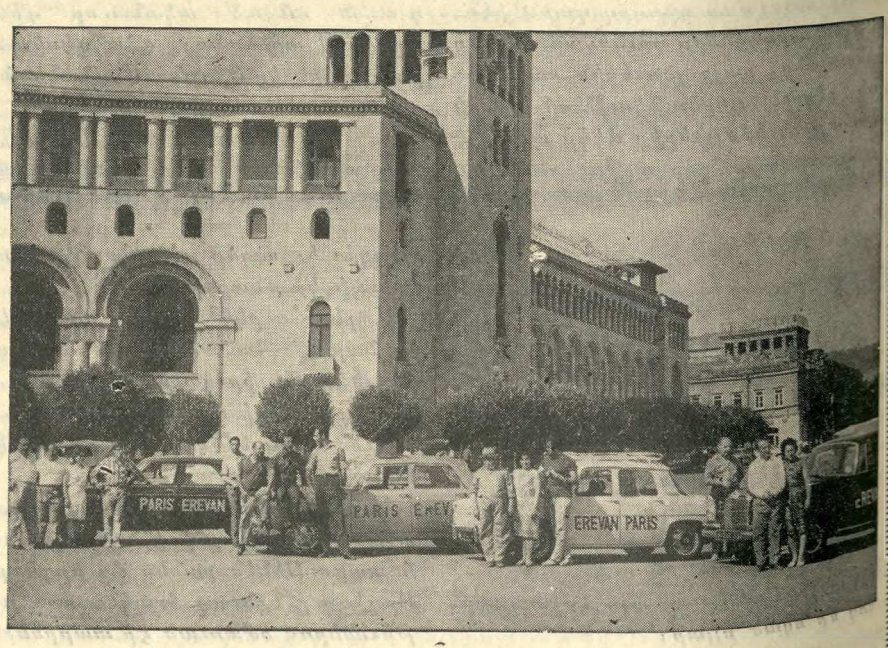

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ։ ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29

15 օր երեւան։ Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաս-տութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար։ Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փա-փաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ։

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ։ 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
4 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10952 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N° 10.952

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՂԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ՄԵՐԸ ՉԵՆ

Այսպէս ուրեմն Ֆրանսացի թղթակից-ներն ալ կը հաստատեն թէ սուրիական ճակատի վրայ, զոհերու մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հայերը :

Ոչ մէկ բողոք այս խօսքերուն մէջ, եթէ կայ նոյնիսկ անխուսափելի դառնութիւնը :

Հայը դադրած է Հայ ըլլալէ սեւ Ապրիլէ մը ի վեր, ցրուած ամէն կողմ : Սուրիացի է, Ֆրանսացի է, Ամերիկացի է, Պարսիկ է, Լիբանանցի է, Անգլիացի է, Եգիպտացի է : Լաւագոյն պարագային՝ խորհրդային հպատակ է, վատթարագոյն պարագային՝ թրքական հպատակ է, եւ քիչ է թիւը անոնց, որոնք կը մնան հայ դաղթականի ինքնութեան թուղթ մը իրենց ձեռքը, իբրեւ անհետացող վերջին վկայականը, որ կը մնայ, հայ ըլլալը հաստատող :

Ու օր մը հայ արիւնը կը հոսի Սթալինկրատի համար, ուրիշ օր մը Ալզաս-Լօռէնի համար, երբեմն Քորէայի կամ Վիէթնամի համար եւ այս անգամ՝ Աքապայի համար :

Բնական է այս զոհաբերութիւնը : Բնական է պաշտպանել Հայրենիքը, որ քեզ ապաստան տուած է, Հողը, որու վրայ տուն չինած ես, օճախը՝ ուր զաւակդ մեծցած է : Օժտուած քաղաքացիի իրաւունքներով, տրամաբանական է ու արդար որ կատարես նաեւ քաղաքացիի պարտականութիւն : Հոն ուր սակայն բաժակը դառն է այն պահուն է երբ կը տեսնես թէ ամէնէն առաջ ու ամէնէն շատ կը թափի հայկական արիւնը, պատերազմի մը ընթացքին որ չսկսած վերջացաւ, առաջին իսկ դիծերուն վրայ : Երբ Ֆրանսական թերթերը կը յիշեն հայկական կորուստները, առանձին, ինչպէս ժամանակին Կերչի ատեն : Երբ արիւնդ չէ խառնուած բոլորին արիւնին հետ ու կը յիշուի առանձին :

Ու Դամասկոսի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ տէր հայրը Հոգւոց կը կարդայ, ու կրկին հայ մայրը կուլայ : Մխիթարելը դիւրին գործ է : Տղան քաջաբար կռուած է, զարնուած է սրտէն, չէ դաւաճանած, պաշտպանած է արաբական աւազները, վասնզի իրեն չեն տար իր Հողերը : Ու կը մնայ իրեն պաշտպանել ուրիշներուն Հողերը : Իյնալ աշխարհի բոլոր հայրենիքներուն համար, բացի իր հայրենիքէն : Իյնալ յանուն իմաստազուրկ դարձած գաղափարներու՝ ազատութի՛ւն, եղբայրութի՛ւն, հայրենիք : Արիւն թափել ուրիշ դատերու համար :

Աժան դարձած արիւն մը ուրիշներուն համար : Կը հոսի դարէ դար, դաշտէ դաշտ, բանակէ բանակ, բոլորին համար :

Աւարայրէն Սարդարապատ : Բայց ետքը Կերչէն Աքապա : Գարուն տարիքով հայ տղոց խումբեր, անգամ մը եւս կիզիչ արեւուն տակ բռնուող անապատներու մէջ, կ'իյնան պարտուած :

Պարտութիւնը սակայն միայն ուրիշներու պարտութիւնը չէ :

Պարտութիւնը միշտ մերը կը մնայ :

Պարտուած կը մնանք ցորչափ մեր արիւնը կը թափի՝ հողերու համար որ մերը չեն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԻՋԵՒ

Ո՞Վ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

48 ժամուան մէջ երրորդ միջադէպն է որ պատահած է Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի մէջ, Սուէզի շրջանը : Այս անգամ ալ մէկը միւսին վրայ կը ձգէ նախայարձակման պատասխանատուութիւնը : Եգիպտացիներուն համար հարցը շատ պարզ է, Իսրայելացիք կ'ուզեն նաեւ դրաւել Ֆուատ նաւահանգիստը որ իրենց հակակշռին ներքեւ չէ : Իսրայելցիներուն համար, Նասրի քաղաքական մէկ խաղն է :

Հակառակ զինադուլի այս բռնաբարման, ոչ Գահիրէ, ոչ ալ Թէլ-Ավիվ բողոք ներկայացուցած են Ապահովութեան Խորհուրդին : Իւրաքանչիւրը բացատրութեան իր ձեւն ունի. — « Ընդդիմացանք, կ'ըսեն Իսրայելացիք եւ Եգիպտացիք ետ մղուեցան » : Ճիշդ հակառակն է անշուշտ Եգիպտացիներու թէզը. — « Մեր զօրքերը Սուէզի ջրանցքը չանցան, իսրայէլեան զօրքը որ Էլ Քանթարայի շրջանը կը դրաւէ, ջրանցքին արեւելեան ափը, գործողութիւններ սկսաւ դէպի հիւսիս՝ Փոռ-Ֆուատ, բայց մեր ուժերը ընդդիմացան թշնամիին ». այս առթիւ Նասր ալ խօսք առնելով «արաբ ժողովուրդներու համախոհութեան ժողովին», յայտարարած է.— Այս յարձակումը նոր ոճիր մըն է զոր պատրաստած է աշխարհակալութիւնը արաբ ազգին դէմ, ոճիր որ սկսաւ Իսրայէլի ստեղծումով, արաբ ժողովուրդին ծոցին մէջ իսկ : Իսրայէլի ստեղծումը դաշոյն մըն էր խրուած արաբ ազգին կռնակը : Եթէ աշխարհակալութիւնը կրցաւ պլոք մը կազմել իրարու ետեւէ հարուածներ տալու համար մեզի, մեր համախոհութեամբ, ի վիճակի ենք պատասխանելու այս հարուածներուն եւ մեր իրաւունքները պարտադրելու» :

Անդին, Նիւ Եորքի մէջ, կը դումարուի ազդաժողովի նոր նիստ մը, ուր քուէարկութեան պիտի դրուին զանազան բանաձեւեր : Տարակոյս չկայ որ, ով որ ալ ըլլայ պատասխանատուն, Սուէզի միջադէպերը կապ ունին այդ քուէարկութեան հետ :

Շատ հաւանական կը նկատուէր արդէն որ ոչ-յանձնառուներու բանաձեւը, զոր կը ներկայացնէ Եուկոսլաւիա 2/3ի մեծամասնութիւնը ստանայ :

Եուկոսլաւիոյ բանաձեւը շատ յստակ է : Որեւէ բանակցութեան ձեռնարկելէ առաջ, կը պահանջէ որ իսրայելեան զօրքը պարպէ իր դրաւած հողերը : Կ'առաջարկէ որ երբ այդ պարպումը վերջացած ըլլայ, Ապահովութեան Խորհուրդը ստիպողաբար քննէ կացութեան բոլոր երեսները եւ խաղաղ միջոզներ փնտռէ հարցերը լուծելու համար :

Վերջապէս կ'առաջարկէ որ «հարկ եղած պահուն» Ու Թանի անձնական մէկ ներկայացուցիչը շփում ստեղծէ շահակից պետութեան հետ :

Այս բանաձեւին զօրավիդ են ոչ միայն ընկերվարական երկիրները, Խորհ. Միութիւնը եւ ոչ-յանձնառուները այլեւ Ֆրանսա : Իրաց այս կացութեան մէջ պարզ է որ բանաձեւը ստանայ անհրաժեշտ մեծամասնութիւը, բայց այդ պարագային ի՞նչ պիտի ընէ Իսրայէլ : Արդարեւ Թէլ Ավիվի կառավարութիւնը քանիցս կրկնած է թէ որեւէ հողէ չի քաշուիր հաշտութեան բանակցութիւններէ առաջ :

Իսրայէլի կառավարութիւնը արտօնեց որ այն Աբաբները որոնք հեռացան իրենց հողերէն վերադառնան : Թէլ Ավիվ կ'ուզէ այն ձեւով ցոյց տալ թէ կը խուսափի դաղթականներու նոր խնդիր մը ստեղծել, հինը չլուծած, այդ խնդիրը ըլլալով ամէնէն աննպաստ հարցը իրեն համար : Յայնկոյս Յորդանան վերադառնալու համար սակայն, արաբ դաղթականները պէտք է փաստեն թէ հոն կը բնակէին եւ անկէ չէին հեռացած Յունիս 7էն առաջ :

ԼԻՈՒ-ՇԱՕ-ՇԻ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Փեքինի «Կարմիր Դրօշակը» երկար խմբագրական մը նուիրած է չին համայնավար կուսակցութեան 46րդ տարեդարձին, որու մէջ կ'ըսէ նաեւ թէ Հանրապետութեան նախագահ՝ Լիու-Շաօ-Շի պաշտօնանկ եղած է : Թերթը կը գրէ ի մէջ այլոց. — ինչպէս Խրուշչեւը, Լիու-Շաօ Շի փորձեց համայնավար կուսակցութիւնը վերածել «ամբողջ ժողովուրդին կուսակցութեան մը » եւ կողմնակից էր բազմակուսակցական ձեւի մը եւ խորհրդարանական վարչակարգի մը Չինաստանի համար : Փաստաբանը դարձած էր կարդ մը քաղքենիներու մուտքին կուսակցութեան շարքերէն ներս : Բացէ ի բաց ըսած էր նաեւ թէ եթէ դրամատէրներ կուսակցական շարքերը մտնեն, կուսակցութիւնը աւելի լաւ վիճակի մէջ կ'ըլլայ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՄՊԷ Քաթանկայի նախկին «զօրաւոր մարդը» առեւանգուեցաւ շատ տարօրինակ պայմաններու մէջ : Չոմպէ որ քաղաքական ապաստանի իրաւունքով Սպանիա կը բնակէր, իր իսկ օդանաւին մէջ առեւանգուեցաւ եւ ինքզինքը Ալժէ դտաւ : Տըրուած ըլլալով որ Չոմպէ մահուան դատապարտուած է Քոնկոյի կառավարութեան կողմէ, այս վերջինը կը պահանջէ Ալժերիոյ կառավարութենէն որ իրեն յանձնէ Չոմպէն : Հաւանական կը նկատուի որ Ալժէ ընդառաջ երթայ դիմումին : Նեղ կացութեան մատնուած է Սպանիոյ կառավարութիւնը :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան 56րդ համագումարը միաձայնութեամբ վերընտրեց Կի Մոլէն իբրեւ ընդհ. քարտուղար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ նախագահը՝ Պոդգորնի Դամասկոսէն Պաղտատ գնաց :

ՀԻԻՍԷՅՆ թագաւորը Նիւ Եորքէն վերադարձին կը շարունիակէ այցելել եւրոպական մայրաքաղաքները :

ԿՈՍԻԳԻՆ Փարիզէն անցնելով Մոսկուա վերադարձաւ ուր իր ժամանումէն քանի մը ժամ ետք միայն, կ'ընդունէր Ֆրանսայի նախարարապետը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Անգարա վերադարձաւ, քանի մը օր ալ շրջելէ ետք Ֆրանսայի գաւառները՝ Թուռէն, Պէարն եւ Թուլուզ :

« ՔԱՍՔԵԹԱՒՈՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ »

Այս խիստ յատկանշական խորագրին տակ Սիանս եւ Վօյաժի Յունիսի թիւը յօդուած մը նուիրած է արդի՛ Թուրքիոյ : Ոչ մէկ եւրոպացի այդքան լաւ կրցած է հասկնալ ու տեսնել Թուրքիան եւ Թուրքը : Յաջորդով կուտանք թարգմանութիւնը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օդափոխութեան կայանի Փարիզի խումբը (62 երախայ) մեկնեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ, ժամը 7.45ին, Սքուառ Մոնթոլոնէն :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԺԸՆԵՒ

Ինչպէս յայտարարած էինք իր ատենին, հրատարակելով Մայր Աթոռի զեկոյցը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ժընեւ կը հասնի Յուլիս 10ին, հրաւէրովը Եկեղեցիներու համաշխարհային Խորհուրդին :

Վազգէն Կաթողիկոսի կ'ընկերանան. — Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի ատենապետ Հայկազուն Արք. Աբրահամեան, հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Ներսէս Վրդ. Պօղպանեան : Կաթողիկոսին Ժընեւի մէջ կը միանան Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ Թորգոմ Եպիսկ. Մանուկեան :

Կաթողիկոսը Ժընեւ կը հասնի Երկուշաբթի օր : Երեքշաբթի առաւօտ (Յուլիս 11ին) կ'ընդունուի Եկեղեցիներու համաշխարհային Խորհուրդի ընդհ. քարտուղարին կողմէ, ապա տեսակցութիւններ կ'ունենայ զանազան բաժանմունքներու պետերուն հետ :

Կէսօրէ ետք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'այցելէ հին-քաղաքը եւ կարդ մը եկեղեցիներ : Իրիկունը հիւրն է եկեղեցիներու համաշխարհային Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարին, որ ճաշ մը կուտայ իրեն ի պատիւ :

Չորեքշաբթի առաւօտ Վազգէն Կաթողիկոս կ'այցելէ Պոսէի տիեզերական հաստատութիւնը : Կէսօրէ ետք ընդունելուիւն ի պատիւ կաթողիկոսին, իշխանութեանց կողմէ : Իրիկունը Վազգէն կաթողիկոս ճաշ մը կուտայ ի պատիւ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարին եւ Ժընեւի կրօնական ներկայացուցիչներու :

Յուլիս 13ին պատարագ Ե. Հ. Կ.ի կեդրոնի մատրան մէջ :

Յուլիս 14էն 20 զանազան ընդունելութիւններ կազմակերպուած են հայ գաղութին կողմէ, որ յատակ յանձնախումբ մը կազմած է այդ առընչութեամբ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԴԱՍ Կ'ԱՌՆԵՆ ... ԹՐՔԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

Ամերիկեան Վեցերորդ Նաւաբաժնէն չորս մարտանաւեր Իսթանպուլ հասած են : Տորմիզին հրամանատարը Ծովակալ Լօրընս Կէյս լրագրողները ընդունելով յայտարարեց թէ Ամերիկեան մարտանաւերը երբեք չմիջամտեցին եւ չմասնակցեցան Արաբ-Իսրայէլ վերջին կռիւներուն : Արդէն խորհրդային նաւերն ալ մօտէն կը հետեւէին իրենց :

Թրքական թերթերը կը հաղորդեն թէ կարդ մը «ցաւալի» դէպքեր պատահած են Թաքսիմի մէջ, ուր թուրք համալսարանականներ բուռն ցոյցեր ըրեր են Ամերիկացիներուն դէմ, եւ տեղ տեղ բախումներ : Առաջին դէպքը տեղի ունեցած է՝ երբ ուսանողական խմբակ մը կ'երթայ Թաքսիմ, ալքոլ թափելով կ'այրէ Ամերիկացի ծովայիններու կողմէ զետեղուած պսակը : Ոստիկաններ կը փութան եւ կը ձերբակալեն երիտասարդներէն ոմանք : Աւելի ետք ձերբակալուեցան Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան Բ. նախագահ Ֆարուք Եալնըզ եւ երկու ընկերները :

Գիշերը, ուսանողական խմբակներ կըռուի կը բռնուին ամերիկացի զինուորներուն հետ, եւ կը պոռան.

— Ձեր երկիրը վերադարձէք :

Ժողովուրդը կը խռնուի Օփերա պանդոկին առջեւ, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը կը հասնի եւ կը ցրուէ : Ուսանողական ուրիշ խումբ մըն ալ Թաքսիմ կ'երթայ եւ կը զետեղէ պսակ մը, ուր դրուած էր.— Աշխարհակա՛լ, արիւնոտ ձեռքդ մեր Աթային մի՛ երկարեր :

Կարդ մը ամերիկացի զինուորներ ծեծուեցան :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԳՈՂՑՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Դ.

Տըպլինի իրլանտական մէկ թերթը կը գրէր Մարտ 4ին, հետեւեալ խորագրով.— «Ձեռագրաց վաճառումը պատճառ կ'ըլլայ շիկնած դէմքերու»:

«Հայոց եկեղեցւոյն Պատրիարքը ամբչցած է: Աշխարհի ամենափորձ աճուրդի տունը, Սոթպի, շատ ամչցած է:

«Սակայն ամէնէն շիկագոյն երեսը կը պատկանի անոր՝ որ 23 հայերէն (չորս Աւետարան) ձեռագիրները բերած է Լոնտոն վաճառելու, Երուսաղէմի Պատրիարքարանի գանձատունէն, ուր այնքան գաղտնօրէն պահուած էին, որ միայն հինգ ապրող մարդոց ծանօթ էր անոնց ուր պահուիլը:

«Սոթպի մասնաւորաբար ամչցած է, որովհետեւ իր բանբերներէն մին երէկ ըսաւ թէ ձեռագրաց վաճառումը, Մարտ 14ին նշանակուած, յառաջ պիտի տարուի հաւանութեամբ Հայոց կաթողիկոսին:

«Հայ եկեղեցւոյ պաշտօնատարները դեռ կ'ուզեն աճուրդը կեցնել, սակայն կ'ընդունին որ ձեռագիրներուն փոխադրութիւնը «ներսէն գործ» մը եղած է»:

Լոնտոնի Տէյլի Թէլէկրաֆը կը տեղեկացնէր Մարտ 6ին թէ «Մարտնչումը Մարտ 14ին Լոնտոնի մէջ 23 հայկական ձեռագիրներ աճուրդով ծախելը կեցնելու համար գուցէ իր գագաթնակէտին հասնի այսօր:

«Շահէ Եպիս. Աճէմեան Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան դիւանապետը այդ մասին պիտի խօսի Փիթըր Ուիլսընի հետ, որ Սոթպիի աճուրդավաճառներուն նախագահն է:

«Իսրայելացի միջազգային փաստաբան մը Հիդրոյի օգակայանը հասաւ երէկ գիշեր եւ պիտի ընկերակցի եպիսկոպոսին, Լորտ Ճան Քէրի, որ Սոթպիի հաղուագիւտ գիրքերու բաժնին գլուխն է, եւ ներկայ պիտի ըլլայ խօսակցութեանց:

«Ձեռագիրները, փորձագէտներէ 500 հազար սթերլին գնահատուած, կ'ըսուի թէ անհետացած են գանձատունէն Ս. Յակոբի մայր եկեղեցիէն, Երուսաղէմ, ուր անոնք պահուած էին աւելի քան հինգ դար:

«Սոթպիէն խնդրուած էր աճուրդի դնել անցեալ (1966) Նոյեմբերին, եւ ընկերութեան բանբեր մը կը պնդէ թէ ծախողը, որուն ինքնութիւնը գաղտնի կը պահուի, ցոյց տուած է հաստատ ընկալագիրներ, որոնք ցոյց կուտային ապրանքին տէրը ըլլալը:

«Բրիտանիոյ 5000 անդամներէ բաղկացած հայկական հասարակութեան անդամներէն ոմանք կը հաւատան, որ եթէ այս օրուան բանակցութիւնները ապարդիւն ըլլան, Նուպար Կիւլպէնկեան եւ ուրիշ մեծահարուստ Հայեր, գուցէ դնեն ձեռագիրները եւ վերադարձնեն զանոնք Երուսաղէմ:

«Պսակ Արք. Թումայեան, ներկայացուցիչը Բրիտանիոյ մէջ Գերագոյն Կաթողիկոս Վազգէնի, ապսպրեց երէկ աղօթել եկեղեցին՝ այս անգնահատելի նըմոյշներուն համար հայ բարեպաշտութեան: Աղօթքներ ըսուեցան նաեւ հայ դաւանանքի միւս եկեղեցւոյն մէջ ի Մանչէրթըր:

«Եթէ այսօրուան բանակցութիւնը չհասնի բարեկամական կարգադրութեան մը, դատական միջամտութիւն մը պիտի խնդրուի՝ աճուրդին տեղի չտալու համար:

«Կը հասկցուի թէ Հայոց Եկեղեցւոյ մեծերը այն ատեն պիտի պատրաստուին յայտնելու անունները անոնց, որոնք պատասխանատու էին ենթադրուած գողութեան այս ձեռագիրներուն:

«Հայոց հասարակութեան ազդեցիկ մէկ անդամը, արքեպիսկոպոսին մերձ, ըսաւ թէ միջազգայնօրէն ծանօթ ուսումնագէտ մը վերջին անձն էր, որ տեսած էր ոսկեջրեալ արծաթ ձեռագիրները»: (Ակնարկութիւն Լեւոն Խաչիկեանի):

«Հայերէն թերթերը կը գրեն թէ Շահէ եպիսկոպոս յայտարարած է. «Համոզուած եմ, որ գողցուած ՉԵՆ այդ 23 ձեռագիրները» (*):

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԱՐԺԷՔԸ

Աճուրդի հանուած այս 23 արծաթակազմ ձեռագիր Աւետարաններու արժէքը արտասովոր գնահատումներ ունեցաւ: Առաջին գնահատումը հրատարակուեցաւ 500·000 անգլ. սթերլինի արժէքով, գումար մը որ հաւասար է 1·400·000 տոլարի: Այս արտակարգ արժէքին արձագանգը տարածուեցաւ ամէն կողմ... մինչեւ իսկ Մոսկուա: Պոսթընի մէկ հայ թերթը 1·400·000 սթերլինի կը հասցնէր, որ կրնար վրիպակ ըլլալ 1·400·000 տոլար ըսելու տեղ: Իսկ Սերովբէ Արք. Մանուկեան 1·500·000 սթերլինի կը հասցնէ ձեռագիրներուն արժէքը, որ 4·200·000 տոլարի կը հաւասարի: Բարեբախտաբար ասկէ աւելի բարձր գնահատող չեղաւ դեռ:

23 ձեռագիրներէն առաջին երկուքը (ըստ Սոթպիի ցուցակին) Թորոս Ռոսլինի կողմէ մանրանկարուած արժէքաւոր ձեռագիրներ են: Առաջինը 1262ին գրուած եւ մանրանկարուած (չորս աւետարանիչներուն մանրանկարները ստուգելի): Կազմը կարմիր թաւիշի վրայ, արծաթ, բաց աշխատանքով, ուշ ժամանակի գործ: Տարակուսելի է որ աճուրդի մէջ 10·000 սթերլինէն աւելի գին բերէր, այսինքն 30·000 տոլարէն աւելի:

Ցուցակին երկրորդ Աւետարանը նոյնպէս Ռոսլինի կողմէ մանրանկարուած 1268–9 թուականին: Արծաթակազմ: Այս երկրորդը հաւանաբար 13·000 սթերլինէն աւելի գին մը բերէր (40·000 տոլար):

Երրորդ ձեռագիրը 1275–6էն, արծաթակազմ, հաւանաբար 5000 սթերլին բերէր (415·000 տոլար):

Չորրորդը 1307էն Սարգիս Պիծակի հօր Գրիգոր քահանայի գրչութեամբ, (թէեւ ցուցակագրին անծանօթ մնացած), արծաթ կազմով: Հաւանաբար 5000 սթերլին կամ 15·000 տոլար բերէր:

Հինգերորդը 1443էն հաւանաբար բերէր 3·500 սթերլին կամ 7·500 տոլար:

Վեցերորդը 1463էն հաւանաբար 2·500 սթերլին կամ 7·500 տոլար:

Եօթներորդը 1576–1579էն նոյնպէս:

Մնացեալ ձեռագիրները բոլորն ալ ԺԷ. դարէն հաւանաբար 1·500ական սթերլին բերէին, այսինքն 4·250ական տոլար:

Համագումար 62·000 սթերլին: Ասիկա կը հաստատուի այն հաւանականութեամբ ալ որ ծախողը 50·000 սթերլինի նուազագոյն գին նշանակած էր, որուն առ ի պահպանութիւն Սոթպի աճուրդի տունը ստանալու համաձայն երեւցաւ, իսկ եթէ ատկէ ալ հրաժարեցաւ, քանի որ եթէ ստացած ըլլար՝ կրնար զանազան բարդութիւններ յառաջացնել եւ օրինական դժուարութեանց ենթարկուիլ, երբ պաշտօնապէս Երուսաղէմի Պատրիարքարանը հաստատէր, որ 23 ձեռագիրները գողցուած են, բան մը որ դեռ Մարտ 7ին Երուսաղէմի լիազօր Շահէ Եպիս. Լոնտոնի մէջ կը զգուշանար ընելէ: Արդ մինչեւ պաշտօնական յայտարարութիւնը, որ Երուսաղէմէն կատարուեցաւ այդ ձեռագիրներուն ԳՈՂՑՈՒԱԾ ըլլալուն մասին, Սոթպի պիտի կրնար ակնկալել որ 50·000 սթերլին ստանայ ծախողին համար: 23 ձեռագիրներուն գողցուած ըլլալը յայտարարուելէ ետք՝ վտանգաւոր էր որեւէ գումար ստանալ, քանի որ ատիկա կըրնար նկատուիլ տեսակ մը փրկագին:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար.)

*) Շահէ Եպիսկ. Երուսաղէմի մէջ իրեն եղած հարցումի մը թէ ինչո՞ւ գողցուած չեն ըսած է Լոնտոնի մէջ, պատասխանած է.— «Այո, յայտարարեցինք, եւ յատուկ դիտաւորութեամբ, մեր փաստաբանին խորհուրդով: Եթէ ըսէի, թէ գողցուած են, Սքոթլընտ Եարտ անմիջապէս քննութիւն պիտի բանար եւ հարցը պիտի երկարէր: Յետոյ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, Սոթպի վաճառատունը կրնար դատ բանալ մեր դէմ: Հիմա, սակայն, երբ ձեռագիրները մեր ձեռքն են, կրնամ ըսել, թէ անոնք գողցուած էին» (Ազդակ, Մարտ 13):

Նախ Սքոթլընտ Եարտի իրաւասութենէն դուրս, օտար երկրի մէջ, Երուսաղէմ կատարուած ըլլալով գողութիւնը, ան չէր կրնար խառնուիլ գործին: Սոթպի կրնար խառնուիլ, եթէ Շահէ Եպիսկ., ուղղակի Սոթպին ամբաստանէր իբր գող, կա՛մ գողութեան մասնակից, կա՛մ գիտակցօրէն գողցուած ապրանք ընդունող, պահող կամ վաճառող: Ասոնցմէ ոչ մէկը կատարելու կարիք կար եւ ասոնցմէ ոչ մէկը կատարուած կ'ըլլար, երբ պարզապէս յայտարարուէր թէ ձեռագիրները վանքէն ԳՈՂՑՈՒԱԾ էին: Եթէ Շահէ Եպիսկ. ըսէր որ գողցուած են, Սոթպի ստիպուած պիտի ըլլար յայտնել ինքնութիւնը ապրանքատէրին կամ ծախողին: Թէ ինչո՞ւ այդ կենսական պահուն որոշ կերպով ըսուեցաւ թէ «ԳՈՂՑՈՒԱԾ ՉԵՆ», լուրջ բացատրութեան կը կարօտի Շահէ Եպիսկ.ի «յատուկ դիտաւորութեան» ի՞նչ ըլլալը հասկնալու համար:

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Գ.

«Գարապէքիր փաշա իր նամակին վերջաւորութեան մէջ, հետեւեալ տողերը գրած էր.— «Ռուս – խորհրդային բանակին եւ թրքական բանակին միջեւ, յառաջ բերելու է շուտով Միութիւն մը: Թէ՛ Արեւմտեան նահանգներուն մէջ, իմպերիալիստ Անգլիոյ դաշնակիցներուն դէմ պատերազմելու, եւ թէ Ազրպէյճանի մէջ մղուած փրոփականտին վերջ մը տալու համար: Ասոնք շատ կարեւոր են: Կը յայտնեմ, որ մեր զինուորները պէտք է ժամ առաջ գրաւեն Զանգեզուրը եւ Նախիջեւանի մէջ գտնուող մեր զինուորական ուժերուն կապուին» (էջ 34):

×

Գարապէքիրի երկրորդ նամակը ուղղուած՝ Կարմիր Բանակի ռուսական հրամանատարին.

29 Յուլիս 1920 (էջ 35)

«Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ միացման պարտականութեամբ, կը շնորհաւորեմ Կարմիր Բանակի զօրամասերը, որոնք գրաւած են Քերոսը (Գորիսը) եւ մեր սահմաններուն կը մօտենան:

Դաշնակ Հայերը օգնութիւն կը ստանան անգլիական կառավարութենէն: Անհրաժեշտ է խորտակել անոնց ցոյց տուած դիմադրութիւնը եւ մեր միջեւ եղած ճամբան բանալ, Անգլիացիներուն դէմ Արեւելքի ճակատին համար անհրաժեշտօրէն մեզի զրկել ուժ, զէնքեր եւ ռազմամթերք:

Կարմիր Բանակը, որ Քերոսը (Զանգեզուր) գրաւած է, դաշնակ հակայեղափոխականները կը ջանան արգիլել մեր (բանակներուն) միացումը, եւ կ'ուզեն ջարդել Զանգեզուրի աղքատ ժողովուրդը եւ կողոպտել գիւղերը: Դաշնակ հակայեղափոխականները պէտք է հրաժարին պատերազմէն եւ չդտնուին մեր ճամբուն վրայ: Անոնց հաղորդելու է, որ Նախիջեւանէն անցնող ճամբայէն աւելի կարճ եղող Կարսի երկաթուղային ճամբայով մեր միացման արգելք չըլլան:

Եթէ դաշնակ հակայեղափոխականները ասոր յօժար չըլլան, Արեւելեան բանակը, իր զինակիցը եղող Կարմիր բանակին հետ, շարժումները արագացնելու են եւ Կարմիր բանակին հետ գործողութիւնները Դաշնակներու դէմ ընդարձակելու է: Եւ հայ եւ իսլամ աղքատները ազատել իմպերիալիստ Դաշնակներու բռնութենէն եւ կասեցնել անգթութիւնները: Վերոյիշեալ աղքատ ժողովուրդը ազատելու պարագան կը նպաստէ մեր ընդհանուր նպատակին:

Նոյն մտադրութիւնով եւ նպատակով, յառաջացող Կարմիր բանակը, Կարսի երկաթուղին բանալով, մեզ ուղղակի միացնելու ապահովութեան մասին ի՞նչ կարծիքներ կան: Եւ ասոր համար, ձեզի ամէնէն օգտակար եղածը եւ մասնաւորապէս մեր բանակի ինչեր ընելիքի մասին կը խնդրեմ մեզի իմացնել (էջ 36):

×

Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի երրորդ նամակը Խալիլ փաշային

29 Յուլիս 1920

(Տե՛ս Ալի Ֆուատ, Հատ. Բ. «Մոսկուա Հաթըրալարը» էջ 34) Թուրք եւ կոմունիստ ուժերու միացման եւ Հայաստանի վրայով ճամբան բանալու մասին.

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՄԻՐԻԷԼԸ

Գործ կա՞յ միթէ, որ հաւատքին ու յարատեւ աշխատութեան զօրութենէն վրիպի: Ս. Գրոց խօսքերուն վրայ ի՛նչ շեշտեր կը դնէիր, ու դուն քու կողմանէդ ի՛նչ առնական խօսքեր կը գտնէիր ու կ'ուղղէիր բախտին հարուածելոյն: Կը նըշմարէիր որ կը կազդուրուէր իր հոգին ու ձեռուընները կը շարժէին, գործելու պատրաստ որ դարմանէ վերահաս ազէտը: Ու... տետրակիդ տեղ... տոպրակդ կը հանէիր վերարկուիդ ներքեւէն. տարաբախտն իր անհո՛ւն յուզմանը մէջ չէ՛ր որոշ տեսներ ինչ կ'ըլլար շուրջն: Յաջորդ այցելութեան երկու ոսկի կը վերադարձուէր Քեզի. բազմոցին բարձին տակէն գտած էր մայրը կամ աղջիկը՝ աւլած ժամանակ. «ի՛նչ խորհրդաւոր բաներ կ'անցնէին. սակայն Տէր Հօր տոպրակէն ինկած էին՝ հանդիստ քալելու համար ասպատակները տեղաւորած ժամանակ»: Ի՛նչ պաղատանօք ընդունել կուտայիր այդ նպաստն, եւ ի՛նչ փափկութեամբ նոր նպաստ մը կը սահեցնէիր բարձի մը տակ: Երկրի վրայ երկնային Նախախնամութիւնն ներկայացունե՛լ, Քրիստոսի ողորմած եղբայրասէր հոգին աղքատներուն աշխարհին մէջ պտըտցնել, արծաթ հաւաքել եւ ոսկի՛ բաշխել, — քանզի նուիրուած արծաթ դրամն ալ ոսկիի յարդ կը ստանար, ոսկի խանդավառութեանդ շնորհիւ, որով խոնարհին խոնարհութիւնն իրեն անզգալի կ'ընէիր ու խաւար հոգին կը խանդավառէիր, կը լուսաւորէիր: Որերնի՞ս պիտի չնախանձէինք Քեզի. դիտուններ, ճանապարհորդներ կը գտնեն աշխարհները, սակայն աշխարհներն անոնցը չե՞ն, աշխարհս անոնցը չէ՞ միթէ, որոնք կ'աշխատին թշուառութիւնը բառնալ աշխարհէ, դասէ դաս եղբայրութեան ոգին տարածել ու աշխարհները միացնել դասերուն ու անհատներուն միութեամբ:

×

Աղքատներուն վեհագոյն դասն անիկա՛ է անշուշտ, որուն անհատներն՝ իրենց համար ապրելով եւ իրենց համար աշխատելով՝ կրնային հարուստ կամ դիւրակեցիկ ըլլալ, այլ որոնք աղքատ կը մնան սիրայօժար, որովհետեւ այլոց համար կ'ապրին, ժողովրդեա՛ն համար կ'ապրին: Կը պատահի որ, կամ մանաւանդ օրէնք է որ այդ մարդիկ արհամարհուին, նախատուին, զրպարտուին իրենց կենդանութեանը ժամանակ: Սակայն, հարիւրին ութսուն, իրենց վախճանին մէջ, կը յարգուին, կը մեծարուին, կը շրջապատուին: Այսպէս եղաւ նաեւ այն ճըշմարիտ քահանային համար, որուն գոյութիւնն ամէն ոք գիտէր անշուշտ՝ քանզի ամէն տեղ էր աղքատացած սիրոյն, այլ որուն ի՛նչ վեհ գործ կատարելն սկըսաւ ընդհանրապէս ճանչցուիլ, երբ... իր անձնասէր, անշնորհ, անարժան քանի մը պաշտօնակիցներու գրեթէ զոհ, անկողին ինկաւ Խաչատուր քահանան: Նըմանն զնմանը կը ճանչնայ ու կը յարգէ. Միքայէլ Յակոբեան, որ իր հարստութեամբ հիւանդանոց շինած է, այցելութիւն տուաւ Խաչատուր քահանային, որ իր աղքատութեամբ նոյն բանն ըրած է: Պատրիարք Հայրն ալ կրցաւ ժամանակ մը գտնել այցելութեան մը համար՝ իրեն չափ ժողովրդական քահանայի մը, որ քիչ կը սիրէր Պատրիարքարան յաճախել, այլ շատ կը սիրէր Պատրիարքարանին անձնուէր պաշտօնեաները:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

(2 – Շար.)

«Համաճայնական պետութիւնները բռնի Անատոլու կը մտնեն զանազան կէտերէ: Հայրենիքը նուաճումէ ազատելու համար, մինչեւ վերջը պիտի կռուինք: Զինուորի խիստ պէտք ունինք: Այլեւս պէտք չունինք Թուրքի արիւն թափելու Փարսկաստանի եւ Իրաքի մէջ: Ինդրուած է կարճ ժամանակի մէջ թուրք զաւակները փութացնել նոր ուժերով դէպի սահմանները: Այսօր ամէն զորձէ եւ ձեռնարկէ առաջ, մեր ազգին համար, բոլշեւիկ եւ միւսլիման միասին ճամբան բանալն է Հայաստանի վրայով: Դրամի, դէնքի եւ ռազմամթերքի մեր պէտքերը ձեղի ծանօթ են: Դէպի մայր հայրենիք — չուով ճամբայ չբացուիլը եւ Իրաքի եւ Ընդհատանի արշաւանքները մեզմէ ա – ւելի, ուրիշներուն օգտին կը ծառայեն: Ապահովեցէք մեր մէկեւ զանուած արդելքին (Հայաստանի) խորտակումը եւ մեզի համար Արեւելքի ճամբուն բացումը:

Յաւելի է ըսել որ այդ արդելքը ամէնէն հիմնականն է: Նուրի փաշան (*) զլուխ անցած է մեր զինուորներուն եւ պատերու եւ կը կռուի Ղարաբաղի մէջ բոլշեւիկներուն դէմ: Այդ է պատճառը: Մեր մասին բոլշեւիկներու մօտ կասկած եւ վարանում յառաջ չբերելու համար, ամէն տեղ մտածեցէք մեր մասին: Այդ յաւելի դէպքերը, օր առաջ մեր միացումին համար, հակառակ են մեր ջանքերուն եւ բաղձանքներուն: Կը խնդրեմ ձեր բոլոր ուժը եւ ազդեցութիւնը գործածէք – ցէք յանուն մեր ազգի գոյութեան եւ ապահովութեան» (էջ 35):

×

Էնվէրի ճամակը՝ Մուսթաֆա Քէմալին
Մոսկուա 26 Օգոստոս 920 (էջ 50)

Փաշազըմ էֆէնտիմ,

«Ակռ տասը օր առաջ, Մոսկուա հասայ: Ձեր պատուիրակներուն հետ տես – նուելցայ: Հոս եկայ խնամ միջավայրի մէջ կազմակերպութիւններ ընելու եւ աշխատելու փրկել երկիրը, խորհրդային դեկավարներու հետ տեսնուելով: Անոնք ալ համամիտ են ինծի: Եթէ կոմունիզմի ձեւով իսկ չըլլայ, ձեզի օգնելու՝ Անգլիոյ դէմ: Ցեղային յեղափոխութեան համաձայն են:

Գերման կառավարութիւնը ազգայնականներուն եւ դեմոկրատներուն ձեռքն անցած է: Գերման դաշնագիրը անզօր – ծագրելի ըլլալէն եառ, ճնչումի տակ են: Ժամանակ չտալ կ'ուզեն: Իտալիոյ մէջ անտեսական տագնապ կայ: Ներքին կացութիւնը խառնակ է: Համաճայնական – ներու հակառակորդ ճուլիանօ իշխանու – թեան դլուխ եկաւ: Կոթնելիք ուժ մը կը փնտռեն: Անատոլուի պայքարը Անգլիոյ դէմ իրեն համար նպաստաւոր է: Այն – տեղէն (Իտալիայէն) Անատոլուի դէնք դրկել կարելի պիտի ըլլայ: Հուն – գարիան ազգայնականներուն ձեռքն ան – ցած է: Հակառակ են Համաճայնականներուն: Եւրոպան դէմ է Անգլիոյ: Ֆրան – սան ալ անկէ պիտի հեռանայ:

Հինդ տարի ետք, Ամերիկա Անգլիային աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայ իր նաւերով: Անգլիա զբաղած է Իրլանտայով: Անգլիոյ զործաւորները մատաղնջութեան մատնած է կառավարութիւնը: Կան նաեւ Եզիպտոսը, Հնդկաստանը եւ Իրաքը:

Ներքին կառավարութիւնն ալ ունի իր ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները: Ես միջամտեցի, որ Գերմանիայէն դէնք եւ ռազմամթերք ստանան: Պէտք է դիմադրել, մինչեւ որ Եւրոպան խառնակի: Որոշում տուինք իսլամական շարժումները միացնել Համաճայնականներու դէմ» (էջ 51): Կապ հաստատեցինք անոնց Եւրոպայի մէջ դտնուող պատուիրակներուն հետ, Հնդկաստանցի Մէհմէտ Ալիի միջոցաւ: Կեդրոն մը հաստատեցինք ներկայացուցիչներով: Այդ նպատակով Մոսկուա եկայ, եւ Արտաքին նախարարը ընդունեցաւ տեսակէտս: Անդամներուն հոս դալու մասին դրեցի, ձէմալը որ Թաշքենտ կը դտնուի, համաձայն է: Ազրպէյճանը չէ ազատած կոմունիզմէն եւ կորսնցուցած է իր անկախութիւնը: Ստացուած է ճանչնալ անոր անկախութիւնը: Թաթար Հանրապետութիւն պիտի ըլլայ Արիմի մէջ: Թրոցքիին օգնականը՝ Ազրպէյճանի բանակը եւ պիտի օգնէ Թուրքիոյ: Այսօր կը մեկնիմ ուղղակի Պաքու (էջ 52):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՊ

Բիւրականի աստղադիտարանը դիտա – կան կապեր հաստատած է նոյն բնոյթի օտար դիտական կեդրոններու հետ: Այս – պէս, 1961ին Կ. Գրիգորեան Հնդկարիա դնաց ծանօթանալու համար հնդկար դիտնականներու աշխատանքներուն՝ լուսանկար–հաշուիչներ պատրաստելու դործին մէջ: Բ. Մարդարեան օդնեց Հնդկաստանի Ազգային Գիտական Կեդրոնի հիմնադրութեան:

Ռուսիոյ Գիտութեանց Ակադեմիան Բիւրականի աստղադիտարանին հետ կապեր հաստատած է 1956էն ի վեր: Ակադեմիոսներ Ամբարձումեան եւ Ֆեսենքով Բիւրականի մէջ դասախօսութիւններ տուին: Ռուս դիտնականներ Բիւրական եկան եւ Ռուսիոյ մէջ դիտուեցան Բիւրականի դիտնականներ:

Ռուսիոյ Գիտութեանց Ակադեմիան Բիւրականի աստղադիտարանին տուաւ 1961ին 16 դիւրակիր հեռադիտակներ, որոնք կը գործածուին Ռուսիոյ մէջ եւ Բիւրականի մէջ միեւնոյն ատեն: Ռուսիոյ մէջ դիտուած երեւոյթները կը համեմատուին Բիւրականի մէջ դիտուածներուն հետ: Ռուսիոյ մէջ դիտուած երեւոյթները կը համեմատուին Բիւրականի մէջ դիտուածներուն հետ: Ռուսիոյ մէջ դիտուած երեւոյթները կը համեմատուին Բիւրականի մէջ դիտուածներուն հետ:

Ռուսիոյ Գիտութեանց Ակադեմիան Բիւրականի աստղադիտարանին տուաւ 1961ին 16 դիւրակիր հեռադիտակներ, որոնք կը գործածուին Ռուսիոյ մէջ եւ Բիւրականի մէջ միեւնոյն ատեն: Ռուսիոյ մէջ դիտուած երեւոյթները կը համեմատուին Բիւրականի մէջ դիտուածներուն հետ: Ռուսիոյ մէջ դիտուած երեւոյթները կը համեմատուին Բիւրականի մէջ դիտուածներուն հետ: Ռուսիոյ մէջ դիտուած երեւոյթները կը համեմատուին Բիւրականի մէջ դիտուածներուն հետ:

(*) Ղարաբաղի մէջ կռուող Նուրի փաշան էնվէրին փոքր եղբայրն է: Այդ ատեն խալիլ փաշան տակաւին Մոսկուա գացած չէր, եւ կը գտնուէր Կովկաս:

Խալիլ փաշա, Նոյեմբեր 1919ին, հա – մայնավար գնդապետ Իսմուչիհի հետ Պաքուէն գացած է Մոսկուա, որպէս Մուսթաֆա Քէմալի Միլլիական ուժերու ներկայացուցիչ: Իր հետ ունեցած է Զիա պէյը, Մոսկուայի մէջ համայնավարներ – րու հետ գործակցելու համար (էջ 136), եւ պահանջելու դրամ, զէնք եւ ռազմա – մթերք, եւ Տրապիզոնի ճամբով դրկած է 500·000 տոլար արժէքով զէնքեր (էջ 137) եւ ստացած է իբր նուէր ընդծովեայ մը:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Արուեստի հիմնարկութիւնը ձեռնարկած է կոմիտասի գործերուն ակադեմական հրատարակութեան:

Կոմիտասի անտիպ մնացած էջերը յայտնաբերելու եւ կորուստէ փրկելու դործին լծուած են անցեալին զանազան անձեր Կ. Պոլսոյ, Փարիզի, Պէյրութի եւ ուրիշ զաղութներու մէջ:

Փարիզի կոմիտասեան խնամատար յանձնախումբը յուսալի կազմակերպութիւն մըն էր, որ 1920–30ի տարիները այս կամ այն չափով ծրագրուած լուրջ աշխատանքներ կատարեց: Նոյն ուղղութեամբ որոշ ճիդ թափուեցաւ նաեւ Երեւանի մէջ, մասնաւորապէս 1950էն ետք, երբ Կոմիտասի դրիչէ բոլոր դիւանը կեդրոնացաւ հայրենիքի մէջ:

Ռ. Աթայեանի յանձնուած է դլուխ հանել այս դժուարին դործը: Նախապատրաստուած ծրագրին համաձայն՝ Կոմիտասի հաւաքածոն պիտի ունենայ 12 հատոր: Առաջինը յատկացուած է Կոմիտասի մշակած մեներդներուն: Երկրորդը, երրորդը, չորրորդը եւ հինդերորդը՝ խմբերդներուն, որոնց չարքին նաեւ Պատարագը: Վեցերորդը դաշնակի գործերուն, եօթներորդ, ութերորդ եւ իններորդ հատորները՝ ազդազրական նիւթերու: Տասներորդ հատորը կ'ընդդրկէ Կոմիտասին յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները, տասնեմէկերորդը՝ ինքնակենսադրութիւնը եւ նամակները, իսկ տասներկուերորդը՝ ուսումնասիրական նկարագիր ունեցող աշխատանքներ եւ թեթեւ երկեր:

Քանի մը տարի առաջ լոյս տեսաւ (1960) առաջին հատորը, որ կը պարունակէ Կոմիտասի մեներդները: Ասոնք իրենց մեծ մասով կը սերին դեղջուկ – ժողովրդական տարրերէ: Բացառութիւն կը կազմեն միայն երկու երդ՝ «Ծիծեռնակը», որ Գ. Դուդոխեանի խօսքերով յղացուած քաղաքային տիպի երդ է եւ «Կաքաւի երդը», որուն մեղեդին Կոմիտասի յօրինումն է: Հատորը կը բացուի պատչած յառաջաբանով, որուն կը հետեւին մեներդները, յաւելուածները եւ դիտական ծանօթագրութիւնները: Ցառաջաբանին մէջ Ռ. Աթայեան նախ կուտայ կոմիտասեան մշակումներուն հակիրճ բնութագիրը եւ չատ լրատւամբ կը ճշդէ, որ ասոնք «աչքի են ընկնում կենսական ուժի վառ դդացումով եւ ազգ. երաժշտութեան յատկանիշների խոր իմացութեամբ», միաժամանակ, «աչքի են ընկնում ժողովրդական յօրինուածքի վրայ երդահանի ստեղծագործական դօրեղ ներդործութեամբ»:

Հաւաքածոյին երկրորդ հատորը (1965) Կոմիտասի խմբերդներուն յատկացուած չորս դիրքերէն առաջինն է, կառուցուածքով մեներդներու հատորին նման: «Խմբերդները, մասնաւորապէս ժողովրդական երդերի խմբական մշակումները, — կը դրէ Ռ. Աթայեան, — կազմում են երդահանի ստեղծագործութեան ամենանշանակալից բաժինը. նրա երկերի մեծագոյն մասը դրուած է հենց երդչախմբի կատարման համար»:

Շուտով լոյս պիտի տեսնէ Կոմիտասի խմբերդներուն նուիրուած յաջորդ հատորը:

Ն. Թ.

×

ՆՈՐ ՄԱԼԱԹԻԱ

1927: Մալաթիացի 22 ընտանիքներ վերադարձան հայրենիք: Ամայի վայրի մը մէջ դրնդաց Հայու մուրճը եւ ազդարարեց Նոր Մալաթիայի ծնունդը:

Անցան տարիներ:

Այժմ երբեմնի հարիւր ընտանիք ունեցող դիւղակը դարձած է 15·000 բնակիչ ունեցող քաղ մը՝ Երեւանի դեղեցիկ անկիւններէն մէկը:

Երեք միջնակարդ դպրոց եւ մանկապարտէզ՝ 5000է աւելի ծաղկափթիթ մանուկներով, մշակոյթի տուն, հիւանդանոց՝ նոյ 300 մահճակալով:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— եթէ հոն չըլլայ, հոս կը վերադառնամ եւ մեր մարդիկը առնելով անմիջապէս չորս կողմը կ'իյնանք ու զայն փընտռել կը սկսինք...:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, տիկին, հետերնիդ դո՞ք, պիչերուան այս ժամուն փողոց – ները ապահով չեն... հազար տեսակ փորձանք կրնայ պատահիլ, առաջարկեց Պիպի:

— կառքս վարն է...:

— վնաս չունի, տիկին... դէչ առնի մէջ կ'ապրինք... չես պիտեր պլխուդ դաժանը...: Անցեալ երեքշաբթի իրիկուն, ժամը վեցի առենները սըտեղ, քիթերնուս տակը Մոնթալէ մարքիզուհիին կառքը կնցուցեր, կառապանը աղէկ մը տփեր ու պապաւորն ալ կապկպելէ ետքը մարքի – զուհիին ունեցածը չունեցածը առեր տարեր են...:

— Առանկ բաներ չո՛ւտ եմ տեսեր... ալ ըսելս մէկ մը պատուեր է... առանց մէկ վախցող մէկը չեմ ես...:

— Ա՛յո՛, այո՛, տիկին, պիտե՛մ... բայց կրնայ ըլլալ որ վարպետը...

— Շարունակէ՛:

— Կրնայ ըլլալ որ վարպետը ծուղակի մը մէջ ինկած ըլլայ...

— Ենթադրենք թէ այդպէս ըլլայ...:

— Այն առեն, Արիսթոն մեզի իր հըսկողութեանը տակ պիտի առնէ եւ մեզի ամէն մէկ չարժումներուն քայլ առ քայլ պիտի հետեւի...: Ատոր համար առանձին երթալը անխոհեմութիւն պիտի ըլլար, տիկին:

— Իրաւունք ունիս, Պիպի, իրաւունք ունիս:

— Է՛, ուրեմն ճամբայ ելլենք, տիկին:

Կէս ժամ ետքը, ընկերակցութեամբ Պիպիի, Մանոն երբ ներս պիտի մտնէր իր խորհրդաւոր բնակարանէն... յան – կարծ դիչերուան մթութեան մէջէն լա – կոտ մը երեւան ելլելով սկսաւ պոռալ.

— Հէ՛յ, մեծապատիւ տիկին, տիկին Պոժոլէ ըսուածը դո՞ւք էք...:

— Ա՛յո՛, ես եմ, ըսաւ դաշնակահարուհին զարմացմամբ եւեին դառնալով: Ի՞նչ կ'ուզես, պղտիկ:

— Գինովին մէկը տուաւ աս թուղթին կտորը, առէ՛ք, ձերինն է...:

Մանոն թուղթը խլեց տղուն ձեռքէն եւ փողոցի լապտերներէն մէկուն մօտենալով հետեւեալ տողերը կարդաց.

«Վտանգաւոր դործի մը ձեռնարկած եմ. ատոր համար կացութեանս մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդեմ քեզ: Արիսթոյի մեղսակիցներէն մէկուն եւեւէն ինկած եմ: Այդ մարդը Գուրթիլ դտնուղ Կարմիր–Կով անունով կապելայէն ներս մտաւ այս միջոցին: Եթէ իրիկուան մինչեւ ժամը եօթը քեզի որեւէ լուր չղրկեմ եւ կամ մէջտեղ չելլեմ, մեր մարդիկը առնելով օդնութեան հասիր ինծի: Կեանքս վտանգի մէջ է»:

— Սըրիկա կարդա՛, ըսաւ Մանոն թուղթը Պիպիի երկարելով:

Եւ սկսաւ նամակաբեր տղան հարցա – քննել.

— Այդ պարոնը ժամը քանի՞ն տուաւ այս թուղթը քեզի...:

— Ի՞նչ, պարո՞ն, չէ՛ տիկին, չէ՛, դինովին մէկն էր... քիթը չէր տեսներ... Այս թուղթը տուաւ... եւեւէն ալ ըսաւ որ...:

— Առանկ բաներ չհարցուցի ես քեզի... Դուն իմ ըսածներուս պատասխանը տուր ... այս թուղթը քեզի տուած առենը ժամը քանի՞ն էր...:

— Առանկ բարակ բաները դիտնալ իմ դործս չէ, տիկին, մինակ սա դիտեմ որ Սուրբ Անտոն եկեղեցիին ախնկ–ախնկը (զանդակը) կը զարնէր թուղթը տուած առենը...:

— Ուրեմն թուղթը առածիդ պէս ին – չո՞ւ հոս չեկար...:

— Ո՞վ, ե՞ս չեկայ, ի՞նչ կ'ըսէք, տի – կին, ես սուտ–դրոյց չեմ, նա՛, սա ձեր դռնապանին հարցուցէք, կէսօրէն ի վեր հոս ոտքի վրայ կեցած կը փառնամ... ըսաւ լակոտը ձեռքերը չունչովը տաքցնելով:

— Կէսօրէն ի վեր ինծի՞ սպասեցիր:

— Ա՛յո՛, տիկին...: Ինծի կուդայ որ էրիկնիդ էր ան մարդը... չիտակը չատ աղէկ մարդ էր, ոսկի մը դրաւ ձեռքս... «Աստուած կեանք տայ» ըսի, ան առեն ան ալ ըսաւ որ «կնիկս ալ քեզի ոսկի մը պիտի տայ...»: Է՛հ, երկու ոսկի՛... կը լուսցնեմ, ի՛նչ կ'ըլլայ Թող ըլլայ...:

— Ապրի՛ս, տղաս, ա՛ռ ոսկի մըն ալ ինչ:

— Աստուած կեա՛նք տայ մեծապատիւ տիկինիս...:

Այս ըսելով լակոտը պատրաստուեցաւ չուել, բայց Մանոն վար դրաւ զայն:

— Կարդալ դիտե՞ս, մանչս, հարցուց դեռատի կինը ուշիմ տղուն երեսն ի վեր նայելով:

— Չէ՛, տիկին, դպրատուն չեմ դացած...:

«Այբ»ը սնտուկ է (դադաղ),
«Բեն»ը չաթախաթ (տարճանակ),
«Գիմ»ը կուկուկ է (հաւ),
«Դա»ն Ուրբաթ, Շաբաթ:

— Այս թուղթը ուրիշ մէկու մը դու – գուցի՞ը:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զապէլ Հոճապաշեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 9) իր ամուսնոյն՝

ԱՐԱՄ ՀՈՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

յիշատակին, ողբացեալին մարմնոյն Եգիպտոսէն Փարիզ փոխադրութեան առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Հոգեգանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 9)

ԱՐՄԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ , ինչպէս նաեւ Փրոֆ· Խաչատրեանի, Տիկին Խաչատրեանի (ծնեալ Մամիկոնեան) եւ Տիգրան Բէկզատեանի յիշատակին :

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր· Պարսամ Յակոբեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեանի, Տէր եւ Տիկ· Յովհաննէս Յակոբեանի, Տէր եւ Տիկ· Աւետիս Կիւլխասեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

Ազնիւ Յակոբեանի

մահուան առթիւ :

Վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆրանք կը նուիրէ Ազգ· Առաջնորդարանին :

Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ փոխան ծաղկեպսակի Շամշոյեան ընտանիքէն 25 Ֆր· Պ· Յարութիւն Աֆարեանէ 20, ընկերուհի Ազնիւ Յակոբեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ոմն քսան Ֆրանք Կապ· Խաչի հիւանդներուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Հայր· Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր խնջոյքին առթիւ յիսուն Ֆրանք Գէորգ Ալիքսանեանէ եւ 70 Ֆր· Նշան Սարեանէ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ (*)

ՑԱՆԿ Է·

Պ· Պ· Ի· Տօնիկեան 300 Ֆր·, Յ· Զուլֆուեան յիսուն, Ե· Սապունճեան 100 , Կ· Սապունճեան 150, Ս· Զարգարեան 30, Մուրատեան Վ· Մ· ընտանիք 50, Զ· Բալոյեան, Ն· Տէր-Սարգիսեան, Խ· Պետրոսեան 50ական, Ն· Ռստիկեան հարիւր, Տ· Մուրատեան 30, Գ· Բալոյեան 50, Գ· Սափսըզեան 30, Հ· Թորոսեան, Կարապետ Մարգարեան 50ական, Յ· Գալուստեան 15, Յ· Թէրզեան 100, Տիկ· Ա· Ասլանեան 30, Մ· Զոպոյեան 100 :

Պարոններ եւ Տիկիններ Ճիհանեան , Պարոնեան, Խաչիկեան, Հայրապետեան , Քէշիշեան, Անոյեան, Ահարոնեան, Տէրմոյեան, Օսմանեան, Թորոսեան, Պասմաճեան, Էօքսիւզեան, Քինոսեան, Ֆասուլեաճեան 5ական Ֆրանք :

Յարութիւնեան, Սամուէլեան, Մարգարեան, Միշէլեան Հերմին, համագումար 15 Ֆրանք :

(*)Մեր Կիրակի օրուան թիւին մէջ , 4րդ էջ, Ա· սիւնակ, նուիրատուութեանց ցանկը կը պատկանի Ս· Մուրատեան վարժարանին :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽ· ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի համար քանի մը տեղ մնացած է : Արձանագրութեան համար դիմել Կապ· Խաչի գրասենեակը, Շաբաթ ժամը 15էն 19 :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն· Ընկերակցութեան, 9 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, «Թէսիէ» զով ծառաստանին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ :

Հայկական երգեր, արտասանութիւններ, շատ հաճելի անակնկալներ եւ զանազան խաղեր, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ :

Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գըտնէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ :

Փոխադրութեան միջոց·— Հաւաքուիլ նպարավաճառ Պր· Պարսամեանի խանութին առջեւ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ 14ին :

Անձրեւի պարագային՝ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 16 Յուլիս, նոյն վայրին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Թէհլիրեան խումբի ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ դիշեր ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները եւ անդամները Երեքշաբթի երեկոյ 4 Յուլիս ժամը ճիշդ 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Գատէ :

Ներկայ կ'ըլլայ Հ· Օ· Մ·ի պատուիրակը :

Մասնաւորաբար կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարարապետ մը, ճաշարանի համար 14րդ թաղամասը :

Լաւ վկայականներով :

ԳՐԵԼ «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԺԸՆԵԻ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Հրաւիրուած՝ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարանին առջեւ) դէպի Ժընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ) : Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ :

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան շէնքը, պտոյտ լիճին վրայ, Լօզան եւլն· :

Իրիկունը գաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կաթողիկոսի :

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի : Պատարագ Կաթողիկոսին կողմէ անկլիքան եկեղեցին : Ճաշ :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 Ֆր·

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ· Էտուար Ճէզիրեան :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ) : Անձրեւի պարագային Յուլիս 30ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, 7 Յուլիս ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրնի մեծ սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Փարիզ) :

Կը դասախօսէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ-նախագահ, ականաւոր պատմաբան՝

ԱԲԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Յովսէփ Էմին եւ 18րդ դարու վաթսունական թուականներու հայ ազատագրական շարժումները» նիւթի մասին :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ· Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, (Փոնթ Էվէք) պաղ աղբիւրին եզերքը , Պ· Հ· Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ :

Վիէնի Հայերուն առիթ մը եւս, հաճելի մթնոլորտ մը ապրելու, ազգային տոհմիկ երգերով, պարերով :

Առատ պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված :

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 Ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք

Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր· կամ 18 $

Վեցամսեայ 50 ֆր· կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանի դրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12 :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս· ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, ՎԻԹԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ

Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ԻՆ

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

128, Rue de Flandre, PARIS (19e)

(Métro : Crimée)

(Մուտքին դիմացի դուռը)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ :

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e

166, AV. ARISTIDE BRIAND

64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5
ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 5 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10953 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.953

ՔԱԱՔԵԹԱՒՈՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք ստորեւ կը սկսինք թարգմանել Սիանս է Վուայեաժ ամսաթերթի շահեկան յօդուածը Թուրքիոյ մասին: Կը կարծենք թէ նախագահ Սունայ առիթը ունեցաւ կարդալու եւ համոզուելու որ տեսնողը կը տեսնէ: Յօդուածին հետ հրատարակուած են նաեւ յատկանշական նկարներ «ջուր ծախողին» որ կը պահէ իր արհեստը սուլթաններէն ի վեր, համալին որու ամերիկեան պուիքները ճամբայ կը բանան :

Երկու հազար հիւդ հարիւր տարի առաջ այստեղ կը բարձրանար Լիկոս քաղաքը : Անոր յաջորդեց յաղթական Բիւզանդիոնը : Հռոմէական կայսրութեան օրով, ի մասնաւորի Կոստանդիանոսի մականին ներքեւ, կոչուեցաւ Կոստանդնուպոլիս : Պատմութիւնը լրացուց մնացեալը : Այսօր ան կը մնայ իբրեւ Իսթամպուլ՝ մայրաքաղաք երեք կայսրութիւններու եւ դուռ՝ ընդմէջ Եւրոպայի եւ Ասիոյ : Կը սկսի պարիկներու կամ աւելին Հազար ու Մէկ Գիշերներու հէքեաթի մը պէս : Այսօր չենք հաւատար այլեւս Ալի – Պապայի քարայրներուն : Անշուշտ Իսթամպուլ կը պահէ իր առասպելաբանութիւնը, բայց ամէն բանէ աւելի կը մնայ այսօր վաճառաշատ քաղաք մը եւ թրանզիթի նաւահանգիստ մը :

ԵՒՈՂԵԱՆ ՔՄԱՅՔՆԵՐ

Իսթամպուլ համանուն է այսօր կեանքի: Կեանքի մը՝ արեւելեան առումով, ամբողջովին արտաքին՝ բաց փողոցներուն մէջ արեւուն տակ : Համաձայն հովերու քմայքներուն՝ երկերեսանի աստուածութիւն մըն է :

Երբ հարաւային հովը, Լոտոսը կը փչէ, տաք չունչ մը կ'այլափոխէ տեսարանը, կը հրէ փոշիի ու մուրի կամարները, որոնք քաղաքին վրայ կը ծանրանան, որպէսզի բարկ արեւ մը ողողէ խռովայոյզ ծովափներուն ու ոսկեզոծէ գորշ մզկիթներու հերձաքարերը: Նման օրերու քաղաքը կը յարդարուի բոլոր հրաշալիքներովը, կը փաթթուի Ծով – Գետին՝ երեք միացած քաղաքներ՝ երկու աշխարհամասերու վրայ : Սոճիի եւ ծոթրինի բոյր մը կը բարձրանայ ասիական ափէն՝ ուր նոճիներով պարուրուած խաղաղ գերեզմանատուներ կը մրափեն: Բայց կը բաւէ որ հովը փոխուի եւ փչէ «պոյրազը» , Սեւ Ծովէն եկող հիւսիսային հովը, յանկարծ քաղաքը կը սարսռայ եւ ծանրացող երկինքին հետ ամէն ինչ կը փոխուին հանդիսաւորը կը դառնայ բորոտ, Ոսկեղջիւրը կը վերածուի կոյուղիի, Բիւզանդիոնի եօթը բլուրները այլեւս ցնցոտիներ են միայն աղբիւսներու վրայ նետուած : Իսթամպուլ կը դառնայ կրկին մուխ, զաղրութիւն՝ մինչ Լոնտոնի նաւահանգիստը յիշեցնող գոյներու եւ լոյսի մոգութիւնը տակաւ կը ցնդի : Հարկ է ի վերջոյ սահմանել՝ այն ինչ որ Ժորժ Ռու քաջութիւնը ունեցած էր անունովը կոչելու՝ «Այս խողնոցը՝ որ կը կոչուի Իսթամպուլ»:

ԱՌԱՋԻՆ ԱԿՆԱՐԿՈՎ

Բեմայարդարումը կատարուած է եւ ահա առաջին տպաւորութիւնը ... Իսթամպուլ իր ամբողջութեանը մէջ հնութենէ աւելի կը մատնէ զառամեալ բան մը: Արդիական՝ քաղաք, պիտի առարկեն, հազիւ քանի մը պաշտօնական թաղերու մէջ՝ ուր շինարարութիւնը փորձած է հետեւիլ անկենդան եւ անփայլ յատակագիծի մը : Օրինակի համար Իսթիքլալ Ճատտէսին , վերի թաղերու միակ պողոտան, իր ծայր աստիճան տափակութեանը մէջ, կարգաւորութեան մը խաբկանքը հազիւ կուտայ : Արդիական ոճին բոլոր զզուանքն է որ տակաւ կ'ողողէ Պէյօղլուի կեդրոնը, նախկին Բերան: Արդիական ոճ մը՝ երկաթէ իր երիզներով, յախճապակիէ իր ծաղիկներով , իր զանակներով , իր լուսաւոր նշանատախտակներով եւ գէշ ճաշակի նէոններով: Պիտի մոռնայի « ամարիկեան» կաճէները որոնք սակայն գերակշիռ տեղ մը կը գրաւեն. Իսթամպուլի մէջ շատ կապուած կը թուին աւելորդին, որ կը զարմացնէ միայն: Հին եւ նուիրական քաղաք, պիտի առարկեն ինծի հնամեայ քարերու սիրահարները: Այո , բայց միայն նշանաւոր սրբատեղիին վրայ իշխող քանի մը կղզիներու մէջ եւ հոգեխռով պարիսպներու երկայնքին՝ որոնց իւրաքանչիւր որմածերպը ողբերգութիւն մը կը յիշեցնէ : Անցեալի գանձ մը Թոփքափուիի սէրայը միայն, Արեւելքի ամէնէն գեղեցիկ գոհարներուն համար տեսակ մը տուփ՝ ուր տասնեւմէկ հազար աղբիւրներ կը կարկաչեն : Բայց գունատած, Իսթամպուլի աղմկայոյզ կեանքին մէջ կորսուած գանձ մըն է ան: Քաղաք մը որ կը պահէ ուրիշ գանձ մը եւս, փաշաներու մարգրիտներուն չափ թանկագին՝ կեանքի գանձ մը, Արեւելքը յատկանշող այս խիտ կեանքը՝ կախարդական եւ հմայիչ : Մշտական եաք մը՝ ուր ամէն ինչ գոյներու եւ շարժումի պոռթկումով մը հսկայական համեմատութիւններ կը ստանայ. Արեւելքը :

ՊԱԶԱՐ ՄԸ ՈՐ ԻՐԱՊԷՍ ՊԱԶԱՐ Է

Մզկիթները կը կորսուին իրենց անցեալով եւ արդէն խռովայոյզ կեանք մը կը տիրէ քաղաքին գէշ սալայատակուած , մութ ճամբու մը դարձուածքին կը բացուի Մեծ Պազարը: Իրարու վրայ դիզուած հինգ հազար կրպակներ՝ 90 գոց նեղ անցքերու մէջ, աշխարհի ամենամեծ եւ հաւանօրէն ամէնէն տպաւորիչ վաճառանոցը : Բայց բազմաթիւ հրդեհներէ ետք, իր վերջին յարդարումը (թէեւ ինծի կը թուի թէ յանդգնութիւն է այս պարագային յարդարումի մասին խօսիլ) կատարուած է 1889ին,— յոծեգոյն շրջանը :

Կը բարձրանան գլխաւոր ճամբէն նէոններն ու պոռպռան նշանատախտակները տգեղութեամբ զիրար կը գերազանցեն: Ոսկերիչներու ճամբան փայլ է ու շլացում : Հոն կը ծախուին ոսկի, յարդի քարեր , առատ՝ բայց եւ շատ անդամ կեղծ դրամներ : Զբօսաշրջիկը կը կարծէ շահաւոր ըլլալ, բայց խորքին մէջ կը խաբուի միայն, այսպէս իրականութիւնը եւ կը թուի թէ Պազարին օրէնքն է աս :

Երեւութական այս պերճանքը խաբկանք մըն է: Երբ քիչ մը հեռանաս այս գլխաւոր ճամբէն, պազարը քեզի կը պարզէ իր գաղտնիքը .— Թուրքերուն կեանքը իր ամբողջ իրականութեան մէջ : Այլեւս խաղի ժամ չէ, ասոնք պարզապէս կը փորձեն վերապրիլ, անօթի չմեռնիլ: Այս պահէն, բառերը այլեւս չեն բաւեր, պէտք է ձգել որ աչքերը խօսին, տեսնել քամեռայի մը նման, արձանագրել պատկերը եւ զայն կրկին տալ իր իրականութեան մէջ , առանց աւելի որեւէ բանի : Պազարին միակ ընդհ. յատակագիծը՝ արհեստաւորները կը հաւաքուին արհեստներու դասակարգով : Յաջորդաբար կը տեսնենք կաշեգործներու փողոցը , կահագործներունը եւ այսպէս շարունակաբար ցորչափ Աստուած արհեստ ստեղծած է եւ Աստուած գիտէ թէ դժուարութիւն չկայ աշխատանք մը գտնելու համար, Պոլսոյ մէջ, որքան ալ տարօրինակ թուի ատիկա: Այս երեւութական դասաւորման կողքին կը մնայ միայն խառնակեցութիւնը, աղտոտութիւնը, թշուառութիւնը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ը ԱՆԵԼԻ ԱՌՋԵՒ

ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՆԱՁԵՒ ԿՐՆԱՅ ԱՆՑՆԻԼ

Երեքշաբթի առաւօտ հասած լուրերու համաձայն ՄԱԿը ոչ մէկ լուծում կրցած էր գտնել Միջին Արեւելքի թնճուկը լուծելու համար :

Արդարեւ հրապարակը կային երկու բանաձեւեր: Մին ոչ – յանձնառուներու կողմէ, կը ներկայացնէր Եուկոսլաւիան , որու զօրավիգ էին Խորհ. Միութիւն եւ Ֆրանսա, միւսը կը ներկայացնէին Լատին – Ամերիկայի երկիրները :

Նրբանցքներու մէջ տարուած աշխատանքներէն կը պարզուէր թէ երկու բանաձեւերէն ոչ մէկը պիտի կարենայ 2/3ի մեծամասնութիւն ապահովել: Եւ այդ պարագային, Ազգաժողովի բացառիկ նիստը որ բացուեցաւ Խորհ. Միութեան առաջարկով 15 օր առաջ, պիտի փակէ իր նստաշրջանը առանց որեւէ արդիւնքի յանգած ըլլալու :

Յայտնի չէ թէ այս անելէն ետք ի՞նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը :

Գահիրէի մէջ, այն զրոյցը կը շրջի թէ իսրայելեան ծրագիր մը կայ «վերաբանալու» համար Սուէզի ջրանցքը:

Եգիպտական իշխանութիւնները ոչ մէկ զեկոյց հրատարակած են վերջին միջադէպերու առթիւ, որ ըստ Իսրայելցիներուն ծագած են Սուէզի ջրանցքին շրջանը: Ոչ մէկ յայտարարութիւն ալ եղած է այս մասին եւ պաշտօնական շրջանակները շատ գոհ են այն ձեւէն որով Եգիպտացի մարտականները կռուած են վերջին օրերը, ծանր կորուստներ պատճառելով իսրայելեան ուժերուն : Ալ Ահրամ օրաթերթը որ Նասրի բանբերը կը նկատուի կը գրէ.— « Ցստակ է որ թշնամին իր կրկնակի յարձակումներով կ'ուզէ Ֆուատ նաւահանգիստը գրաւել : Բոլորովին սըխալ է ըսել թէ իսրայելեան ուժերը յանկարծ եւ անակնկալօրէն նկատեցին մեր ուժերու գոյութիւնը ջրանցքին արեւելեան կողմը, Փորթ – Ֆուատի շուրջ , քանի որ մեր ուժերը հոն են զինադուլէն ի վեր » :

Թէլ Ավիվէն ալ կը հաստատեն թէ եգիպտական եւ իսրայելեան ուժերու բախումները կը շարունակուին : Կառավարական շրջանակներու համաձայն, իսրայելեան կառավարութիւնը մանրամասն տեղեկագիր մը կը պատրաստէ զոր Ապահովութեան խորհուրդին պիտի յանձնէ :

× Լոնտոնի մէջ Հիւսէյն թագաւորը , երկու ժամ խօսած է վարչապետ Ուիլսընի հետ: Անգլիոյ վարչապետը թելադրած է Յորդանանի թագաւորին որ ուղղակի բանակցի Թէլ – Ավիվի հետ: Լոնտոնէն ետք Հիւսէյն Փարիզ անցաւ, ուր Երեքշաբթի ցերէկ կը տեսնուէր նախագահ տը Կոլի հետ :

× Պաղեստինի մէջ, Իրաքի նախագահը ողջունելով Նախագահ Պոդգորնին յայտարարած է թէ Խորհ. Միութիւնը թերաճ երկիրներու միակ յոյսն է: Խորհրդային նախագահը իր պատասխանին մէջ շեշտած է թէ .— « Կրնամ հաստատել թէ Խորդ. Միութիւնը միշտ բարեկամն է արաբ ժողովուրդին , եւ մանաւանդ տառապանքի ատեն: Այն տպաւորութիւնն ունիմ թէ Արաբները անդրադարձած են այս բարեկամութեան իմաստին »:

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի նախարարապետը մասնաւոր պատիւներով ընդունուեցաւ Մոսկուայի մէջ :

Միջին Արեւելքի եւ Վիէթնամի հարցերուն մէջ, Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան տեսակէտները իրարու շատ մօտ են արդէն եւ այդ առընչութեամբ տարուած խօսակցութիւնները ոչ մէկ դժուարութիւն կը ներկայացնեն: Բաժակաճառին մէջ, Փոմփիտու յայտարարած է .— « Զէնքերը աւելի կը դժուարացնեն լուծումը այն հարցերուն որոնք ծնած են պատմութենէն եւ աշխարհագրութենէն : Հոս ալ մեծ պետութիւնները յատուկ պատասխանատուութիւն ունին եւ անոնց կը պատկանի նախ դիւրացնել ,ապա երաշխաւորել արդար լուծումներ բոլոր կողմերուն համար »:

Խորհ. վարչապետը՝ Կոսիգին իր կարդին յայտարարած է .— «Մ. Նահանգները պէտք է մեկնին Վիէթնամէն : Ամէնէն առաջ եւ առանց պայմանի պէտք է դադրեցնեն ռմբակոծութիւնները հիւսիսային Վիէթնամի վրայ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՄՊԷԻ կացութիւնը շատ փափուկ է , մարդկային իրաւաց լիկան եւ զանազան միջազգային հաստատութիւններ դիմած են Ալժերիոյ կառավարութեան որպէսզի Քոնկոյի չյանձնէ նախկին պարագլուխը , որ մահուան դատապարտուած է Լէոփոլտվիլի մէջ :

ՍՊԱՆԻԱ մերժեց անգլիական ծրագիրը Ճիպրալթարի համար, որ հանրաքուէ մը կը նախատեսէր Սեպտեմբերի համար : Լոնտոնի Արտաքին նախարարութեան յանձնուած յուշագրին մէջ, Մատրիտի կառավարութիւնը կ'ըսէ ի մէջ այլոց . — « Բրիտանական կառավարութիւնը պիտի բռնաբարէ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին որոշումները եւ Ութրեխթի դաշնագրին թիւ 10ը յօդուածը եթէ պահէ միակողմանի իր որոշումը հանրաքուէ կազմակերպելու Ճիպրալթար »:

ՆԱԽԱԳԱԼ ՏԸ ԿՈԼ Լեհաստան պիտի երթայ Սեպտեմբեր վեցէն 12: Նախապէս Քանատա պիտի այցելէ : Հաւանական է, բայց ցարդ պաշտօնապէս չէ յայտարարուած որ Ռումանիա երթայ Հոկտեմբերի սկիզբը :

ԹԱՔՍԻՆԵՐՈՒ սակը հաւանաբար բարձրանայ Օգոստոս մէկէն սկսեալ : Գըլխաւոր յաւելումը կը նկատուի մեկնումի սակին 1·50էն 1·90ի անցնիլը :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ ամէնէն ծանր կռիւները տեղի կ'ունենան եւ ամերիկեան կորուստները շատ ծանր են :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՊԵԼՖՈՆԹԵՆԷՆ կը հեռաձայնեն թէ Կապ .Խաչի Օդափոխութեան Կայանի առաջին խումբը , որ Երկուշաբթի առաւօտ մեկնեցաւ Փարիզէն, ժամը 16·30ին, հանգիստ ճամբորդութենէ մը ետք հասած է Պելֆոնթէն :

Նոյն իրիկունը կայան հասած է նաեւ Լիոնի խումբը :

Սեւցած տախտակներով պզտիկ խանութի մը մէջ, կօշկակար մը, նպարավաճառ մը, հնավաճառ մը իրարու հետ կը կըռուին քանի մը քառակուսի մեթրի համար: Քանի մխրճուինք Պազարին գռիհներուն մէջ, ամբողջ կեանք մըն է որ կը պայթի մեր երեսին, նախնական կեանք մը: Այս ամբողջը հրաշքներու հսկայ բակի մը երեւոյթը կ'առնէ , բայց նաեւ խղճալի դիմակապարի մը :

(Շար. 1)

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»Ի 80 ԱՄԵԱԿԸ

Բ.

Վիէննայի Մխիթարեանները դեռեւս 1930ական թուականներից սկսել էին մանրակրկիտ ուսումնասիրել հայ հին մատենագրութիւնը, քննութեան էին առնում ինչպէս ինքնուրոյն, այնպէս էլ թարգմանական գրականութիւնը: Նրանք յատկապէս զբաղուեցին հայ մատենագրութեան լեզուով, յայտնաբերեցին, որ հինգերորդ դարի առաջին կէսի եւ յետագայ շրջանի գրաբարի մէջ կան զգալի տարբերութիւններ: Հինգերորդ դարի առաջին կէսի գրաբարը նրանք անուանեցին դասական հայերէն: Յովսէփ Գաթրճեանը, Մատաթիա Գարագաշեանը, Ղեւոնդ Յովնանեանը, Արսէն Այտընեանը, Քերովբէ Սպենեանը, եւայլք, ոչ միայն մանրամասն քննութեան առին գրաբարը, այլեւ, այսպէս կոչուած՝ «ռամկօրէն հայերէնը» եւ ժամանակակից ագխարհաբարը: 1887 – 1889 թուականներին «Հանդէս Ամսօրեայ»ում հրատարակուեցին Այտընեանի «տառադարձութեան խնդիրը», Ղ. Յովնանեանի «Հետազօտութիւնք նախնեաց ռամկօրէնին վրայ» եւ ուրիշ արժէքաւոր աշխատութիւններ:

Առաջին մի քանի տարիներին «Հանդէս Ամսօրեան» դեռ վերջնապէս չէր ճշգել իր նպատակադրումը, տպագրում էր ոչ միայն բանասիրական նման երկեր, այլեւ ինքնուրոյն եւ թարգմանական դեղարուեստական ստեղծագործութիւններ, իր էջերում տեղ էր տալիս նաեւ ընթացիկ քաղաքական կեանքին, ժամանցային որոշ նիւթերի: Նկատելի զգուշութիւն էր ցուցաբերում հայ իրականութիւնը յուզող քաղաքական հարցերի նկատմամբ, քանի որ տպագրւում էր մեծ մասամբ Թուրքիայում եւ Ռուսաստանում սպառուելու ակնկալանքով: Նոյնիսկ օտար հրատարակութիւնների յիշատակութեան մէջ ըզգուշանում էր գործածել Հայաստան բառը: Հանդէսը մի քանի տարի իր շապիկի վրայ յայտարարում էր հունդարերէն «Արմենիա» հայագիտական հանդէսի բովանդակութիւն, առանց նրա անունը տալու, բաւարարուելով միայն «հունդարերէն ամսաթերթ» բառերով: Պատահական պէտք չէ համարել, որ սուլթան Համիտը հէնց «Հանդէս Աբսօրեայ»ի հրատարակութեան առաջին տարում փորձում էր շքանշաններով սիրաշահել Վիէննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեաններին:

Ութսուն տարիների ընթացքում «Հանդէս Ամսօրեայի» էջերում տպագրուել են հարիւրաւոր հետազօտութիւններ՝ հայ հին մշակոյթի տարբեր բնագաւառներն ընդգրկող: Դրանցից ուշագրաւ են Գրիգորիս Գալեմքեարեանի «Ուսումնասիրութիւնք Լեհահայոց դատաստանագրքոյն», «Պատմութիւն հայ լրագրութեան», Գրիգոր Գովրիկեանի ընդարձակ հետազօտութիւնները Թրանսիլվանիոյ հայ գաղութի մասին, Յակոբոս Տաշեանի մի քանի տասնեակ լեզուաբանական, բանասիրական երկերը, Ղ. Յովնանեանի «Հետազօտութիւն նախնեաց ռամկօրէնի վրայ» կարեւոր աշխատութիւնը, Յակոբոս Քօսեանի Զմիւռնիայի հայ գաղութին նուիրուած երկհատոր մանրակրկիտ հետազօտութիւնը, Հր. Աճառեանի լեզուաբանական բազմաթիւ գործերը, Յովհ. Գաղանճեանի «Եւդոկիոյ Հայոց գաւառաբարբառը», Խաչիկ Սամուէլեանի «Մխիթար Գօշի դատաստանագիրքն ու հին Հայոց քաղաքացիական իրաւունքը», Գր. Խալաթեանի «Հայ Արշակունիք ըստ Մովսէս Խորենացւոյ», Տոքթ. Գաբրիէլեանի «Ակնայ գաւառաբարբառը եւ արդի հայերէն լեզուն», Դաղբաշեանի, Լ. Մսերեանի, Ա. Վարդանեանի, Գ. Մենեվիշեանի հետազօտութիւնները, որոնց մեծագոյն մասը, հանդէսում տպագրուելուց յետոյ, լոյս են տեսել առանձին գրքերով՝ «Ազգային մատենադարան» մատենաշարով:

«Հանդէս Ամսօրեայի» էջերում տպագրուել են ոչ միայն հայ բանասէրների երկեր, այլեւ օտար շատ գիտնականների հետազօտութիւններ, որոնցից յիշատակենք մի քանիսը: Ն. Մառի «Ամառնային ուղեւորութիւնից դէպի ի Հայս». Ս. Գարիերի «Նորագոյն աղբերք Մովսիսի Խորենացւոյ», «Աբգարի զրոյցը», «Հեթանոս Հայաստանի ութ մեհեանները Ագաթանգեղոսի եւ Մ. Խորենացւոյ համեմատ», Կոնիբերի «Քննութիւնք գրոց Դաւթի Անյաղթի», Վ. Տոմաշէկի «Սասուն եւ Տիգրիսի աղբերաց սահմանները», Գելցերի «Համառօտ պատմութիւն Հայոց», «Սկզբնաւորութիւնք Բիւզանդեան բանակաթեմերու գրութեան», Փեթերսընի «Նպաստ մը հայ լեզուի պատմութեան», Ս. Վեպերի «Արարատը Ս. Գրոց մէջ», Մ. Շտրեքի «Հայաստան, Քրդաստան եւ Արեւմտեան Պարսկաստան բաբելոնական, ասորեստանեան սեպագրերու համաձայն», Հիւպշմանի «Հին Հայոց տեղւոյ անունները», Մարքուարտի «Հայ Բդեաշխք», «Պատմութիւն հայերէն նշանագրերու եւ վարուց Ս. Մաշտոցի», «Հայ Բագրատունեաց ճիւղագրութիւնը», «Վրական Բագրատունեաց ծագումը»: Նման հետազօտութիւնների թիւը կարող է անցնել հարիւրից:

«Հանդէս Ամսօրեայի» խոշոր ծառայութիւններից մէկը մեր հին մատենագրութեան բազմաթիւ նմոյշների հրատարակումն է գիտական մեկնաբանութիւններով: Տարիների ընթացքում հաւաքելով 1200 հին ձեռագրեր, , Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան անդամները քրտնաջան աշխատանք են կատարել այդ ձեռագրերը մանրամասնօրէն հետազօտելու, նրա էջերից բազմաթիւ արժէքաւոր պատմագրական եւ գեղարուեստական ստեղծագործութիւններ լոյս աշխարհ հանելու ուղղութեամբ: Հայ մշակոյթի պատմութեամբ զբաղողը այնտեղ կը գտնի հարիւրաւոր մարդկանց կենսագրութիւններ եւ նրանց ստեղծագործութիւններից նմոյշներ: Դրանց մէջ կան եւ շատ յայտնի անուններ՝ պատմիչներ, տաղասացներ, ժամանակագիրներ, կան եւ համեմատաբար համեստ գործիչներ, որոնց երկերը ատաղձ կարող են ծառայել հայ հին գրականութեան ուսումնասիրման համար: Այս տեսակէտից յիշատակութեան արժանի են մի քանի տասնեակ տաղերգուների նուիրուած յօդուածները, որոնց կից տպագրուած են նաեւ նրանց ստեղծագործութիւնները:

Պ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Շար.)

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Ա.

ԽՄԲ.— Օրուան հրատապ դէպքերուն (արաբեւիսրայէլեան պատերազմը) եւ նիւթերու առատութեան պատճառով, ստիպուեցանք սեղմել Կիլիկիոյ կաթողիկոսին այցելութեանց նկարագրութեան վերջին մասը: Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը, մեզի դրկած ըլլալով Վեհափառին այցելութեան (24 – 26 Մայիս 1967) ամբողջական պատկերը, որ Հայութեամբ թրթռուն օրագրութիւն մըն է, կը հրատարակենք այժմ՝ թէեւ յապաղած:

ՍՊԱՍՈՒՄ

Եւրոպայի եկեղեցական ու մշակութային կեդրոններուն մէջ, Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին կատարած այցելութիւններու կարգին, վերջընթեր հանգրուանը կը կազմէր Վենետիկի Ս. Ղազար կղզեակը, ուր կը ժամանէր Վեհափառ Հայրապետը, Մայիս 24ի երեկոյեան, Միլանէն եկող գնացքով:

Նոյն առաւօտեան, Վեհափառը Ժընեւէն հասած էր Միլանի օդակայանը, ուր դիմաւորելու փութացած էին Վենետիկէն երկու Մխիթարեան Հայրեր: Վեհափառ Կաթողիկոսին կ'ընկերանային Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան, Տեսուչ Անթիլիասի դպրեվանքին, եւ Արսէն Ծ. Վ. Աւետիքեան, քարտուղար միութենական փոխ – յարաբերութիւններու Յանձնախումբին, Անթիլիասի մէջ:

Վենետիկի կայարանը եռուզեռի մէջ է: Վեհափառ հիւրն ընդունելու փութացած են Վենետիկի քաղաքապետը Ճրտ. Ճ. Ֆաւարեթթօ Ֆիսքա, քաղաքապետարանի ընդհ. քարտուղարը, քաղաքային ոստիկանութեան ընդհ. հրամանատարը, Միաբանութեանս ընդհ. Աբբահայր Հրմայեակ Վրդ. Կէտիկեան, Ֆրանսայի հայ կաթողիկէներու Առաջնորդ Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Վենետիկի Վսեմ. Ծիրանաւոր Պատրիարքին ներկայացուցիչ Ճ. Սքարփա, Սարկաւագապետ Ս. Մարկոսի տաճարին, Հ. Ներսէս Վրդ. Տէր – Ներսէսեան Ընդհ. քարտուղար Միաբանութեան, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնն ու աշակերտութիւնը, վարժարանին դրօշակով, Մխիթարեան բազմաթիւ այլ Հայրեր եւ խումբ մը ազգայիններ, Վենետիկէն ու շրջաններէն: Քաղաքապետարանի մասնաւոր կարգադրութեամբ, կայարանը ծաղկազարդուած էր ի պատիւ Վեհափառ հիւրին:

ՈՂՋՈՅՆ ՈՒ ԾԱՓԵՐ

Ժամը 18·40ին կառախումբը կը հասնէր Վենետիկ, ուր Վեհափառը ջերմօրէն կ'ողջունուէր բոլոր ներկաներուն կողմէ: Հիւրերը, լուսանկարիչներու փայլակներու տարափին տակ, ուրախութեամբ կ'ուղղուէին դէպի Ս. Ղազար:

Կապոյտ ջուրերուն գմբէթ կազմած էր զուարթ երկինքն ասմազուն, մինչ շոգեմակոյկը մեծ ջրանցքին ցոլքերուն ընդմէջէն կը սուրար, աջին ու ձախին թողլով վենետիկեան գեղարուեստի հրաշակերտ պալատները: Արեւելեան հէքեաթ մըն էր որ կ'անցնէր թափօրով:

Քաղաքապետը իր անձնական շոգեմակոյկով կ'առջնորդէր Վեհափառը, մինչեւ վանքին նաւամատոյցը: Կը հետեւէին ուրիշ շոգեմակոյկներ:

«ՈՒՐԱԽ ԵՂԷ ԵՍ...»

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին զահակալը ոտք կը դնէր Մխիթարի օրհնեալ հողին վրայ, Ս. Ղազարի երկդարեան զանգերու հանդիսաւոր զօղանջներուն մէջ, եւ իսկոյն թափօրով կ'առաջնորդուէր դէպի եկեղեցի, «Հրաշափառ» եւ «Այսօր աստուածութիւն» շարականներու գոհաբանական թրթռացումներով:

Կը ցնծային անշուշտ, այդ նուիրական պահուն, Ս. Ղազարի խորհրդաստուեր կամարներէն հայող հայ սուրբերու հոգիները. կը ցնծային մանաւանդ, եկեղեցւոյ բեմէն, բազմավաստակ աճիւնները Մխիթարի, որ ասկէ շուրջ երկուքուկէս դար առաջ, համամիութենական հոգիի եւ մտայնութեան ռահվիրան հանդիսացած էր:

Յաւարտ շարականներուն, կը հնչէր ՃԻԱ Սաղմոսը.— «Ուրախ եղէ ես... ի տուն Տեառն երթիցուք մեք»: Ապա Վեհափառը յուզումով կ'արտասանէր «Պահպանիչ»ը, եւ խմբական «Հայր–Մեր»ով կ'աւարտէր հոգեպարար արարողութիւնը: Իսկոյն կը վերակազմուէր թափօրը, ու Վեհափառը իր հետեւորդներով կը բարձրանային վանքին Աբբայարանը, ուր պիտի իջեւանին Վենետիկեան այցելութեան այս երեք օրերուն:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԾԻՐԱՆԱՒՈՐԻՆ ՄՕՏ

Նախապէս կազմուած յայտագրի մը համաձայն, փոքր դադարէ ու հանդիստէ մը ետք, անդրանիկ սիրազեղ խօսակցութիւնները բոլորին շրթներուն, Վեհափառը եւ իր հետեւորդները, ընկերակցութեամբ Աբբահօր ու Ամատունիի կ'առաջնորդուէին Վենետիկ: Սուրբ Մարկոսի տաճարի սեմին, Վեհափառը սիրոյ ողջագուրումով կ'ընդունուէր Վենետիկի Ամենապատիւ Ծիր. Ուրպանի Պատրիարքին կողմէ: Հիւրերը կ'այցելէին տաճարը, հարուստ զանձարանը, հիացումով կը դիտէին ոսկեղէն ծածկոցը Ս. Խորանի, կը ստորագրէին ոսկեմատեանին մէջ: Տաճարէն կ'անցնէին Վենետիկի Ծիր. Պատրիարքին յարկաբաժինը, ուր նախ մտերիմ ու անձնական տեսակցութիւն մը կ'ունենային երկու Հայրապետները: Հուսկ կը բազմէին ընթրիքի, մասնակցութեամբ Մխիթարեան ուրիշ քանի մը Հայրերու եւ Վենետիկի Ծիրանաւոր Պատրիարքին աջակից բարձրաստիճան եկեղեցականներու: Շատ մտերիմ մթնոլորտի մէջ, բաժակաճառերէն ետք, նուէրներ կը փոխանակուէին, ջերմ մաղթանքներով՝ Եկեղեցւոյ պայծառութեան, հայ ժողովուրդի երջանկութեան եւ Վենետիկի բարօրութեան:

ԱԲԲԱՀՕՐ ՈՒՂԵՐՁԸ

Յաջորդ առաւօտ, ժամը 9ին պաշտօ-

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՄԻՐԻԷԼԸ

Թաղումն ալ Խաչատուր քահանային՝ գրեթէ ժողովրդական Պատրիարքի մը թաղման չափ հանդիսաւոր եղաւ: Օրմանեան նախագահեց հանդէսին, եւ սրբտէն ու հոգիէն խօսեցաւ քարոզը, մինչդեռ շրթունքներէն պիտի խօսէր մենծ Աղայի մը վրայ — մերժելը դժուար է — որուն բոլոր կեանքն անցած ըլլար դրամ բառն հոլովելով ու դիզեմ բայը խոնարհելով: Գութ բառը Խաչատուրն էր հոլոված, եւ օգնել բայն անիկա խոնարհած: Ուստի եւ Օրմանեան Պատրիարքը սրտէն ու հոգիէն խօսեցաւ որ սէր աղքատացելոյն Քրիստոսի կամաւոր աղքատութեան մէջ ապրած եւ մեռած անմահ քահանային տապանին վրայ, որ իր կենդանութեան կանդնեց տուն աղքատին, զոր ինք անձամբ մատակարարեց, տունէ տուն ու թաղէ թաղ պտըտցնելով Տետրակներն ու Տոպրակները, — զորոնք աղնուացուց, աստուածացուց պիտի ըսէի:

×

Տէր Հայր, հա'յր աղքատներուն, Տէրոջ խաչակիր ու աղքատներուն բեռնակի'ր, ո՞ւր կ'երթաս: Կարօտեալներուն սփոփանքը Քու տեղդ ո՞վ պիտի հայթայթէ: Ստակը մէկ կողմ դեռ, ու տառապանքը միւս կողմ կը դիզուի. ժպիտը մէկ դասին ու արցունքը միւս դասին բաժինն է դեռ: Մէկ դասէն միւսը, աղքատէն հարուստը, ժպիտն ու արցունքն ո՞վ պիտի փոխադրէ, համակշռէ. եղբայրութեան ոգին ո՞վ քեզի պէս իր հօտին մէջ պիտի ծաւալէ. ո՞վ պիտի լայ, քեզի պէս, Աստուծոյ առջեւ որ՝ արցունքը ցամքի տառապելոյն, որ զիղջը, շնորհը շուտ հասնի մոլորելոյն ու մեղուցելոյն, որ զութը չպակսի անոր որ մե՛ծ ունի իրեն համար՝ դուն: Անձրեւին ու ձիւնին տակ ո՞վ պիտի քալէ, հովին ու փոթորիկին դէմ ո՞վ քաջալերանք պիտի դիմադրաւէ, հաւատքն ու ստակը, տոպրակն ու տետրակը, Պոսֆորէն Ոսկեղջիւր եւ Ոսկեղջիւրէն Պոսֆոր, Եէնի Գափուէն հին թաղերն ու հին թաղերէն նորագոյններ տանելու համար:

×

Գործդ աւելի կը դնահատեմ, Տէր Հա'յր, որովհետեւ քահանայի թոռ եմ, քահանայի մը, որ ան ալ քսակ չունէր, այլ տոպրակ: Քեզի նման տետրակ չունէր, որովհետեւ ժամանակը դեռ շատ ուժով քրիստոնէական՝ չէր պահանջեր Տետրակ: Պէշիկթաշի աւագերէց, Տ. Յովհաննէս քահանային տոպրակը լեցնողները կը կոչուէին Պալեան Կարապետ Ամիրայ եւ Տատեան Յովհաննէս Պէյ, որոնք իրենց տուածին յիշատակութիւնը միա՛յն վերին տոմարին մէջ արձանագրուած տեսնել կը փափաքէին: Հրեշտակք կ'ողջունեն զքեզ, Տ. Խաչատուր Հա'յր, ու սուրբ աղքատասէր հաւու աթոռակից՝ զքեզ յերկի՛նս կը հրաւիրեն:

Մենք ո՞վ պիտի ողջունենք հոս՝ երկրի վրայ՝ իբրեւ ձեր յաջորդն, իբրեւ աղքատահայր քահանայ:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Աղնուագոյն մարդիկը անոնք են, որ կ'արհամարհեն հարստութիւնը փառք, հաճոյք ու կեանք:

ԴԻՈԳԻՆԷՍ

×

Մեզի մեծագոյն հաճոյքներն ու մեծագոյն բարիքները կ'ընծայեն ժուժկալութիւնը, համբերութիւնը, տքնութիւնը եւ վտանգները:

ՔՍԵՆՈՓՈՆ

ՎԱՏ ՄԱՐԴ

ՓԱՓՍՈՒԼԻՆ ԴԱՄԱՍՏԱՑԱԾ

— Ո՞ր ուժի ցոլդանեն, չիտպղնե-
լու համար շուրթերը դղրդող կՀն...
— Ասիկա, տատա, ու գնի մեկ մարդ
ալ:

— Փա՛ռք քեզ, Աստուած, որ մեզ
պահեցիր ամէն չարէ ու մեզի հասցուր
ամէն բարիք... Ու կեա՛ց, Տէ՛ր, մեր
ծերունի հայրը, որ մեզ կը սիրէ ու
կը խնամէ... Ամէն:

Ասոնք էին Ղազարոսի աղջիկնե-
րուն աղօթքները, որոնք ամէն առա-
ւօտ ու իրիկուն կը կրկնէին իրենց
հօրը հետ միասին:

Ղազարոս ծերունի մարդ մըն էր,
որ ամբողջ կեանքը անցուցած էր
գիւղական պարզ կեանքի մը մէջ:
Ունէր հարիւրի մօտ ոչխարներ, ո-
րոնց կաթնեղէնով ու բուրդով կը
հոգար իր ընտանիքին պէտքերը:

Ունէր նաեւ երեք աղջիկներ, որ
ամէնքն ալ ամուսնացած էին հարե-
ւան գիւղերու մէջ, ու միայն Մարիա
կրտսերը կը մնար հօր հետ:

Մարիա տասնեւութ տարեկան
աղջիկ մըն էր, որ իր ծնողքին ամէ-
նէն սիրելին էր: Ան ամէն առաւօտ
կանուխ կ՚արթննար, կ՚երթար ոչ-
խարները կը հաւաքէր, կը կթէր ու
կը տանէր արօտ: Ան էր նաեւ, որ
կը պատրաստէր ամէն օր ճաշը, կը
լուար հագուստները, կը կարկտէր
ու կը մանէր:

Ղազարոս ծերունի մարդ մըն էր,
որ ամէն ինչ կ՚ընէր իր աղջիկնե-
րուն երջանկութեան համար: Ան
կ՚ուզէր, որ իր աղջիկները ամուսնա-
նան, որպէսզի ինք ալ կարենայ հան-
գիստ մեռնիլ:

Ամէն անգամ որ Մարիա կ՚երթար
ոչխարները արօտ տանելու, Ղազա-
րոս ծերունի կը կանչէր զայն ու կը
պատուիրէր, որ ուշադիր ըլլայ ու
չհեռանայ ոչխարներէն:

— Ոչխարները ինծի համար ամէ-
նէն թանկագին բանն են, աղջիկս,
կ՚ըսէր ան: Ոչխարները մեզի կը կե-
րակրեն, մեզի կը հագցնեն, ու մենք
ոչխարներուն կը պարտինք մեր կեան-
քը: Ոչխարները մեզի համար ամէնէն
սիրելի կենդանիներն են:

Մարիա ալ կը սիրէր ոչխարները,
ինչպէս որ կը սիրէր իր հայրը: Ան
ամէն առաւօտ կանուխ կ՚արթննար,
կ՚երթար ոչխարները կը հաւաքէր,
կը կթէր ու կը տանէր արօտ: Ան
կ՚ուզէր, որ ոչխարները ինծի համար
ամէնէն թանկագին բանն ըլլան

Պ. Գառնիկ Քիլարճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիլարճեան, Պ. Վարդգէս Քիլարճեան, Պ. Արա Քիլարճեան, Տէր եւ Տիկին Ադամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լանտրաժէն եւ զաւակները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ նանիին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳՐԻՏ ՔԻԼԱՐՃԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ 93 տարեկանին Լիոնի Խուսար Խոյս հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Ուրբաթ (Յուլիս 5) կէսօրէ ետք (ժամը տեսնել տեղւոյն Փրոկրէիւ մէջ, Երեքշաբթի) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Տիգրան Շահպազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցին

ՌՈՒՀԱՆ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Ընտանիքը չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սուգին, Ռահան Շահպազեանի (ծնեալ Նաճարեան) մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկիններ Անահիկ Գէորգեանէ եւ Քնար Փափազեանէ (Սէվրանէն) յիսունական ֆրանք :

Նոյնպէս չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Անահիտ Պարտաքեանէ 20 ֆր. իր քրոջ ապաքինման առթիւ եւ Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեանէ տասը, Փառան-ձեմ Տօլմաճեանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է տասը ֆր. Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեանէ, Փառանձեմ Տոլմաճեանի մահուան առթիւ :

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեանէ ստացած է քսան ֆր. :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տիկին Տ. Սեբէնկիւլեան, Պ. Պ. Արամ Սարգիսեան, Ս. Հայրապետեան 50ական ֆր., Տէր եւ Տիկին Գ. Մարանկոզեան յիսուն, ողբացեալ Տ. Քէօչկերեանի յիշատակին: Արամ Ֆը-բէնկեան երեսուն, Շահինեան ընտանիք 15 ֆր. վիճակահանութեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Սզդ. Առաջնորդարանի դրասեն-եակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

ՀԱՅ ԸՆԹԱՑԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տնօրէնութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽ. ԿԱՑԱՆ

Օգոստոսի համար քանի մը տեղ մնացած է : Արձանագրութեան համար դիմել կապ. Խաչի դրասենեակը, Շաբաթ ժամը 15էն 19 :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, 9 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, «Թէսիէ» զով ծառուտին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ :

Հայկական երգեր, արտասանութիւններ, չատ հաճելի անակնկալներ եւ զանազան խաղեր, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ :

Տեղւոյն վրայ առաւօրէն պիտի գըտնէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ :

Փոխադրութեան միջոց.— Հաւաքուիլ նպարավաճառ Պր. Պարսամեանի խանութին առջեւ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ 14ին :

Անձրեւի պարագային՝ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 16 Յուլիս, նոյն վայրին մէջ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը կը կազմակերպէ դաշտահանդէս մը, այս Կիրակի «Սէն Մօրիս տը Պեւօ»ի դաշտին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ դիւերժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարարապետ մը, ճաշարանի համար 14րդ թաղամասը :

Լաւ վկայականներով :

Դրել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԺԸՆԵՒ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16
ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ՎԱԶԳԷՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ
(Հրաւիրուած՝ եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրօ Շաթօ մը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարանին առջեւ) դէպի Ժընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ամալոն, Սոլիէօ (ճաշ) : Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ :

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան չէնքը, պուոյտ լիճին վրայ, Լօզան եւլն. :

Իրիկունը գաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կաթողիկոսի :

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի : Պատարագ կաթողիկոսին կողմէ անկիւքան եկեղեցին : Ճաշ :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 Ֆր.

Այս բացառիկ համբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ. Խաուար Ճէդիրեան :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.
MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

Մաքրամասնութիւնները յաջորդով

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի, Վիէնի, եւ Տէսիների մասնաճիւղերը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Լիոնի Սպղ. Տան սրահը 295 Րիւ Պուալօ : Բոլոր ընկերու-հիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի եւ շրջանները բոլոր մասնաճիւղներու անդամուհիները, այս Շաբաթ (8 Յուլիս) իրիկուն ժամը 20.30ին Ա.Հարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ) : Անձրեւի պարագային Յուլիս 30ին :

×

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ
Յուլիս 23ին :

×

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, 7 Յուլիս ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրնի մեծ սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Փարիզ) :

Կը դասախօսէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ-նախագահ, ականաւոր պատմաբան՝

ԱՐԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Յովսէփ Էմին եւ 18րդ դարու վաթսունական թուականներու հայ ազատագրական շարժումները» նիւթի մասին :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Սզդ. Միութեան, կազմակերպուած է դաշտահանդէս մը, այս կիրակի ամբողջ օրը, (փոնթ էվէք) պաղ աղբիւրին եղերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ :

Վիէնի Հայերուն առիթ մը եւս, հաճելի մթնոլորտ մը ապրելու, աղգային տոհմիկ երգերով, պարերով :

Առատ պիւֆէ եւ չամփուրով խորոված :

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հետաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $
Օդանաւային սպասարկութեան յաւելավճարին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺԻՆԴԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն . —

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջոցներ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջոցներ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿՐ ՓՆՏՈՒՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6
ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 6 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10954 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.954

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Արաբեւիսրայէլեան վէճը առիթ ընծայեց մեծ ու փոքր պետութեանց դիրք ճշդելու հակառակորդ կողմերէն մէկուն կամ միւսին հանդէպ :

Ամիս մը անցաւ կռիւներէն ի վեր, որոնք տեւած էին հինգ օր միայն : Զինադուլ կնքուեցաւ եւ ժամանակաւորապէս խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Սակայն վերջերս փոքրիկ ընդհարումներ տեղի ունեցան Սուէզի ափերուն վրայ, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ կիրքերը չեն հանդարտած տակաւին եւ մէկ օրէն միւսը հրդեհը կրնայ բռնկիլ կրկին, եթէ մնայուն խաղաղութեան համար երկուստեք ընդունելի պայմաններ չստեղծուին :

Զէնքերը լռած են ճակատին վրայ : Սակայն մէկ կողմէ ճառերը կը շարունակուին Նիւ Եորքի արիսպագոսին մէջ, միւս կողմէ մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք տենդոտ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան պատուաւոր ելք մը գտնելու համար ըստեղծուած անել կացութեան :

Աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող հակամարտ երկու Մեծերը կռահելով վրատանգը՝ ուզեցին փարատել նոր աշխարհամարտի մը սպառնալիքը :

Մոսկուայի եւ Ուոշինկթընի կամքէն կախեալ է աշխարհի խաղաղութիւնը :

Արաբեւիսրայէլեան կռիւներուն արդիւնքը մեծ հարուած մը տուաւ Կրեմլինի հմայքին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Կոսիգին մինչեւ Նիւ Եորք գնաց՝ ՄԱԿին մէջ պաշտպանելու համար արաբական դատը, որպէսզի մասամբ վերականգնէ Մոսկուայի կորսուած հմայքը :

Կրեսպորոյի մէջ տեսնուեցաւ Ճոնսընի հետ՝ զոնէ ամրապնդելու համար խաղաղ համակեցութիւնը, քանի որ կարելի չէր տեսակէտներու նոյնութիւն ստեղծել Մերձաւոր Արեւելքի ճակատագրին շուրջ :

Պոտկորնի շրջապտոյտի ելաւ արաբ « յառաջդիմական » երկիրներու մայրաքաղաքները — Գահիրէ, Դամասկոս եւ Պաղտատ — Կրեմլինի նիւթական ու զինուորական օժանդակութիւնը խոստանալու համար :

Նոր խմորումներ տեղի կ'ունենան Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր բազմաթիւ շահեր իրարու կը բախին :

Առաջնակարգ դեր կը կատարէ քարիւղը :

Եւրոպայի համար նկատի առնուելիք ոչ – զանցառելի ուժ մը կը ներկայացնէ արաբական աշխարհը :

Ֆրանսա մեծ կապեր ունի այս վերջինին հետ : Զօր. տը Կոլի հմայքը մեծապէս բարձրացած է իսլամական երկիրներուն մէջ՝ դաղթավայրերու ազատագրութենէն, մանաւանդ Ալժերիոյ անկախութենէն ի վեր :

Ու մինչ ամերիկեան ու անգլիական ապրանքներուն դէմ «պոյքոթ» յայտարարուած է Արաբներուն կողմէ, Ֆրանսա ի պատուի է իբրեւ բարեկամ :

ՄԱԿը ձեռք առած է արաբեւիսրայելեան վէճի վերջնական կարգադրութիւնը : Իսրայէլ պիտի պարպէ իր գրաւած հողամասերը : Այս կէտին շուրջ համաձայն են բոլորը :

Մանրամասնութիւններն են, որ զբաղուարութեանց կը բախին :

Իսրայէլի ճանաչումը Արաբներուն կողմէ, Պաղեստինի դաղթականներուն վերադարձը իրենց հայրենի տուները, Աքապայի ծոցին եւ Սուէզի ջրանցքին մէջ ազատ նաւարկութիւնը եւ յարակից հարցեր լուծելը դիւրին պիտի չըլլայ :

Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւն տեսակէտի նոյնութիւն ունին Մերձաւոր Արեւելքի ապագային մասին :

Նոր խմորումներ տեղի կ'ունենան Արեւելքի մէջ — մօտաւորէն մինչեւ ծայրագոյնը, Եգիպտոսէն մինչեւ Վիէթնամ :

Մոսկուա հետզհետէ հող կը գրաւէ արաբախօս երկիրներու մէջ, ուր «ընկերվարական» վարչաձեւ կը կիրարկեն Եգիպտոս, Սուրիա եւ Իրաք, առանց հաշուելու Ալժերիան :

Ո՞ւր պիտի յանդին նոր խոստումները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԸ՝ ԱՆԿԱՐՈՂ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԻՐՔԸ ԶՕՐԱՅԱՒ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը անգամ մը եւս փաստեց իր անկարողութիւնը : Հակառակ անոր որ ցարդ այդ կարողութիւնը բանաձեւ քուէարկելէն անդին չէր անցներ յաճախ, այս անգամ այդ ալ չկրցաւ ընել եւ ազգաժողովի արտակարգ նիստը վերջ գտաւ առանց որեւէ լուծում գտած ըլլալու Միջին Արեւելքի տագնապին :

Կային երեք գլխաւոր բանաձեւեր : Մին՝ խորհրդային կը դատապարտէր Իսրայէլը իբրեւ նախայարձակ, ապա կը պահանջէր որ Իսրայէլ քաշուի գրաւած հողերէն : Ուրիշ բանաձեւ մը կը ներկայացուէր ոչ – յանձնառուներու կողմէ : Պատրաստողն էր՝ Եուկոսլաւիա եւ կը կարծուէր թէ կրնայ ապահովել 2/3ի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը : Բանաձեւ մըն ալ պատրաստած էին լատին Ամերիկացիները :

Այս բանաձեւերէն ոչ մէկը ստացաւ հարկ եղած քանակութեամբ ձայն հակառակ անոր որ եուկոսլաւեան բանաձեւին զօրավիգ եղած էին Խորհ. Միութիւն եւ Ֆրանսա եւ յոյս կար որ քուէարկուի :

Այս բանաձեւը ստացաւ միայն 53 ձայն, դէմ քուէարկեցին 46 պատուիրակներ եւ քսան ուրիշներ ալ ձեռնպահ մնացած են :

Նոյն ձեւով կը մերժուէր լատին – ամերիկեան բանաձեւը : 99 ձայն կը ստանար սակայն այլ բանաձեւ մը որ կը վերաբերէր Երուսաղէմի եւ կը պահանջէր անոր Սթաթու – Քուոյին պահպանումը : Մեծամասնութիւն կը ստանար նաեւ այն բանաձեւը որ կը վերաբերէր արաբ գաղթականներու օգնութեան :

Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ Իսրայէլ Երուսաղէմի վերաբերող բանաձեւին համար :

Ամէն պարագայի մէջ, տարակոյս չկայ թէ ՄԱԿի այս անկարողութիւնը կ'ամրապընդէ Իսրայէլի դիրքը եւ կարելի է նոյնիսկ յաղթանակ մը նկատել Իսրայէլի համար դիւանագիտական գետնի վրայ :

Այս անել կացութիւնն ստեղծելէ ետք, փակուեցաւ ազգաժողովին արտակարգ նստաշրջանը եւ ասկէ ետք խօսքը կը պատկանի Ապահովութեան Խորհուրդին : Պէտք չէ անտեսել թէ ՄԱԿի այս վիճակը կարելի է նաեւ ձախողութիւն մը նկատել Խորհ. Միութեան համար, տրուած ըլլալով որ Մոսկուան էր այս արտակարգ նիստը պահանջողը, ուր կ'ուզէր դատապարտել Իսրայէլը եւ պահանջել որ պարպէ իր գրաւած հողերը : Արդ, Մոսկուա նախընտրած էր Ազգաժողովին դիմել խուսափելու համար Ապահովութեան Խորհուրդէն ուր վեթոյի իրաւունքը տեւականօրէն արգելք կը հանդիսանայ որ որեւէ բանաձեւ անցնի :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

ՄՈՒՍՍԱ ՓՐԷՆՍ

Մեր խմբագրատունը այցելեց լիբանանցի ծանօթ փաստաբան Մուսա Փրէնս, որ յանուն Լիբանանի կը մասնակցի « ցեղասպանութեան նախազգուշութեան » համագումարին :

Խաչակիրներէն սերած, Մուսա Փրէնս, մասնագէտ փաստաբան ոճրային հարցերու, իբրեւ կոչում ընտրած է Հայ Դատի պաշտպանութիւնը, գիտական եւ մարդկային տեսակէտէն :

Հմուտ իրաւաբան, քաջ Ֆրանսագէտ, համագումարին կը ներկայացնէ տեղեկագիր մը հայկական ցեղասպանութեան վրայ, որ իր իսկ նկատումով, եթէ մնացած է ցարդ անպատիժ, պատասխանատու է բովանդակ մարդկութիւնը : Իր նախաձեռնութեամբ իսկ, Փրէնս հրատարակած է գրքոյկ մը որ տեսակ մը նախաբանն է ստուար հատորի մը, Հայոց ցեղասպանութեան նուիրուած, որ լոյս կը տեսնէ գալ տարի, բաժանորդագրութեամբ :

Ներկայ գրքոյկին խորագիրն է « ՀԱՅԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ » (Արմենոսիտ) կոչուած՝ անպատիժ մնացած ցեղասպանութիւն մը : Գրքոյկը ունի շահեկան բովանդակութիւն մը, ընտիր տպագրութիւն եւ սահմանուած «հայասպանութիւնը» ներկայացնելու օտար գիտական եւ իրաւաբանական շրջանակներու մէջ : Գնահատելի աշխատանք է, զոր տարած է հմուտ իրաւագէտը եւ որ շնորհաւորութեան եւ երախտագիտութեան արժանի է : Արդարեւ լիբանանցի փաստաբանի մը շնորհիւ է որ այս համագումարին մէջ չի մոռցուիր դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը : (Կ'իմանանք թէ տեղեկագիր մըն ալ ղբրկած է համագումարին Պ. Վիքթոր Կարտոն, բայց ծանօթ չենք մանրամասնութեանց) :

Հաւանաբար առիթը ստեղծուի Փարիզի մէջ մօտէն ծանօթանալու Մեթր Փրէնսի, որ քանի մը օր միայն պիտի մնայ մայրաքաղաքս, ուր եկած է համագումարին համար :

×

Տոքթ. Համբարձում Քէքլիքեան, մեծանուն վիրաբոյժը, որ Շիկաքոյէն Եւրոպա եկած է, եւ 48 ժամ միայն մնաց Փարիզ, եւ Լոնտոնի ճամբով Ամերիկա վերադարձաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻԻՍԷՅՆ թագաւորը տեսնուելէ ետք նախագահ տը Կոլի հետ յայտարարած է թէ շատ գոհ է այդ խօսակցութիւններէն : Յորդանանի թագաւորը շեշտած է.— «Առանձնաշնորհն ու հաճոյքն ունեցայ անդամ մը եւս հանդիպելու Նախագահին որ միշտ շատ մեծ բարեկամ մը եղած է ինծի համար եւ է, ընդհանրապէս, արաբ ժողովուրդին համար» :

ՊՈԴԳՈՐՆԻ Պաղտատէն Մոսկուա վերադարձաւ : Յայտարարած է այս առթիւ « կատարեալ հասկացողութեան եւ նոյնիսկ համաձայնութեան յանգեցանք » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ծանօթ փաստաբան Ռընէ Ֆլօրիօ ընդունած է պաշտպանել Զոմպէն եթէ Քոնկոյի կառավարութեան յանձնուի ինչպէս կը մտադրէ Ալժէ : Մահուան դատապարտուած ըլլալով ի բացակայութեան, եթէ Լէոփոլտվիլի յանձնուի, պարտադրաբար դատավարութիւնը պէտք է կրկին կատարուի :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ արտօնութիւն ստացաւ Պելժիա հաստատուելու պայմանաւ որ քաղաքականութեամբ չզբաղի :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՍՔԵԹԱՒՈՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

ԻՇՈՒՆ ԵՂԲԱՅՐԸ

Աչքերը սեւեռած մերկ ոտքերուն վրայ, հերոսաբար կքած դաշնակի մը կամ դէզ մը սնտուկներու տակ, դէպի մեզի կուգայ համալը, թշուառ եղբայրը իշուն որու կեանքի մակարդակին պիտի նախանձէր : Ամբողջ օրը, կը փոխադրէ, սրտաշարժ գրաստ մը, որ կը դեղեւի աներեւակայելի բեռներու տակ եւ կուգայ յիշեցնել մինչեւ մայրաքաղաքին ծոցը, որ երկրին մէկ մասը դեռ չէ հասած ձեռնակառքի դարուն : Այսպէս Պոլսոյ գլխաւոր ճամբան իրիկունը, կ'ողողուի ցնցոտիներով, դեղնած հագուստներով, թիապարտներու նման մարդոց բազմութեամբ, ողորմելի արարածներ, գաղթական, որոնք 1950-ին դուրս նետուած են իրենց օճախներէն, օրը օրին աշխատող բանուորներ, որոնք վարձու կուտան իրենց բազուկը եւ զորս աւելի բարեացակամ աչքով պիտի դիտէինք եթէ այսքան կոպտութիւն չտային մարդկային յարաբերութեանց : Այս բանուորներուն կամ գաղթականներուն բնակութեան հարցը խնդիր մը կը ստեղծէ : Արդարեւ, օրէնք մը կայ որ կ'արգիլէ գոյութիւն ունեցող որեւէ բնակարան քանդել, այդ պատճառով յանկարծ կը տեսնես խեղճուկրակ խրճիթներ, որ կառուցուած են գիշերը եւ չեն կրնար քանդուիլ : Այս «գիշերաբոյսերը» կ'աճին քանսերի մը պէս Պոլսոյ շրջակայքը, Էտիրնէի դրան մօտ :

Եւ սակայն կեանքը կը շարունակուի, մղձաւանջի նման, նոյնքան խնդրական : Հիմա հնավաճառներու թաղը կը գտնուինք : Յանկարծ փողոցը կը խափանուի աղբերու կոյտերով : Հոս դիզուած են շաբաթներէ ի վեր : Դժուար չէ երեւակայել թէ ասիկա կը նշանակէ ճանճ, դարշահոտութիւն, որդնոտութիւն, հեղձուցիչ տաքին մէջ : Կարծես երախաներ կը խաղան այս աղբերուն հետ, ոչ, չեն խաղար, ուտելիք կը փնտռեն խաբելու համար իրենց անօթութիւնը : Հազիւ հաւատալի ճշմարտութիւն : Յետոյ ուրիշ աղմուկ մը ընտանի կը դառնայ : Կարկաչայի ձայն մը, նման այն ձայնին որ Միջին – դարուն կը ծանուցանէր թէ ժանտահարներ կուգան : Բարեբախտաբար ժամանակները փոխուած են եւ այս ձայնը կը վերաբերի ջուր ծախողին որ պնակ մը ու գաւաթ մը իրարու զարնելով յաճախորդները կը հրաւիրէ : Բաւական յաճախորդ, պէտք է խոստովանիլ, ջուրի հարցը օրէ օր աւելի լրջօրէն հրապարակ կը դրուի, հազուագիւտ է ջուրը պէտք է վճարել, գաւաթը՝ հինգ սանթիմ :

Նուիրապետութիւն կայ ջուր ծախողներուն մէջ ինչպէս այլուր : Գլուխը կը գտնենք այն վաճառորդը որու գործը բարգաւաճ վիճակի մէջ է : Անիկա իր ջուրը կը կրէ տեսակ մը մեծ սամավարի մէջ, արծաթեայ, ամբողջը՝ կռնակը առած : Կան միւսները որոնց օրերը աւելի դժուար են : Պզտիկ ամաններ ունին միայն : Ի՞նչ կարելի է աւելցնել այս պատկերին : Մուրացիկնե՞ր, այո՛, անշուշտ որոնք կը նմանին ուրիշ երկիրներու իրենց եղբայրներուն, քիչ մը աւելի տըխուր, քիչ մը աւելի մուրացկան : Պէտք չէ մոռնալ անդամալոյծները որոնք ձեռնակառքերուն մէջ, կը ցուցադրեն իրենց վիճակը, տոկալու համար : Տարօրինա՛կ արհեստ . . :

ԺԱՆ ՔՕԶԷԼ

(2 Շար.)

ՀԱՅ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՆԵՐԸ

Ա.

Երեւանի Պատմութեան Ինստիտուտը կը հրատարակէ «Օտար Աղբիւրները Հայաստանի եւ Հայերի մասին», որուն հինգերորդ հատորն է Պրոկոպիոս Կեսարացիի պատմութիւնը՝ Յուստինիանոսի կայսրութեան յատկացուած :

Թարգմանիչը կը յիշէ կայսերական շրջանի պատմաբանները, կը յիշէ Ագոնցի ուսումնասիրութիւնը, Յուստինիանոսի Նովելներու մասին Մանանդեանի քննութիւնը (Պատմ. Բ. հատոր Բ. մաս, էջ 125-140: Անծանօթ կը մնայ ուրեմն 1875-ին պոլսահայ փաստաբան Պետրոս Շալեանի Ֆրանսերէն հրատարակութեան, ուր մանրատառ թարգմանուած են «Հայաստանի քաղաքացիական, վարչական եւ դատաստանական կազմակերպութիւնը Յուստինիանոսի ժամանակ, Զ. դարուն»:

Պաղեստինեան Կեսարիոյ մէջ կը ծնի Պրոկոպիոս, կ'ուսանի իրաւաբանութիւն, 25 տարեկանին քարտուղար է սպարապետ Բելիսարիոսի, որուն կ'ընկերանայ 527-31 Պարսիկներու դէմ, 533-34 Վանտալներու եւ յետոյ Գոթերու դէմ: Այս բացառիկ դիրքին շնորհիւ կը ծանօթանայ բարձր շրջանակներու, կը ճանչնայ պետական դէմքեր, զինուորական, առեւտրական համբաւաւոր անձեր, շփում կ'ունենայ դեսպաններու հետ: Գործերէն մէկով կը ներկայացնէ կայսերական շրջանը, «Գաղտնի Պատմութիւն»ով կը հերքէ առաջինին գաղափարները: Կը ներկայացնէ կայսրն ու կայսրուհին, զինուորականներ ու պետական դէմքեր զեղխ, շռայլ, ընչաքաղց անհատներ: «Պրոկոպիոսի կրկին գործը կը ներկայացնէ կրկին խնդիր մը, որ երբեք կատարելապէս պիտի չլուծուի»: (Շասէն, Պելիսէր, Ժեներալիսմ Պիզանթէն, 1957):

Յուստինիանոս կը կարծէր թէ Աստուծմէ առաքուած է հռոմէական կայսրութիւնը նախկին փառքին բարձրացնելու համար: Կը ջանար ուղղափառ դաւանանքը պարտադրել կայսրութեան այլազան տարրերուն: Աշխարհիկ եւ կրօնական իշխանութիւնները միանալու էին իր անձին վրայ, կ'ուզէր հիմնել կեսարապապութիւն մը: Այդ դարուն սկիզբը Պոլիս կէս միլիոն բնակիչ ունէր, որոնց ամէն գործին կը տիրապետէր կրօնքը: Աստուածաբանական սնամէջ վիճաբանութիւններ իրարու կը յաջորդէին :

Վարչութիւնը փտած էր վերէն վար : Պաշտօնները կը գնուէին եւ գնողները կաշառակեր, ընչաքաղց էին: Մեծ հողատէրեր բռնակալներ էին իրենց կալուածներուն մէջ, զինուած մարդիկ ունէին, կը յափշտակէին ուրիշին կալուածները: Նահանգներու մէջ չկար ապահովութիւն, դիւղացին կը լքէր հողը եւ Պոլիս կը վազէր: Աղքատութեան պատճառով տուրքերը կը նուազէին, գանձը կը դատարկուէր հետզհետէ :

Այդ միջավայրին մէջ զինուորական բարձր պաշտօններ կը վարեն բիւզանդական բաժինի հայ աւատապետները, պարսկական բաժինէն ասդին անցնող Հայերը: Կարեւոր դերեր կը խաղան կայսերական ծրագրի իրագործման համար եւ կ'անհետանան բեմէն: Ամէնքն ալ ժամանակի մարդիկ են իրենց ըմբռնումներով եւ բարքերով: Նախանձոտ են իրարու հանդէպ, ամբարտաւան տկարներու հանդէպ եւ մանաւանդ յեղյեղուկ նկարագրի տէր :

Յուստինիանոս հայ գիւղեր կուտայ Համազասպ իշխանին, կը նշանակէ Հայոց իշխան: Կայսեր մտերիմ հայազգի Ակակիոս կը զրպարտէ Համազասպը, թէ Պարսիկներու հետ կը դաւէ կայսրութեան դէմ, քաղաքները պիտի յանձնէ թշնամիին: Կայսրը կը հաւատայ, նենգօրէն սպաննել կուտայ Համազասպը: Զրպարտողը կը ստանայ իշխանութիւնը, ծանր տուրքեր կը հաստատէ ժողովուրդին վրայ, կը յափշտակէ ուրիշներուն ինչքերը : Հայերը կը սպաննեն Ակակիոսը :

Արշակ Արշակունի, ուրիշ հրամանատար մը, ազգական Արտաւանի, կը ջանայ դաւադրութիւն մը կազմակերպել կայսեր եւ պետութեան դէմ : Յուստինիանոսի հրամանով գանակոծումի կ'ենթարկուի: Արտաւանն ալ դժգոհ է, կ'աշխատի օգտագործել դժգոհութիւնը շողոքորթելով եւ կիրքերը զօրացնելով : «Դուն քաջ մարդ ես, հայրենիքը կապանքներու մէջ դրուած է, ծանր հարկերու տակ ճնշուած է, ամբողջ հարազատ ժողովուրդդ ստրկացուած է եւ դուն անգործ նստեր ես»: Արտաւան կը սկսի համոզուիլ :

Արշակը կը դիմէ նաեւ պարսկահայ Խանանդէս անուն մէկու մը, որ գեղեցիկ, թեթեւամիտ եւ չափէն աւելի տհաս երիտասարդ մըն է: Դաւադրութիւնը երեւան կ'ելլէ, Արտաւանը պալատին մէջ կը բանտարկուի :

Նոյնանուն հրամանատար մըն ալ կայ:

Գոթերը կ'արշաւեն Իտալիա, կը գրաւեն ու կը քանդեն գիւղեր, աւաններ, կը հաստատուին Վերոնայի մէջ: Արտաւազ հայկական գունդով կը դիմէ Վերոնա, կը գրաւէ քաղաքը, բայց կը պաշարուի, օգնութիւն կ'ուզէ Յոյներէն, որոնք նախանձելով հրամանատարին յաջողութեան՝ անտարբեր կը մնան : Արտաւազ-եաններ պարիսպի աշտարակներէն վար կը նետուին եւ կը հասնին Յոյներուն մօտ : Արտաւազ բուռն կերպով եւ զայրոյթով կը մեղադրէ յունական գունդը՝ անօրինակ, ամօթալի վատասրտութեան համար, պետութեան հանդէպ ալ վնասակար ընթացք մը ունենալնուն համար :

Գոթերու թագաւոր Տոտիղաս լսելով Վերոնայի դէպքը, կը փութայ հիւսիս : Յոյները կը սահմռկին, Արտաւազ եւ իր գունդը կը սպասէ անվրդով : Վիլար անուն բարձրահասակ, յաղթանդամ Գոթ մը, որ զարհուրելի դէմք ունի եւ ուժով ահարկու, դուրս կուտայ բանակէն եւ խրոխտաբար մենամարտի կը հրաւիրէ : Արտաւազ կը հեծնէ իր ձին, կը դիմէ Գոթին: Գողիաթի եւ Դաւիթի կռիւն է որ տեղի կ'ունենայ, երկու ամեհի առիւծներ կատաղաբար կը մենամարտին մռընչելով՝ երկու բանակներու սրտատրոփ ըսպասումին մէջ :

Արտաւազ ճարտարութեամբ կ'անցնի հակառակորդին աջ կողմը, նիզակը կը մխէ կողը, կը գլորէ ձիէն վար, բայց կը կարծէ թէ հարուածը մահացու չէ, կը մօտենայ, կը յարձակի թշնամիին վրայ, աւելի խոր մխելու համար նիզակը : Եւ սակայն թշնամիին սլաքը կը բախի կը դպի պարանոցին եւ կը կտրէ երակները :

Հարուածը մահացու կ'ըլլայ, հերոս Արտաւազ կը մեռնի երեք օր ետքը, որովհետեւ արիւնահոսումը չի դադրիր: Յոյները կուլան քաջարի մարտիկին մահուան վրայ, կը յուսալքուին, կը հեռանան :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ 1000 ՏՈԼԱՐ

Յետոյ Վեհափառը կը յայտնէր իր մեծ գնահատանքը Մխիթարեան Միաբանութեան, հայ մշակոյթին ի նպաստ կատարած ծառայութիւններուն համար, կը հրաւիրէր Աստուծոյ օրհնութիւնը Միաբանութեան գործունէութեան եւ անոր ամէն մէկ անդամին վրայ, եւ իր խօսքերը կ'աւարտէր Աբբահօր յանձնելով, Կիլիկիոյ Աթոռին կողմէ, հազար տոլարի նուիրատուութիւնը :

Վեհափառ հայրապետին նուէրն ու սրտաբուխ խօսքերը յուզեցին ներկաներու սրտերը, եւ իբր անջնջելի վկայութիւն պիտի մնան վանքի տարեգրութիւններուն մէջ, այն գնահատանքով ու համակրանքով, զոր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գահակալը կը տածէ Մխիթարեան Միաբանութեան հանդէպ: Վեհափառը կը թողուր նաեւ իբր յիշատակ իր այցելութեան, Լիբանանեան նորածիլ մայրի մը, եւ Կաթողիկոսարանի արծաթեայ մանրաքանդակ մը: Փոխադարձ Աբբահայրը վանքին կողմէ կը նուիրէր Հայ Մանրանկարչութեան նուիրուած նորատիպ հատորը, Մխիթար Աբբահօր եւ վանքին ոսկեղէն մետալը, հայ սուրբերու եւ հայկական յիշատակներու նուիրուած մետալներու հաւաքածոյ մը, եւ Մուրանոյի ապակիով շինուած գեղեցիկ ջահ մը կաթողիկոսարանին համար: Առանձին նուէրներով կը պատուուէին նաեւ Վեհափառին հետեւորդները :

Վեհափառը հետեւեալ տողերը կ'արձանագրէր վանքի ոսկեմատեանին մէջ. «Ս. Ղազարու մայրավանքը պերճախօս վկայութիւն մըն է այն լուսատենչ հոգիին, որ Հայուն անխորտակելի ուժն է եղած, դարերու ընթացքին : Մխիթար Աբբահայր այդ լուսատենչ հոգիէն կայծ մը բերաւ այս մենաստանին մէջ,— Աստուծոյ, Մեսրոպեան լեզուին եւ Հայ Մշակոյթին սուրբ կայծը: Թող յաւէտ անմար ու բորբ մնայ անոր մաքուր բոցը»:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Նուէրներու փոխանակութենէն ետք, հիւրերը կ'այցելէին վանքին ձեռագրատունը, ուր փոքրիկ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր լաւագոյն եւ հնագոյն մանրանկարեալ ձեռագիրներու, յատկապէս Կիլիկեան դպրոցի վարպետներու գործեր : Ձեռագրատունէն կ'անցնէին թանգարան, պատկերասրահ, տպարան, յետոյ եկեղեցի: Աւանդատան մէջ, այս առիթով, ցուցադրուած էին թանկարժէք շուրջառներ, ոսկեհիւս շապիկներ, խոյրեր, սաղաւարտներ, եւ այլ ըսպասներ եկեղեցական :

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Ժամը 11ին, ընկերակցութեամբ խումբ մը վարդապետներու, Վեհափառը իր հետեւորդներով կ'այցելէր տոժական պալատը: Անկէ կ'անցնէր քաղաքապետարան, ուր մեծ շուքով կ'ընդունուէր քաղաքապետին ու անոր խորհրդականներուն կողմէ, սրտազեղ ու սիրալիր վերաբերումով: Քաղաքապետը կը յայտնէր Վեհափառին իր մեծ գնահատանքը ու սէրը հայ ժողովուրդին հանդէպ, «զոր կը ճանչնամ — կ'ըսէր — շատ տարիներէ ի վեր, շնորհիւ Ս. Ղազարու բարի ու ժրաջան Հայրերուն եւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին : Վենետիկ ինքզինքը սերտօրէն շաղկապուած կը զգայ այս զոյգ հաստատութիւններուն, —վրայ կը բերէր քաղաքապետը, — եւ անոնց միջոցով բովանդակ հայ ազգին : Այս պատճառով է որ ես ալ ջերմ պարտականութիւն մը համարեցայ երէկ անձամբ գալ ձեր Սրբութեան ընդառաջ, իբրեւ արտայայտութիւն իմ զգացումներուս հայ ազգին եւ ձեր անձին հանդէպ»: Վեհափառը փոխադարձ կը յայտնէր իր մեծ սքանչացումը Վենետիկի մէջ այցելած պատմական ու գեղարուեստական հրաշալիքներուն հանդէպ, եւ փոխադարձելով քաղաքապետին բարեմաղթութիւններուն, երջանկութիւն ու բարօրութիւն կը մաղթէր Վենետիկի ազնիւ եւ հիւրասէր ժողովուրդին :

Քաղաքապետարանէն շոգեմակոյկը կ'ուղղուէր դէպի Հայոց Ս. Խաչ Եկեղեցին, ուր լուսարար Հ. Վահան Վրդ. Յովհաննէսեան եկեղեցւոյն համառօտ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Երուսաղէմ քաղաքը հանապազօրեայ խօսակցութեանց նիւթ է դարձած՝ արաբեւիսրայէլեան պատերազմին եւ հայկական գողցուած ձեռագիրներու պատճառով: Հետաքրքրական է անմահ Բաֆֆիի հետեւեալ գրութիւնը, Տանկահայք հատորէն քաղուած, զոր կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն, ցոյց տալու համար թէ խաղաղութեան այս քաղաքը, Երուսաղէմ, միշտ եղած է գժտութեան քաղաք, կռուի քաղաք, խռովութեան քաղաք, ինչպէս ուրիշներու, նոյնպէս Հայերու համար :

Հրէից ազգը իր հայրենիքը ճանաչում էր Երուսաղէմի մէջ, այսինքն այն տաճարի մէջ, որ Եհովայի տուն էր կոչւում: Դա էր ժողովրդի սրբավայրը, դա էր որ Իսրայէլի որդիներին շաղկապում էր «ուխտեալ» երկրի հետ :

Երբ Յիսուսի աշակերտները հիացմամբ իրանց վարդապետին ցոյց էին տալիս տաճարի շքեղութիւնը, նա խիստ սառնասրտութեամբ պատասխանեց. «Կը դան օրեր, որ մի քար էլ քարի վրայ չի մնայ եւ բոլորը կը քանդուի»:

Մարգարէութիւնը կատարուեցաւ, — քանդուեցաւ տաճարը եւ նրա հետ կտրրուեցաւ այն կապը, որ կապում էր Իսրայէլի որդիներին մեղր եւ կաթ մխող «ուխտեալ» երկրի հետ, նրանք սկսեցին գաղթել դէպի զանազան կողմեր, նրանք այլեւս հայրենիք չունէին : Մի ամբողջ ազգ քայքայուեցաւ նիւթեղէն տաճարի հետ :

Քրիստոնէութիւնը հիմնեց հին տաճարի աւերակների վրայ նորը : Քրիստոնէութիւնը, որի իդէալն էր կենսդանի մարդերից Աստուծոյ տաճարներ պատրաստել, խոտորուելով իր ուղղութիւնից, սրբացրեց այն բոլոր նուիրական տեղերը, ուր կատարուել էին Փրկչի այս եւ այն տնօրէնութիւնները: Դաւթի քաղաքի հողն անգամ նուիրական դարձաւ, քրիստոնեայ աշխարհի համար, երկար ժամանակ նաւերով կրում էին դէպի արեւմուտք իրենց գերեզմանատները նրանով սրբացնելու համար : Այդպիսի սնահաւատութիւններից ծնուեցան «խաչակրների» արշաւանքները. քրիստոնեայ աշխարհը սկսեց կռուել արեւելքի հետ սուրբ տեղերի ազատութեան համար եւ շարունակ 84 տարի Փոքր-Ասիան ներկուեցաւ մարդկային արիւնով ...

Հայերը նոյնպէս յետ չմնացին ժամանակի քրիստոնէական ֆանատիզմից, Հայերը նոյնպէս իրանց բաժինն ունեցան այն քաղաքում, ուր խաչուեցաւ մարդկութեան Փրկիչը : Հայերը եւս այնտեղ հիմնեցին վանքեր, հաստատեցին վանական միաբանութիւն :

Այնուհետեւ մեր թագաւորներից, թագուհիներից, իշխաններից եւ հարուստներից շատերը, երբ իրանց հայրենիքին վտանդ էր սպառնում, երբ թշնամուն դէմ դնել չէին կարողանում, թողնում էին ժողովուրդը բարբարոսների ձեռքում, եւ իրանց գանձերը առնելով, դիմում էին դէպի Երուսաղէմ, այնտեղ որբերի հետ ապրելու եւ իրանց հոգու փրկութեան համար աղօթելու : Մեր անդրանիկ քրիստոնեայ Աբգարի կինը, Հեղինէ թագուհին առաջինը եղաւ, որ ճանապարհ բաց արաւ դէպի սուրբ քաղաքը :

Երուսաղէմը դարձաւ Հայերի համար նոյնը, ինչ որ էր Մեքքան եւ Մեդինան մահմետականների համար : Ամէն մի մահմեդական կրօնական պարտականութիւն ունի, եթէ նրա նիւթական կարողութիւնը հասնում է այնքան զումարի, որ կը լցուցանէ ուխտագնացութեան ծախքը, պէտք է իր կեանքում գոնէ մի անգամ գնայ Մեքքա ու Մեդինա, համբուրէ Մուհամէդի գերեզմանը եւ «հաջի» դառնայ : Մի այդպիսի պարտաւորութիւն դրուեցաւ եւ Հայերի վրայ : Աշխարհի ամէն կողմերից ուխտաւորների ահագին բազմութիւն դիմում էին դէպի Երուսաղէմ Փրկչի գերեզմանը համբուրելու համար, այն փրկչի, որ 1881 տարի առաջ համբարձաւ երկինքը եւ բազմեցաւ Հօր Աստուծոյ աջ կողմը :

Հայոց ուխտաւորները, որպէս նշան ուխտագնացութեան, դրոշմում էին իրենց ձեռքերը, բազուկները վանքի կնիքով, որի կապտագոյն տպաւորութիւնը մնում էր անջնջելի: Նրանք ստանում էին մի նոր, սրբազան մականուն, կոչւում էին Մուղդուսի(*): Նրանք ստանում էին վանքի պատրիարքից օրհնութեան կոնդակներ, որոնց մէջ նշանակուած էր լինում, թէ որքան փող ընծայեց վանքին իւրաքանչիւր «Մուղդուսին» իր հոգու փրկութեան համար : Իսկ թէ որքան ահագին զումարներ էին դուրս քաշում Հայոց ազգի քսակից այդ օրհնութեան կոնդակները, — բաւական է յիշել միայն այն հանգամանքը, որ ուխտաւորների թիւը իւրաքանչիւր տարի հասնում է հազարների: Այլեւս չեմ խօսում այն ծախքերի վրայ, որ ամէն մի ուխտաւոր պիտի անէր հեռաւոր Երուսաղէմ հասնելու համար :

(Շար. 1)

(*) Մուղդուսի մուղադդաս բառից է նշանակում է սուրբ, մաքրուած :

պատմականը կը ներկայացնէր այցելունե-
րուն եւ փոքրիկ հիւրասիրութեամբ կը
պատուէր զանոնք : Արդէն կէսօրն անցած
էր եւ շոգեմակոյկը կը սուրար դէպի Ս.
Ղազար :

ՃԱՇԻ ՊԱՀՈՒՆ

Վանական ճաշի ընթացքին, Միաբա-
նութեան երիտասարդ անդամներէն Հ.
Սահակ Ճեմճեմեան, օրուան յիշատակը
պանծացնող մաղթողական սրտագեղ քեր-
թուած մը կը կարդար, Միաբանութեան
կողմէ, բխած Հ. Վահան Յովհաննէսեանի
դրիչէն :

Ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, Վեհա-
փառ Հայրապետին եւ Կիլիկեան Ս. Ուխ-
տին կողմէ խօսք կ'առնէր Գարեգին Ե-
պիսկոպոս Սարգիսեան, մեծ յուզումով.
«Եօթը տարի առաջ — կ'ըսէր Սրբազա-
նը — երբ այստեղ գտնուեցայ, այն հա-
րազատութեան զգացումը որ ունեցայ եր-
կու տարիներու օտարութենէ մը ետք, եր-
բեք ինծի չզգացուց տարբերութիւնը Ան-
թիլիասի իմ Միաբանութեան եւ Վենե-
տիկի Միաբանութեան կեանքին միջեւ :
Սիրելի եղբայրներ ,մեր Կիլիկեան Աթոռը
տարագիր Աթոռ մըն է. մենք Անթիլիասի
մէջ չունինք այն պատմական ու սրբազան
հարստութիւնը, զոր մեր պատմութիւնը
այստեղ այնքան դեղեցկօրէն եւ այնքան
շնորհալի լեցուցած է, եւ զոր դուք այն-
քան դեղեցկօրէն կ'արժեւորէք : Բայց
մեր վանքն ալ, իր կարելիութեան սահ-
մաններուն մէջ , կը ջանայ ըլլալ արտա-
յայտութիւնը այն նոր երեւոյթին, որ
հայ ժողովուրդի դժոխային տառապանք-
ներէն ետքը հայ ժողովուրդի վերածնուն-
դի երեւոյթն է : ... Երբ այստեղ կը դի-
տէի պատմութեան ժառանգ թողած հա-
րըստութիւնները, միտքս կ'երթար ոչ թէ
Անթիլիաս, այլ Կիլիկիա : Ո՞ւր է Սսոյ
բերդը , ո՞ւր է Սսոյ մայրավանքը , ո՞ւր
են Դրազարկը, Հռոմկլան, Արքակաղնին
կամ ուրիշ հազարումէկ վանքեր : Բայց
ինչ որ կ'ընէ Անթիլիասը իր Ժառանգա-
ւորաց վարժարանով, իր Դպրեվանքով
եւ իր Միաբանութեամբ, ուրիշ բան չէ ,
ըստ էութեան եւ ըստ խորքին , եթէ ոչ
այն՝ ինչ որ Սուրբ Մխիթար — եւ ներե-
ցէք ինծի , առանց անոր որ իր անունը
պաշտօնապէս սուրբ ըլլայ, իմ սիրտս կը
վկայէ — Սուրբ Մխիթար այս վանքին
մէջ տնկեց իբր ծառ եւ աճեցաւ ու տա-
բածուեցաւ հայ կեանքին մէջ, եւ որ
կամրջեց ամէն տարբերութիւն դաւանան-
քի եւ այլ տեսակի : Հետեւաբար, Մխի-
թարի զաւակները եւ Կիլիկիոյ զաւակնե-
րը միշտ միացած թող մնան Հայու հո-
գիին ամէնէն ջերմ զգացումներովը եւ
քրիստոնէական հաւատքին միութեան
սուրբ ապրումովը» :

Ճաշէն ետք, Վեհափառը այցելեց վան-
քի աշակերտներուն բաժինները , փոք-
րիկներուն նորընծայարանը, եւ մեծերուն
վարժարանը, ուր առանձնաբար խօսեցաւ
անոնց հետ, տեղեկութիւններ հարցուց
անոնց ծնողքներուն մասին— արդէն մեծ
մասով բոլորն ալ Սուրիայէն ու Լիբանա-
նէն են , եւ լուսանկարուեցաւ միասին :

Այցելութիւն մը եւ աղօթք մըն ալ Ալի-
շանի շիրմին առջեւ : Կարգը Մուրատ-
Ռափայէլեանին էր, ուր հասաւ Վեհափա-
ռը իր հետեւորդներով, կէսօրէ ետք ժա-
մը հինգի ատենները : Վարժարանի Թիե-
փոլեան շքեղ դահլիճին մէջ գողտր հան-
դէս մը տեղի կ'ունենար ի պատիւ Վե-
հափառին : Հոգեշունչ արտասանութիւն-
ներ՝ Թէքէեանէն, Մեծարենցէն, Տէր-
Սահակեանէն եւ Սողոմոն Տարօնցիէն ,
ազգային ջերմ զգացումներով համակե-
ցին բոլոր ներկաները : Հնչեցին մելա-
նոյշ երգեր, որոնց կարգին յուզիչ էր մա-
նաւանդ Կիլիկեան աշխարհին սիրակա-
րօտ երգը «Երբոր բացուին» : Վարժարա-
նի տեսչութեան եւ ուսուցչական կազմին
կողմէ կը խօսէր Տեսուչ Հ. Սերո-
բէ Վրդ. Ադըլեան. աշակերտութեան
խանդավառ իղձերուն թարգման կը հան-
դիսանար Հայկազ Տէր – Ղազարեան, ա-
ւարտական դասարանի աշակերտ : Հան-
դէսը կը փակուէր Վեհափառին ոգեւորիչ
խօսքերով, որոնք ուղղուած երիտասարդ
աշակերտութեան, կը յորդորէր զանոնք
միշտ վառ պահելու հայ մշակոյթի ոգին
եւ Հայութեան սրբազան աւանդները :
Կ'օրհնէր նուիրական յիշատակը Մուրատի
եւ Ռափայէլի, մեծապէս գնահատելով
Մխիթարեան Հայրերու կրթանուէր աշ-
խատանքը :

Հանդէսէն ետք, Վեհափառին կը ներ-
կայանար հայ գաղութը, որ հաւաքուած
էր Վենետիկէն եւ անոր շրջակայ քաղաք-
ներէն, Փատովայէն, Վիչենցայէն, Փար-
մայէն, բոլորը մէկիկ մէկիկ համբուրե-
ցին Վեհափառին Աջը, լսեցին անոր սրբ-
տապնդիչ խօսքերը եւ լուսանկարուեցան
միասին :

ՅՈՒԶՈՒՄԻ ՊԱՀԵՐ

Ընթրիքը տեղի կ'ունենար դարձեալ Ս.
Ղազարի մէջ, մասնակցութեամբ Վենե-
տիկի Ծիր. Պատրիարքին եւ պատրիար-
քական աւագանիին :

Հասած էր Մայիս 26ի առաւօտը : Բոլոր
Միաբանութիւնը հաւաքուած վանքի նա-
ւամատոյցին , յարգանքի յետին տրիտու-
րը կ'ընծայէին Վեհափառ Կաթողիկոսին,
բարի ողջերթ մաղթելով : Շոգեմակոյկը
կը սուրար արդէն ջինջ ջուրերուն վրա-
յէն, պայծառ երկնքի մը տակ, ինչպէս
ժամանումի երեկոն (նախորդ օրը միայն
անձրեւոտ եղած էր առաւօտեան ժամե-
րուն) սպիտակ ակօս մը փորելով լճակին
լուրթ ջուրերուն մէջ : Յիշատակի անջինջ
ակօս մըն ալ՝ մեր հոգիներուն մէջ :

Ժամը 8·08 է : Վենետիկ – Միլան ճե-
պընթացը կ'անհետանայ մեր աչքէն : Ա-
նոր նման, զրեթէ ակնթարթի մէջ անցաւ
Անթիլիասի Կաթողիկոսին այցելութեան
պահը, որ անմոռաց հետքեր թողուց ա-
մէնուս սրտերուն մէջ :

Լ. Զ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Երեւանը բուռն թափով զարգացող քա-
ղաք մըն է : Հոս կեդրոնացած է Հայաս-
տանի քաղաքային բնակչութեան մօտ 54
տոկոսը, կ'արտադրուի երկրին արդիւնա-
բերութեան աւելի քան 59 տոկոսը : Երե-
ւանի մէջ կ'ապրի բանուորներու 45 տո-
կոսը :

1939ի մարդահամարէն մինչեւ այսօր
Հայաստանի բնակչութիւնը արձանագրած
է 916·000ի յաւելում. այս թիւին 446
հազարը բաժին կ'իյնայ միայն Երեւանին :
Որով, հակառակ այն փաստին, որ մայ-
րաքաղաքին մէջ եօթնամեակի տարինե-
րուն կառուցուած է 1·382·000 քառ. մեթր
բնակելի տարածութեամբ չէնք եւ անցեալ
տարուան վիճակագրութեամբ քաղաքին
բնակելի ֆոնտը հասած է չորս միլիոն
քառ. մեթրի, մէկ բնակիչին բաժին ին-
կած բնակելի տարածութիւնը եղած է 6·1
քառ. մեթր :

Անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել ,
որպէսզի բնակչութեան թիւը սահմանա-
փակուի ծրագրով նախատեսուած 900
հազարի շրջագիծին մէջ :

Միեւնոյն ատեն պէտք է զարկ տալ
բազմայարկ (10 – 12 յարկանի) չէնքերու
շինութեան :

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ այն իրողութեան, որ հան-
րային փոխադրութեան գիծերը աւելցած
են եւ հանրակառքերու թիւը բազմապատ-
կուած, քաղաքներու փոխադրամիջոցները
չեն բաւարարեր ժողովուրդին պահանջ-
ները :

Առաւօտեան ժամերուն, յատկապէս ձը-
մեռը , հանրակառքերով երթեւեկութիւնը
քաղաքացիներուն համար կը դառնայ ան-
կարելի :

1960ի համեմատութեամբ, փոխադրա-
միջոցներու տարեկան միջին վազքը նը-
ւազած է երեսուն տոկոսով, հակառակ ա-
նոր, որ հանրակառքերու թիւը աւելցած
է 29 տոկոսով :

Տոմսերու վաճառման գործը եւս կը գտ-
նուի աննախանձելի վիճակի մէջ :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մամուլի պետական կոմիտէի չէնքին
մօտ պիտի զետեղուի Յակոբ Մեղապար-
տի յուշարձանը : Հայ առաջին տպագրի-
չին արձանը պիտի ունենայ 7 մեթր բար-
ձրութիւն :

Արձանը շինած է քանդակագործ Խաչիկ
Իսկանդարեան :

×

Յունիս 20ին մեռած է երգահան Եր-
ուանդ Սահառունի : Ծնած էր Տրապիզոն,
1894ին :

Լենինականի եւ Երեւանի մէջ ունեցած
է բեղուն գործունէութիւն՝ երաժշտական
ասպարէզին մէջ :

Յօրինած է երգեր :

ԿՈՉ
ՄԱԼԱԹԻԱՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

Ծանօթ է բոլորին , թէ անցեալին գո-
յութիւն ունեցած էՄալաթիոյ Կրթասի-
րաց ընկերութիւնը՝ ցայտուն գործունէ-
ութեամբ եւ օգտաշահ աշխատանքով :

Դժբախտաբար 1933ին Միութեան ամե-
րիկաբնակ հայրենակիցներու միջեւ ծայր
տուաւ անհասկացողութիւն մը, որու հե-
տեւանքով ստեղծուեցաւ բաժանում մը՝
Մ. Նահանգներու մէջ, Միութեան շար-
քերէն ներս :

Մալաթիոյ հայրենակցականի Ֆրան-
սայի շրջանը իր բոլոր մասնաճիւղերով
տեւաբար ձգտեցաւ վերահաստատել մի-
ութիւնը : Պատերազմի տարիներու հար-
կադրական անգործութեան շրջանէ մը
ետք, 1946ին Լիոնի, ապա 1947ին Սէն
Շամոնի եւ ուրիշ վայրերու մէջ տեղի ու-
նեցած համագումարներու ընթացքին շեշ-
տը վերստին դրուեցաւ միասնականու-
թեան վրայ :

Յաւ ի սիրտ պէտք է հաստատել, թէ 18
տարիներէ ի վեր մեր Հայրենակցականը,
Ֆրանսայի մէջ, դատապարտուած է ամ-
լութեան :

Ասով կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրե-
նակիցներուն, որոնք նախանձախնդիր են
մալաթիացական վարքին եւ արժանիքին
բարձրացման, լծուին գործի եւ մեզի հետ
հաղորդակցութեան մէջ մտնելով անդա-
մագրուին հայրենակցականին եւ, նոյն-
իսկ , նախաձեռնեն մասնաճիւղերու կազ-
մութեան :

Ի դիմաց
Մալաթիոյ Հայրենակցական
Միութեան Վալանսի վարչութեան
ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Հասցէ՝
H. DEMIRDJIAN
7, Place Belat — VALENCE

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տը-
նօրէնութիւնը ուրախ է տեղեկացնելու թէ
իր սանուհիներէն 9 հոգի մասնակցած են
Պըրէվէի պետական քննութիւններուն եւ
անոնցմէ եօթը ստացած են համապատաս-
խան վկայական .—

Պալեան Աստղիկ, Պալեան Ագապի ,
Պաղտասարեան – Կիւլպօլեան Սիւզան ,
Կարապետեան Լենա, Կարապետեան Ան-
նիկ, Տուրկութեան Աղաւնի, Դաւիթեան
Էլիզ :

Սերթիֆիքա տ'Էթիւտի 7ի վրայ 6ը յա-
ջողած են. —

Արուշումեան Էվլին, Մանուկեան Սիլ-
վի, Պալեան Մարիա, Լըքիւէ Սէլվէն ,
Կէօզիւմեան Ժաքլին, ՏօղրամաճեանԵղի-
սաբէթ :

Պաքալօրէայի ներկայացած են .—

Անի Սարաֆեան (յաջողած), Նորա Գա-
սապեան (վերաքննելի) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Մանոն ոտքին մատներուն վրայ կոխե-
լով պատուհաններէն մէկուն մօտեցաւ եւ
վարագոյրին պատռուածքէն կապելային
ներսի կողմը աչքէ անցուց :

Քսան երեսուն հոգի, արու եւ էգ, ըն-
դարձակ սրահի մը մէջ սեղաններու առ-
ջեւ նստած, կը խմէին, կը ծխէին եւ խն-
դալ խօսելով թուղթ կը խաղային :

Բայց դէմքերնուն վրայ ատելութեան
անանկ արտայայտութիւն մը կար, այդ
զուարթութեան ետին վրիժառական ա-
նանկ բան մը ծածկուած էր որ, Մանօն
սարսռաց : Եւ սկսաւ ինքնիրեն հարցնել
թէ այդ աւազակախումբը արդեօք Վիտո-
քը ձեռք անցուցած ըլլալնո՞ւն համար
կ'ընէր այդ ուրախութիւնը թէ անոր մահ-
ուան տօնախմբութիւնը կը կատարէր ..:

Այդ որջէն ներս մտնելը անխոհեմու-
թիւն պիտի ըլլար : Աւազակները անշուշտ
պիտի ճանչնային Քօքօն եւ Պիպին, եւ
մինչեւ իսկ ենթադրելով թէ չկարենային
զանոնք ճանչնալ, ամէն պարագայի մէջ
առանց պահեստի ուժ ունենալու ետեւնին,
անխոհեմութիւն պիտի ըլլար հոնկէ ներս
մտնելը :

Ուրեմն պարտաւորուած էին իրենց
մարդոց գալուն սպասել : Այս որոշումը
տալէ ետք երբ Մանօն իր ընկերներուն
քով մօտենալու համար կը պատրաստուէր
հեռանալ պատուհանին քովէն... յան-
կարծ սարսուռ մը զգաց ...:

Կապելային ըմպելիքի շիշերով լեցուն
դարակին կռնակէն յանկարծ դուռ մը
բացուեցաւ եւ ճիւաղային դէմքով հսկայ
մը սրահ մտաւ ...

Ծուռ – նայողն էր եկողը որ ձեռքերը
ոտքերը շարժելով սկսաւ բաներ մը ըսել
Արեւորդիներուն :

Մանօն այնքան հեռու էր որ Ծուռ –
նայողին ըսածները չիմացաւ, բայց հաս-
կըցաւ որ կարեւոր բաներ մը դառնալու
վրայ էր :

Անանկ ըլլալու էր, որովհետեւ Արեւոր-
դիները ըմպելիքնին, թուղթերնին եւ
խօսուըռտուքնին ձգելով, ուշադրու-
թեամբ զայն մտիկ ըրին : Յետոյ ամէնքը
մէկէն ոտքի ելլոլով, Ծուռ – նայողին ե-
տեւէն ներս մտան ըմպելիքներու դարա-
կին կռնակի դուռնէն եւ աներեւոյթ ե-
ղան :

Սրահին մէջ կապելային տէրն ու սպա-
սաւոր մը մնացին միայն :

Ալ այս անդամ այլեւս վարանելու պատ-
ճառ չէր մնացած ... եւ Մանօն իր գոր-
ծակիցներուն դառնալով՝ ցած ձայնով ը-
սաւ .

— Ինծի նայէ, Քօքօ, մենք երկուքս ,
ես ու դուն, տունէն ներս պիտի մտնենք :
Դուն Պիպի, դուրսը հսկողութիւն պիտի
կատարես... աչքդ չորս պիտի բանաս եւ
կասկածելի բան մը տեսնելուդ պէս մեզի
լուր պիտի տաս ... :

— Գլխուս վրայ, տիկին վարպետ :

Պիպի դուրսը դիրք բռնեց եւ Մանօն ու
Քօքօ, Մանոլիի սնտուկը հետերնին առ-
նելով, մեծ սրահը մտան եւ դացին նստան
հոն գտնուող սեղաններէն մէկուն առջեւ՝
որուն վրայ գինիի պարապ շիշեր եւ դա-
ւաթներ կային ...:

— Շիշ մը գինի բեր նայիմ սըտեղէն ,
տղայ, հրամայեց Քօքօ :

Կապելային տէրը, որ իր տխրահռչակ
յաճախորդներուն կրկնապատիկը խմած
ըլլալով դարակին ետին անցած կը խըռ-
կար, աչքերը կէս մը բանալով , քունը
միշտ գլուխը ,նոր յաճախորդներ եկած ըլ-
լալուն եւ գինքը քունէն արթնցնելնուն
վրայ դժգոհ, քիթին տակէն մոլտալ սկը-
սաւ ...:

Սպասաւորը , որ իր վարպետին չափ
խմած ըլլալով հազիւ ոտքի վրայ կենալու
կարողութիւն ցոյց կուտար , սկսաւ երեր-
տրկալով սպասարկել :

Կապելային գինով տիրոջ եւ գինով
սպասաւորին գինով յաճախորդ կը վայ-
լէր... եւ Մանօն ու Քօքօ, ամէն կասկած
հեռացնելու համար իրենցմէ , իրենք ալ
ինքզինքնին գինով ձեւացուցին եւ յաջո-
ղեցան ...:

Հիմակուհիմա այսքանը բաւական էր ի-
րենց ...: Առանց կասկած արթնցնելու
կապելայէն ներս մտած էին ...:

Քօքօ եւ Պիպի կապիկ խաղցնողի ըզ-
գեստներով ծպտուած էին եւ Մանօն շըր-
ջուն դերասանուհիի զգեստ հագած էր :
Երեքն ալ գլուխնին մէյ մէկ քասքէթ ան-
ցուցած էին :

Կապելային տէրը սրահին խորը իր դա-
րակին ետին քաշուած կը խռկար, իսկ
Մանոլի, մերթ ընդ մերթ իր պճլտուն ա-
չուկները շունչ առնելու համար սնտուկին
վրայ բացուած փոքրիկ ծակերուն մօտե-
ցընելով՝ կապկային յարաշարժութեամբ
մէյ մը կապելային տիրոջը մէյ մըն ալ
Մանոնի կ'ուղղէր իր նայուածքը :

Այս միջոցին երբ Մանօն ու Քօքօ ,
ներսը, քսան տարուան մոլի գինովներու
պէս ախորժակով գինի կը խմէին եւ բը-
ռունցքնին ալ իբրեւ աղանդեր շրթունք-
ներնուն կը քսէին , անդին, դուրսը, փո-
ղոցին մէջ Պիպի վեր վար կը սլքտար ...:

Յանկարծ Պիպի կանգ առաւ ...:

Ոտքի ձայներ լսած էր ...: Մութին
մէջ մարդկային շուք մը երեւան ելած էր :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Տիգրան Շահպազեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Սէնթ Անթուանի Ս. Թա– ղէոս եկեղեցին

ՌԱՀԱՆ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Ընտանիքը չնորհակալութիւն կը յայտ– նէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սու – գին, Ռահան Շահպազեանի (ծնեալ Նա – ճարեան) մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր տարաբախտ եղբօր եւ տապրոլ սի– րելի ՊԱՐԳԵԻԻ կսկծալի մահուան առ – թիւ մեր խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնենք մեզի վշտակից եղող Վիէնի (Ի– զէր) բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն, բարեկամներուն, Փլէի գործատորներուն, իրենց գրած ծաղկեպսակին եւ մասնա – ւորապէս ընկեր Ասատուր Քղէլեանին, Պ. Մկրտիչ Մինքայէլեանին եւ Այրի Տիկին Եսթէր Իչխանեանին, իրենց եղբայրական հիւրընկալութեան, հոգածութեան ու նը– ւիրումին համար :

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿ. Ն. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ
(Սէն –Սաթիւրնէն, Վօքլիւզ)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Յարութիւն Սէրքիսկիւլեան (Ուոչինկ– թըն) տասը տոլար կը նուիրէ Տիկին Ազ– նիւ գազազեանի յիշատակին :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, 7 Յուլիս ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրնի մեծ սրահին մէջ (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Փարիզ) :

Կը դասախօսէ Հայաստանի Գիտու – թիւններու Ակադեմիայի փոխ–նախագահ, ակադեմիկոս պատմաբան՝

ԱՐԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Յովսէփ Էմին եւ 18րդ դարու վաթսու– եական թուականներու հայ ազատագրա – կան շարժումները» նիւթի մասին :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միու – թեան, կազմակերպուած է դաշտահան – դէս մը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, (փոնթ Իվէթ) պազ աղբիւրին եզերքը, Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ :

Վիէնի Հայերուն առիթ մը եւս, հաճե– լի մթնոլորտ մը ապրելու, ազգային տոհմիկ երգերով, պարերով :

Առատ պիւֆէ եւ չամփուրով խորոված :

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակ – ցութեան, 9 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, «Թէսիէ» գով ծա – ռատանին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ :

Հայկական երգեր, արտասանութիւն – ներ, շատ հաճելի անակնկալներ եւ զա – նազան խաղեր, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ :

Տեղւոյն վրայ առաւօրէն պիտի գըտ– նէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ :

Փոխադրութեան միջոց.— *Հաւաքուիլ նպարավաճառ Պր. Պարսամեանի խանու– թին առջեւ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ 14ին :*

Անձրեւի պարագային՝ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 16 Յուլիս, նոյն վայրին մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՍՊԱՆԻԱ

(Ս. ՍԵՊԱՍԹԻԱՆ, ՎԻԹՈՐԻԱ, եւ վերադարձին այցելութիւն նաեւ ԼՈՒՐՏ)

Մեկնում՝ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ
Վերադարձ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ 27ԻՆ

Արձանագրութեան եւ մանրամաս – նութեանց համար դիմել՝
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Métro : Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Ադամեան (Քանէն) կը ծանուցանեն ամուսնութիւնը իրենց որդ – ւոյն՝

ՇԱՐԼԻ

ընդ

Օր. ՅԱՍՄԻԿ ՔԷՕՄՈՒՐՃԵԱՆԻ
(Նիսէն) :

29 Յունիս, 1967, Նիսի Ս. Աստուա – ծածնայ եկեղեցւոյ մէջ, կնքահայրու – թեամբ Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ճիհան – եան, Փարիզէն :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈՒ. ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի համար քանի մը տեղ մնա – ցած է : Արձանագրութեան համար դիմել կապ. Խաչի գրասենեակը, Շաբաթ ժամը 15էն 19 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խաչատրեան Մկրտիչ Տր – դատի, Ախուրեանի չրջանի Դիլաքեարամ գիւղէն : Իր հօրեղբայրը՝ Խաչատրեան Խաչատուր Թադէոսի, իսկ կնոջը անունը՝ Անուշ : Իր հօրաքոյրը՝ Մարիամ, ներկա– յիս կը գտնուի Զրախչի գիւղը : Բանակ մեկնած է 1941ին : Իր մասին տեղեկու – թիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել իր փոքր զաւկին՝ Սերեոժ Խաչատրեան, 5 փողոց Մուրացանի, տուն՝ 98, Երեւան, Հայաստան :

×

1.— *Սերոբ Մխիթարի Նորէեան, ծը– նած 1921ին, Թալինի չրջանի Աղջալա գիւղը : Բանակ մեկնած է 1940ին եւ ան – կայ կորսուած է : Փնտռողն է իր եղբայ– րը՝ Գէորգ Մխիթարի Նորէեան :*

2.— *Շահրիկ Արշակի Ցակոբեան, ծնած 1925ին : Բանակ մեկնած է 1943ին, Թալի– նի չրջանի Նոր – Աղջալա գիւղէն (Բազ – մաբերդ) : Զինքը փնտռողն է իր հայրը՝ Ամրոեան Արշակ Ցակոբի : Տեղեկացնել՝ Ամրոյեան Արշակ Ցակոբի, Թալինի չրը – ջանի Նոր – Աղջալա գիւղ, Խորհ. Հա – յաստան :*

Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Սարգիսեանի,

10, Grand'Rue
95 - HERBLAY (FRANCE)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԺԸՆԵՒ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16
ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ՎԱՍՉԳԷՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ
(Հրաւիրուած՝ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս արճարա – նին առջեւ) դէպի Ժընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ) : Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ :

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արճաններու, Ազգային Դաշնակցութեան չէնքը, պտոյտ լիճին վրայ, Լօզան եւլն. :

Իրիկունը գաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կա– թողիկոսի :

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի : Պատարագ կա – թողիկոսին կողմէ անկլիքան եկեղեցին : ճաշ :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 Ֆր.

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ. Խոսրով Ճէզիրեան :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

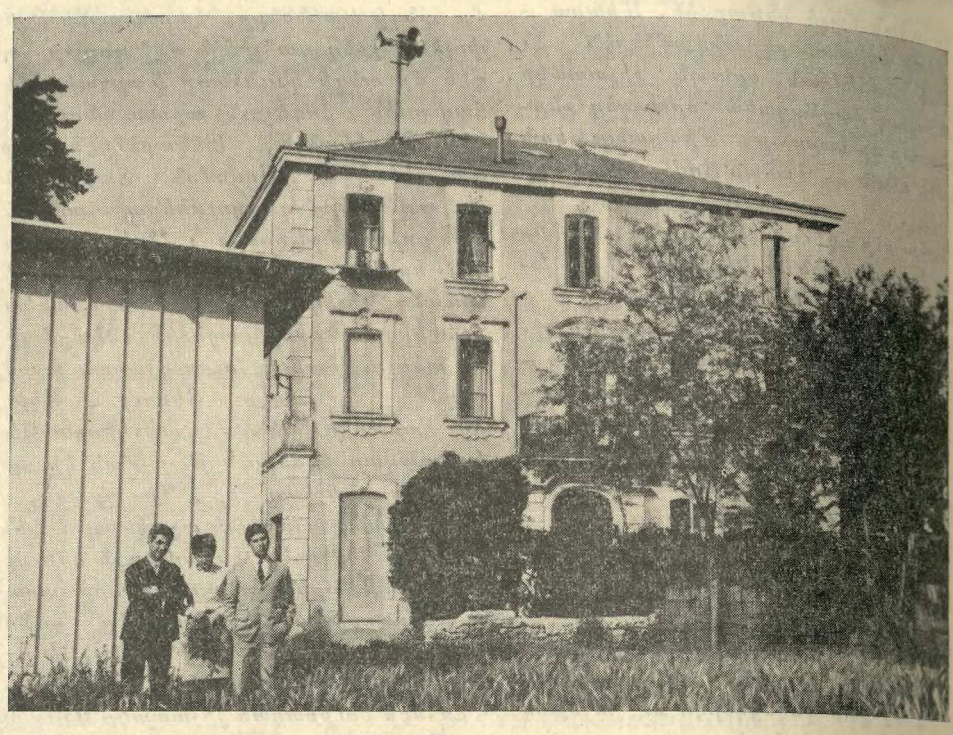

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մարզական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ԼԻՈՆԻ, ՎԻԷՆԻ, եւ ՏԻՍԻՆԻ մասնաճիւղերը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, Լիոնի Ազգ. Տան սրահը 295 Բիւ Պուալօ : Բոլոր ընկերու – հիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ. քաղաքի եւ չրջաններու բո – լոր մասնաճիւղներու անդամուհիները, այս Շաբաթ (8 Յուլիս) իրիկուն ժամը 20.30ին Ա.հարոնեան ակումբը : կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկա– յութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլ– լայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիա – մանթօ» խումբը կը կազմակերպէ դաշտա– հանդէս մը, այս Կիրակի «Սէն Մօրիս տը Պեռօ»ի դաշտին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խում– բի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ դիւթ ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ :*

Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. Արղութեան խում– բի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սո– վորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օ – րակարգ :*

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է.... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑՆԵԼԻ ԳԻՆՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ. –

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 7 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10955 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N° 10.955

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՍՔԵԹԱՒՈՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Կայ մասնաւոր պարագայ մը, որ օրէ օր աւելի կը շեշտուի, զինուորներու տպաւորիչ թիւն է, որոնց կը հանդիպիք այս Պազարին մէջ եւ թաղին շրջակայքը : Ամէն ոք դիտէ թէ Թուրքիա ներկայիս զինուորական վարչաձեւի մը տակ կ'ապրի, բայց պատճառը հոդ չէ, պատճառը պարզ է, զինուորական ոստիկանութիւնը կ'արդիլէ պարզ զինուորին «եւրոպական» թաղերու մուտքը : Ճիշդն ըսելու համար, թուրք զինուորի հանդիպիլը բաւական սարսափ պատճառող երեւոյթ մըն է : Զինուորագրութեան քննութիւնները մի այն անդամատեալները կը մերժէ, ան ալ ոչ բոլորը : Բանակը հաւատարիմ պատկերը կուտայ արական բնակչութեան, հագուած բրիտանական «աւելցուքով» : Գանկը ածիլուած, աչքերը պարապ, զինուորական զգակի մը տակ, որ կամ շատ լայն է կամ շատ նեղ, ամէնէն շնորհքով զգեստը վերապահուած ըլլալով ռազմափորձերուն : Արձակուրդ առած «մեհմէտճիկները»կլոր կլոր կը դառնան շագանակ կամ ձմերուկ ուտելով : Ոչ մէկ աղջիկ, անշուշտ, այս զինուորներուն շուրջ որ իրար կը բռնեն ճկոյթով, նայելով օտարին այնպիսի ձեւով մը որ կարծես կ'երազեն աչքերը փորել : Պահականոցի իրենց կեանքը դժոխք մըն էր ժամանակին, կը մնայ քաւարան մը : Սեւ հաց կ'ուտեն, պաղ ջուր եւ աքացի, 42 սանթիմ ռոճիկ առնելով ամիսը :

Իրենց զինուորական մարզանքը՝ տարապարհակ աշխատանք մը ճեմիշներու շուրջ, բահով եւ աւելով :

Պատկերաւոր երեւոյթ, եւ սակայն բան մը կը պակսի,— հոտը : Հոտ մը որ տեւականօրէն կայ ամբողջ քաղաքին վրայ, հոտ մը որ կը փոխուի եւ ամէն վայրկեան կը յատկանշէ Թուրքին գոյութիւնը, դարշելի հոտ մը, որ շատ բան կ'ըսէ այս ժողովուրդին կեանքի պայմաններուն մասին :

Պազարը կ'անհետանայ շարժումներու գլխապտոյտի մը մէջ : Եւ ի՞նչ կը մնայ մեր յիշողութեան մէջ : Շատ շատ քանի մը դեղեցիկ գորգ, ճափոնական եւ չեխ ապրանքներու դէզի մը մէջ : Յաճախ ապրանքներու վրայ գրուած կը տեսնենք «Մէյտ ին Ամըրիքա», որ թրքական առեւտուրին ազնուականութեան տիտղոսն է : Ոմանք այդ դէզերուն մէջ կը գտնեն զանձ մը, որ հէքեաթի կը վերածուի :

Քասքէթը տեսա՞ք : Ա՛հ, այդ քասքէթը : Զեզ կը հետապնդէ հիւսիսէն հարաւ, մղձաւանջի պէս Արեւելքէն Արեւմուտք, գլխարկն է Թուրքին իր բոլոր կերպարանքներուն մէջ, ոտքի, նստած եւ գուցէ պառկած : Երբեմն աջին ինկած, երբեմն ձախին, ընդհանրապէս քուրջի վերածուած, յաճախ հակառակ դրուած, առջեւը ետեւ ըրած, ետեւը առաջ, որովհետեւ նամազի նստած են Ալլահին համար և հարկ չեն տեսներ գլխարկը շտկելու : Բայց այդ քասքէթը իր պատմութիւնն ունի : Արդարեւ յեղափոխութեան պահուն, Աթաթիւրք տակնուվրայ ըրաւ Թուրքիոյ կառոյցը եւ Թուրքերուն կեանքը : Ոչ մէկ բան դիմացաւ իրեն, այսպէս ամբողջ ժողովուրդ մը դպրոց զրկելով : Եւ երբ Թուրքերը, վերջապէս կարծեցին թէ իրենց պարտքը վճարած են զիրենք ազատագրողին հանդէպ, անիկա կոպտօրէն իրենց հրամայեց որ երթան «կրկին հագուին» : Այլ խօսքով ձգեն Ֆէսը եւ ապարօշը, անցեալի մը խորհրդանշանները :

Եւ այդպէս, ոստիկաններու ծեծին ըսպառնալիքով, բայց մերժելով գլուխը բաց երթալ, գիւղացին որեւէ բան կը դընէր գլուխը, նոյնիսկ կանացի գլխարկ : Եւ հետզհետէ խուճապի այդ օրերէն ետք կամաց կամաց քասքէթը պարտադրեց ինքզինքը :

Աթաթիւրք կ'ուզէր որ իր Թուրքերը արեւմուտքի պէս հագուին, բայց փոքր ընտրանիէ մը զատ, դատարկապորտի վերածեց, իւղոտ կարկտաններով հագուած : Ամբողջ ժողովուրդ մը ամբոխի ձեւ կ'առնէ : Նոյնիսկ եթէ ուղես ընդդիմանալ այդ կարծիքին, չես կրնար ի վերջոյ տեղի չտալ : Թրքական փողոցին տեւական պատկերը, Օփերա տը Քաթ'սու մըն է, ուր Աթաթիւրք հայր Փիչըմին դերը կը խաղայ եւ ուր հազարաւոր բանուորներ եւ գիւղացիներ դատարկապորտի պէս ծպտուած են :

ՓՈՂՈՑԸ,— ՀՈՆ Կ'ՈՒՏԵՆ, ԿԸ ՔՆԱՆԱՆ, ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ

Նաւահանգիստը մեզ կը կանչէ : Քաղաքը չիջներ Վոսփորի ափը, կը գլտորի հոս – հոն՝ տխուր Բերայէն աղտոտ Կալաթան, խորդ ու փորտ եւ սապատաւոր գռիհներէն անցնելով, աւելի յարմար էշերու եւ ջորիներու, քան ամերիկան կառքերու, որոնք հոգեվարքի հռնդիւններ կ'արձակեն այս լաբիւրինթոսին մէջ : Աջ դառնանք կամ փախ, այդ գռիհը կը ներկայանայ իբրեւ արահետ մը, ուր ամէն մէկ քայլ ծուղակ մըն է, սալայատակին քարերը տեղ տեղ պակաս, ձմերուկի կեղեւներով ծածկուած, լպրծուն, լայնաբաց փոսերով : Կառք մը, որու մէջ լեցուած են գիւղացիներ, ծրարներ, չուաններով սակառի մէջ կապուած հաւեր, ճռնչալով ձեռնակառքի մը պէս : Պէտք է ըսել թէ բարի են այս կառավարները, որովհետեւ մեռածներ կան : Հսկայ «Պուիք» մը կանգ կ'առնէ, որպէսզի անցնի «համալ» մը, տասնեակ մը մահճակալ կռնակին վրայ, — ճամբան նախ համալներուն համար է : Ամէն մէկ քայլիդ՝ դրամափոխի մը առաջարկը : Կամ թաքսի մը քեզի կ'առաջարկէ իր ծառայութիւնը, բայց ուշադրութիւն, այս կառքերուն հաշուեչափը նոյն հեռաւորութիւնը կը չափէ երբեմն քառապատիկ, ըստ յաճախորդին :

Այս երկրին մէջ փողոցը բնիկին նախընտրած վայրն է : Թուրքը կ'ապրի փողոցին մէջ, հոն կ'աշխատի, հոն կ'ուտէ, հոն կը քնանայ, եւ երբեմն ալ հոն կը մեռնի :

ԺԱՆ ՔՕԶԷԼ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՏԱՅԵԱՆ ՇԱՏ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ՊԱՊԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՄԸ ՂՐԿԵՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՄԱԿի ձախողութիւնը Միջին Արեւելքի տագնապին մէջ «երես տուաւ» անշուշտ Իսրայէլի եւ վարկի հարուած մը եղաւ ոչ միայն Խորհ. Միութեան այլեւ Ֆրանսայի համար : Արդարեւ եթէ քուէարկութեան մանրամասնութիւնը քննուի կը տեսնուի որ եթէ նոյնիսկ Ֆրանսախօս Ափրիկէն դէմ չքուէարկեց ոչ – յանձնառուներու բանաձեւին միայն Քոնկօն (Պրազակիլ) Սենեկալը, Մաւրիտանիան եւ Կապոնը թեր քուէարկեցին, ինչ որ մեծ բան չի ներկայացներ :

Յաջողութիւնը Իսրայէլի համար է եւ պատճառ կը դառնայ նաեւ որ Մոշէ Տայեան նորէն սկսի քիչ մը... շատ խօսիլ եւ քիչ ետք ստիպուի հերքել իր իսկ ըսածները :

Այսպէս, մամուլի ասուլիս մը տալով Կազայի մէջ, Զօր. Տայեան յայտարարած էր որ ի մօտոյ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որպէսզի Կազայի շրջանը Իսրայէլի կցուի : «Կազայի զօտին, Իսրայէլ է եւ կը խորհիմ թէ ամբողջական մաս պէտք է կազմէ երկրին» : Երբ հարցում կ'ըլլար զօրավարին թէ տնտեսական եւ ընկերային զանազան միջոցները որոնք կը պատրաստուէին Կազայի համար, արդե՞օք կը նշանակէին որ այդ հողամասը պիտի կըցուի «այո՛, կը պատասխանէ Տայեան : Ոչ մէկ տարբերութիւն կը տեսնեմ Կազայի եւ Նազարէթի միջեւ» :

Ու Տայեան պատասխանելով նաեւ հարցումի մը որ կը վերաբերէր Յորդանան գետի, արեւմտեան ափին, յայտնած է.— «Այդ արեւմտեան ափը եւ Կազա նոյն կանոնագիրն ունին : Ոչ մէկ տարբերութիւն կը տեսնեմ» :

Այս խօսքերը բաւական մեծ աղմուկ ըստեղծած են ամէն կողմ, սկսելով իսկ Թէլ Ավիվէն : Արդարեւ եթէ նոյնիսկ Տայեանի խօսքերը կ'արտայայտեն իսրայելեան կառավարութեան ծրագիրը (դժուար է այսպէս չմտածել քանի որ Տայեան նախարար է), հաւանական է որ ներկայիս պէտք չէ հրապարակուեր :

Զայնասփիւռը եւ իրիկուան թերթերը արդէն չէին անդրադառնար Տայեանի յայտարարութիւններուն այն մասին որ կը վերաբերէր Կազայի եւ աւելի ուշ Տայեան անձամբ կը ստիպուէր հերքել իր խօսքերը եւ ըսել թէ երբեք այդպէս բան չէ ըսած :

Տարակոյս չկայ որ նման յայտարարութիւններ առնուազն անպատեհ էին, այնպիսի օր մը մանաւանդ երբ ՄԱԿը միաձայնութեամբ կը դատապարտէր Երուսաղէմի կցումը : Ճիշդ է որ քուէարկութեան ատեն իսկ, Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Էպան կը շեշտէր թէ Իսրայէլ նկատի պիտի չառնէ այդ քուէարկութիւնը :

Երուսաղէմի խնդիրն ալ միշտ նոյն բարդ վիճակին մէջ է : Թէլ – Ավիվ հասած է Պապին ներկայացուցիչը՝ Գերպ. Անճելօ Ֆելիչի :

Վատիկանի պատուիրակը մասնագէտ է Ս. վայրերու հարցերուն : Հակառակ անոր որ իր ճամբորդութեան բոլոր նպատակները ծանօթ չեն, կարելի է կապ մը տեսնել այս ճամբորդութեան եւ այն յուշագրին միջեւ, որու բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի եւ որ Պապը յանձնած է, անցեալ շաբթու կարդինալ Անճելօ Տէլ Աքուայի :

Յարդ ծանօթ է Ս. Աթոռի դիրքը Ս. վայրերու կապակցութեամբ : Միւս կողմէ, լիբանանեան մամուլը կը յայտնէ թէ Կարդինալ Մէուշի, Մարոնի պատրիարքը, որոշած է Հռոմ երթալ Երուսաղէմի դատը պաշտպանելու համար, անձամբ : Թերթերը կը հաստատեն թէ Մարոնի պատրիարքը արդէն քանի մը նամակ զըրկած է Պօղոս Զ.ի հաղորդելով իր զգացումները եւ Արեւելքի կաթողիկէ համայնքներու տեսակէտը, Ս. վայրերու մասին : Կարդինալ Մէուշի Հռոմ պիտի երթայ Օգոստոսին : Անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ այդ ճամբորդութեան առթիւ Փարիզ հանդիպի եւ տեսնուի նախագահ տը Կոլի հետ, միշտ Երուսաղէմի առընչութեամբ :

× Սուրիա դիմում մը ըրած է Ու Թանի, ուր կը պահանջէ որ քննութիւն բացուի Երուսաղէմի արաբ դիւանագէտներու կացութեան վրայ : Սուրիացի ներկայացուցիչը կը պնդէ որ այդ դիւանագէտները Ռամլէի բանտն են, 15 հոգի մէկ խցիկի մէջ, ուր բաւարար անունդ չեն ստանար եւ Իսրայելացիք ամէն միջոցի կը դիմեն անոնցմէ տեղեկութիւններ առնելու համար :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայրապետական պատուիրակ Սրբազան հօր Էջմիածնէն հասած հեռագրի մը համաձայն Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Կաթողիկոս այս Երկուշաբթի, Յուլիս 10, առաւօտեան ժամը 10·25ին կը ժամանէ Պուրժէի օդակայանը եւ նոյն օրը ժամը 15ին Օրլիի օդակայանէն կը շարունակէ իր ճամբան դէպի Ժընեւ որպէս հիւրը Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին, ինչպէս նախապէս ծանուցուած էր :

Կը սպասուի որ մեր ժողովուրդը Պուրժէ եւ Օրլի ներկայ ըլլայ ընդունելու Հայրապետին օրհնութիւնը եւ ողջերթ մաղթելու անոր :

ԴԻՒԱՆ

ՔՈՆԿՕ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Մինչ Զոմպէի կինը Փարիզ հասած է տեսնուելու համար փաստաբան Ֆլորիայի հետ, որ ստանձնած է Զոմպէի պաշտպանութիւնը, ըմբոստութիւն ծագած է Քաթանկայի մէջ, Զոմպէի կողմնակիցներուն կողմէ :

Վարձկաններ օդանաւերով հասած են Քիզանկանի (նախկին Սթանլէվիլ) եւ Պուքավու : Կացութիւնը շատ ծանր նկատելով, Զօր. Մոպութու պատերազմական վիճակ յայտարարած է երկրին մէջ : Արտասանած ճառին մէջ, Քոնկոյի ղեկավարը շեշտած է. — «Մեր յաղթանակը ապահով է, վասնզի կամքն ունինք ազատ, դերիշխան եւ անկախ երկիր մը ըլլալու : Կանկ մըն է որ յարձակեցաւ Քոնկոյի վրայ :

Ալժէի մէջ գրեթէ հաստատուած էր որ կառավարութիւնը պիտի յանձնէ Զոմպէն : Թէեւ առեւանգման մանրամասնութիւնները ծանօթ չեն, բայց կ'ըսուի թէ կազմակերպողն եղած է Ֆրանսացի մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ իր 56րդ տարեդարձը տօնած է Մոսկուայի մէջ եւ վարչապետ Կոսիգին, այս առթիւ իրեն նուիրած է շարժական պառ մը :

ՖՐԱՆՍԱ միշտ դէմ է Անգլիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, Ամերիկացիք միշտ ծանր կորուստներ կ'արձանագրեն : Երեք օրուան մէջ 149 մառին սպաննուած է եւ 319 վիրաւոր կայ :

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը Հռոմ հասած է եւ ընդունուած Պապին կողմէ : Պիտի տեսնուի նաեւ նախագահ Սառակաթի հետ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ Պելժիա պիտի հաստատուի Յուլիսի վերջ կամ Օգոստոսի սկիզբը : Պրիւսէլի կառավարութիւնը վերջնապէս տուած է քաղաքական ապաստանի իրաւունքը, Փարիզի հաւանութիւնն առնելէ ետք : Ֆրանսական կառավարութիւնը չէ ընդդիմացած :

ԲՐԵԺՆԵԻ ընդունելութեան մը ընթացքին որ տեղի ունեցած է Կրեմլին, յայտարարած է թէ Խորհ. Միութեան զինեալ ուժեր միշտ պատրաստ պէտք է ըլլան, որպէսզի յարձակողը անակնկալի չբերէ :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

Ռամկապետութիւնը ամէնէն դժուար պետական ձեւն է: Ժողովուրդին կամքը լսելի ընելու եւ ըստ այնմ պետութիւնը գործի լծելու ձեւերը բազմակողմանի դժուարութիւններու կը հանդիպին: Ամէն մարդ չի կրնար պետական գործերու հասկացողութիւն ունենալ: Խմբակներ եւ կուսակցութիւններ կը կազմուին, որոնք որոշ շրջանակի մը համոզումներն ու բարօրութեան ծրագիրները ընդհանուր յայտարարի մը բերելու կ'աշխատին, եւ ի վերջոյ կը ձգտին պետութեան մէջ իրենց ձայնը լսելի ընել կամ ղեկը ձեռք առնել:

Գերման դաշնակցային հանրապետութեան մէջ՝ «հիմնական օրէնքի»ն կամ ժամանակաւոր սահմանադրութեան հայրերը՝ Թէոդոր Հոյս, Քոնրատ Ատընաւրը եւ շատ ուրիշներ, լրջօրէն զբաղած են 1949ին, կուսակցութիւններու կազմութեան եւ ազգօգուտ գործունէութեան խնդրով: Սահմանադրութեան 21րդ յօդուածը կը նախատեսէ.—

Ա) «Կուսակցութիւնները կը գործակցին պետութեան՝ կազմաւորելու համար ժողովուրդին քաղաքական կամքը: Հիմնադրութիւնը ազատ է: Անոնց ներքին կարգը պէտք է համապատասխանէ ռամկապետական սկզբունքներուն: Անոնք պարտաւոր են իրենց նիւթական միջոցներու աղբիւրներուն մասին հանրային հաշուետուութիւն ընելու:

Բ) Այն կուսակցութիւնները, որոնք ըստ իրենց նպատակին կամ ըստ իրենց հետեւորդներուն վարմունքին հակազդել կը ձգտին ազատասիրական եւ ռամկապետական հիմնական կարգուսարքին կամ խանգարել կ'ուզեն զայն եւ կամ վտանդել դաշնակցային հանրապետութեան գոյութիւնը, հակասահմանադրական են: Հակասահմանադրականութեան մասին կը վճռէ դաշնակցային սահմանադրական դատարանը:

Գ) Մանրամասնութիւնները կը կարգադրուին դաշնակցային օրէնքներով»:

Ուրեմն պետութիւնը կը քաջալերէ կուսակցութիւններու գործունէութիւնը՝ եթէ անոնք հակապետական ծրագիրներ չունին, այլեւ կ'օժանդակէ անոնց որպէսզի ժողովուրդին մէջ մշակեն քաղաքական դիտակցութիւնը: Այս իմաստով գերման կուսակցութիւնները նիւթական նպաստներ կը ստանային պետութեան գանձէն: Հետզհետէ բարձրանալով՝ նպաստի գումարը 1965ին հասած էր տարեկան 38 միլիոն մարքի, որ կը բաժնուէր Պունտէսթակի չորս կուսակցութիւններուն, համեմատական հաշիւով մը: Ասկէ զատ, հանրապետութեան մաս կազմող նահանգային պետութիւնները կը տրամադրէին մօտ 18 միլիոն մարք, տեղական քաղաքային մարմիններու կազմակերպութեան մասնակցող կուսակցութիւններուն, որոնք գրեթէ նոյն կուսակցութիւններն էին: Պէտք է այստեղ շեշտել, որ քուէարկողներու հինգ առ հարիւրի սահմանը չանցնող կուսակցութիւն մը չի կրնար երեսփոխան ղրկել Պունտէսթակին, ոչ ալ կրնայ նպաստ ստանալ իր քաղաքական գործառնութեանց համար:

Այս հաշիւով հասկնալի էր որ մեծ կուսակցութիւնները միշտ աւելի պիտի զօրանային եւ նոյնիսկ կը կարծուէր թէ վերջ ի վերջոյ միայն «երկու կուսակցութեան» պիտի մնար ասպարէզը:

Հետեւաբար բողոքները հասան մինչեւ սահմանադրական դատարան, որուն կեդրոնատեղին Կարլսրուհէ քաղաքն է: Դատարանը քննելով հաստատեց որ կուսակցութիւնները իրաւունք չունին իրենց համար ընդհանուր կարիքի հաշիւով դրամ ստանալու պետական գանձէն, եւ պայմանաւոր ձեւով որոշեց թէ՝ միայն ընտրական քարոզչութեան նպատակով համեմատական բաշխում պիտի ըլլայ կուսակցութիւններուն: Միանգամայն վերադարձնելու հաշիւ հանեց վերջին նախավճար գումարներուն համար:

Անցեալ ամառուան օրերուն կուսակցութիւնները սնանկութեան դուռը հասած էին արդէն, որովհետեւ իրենց գործառնութիւնները մեծ ծախքերով կը կատարէին: Գրասենեկային եւ քարոզչական շարունակական ծախքեր, վճարեալ պաշտօնատարներ եւ բազմապիսի կազմեր դրամի կը կարօտէին: Հետեւաբար ամբողջ տարուան մը խորհրդակցութիւններէն ետք՝ չորս կուսակցութիւնները համաձայն դտնուեցան օրէնքի մը համար, որ ահա 28 Յունիս 1967ին քուէարկուեցաւ Պունտէսթակի մէջ՝ նախքան ամառնային արձակուրդի երթալը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտեմբեր:

Գերման կուսակցութեանց օրէնքը կը նախատեսէ ընտրական պայքարին համար ամէն մէկ ընտրողի վրայ 2,50 մարք ծախք չորս տարուան համար, այսինքն 96 միլիոն՝ մօտ 38 միլիոն ընտրողներու համար: Այս հաշուով տարին 24 միլիոն պիտի ստանան կուսակցութիւնները ծախսելու համար իրենց ընտրական նպատակներուն: Այս դրամը վերջնականօրէն պիտի բաժնուի ըստ ամէն մէկ կուսակցութեան շահած քուէներուն:

Ասկէ զատ կուսակցութիւնները պարտաւոր են հաշիւ ներկայացնելու՝ իրենց մուտքին եւ ելքին մանրամասնութիւնները պարզող: Անդամներու մասնակցութիւնները, մինչեւ վեց հարիւր մարք, տարեկան տուրքէ զերծ պիտի կացուցուին: Իսկ այն անհատները, որոնք քսան հազարէ աւելի նուիրատուութիւն կ'ընեն, պէտք է որոշապէս յայտնուին, մինչդեռ անանուն ընկերութիւնները պէտք է յայտարարուին՝ եթէ երկու հարիւր հազարէ աւելի նուիրատուութիւն ընեն:

Կը տեսնուի որ ռամկապետութեան մէջ կարգ մը նախապատուութիւններ կամ զարտուղի ճամբաներ նկատի առնուած են՝ շնորհիւ այս օրէնքին, որովհետեւ անցեալի փորձառութիւններէն դասեր հանել եւ ըստ այնմ շարժիլ կ'ուզուի:

Հանգուցեալ Ատընաուրը շատ մտահոգ արտայայտուած էր Քրիստոնէական կուսակցութեան ապագային համար, որովհետեւ սոցիալ – դեմոկրատները 800·000 անդամ ունին եւ իրենց անդամավճարներով կրնան իրենց կուսակցութիւնը պահել, բայց Քրիստոնէականները հազիւ երեք հարիւր հազար, Շթրաուսի պավարիական քրիստոնէական ընկերվարականները 110 հազար, իսկ ազատականները մօտ վաթսուն հազար անդամ:

Ահա նոր օրէնքը կուգայ լուծելու կուսակցութեան գոյութեան սպառնացող դրամական թնճուկը:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»Ի 80 ԱՄԵԱԿԸ

Գ.

«Հանդէս Ամսօրեան» իր էջերը լայնօրէն տրամադրել է պատմական Հայաստանի տարբեր վանքերում եւ Հայաստանից դուրս գտնուող մշակութային կեդրոններում դարերի ընթացքում հաւաքուած ձեռագրերի ցուցակներին: Նման բազմաթիւ ցուցակներ են տպագրել ականաւոր լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանը, բանասէր Տրդատ Պալեանը, Հ. Քօսեանը եւ շատ ուրիշներ: Յիշատակենք մի քանիսը.— «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Կարնոյ գիւղերու», «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Ս. Կարապետի վանուց նոր գրադարանի ի Կեսարիա», «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Ս. Կարապետի վանուց Ֆռնուզի» եւայլն, որոնք պարունակում են ոչ միայն ձեռագրերի դիտական նկարագրութիւնը, այլեւ շատ յաճախ մէջ բերումներ են կատարում յիշատակարաններից: Այս ցուցակների արժէքը աւելի է մեծանում նրանով, որ մեծ եղեռնին զոհ գնացին ոչ միայն մարդիկ, այլեւ հայ հոգեւոր մշակոյթի շատ բեկորներ, այդ թւում՝ հազարաւոր ձեռագրեր, որոնց ճակատագիրը այնպէս էլ յայտնի չէ: Բանասէրները դէթ այդ նիւթերից կարող են գաղափար կազմել կորած ձեռագրերի մասին:

«Հանդէս Ամսօրեան» հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ մեծ դեր է կատարել իր մատենագրական բաժնով: Հայ ոչ մի պարբերական, ներառեալ նաև «Բազմավէպ»ը, չի ունեցել հայագիտական հրատարակութիւնների մատենագրութեան այդպիսի ճոխ բաժին, հանդէսը ոչ միայն ամսէ-ամիս հրատարակել է աշխարհի տարբեր մասերում լոյս տեսած հայերէն գրքերի ցանկը, այլեւ իւրաքանչիւր տարուայ վերջին տուել է հայագիտական բոլոր հրատարակութիւնների մանրակրկիտ ու ճշգրտուած մատենագիտութիւնը, ընդգրկելով թէ հայ իրականութեան բոլոր ոլորտները, թէ տարբեր լեզուներով, տարբեր երկիրներում լոյս տեսած հարիւրաւոր գրքեր, հանդէսներում տարագրուած յօդուածներ:

«Հանդէս Ամսօրեայի» վերջին յիսնամեակի գործունէութիւնը, որ անխզելի կերպով կապւում է Ն. Ակինեանի անուան հետ, — պայմանականօրէն կարելի է բաժանել երկու շրջանի՝ 1920 – 1930ական թուականներ, ընդհուպ մինչեւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի սկսուելը, եւ 1940 – 1960ական թուականներ: Առաջին երկու տասնամեակի համար բնութագրական է դասական աւանդների պահպանումը՝ նկատելի թուլացումով: Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան հին սերնդի աստիճանական անհետացումը որոշ չափով փոխում էր «Հանդէսի» բնոյթը: Այժմ ոսկեդարեան եւ յետոսկեդարեան լեզուների, պատմա – համեմատական լեզուաբանութեան հարցերը չեն դրաւում գերիշխող տեղ: Հայ հին մատենագրութեան բազմակողմանի ուսումնասիրումը մնում է հիմնական հարցը:

«Հանդէսի» այս շրջանի աշխատակիցների թւում յայտնի դէմքեր են, բացի խմբագիր Ն. Ակինեանից, Առ. Սարուխանը, Տոքթ. Վ. Թորգոմեանը, Գ. Ֆնտրդլեանը, Պ. Էսապալեանը, Ա. Մատիկեանը, Բ. Կիւլէսէրեանը, Ս. Կոգեանը, Հ. Ոսկեանը:

Սրանցից Սարուխան «Հանդէսին» աշխատակցել է աւելի քան յիսուն տարի, սկսած նրա հրատարակման առաջին տարիներից, մինչեւ 1930ական թուականները: Սկզբում նա Պաթումից ուղարկած իր թղթակցութիւնները, — որոնց մէջ յիշատակութեան արժանի են արեւելահայ գրականութեանը նուիրուած ընդարձակ յօդուածաշարքը, — ստորագրում էր Կ. Տիւրեան: Յետագայում արդէն հանդէս է եկել իր ստորագրութեամբ եւ տպագրել պատմագրական մի շարք հետազօտութիւններ, ինչպէս՝ «Հոլանտան եւ Հայերը», «Պելժիան եւ Հայերը», «Ֆիրտուսին եւ Խորենացին»:

Չենք կարող չարձանագրել մի այլ բեղնաւոր բանասէրի անունը, որ այս ամսագրի արահետներով 90ական թուականներից եկել հասել է մինչեւ 1930ական թուականները: Դա բժիշկ Վահրամ Թորգոմեանն է: Մասնագիտութիւնը չի խանգարել հայ բանասիրութեան այս անխոնջ մշակին՝ աւելի քան քառասուն տարի պրպտելու տարբեր քաղաքների դիւանատուները, խորասուզուելու հայ եւ օտար մամուլի ու հրատարակութիւնների էջերի մէջ եւ դուրս բերելու իր նախասիրած բնագաւառի հետ կապուած մարդկանց կենսագրութիւններն ու հասարակական քաղաքական գործունէութիւնը: Արտա-

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Բացի նախապաշարմունքը, բացի ժողովրդի մէջ սովորական դարձած սնահաւատութիւնը, ուխտաւորներին հրապուրում էր իւրաքանչիւր տարի սուրբ յարութեան օրում: Պատարագի ժամանակ յանկարծ երկնքից լոյս էր իջնում եւ տաճարի բոլոր մոմերը առանց կրակի վառւում էին եւ այդ կարող էր տեսնել ամէն մի «մուղդուսի», եթէ հաւատք ունէր:

Թէեւ այժմ «Մուղդուսիների» դարը մասամբ անցել է, բայց եղել են ժամանակներ, որ ժողովրդի մէջ նախատւում էին, զզուելի էին համարւում այն անձինքը, որոնց կարողութիւնը ներում էր, բայց դեռ Երուսաղէմ ուխտ չէին գնացած: Այսպիսիներին համարում էին ժլատ, ագահ եւ սատանայից կապուած: Որի ընդհակառակն ժողովրդի մէջ մեծ յարգանք էին վայելում «մուղդուսիները», նրանց Երուսաղէմի կնիքով դրոշմուած աջը համբուրւում էր քահանաների օծեալ աջի հաւասար:

Ես թողնում եմ Երուսաղէմի վանքի կրօնական նշանակութիւնը, նայում եմ այդ վանքի եւ յիշեալ ուխտագնացութիւնների վրայ բուն տնտեսական կէտից:

Ինձ միանգամ պատահեց խօսել մի Եւրոպացու հետ, որ երկար ժամանակ ապրել էր Պարսկաստանում եւ խիստ խորին կերպով ուսումնասիրել էր երկրի տնտեսական եւ առեւտրական դրութիւնը: Եւրոպացին սաստիկ զանգատւում էր, թէ Պարսկաստանում փող չէ մնացել, ժողովուրդը չափազանց աղքատութեան մէջ է, եթէ այսպէս շարունակուի, ամէն վաճառականութիւն կը դադարի այնտեղ: Ես հարցրի դրամի բացակայութեան պատճառը: Նա ասաց, թէ Պարսկաստանից դուրս գնացած տեղային արդիւնաբերութեան եւ նրա փոխարէն արտասահմանից ստացուած մթերքների համեմատական կշիռի մէջ մի նշանաւոր տարբերութիւն չկայ, այնպէս որ, դրսից ստացուած մթերքները չէին կարող սպառել երկրի արծաթն ու ոսկին: Ապա ի՞նչն է սպառում երկրի դրամը, հարցրի ես:— Ուխտագնացութիւնը, պատասխանեց նա: — Ուխտաւորներ ամէն տարի տանում են երկրի հարստութիւնը Մեքքա, Մեդինա, Պաղտատ, այնտեղ ծախսում են, իսկ փոխարէնը բերում են «Հաջի» եւ «քէալբալայի» անունները միայն: Դա տնտեսական մի մեծ հարուածք է, աւելացրեց նա. այս ուխտագնացութիւնները ամէն տարի միլիոններ են կլանում, եւ ցոյց տուեց ինձ թուանշաններ իր նկատողութիւնները հաստատելու համար:

Ես ոչինչ չունեմ ասելու եւրոպացու նկատողութիւնների դէմ, բայց եթէ մէկը ինձանից հարցնելու լինէր թէ ի՞նչն է եղել Հայերի աղքատութեան պատճառը, — ես կը պատասխանէի, թէ մէկը եւ ամենանշանաւորը եղել է Երուսաղէմի ուխտագնացութիւնը:

Բայց չնայելով, որ դարերի ընթացքում Հայոց բարեպաշտ ժողովուրդը իր հարստութիւնը թափել է Երուսաղէմի վանքում, — այդ վանքը դարձեալ իրան միշտ աղքատ է ձեւացրել եւ միշտ դիմել է ազգի օգնութեանը իր պարտքերը վճարելու համար: Ով որ ուշի ուշով ուսումնասիրել է Երուսաղէմի պատմութիւնը, կը գտնէ այդ մասին շատ փաստեր: Ես կը յիշեմ մի քանիսը միայն: Բայց զարմանալին այն է, որ միեւնոյն ժամանակ, երբ վանքը ազգից դրամական օժանդակութիւն է խնդրել, այնտեղ թագցրած են եղել ահագին գանձեր:

Երուսաղէմի Աստուածատուր պատրիարքի օրերում, յոյն կղերը կաշառելով սուլթանի բօյինի – էյրի (ծռվիզ) Մուհամմէտ փաշա անունով վէզիրին, խլեցին հայ աբեղաների ձեռքից Երուսաղէմի ուխտատեղիները, որոնց թւում եւ սուրբ Յակոբայ վանքը: Այդ միջոցին յիշեալ Աստուածատուր պատրիարքը ստիպուեցաւ գնալ Կ. Պոլիս, դիմել ազգի օգնութեան, որ դրամով եւ գործով օժանդակեն իրան, որպէսզի ինք եւս Յոյների նման կաշառքներ տալով, կարողանայ յետ խլել նրանց ձեռքից Հայոց սրբավայրերը: Նա դեգերում էր Հայոց իշխանների, հարուստների եւ եկեղեցիների դռներում եւ հանդանակութիւն էր հաւաքում: Այդ միջոցին անթացպի Եղիազար վարդապետին Կ. Պոլսից ուղարկեց Երուսաղէմ, որպէս իր փոխանորդ, մինչ ինք մայրաքաղաքում կը կարգադրէր գործերը: Եղիազարը գալով Երուսաղէմ, վանքը գտնում է սաստիկ աղքատութեան մէջ եւ դրամի կարօտ: Ճարպիկ Եղիազարը քրքրում է պատրիարքի թղթերը (նոյն պատրիարքի, որ Կ. Պոլսում ազգից օժանդակութիւն էր խնդրում) եւ գտնում է մի տումարի մէջ դրուած. «սպիտակ մոմ այսքան, դեղին մոմ այսքան»: Տեղեակ լինելով վանականների սովորական խորամանկութիւններին, նա իսկոյն հասկանում է այդ հաշուի գաղտնիքը եւ սկսում է որոնել «մոմերը»: Ի՞նչ է դուրս գալիս: Պատրիարքի կայարանի մէջ գտնում է երկու պղնձէ «թակոյկներ» (փոքրիկ կարաս) մէկի մէջ լցրած «դեղին մոմի» փոխարէն դեղին ոսկի, իսկ միւսի մէջ «սպիտակ մոմի» փոխարէն սպիտակ արծաթ, բոլորը երկու հարիւր հազար դահեկանի արժէք ունեցող:

ՐԱՖՖԻ

(2 Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՃԱՇԸ

Շաբաթ իրիկուն Կավռոշ ճաշարանին մէջ, Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ճաշ մը կազմակերպած էր ի պատիւ Հ.Օ.Մ.ի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչներուն՝ Տիկին Սիրանոյշ Մխիթարեանի եւ Տիկին Սեդա Թէրզեանի :

Ցանուն Շրջ. վարչութեան, Օր. Աստղիկ Առաքելեան ողջոյնի խօսքը արտասանեց ի պատիւ հիւրերուն, որոնց նեղաղամտութիւնն ալ խնդրեց որ այսքան կարճ ժամանակի մէջ կարելի չէր եղած աւելի լաւ ընդունելութիւն մը կազմակերպել : Օր. Առաքելեան կարճ այլ բովանդակալից իր ճառին մէջ յիշեց թէ ի՞նչ զոհաբերութիւններու դինով է, որ հիմնադրութեան դժուար օրերէն սկըսեալ, նուիրուած կիներ իրենց ժամանակն ու սիրտը տալով այս ժողովրդական կազմակերպութեան, զայն հասցուցին այսօրուան բարգաւաճման : Կապոյտ Խաչը, աւելցուց Օր. Առաքելեան, իր գոյութիւնը կը պարտի ոչ միայն խումբ մը ընկերուհիներու որոնք չկան այլեւս, ոչ միայն զոհաբերուող կիներու, այլեւ ու մանաւանդ մեծ կազմակերպութեան — Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Ճաշէն ետք յաջորդաբար խօսք առին . — Շ. Նարդունի, որ ծանօթացնելէ ետք երկու հիւրերը, որոնք երկուքն ալ կապուած են սիրելի անունի մը, հին ընկերոջ մը՝ Գուրգէն Մխիթարեանի, պարզեց թէ ի՞նչ պէտք է ընեն Կապոյտ Խաչը, Հ. Օ. Մ.ը եւ նման կազմակերպութիւններ, — մտնել պատմութեան մէջ գործով մը, որ մնայ՝ նոյնիսկ երբ կազմակերպութիւնը լուծուի : Զըլլան կազմակերպութիւններ ժամանցի համար, առօրեայ զբաղումի համար, ընթացիկ պահանջներու համար միայն : Հաւաքական կազմակերպութիւնները կը պահանջեն անձնուրացութիւն, ուրացումը անձին, բայց մանաւանդ երեւակայութիւն՝ տեւելու համար ժամանակին մէջ, եւ վերջապէս կարգապահութիւն՝ անձերը վերածելու համար մէկ անձի, հաւաքական անձի : Անհատ անձ գոյութիւն չունի հաւաքական կազմակերպութեանց մէջ, ինչպէս կը հաստատէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ հայր – կազմակերպութիւն մըն է եւ իր շուքին մէջ կը պահէ ձեր մայր – կազմակերպութիւնը :

Ընկեր Կարօ Մեհեան յիշեց թէ այսօր հայ ժողովուրդին մէկ երրորդը կ՚ապրի ոչ միայն տարածուած, այլեւ տարանջատ : Զուրկ հայկական վարժարաններէ, հայ մանուկը, մեր նորահաս սերունդը օրէ օր կը սպառի եւ Հայը տոկոսի նուազում կ՚արձանագրէ եւ այդ նուազումը կը բերէ եսի եւ Հայու պայքար մը, որ կը զօրանայ : Ընկեր Մեհեան շեշտեց թէ այդ պայմաններուն մէջ, հարցում մը կ՚ըլլայ պարտադրաբար, իմաստ կա՞յ որ պայքարինք Հայը Հայ պահելու համար : Բայց այդ հարցումը եղած է նաեւ անցեալին ու մեր պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ հարցումին պատասխանը դրական է՝ աննկուն ու անվհատ վճռականութիւն Հայ մնալու :

Ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան յիշեց թէ ընկեր Համօ Օհանջանեան ուղած էր որ Դաշնակցութեան զինանշանին վրայ, նաեւ Կապոյտ Խաչը կամ Հ. Օ. Մ.ը ունենայ ինքզինքը խորհրդանշող նշան մը, գրիչը կը ներկայացնէ մշակոյթը, աշխատանք մը որ կը տանի Համազգայինը : Ամէն կազմակերպութեան մէջ, շեշտեց ընկեր Փալամուտեան, լաւագոյն տպատասխանը միշտ գործն է, գործն է որ խօսքերէ եւ ամէն բանէ աւելի փաստը կուտայ արդիւնաւոր աշխատանքի մը :

Ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան բարեփոխելով Եղիշէի « Տիկնայք Փափկասունքը » « Տիկնայք համեստագոյնք» կոչեց Կապ. Խաչի ընկերուհիները եւ յիշելէ ետք հայ ժողովուրդին տառապանքը, շեշտեց թէ Հայը միշտ աշխատած է առանց փառքի :

Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան յայտնեց թէ Տիկին Մխիթարեան սիւներէն մէկն է Հ. Օ. Մ.ի եւ Տիկին Թէրզեանն ալ նոյն ճամբուն վրայ է եւ յաջողութիւն մաղթեց նոր Շրջ. վարչութեան :

Ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան յանուն Հ. Հ. Պատուիրակութեան ողջունեց օրուան հիւրերը : Շեշտեց թէ մեր կեանքը եղած է ու միշտ ալ պիտի մնայ՝ պայքար, եւ ուժ եւ հաւատք մաղթեց նոր Շրջ. վարչութեան :

Վերջին երկու խօսողներն էին հիւրերը : Տիկին Սեդա Թէրզեան, որ շնորհաւորեց նոր Շրջ. վարչութիւնը, որու գործը շատ դժուար է, բայց ըսաւ թէ միշտ իրենց կողքին է Հ. Օ. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնը : Զրոյցի ձեւով համեմուած իր ճառին մէջ, Տիկին Սեդա Թէրզեան յայտնեց թէ հակառակ պայմաններուն, շատ զոհ է որ Փարիզ եկած է :

Վերջին խօսողն էր Տիկին Սիրանուշ Մխիթարեան, որ յայտնեց թէ ներկայ պայմաններու մէջ կարեւոր է քալել ժամանակին հետ, որպէսզի ետ չմնանք : Պահել մեր ժողովուրդը, մեր մշակոյթը, մեր լեզուն : Պարզեց 57 տարուան Հ. Օ. Մ.ի գործունէութեան գլխաւոր ազդակները եւ անհրաժեշտութիւնը, որ կայ այսօր կապ պահելու գաղութէ գաղութ : Այդ նպատակով է որ Յունիսի համար նախատեսուած էր համագումար մը Պէյրութի մէջ, որ դէպքերու բերումով ջնջուեցաւ : Շեշտեց Հ. Օ. Մ.ի եւ Հ. Յ. Դ. գաղափարակից գործունէութիւնը, որոնք կ՚աշխատին կողք կողքի, քոյր եղբօր պէս եւ անհրաժեշտութիւնը որ կայ այսօր աշխատելու բոլոր մարզերուն մէջ, Հայը Հայ պահելու համար, կարեւորութիւն չտալով սին վէճերու, այլ միայն շինարար աշխատանք կատարելու արտասահմանի մէջ, ինչպէս մեր հայրենակիցները կ՚ընեն փոքրիկ Հայաստանին մէջ, զոր ունինք այսօր :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Աստղիկ Առաքելեան, Տիկին Արմենուհի Յակոբեան, Լիւսի Ամիրայեան, Օր. Շաքէ Պէնկեան, Տէր եւ Տիկին Զպուքճեան (երգ), Ժիրայր Փալամուտեան եւ Զօհրապ Մուրատեան (արտասանութիւն) :

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ ու «Յառաջ նահատակով» վերջ գտաւ այս հաճելի երեկոյթը :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

քուստ թւում է, թէ Վ. Թորգոմեանը, որ ի դէպ աշխատակցել է բազմաթիւ այլ պարբերականների, սիրում է միայն երեւան հանել հայ բժիշկներին, բայց որովհետեւ ԺԸ. դարի վերջերից մինչեւ ԺԹ. դարի վերջը՝ մօտ մէկ հարիւրամեակի ընթացքում գործած այդ բժիշկները նաեւ հայ հասարակական – քաղաքական կեանքի ականաւոր գործիչներ են եղել, ուստի, նրա հրապարակած նիւթերը վիթխարի ատաղձ կարող են հանդիսանալ հայ ժողովրդի պատմութեան տարբեր շրջանները հետազօտողների համար : Այս տեսակէտից հետաքրքրական է նրա ընդարձակ հետազօտութիւնը 1860ական թուականների զարթօնքի ամենախոշոր ներկայացուցիչներից մէկի, Նահապետ Ռուսինեանի մասին : « Հանդէս Ամսօրեայի» 1902 – 1903 թուականների համարներում տպագրուած այդ երկարաշունչ աշխատութեան մէջ ամէնից թոյլ օղակը բժշկութեանը նուիրուած հատուածն է, գրեթէ ամբողջութեամբ ներկայացնում է հասարակական–մշակութային գործիչ, ազգային ժողովի երեսփոխան ու ատենապետ, նաեւ բանաստեղծ Նահապետ Ռուսինեանը :

Թորգոմեանը « Հանդէսի » էջերում տպագրել է նաեւ Երեմիա Չելեպիի « Պատմութիւն Ստամպոլայ» նշանաւոր աշխատութեան բնագիրը՝ ամէնէն մանրակրկիտ ծանօթագրութիւններով : Յետագայում այն լոյս է տեսել երեք հատորներով, որից մէկի կէսը զբաղեցնում է բուն բնագիրը, երկուս եւ կէս հատորը՝ Թորգոմեանի հմտալից նօթագրութիւնները, որոնք հիմնական ատաղձ են դարձել նաեւ այդ պօէմի թուրքերէն հրատարակութեան ծանօթագրութիւնները կազմող Տէր – Անդրէասեանի համար :

Պ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երբեմն անիրաւութիւն գործողը աւելի խղճալի է, քան անիրաւուողը :

ԴԵՄՈԿՐԻՏԷՍ

×

Մարդկային մարմնին մէջ բոյն դրած են հաճոյքները, որոնք կը ջանան հոգին համոզել, որ ուղիղ ճամբէն դուրս ելլէ եւ մարմնի կամքին ենթարկուի :

ՍՈԿՐԱՏ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հայկազեան մանկապարտէզի ուսումնական տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 25 Յունիս, Տէսինի Սանթր Առեռէի դաշտին մէջ :

Դպրոցական դաշտահանդէսը հովանաւորուած էր Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ կազմակերպուած էր Հայ Կրթական Մարմնին նախաձեռնութեամբ : Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Կապոյտ Խաչն ու երիտասարդներ Մամախեան, Փափազեան եղբայրներ, Տէմիրճեան, Ներկիզեան, Պասմաճեան, Պզտիկեան եւ Սարգիսեան : Այս միեւնոյն երիտասարդներն էին, որ այս տարեմուտին կազմակերպեցին ցայգատօն մը՝ ապահովելով կրթական գործին՝ 7000 ֆրանք :

Պաշտօնական բաժինը սկսաւ երեկոյեան ժամը 15·30ին : Կրթական մարմնի անունով Պ. Թադէոսեան կարճ խօսքով ներկայացուց մանկապարտէզին գործունէութիւնը եւ, մանաւանդ, բերած նպաստը՝ Լիոնի մէջ հայեցի դաստիարակութեան ուղղութեամբ :

Հուսկ ուրեմն, մանկապարտէզի աշակերտութիւնը, իրենց ժրաջան ուսուցչուհիներ Տիկին Գայթանճեանի եւ Օր. Ստեփանեանի ղեկավարութեամբ, կատարեցին երգեր, արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ եւ խմբապարեր :

Ապա տեղի ունեցան սրտաբուխ նուէրներ՝ ներկաներու կողմէ : Կարճ ժամանակուան մէջ գոյացաւ երեք հազար ֆրանք, որ, անշուշտ, պիտի ծառայէ մանկապարտէզի պէտքերուն յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին :

Այս առթիւ կ՚ուզենք անգամ մը եւս ձաղկել տխուր երեւոյթ մը. — Շատ ծնողքներ, որոնց զաւակները կը յաճախեն մանկապարտէզ, կը բացակային տարեվերջի հանդէսներէն : Լսել իրենց զաւակներուն ձայնը, հաստատել անոնց արձանագրած յաջողութիւնները, ոչ միայն հաճոյք մըն է իւրաքանչիւր ծնողքի համար, այլեւ պարտականութիւն մը :

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՑԻ

ԾԻԾԱՂ

Քննութեան ատեն, փրոֆէսէօրը կը հարցնէ բժշկական ուսանողի մը.

— Ի՞նչ պիտի ընես, եթէ տեսնես որ հիւանդը արիւն կը կորսնցնէ շարունակ, բազկերակին զարկերը հետզհետէ կը պակսին եւ շնչառութիւնը կը ծանրանայ :

Ուսանող պահ մը կը մտածէ եւ ապա կ՚ըսէ.

— Զեղի պէս փրոֆէսէօր մը պիտի կանչեմ, պարոն փրոֆէսէօր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Անմիջապէս գետին ծռելով՝ փլած պատի մը քարակոյտին վրան պառկեցաւ եւ անտեսանելի դարձաւ ...

Մարդ մը իր առջեւէն անցաւ եւ տունէն երեք մեթր հեռաւորութեան վրայ բացուած հին ու փլփլած հորի մը բերնին մօտենալով կեցաւ, չորս կողմը կասկածոտ աչք մը պտըտցուց եւ մարդ չտեսնելով, մէկ ոստումով հորին մէջ ցատկեց եւ ոգիի մը պէս աներեւոյթ եղաւ :

— Աս մեր Հաւու գողն է, մռլտաց Պիպի իւրովի :

Եւ առանց վախի անոր ետեւէն ինկաւ : Տարիներէ ի վեր չորցած հոր մըն էր ան որուն յատակին վրայ երկաթէ սանդուխ մը զետեղուած էր :

Հազիւ թէ Պիպի սանդուխին առաջին աստիճանին մօտեցուց ոտքը, յանկարծ կանգ առաւ :

Բանալիի խշրտոց մը եկաւ ականջին, ապա դուռի մը բացուելուն ձայնը առաւ, որուն հետեւեցաւ շղթաներու շշնկոց մը :

Պիպի վար նայեցաւ ... : Գետնին երեսէն տասը մեթր խորութեան վրայ, հորին յատակը աղօտ կերպով լուսաւորուած էր ... :

Թոմպուլիկ մէջտեղը չկար ... :

Պիպի առանց վարանելու սանդուխէն վար իջնել սկսաւ եւ շատ չանցած հորին յատակը դրաւ ոտքը : Հաստ ձողերով վանդակորմի մը առջեւ կը գտնուէր հիմա : Պիպի հորին ամէնէն մութ կողմը քաշուելով պահուըտեցաւ :

Վանդակորմին միւս կողմը, իրմէն բաւական հեռու, երկու հոգի ոտքի վրայ կեցած իրարու հետ կը խօսէին : Այս երկու մարդիկը անանկ մը կեցած էին վանդակորմին առջեւ որ, Պիպի իր գտնուած տեղէն չէր կրնար տեսնել գետնափորին մէջ անցած դարձածը :

Պիպի մութին մէջն էր, իսկ երկու մարդիկը լոյսին մէջն էին, անանկ որ գաղտնի ոստիկանը զանոնք տեսնելով ճանչցաւ : Մին Արիսթօն էր, իսկ միւսը՝ Հաւու գողը :

— Գործը լմնցուցի՞ր, կը հարցնէր առաջինը :

— Հոգին ճամբան է, անդին կ՚երթայ, պատասխանեց երկրորդը :

— Աղէկ վերջացա՞ւ ... :

— Աղէկէն աղէկ ... միտքէս չէր անցներ ... :

— Ետքը կը պատմես ... հիմա գործ ունինք ..., Վիտոքին դատը պիտի սկըսինք ... :

Եւ երկուքը մէկ վանդակորմին առջեւէն քաշուելով հեռացան :

Ասոր վրայ, Պիպի իր առջեւ պարզուող քստմնելի տեսարանը տեսնելով՝ երկիւղալի աղաղակ մը չարձակելու համար իր բոլոր պաղարիւնութիւնը ի մի հաւաքեց :

Իրաւ ալ, այդ տեսարանը դիտող մարդը որքան ալ քաջ ըլլար, նորէն վախէն գլխուն մազերը կը տնկուէին : :

Վիտոք, գաղտնի գետնափորի մը մէջտեղը սիւնի մը կապուած, ոտքի կեցած էր : Արեւորդիներու աւազակախումբին գլխաւոր պետերը սեղանի մը առջեւ նըստած զայն կը շրջապատէին : Արիսթօ, քովը ունենալով Թոմպուլիկը, կամարաւոր դրան մը մէջը կեցած՝ ուղղակի Վիտոքի կը նայէր, իսկ Ծուռ – նայող՝ սեղանին դէմն անցած՝ ակռաները կը կճռցնէր :

Արեւորդիները իրենց գայլի նայուածքը անանկ մը անոր ուղղած էին որ, կարծես թէ զայն հում հում ուտել կ՚ուզէին :

Եղերական լռութիւն մը տիրեց : Արիսթօ ամբարտաւան քալուածքով մը անոր մօտեցաւ :

Պիպի այս առիթէն ուզեց օգտուիլ եւ տեսնելով որ գետնափորին մէջ գտնուողներուն ամէնքն ալ իրենց պետին ուղղած էին նայուածքնին, ձեռքը կամացուկ մը վանդակապատ դրան երկաթէ ձողերուն մէջէն ներս խօթեց եւ կղպանքին վրայէն դրան բանալին առնելով գրպանը նետեց :

Այս գործը լմնցնելուն պէս, Պիպի, առանց իր ներկայութիւնը յայտնի ընելու ... շունչը բռնելով եւ ոտքին ձայնը չհանելով՝ հորին սանդուխին մօտեցաւ եւ վեր մագլցելով հորէն դուրս ելաւ :

Մէկ վայրկեան ետքը Վիտոքի աշակերտը Մանոնի եւ Քոքոյի քով կը գտնուէր արդէն եւ տեսածները ցած ձայնով կը պատմէր անոնց :

Ասոր վրայ, երեք բարեկամներ անլսելի ձայնով մը սկսան ընելիքներուն վրայ խորհրդակցիլ, բայց կապելային տէրը որ այս միջոցին քունը առած ըլլալով արթընցած էր, տեսնելով անոնց խորհրդակցիլը եւ կասկածելով անոնց վրայ, տեղէն ելաւ եւ անոնց մօտենալով, թշնամական կերպարանք մը առած, հարցուց .

— Հէյ, մոխիր – կլլողներ, երեքնիդ մէկ եղեր ի՞նչ կը մռլտաք ատտեղը ... : Երեսնիդ չեմ հաւնիր, հէ՞ ..., բերան տուողի կը նմանիք ..

Բայց խօսքը չկրցաւ ամբողջացնել ... :

Քօքօ անոր վրայ նետուելով՝ մէկ հարուածով գետին նետեց զայն ... :

Սպասաւորը իր տիրոջը օգնութեան փութաց, բայց Պիպին ալ անոր գործը մաքրեց մէկ հարուածով ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զապէլ Հոճապաշեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 9) իր ամուսնոյն՝

ԱՐԱՄ ՀՈՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

յիշատակին, ողբացեալին մարմնոյն Ե-գիպտոսէն Փարիզ փոխադրութեան առ-թիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 9)

ԱՐՄԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ , ինչպէս նաեւ նորոգ հանդուցեալ Տիկին Աղբալ-եանի (ծնեալ Մամիկոնեան), Նիկոլ Աղ-բալեանի, Փրոֆ. Խաչատրեանի, Տիկին Խաչատրեանի (ծնեալ Մամիկոնեան) եւ Տիգրան Բէգզատեանի յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն :

×

Պ. Խաչատուր Յովհաննէսեան կը ծա-նուցանէ թէ հոգհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (9 Յուլիս) Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ իր ողբացեալ կնոջ՝

ՄԱՐԳՐԻՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Տիրատուրեան), մահուան քառա-սունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Նազիկ Յակոբեանի իր մօր այրի Տիկին Հռիփսիմէ Սերոբեանի մահուան առթիւ (Հայաստան) եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 Ֆր. կը յատկացնէ տեղւոյն կարիքաւոր-ներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին գումարը	220,236
Տիկին Զապէլ (Հօճապաշեան) իր ամուսնոյն մահուան առթիւ	100
Պ. Կարապետ Տէօվլէթեան իր զաւկին Յակոբի ամուսնու-թեան առթիւ	100
Պ. Միքայէլ Քոչարեան	50
Տիկին Եօլճեան	50
Մարկոսեան ընտանիք	10
Ընդհ. գումար	220,546

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽ. ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի համար քանի մը տեղ մնա-ցած է: Արձանագրութեան համար դիմել Կապ. Խաչի գրասենեակը, Շաբաթ ժամը 15էն 19:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խաչատրեան Մկրտիչ Տր-դատի, Ախուրեանի շրջանի Դիլաքեարամ գիւղէն: Իր հօրեղբայրը՝ Խաչատրեան Խաչատուր Թադէոսի, իսկ կնոջը անունը՝ Անուշ : Իր հօրաքոյրը՝ Մարիամ, ներկա-յիս կը գտնուի Ջրախչի գիւղը : Բանակ մեկնած է 1941ին: Իր մասին տեղեկու-թիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել իր փոքր զաւկին՝ Սերեոժ Խաչատրեան, 5 փողոց Մուրացանի, տուն՝ 98, Երեւան, Հայաստան :

×

1.— Սերոբ Մխիթարի Նորէեան, ծը-նած 1921ին, Թալինի շրջանի Աղջալա գիւղը: Բանակ մեկնած է 1940ին եւ ան-յայտ կորսուած է: Փնտռողն է իր եղբայ-րը՝ Գէորգ Մխիթարի Նորէեան :

2.— Շահրիկ Արշակի Յակոբեան, ծնած 1925ին: Բանակ մեկնած է 1943ին, Թալի-նի շրջանի Նոր – Աղջալա գիւղէն (Բազ-մաբերդ): Զինքը փնտռողն է իր հայրը՝ Ամրոեան Արշակ Յակոբի : Տեղեկացնել՝ Ամրոյեան Արշակ Յակոբի , Թալինի շր-ջանի Նոր – Աղջալա գիւղ, Խորհ. Հա-յաստան :

Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Սարգիսեանի,

10, Grand'Rue

95 - HERBLAY (FRANCE)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լազեան եւ Նոր Սերունդի Դրօ խումբե-րուն :

16 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսինի Հայութեան ծանօթ գեղատեսիլ պուրա-կին մէջ :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին , սիրուն անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Անձրեւի պարագային նոյն օրը կէսօրէ ետք խնջոյք Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կո-միտէին , տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին , Կիրակի օր Փոն տը Շէրիւի, ծանօթ զո-վասուն պուրակին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շը-տէն տը լա Ֆոռէ): Անձրեւի պարագա-յին Յուլիս 30ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին:

×

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի եւ շրջաններու բո-լոր մասնաճիւղներու անդամուհիները , այս Շաբաթ (8 Յուլիս) իրիկուն ժամը 20·30ին Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկա-յութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլ-լայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵԻ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Հրաւիրուած՝ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարա-նին առջեւ) դէպի Ժընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ): Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ:

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան շէնքը, պտոյտ լիճին վրայ, Լօզան եւլն.:

Իրիկունը գաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կա-թողիկոսի:

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի: Պատարագ Կա-թողիկոսին ըողմէ Սէն – Փիէր Մայր Տա-ճարին մէջ :

Ճաշ:

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 Ֆր.

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ. Էտուար Ճէզիրեան:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

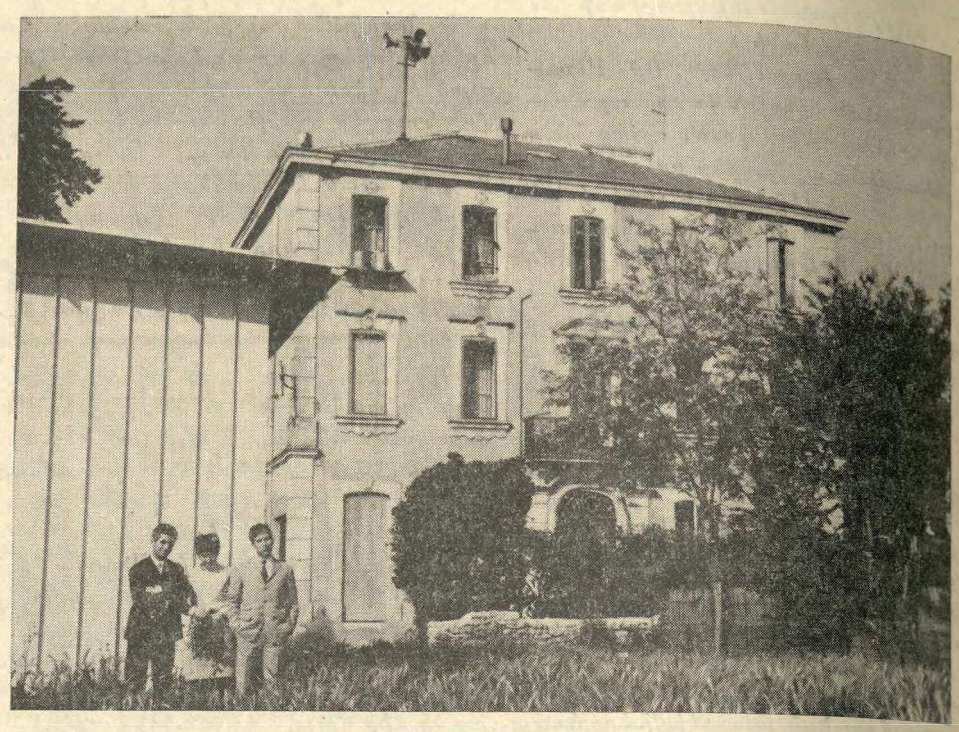

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւն ներ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիա-մանթօ» խումբը կը կազմակերպէ դաշտա-հանդէս մը, այս Կիրակի «Սէն Մօրիս տը Պենօ»ի դաշտին մէջ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակ-ցութեան, 9 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, «Թէսիէ» զով ծա-ռաստանին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ:

Հայկական երգեր, արտասանութիւն-ներ, շատ հաճելի անակնկալներ եւ զա-նազան խաղեր, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ:

Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գըտ-նէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ:

Փոխադրութեան միջոց.— Հաւաքուիլ նպարավաճառ Պր. Պարսամեանի խանու-թին առջեւ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ 14ին:

Անձրեւի պարագային՝ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 16 Յուլիս, նոյն վայրին մէջ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միու-թեան, կազմակերպուած է դաշտահան-դէս մը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, (Փոնթ Էվէք) պաղ աղբիւրին եզերքը , Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ:

Վիէնի Հայերուն առիթ մը եւս, հաճե-լի մթնոլորտ մը ապրելու, ազգային տոհմիկ երգերով, պարերով :

Առատ պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված:

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խում-բի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խում-բի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սո-վորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օ-րակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հր-աւիրէ Լանսէյի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այսՇաբաթ ժամը 21ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի

32, RUE DE TRÉVISE

— PARIS - IXe —

Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՐԱՏ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 8 ՅՈՒԼԻՍ

SAMEDI 8 JUILLET 1967

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,30

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10956 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.956

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱՊԶՄ ԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր անոնք, որ կը յուսային թէ ՄԱԿը լուծում մը պիտի գտնէր արաբեւ-իսրայէլեան կնճիռին, յուսախաբ եղան:

Պահ մը կը կարծուէր թէ գլխաւոր երկու բանաձեւերը կարելի պիտի ըլլար մէկի վերածել՝ երկուստեք որոշ զիջումներով, բայց այդ յոյսն ալ ի դերեւ ելաւ:

Երկու բանաձեւերն ալ կ՚ընդունէին գրաւեալ հողերու պարպումը Իսրայէլի կողմէ: Մինչ Խորհրդային Միութիւնն ու Ֆրանսա ո՛չ մէկ պայման կը դնէին պարպումին համար, Մ. Նահանգներն ու իր համախոհները իբրեւ պայման կ՚առաջարկէին վերջ տալ «պատերազմիկ» հանգամանքին:

Բանաձեւերէն ո՛չ մէկը ստացած ըլլալով երկու երրորդի մեծամասնութիւնը, ինչպէս կը տրամադրէ կանոնագիրը, ՄԱԿի ընդհ. ժողովը ձեռնթափ եղաւ: Ու շաբաթ մը արձակուրդ առաւ:

Այժմ Ապահովութեան Խորհուրդն է, որ պիտի ջանայ ելք մը գտնել:

Նիւ Եորքի արիսպագոսին ձախողութիւնը պարտութիւն մը կը նկատուի Խ. Միութեան համար, որուն պահանջին վրայ է, որ գումարուած էր ՄԱԿի ընդհ. ժողովը:

Խ. Միութեան հետ նաեւ պարտուած կը նկատուին արաբական երկիրները: Քիչ մըն ալ՝ Ֆրանսա:

Իսրայէլ, որ զինուորական յաղթանակէն ետք կը կարծէր թէ պիտի պարտուի դիւանագիտական ճակատին վրայ, սկըսած է յուսադրուիլ:

Խնդիրը աւելի կնճռոտած է ներկայիս:

Ընդհ. ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ (քսան ձեռնպահի դէմ 99 ձայնով) քուէարկեց Փաքիստանի բանաձեւը, որով չեղեալ կը հռչակուի Երուսաղէմի միացման մասին Իսրայէլի տուած որոշումը: Մինչ Հրեաները կը կարծեն թէ ընդմիշտ տէր եւ տիրական պիտի դառնան անոր:

Սուրբ քաղաքը միջազգայնացնելու ծրագիրը հետզհետէ հող կը գտնէ: Պօղոս Զ. Պապին նուիրակը մասնաւոր առաքելութեամբ մը Պաղեստին կը գտնուի ներկայիս՝ միջազգայնացման հարցը քննելու համար:

Մօտ օրէն մնայուն խաղաղութիւն մը հաստատելու հեռանկարը չերեւիր տակաւին հորիզոնին վրայ:

Սկզբունքի հիմնական խնդիրներ կան, որոնք պէտք է լուծուին ամէն բանէ առաջ:

Արաբական երկիրները ցարդ չեն հաշտուած Իսրայէլը իբրեւ պետութիւն ճանչնալու գաղափարին հետ:

Յորդանանի թագաւորը դէպի Ամերիկա եւ Եւրոպա կատարած իր շրջապտոյտի ընթացքին քանիցս յայտարարեց, որ Արաբներու պարտութեան գլխաւոր պատճառը անմիաբանութիւնն էր:

Եւ շարունակ կրկնեց, որ անհրաժեշտ է գումարել Արաբական Լիկայի գերագոյն ժողով մը, միասնականութիւն ստեղծելու եւ հաշտութեան պայմանները ճշդելու համար:

Կը թուի թէ շուտով պիտի գումարուի այդ ժողովը Խարթումի կամ Թունուզի մէջ:

Վերջին դէպքերը մոռցնել տուած են ներքին վէճերն ու գաղափարախօսական հակամարտութիւնները: Գահիրէի եւ Ամմանի հաշտութենէն ետք միացեալ ճակատը աւելի պիտի ամրապնդուի:

Այժմ շատ բան կախուած է Մոսկուայի բռնելիք դիրքէն:

Պատերազմ թէ խաղաղութիւն:

Այս հարցականն է, որ դրուած է օրակարգի վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Լեւի Էշքոլ տեսակցութեան մը ընթացքին խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Ֆրանսայի: Ծանօթ է որ Ֆրանսա պատերազմի առաջին օրերէն դադրեցուց զէնք ծախել թէ Իսրայէլի եւ թէ Արաբական երկիրներու: Արդ, Իսրայէլ գլխաւոր յաճախորդն է Ֆրանսայի եւ կանխիկ վճարող: Լեւի Էշքոլի համար այս դիրքը չէզոքութիւն չէ այլեւս եւ կրնայ «ծանրակշիռ եւ վտանգաւոր նշանակութիւն» մը ունենալ» նկատելով անոր միակողմանի բնոյթը քանի Մոսկուա կը շարունակէ զէնք հայթայթել Եգիպտոսի, Ալժերիոյ եւ Սուրիոյ: Էշքոլ կ՚աւելցնէ թէ եթէ Ֆրանսա իր դիրքը չփոխէ Իսրայէլ կը ստիպուի այլ միջոցներու դիմել: Էշքոլ չըսեր թէ ի՞նչ են այդ միջոցները, բայց ըսել կ՚ուզէ անշուշտ թէ Իսրայէլ կրնայ ուրիշ հասցէի դիմել իր գնումներուն համար:

× Պապը մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը շնորհած է Հիւսէյն թագաւորին: Այս առթիւ ալ Պօղոս Զ. պարզած է Ս. Աթոռի դիրքը՝ Երուսաղէմի միջազգայնացումը: Հիւսէյն Ամման վերադարձած է, առանց Գահիրէէն անցնելու ինչպէս կը սպասուէր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ երկաթուղիի շատ ծանր արկած մը պատահած է: Երկաթուղին խաչաձեւող անցքին պատասխանատու պահապանը ձերբակալուած է: Արկածը պատահած է Մակտըմպուրկի մօտ, երախաներով լեցուն կառախումբ մը զարնուած ըլլալով քարիւղատար կառքի մը, որ պայթած է: Ցարդ 79 մեռեալ եւ յիսուն վիրաւոր կայ:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ֆրանսական դեսպանատունը որոշած է չտօնել Յուլիս 14ը եւ ընդունելութեան վերապահուած ծախքերը նուիրել Եգիպտացիներուն:

ՔՈՆԿՕ – ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ դիմումին վրայ Ապահովութեան Խորհուրդը նիստ կը գումարէ քննելու համար Քաթանկայի կացութիւնը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ամերիկեան դեսպանը կ՚առաջարկէ որ Երուսաղէմի ալ տրուի Վատիկանի նման վարչակարգ մը:

ԱԹԷՆՔԻ «Սահմանադրութեան հրապարակին վրայ, խորհրդաւոր պայթում մը տեղի ունեցած է:

ՓՈՄՓԻՏՈՒ Լենինկրատ այցելելէ ետք, Մոսկուա վերադարձած է, ուր պիտի խօսի հեռատեսիլի կայանէն:

Վերջին փորձը ցոյց տուաւ, որ զէնքի ուժով ո՛չ մէկ խնդիր կը կարգադրուի:

Փոխ – վրէժի համար կատարուելիք նիւթական զոհողութիւնները աւելի եւս պիտի ծանրացնեն տնտեսական կացութիւնը թերաճ երկիրներուն:

Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանները որոշելու համար իրաւարար նշանակուած էր նախագահ Ուիլսըն, որ օրուան մարդն էր 1920ին, յարգուած բոլորէն:

Պիտի գտնուի՞ հեղինակաւոր իրաւարար մը, որ արաբեւիսրայէլեան կնճիռը լուծէ պատուաւոր ձեւով:

Այլապէս խռովյոյզ վիճակը պիտի շարունակուի արեւելեան կողմն աշխարհի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՍՔԵԹԱՒՈՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԿՈՅՈՒՂԻ ՄԸ, ԲԱՑ ԵՐԿՆՔԻ ՏԱԿ

Նաւահանգիստը մեծ տեղ կը գրաւէ Պոլսոյ կեանքին մէջ: Կ՚երկարի Պէյօղլուի ափերէն Վոսփորի վրայ մինչեւ խորերը Ոսկեղջիւրի, ծովին այն թեւը, որ կը մտնէ քաղաքին սիրտը: Բեռնատար եւ այլ խոշոր նաւեր չեն մտներ Ոսկեղջիւր, խարիսխ կը նետեն Պէյօղլուի շուրջ եւ անկէ կարճ նաւարկութեան յատուկ փոխադրանաւեր ապրանքները կը փոխադրեն Պոլսոյ կեդրոնը՝ Կալաթա:

Այս Ոսկեղջիւրը քանի քանի վիպասաններու երազել տուած է եւ սակայն հազիւ կը յիշեցնէ բորբոսած ջուրերու անել մը, աղբանոց մը ուր բանջարեղէնի աղբեր կը ծփան: Բայց քիչ բան մնացած է հարճերով բնակուած և շպարուած փաշաներու, հին մասէն:

Ճիշդ է թէ տարիները բանաստեղծական ոչինչ աւելցուցած են բնանկարին վրայ, որ գուցէ, անցեալին, շնորհիւ արեւուն եւ օղիին, աւելի հմայիչ կը թուէր: Հոն ուր անցեալին տէրվիշներու միանձնարան մը կը բարձրանար, այսօր անգոյն պատերով գերեզմանատուն մը կը բարձրանայ: Դիմացը, միւս ափին, կը տարածուի սպանդանոց մը՝ մթերանոցներու եւ հեռագրական սիւներու միջեւ: Նաւ մը աղտոտ ջուրին մէջ նաւակներ կը քաշէ ետեւէն մուխով ծանրացած հեղձուցիչ երկինքի մը տակ.— բայց ո՞ւր են անցեալն ու առագաստանաւերը:

Մենաշրջիկին համար, որ կը մտածէ միայն մեծ կեդրոնի աղմկայոյզ առօրեայէն փախչիլ, խաղաղ անկիւն մը կայ. Թրքական գերեզմանոցները, աննախատեսելի եւ կախարդական, կը յայտնուին յանկարծ Իսթամպուլի ճիշդ կեդրոնը, կարգ մը ոլորապտոյտ փողոցներու դարձուածքին: Կեանքով խլրտուն շուկայի մը կողքին՝ ցացրիկ դուռ մը, փոշելից լուսամուտներ կը մատնեն պարտէզի մը խամրած մամուռներուն տակ քանի մը գերեզմաններ: Հին քաղաքին թէ գրեթէ զինքը շրջապատող բոլոր բլուրներուն վրայ, գերեզմանները փորուած են ընտանեկան մթնոլորտի մը, բաց բնութեան ներքեւ: Չկան այն ցանկապատերը, ուրկէ անդին իշխէ մահը միայն, ոչ մէկ հետք այն մեռելական շքեղութենէն՝ որ Եւրոպայի գերեզմաններուն մէջ շիրմաքարերը կը դրոշմէ: Մահուան հետ տեսակ մը մտերմութիւն՝ որ լքումի երեւոյթներէն չի խրտչիր: Մեծերու գերեզմանները ծածկող խոտերուն մէջ խաղաղօրէն կ՚արածեն այծերը: Սաղարթներու, հասարակ խոտերու եւ վայրի ծաղիկներու մէջ կոթողներ կը ծռին իրարու՝ իբրեւ թէ քարային խօսակցութեան մը մէջ: Բարտի մը, իր աճումին մէջ, արմատներով պլլուած է գերեզմանի մը՝ որ գրեթէ կորսուած է բունին մէջ.— մահը կը տիրէ կեանքին:

Գիշեր կ՚իջնէ Իսթամպուլի վրայ: Տաքը կը պարտուի տեղի տալով խաղաղութեան: Թաղային սրճարաններու ժամն է. նաւահանգիստին շրջակայքը, ձկնորսները կը կորսուին իրական որջերու մէջ, մութ կամ հազիւ լուսաւորուած դինետուներ՝ ուր տխրադէմ, գրեթէ անխօս (անշուշտ առանց որեւէ կնոջ), կը յամենան պարապ դաւաթի մը կամ նարտախաղի մը շուրջ, միշտ դիմացնին նայելով՝ իբրեւ թէ հաճոյանային իրենց թախծոտ անգործութենէն: Ուրիշներ, նստած կաշիէ նստարաններու վրայ, կը ծխեն նարկիլէն՝ փորձելով մոռնալ իրենց տխուր կեանքը թմրեցուցիչներու վերացական մթնոլորտին մէջ:

Հասնելով Իսթամպուլ, կը խորհէինք խօսիլ Սէրային, Մէտրէսէսին, եաթաղանի, քօղարկուած կիներու, ռահաթ լոխումի, համամի մասին ... բայց ի զուր. պատասխանը եղաւ՝ «Խորհրդարան, դընդացիր, շուինկ – կոմ, տուշ եւ ... մէյտ ին ճէփըն... Սովորական պատկեր, անշուշտ, երկու հակասական պատկերներ է որ կ՚առաջարկէ այս քաղաքը, ձեզի կը մնայ ընտրել: Անհրաժեշտ է անմիջապէս յաղթել փորձութեան մը: Իրապէս, «Նորեկին» համար մեծ է փորձութիւնը դատելու երկիրը՝ ըստ այն քաղաքին՝ զոր իրեն մօտիկ կը զգայ: Որովհետեւ Իսթամպուլը Թուրքիան չէ, ինչ պէս Նիւ-Եորք չի նշանակեր Միտլը – Ուէսթ կամ Տիփ – Սաութ:

Ծանուցումներու ցուցատախտակներ, շոգենաւերու ծուխ, կեանքի պայքար ... անշուշտ, բայց կայ նաեւ անցեալի մարմաջը՝ Թոփ Քափուի Սէրայը եւ չինական յախճապակիներ, հնութիւններու թանգարանն ու իր շիրմաքարերը, մեռելական պարտէզներու իր խաղաղութիւնը:

Յամենայն դէպս, կրնանք ամէն ինչ ըսել իր մասին, բայց Իսթամպուլի կը մընայ վերջին խօսքը: Իր մանրամասնութիւններուն մէջ խաբող, հոս ու հոն խորշելի, հեռուէն կը մնայ հմայիչ: Կը մնայ անդիմադրելի եւ շլացուցիչ, երբ մայրամուտին, տակաւին նեղուցին մէջ չկորսուած, իր ծեր պերճաղիճի բոլոր պերճանքը կը ցուցադրէ. այն ատեն ճամբորդ մը չկայ որ չսիրահարի իրեն:

ԺԱՆ ՔՕԶԷԼ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք որ Յուլիս 5ին, իրիկունը Նէօյիի իր բնակարանին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է ազգային ծանօթ բարերար Արմենակ Համբարձումեան:

Ողբացեալը, բնիկ Սամաթիացի, աւելի քան 84 տարեկան, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ազգանուէր գործունէութիւնը ունեցած է, իր լայն օժանդակութիւնը բերելով բոլոր ազգօգուտ ձեռնարկներուն, գլխաւորաբար եկեղեցական եւ կրթական: Պահած է բազմաթիւ սաներ եւ կրթաթոշակներ հաստատած յառաջադէմ ուսանողներու: Հիմնած էր Արմենաֆիլմ շարժանկարի հաստատութիւնը, որու միակ արտադրութիւնը եղած է Անդրանիկի Ֆիլմը (մասնակցութեամբ Շահխաթունիի): Իր կարեւոր օժանդակութիւնը բերած է Ահարոնեանի յոբելեանի աշխատանքներուն, ըլլալով յանձնախումբի գանձապահը:

Արմենակ Համբարձումեան, մասնագէտ գոհարավաճառ, կ՚ապրէր Սպանիա եւ Փարիզ: Հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ սրտի տկարութեան, միշտ կը հետեւէր ազգային կեանքին եւ կը պահէր իր զուարթ տրամադրութիւնը, մնալով միշտ շատ ժողովրդական դէմք մը:

Իր եւ իր նմաններու մահով, Ֆրանսահայ գաղութը մասնաւորաբար եւ արտասահմանի Հայութիւնը ընդհանրապէս, կը կորսնցնէ մէկը այն սերունդէն, որ Պոլսէն սկսեալ, նուիրագործեց բարերարի անունը. գիտցաւ տալ ուր որ պէտք էր, պարզապէս տալու համար եւ ոչ անպայման երեւալու:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

× Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Յուլիս 8, առաւօտեան ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Թաղումը կը կատարուի Սպանիա:

ՀԱՅ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՆԵՐԸ

—o—

Բ.

Սիմէոն իշխան յոյն – պարսիկ պատե – րազմին կը բռնէ Յուստինիանոսի կողմը , կը զրաւէ քանի մը զիւղեր, որոնք կը պատկանէին Պերոզ իշխանին: Ասոր եր – կու որդիները կը սպանուին Սիմէոնը եւ կը փախին Պարսկաստան եւ կայսրը Սի– մէոնի զրաւած զիւղերը կը յանձնէ Հա – մազասպին : Կը սպաննուի ասիկա , Պոլ – սէն կը զրկուի հայազգի զօրավար Սիտ– տաս , առաջին անձը այն Հայերէն , ո – րոնք դարեր պիտի ծառայէին Բիւզան – զիոնի որպէս ռազմագէտ եւ քաղաքա – զէտ : Սիտտասի կինը կայսրուհի Թէոտո– րայի քոյրն էր : Սիտտասի զօրքերը անա– կընկալ յարձակում մը կը կատարեն Հա– յերու վրայ եւ Սիտտաս անդթօրէն կո – տորել կուտայ քարայր ապաստանած կի– ներն ու երախաները : Հայերը կը զայ – րանան , կը խոյանան Սիտտասի վրայ եւ Արտաւան նիզակի հարուածով կը սպան– նէ զայն :

Գիլակիոս փոքրաթիւ Հայերէ բաղկա – ցած զօրամասի հրամանատար մըն է , հա– յերէնէ զատ ոչ մէկ լեզու կը խօսի , կը զրկուի Գոթերուն դէմ եւ կռիւի ընթաց– քին կը սպաննուի Բիւզանդիոնի համար :

*Սիտտասի սպանութիւնը կը վրդովէ կայսրը , որ կը հրամայէ Թրակիացի Բու– զեսին արշաւել Հայերու վրայ : Զօրավա– րը նախ լուր կը ղրկէ հայ ատազանիին բանակցութեան զալու համար : Հայերը նպատակ չունէին բանակցելու : Բուզեսի մօտ էր Յովհաննէս Արշակունի , որ հայ– րըն էր Արտաւանի : Յովհաննէս եւ փե – սան , վասակ , ուրիշներու հետ կուգան վայր մը , ուրկէ պիտի երթային Բուզեսի մօտ , բայց կը տեսնեն որ չրջապատուած են հռոմէական զօրքերով : Վասակ կ'ազա– չէ Յովհաննէսին , միասին փախիլ : Յով– հաննէս կը մերժէ փախուստը , իսկ Վա – սակ միւսներուն հետ կը վերադառնայ : Բուզէս կը զանէ Յովհաննէսը եւ կը ըս – պաննէ , ատիկ Հայերու յուզումը : Վա – սակ ընկերներով կը դիմէ Խոսրովին , Պարսից արքային եւ այսպէս կը խօսի : « Տէր արքայ , մեզմէ չատերը Արշակի տոհմէն Արշակունիներ են , մենք այժմ եկած ենք ձեր մօտ , մենք բոլորս վերած– ուած ենք սորուկներու եւ փախստական– ներու , ոչ կամովին , այլ բռնի , հռոմէա– կան պետութեան կողմէ : Մեր նախնեաց վերջին արքայ Արշակը կամաւորապէս հրաժարեցաւ իշխանութենէն յօդուտ Հռոմայեցիներու Թէոդոս կայսեր , պայ – մանով որ իր բոլոր ցեղակիցները միշտ անկախ մնան եւ երբեք հարկատու չդառ– նան : Մենք կրցանք պաշտպանել սահ – մանուածը , մինչեւ ձեր կնքած չարաբաս– տիկ հաշտութիւնը : Ատկէ հետ զեղի խօսքով բարեկամ , բայց զործով թշնամի կայսրը , մարդկային ամէն ինչ խառնած է ու տակնուվրայ ըրած : Ան մեր վրայ դրաւ հարկերու աննախընթաց դումար : Ան արդէն խախտած է խաղաղութիւնը , վերջ տուած է յաւիտենական հաշտու – թեան : Հռոմայեցի պինուորները հեռա – ւոր վայրեր կը զտնուին , երկու լատա – դոյն զօրավարներէն մէկը , Սիտտասը մենք սպաննեցինք , միւսը Բելիսարիոսը , Արեւմուտք կը զտնուի , այնպէս որ եթէ դուն թշնամիներուն դէմ չարժում մը կա– տարես , զիմադրութեան չես հանդիպիր , մենք քու կողքիդ ենք եւ քալատեղեակ ըլլալով տեղերուն՝ կ'առաջնորդենք քու զօրքերդ »:

Խոսրով ժողովի կը հրաւիրէ պարսիկ երեւելիները , խորհրդակցութենէ առ կ'որոշուի պատերազմի անցնիլ զարնան : Հռոմայեցիները կը հաւատային, թէ Պարսիկները չեն խախտեր յաւիտենական հաշտութիւնը :

Այս Վասակը յետոյ պիտի անցնի Բիւ – զանդիոն :

Ներսէս եւ Սահակ Կամսարական եղ – բայրներ Պարսկաստանէն բիւզանդական բաժինը կ'անցնին : Կայսրը սիրով կ'ըն – դունի փախստականները, Ներսէս կը նը– շանակուի պահակազունդի մը հրամանա– տար : Երկու եղբայրները կը զրկուին պատերազմի եւ կը մահանան կռիւի ըն – թացքին :

Հրամանատարներէն ամէնէն աչքառուն կը հանդիսանայ Պարսկաստանէն Բիւզան– զիոն անցնող Ներսէս Ներբիճի , որ հա – մակրանք կը զտնէ արքունական շրջա– նակներու մէջ, համեստ պաշտօններէ բարձրանալով՝ կը նշանակուի կայսերա– կան դահճապահ , յետոյ պիտի ըլլայ պար– սիկ , զօրավար, ընդհանուր հրամանա – տար :

Կարճ հասակով , թիկնեղ , կասկածելի ակնարկով , բերանը միշտ պիրկ մարդ մըն էր Ներսէս , փիլիքապէս բնութենէն զրկուած , բայց օժտուած արտակարգ խմացականութեամբ եւ տակուն կամքով : Կը ճանչնայ միջավայրը , կ'օգտուի պայ– մաններէն փառասիրութեան զոհացում տալու համար :

Պոլսոյ մէջ կային չորս կաղմակերպու – թիւններ՝ կապոյտներ, կանաչներ, Սպի– տակներ եւ Կարմիրներ : Սպիտակները կը զործէին կապոյտներու հետ, կարմիրնե– րը՝ կանաչներու հետ : Տարբեր դասա – կարգերու կը պատկանէին այս կազմա – կերպութիւնները :

Մաքսերու յաւելումը կեանքի սղու – թիւն եւ զժզոհութիւն պատճառեց : « Տուրքերը կայսրութեան պէտքերու հա– մաձայն կանոնաւորուած չէին , այլ տուրք գնողներու քմայքին համաձայն : Տուրքը մահացու ժանտախտ մըն էր, որ կը մա – հացնէր հողային սեփականատէրերը : Տուրք վճարելու անկարողներն ու խար – դախողները կը խոշտանգուէին : Ըմբոս– տութիւն ծագեցաւ 10 Յունուար 532ին : Նախ կանաչները, յետոյ կապոյտները հրապարակ իջան , ցոյցեր կատարեցին : Ներսէս փորձեց հանդարտեցնել ոսկիով , բայց ի զուր : Բելիսարիոսի հետ դիմեց դէնքի եւ երեսունչն երեսունհինգ հազար ըմբոստներ կոտորուեցան : Արդեօք ազ – նուական դասակարգը թելադրած չէ՞ր ըմբոստութիւնը, դահընկէց ընելու հա – մար Յուստինիանոսը» (Շատէն, Բելիսա– րիոս , էջ 54 եւ 57) :

Կարեւոր դեր ունեցան նաեւ կամսա – րական եղբայրները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԵԼԱՆ

(Շար.)

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»Ի 80 ԱՄԵԱԿԸ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Միաբանութեան անդամներէն այս չըր– ջանում ստեղծագործական բեղնաւոր գործունէութիւն է ունեցել Հ. Համա – զասպ Ոսկեանը : Նա ընդարձակ աչխա – տութիւններ է գրել հին Հայաստանի վանքերի մասին : Դրանցից «Վասպուրա– կան – Վանի վանքերը» յետագայում լոյս տեսաւ առանձին երկու տուռար հատոր– ներով՝ 1940 – 1942 թուականներին, իսկ « Կիլիկիայի վանքերը»՝ 1957 թուակա – նին :

Այս երկու տասնամեակներում « Հան – դէս Ամսօրեայի» նկատելի կենսունակու– թիւն հաղորդեցին հայրենի պատմաբան – ներն ու բանասէրները : Հր. Աճառեանը չարունակում էր աչխատակցել լեզուա – բանական երկերով եւ ձեռագրի յուցակ– ներով , ինչպէս «Յուցակ հայերէն ձեռա– գրաց Թեհրանի», « Հայ նշանագրերու նոր յուցակ մը», « Հայերէն ծածկագրե– րը», «Մեսրոպեան գրերու հնչումը կամ արժէքը», « Հայերէնի տառադարձած բառերը օտար լեզուներու մէջ» եւայլն : 1928 թուականին Վիէննայի Միխիթա – ևանները առանձին գրքով՝ որպէս «Ազ – գային մատենադարանի» 69րդ հատոր հրատարակեցին Հր. Աճառեանի «Հայոց գրերը» , որ տպագրուել էր «Հանդէս Ամսօրեայի» հին համարներում :

Այդ ամսագրի էջերում տպագրուեց հայ ականաւոր հայագէտ , Երեւանի համալը – սարանի փրոֆ. Յակոբ Մանանդեանի « Յունարան դպրոցը եւ նրա զարդացման շրջանները» մեծարժէք հետազոտութի – ւնը, որ կազմեց վերոյիչեալ մատենաչարի 119րդ գիրքը :

1926 թուականին «Հանդէս Ամսօրեայի» մի քանի համարներում զետեղուեց Թ. Աւգալբէկեանի « Բանասէրի օրագրից՝ ուչադրաւ յօդուածաչարքը, որտեղ քըն – նութեան հին առնւում հայ հին պատմու– թեան մի քանի խնդիրներ : Առաւել կա – րեւոր են նոյն հեղինակի «Անյայտ ա – զանդաւորներ Հայոց մէջ ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերում » յօդուածը , մանաւանդ «Մի– հրը Հայոց մէջ» հետազօտութիւնը, որ կազմել է «Ազգային մատենադարան » մատենաչարի 120րդ գիրքը :

Սփիւռքահայ բանասէրներից յիչատա – կութեան արժանի են Ն. Ադոնցի «Անձա– նօթ էջեր Մաչտոցի եւ նրա աչակերտնե– րի կեանքից», Ա. Երեմեանի մի քանի յօդուածները պարսկահայ աչուղների մասին, «Թիֆլիզի պանթէոնը» եւն. :

Ցետպատերազմեան տարիներին «Հան– դէս Ամսօրեայի» էջերում հանդիպում ենք անուններին, որոնք փորձել են չարունա– կել նախորդների գործը (Ն. Ակինեան, Հ. Ոսկեան, Վ. Ինկլիզեան, Յ. Թիրեաք– եան, Պօղոսեան) : Սրանց մէջ հետաքրք– րական դէմք է Հ. Ներսէս Ակինեանը, որ « Հանդէս Ամսօրեայի» խմբագիրն էր ա– ւելի քան չիսուն տարի՝ 1909 թուականից մինչեւ իր մահը՝ 1963 թուականը : Մի քանի հարիւրի կարող են հասնել Ակին – եանի բանասիրական աչխատութիւնները, որոնք բոլորն էլ նախ՝ լոյս են տեսել « Հանդէս Ամսօրեայում», իսկ դրանցից ոմանք նաեւ «Ազգային մատենադարան » մատենաչարով :

Հանդիսանալով նաեւ Վիէննայի Մխի – թարեան Միաբանութեան մատենադարանի վարիչը, փաստօրէն նա է ղեկավարել Միաբանութեան գիտական ամբողջ գոր – ծունէութիւնը : Ամենայն մանրամասնու– թեամբ ուսումնասիրելով Միաբանու – թեան մատենադարանի ձեռագրերը , հր – ատիպ գրքերը , պարբերական մամուլի հաւաքածոն, Ակինեանը չբաւարարուեց դրանով եւ այցելեց Արդուին, իր ծննդա– վայրը, այդ տարիով չրջադայեց պատ – մական Հայաստանում , ծանօթացաւ յու– չարձաններին, դրաւոր յիչատակարան– ներին, հաւաքեց հնատիպ գրքեր, թերթեր՝ հարստացնելով Միաբանութեան մատե – նադարանը : 1924 թուականին գալիս է Մոսկուա, ուր ուսումնասիրում է Լա – զարեան ճեմարանի ձեռագրերը, ապա լի– նում է Ռոստովում, Նախիչեւանում, Թէոդոսիայում, Պաթումում, Թիֆլի – սում, Երեւանում, էջմիածնում՝ ամէն տեղ միեւնոյն առաքելութեամբ : Վերա– դառնալով Վիէննա, « Հանդէս Ամսօր – եայում » տպագրում է իր պրպտումների արդիւնք հանդիսացող հետազօտութիւն – ները հայ հին մատենադրութեան ու մ – շակոյթի մասին : Ակինեանի հարիւրաւոր աչխատութիւններից առաւել արժէքա – ւորներն են. «Տիմոթէոս Կուղ հայ մա – տենադրութեան մէջ», «Զաքարիա եպս. Գնունեանց եւ իր տպերը », «Մատենա– դրական հետազօտութիւններ» (3 հա – տոր), « Եղիչէ վրդ. եւ իր պատմու – թիւնն Հայոց պատերազմին» (երկու հա– տոր), «Կարմիր Վարդան եւ Աւարայրի ճակատամարտը», «Սիմոն Պղնձահանեցի եւ իր թարգմանութիւնները վրացերէնէ:

Աստիճանաբար հայագիտական միջոց – ներէ օգտուելով Միաբանութիւնը դարձաւ Եւրոպայից տեղափոխուած մայր հայրե – նիք, դրանով եւ անչուշտ, «Հանդէս Ամ– սօրեան» եւ «Բազմավէպը» կորցրին այդ բնագաւառում ունեցած իրենց գերքը :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

Երուսաղէմի պատրիարքութեան հիմքը դրեց Սարգիս եպիսկոպոսը 1311 թուին, Կիլիկիայի կրօնական երկպառակութիւն – ների ժամանակ : Նա ապաստամբեցաւ Ռուբինեան Օշին թագաւորի եւ Սսի կոս– տանդին կաթողիկոսի դէմ , եւ եգիպտոսի մահմետական տիրոջ հրովարտակ առնե– լով , սկսեց թագաւորից եւ կաթողիկոսից անկախ իշխել Երուսաղէմում : Եւ համար– եա այն օրից սկսւում է մի չարունակ կռիւ Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսի պատրիար– քութիւնների մէջ մի կողմից , իսկ Երու – սաղէմի եւ միւս կաթողիկոսարանների մէջ միւս կողմից : Այդ կռիւները դարե – րով տակն ու վրայ են արել աղգը , պատ – ճառել են նրան ահագին բարոյական եւ նիւթական վնասներ եւ դրաղեցրել են ժո– ղովրդին անհաչտ երկպառակութիւննե – րով : Պատրիարքները, կաթողիկոսները , իրենց փառասիրութիւնը եւ ընչաքաղցու– թիւնը յագեցնելու համար , յափշտակում էին միմեանցից աթոռներ , կռւում էին միմեանց հետ, իսկ ժողովուրդը մէջտե – ղում մաչում էր : Պատերազմական ծախ– քերը, որ արւում էին սուլթաններին ու մահմետական պաշտօնեաներին որպէս կաչառք ժողովրդին էին տուժել տալիս , ի հարկէ, եկեղեցական հանդանակութեան անունով :

Ես կը յիչեմ մի աղետալի անցք , որ պատահեց Քեօփրուլու Մուհամմէդ կոչ – ուած մեծ վէզիրի օրերում : Այդ այն ժա– մանակն էր , երբ Կ. Պոլսի Յունաց Բար – թենիոս պատրիարքը դատապարտուե – ցաւ իբրեւ Թիւրքաց կառավարութեան դաւաճան եւ իր պատրիարքական զահս – տով կախաղանի վրայ բարձրացաւ Բար – ման Դահու կոչուած տեղում :

Այդ միջոցին Կ. Պոլսի Հայոց պատ – րիարքի ընտրութեան համար մեծ խռովու– թիւն կայ ժողովրդի մէջ : Բերայի փա – ռասէր Թոմաս վարդապետը աչխատում էր պատրիարք լինել . ժողովուրդը չէր ընդունում : Նրա հակառակորդները դի – մեցին մեծ վէզիրին , խոստացան վճարել իւրաքանչիւր տարի 140 հազար ստակ , միայն թէ Թոմասը պատրիարք չլինի , այլ թոյլ տրուի ընտրել իրենց ցանկացած անձին : Այդ երբ տեսաւ Թոմասը , ինքը նոյնպէս դիմեց մեծ վէզիրի մօտ , խոս – տացաւ վճարել իւրաքանչիւր տարի 400 հազար ստակ , որ Բ. Դուռը իրեն հատատ– ւէ Կ. Պոլսի պատրիարք , այն նոր իրա – ւասութեամբ, որ Երուսաղէմի պատ – րիարքն եւս ենթարկուի իր իշխանու – թեան : Գումարի խոչորութիւնը հրա – պուրեց մեծ վէզիրին մերժել ժողովրդի պահանջը եւ Թոմասին սուլթանի բէրրա – թով հաստատել Կ. Պոլսի պատրիարք , այլեւ Երուսաղէմի պատրիարքի վրայ դե– րիչխանութիւն չնորհել : Թոմասը իր կա– չառքով դրաւած աթոռը պահպանելու համար չրջապատեց իր պատրիարքարանը մի խումբ թուրք զինուորներով , որոնց թոչակը ինքն էր տալիս , ամէն օր քսան քսակ արծաթ :

Թոմասի մի այսպիսի բռնակալութիւնը դրդեց ժողովրդի բարկութիւնը մի կող– մից, եւ Երուսաղէմի Ասատուածատուր պատրիարքի նախանձը միւս կողմից, երբ վերջինս տեսաւ , որ Թոմասը սուլթանի հրամանով իր վրայ դերիչխանութիւն ըս– տացաւ : (Դա մեր վերեւ յիչած միեւնոյն Ասատուածատուր պատրիարքն էր, որ եր – կու պղնձէ թակոյկների մէջ մոմի անու– նով թաղցրել էր ոսկին ու արծաթը) : Դա միաբանուեց Թոմասի հակառակորդների հետ, թուրք դրեցին, երդուեցան , ուխտ դրին , որ ամէն միջոցներ գործ դնեն Թո– մասին ոչնչացնելու համար : Կաչառքները չօգնեցին, որովհետեւ որքան դրանք էին տալիս, Թոմասը կրկնապատիկ աւելի էր տալիս : Մտածեցին մատնել Թոմասին, ամբաստանելով նրան որպէս քաղաքական յանցաւոր, իբր թէ նա «Ֆրանքների» հետ դաշնի յարաբերութիւններ ունի, տէ – րութեան դէմ որոգայթներ է լարում եւ– այլն : Մատնութիւնը հասցրեց նրանց ցանկացած նպատակին , եւ որովհետեւ Յունաց պատրիարքի անցքը դեռ նոր էր , կառավարութիւնը Թոմասին կալանաւո – րեց եւ դրեց մահապարտների բանտը :

Այդ միջոցին Թոմասի կուսակիցները յուսահատ կերպով թիւրքաց պաշտօնա – տարների դռներում դեղերում էին, ան– դին դումարներ էին ծախսում, որ մի կերպով ազատեն նրան : Բայց Թոմասի հակառակորդները աւելի ճարպիկ դուռ – եցան : Նրանք կաչառեցին մեծ վէզիրի փոխանորդ Սինան փաչային, եւ նրա ջ– տութեամբ, բանտի պահապանների ձեռ – քով, սուրճի մէջ թոյն խառնելով սպա – նեցին Թոմասին : Պատրիարքի մարմինը մի քանի օր մնաց անթաղ, բանտի դրան հրապարակի վրայ ընկած, յետոյ ձգեցին ծովը :

Դրանով չվերջացաւ խռովութիւնը : Երկար ժամանակ Թոմասի կուսակիցների եւ նրա հակառակորդների մէջ կռիւը չ– րունակւում էր : Վերջիններից բանտարկուեցան որպէս մարդասպաններ: Անդադար մինը միւսին ամբաստանելով կալանաւորել էր տալիս , եւ այդ աւելի չահաւէտ էր թիւրք պաշտօնատէրերին, որովհետեւ ամէն անգամ ահագին տա – նգներ ու կաչառքներ էին ստանում :

ՐԱՖՖԻ

(3 Շար.)

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՆԱՑԻ ՄԱՐԶԱԽԱՂԵՐՈՒ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՕՐ. ՄԱՐԳՕ ԱՆԱՆԵԱՆ.— Կոլխոզական «Սեւան» Միութեան անդամուհի (18 տարեկան):

Նախկին պասքէթպոլիստուհի, ծնած Նոյեմբերեան շրջանի Կողբ գիւղը: Աթլեթիզմը ընդգրկած է մարզիչ Ս. Ալեքսանեանի դրդումով, համեստ մասնակցութիւն մը բերելով Ալլավերդիի մէջ տեղի ունեցող զտմանց մրցումներուն: Քանի մը տարի ետքը՝ 1966ին պիտի դառնար Հայաստանի լաւագոյն մարզիկուհին:

1965ին Խորհ. Միութեան գունտ նետելու գպրոցական փոխ-ախոյենուհի, երրորդ նիզակ նետելու մէջ:

1966ին Անդրկովկասի ախոյենութեանց ընթացքին՝ 14 մ. 07ով կը հաւասարի Սեւրիքովայի պատկանող Հայաստանի գունտ նետելու մրցանիշին:

Հայաստանի Սպարտակիատներու ախոյենուհի գունտ նետելու մէջ 14 մ. 06:

«Հայկազ Սաֆարեանի Ե. Յուշատօնի» կրկնակի՝ գունտ (14 մ. 22) եւ նիզակ (47 մ. 96) նետելու ախոյենուհի:

Չերքասի քաղաքին մէջ Խորհ. Միութեան «կոլխոզական կրկնակի ախոյենուհի»՝ գունտ նետելու 14 մ. 98 (կոտրելով Սեւրիքովայի պատկանող Հայաստանի մրցանիշը) եւ նիզակ նետելու մէջ 48 մ. 20:

1967ին գունտ եւ նիզակ նետելու Հայաստանի ձմեռնային ախոյենուհի: Իր բախտը փորձելով նաեւ սկաւառակ նետելու մէջ:

Ուսանողուհի «Հայաստանի Ֆիզիքական կրթութեան ուսումնարանին» մէջ: Նոյեմբերեան շրջանի մարզական հրահանգիչ:

1966ի գունտ նետելու համեւրոպական պատանեկան դասակարգմանը մէջ կը գրաւէ երկրորդ տեղը, Օր. Թումմայէ ետք (Խորհ. Միութիւն 15 մ. 07): Իսկ համաշխարհային դասաւորման մէջ Ա. Կրահամ (Ամերիկուհի) 15 մ. 10, Բ. Թումմա, Գ. Մարգօ Անանեան: Նիզակ նետելու մէջ կը գերազանցէ Ֆրանսուհիները (Ժիւնիոր):

1967ի կանացի անդրանիկ արդիւնքներ: Օր. Անէեան (14 տարեկան) մէկ մ. 50, Հայաստան – Ազէրպէյճան պատանեկական մրցման յաղթական, Հայաստանի գարնանային ախոյենուհի յաղթելով Օր. Ս. Խըլղատեանի:

Օր. Սիւզաննա Նիկողոսեան Հայաստան Ազէրպէյճան մրցման մէջ հարիւր մեթրի յաղթական: Լենինկրատի մէջ՝ հինգերորդ, վաթսուն մեթրի Խորհ. Միութեան պատանեկական ախոյենութեանց մէջ 7″ 8ով (լաւ արդիւնք մը միջազգային տեսակէտով):

Օր. Լ. Ներսիսեան երկայնութիւն ցատկելու Հայաստանի գարնանային ախոյենուհի հինգ մ. 31:

Օր. Ֆայնա Մելնիկ Հայաստանի գարնանային ախոյենուհի գունտ 12 մ. 38 եւ սկաւառակ նետելու մէջ 45 մ. 43, կոտրելով Լիտվինովայի պատկանող Հայաստանի մրցանիշը:

ԼՈՂԱԼ.— 1941ին Հայաստանի բոլոր մրցանիշները կը պատկանէին Օր. Կ. Միրզոյեանի հարիւր մեթր 1′ 14″ 9, 400 մեթր 6′ 15″ 4, 100 մեթր կռնակի վրայ 1′ 31″ 8. 100 մեթր գորտաձեւ 1′ 37″ 5 եւ երկու հարիւր մեթր գորտաձեւ լողալ 3′ 32″:

Ըստ Մ. Մալումեանի Հայաստանի կիները հազար մեթրը կը լողային 16′ 47″ 6էն, այրերը 19′ 34″ 6:

Այդ թուականներուն աշխարհի լաւագոյն լուղորդուհին Ռ. Հըվեկըր անուն Տանըմարքացի Օրիորդ մըն էր, 14 կանացի աշխարհի մրցանիշներու հաւաքածոյով մը:

Բ. Աշխարհամարտէն ետք, յայտնուեցան Օրիորդներ Պալայեվա, Անահիտ Վարդանեան (հայրենադարձ՝ Եգիպտոսէն) եւն.:

1966ին Օր. Իրինա Բաբայեան Անդրկովկասի բժշկական համալսարաններու ազատ եւ գորտաձեւ ոճերու կրկնակի ախոյենուհի:

Հայաստանի մեծագոյն ախոյենուհին Օր. Սվետլանա Պրոխորովա «մարզական վարպետ» 15 տարեկան աղջիկ մըն է, 30 անդամ Հայաստանի զանազան ոճերու մրցանիշներ բարելաւած է, իր եղբայրները Վիթալի եւ Անաթոլի հեծելարշաւի «մարզական վարպետներ» են, վերջինը «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» մարզաթերթին թղթակից, նուրբ երգիծանքով համեմուած յօդուածներով:

Խորհ. Միութեան ջրացատկի մեծագոյն ախոյենուհին հանդիսացած է Օր. Թաթիանա Գարագաշեանց 1954ին Եւրոպայի «Աշտարակէ ցատկելու» ախոյեան եւ «Ողիմպիական ներկայացուցիչ» Մելպուռնի մէջ 1956ին:

ԹԵՆԻՍ.— Հայաստանի մեծագոյն ախոյենուհին հանդիսացած է Թամարա Աթանէսեան 1929 – 1951, Անդրկովկասի ախոյենուհի, 1931ին մարզիչ, 1936ին «մարզական վարպետ»:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Այս փաստը սակայն չի կարող մոռացել տալ այն խոշոր աշխատանքը, որ կատարել են Վիէննայի Մխիթարեանները, մասնաւորապէս «Հանդէս Ամսօրեայ» պարբերականը, մեր ժողովրդի խոր անցեալի պատմութեան, աշխարհագրութեան, հնաբանութեան, դրաբարի բազմակողմանի ուսումնասիրութեան բնագաւառում: «Հանդէս Ամսօրեայի» 80 տարիների հատորները հարուստ նիւթ կարող են մատակարարել ներկայ եւ ապագայ բոլոր պատմաբաններին ու բանասէրներին, լինեն նրանք Հայեր թէ օտարներ, որոնք նպատակ կ'ունենան զբաղելու հայ ժողովրդի պատմութեան ու մշակոյթի հարցերով:

Պ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի 26րդ Պատգմ. ժողովը գումարուեցաւ Յունիս 24ին, Շաբաթ օր, Վալանսի մէջ:

Ժողովի դիւանը կազմեցին հայրենակիցներ Ս. Ճերանեան եւ Յ. Կարապետեան, նախագահ եւ քարտուղար՝ Վալանսէն: Նախագահին հրաւէրով վայրկեան մը յոտնկայս լռութիւն պահուեցաւ, ի յարգանս մեզմէ յաւէտ բաժնուածներուն:

Մինչ այդ՝ հայրենակից Ս. Տէր-Մարտիրոսեան ներկայացնելով Կեդր. վարչութեան հրաժարականը, բարի գալուստ մաղթեց բոլոր պատգամաւորներուն:

Իւրաքանչիւր մասնաճիւղի լիազօրագիրը քննուեցաւ եւ վաւերացուեցաւ: Նախորդ Պատգմ. ժողովի ատենագրութիւնը կարդացուելէ ետք, լսուեցաւ մասնաճիւղերու տարուան մը նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան զեկուցումը: Ընտրուեցաւ քննիչ յանձնախումբ մը Կեդրոնական վարչութեան հաշիւները ճշդելու համար, Կ. Պօղօեան (Լիոն), Մ. Միրզօեան (Տէսին) եւ Մ. Ստեփանեան (Վալանս):

Կեդր. վարչութեան տարուան մը գործունէութիւնը գրաւոր ներկայացուց քարտուղար Ա. Աճէմեան, որ շեշտեց կեդրոնի եւ մասնաճիւղերու սիրալիր եւ կանոնաւոր փոխյարաբերութիւնը եւ Նոր Խարբերդի ու Ամերիկայի Գործատեղիին հետ գոյութիւն ունեցող կապին ամրապնդումը: Շնորհիւ բոլոր անդամներու եւ ի մասնաւորի Վալանսի երիտասարդ տարրին, մեր վարկն ու դիրքերը աւելի կ'ուժեղանան:

Բ. նիստին քննիչ յանձնախումբը տուաւ իր տեղեկագիրը եւ զեկուցաբերը յարգանք յայտնեց Կեդր. վարչութեան գանձապահ Խ. Խումարեանի, ճշգրիտ հաշիւներուն եւ յստակ գրութեան: Բոլոր ներկայացուցիչները թէ մասնաճիւղերու եւ թէ ալ Կեդր. վարչութեան գործունէութիւնը տուեալ պայմաններու մէջ գտան բաւարար եւ գոհացուցիչ:

Խօսք առաւ Պէյրութի մասնաճիւղի նախագահ Պ. Անթոյեան, որ ներկայիս Վալանս կը գտնուի եւ փափաք յայտնեց որ մեր շրջանը սատարէ կարօտ ուսանողներու տեղաւորման: Ժողովը որոշ գումար մը քուէարկեց ի նպաստ Պէյրութի, մի քանի ուսանողներ աւելի պահելու նպատակաւ:

Օրակարգի բոլոր հարցերը եւ ուրիշ առաջարկներ համերաշխութեամբ քննուեցան եւ գրեթէ բոլոր որոշումները տրուեցան միաձայնութեամբ: Վերընտրուեցաւ նախորդ Կեդր. վարչութեան կազմը ամբողջութեամբ, սպասելով երիտասարդներու պատրաստութեան: Երիտասարդներ՝ որոնց նուիրումը անսահման է:

Ժողովի փակուելէն ետք, պատգամաւորները հիւրասիրուեցան Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ խորոված ոչխարով եւ ձաւարով, հայրենակից Սիմոնեանի սրճարանին սրահը: Կերուխումի ընթացքին եղան երգեր եւ արտասանութիւններ: Մի քանի վայրկեանէն նուէրներով գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Կիրակի, 25 Յունիս, տեղի ունեցաւ Միութեան դաշտահանդէսը, Վալանսի մօտակայ ծառախիտ դաշտի մը վրայ: Հակառակ սաստիկ հովին, այս ձեռնարկը խիստ յաջող անցաւ եւ կատարեալ գոհացում տուաւ հոծ բազմութեան, շնորհիւ Վալանսի երիտասարդական կազմի հրակայ աշխատանքին, որ վեր է ամէն գովասանքէ: Երգ, պար, նուագ, բոլորն ալ սքանչելի: Մոռացումէ վախնալով չենք տար որեւէ անուն:

Խօսք տրուեցաւ հայ առաքելական եւ կաթողիկէ քահանաներուն եւ քաղաքապետութեան ներկայացուցիչ Պ. Փոմիէին եւ Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամուհիներ կը զրուցեն:

— Արիսը կ'ըսէ՝ թէ աշխարհի ամէնէն շնորհալի եւ ամէնէն հրապուրիչ աղջիկն եմ: Ի՞նչ կ'ըսես, ամուսնանա՞մ հետը, կ'ըսէ առաջինը:

— Ոչ: Աւելի լաւ է որ այդ տպաւորութեան մէջ ձգես զինք, կը պատասխանէ երկրորդը:

×

Երկու դասական ծոյլեր կը զրուցեն:

— Երազիս մէջ տեսայ՝ որ նաւու մը մէջ կ'աշխատէի եւ ծանր բեռներ կը վերցընէի:

— Կ'երեւի ատոր համար այդքան յոգնած երեւոյթ ունիս:

×

Լսեցի՞ր: Գէրեանը խենթեցեր է:

— Լո՞ւրջ կը խօսիս:

— Այո':

— Վերջերս, հազար Ֆրանք փոխ տուած էի: Կը յուսա՞ս որ վերադարձնէ:

— Չեմ յուսար: Չեմ կարծեր որ խենթութիւնը այդ աստիճան յառաջացած ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քօքօ եւ Պիպի իրենց արհեստին բերումովը միշտ մէջքերնին երկար պարաններ կը կապէին պէտք ունեցած ատեննին գործածելու համար: Երկու դաղտնի ոստիկանները անմիջապէս այդ պարանները քակելով՝ իրենց երկու որսերուն ձեռքերն ու ոտքերը աղէկ մը կապկրպեցին, մէյ մէկ թաշկինակ թխեցին բերաննին եւ տարին ըմպելիքներու դարակին տակը խոթեցին ու դարակին բարանն ալ աթոռներով ու սեղաններով աղէկ մը պատնէշեցին:

Մանօն ծունկի գալով տախտակամածին վրայ ծռեցաւ, ականջը գետնին տախտակներուն դպցուց եւ սկսաւ մտիկ ընել: Կ'երեւի թէ բաներ մը տեսած, բաներ մը լսած էր որ մատին ծայրովը սկսաւ ծակի մը մէջէն հողեր ու փոշիներ դուրս հանել եւ շրթունքները ուռեցնելով փչել ծակին վրայ ...:

Երկաթէ օղակ մըն էր տեսածը՝ որ այս անդամ փոշիներուն տակէն երեւան ելած ըլլալով կը փայլէր ...:

Մանօն մատը օղակին մէջ խոթեց եւ ունեցած ուժովը իրեն քաշեց զայն կամաց մը ...:

Մօտաւորապէս եօթանասուն քառակուսի սանթիմեթր մեծութեամբ կափուլ մը առանց շշուկի բացուեցաւ ...:

Այս կափուլը լուսամուտի մը պէս գետնափորի մը վրայ կը բացուէր ...:

Մանօն ծռեցաւ եւ գետնափորը աչքէ անցուց ...:

Գաղտնի ոստիկանուհին հազիւ երկիւղալի աղաղակ մը կրցաւ խեղդել կոկորդին մէջ... եւ վախէն դողդղալով մաղ մնաց երեսին վրայ պիտի իյնար, բայց Քօքօ եւ Պիպի վրայ հասնելով զայն բռնեցին եւ կափուլին քովէն ասդին քաշեցին:

Արդեօք Մանօն ի՞նչ տեսած էր ...:

Ֆրանսուա Վիտոքի կինը իր բոլոր ուժերը ի մի հաւաքելով, կափուլը կամաց մը դոցեց եւ ոտքի ելլելով, դողդոջուն ձայնով մը ըսաւ իր ընկերներուն:

— Ետեւէս եկէք, ետեւէս եկէք, ոհ, շատ ուշ մնացեր ենք ...:

Եւ Մանօլիին սնտուկը հետերնին առնելով երեքը մէկ կապելայէն դուրս խուժեցին:

ՈՒՐ ՎԻՏՈՔԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

Արեւորդիներու գաղտնի որջին մէջ Վիտոքի դատավարութիւնը պիտի սկսէր ...:

Արիսթօ, իր անպարտելի թշնամիին առջեւ ոտքի կեցած, դատաւորի մը հանդամանքը տալով ինքզինքին ըսաւ.

— Անուննիդ Ֆրանսուա Վիտոք է եւ հանրային ապահովութեան տեսուչն էք, այնպէս չէ՞:

Գաղտնի ոստիկանը պատասխան չտուաւ:

— Պատասխան չտա՞ք, ինչո՞ւ կը լռէք:

— Ինչ որ պիտի ընէք ըրէք, ի՞նչ հարկ կայ ասանկ ծիծաղելի ձեւակերպութիւններու... կարծես թէ իրաւ դատարանի մը մէջն ենք: Արդէն մահուան դատապարտած էք զիս, աղէկ, ի՞նչ կեցեր էք, մեռցուցէք ...:

— Չէ, մենք ատանկ ստիպողական գործ չունինք, կամաց կամաց ..., պատասխանեց Արեւորդիներու թագաւորը: Առաջ սանկ քիչ մը չարչարենք ձեզ որ հասկընաք..., նայինք աղէ՞կ բան է եղեր մեր ընկերները անդիի աշխարհ զրկելը ...: Ատեն մը կատուն դուք էիք, մենք ալ մուկ էինք ..., հիմա դերերը փոխուած են... կատու մնալ չուզեցիք եւ մուկի մը պէս ինքզինքնիդ ծուղակը ձգեցիք ...: Էհ, ինչերնո՞ւս պէտք ..., յանցաւորը դուք էք ...: Գիտէ՞ք, պարոն Վիտոք, մեզմէ քանի հոգիին գլուխը կերաք, հազարը քիչ է ...: Մենք ալ մեր կողմէ անոնց վրէժը պիտի առնենք ձեզմէ, անանկ մէկ հարուածով չենք մեռցներ ձեզ, մի վախնաք, սանկ քիչ մը միսերնիդ պիտի փետենք, քիթերնիդ պիտի կտրենք, ականջներնիդ պիտի փրցնենք, աչքերդ պիտի փորենք, բերաննիդ պիտի պատռենք: Արեւորդիներու թագաւորի հանդամանքովս, Վիտոք, ձեզ կը դատապարտեմ հաւատաքննութեան, չարչարանքով պիտի մեռնիք: Մեր թշնամիները ասանկ կը մեռցնենք մենք ...:

Վիտոք այս խօսքերէն բնաւ չազդուեցաւ:

Բայց գիտէր թէ վերջը եկած էր ... գիտէր թէ Արեւորդիներու թագաւորին ըսածները պարապ սպառնալիքներ չէին եւ գիտէր թէ անոնց օրէնքը ատ էր ..., մատնիչը մեռցնել չարչարելով:

Գիտէր թէ այդ թշուառականները իր թեւերն ու ոտքերը իրարու ետեւէ սղոցելով պիտի կտրտէին, գիտէր թէ աչքերը պիտի փորէին եւ քիթը պիտի կտրէին, գիտէր թէ մազերը փունջ փունջ պիտի փեթռտէին եւ ականջները քաշելով պիտի փրցնէին. արդէն իր մէկ քանի պաշտօնեաները անոնց ձեռքը իյնալով նոյն ճակատագիրը չէի՞ն ունեցած, Փարիզի կոյուղիներուն մէջէն քիչ մը քի՞չ գաղտնի ոստիկաններու մարմիններ, թեւեր եւ ոտքեր գտնուած էին:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՈՒՐԲԱԹ , ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

×

Կիրակի օր, (Յուլիս 16) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ժընեւ Այցելութեան առթիւ, Կայանի տղաքը կ'առաջնորդուին Ժընեւ ներկայ ըլլալու համար Հայրա – պետական պատարագին, զոր Վազգէն Կաթողիկոս կը մատուցանէ Կիրակի առաւօտ Ժընեւի Սէն – Փիէր Մայր Տաճարին մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Խաչատուր Յովհաննէսեան կը ծա – նուցանէ թէ հոգհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (9 Յուլիս) Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ իր ողբացեալ կնոջ՝

ՄԱՐԳՐԻՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Տիրատուրեան), մահուան քառա – սունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր – Գալուստ – եան (Շաւիլէն) տասը ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման , Տիկին Փա – ռանձեմ Տօլմաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽ. ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի համար քանի մը տեղ մնա – ցած է : Արձանագրութեան համար դիմել Կապ. Խաչի գրասենեակը, Շաբաթ ժամը 15էն 19 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շր. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ .—

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի եւ շրջաններու բո – լոր մասնաճիւղներու անդամուհիները , այս Շաբաթ (8 Յուլիս) իրիկուն ժամը 20·30ին Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլ – լայ Հ. Օ. Մ.ի ներկայացուցիչը :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լազեան եւ Նոր Սերունդի Դրօ խումբե – րուն :

16 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսինի Հայութեան ծանօթ գեղատեսիլ պուրա – կին մէջ :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին , սիրուն անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Անձրեւի պարագային նոյն օրը կէսօրէ ետք խնջոյք Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան » կո – միտէին , տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին , Կիրակի օր Փոն տը Շէրիւի, ծանօթ զո – վասուն պուրակին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շը – տէն տը լա Ֆոռէ) : Անձրեւի պարագա – յին Յուլիս 30ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին :

×

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ըս – տացաւ հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Յրթ. Սանթուր – եանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

Պ. Պ. Փօլ Գազան 50ֆրանք, Ս. Քէպէ – ճեան քսան, Տէր Կարապետեան եղբարք քսան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Փիրանեան տասը եկեղեցիին, իսկ Տէր եւ Տիկին Շ.Փիրան – եան քսան Կապ. Խաչին եւ քսան Աղքա – տախնամին, Տէր եւ Տիկ. Վ. Փիրէնեան քսան ծերանոցին, Տորումեան եղբարք 20 Առաջ. եւ քսան Աղքատախնամին, Յ. Էս – կիճեան հինգ Առաջ. եւ հինգ Աղքատախը – նամին :

×

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհա – կալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ նուիրա – տուներուն, որոնց նուէրներով պատրաս – տուեցաւ եպիսկոպոսական պատարագի սպիտակ եւ արժէքաւոր համազգեստը, իր ամբողջական կազմուածքներով : Շնորհա – կալութիւն նոյնպէս Տիկիններ Ն. Զավ – զավաթճեանի, Մ. Լուսարարեանի եւ Ա. Թէրզեանի, որոնք անձնուիրաբար ըս – տանձնեցին այս գեղեցիկ համազգեստին կարելն ու զարթարելը, իսկ Պ. Կ. Արութ նուիրեց ու զետեղեց Զաթալ Թագի ոսկ – եայ խաչերը :

Տիկիններ Զ. Մանուէլեան 150, Ա.Փա – փազեան եւ Պ. Սողոմոնեան 100ական , Պաղտատ Տէրտէրեան 90, Պարաքեան 60, Փ. Տէր – Մարգարեան, Հ. Աղնաւորեան, Սիսակեան, Իսկուհի Մանաճեան, Ա. Շա – հում, Միքայէլեան եւ Պէյատրիս ու Քը – րիստիան Պաժան քոյրեր 50ական ֆր. : Ա. Տէր – Մարտիրոսեան, Գիւլպաստրեան 40ական, Շ. Նազարէթեան 30, Պ. Պ. Նա – զարէթեան, Տիկիններ Գասպարեան, Հա – ճի Աւետիսեան, Զ. Մարկոսեան, Կ.Պըճ – եան, Ա. Չէքէրեան եւ Անսուրեան 20ա – կան : Ա. Միրաքեան, Թ. Գույումճեան 15ական, Մայր Ճընտիկեան, Տիկնայք Գազանճեան, Ս. Կորկեան, Ա. Կարա – պետեան, Մ. Թոմաեան, Ա., Ա. Տէմիր – ճեան, Լ. Խըտրեան, Հ. Մանօեան, Կիւր – ճեան , Կոստօլեան, Մ. Արթինեան, Չէօրէքճեան, Մարաշլըեան , Մ. Պէտիկ – եան, Համբարձումեան, Փ. Ինճէ – թէր – զեան, Հ. Արապաճեան, Ն. Տէտէեան , Ա. Սարգիսեան, Հ. Մոմճեան, Ս. Ա – հարոնեան, Ա. Անդրէասեան, Տ. Գէս – տէքեան, Պ. Պ. Ն. Մանուէլեան, Մ. Մերտինեան, Մ. Քէօշկերեան եւ Ե. Նալ – պանտեան տասնական ֆրանք :

Տիկիններ Մ. Ճընալեան, Ա. Մարգար – եան, Ռ. Միրաքեան, Հ. Տատի , Հ. Մա – րալեան, ոմն եւ Պ. Յ. Տովազեան 5ա – կան ֆրանք : Իսկ Խալիզայի պատրաս – տութեան նուիրած են Տիկիններ Զ. Մա – նուէլեան եւ Հ. Նիկողոսեան 50ական : Լ. Խըտրեան, Համբարձումեան 10ական, Նիկողոսեան եւ Սարգիսեան գերդաստա – նաց հոգիներու յիշատակութեան առի – թով, Տիկիններ Մ. Արութեան, Ա. Սի – մոնեան, Աճէմեան, Ե. Մինասեան, Ա. Սիմոնեան տասնական, իսկ Բ. Քէլէեան հինգ ֆրանք :

×

Վարդավառի Կիրակին, 2 Յուլիս՝ Ե – պիսկոպոսական պատարագաւ, Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել տը – ւաւ, վարչութեան երկարամեայ եւ գոր – ծօն անդամ ողբ. Շ. Տիրան Թէքէեանի մահուան քառասունքի առթիւ : Ի յար – գանս ողբ. ընկերոջ վարչութիւնը խըմ – բովին իրենց ներկայութեամբ յարգեցին ողբացեալի յիշատակը :

Այս առթիւ վարչ. ատենապետ Պ. Ա. Ջրբաշեան յիսուն ֆր. նուիրեց եկեղե – ցիին : Պ. Շ. Տիրան Թէքէեան չէ մոռցած իր կտակի պատրաստութեան բաժնին մէջ տեղ տալ նաեւ իր շատ սիրած Մայր եկե – ղեցիին, կտակելով 5000 ֆրանք :

Վարչութիւնը իր երախտագիտութիւնն ու շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այս ազնիւ մտածումին եւ ժէստին համար :

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

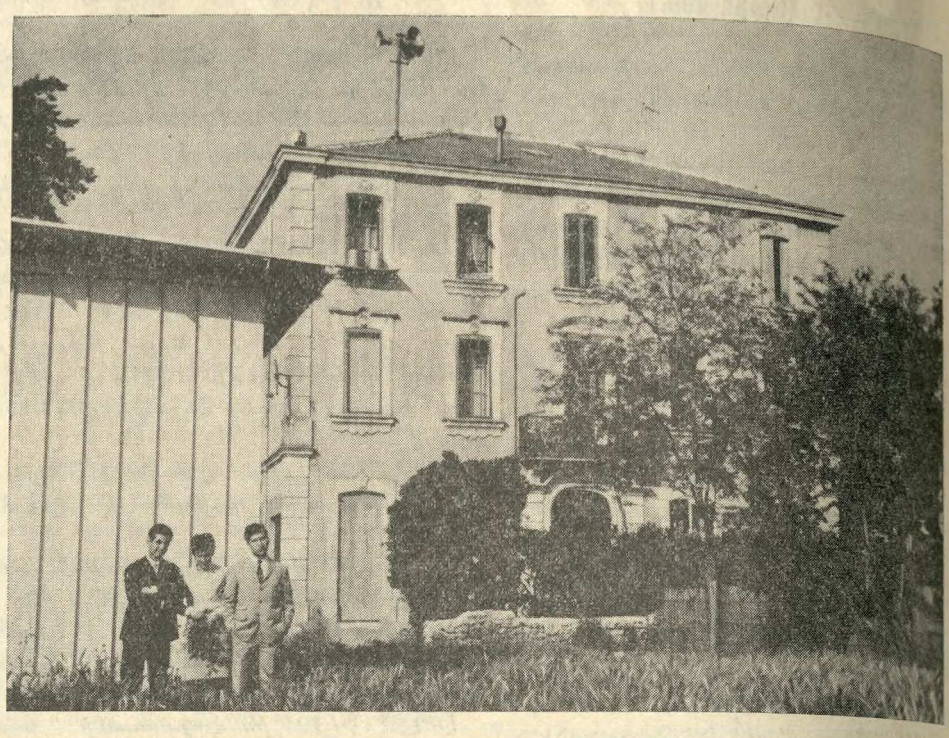

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիա – մանթօ» խումբը կը կազմակերպէ դաշտա – հանդէս մը, այս Կիրակի «Սէն Մօրիս տը Պենօ»ի դաշտին մէջ :

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակ – ցութեան, 9 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, «Թէսիէ» զով ծա – ռաստանին մէջ՝ Շըմէն տը լա Ֆոռէ :

Հայկական երգեր, արտասանութիւն – ներ, շատ հաճելի անակնկալներ եւ զա – նազան խաղեր, ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ :

Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գըտ – նէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ :

Փոխադրութեան միջոց.— *Հաւաքուիլ նպարավաճառ Պր. Պարսամեանի խանու – թին առջեւ, առաւօտեան ժամը 11ին եւ 14ին :*

Անձրեւի պարագային՝ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 16 Յուլիս, նոյն վայրին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խում – բի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սո – վորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օ – րակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հր – աւիրէ Լանսէյի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այսՇաբաթ ժամը 21ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մին – չեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի գրասեն – եակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միու – թեան, կազմակերպուած է դաշտահան – դէս մը, այս Կիրակի ամբողջ օրը, (Փոնթ Էվէք) պաղ աղբիւրին եզերքը , Պ. Հ. Տէրտէրեանի տան կից պուրակին մէջ :

Վիէնի Հայերուն առիթ մը եւս, հաճե – լի մթնոլորտ մը ապրելու, ազգային տոհմիկ երգերով, պարերով :

Առատ պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված :

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Հրաւիրուած՝ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրո Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարա – նին առջեւ) դէպի Ժընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէս (ճաշ) : Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ :

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան շէնքը, պտոյտ լիճին վրայ, Լօզան եւլն. :

Իրիկունը գաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կա – թողիկոսի :

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի : Պատարագ Կա – թողիկոսին ըողմէ Սէն – Փիէր Մայր Տա – ճարին մէջ :

Ճաշ :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 Ֆր.

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ. Էտուար Ճէզիրեան :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 9
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 9 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10957 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.957

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Ա.

Ահա՛ նոր բառ մը, որուն հեղինակն է Մուսա Փրէնս, փաստաբան Պէյրութի եղեռնադատ եւ վերաքննիչ ատեաններու եւ մասնագէտ ոճրային հարցերու :

Լիբանանցի իրաւաբանը Փարիզ եկած է մասնակցելու համար ցեղասպանութեան կանխարգելիչ՝ միջազգային երկրորդ համաժողովին, որ տեղի կ՝ունենայ ամսոյս 10էն 14 Փարիզի Արդարութեան պալատին մէջ, հովանաւորութեամբ դատական նախարարին եւ մասնակցութեամբ իրաւաբանական եւ բժշկական կարգ մը կազմակերպութեանց :

Ինչպէս գրած ենք, համաժողովին կը մասնակցին զանազան երկիրներէ պատգամաւորներ — իրաւաբան, բժիշկ, փիլիսոփայ եւ փաստաբան :

Համաժողովը սկզբունքով գիտական հանգամանք ունի, քաղաքական չէ : Սակայն «ցեղասպանութիւն»ը հետեւանք է քաղաքականութեան մը :

Ու կ՝ենթադրենք, որ խօսք առնող մասնագէտները իրենց տեղեկագիրներուն մէջ ծանրանալով հանդերձ ցեղասպանութեան պատմական, իրաւական, իմաստասիրական, հոգեբանական, բարոյախօսական, դատական, ընկերաբանական եւ մանկավարժական գիծերուն վրայ, ինքնաբերաբար պիտի շեշտեն նաեւ անոր քաղաքական բնոյթը :

« Ցեղասպանութիւն » բառը ստեղծուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտէն ետք՝ յատկանշելու համար Հրեաներու ջարդը Նացի Գերմաններու կողմէ :

Տարակոյս չկայ, որ Փարիզի ներկայ համաժողովին մէջ ալ պատգամաւորները ամէնէն աւելի պիտի անդրադառնան հրէական ցեղասպանութեան, որուն շուրջ անհամար գրքերհրատարակուած են ամէն լեզուով :

Բարեբախտութիւն մըն է, որ ձայն մըն ալ պիտի բարձրանայ համաժողովին մէջ պարզելու համար առաջին ցեղասպանութիւնը, որ գործուեցաւ Թուրքիոյ մէջ հայ ժողովուրդին հանդէպ :

Հայերու անկեղծ բարեկամ լիբանանցի փաստաբան Մուսա Փրէնսի ձայնն է, որ պիտի լսուի Փարիզի արդարութեան պալատին մէջ, պաշտպանելու համար աշխարհի մեծերէն անիրաւուած արդար դատ մը : Խարանելու համար ցեղասպանութիւն մը, որ անպատիժ մնացած է :

Մեր բարեկամը իր ազնիւ կնոջ՝ Տիկին Մարի – Անժ Մ. Փրէնսի աշխատակցութեամբ պատրաստած է Ֆրանսերէն լեզուով ընդարձակ հատոր մը Հայասպանութեան մասին, որ լոյս պիտի տեսնէ յառաջիկայ տարի, եթէ հեղինակները կարենան գտնել բաւարար թիւով բաժանորդներ՝ հոգալու համար տպագրութեան ծախքերը (Ֆրանսայի համար հատորին գին նշանակուած է 50 Ֆր.) :

Մինչ այդ Մուսա Փրէնս իր ծախքերով երեք հազար օրինակ տպել տուած է եւ ձրի կը ղրկէ միջազգային պետական ու մտաւորական կարեւոր դէմքերու՝ հրատարակելի մեծ հատորին Ներածութիւնը, բաղկացած հարիւր էջէ, որ ընդհանուր գիծերու մէջ կը ներկայացնէ Հայասպանութիւնը, պատմական անժխտելի փաստերով :

Այս գրքոյկն է, որ հեղինակը կը ներկայացնէ համաժողովին, անկէ օրինակներ տրամադրելով բոլոր պատգամաւորներուն :

Գրքոյկի կողքին վրայ տպուած է տեսարան մը հայկական ջարդերէն : Իսկ բընագրէն առաջ մեծատառ հրատարակուած է հրէշ Թալէաթի 16 Սեպտ. 1915ի հրամանագիրը Հայերու բնաջնջման մասին՝ ուղղուած Հալէպի կուսակալին :

« Կուսակցութիւնը (ՃԷմիյէթ) որոշած է ամբողջովին բնաջնջել Թուրքիոյ Հայերը ... Ոչ մէկ բացառութիւն պէտք է ընել տարիքի ու սեռի, եւ ո՛չ մէկ խղճահարութիւն » :

Անմիջապէս ետք կ՝աւելցնէ Հիթլերի 22 Օգոստոս 1939ի հրամանագիրը անխընայ ջարդելու համար Լեհաստանի բոլոր այրերը, կիներն ու երախաները : «Ի վերջոյ այսօր ո՞վ կը յիշէ Հայկական ջարդերը» :

Կ՝արժէ աւելի ծանօթանալ գրքոյկի բովանդակութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ

Պոլսոյ Թրքական թերթերը կը գրեն թէ Թուրք զինեալ ուժերուն հրաւէրով, Թուրքիոյ մէջ շրջապտոյտի ձեռնարկած լրագրողները ընդունուած են Անգարայի մէջ Ընդհ. Սպայակոյտի Բ. նախագահ Զօր. Թէֆիք Թուլկայի կողմէ : Ընդհանուր Սպայակոյտի նախագահութեան մէջ սարքուեցաւ «պրիֆինկ» մը :

Այս առթիւ լրագրողներուն հաղորդուեցաւ թէ ռուսական ցամաքային բանակին մարդկային ուժը 2,5 միլիոն է : Հրասայլերը մեքենայացուած ուժերը, հետեւակազօրքը, անկարգելաւոր միաւորները հաշուելով 140 զօրաբաժնի տէր են : Օդուժը 11 հազար օդանաւ կը հաշուեն : Ասոնց եօթը հազարը որսորդ, 1500 ռըմբաձիգ օդանաւ : Արբանեակ երկիրներն ալ 2500 որսորդ օդանաւ ունին : Ռուսական հրթիռի արձակավայրերը չորս հազար քիլոմեթր տարողութիւն ունին : Շեշտուեցաւ նաեւ որ ռուսական ծովային ուժերը, Ամերիկայէն ետք երկրորդ կը հանդիսանան : Չորս հարիւր ընդծովեայ, հարիւր թորփիլահալած, 15 յածանաւ եւ 1500 փոքր նաւ ունի :

« Պրիֆինկի» ընթացքին, թրքական զինեալ ուժերուն մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տրուեցան .— Ցամաքային ուժերը 17 զօրաբաժինէ կը բաղկանան : Ծովային ուժերը կը բաղկանան 10 թորփիլահալածներէ, տասը ընդծովեայէ եւ 90 այլ մարտանաւերէ :

« ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՈՒԻՆԸ » ...

Պոլսոյ Թրքական թերթերը լեցուած են թղթակցութիւններով, որոնք կը պատմեն թէ ծանր հալածանքներու ենթարկուած են Թուրքերը Թրակիոյ մէջ : Նոր գործ եւած է Թուրք թերթերուն համար : «Աքշամ» իր կարգին կը զգուշացնէ Յոյները, գրելով թէ արկածախնդրութիւնները ելք չունին եւ «այս արարքներէն ամէնէն աւելի կը տառապին ու կը նեղուինԹուրքիա ապրող Յոյն հայրենակիցները : Յունաստան եւ Հելլէնները, որոնք անընդհատ « կը տաքցնեն » եւ մեր երեսին կուտան 6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերը, — դառն պատահար մը՝ զոր Թուրք ազգը իւրացուցած չէ երբեք, — Թող գիտնան, թէ Թուրքիոյ մէջ անգամ մըն ալ այդպիսի յարձակում մը պիտի չգործուի յոյն հայրենակիցներուն դէմ : Բայց եթէ շարունակուին անմարդկային վերաբերումները Արեւմտեան Թրակիոյ մեր ազգակիցներուն դէմ, եւ դաշնագրի տրամադրութիւնները բռնաբարուին, Հելլէնները իրենց դէմ «կոյր փոխադարձութիւն »մը չէ որ պիտի գտնեն, այլ թրքական սուինը, որ իրենց պիտի յիշեցնէ Լոզանի Դաշնագրին պայմանները : Պէտք չէ որ համբերութեան բաժակը յորդի » :

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Զէքի Գօնուրալփ ընդունած է Անգարայի Հելլէն դեսպանը, Տէլիվանիս, որ նախարարութեան պաշտօնատունէն մեկնած պահուն ըսաւ լրագրողներուն. — «Արեւմտեան Թրակիա ապրող Թուրքերու մասին ձեր հրատարակած լուրերը չափազանցութիւն են եւ իրողութեան չեն համապատասխաներ : Ձեր կարծածին պէս Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը դժնդակ կացութեան մը մատնուած չեն : Մի մոռնաք որ Զօրավար Փաթաքոս եւ Գասըմ Կիւլէք այս մասին տեսակցութիւն մը ունեցան Աթէնքի մէջ» :

ՍԵԻ ՊՍԱԿՆԵՐ ԴՐՈՒԱԾ ԵՆ

Անգարայի մէջ, Թուրք ուսանողական կազմակերպութիւններ սեւ պսակներ դրած են Յունաստանի եւ Իսրայէլի հիւպատոսարաններու սեմերուն վրայ :

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԿՌԻԻ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Երեւանի ձայնասփիւռը Էրզրումի ձայնասփիւռին հաղորդումները խափանելուն հետեւանքով արտաքին նախարարութիւնը Մոսկուայի մօտ դիւանագիտական ձեռնարկ ըրաւ :

Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատարները յայտնեցին թէ կ՝աշխատուի վերջ տալ Էրզրումի եւ Երեւանի ձայնասփիւռի հաղորդումներուն խաչաձեւումին :

Ո՞Վ Կ՝ՈՒԶԷ ԵՐԹԱԼ ԹՈՒՐՔԻԱ

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ ամէնէն աւելի տարածուած թերթերէն մին, Տոյչէ Մարք, կը գրէ .—

« Թուրքերը կ՝ըսեն թէ զբօսաշրջիկներու համար մեծ ապագայ կը խոստանայ իրենց երկիրը եւ կը պնդեն թէ, 1970ին, Իտալիայէն եւ Սպանիայէն ետք, ամէնէն շատ զբօսաշրջիկ ընդունող երկիրը պիտի ըլլայ Թուրքիան :

Մեր պատասխանն է. — Առաջ Աստուած ...

Մեր կարծիքով, սակայն, Թուրքիա երբեք չի կրնար զբօսաշրջիկներու նման խուժում տեսնել, ոչ անշուշտ սղութեան պատճառով :

Կը յանձնարարենք, Թող Թուրքիա երթան .—

1.— Խելքը կարճ, դրամը շատ ու զօրաւոր ջիղ ունեցողները :

2.— Իրենց բնական պէտքը կկուզ ըրած կատարելու ընդունակ մարդիկ :

3.— Ով որ կրնայ սպասել խցուած խողովակներով լուացարաններու մէջ կաթիլ կաթիլ ջուր վազող ծորակներու առջեւ :

4.— Ով որ կրնայ պառկիլ պանդոկներու մէջ, սաւաններու վրայ, որոնք գործածուած են նախապէս քանի մը ճամբորդներու կողմէ :

5.— ով որ չի վախնար ելեկտրական մերկ թելերէ :

« Հուրիյէթ » թարգմանաբար հրատարակելով այս յօդուածը կ՝ըսէ թէ Գերմանները պիտի վարանին երթալ Թուրքիա :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ԺԸՆԵԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը Ուրբաթ օր հետեւեալ հեռագիրը ստացաւ Էջմիածնէն.

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Յուլիսի տասին մեկնում է Ժընեւ պաշտօնական այցելութեան Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի հրաւէրով : Ապա Վեհափառ Հայրապետը լինելու է հայ համայքի հիւրը բաշխելու օրհնութիւններ հաւատացեալ զաւակներին :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետական Խորհուրդը մերժեց կառքերու վճարովի կայքը, զոր կ՝առաջարկէր ոստիկանապետը : Թաքսիներուն համար որոշուեցաւ մեկնումի սակագինը 1·50էն 1·90ի բարձրացնել եւ 800 նոր թաքսիներ հրապարակ դնել ինչ որ որեւէ ձեւով չի գոհացներ թաքսի վարողները : Միւս կողմէ երկու նոր որոշումներ տրուեցան արտասահման անցնող Ֆրանսական կառքերուն համար : Օգոստոս 7-էն սկսեալ պէտք է բարեփոխել «ազգութեան » ցուցատախտակը որ կը դրուի կառքին ետին, այլ խօսքով ԷՖ գիրը (Ֆրանսա) ասոր չափերը պէտք է ըլլան 175 միլիմեթր 115ի վրայ, սեւ ճերմակի վրայ : Արգիլուած են, յետ այսօրիկ, Է – ԻԻ – ԷՌ (Միացեալ Եւրոպա) կարբ ՊԷ ԶԷՏ ԱՇ (Պրբթաներ) ցուցանշանները :

ՔՈՆԿՈՅԻ կացութիւնը միշտ շփոթ է բայց կը թուի թէ Մոպութու վերագրաւած է Պուքավուն եւ կարգ մը վարձկաններ փախած են :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը դիմում մը ըրած է Թէլ – Ավիվի Արտաքին նախարարութեան մօտ, Ֆրանսական հաստատութեանց քանդումին առթիւ : Արդարեւ Իսրայէլեան դրաւեալ ուժերը քանդած են հին Երուսաղէմի մէջ Ֆրանսացի մայրապետներու վանքը (աւերակ եւ ամայի) եւ այդ քանդումը ուժանակով հսկայ վնասներ պատճառած է դրացի Ֆրանսական չէնքերուն ինչպէս Սէն Լուի հիւանդանոցը եւ Ֆրէռներու վարժարանը : Ֆրանսա կը ցաւի որ այդ գործողութեան ձեռնարկած են առանց հարկ եղած նախզգուշական միջոցները ձեռք առնելու եւ հատուցում կը պահանջէ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ եւ Տիկին Պիտօ տեսակցութիւն մը տուած են պրազիլեան օրաթերթի մը, որու ընթացքին Տիկին Պիտօ շեշտած է.— «Ամուսինս երբեք յանցաւոր չէ նը կատուած, ոչ իսկ դատուած : Ի՞նչպէս կարելի է ներում խնդրել երբ չենք գիտեր անգամ թէ ի՞նչ է իր ոճիրը : Զինքը միայն ամբաստանեցին, բայց չդատեցին» : Անդրադառնալով Պրիւսէլ փոխադրութեան, նախկին վարչապետը ըսած է.— «Պրիւսէլ Եւրոպայի մայրաքաղաքը դարձաւ, հիմա որ Հասարակաց Շուկայի եւ Ատլանտեան կազմակերպութեան կեդրոնատեղիները հոն են » :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ քաղաքացիական պատերազմ սկսած է եւ զոհերուն թիւը ժամէ ժամ կ՝աւելնայ :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ կացութիւնը միշտ ծանր է : Ամերիկեան ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ Զօր. Ուեսթմորլանտ նոր ուժեր կ՝ուղէ Մք. Նամարայէն : Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ անհետացած է օդային բանակի զօրավարը :

ՈՍԿԱՆԻ ԳՈՐԾԸ

Կար ու չկար ...

Արեւահար անապատին մէջ Պամբոյ կ'ողբար անդադար, կ'աղօթէր ու կ'ողբար, Աստուծոյ շնորհած օրերը Աստուծոյ վերընծայելով, միշտ տխուր եւ այնքան տխուր որ «ոչ ոք ուրեք ետես զերեսս նորա ժպտեալ»: Դեւերը խօսք մէկ ըրին, «կամեցան ծիծաղեցուցանել» զայն ան-պայման: Խոշոր կառք մը բերին, առջեւը երկու հաւ լծեցին եւ սկսան պոռալ.

— Հա՛ քարշեցէք, հա՛ քարշեցէք :

Արդարեւ յաջողեցան եւ Պամբոյ խընդաց :

— Ո՛հ, ո՛հ, Պամբոյ ժպտեցաւ, Պամբոյ ժպտեցա՛ւ, ըսին ու «պարս կապեցին, ծափէին եւ երգելով ասէին. ո՛հ, ո՛հ, Պամբոյ ժպտեցաւ» (Վարք Հարանց, Բ. 150):

Պէտք է զուարթացնել ժողովուրդները եւս, ժամանակ առ ժամանակ, Պատմութեան կառքին լծելով ոչ թէ եզը, ցուլը կամ ...

Պատմութիւնը պատմութիւն է, սակայն: Խանդավառութիւն ստեղծելու համար կամ այլ նպատակով՝ դուք ճի՞շդ կը համարիք անդամատել պատմութիւնը, կառքին կամ ե'զը պակաս, կամ առջեւի անիւը :

Օրինակ, ընդունելի չէ ամբողջ ազգին մեծարանքին եւ պարծանքին առարկայ դարձնել Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն տպագրութեան 300ամեակը՝ նուազեցնելով հայկական տպագրութեան ըսկըզբնաւորութեան պատմական նշանակութիւնը, ստուերի մէջ թողլով փայլուն թուական մը :

Այդպէս եղաւ, սակայն:

Լաւ գործ է կատարուած անշուշտ, Աստուածաշունչ Մատեան է տպագրուած եւ ուրիշ գիրքեր, բայց ելլել եւ այդ ձեռնարկին վարիչը այնքան բարձրացնել եւ հաւասարեցնել... Մեսրոպ Մաշտոցի, փորձը կը դառնայ հիփէրպոլ մը որ ինծի կը յիշեցնէ Կորիւնի կատակը, Հացեկաց գիւղին վարդապետն ու Եբրայեցի Մովսէսը իրարու նմանցնելու ճիգը : Վերջապէս մե՛ծ է տարբերութիւնը ընդմէջ գիր ու գրականութիւն ստեղծելու հրաշքի մը և ձեռագիր մը տպագրելու ձեռնարկի մը:

Ճչանակ կոչուած մեր մամուլն ալ ուրիշ բան չբրաւ, եթէ ոչ՝ գրել ու գրել բայց ոչինչ ըսել :

Հայկական տպագրութեան սկզբնաւորութենէն մէկուկէս դար ետքը՝ Հայոց պատմութեան պալատէն ներս մուտք կը գործէ Ոսկան վարդապետ, տպագրութեան յանձնելով հայերէն առաջին Աստուածաշունչ Մատեանը: Բայց ճչանակը չկրցաւ ներկայացնել իր անձն ու գործը : Լաւ յօդուածներ երեւցան անշուշտ : Ատոնց մէջ կը նախընտրեմ Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի ուսումնասիրութիւնը, զոր կը հրատարակէ «Բազմավէպ» :

« Բազմավէպ »ի այս թիւը (1966, Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր) մեծ մասամբ նուիրուած է Ոսկան վարդապետի գործին, — նամականին, Կորիւնի գրքոյկին լատիներէն թարգմանութիւնը, Մաշտոցի հրատարակութիւնը, մանաւանդ «Քերականական ըմբռնումները» եւ յաւելուածաբար «Ոսկանի Աստուածաշունչի լեզուն», (այս վերջին ուսումնասիրութիւնը ստորագրած է Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեան):

Շատ բան սորվեցայ այս ուսումնասիրութենէն :

×

Առանձին նիւթ է քննութեան ենթարկել Ոսկանը իբրեւ անհատ, իբրեւ վարդապետ, իբրեւ գործի մարդ, հետաքրքրական, այլ սակայն զանց կ'առնեմ, աւելի համով, ինծի աւելի հաճելի դտնելով Ոսկանի Աստուածաշունչ Մատեանի լեզուական քննութիւնը :

Ըստ Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեանի՝ լատինաբանութիւնը ժանդի նման կը խոցէ Ոսկանի հրատարակած Աստուածաշունչ Մատեանի լեզուն : «Ըսողներ կան, կը գրէ Հ. Ներսէս, թէ Ոսկան, իր տպագրական գործունէութեան ընթացքին, դիտմամբ ընդգրկեց լատինաբանութիւնը, Եւրոպայի կրօնական շրջանակներու համակրանքը շահելու դիւանագիտութեամբ, յատկապէս՝ որպէսզի յաջողէր ի կատար հասցնել իր մեծ երազը, Աստուածաշունչի տպագրութիւնը, եւ ո՛վ գիտէ ... նաեւ դրամական նպաստներ գտնէր»: Հ. Ներսէս, արձագանգ տալով հանդերձ այս զրոյցին, կը մերժէ դատապարտել եւ քննադատել վարդապետը, համոզուած որ « Ոսկան ուղղամտօրէն կը գործէր, իր դարու բարձր լեզուն կ'ուզէր օգտագործել, դժբախտաբար չունէր քաջահմուտ առաջնորդներ հայ լեզուի պատմութեան»: Եւ հետեւանքն այն եղաւ որ «Ոսկանի տպագրութեան գրաբարի անճշգութիւնները անցած են մեր ծիսական մատեաններէն Ճաշոցին ու Մաշտոցին մէջ, եւ այսպէս աղաւաղ գրաբար մը սպրդած է Պատարագի եւ Ժամերգութեան ընթերցուածներուն մէջ, թէ Հին Կտակարանէն եւ թէ Նորէն»:

Հ. Ներսէս կը հաստատէ, այս առթիւ, թէ «Ոսկան ամբողջապէս թարգմանած է Եզրի Դ. գիրքը, ինչպէս նաեւ Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ»: Յիշատակարանէն կարելի է եզրակացնել թէ « Ոսկան տեսած է այդ գիրքերուն հայերէն հին թարգմանութիւնները, որոնք սակայն պակասաւոր էին, գրեթէ ծաղկաքաղի ձեւով, օգտագործած է զանոնք, լրացուցած է թերին՝ լատին թարգմանութեան վրայէն, եւ հինէն հասած մասերըն ալ կրկին թարգմանած»:

Յետոյ Հ. Ներսէս մեր առջեւ կը փռէ Ոսկանի Աստուածաշունչին լատինաբանական ժանդը, լեզուական սայթաքումները՝ համեմատութեամբ ոսկեդարեան ձեւերուն, ինչպէս եւ տպագրական վրիպակները, այս ամէնը՝ բենեդիկտեան համբերութեամբ :

Թող թոյլ տրուի ինծի աւելցնել թէ Ոսկանի հրատարակութիւններուն մէջ տեսնուած այլազանութիւն մը ինծի կը ներշընչէ այն կասկածը թէ ինչ որ կը վերագրուի Ոսկանի՝ չի պատկանիր Ոսկանի, դէթ ամբողջովին : Կը թուի թէ երկու կամ երեք նեկր կայ Ոսկանի կողքին :

Ես կանդ պիտի չառնեմ տեսիք (ուղղելի՝ տեսէք), անկանիլ (ուղղելի՝ անկանել), էօծ (ուղղելի՝ օծ), հեղանի (ուղղելի՝ հեղու) սխալներուն վրայ : Նման օրինակներ կան նաեւ այն հրատարակութեան մէջ, զոր զտեց, ստկեց Բագրատունի: Դուք ո՞րը կ'ընդունիք ոսկեդարեան, «Զի յորժամ հարցանիցէ ցքեզ» (Յես. Դ. 6): «Զի հարցանես զիս» (Ա. Թագ. ԻԸ 16): «Զոր ես հարցից քեզ» (Բ. Թագ. ԺԴ. 18):

Ուրիշ.—

« Դարձոյց զմրրիկն յօդ» (Սաղ. ՃԶ. 29): «Դարձոյց զմրրիկն յօդս»: Այս վերջինը՝ Պաղտատլեան տպագրութիւն, առաջինը՝ Բագրատունի, բայց Բագրատունի իր Քերականութեան մէջ կուտայ, «Դարձ զմրրիկ նորա յօդս»:

Ուրիշ.—

« Տեղաց հուր եւ ծծումբ յերկնից (Ղուկ. ԺԷ. 29): «Ոչ տեղեաց յերկիր զերիս ամս» (Յակ. Ե. 17): «Տեղեաց ի նոսա մանանայ» (Սաղ. ՀԷ. 24):

Ուրիշ.—

«Եւ արգելոյին զմեզ խօսել» (Ա. Թես. Բ.) : «Եւ արգելուին զմեզ խօսել»: Առաջինը՝ Բագրատունի, երկրորդը՝ Պաղտատլեան հրատարակութիւն :

Ուրիշ.—

Հ. Ներսէս կ'ընդունի թէ ոսկեդարեան չէ «ըղձային» բայաձեւը : Արդ, Բագրատունի ունի իբրեւ ոսկեդարեան ձեւ. « Ըղձային նոցա ստութիւն » (Եզ. ԻԲ. 28): Պաղտատլեան հրատարակութիւնը՝ «ըղձանային»: Եղիշէի մէկ օրինակը եւս ունի «ոչ ոսկեդարեան» ձեւը. «Այլք ըղձային զպատառումն երկրի»: Բագրատունի ունի «եւ մեք ըղձանամք»ձեւն ալ (Եբ. Զ. 11):

Զարմանալի է որ Բագրատունի եւ Պաղտատլեան հրատարակութիւնները նոյն էջին վրայ, քանի մը տող իրարմէ հեռու, ունին . «Ագարուք ասա զայս գիշեր» (Թուոց, ԻԲ. 8) եւ «Ագերուք դուք ասա զգիշերս զայս» (Թուոց, ԻԲ. 19):

Իմ կարողութենէս վեր է հասկնալ սա տարբերութիւնները. «Եթէ ասիցէ ոք զհայր կամ զմայր» (Մատկ. Է. 11): «Եթէ ոք ասասցէ ձեզ թէ...» (Մարկ. ԺԱ. 3): «Եթէ ոք ասասցէ զձեզ թէ...»(Բագ. Քեր. էջ 99): «Եթէ ոք ասասցէ ձեզ եթէ զի՞ լուծանէք» (Պաղտատլեան):

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլոր վկայութիւններէն: Ձեռագրական տարբերութեամբ, ընդօրինակողներու մեղքով խաթարեալ Աստուածաշունչ Մատեանի օրինակներ շատ կային անշուշտ՝ տպագրութենէն առաջ: Դժուար է ամէն տարբերութիւն, ամէն խորթութիւն վերագրել Ոսկանի, որ ճարտար քոմփիլաթէօր մըն է եւ նեկրեր գործածած : Ատոր համար է որ իր հրատարակութեանց մէջ լեզուական միօրինակութիւն չկայ : Հարկ է աւելցնել նաեւ որ եթէ տիրացած ըլլար հայ լեզուին, տեղ չէր տար լատինաբանական խորթութեանց, որոնք ապահովաբար կուգան իր աշխատակիցներէն, խմբագրող կամ թարգմանիչ նեկրերու գործ, եւ ոչ թէ « Եւրոպայի կրօնական շրջանակներու համակրանքը շահելու դիտում»:

Այսպէս կամ այնպէս Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի այս աշխատութիւնը թանկագին ժառանգութիւն մըն է, լաւագոյններէն մէկը, Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն տպագրութեան 300ամեակին առթիւ դրուած :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԽԻԹԱՐ ԳՕՇ

Երբ Թ. – ԺԱ. դարերուն վերահաստատուեցաւ Հայաստանի անկախութիւնը, նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուեցան Հայութեան տնտեսական եւ մշակութային կեանքին զարգացման համար : Արդարեւ, այդ ժամանակաշրջանին մեծ նուաճումներ կ'արձանագրուին տնտեսութեան գրեթէ բոլոր ճիւղերուն մէջ, կ'աշխուժանայ ներքին եւ արտաքին առեւտուրը, կը ծաղկին եւ կը բարգաւաճին մեծ, «տիեզերական» քաղաքներ՝ Անի, Դուին, Կարս, Արծն: Տնտեսական կեանքին մէջ արձանագրուած նուաճումը, Սելջուկներու արշաւանքներէն ետք, կը շարունակուի նաեւ ԺԲ. – ԺԴ. դարերուն: Կը սկսի զօրանալ նաեւ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը :

Քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին մէջ արձանագրուած յաջողութիւնները փոփոխութիւններ յառաջ բերին ընկերային կեանքին, հոգեբանութեան եւ մարդոց յարաբերութիւններուն մէջ: Կը սկսի հայկական վերածնունդը՝ ընդգրկելով մշակոյթի գրեթէ բոլոր ոլորտները: Աշխարհիկ նկարագիր կը ստանան արուեստները, գրականութիւնը եւ դիտութիւնը : Վերածնունդի շրջանին մշակոյթի զանազան ճիւղեր կ'ունենան զգալի նուաճումներ՝ կը ստեղծուին ճարտարապետական սքանչելի կոթողներ, մանրանկարներ, փիլիսոփայական կարեւոր երկեր, գեղարուեստական ստեղծագործութեան անկրկնելի գանձեր: Գրականութեան մէջ վերածնունդը կ'արտայայտուի նիւթի եւ բովանդակութեան փոփոխութեամբ : Երեւան կուգան գրական նոր սեռեր, ըստեղծագործութեան նիւթ կը դառնան կեանքն ու աշխարհը, մարդը՝ իր ապրումներով եւ զգացումներով: Կը ծնին Գրիգոր Նարեկացիի (Ժ. դար) հանճա-

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Դեռ յիշեալ երկպառակութիւնները չէին վերջացած, կռիւը ընկաւ Թոմասի հակառակորդների եւ Երուսաղէմի Աստուածատուր պատրիարքի մէջ : Նրանից պահանջում էին վճարել այն ծախքերի մի մասը, որ գործ էին դրել Թոմասի սպանութեան համար : Պատրիարքը չէր ուզում վճարել, թէեւ ինքը եղեռնագործութեան պարագլուխներից մէկն էր, եւ իր կնիքն ու ստորագրութիւնը դրել էր այն թղթի վրայ, որով ուխտել էին Թոմասին ոչընչացնելու: Պատրիարքը կամենում էր իր մաս սպանութեան ծախքը բաժանել Կ. Պոլսի հինգ եկեղեցիների վրայ, որ ժողովուրդը վճարէ : Նրան պատասխանում էին. մենք ի՞նչով ենք մեղաւոր, դու մի պատրիարք ես սպանել տուել, քո շահերի համար, գնա ինքդ տուժիր ծախքերը :

Ժողովրդի խօսքը իրաւացի էր: Երուսաղէմի Աստուածատուր պատրիարքը ըսպանել տուեց Թոմասին գլխաւորապէս այն պատճառով, որ նա սուլթանի հրամանով գերիշխանութիւն էր ստացել Երուսաղէմի պատրիարքի վրայ : Այդ խռովութիւնների պատճառով մի քանի տարի յուզման մէջ էր Կ. Պոլսի հայ հասարակութիւնը : Հակառակութիւնը օր ըստ օրէ սաստկանում էր. իւրաքանչիւր կողմը կաշառքով գրաւում էր Թիւրքաց պաշտօնատարներին դէպի ինքը, հակառակորդին նկուն անելու համար : Երբեմն մի կողմի, երբեմն միւս կողմի մարդիկը բանտ էին դրւում, ի հարկէ, ազատւում էին դարձեալ կաշառքով: Կռիւը հանդարտեցաւ այն ժամանակ, երբ Երուսաղէմի պատրիարքը վերջապէս յանձն առեց վճարել իր մասը, որ գործ էր դրուած Թոմասի սպանութեան համար:

Վերոյիշեալ աղետալի պատմութիւնը մի փոքրիկ կտոր է միայն Երուսաղէմի վանքի ընդարձակ պատմութիւնից, որ բովանդակում է իր մէջ շատ այդպիսի եւ դրա նման անցքեր, որ կարդացողի վրայ սարսափ են ձգում : Անկարելի է երեւակայել, թէ ի՞նչ սրտի, ի՞նչ հոգու տէր են եղել այդ մարդիկը, որ Յիսուս Քրիստոսի նուիրական տեղերի անունով ահագին դումարներ էին հաւաքում ազգից, լցնում էին մահմեդական պաշտօնակալների քսակները, մինը միւսի ձեռքից Երուսաղէմի պատրիարքութեան աթոռը կորզելու համար : Իսկ վանքը թողնում էին աղքատութեան մէջ, կրկին դիմում էին ազգին, որ նրա պարտքերը վճարէ :

Այդ մասին բաւական է կարդալ մեր վերեւ յիշած Եղիազար Անթապցու պատմութիւնը, որ երկու պղնձէ թակոյկների մէջ գտաւ Երուսաղէմի Աստուածատուր պատրիարքի թագցրած գանձը : Այդ դումարը եւս ծախսեց նոյնիսկ Աստուածատուր պատրիարքին (Թոմասի սպանել տուողին) աթոռից ձգելու եւ ինքը նրա տեղ պատրիարք դարձաւ : Դրանով չբաւականացաւ Եղիազարը : Նա ահագին կաշառքներ տալով սուլթանի մեծ վէզիրին, կաթողիկոս ընտրուեցաւ, նստեց Երուսաղէմում հակառակ Սսի եւ Էջմիածնայ կաթողիկոսարանների : Պէտք է ի նկատի առնել, որ Եղիազարի այդ փառասիրական վարմունքը բոլորովին ընդդէմ էր մեր եկեղեցու վարչութեան հնաւանդ սովորութիւններին, որովհետեւ Երուսաղէմում միայն պատրիարքներ կարող էին իշխել եւ ոչ կաթողիկոսներ :

Երբեմն Երուսաղէմի վանքում այն աստիճան անիշխանութիւն էր տիրում, որ իրենք միաբանները, կամ նրա կառավարիչները սկսում էին անխնայ կերպով ամէն ինչ վատնել: Ես օրինակ կը բերեմ մի անցք, որ տեղի ունեցաւ Գրիգոր պատրիարքի օրերում : Այդ ժամանակ անկարգութիւնը իր վերին ծայրին էր հասել. վանքի արծաթեղէնները, սրբազան անօթներըբ, քարերը, սրբոց մասունքները,— բոլորը վաճառւում էին անբարոյական, շռայլ միաբանութեան ծախքերը լցուցանելու համար : Երբ ամէն ինչ սպառուեցաւ, սկսեցին ահագին տոկոսներով պարտքեր անել եւ Երուսաղէմի նուիրական տեղերը, մինչեւ անդամ սուրբ Յակոբայ վանքը Մահմետականների մօտ գրաւ դնել : Պարտքերը այն աստիճան աճեցին, որ հասան ութ հարիւր քսակ ոսկու: Մահմետականները կամենում էին վաճառել Հայոց սրբավայրերը, որ իրենց տուած փողը ստանան : Յոյն աբեղաները լաւ յաճախորդ էին Հայոց տեղերը գնելու համար :Այդ միջոցին նոյն ժամանակուայ Երուսաղէմի Գրիգոր պատրիարքը, որ կոչուեցաւ շղթայակիր, պարանոցին երկաթէ հաստ շղթայ ձգելով եւ երկաթէ կողպէքով կողպելով, կանգնած էր Կ. Պոլսի եկեղեցիների դռների առջեւ, եւ արտասուքը աչքերում աղաղակում էր ժողովրդին . «ազատեցէք, ազատեցէք, Երուսաղէմը գերութեան մէջ է»: Այդ շղթան նա ամբողջ ութ տարի կրում էր իր պարանոցին, մինչեւ կարողացաւ Հայոց բարեպաշտ ժողովրդից հաւաքել ութ հարիւր «քսակ» ոսկին, վճարել մահմետականների պարտքերը եւ ազատել Երուսաղէմը գերութիւնից :

ՐԱՖՖԻ

(4 Շար.)

բեղ «Մատեան ողբերգութեան»ը, տաղերը, առաջին անգամ բնութիւնը կը դառնայ բանաստեղծութեան նիւթ, կ'երգուին դարունը, կնոջ գեղեցկութիւնը: Յովհաննէս Սարկաւագի (ԺԲ. դար) «Բան իմաստութեան ...»ը արուեստի տեսութեան նուիրուած ստեղծագործութիւն է, ուր հեղինակը արուեստը կը կապէ բնութեան եւ ըստ էութեան կը մերժէ աստուածային յայտնութիւնը իբրեւ արուեստի հիմնակէտ:

Ժամանակաշրջանի ընկերային – տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ արձանագրուած փոփոխութիւնները անհրաժեշտ կը դարձնեն կարգաւորելու մէկ կողմէ՝ ազգային պետութիւններու միջեւ գոյութիւն ունեցող իրաւական դրութիւնը, միւս կողմէ՝ ընկերութեան այլ եւ այլ դասերու եւ խաւերու, անդամներու նոր յարաբերութիւնները: Կիլիկիոյ մէջ Ներսէս Լամբրոնացի (ԺԲ. դար) կը թարգմանէ բիւզանդական օրէնքները, իսկ Արեւելեան Հայաստանի մէջ Մխիթար Գօշ (1130 – 1213) կը ստեղծէ ինքնուրոյն օրինագիրք մը:

«Հռչակաւորն եւ գիտութեամբ մեծիմաստ» այս «այր իմաստունը» ծնած է Գանձակ: Ուսումնատենչ պատանին, չգոհանալով իր ծննդավայրին մէջ ստացած կրթութեամբ, կ'երթայ գիտնականներու մօտ՝ ուսումը շարունակելու: Նախ կ'աշակերտի Յովհաննէս Տաւուշեցիի, ապա ուրիշներու մօտ: Աւելի եւս խորացնելու համար իր ուսումը, կը մեկնի Կիլիկիա, ուր կը յաճախէ երեւելի գիտնականներու կրթարանները: Վերադառնալով հայրենիք, «բարեվայելուչ», գեղեցկատեսիլ վայրի մը՝ Տանձուտի ձորին մէջ, կը կառուցանէ Նոր Գետիկ նշանաւոր վանք – դպրոցը:

Մխիթարին կենսագիրը՝ ԺԳ. դարու պատմագիր Կիրակոս Գանձակեցի, որ եղած է Մխիթարի աշակերտին աշակերտը, հետեւեալ գնահատականները կ'ընէ. «Այր իմաստուն եւ հեզ», «Ուսմամբ հռչակեալ», «Հռչակաւորն եւ գիտութեամբ մեծիմաստ»: Մխիթար Գօշ մեծ յարգանք եւ հեղինակութիւն վայելած է մտաւորական, քաղաքական եւ պետական դէմքերու շրջանակին մէջ:

Համբաւաւոր գիտնականին դրչին կը պատկանին մատենագրութեան զանազան ճիւղերուն վերաբերող բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնց մէջ բացառիկ արժէք կը ներկայացնեն «Դատաստանագիրքը» ու «Առակները»: Մինչեւ Մխիթար Գօշ հայ իրականութեան մէջ աշխարհիկ օրինագիրք մը չէ եղած. իրաւական հարցերը կը լուծուին սովորութեան իրաւունքով եւ եկեղեցական կանոններով:

Գօշի «Դատաստանագիրքը» բազմաբովանդակ աշխատութիւն մըն է, ուր արտացոլուած են շրջանի ընկերային եւ քաղաքական վիճակը, կեանքին եւ կենցաղին գրեթէ բոլոր կողմերը: Ամէնէն առաջ կը նշմարուի զօրաւոր կեդրոնացած պետութիւն մը հաստատելու ձգտումը:

Այս աշխատութիւնը գաղափարական հող կը պատրաստէր նման պետականութիւն մը ստեղծելու համար: Օրինագիրքը թարմ գաղափարներու հաւաքածոյ մըն է: Հոս կը շօշափուի կամքի ազատութեան հարցը, կը ժխտուի աւանդական այն տեսակէտը, ըստ որուն մարդուն արարքները նախախնամութեան կողմէ սահմանուած են: Յատկանշական է, որ ան կը մեղմէ մովսիսական օրէնքներով հաստատուած դաժան պատիժները, թոյլ կուտայ մահապատիժի կիրարկումը միայն բացառիկ պարագաներու մէջ: Խաղաղասէր է: Ընդհանրապէս դէմ է պատերազմներուն եւ կ'արդարացնէ միայն օտարին դէմ պաշտպանուելու համար մղուած պատերազմը:

«Դատաստանագիրք»ը շատ տարածուած գիրք էր, ունեցած է լայն գործնական նշանակութիւն ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ հայկական գաղութներու մէջ՝ Լեհաստան, Խրիմ, Վրաստան եւ այլուր: Վրացերէնի թարգմանուելով՝ ներմուծուած է Վախթանգ թագաւորի օրինագիրքին, իսկ անկէ ալ՝ ռուսական օրէնսդրութեան մէջ:

Մատենագիր Սմբատ Սպարապետ ԺԳ. դարուն որոշ խմբագրումներով կը փոխադրէ «Դատաստանագիրք»ը եւ կը ըստեղծէ իր «Յաղագս դատաստանաց թագաւորաց» կոչուած օրինագիրքը, որով, ըստ էութեան, Մխիթար Գօշի աշխատութիւնը գործնական օգտակարութիւն կ'ունենայ Կիլիկիոյ մէջ եւս:

Արժէքաւոր գործ մըն է նոյնպէս Գօշի առակներու հաւաքածոն: Ե. դարու ըսկիզբներուն՝ հայ գրերու գիւտէն ետք, մէջտեղ եկան ինքնուրոյն եւ թարգմանական հարուստ գրականութիւն, մատենագրութիւն, պատմագրութիւն, փիլիսոփայական գիրքեր, կենսագրութիւններ, բանաստեղծութիւններ եւայլն, սակայն երկար ժամանակ չստեղծուեցաւ գեղարուեստական արձակ գրականութիւն: Հայ գրականութեան մէջ առաջին գեղարուեստական արձակ ստեղծագործութիւնը Մխիթար Գօշի «Առակներն» է:

Հնագոյն շրջանէն սկսեալ, հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը հարուստ եղած է առածներով եւ առակներով: Գրականութիւնը, սակայն, դերազանցապէս նուիրուած էր կրօնական խնդիրներու, արհամարհանք կար աշխարհիկ հարցերու հանդէպ, ժողովրդական առակները եւ ասացուածքները կը նկատուէին «ստոր բաներ»: Միայն ԺԲ. դարուն, մշակոյթի աշխարհականացման ժամանակաշրջանին, առակը Մխիթար Գօշի ձեռքով մուտք կը գործէ գրականութեան մէջ:

Գօշի առակներուն մէջ մենք կը տեսնենք շրջանի մը պատկերը՝ բազմաթիւ գիծերով: Առակներուն մէջ եւս կը նշմարուի ուժեղ կեդրոնական պետութիւն մը ստեղծելու ձգտումը: Կը նշանակէ թէ՝ հեղինակ նպատակ ունեցած է ազգային ուժերը համախմբել եւ ուղղել արտաքին թշնամիին դէմ:

Գօշի առակները ուշագրաւ են ոչ միայն բովանդակութեամբ, այլեւ իրենց արուեստով: Սեղմ են եւ կառուցիկ, երկու յատկանշական եւ խօսուն արտայայտութիւններով կը բացայայտեն գործող անձերուն էական գիծերը:

Իր «Դատաստանագիրք»ով եւ «Առակներով» Մխիթար Գօշ հաստատուն տեղ մը գրաւեց Հայկ. Վերածնունդի շրջանի մատենագրութեան մէջ, իբրեւ անոր կարկառուն ներկայացուցիչներէն մէկը: Առաջին գործով օրուան հրամայական պահանջին ընդառաջ գնաց, իսկ երկրորդ գործով՝ հիմը դրաւ գեղարուեստական արձակին, օգտագործելով ժողովրդական առակը, որ իրեն հետ բերաւ ժողովրդական ոգի եւ մտածողութիւն:

Է. ՊԻՎԱԶԵԱՆ

ՀԱՅ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՆԵՐԸ

Գ.

535ին Ներսէս կայսերական մարդպան կը նշանակուի Աղեքսանդրիոյ, արիւնի մէջ կը խեղդէ ըմբոստութիւն մը: Այնուհետեւ կը զրկուի Իտալիա օգնելու Բելիսարիոսի, որ կը պատերազմէր Գոթերուն դէմ: Ներսէս եօթը հազար զինուոր ունի, 58 տարեկան է, Բելիսարիոս իրմէ երիտասարդ է, քսանհինգ տարի փոքր, դժուար պիտի ըլլայ օգնական ըլլալ, փոխանակ հրամանատար ըլլալու աւելի երիտասարդ զօրավարի մը հրամանին տակ:

Գոթերը պաշարած էին քանի մը քաղաքներ, կ'աւերէին Իտալիան, կատաղի պատերազմիկներ էին: Բիւզանդական բանակը քիչուոր էր: Ընդարձակ տարածութեան մը վրայ ցրուած, հիւսիսէն հարաւ կ'ասպատակէին: Բարեբախտաբար կայսրութիւնը ճարտար ռազմագէտ մը ունէր յանձին Բելիսարիոսի: Ներսէս ռազմագիտութեամբ եւ մարմնական կազմով ըսպարապետէն վար կը մնար, բայց կը գերազանցէր զայն խորամանկութեամբ եւ դիւանագիտութեամբ: Երկու հրամանատարները պիտի մնան անհաշտ:

Բելիսարիոս եւ Ներսէս կը միանան Ֆիրմոս քաղաքի մօտ եւ ժողով կը գումարեն, որոշելու համար թէ թշնամիներէն որո՞ւն վրայ յարձակելու են: Այդ ատեն Արիմենոսը պաշարուած էր Գոթերէն, ուր կը գտնուէր Յովհաննէս հրամանատարը: Ժողովականներ կը մեղադրէին զայն որ անմիտ խիզախութեան եւ դրամասիրութեան պատճառով վտանգի ենթարկուած էր: Ներսէս մտածելով որ Բելիսարիոս ժողովականներու մեղադրանքին առջեւ տեղի կուտայ, խօսք կ'առնէ. «Եթէ Յովհաննէսը արհամարհեր է քու կարգադրութիւնները, ով Բելիսարիոս, դուն կարող ես զայն պատժել: Եթէ Գոթերը գրաւեն քաղաքը, գերի կը վերցնեն գործունեայ Հռոմայեցի զօրավար մը, ինչպէս նաեւ ամբողջ զօրքը, կը գրաւեն նաեւ կայսեր հպատակ քաղաքը: Դժբախտութիւնը չի վերջանար այդպէս, կարող է վճռել ամբողջ պատերազմի ճակատագիրը: Այժմ թշնամիները վհատած են, եթէ գրաւեն քաղաքը, կը քաջալերուին եւ որովհետեւ թիւով ալ աւելի են, մեզ կը դերազանցեն: Դժուարութիւններէ դուրս եկողներուն բարոյական ոգին միշտ աւելի բարձր կ'ըլլայ քան անոնց՝ որոնք փորձանքի չեն հանդիպած»:

Բարբարոսներու գաղտնի քաղաքէն զինուոր մը կը հասնի եւ Յովհաննէսին կը բերէ նամակ մը, որով հրամանատարը կը պարզէ պաշարուածներու դժուարին կացութիւնը, սովամահ ըլլալու վտանգը, անձնատուր ըլլալու որոշումը: Բելիսարիոս կը վարանի, մէկ կողմէն կը տեսնէր պաշարուածներու վտանգաւոր կացութիւնը, միւս կողմէն կը վախնար որ Աքսիմոս գտնուող թշնամիները կ'արշաւեն եւ կը թալանեն շրջականները: Սպարապետը կազմեց մեծ բանակ եւ զրկեց պաշարուած քաղաքի օգնութեան եւ քաղաքը ազատուեցաւ:

Հրամանատար Յովհաննէս դուրս եկաւ ընկճուած եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ներսէսին, որուն խորհուրդով զօրք զըրկուեցաւ Գոթերուն դէմ: Սպարապետ եւ Ներսէս իրարու հանդէպ կասկածոտ կեցուածք ունեցան: Ներսէսի ընկերակիցները թոյլ չտուին որ Ներսէս ընկերակցի Բելիսարիոսի արշաւանքին, որովհետեւ կայսեր գաղտնիքներու ծանօթ մարդու մը համար անվայել է հրամանատար չըլլալ եւ ենթարկուիլ զօրավարի մը: Վստահ էին, թէ Ներսէս ընդհանուր հրամանատար ըլլալով, աւելի յաջողութիւն կը գտնեն:

Բելիսարիոս գանգատ կը ներկայացնէ կայսեր Ներսէսի դէմ: Կայսրը կը պատասխանէ, թէ Ներսէսը զրկուած է որպէս օգնական ընդհանուր հրամանատարին, որուն հնազանդելու են կայսրութեան բարիքին համար:

Ներսէսի կողմնակիցները կը շուարին, բայց նրբամիտ ներքինին կը փոխէ կացութիւնը. «Հնազանդիլ կայսրութեան բարիքին համար, լաւ, բայց ոչ երբեք եթէ տրուած հրահանգները կը հակառակին այդ բարիքին, որովհետեւ հաւատացած եմ որ պարտութիւն մը պիտի կրենք»:

Ներսէս կը կարծէր որ բիւզանդական բանակը պարտութիւն պիտի կրէ, քաղաքը ջուրի սովէն անձնատուր կ'ըլլայ, Ներսէս կը ցաւի, Իտալիա եկած էր դաւելու Բելիսարիոսի դէմ: Միլան պաշարուած է Գոթերէն, սովամահ ըլլալու վտանգին տակ կը գտնուի, սպարապետը կը հրահանգէ Ներսէսի օգնութեան փութալու: Ներսէս կը դանդաղի, քաղաքը կը գրաւուի, բնակչութիւնը կը կոտորուի: Կայսրը ետ կը կանչէ Ներսէսը: Ներքինին կը սպասէ իր օրուան:

Ներսէսի փափաքն է ընդհ. հրամանատար ըլլալ: «Իտալիոյ նուաճումը Բելիսարիոսի գործը միայն ըլլալու չէ, այլ նաեւ Ներսէսի, որովհետեւ Բիւզանդիոնը ձգած է կայսրութեան բարիքին համար, ոչ թէ Բելիսարիոսի փառքին համար»:

Ընդհանուր հրամանատարը կը կանչուի Պոլիս, կը դատապարտուի ազքատութեան, վեհանձնութեամբ կը տանի կայսերական ապերախտութիւնը, որ կը փոխուի անարդարութեան եւ անգթութեան:

Ներսէս ի վերջոյ կը հասնի փափաքին, կը զրկուի Բավեննա, կը յաղթէ Գոթերուն, կը քալէ Հռոմի վրայ, կը գրաւէ քաղաքը:

554ին կը նշանակուի Իտալիոյ կառավարիչ, կը կազմակերպէ վարչութիւնը, կը հաստատէ անդորրութիւնը, կը վերանորոգէ քաղաքները, տուրքերով կը ծանրաբեռնէ ժողովուրդը ընչաքաղցութեան յագուրդ տալու համար: «Գոթերու տիրապետութիւնը աւելի հանդուրժելի էր քան յոյն ներքինիին բռնակալութիւնը» կ'ըսէին Հռոմայեցիները: (Կիպպրն, Դ., էջ 21):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Բայց Վիտոք երդում ըրած էր որ մինչեւ վերջին վայրկեանը պիտի տոկար եւ բնաւ պիտի չկորսնցնէր իր պաղարիւնութիւնը: Եւ երբ Վիտոք անգամ մը երդում ընէր, ոչ մէկ բան կրնար տկարացընել անոր կամքը:

Առանց որեւէ ընդդիմութեան թոյլ տըուաւ որ զինքը քակեն սիւնէն եւ տանին կապեն քառոտանի մահուան գործիքին, որուն կապուած սուր ու խոշոր ակռաներով սղոցը քիչ մը ետքը Ծուռ – նայողի ձեռքերուն մէջ պիտի երթար գար, իսկ այժմ ոտքերուն կողմը կախուած խելօքիկ մը կը կենար:

Վիտոք երկու տախտակներուն մէջ կապուած, սղոցը սրունդին վրայ, կռնակի վրայ պառկած էր այժմ: Աչքերը չէին գոցած: Գլուխը տախտակներէն դուրս մնացած էր:

— Էհ, մուշու Վիտոք, սատանային առջեւ խոշոր խաչ մը հանէ նայիմ, խօսք առաւ Ծուռ – նայող սատանայական ժպիտով մը: Չէ, մի վախնար, առաջ տոտոխներէդ պիտի սկսիմ ..., կըռճ – կըռճ, լմնցաւ գնաց ... քիչ մը սեւ ջուր կը հանեմ, օխ, կը պաղչկիս ... չլաս հա... ետքը տոտոխէդ վազած սեւ ջուրը բերանդ կը լեցունեմ ...:

Եւ Ծուռ – նայողը սղոցը ձեռք առաւ, բերաւ գաղտնի ոստիկանին ծունկին մօտեցուց, պարանը ասդին քաշեց ու սղոցը երկու տախտակներուն մէջտեղի ճեղքին մէջ խոթելով՝ սկսաւ նախ տախտակները սղոցել:

Ճեղքը քիչ մը բարձր կը մնար եւ սղոցը մահուան դատապարտուած գաղտնի ոստիկանին ոտքերուն հասնելու համար պէտք էր երկու կողմէն տախտակները երկու սանթիմեթրի չափ սղոցուէին:

Ծուռ – նայողի ձեռքերուն մէջ խոշոր ակռաներով սղոցը երթալ գալ սկսած էր եւ մահուան գործիքին տախտակները ճըռընչելով տեղի կուտային սղոցին սուր ակռաներուն առջեւ ...: Ուրեմն դահիճին մահասարսուռ գործիքը զոհին միսերուն պիտի դպէր հիմա ...:

Ասկէ աւելի քստմնելի տեսարան երեւակայել կարելի չէր ...:

Լապտերներու եւ իւղավառ կանթեղներու մահաշուք լոյսին տակ, այդ ճիւաղներուն դէմքերը վայրագ ուրախութեամբ մը կծկուած եւ կուրծքերը դժոխային հեւքով մը առլցուած էին: Տեսարաններուն ամէնէն սարսափելին եւ ամէնէն նողկալին էր որ կը պարզուէր: Ո՞ր հերոսն էր, ո՞ր անվախ մարդն էր որ պիտի կրնար մահուան քրտինքը չթափել այդ միջոցին:

Սղոցը կը ճռնչէր: Դահիճը չարչարանքը աւելցնելու միտքով, կարելի եղածին չափ դանդաղօրէն կը շարժէր գործիքը: Իր արհեստին մէկ հատիկն էր Ծուռ – նայող:

Սակայն Վիտոք ոչ տեղէն կը շարժէր եւ ոչ ալ իր սովորական պաղարիւնութիւնը կը կորսնցնէր:

Իրաւ, թէպէտ Վիտոք ներքնապէս խռովութեան մատնուած էր, բայց բնաւ չէր յուսահատած, քաշելիք չարչարանքը բընաւ աչքին չէր երեւնար, դիտէր թէ իր վերջին ժամը հասած էր այլեւս: Ըլլալիքը պիտի ըլլար:

Շատ չանցած, Ծուռ – նայող, այդ հսկան, այդ հերքիւլեան ուժը յոգնելով, կանգ առաւ եւ մազոտ դաստակովը ճակտին քրտինքը սրբեց:

Ապա քիթին տակէն մռլտաց.

— Մուշու Վիտոք, իրաւ որ արիւնդ շատ պաղ է եղեր, ըսելիք չկայ, հաւնեցայ շիտակը: Ապրիս, մեր թագաւորը ըլլալիք մարդ ես եղեր:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՈՒՐԲԱԹ , ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

×

Կիրակի օր, (Յուլիս 16) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ժրաջեւ Այցելութեան առթիւ, Կայանի տղաքը կ'առաջնորդուին Ժրաջեւ ներկայ ըլլալու համար Հայրապետական պատարագին, զոր Վազգէն Կաթողիկոս կը մատուցանէ կիրակի առաւօտ Ժրաջեւի Սէն – Փիէր Մայր Տաճարին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Օսկի – Բարսեղեան, Պ. Մխրճեան Հաճիճանեան, զաւակներն ու թոռները եւ համայն ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրացուր, ծաղկեպսակով յաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին, կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՋԱՊԻԼ ՀԱՃԻՃԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օսկի – Բարսեղեան, Ամասիա)

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ) : Անձրեւի պարագա – յին Յուլիս 30ին :

×

ՇԱԽԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին :

×

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

''ԱԼԻՔՆԵՐ'' ԳՐՔԻ Բ. ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐՈՒԱԾ

ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

300 էջ ծաւալով՝ այս դիրքը կազմուած է երեք լեզուով :

Ա. մաս.— հայերէն՝ հեղինակի անձնական գործերը՝ չափածոյ եւ արձակ :

Բ. մաս.— Թարգմանութիւններ փրանսերէն լեզուով, հետեւեալ այժմէական հայ բանաստեղծներէ :

Պ. Սեւակի՝ «ԵՒ ՄԱՐԴ ՄԻ ԱՆՈՒՆԸ ՄԱՇՏՈՑ», Յ. Շիրազի՝ «ԲԻԲԼԻԱԿԱՆԸ եւ քաղուածքներ «ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԳԼՈՒԽ – ԴՈՐԾՈՑ» պոեմին , Վահագն Դաւթեանի «ԲԱՑՑ ԾՆՈՒԵՑԻ» մեծ պոեմը եւ ծաղկաքաղ (անթոլոժի) փունջ մը կարճ բանաստեղծութիւններ, տարբեր քերթողներէ (Վարուժան Յ. Թումանեան, Յ. Շիրազ, Պ. Սեւակ, Հ. Սահեան, Վ. Յով – հաննէսեան, եւ Լիւսիւ Մալխասեան) :

Գ. մաս.— ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ : Յ. Թումանեանի (չթարգմանուած պոէմը)՝ « ԴԻՊԻ ԱՆ – ՀՈՒՆ», Ա. Իսահակեանի «ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ»ն եւ գարձեալ ծաղկաքաղ մը միեւնոյն բանաստեղծներէ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խաչատրեան Մկրտիչ Տրդատի, Ախուրեանի Հրջանի Դիլաքեարամ գիւղէն : Իր հօրեղբայրը՝ Խաչատրեան Խաչատուր Թադէոսի, իսկ կնոջը անունը՝ Անուշ : Իր հօրաքոյրը՝ Մարիամ, ներկայիս կը գտնուի Զրահէի գիւղը : Բանակ մեկնած է 1941ին : Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել իր փոքր զաւկին՝ Սերեժ Խաչատրեան, 5 փողոց Մուրացանի, տուն՝ 98, Երեւան, Հայաստան :

×

1.— *Սերոբ Մխիթարի Նորէեան, ծնած 1921ին, Թալինի Հրջանի Աղջալա գիւղը : Բանակ մեկնած է 1940ին եւ անյայտ կորսուած է : Փնտռողն է իր եղբայրը՝ Գէորգ Մխիթարի Նորէեան :*

2.— *Շահրիկ Արշակի Ճակոբեան, ծնած 1925ին : Բանակ մեկնած է 1943ին, Թալինի Հրջանի Նոր – Աղջալա գիւղէն (Բաղմաբերդ) : Զինքը փնտռողն է իր հայրը՝ Ամբոեան Արշակ Ճակոբի : Տեղեկացնել՝ Ամբոյեան Արշակ Ճակոբի , Թալինի Հրջանի Նոր – Աղջալա գիւղ, Խորհ. Հայաստան :*

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել Պ. Սարգիսեանի,

10, Grand'Rue

95 - HERBLAY (FRANCE)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լազեան եւ Նոր Սերունդի Դրօ խումբերուն :

16 Յուլիս, կիրակի ամբողջ օրը Տէսինի Հայութեան ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին , սիրուն անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Անձրեւի պարագային նոյն օրը կէսօրէ ետք խնջոյք Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէին , տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին , կիրակի օր Փոճ տը Շէրիւի, ծանօթ զուարճասուն պուրակին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի ազնականութեան առթիւ, երեւելի համար օթոքար վարձած է : Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել , թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն .— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ զրավաճառ Պ. Ծերիկեանի : Մեկնում փլաս տ'Իքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ ժամը 20ին :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺՐՆԵՒ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Հրաւիրուած՝ եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարանին առջեւ) դէպի Ժրնեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ) : Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ :

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան չէնքը, պուրտ լիման վրայ, Լօզան եւլն. :

Իրիկունը գաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կաթողիկոսի :

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի : Պատարագ Կաթողիկոսին ըղմէ Սէն – Փիէր Մայր Տաճարին մէջ :

Ճաշ :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 Ֆր.

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ. Խտուար Ճէդիրեան :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՐԱՒ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

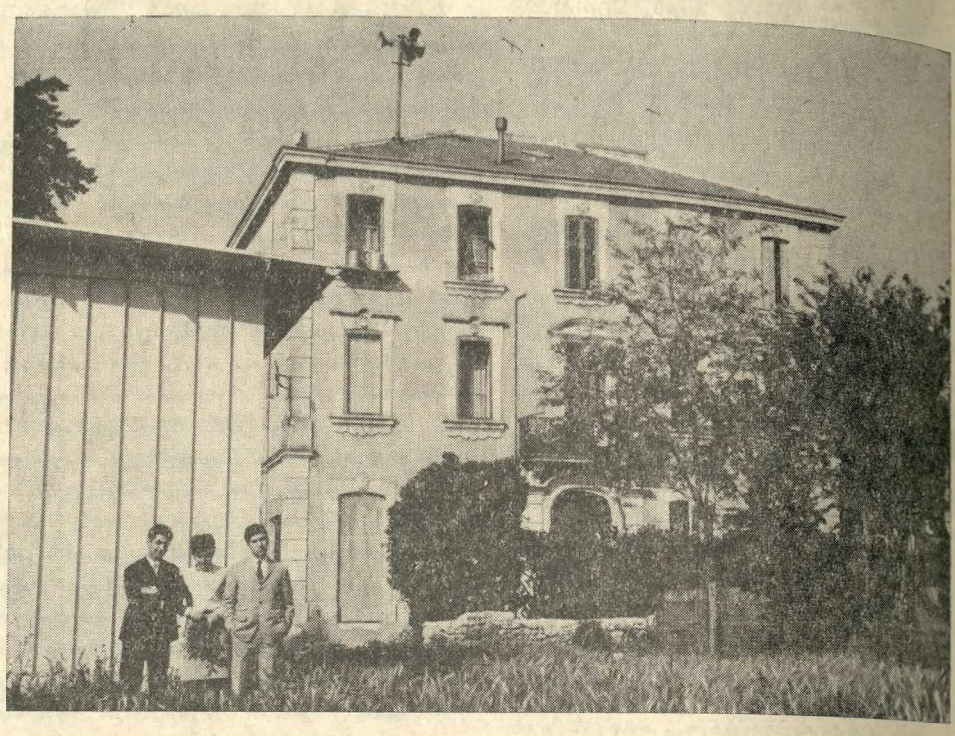

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւն ներ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ (15 Յուլիս) երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի , ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ա Զ Դ

Խթան չաբաթաթերթին խմբագրութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հաղորդել թէ յաջորդ թիւը լոյս տեսնէ Յուլիս 14ին :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին եւ խնդրանքին, Մխիթարեան կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Ցոյսի եւ Լոյսի աշխարհ

Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

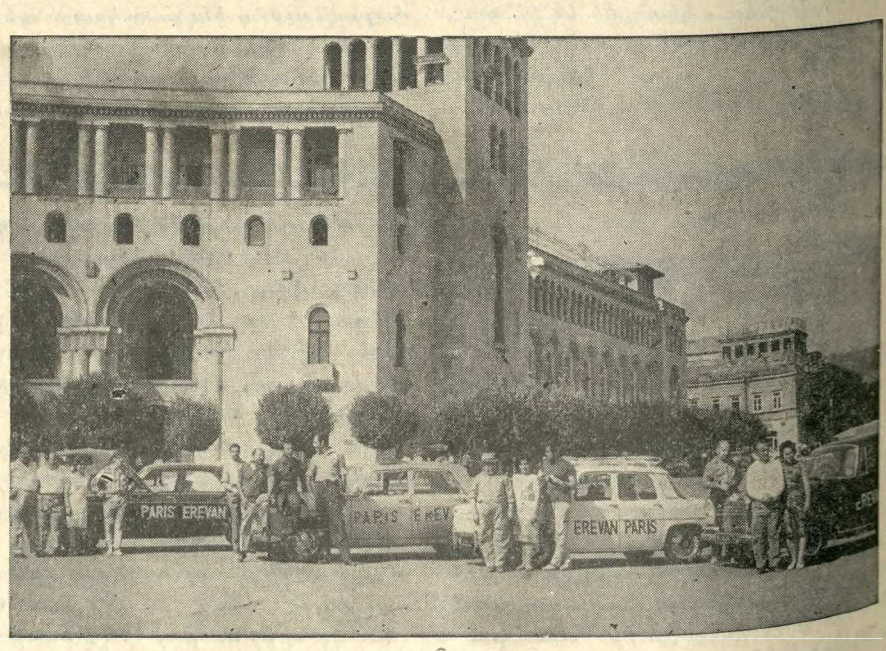

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29

15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն , մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա , 14 Երեւան : Գին 1850

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱՒՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ճմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
11 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10958 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N° 10.958

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՀԱՒԱՏՔԻ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ

Հասանք շրջանի մը ուր այլեւս «դէպք» մը ըլլալէ դադրած է կաթողիկոսներու ճամբորդութիւնը : Ժամանակները մեզ վարժեցուցին շատ բաներու ու ինչ որ անցեալին արտակարգ երեւոյթ մը կըրնար ըլլալ, դարձաւ սովորական, կորսընցուց իր բացառիկ հմայքը :

Հարցը այն չէ թէ ի՞նչ շահեցանք, ի՞նչ կորսնցուցինք այս ձեւով : Կաթողիկոսի մը այցելութիւնը գաղութի մը, կրնայ միայն, պէտք է միայն բարերար ըլլայ :

Զգաստութեան հրաւէր մը՝ մաշող Հայութեան մը, ինքնափոփման պահ մը՝ վերջալոյսներ ապրող գաղութներու ու յոյսի աղբիւր մը՝ հաւատացեալ ամբոխներու :

Այս մօտեցումով, բարեբաստիկ է երբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հեռաւոր Հայրենիքի մը օրհնութիւնը կը բերէ իր ցրուած զաւակներուն, ու այս մօտեցումով է որ կ'ողջունենք Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութիւնը :

Տագնապները զորս կ'ապրի Հայութիւնը գաղութէ գաղութ, երբեք զինքը չեն հեռացուցած իր Եկեղեցիէն, եթէ յաճախ զինքը հեռացուցած են իր եկեղեցականներէն :

Ներշնչուած իր հիմնադրին ոգիով, այս թերթը միշտ դատապարտած է կղերապետութիւնն ու եպիսկոպոսապետութիւնը, վասնզի ազգ մը, մանաւանդ Սփիւռքի մէջ, երբ ձգտում ունի վերածուելու կրօնական հօտի մը, հետզհետէ կը կորսնցնէ իր քաղաքացիական դիմագիծը, ապաւինած միայն իր եկեղեցականներուն զինքը փրկելու համար :

Այս տեսակէտէն մեկնելով է որ միշտ խորշած ենք այն ձգտումէն, որ օրէ օր արմատ կը ձգէ սփիւռքի մէջ, գաղութներու ղեկավարութիւնը, հովանաւորութիւնը յանձնելու մեր բարձրաստիճան կղերին : Հարկ է վերջ տալ ամէն բան «Հայր Մեր»ով սկսելու եւ «Պահպանիչ»ով փակելու եւ չդառնալ օրէ օր աւելի եկեղեցամոլ, դարաշրջանի մը մէջ ուր Եկեղեցին, խստապահանջ Վատիկանէն սկսեալ, կը ձգտի աւելի աշխարհական դառնալու :

Կարեւորը այն է որ Եկեղեցին մնայ Խորանին ետին, մանաւանդ երբ կը տեսնենք թէ այսօր չի կրնար լուծել եկեղեցական հարցերն իսկ ու կը բաւականանայ ուրախութեամբ աղօթելու Իջման Սեղանին առջեւ, երբ դարաւոր Պատրիարքարան մը կը գայթակղեցնէ արտասահմանի ամբողջ Հայութիւնը :

Միամտութիւն պիտի ըլլար անշուշտ խորհիլ թէ ամէն ինչ դիւրին է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին համար :

Ոչ մէկ բան դիւրին է անոր համար, որ էջմիածին նստած է, շրջանի մը մէջ երբ դէպքերը աւելի մեծ են քան դէմքերը : Շրջանի մը մէջ ուր քաղաքական հարցեր եւ զինուորական յաղթանակներ կուգան «փրկելու» պատասխանատու իշխանները Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ :

Եւ ի՞նչ կրնայ ընել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ Պատրիարքի մը դիւանադիտութեան շնորհիւ, սեւ էջ մը փակեց ձեր եկեղեցական ժամանակակից պատմութեան մէջ, համբոյր տալով կաթողիկոս իր եղբօրը, համբոյր մը զոր իր կեանքով վճարած էր տարաբախտ ուրիշ կաթողիկոս մը :

Ի՞նչ կրնայ ընել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, երբ նոյն Պատրիարքին կը պարտի սաղիմական գայթակղութիւն մը, որ գնաց խռովելու Վոսփորի ափերուն անհանգիստ նստած ուրիշ Պատրիարք մը :

Գուցէ դառն են նման խորհրդածութիւններ, այնպիսի օր մը երբ հպարտ Հայութիւն մը կ'ողջունէ իր Կաթողիկոսին այցը ի Ժընեւ, իբրեւ Հիւրը Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին : Բայց անխուսափելի են ու նաեւ արդարացի երբ հայրենազուրկ Հայութիւն մը, երբ օրէ օր լպրծուն պողոտաներու վրայ հալող ժողովուրդ մը, յուսախաբ ամէն բանէ, Զատկէ Զատիկ մոմ վառելով Հայոց եկեղեցիին մէջ, կը կարծէ թէ կը մնայ Հայ :

Ու եկեղեցիին Հայկական եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կը մնայ յուսախաբ չընել արմատախիլ Ապրիլեան սերունդը, որ հաւատքի պէտք է ունի :

Հաւատք՝ գաղութէ գաղութ, ոչ թէ միայն Աստուծոյ, այլեւ ու մանաւանդ Հայութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ԴԷՏԵՐ ՍՈՒԷՋ Կ'ԵՐԹԱՆ

ՄՈՇԷ ՏԱՅԵԱՆ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԱԼ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԱ ԿԱՐԴԱՅ

Հակառակ խորհրդային պատուիրակ՝ Ֆետերէնկոյի որոշ վերապահութեան, Ապահովութեան Խորհուրդը անքուն դիշեր մը անցընելէ ետք, Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան որոշեց զինուորական դէտեր ղրկել Սուէզ, քննելու համար կացութիւնը եւ մանաւանդ պաշտպանլու զինադուլը : Այս որոշումն ալ կը նկատուի յաղթանակ մը Իսրայէլի եւ Միացեալ Նահանգներու համար, քանի որ այդ դէտերուն պաշտօնը պիտի ըլլայ պահել ներկայ գոյավիճակը, այլ խօսքով պաշտպան կանգնիլ Իսրայէլի գրաւած հողերուն ամբողջականութեան : Ասկէ զատ, Նիւ Եորքի մէջ, արդէն իսկ կը խօսուի «Ու Թան ծրագրի» մը մասին Միջին Արեւելքի համար, բաղկացած երեք կէտերէ : Միւս կողմէ ՄԱԿի ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի 48 ժամէն, եւ անդրադառնայ Երուսաղէմի հարցին, տրուած ըլլալով, որ Իսրայէլ չդործադրեց ՄԱԿի բանաձեւը, որ կը պահանջէր իսրայէլեան զօրքին հեռացումը Երուսաղէմի հին մասէն :

Գալով Սուէզի մէջ պատահած միջադէպերուն, ինչպէս ամէն անգամ, այս անգամ ալ մէկը միւսին վրայ կը ձգէ պատասխանատուութիւնը : Թէլ Ավիվի մէջ, զինուորական բանբեր մը յայտարարած է թէ երկու իսրայելցի զինուոր սպաննուած է եւ 13 ուրիշներ վիրաւորուած : Բանբերը կ'ամբաստանէր Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը որ բռնաբարած է զինադուլը երկրորդ անգամ ըլլալով մէկ շաբթուան մէջ : Բայց ըստ Արաբ Մ. Հանրապետութեան զինուորական մէկ բանբերին իսրայելեան վեց միրաժ օդանաւեր յարձակած են եգիպտական ուժերու վրայ, որոնք Փորթ Սայիտ եւ Փորթ Ֆուատ կը մնան եւ եգիպտական ուժերը անմիջապէս միջամտած են : Եգիպտոսի դիմումին վրայ էր, որ գումարուած էր Ապահովութեան խորհուրդը եւ տուած վերոյիշեալ որոշումը :

× Իսրայելեան կողմը, ճակատը շատ միացեալ չի թուիր ըլլալ եւ օրէ օր աւելի կը պարզուին վարչապետը Էշքոլի եւ Պաշտպանութեան նախարար Մոշէ Տայեանի տարակարծութիւնները :

Երուսաղէմի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով վարչապետը անդրադարձած էր այդ տարակարծութիւններուն եւ հաստատած թէ սկզբունքով վարչապետարանը եւ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը մէկ հոգիի ձեռքը պէտք է ըլլան : Հակառակ այս խօսքերուն, կը թուի թէ Ազգ. Միութեան դահլիճին օրերը վտանգուած չեն :

Բայց պէտք է ըսել թէ նման խօսքեր չեն ազդեր Մոշէ Տայեանի վրայ, որ կը շարունակէ խօսիլ եւ յանդուգն յայտարարութիւններ ընել : Այսպէս առջի օրուան միջադէպերէն ետք Սուէզի մէջ, որու վերջին հաշուեկշռին համաձայն, իսրայելեան կողմը հինգ մեռեալ եւ երեսունեւմէկ վիրաւոր կայ, ձայները բաւական բարձրացած են Իսրայէլի մէջ :

Զօր. Տայեան յայտարարած է թէ որոշած էր թելադրել իր կառավարութեան որ Ռուսերուն դէմ ալ կռուի, այն պարագային երբ Մոսկուա զօրք ղրկէ Եգիպտոս, ամրապնդելու համար եգիպտական բանակը : Միւս կողմէ, ձայնասփիւռին զինուորական խօսնակը՝ Զօր. Հերցոկ ըսած է. —« Զինուորական սահման չկայ, կան միայն քաղաքական եւ բնական սահմաններ» : Յիշեցուցած է նաեւ Եգիպտացիներուն թէ իսրայելեան ուժերը շատ աւելի մօտ են Գահիրէի քան եգիպտական զօրքը՝ Թէլ Ավիվի : Գալով իսրայելեան մամուլին, նոյն կարծիքը կ'արտայայտեն բոլոր թերթերը : Եգիպտոսի յարձակումները արդիւնք են խորհրդային զինուորական օգնութեան եւ Նասրի փափաքին ցոյց տալու թէ իր բանակը չէ քանդուած : Վերջապէս, շատ կը խօսուի նաեւ Լեւի Էշքոլի մէկ յայտարարութեան գերմանական Տէր Շփիկըլ պարբերականին, եւ ըստ որուն Իսրայէլի վարչապետը ըսած է. — « Կաղա իսրայելեան պէտք է մնայ : Առանց Երուսաղէմի, Իսրայէլ անգլուխ մարմին մըն է » :

× Ամմանի մէջ Յորդանանի թագաւորը հերքած է այն զրոյցները ըստ որոնց Յորդանան տրամադիր է առանձին բանակցելու Իսրայէլի հետ եւ շեշտած այս առթիւ. — « Մերժեցինք խօսիլ մեր հարցերուն մասին որպէս թէ միայն յորդանանեան հարցեր ըլլային : Երբեք կէս-լուծումներ չենք ընդունիր Յորդանանի կամ արաբական աշխարհին համար » :

× Խորհրդային պատերազմական նաւեր հասած են Փորթ-Սայիտ եւ Ալեքսանդրիա ինչպէս կը հաղորդէ Թաս գործակալութիւնը, որ կ'աւելցնէ թէ «պաշտօնական այցելութիւն մըն է Արաբ Մ. Հանրապետութեան հրաւէրով » :

× Ալժերիոյ ղեկավարը՝ Գնդ. Պումետիէն Գահիրէ հասաւ, ուր խանդավառութեամբ ընդունուած է : Նասր-Պումետիէն խօսակցութիւնները սկսան անմիջապէս :

× Մարոքի թագաւորը ձայնասփիւռ ճառով մը բացատրած է իր տեսակէտը ռազմական ձախողութեան մասին. — « Սկզբունք մը կայ որ կը սորվինք որեւէ զինուորական ակադեմիայի մէջ. — Ճակատամարտ մղելու համար, պէտք է ընտրել պահը, հողը եւ միջոցները : Ինչ կը վերաբերի ժամանակին, պատեհ չէր, որովհետեւ Արաբները բաժնուած էին : Գալով հողին, ան ալ յարմար չէր : Փակելով Աքապայի ծոցը, Արաբները չէին կրնար խորհրդային կամ այլ օժանդակութեան մը սպասել : Սխալ է նաեւ յարձակման նախաձեռնութիւնը չառնել : Ես կ'առնէի : Ինչ կը վերաբերի միջոցներուն, դէշ գործածուեցան կամ կորսուեցան » :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺԸՆԵՒ ԳՆԱՑ

Երկուշաբթի առաւօտ նախատեսուած ժամուն (10·25) Պուրժէի օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որուն կ'ընկերանային Հայկազուն Արք. Աբրահամեան, ատենապետ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ Ներսէս Վրդ. Պօղապալեան, տեսուչ հոգեւոր ճեմարանի :

Կաթողիկոսը դիմաւորելու համար Պուրժէ փութացած էին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Գիւտ Վարդապետ, Զաւէն Եպիսկ. Չինչինեան (Աղեքսանդրիայէն), եկեղեցւոյ վարչութեան եւ հոգաբարձութեան անդամները, Հայ Կաթողիկէ Էքզարք Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Պ. Խարազեան (Խորհ. դեսպանատան կողմէ), «Յառաջ»ի, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի, հայ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ հաւատացեալ ժողովուրդը :

Պուրժէի հիւրասրահին մէջ, Վազգէն կաթողիկոս իր ուրախութիւնը յայտնեց որ իր ճամբուն վրայ եկած է այս լոյս քաղաքը եւ Մայր Աթոռի օրհնութիւնը բերած բոլորին :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յայտնեց նաեւ թէ նահատակաց յիշատակին խաչքար մը բերած է Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին եւ Սերովբէ Արք. շեշտեց թէ անոր բացումը պիտի կատարուի յառաջիկայ Ապրիլ 24ին :

Վազգէն Կաթողիկոս աւելցուց թէ 14րդ դարու խաչքար մըն ալ Նիւ Եորք ղրկած են եւ բաւական մեծ դժուարութիւններէ ետք է միայն որ իր տեղը հասած է :

Ամենյան Հայոց Կաթողիկոսը, կարճ մը հանդիստէ մը ետք, նոյն օրը, Օրլիէն, կը մեկնէր Ժընեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ անջատողական շարժումը կը շարունակուի եւ կատաղի կը ռիւներ տեղի կ'ունենան : Դաշնակցային ուժերը կը փորձեն յառաջանալ դէպի էնուկու, որ Պիաֆրայի մայրաքաղաքն է, գերի բռնելու համար Գնդ. Օժուքվուն, որ Պիաֆրայի անկախութիւնը հռչակեց վերջերս : Կառավարական ուժերու մէկ բանբերը յայտարարած է թէ եթէ գնդապետը բռնուի պատերազմը կը վերջանայ :

ՀՈՆՔ-ՔՈՆԿԷՆ կը հաղորդեն թէ երեք հարիւր համայնավար Չինացիներ սահմանը անցած են եւ ոստիկանատան մը վրայ յարձակած : Չորս մեռեալ եւ 12 վիրաւոր կայ :

ՖՐԱՆՍԱ բարձրացուց էսանսի գինը, լիթրը՝ երկու սանթիմ : Թէեւ Ֆրանսա չէ զրկուած քարիւղէ, Միջին Արեւելքի տագնապին հետեւանքով, բայց Սուէզի ջրանցքին փակուած ըլլալը պատճառ է որ փոխադրութիւնը աւելի սուղի նստի :

ՎԻՎԻԸՆ ԼԻ, անգլիացի այն բացառիկ դերասանուհին որ անմահացուց «Հովը կը բերէ, հովը կը տանի » վէպի հերոսուհին՝ Սքարլէթ, մեռաւ առջի օր, 54 տարեկան, հիւծած ու սպառած : Քսան տարի կեանքի եւ բեմի անբաժան ընկերուհին եղած էր Լօրընս Օլիվըրի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ընդունելով Իրաքի դեսպանը յայտարարած է. — « Ֆրանսա իմաստութեան եւ արդարութեան դիրք մը բռնեց Միջին Արեւելքի տագնապին մէջ» :

ՀԱՅ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՆԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Զամչեան կատարեալ մարդ մը կը ներկայացնէ Ներսէսը.— Քաջահանճար ուշիմութիւն, հնարագէտ մտայնութիւն, անդտանելի վարք, աննենգ հաւատարմութիւն, աչալուրջ զգաստութիւն, անխոնջ վաստակասիրութիւն, սքանչելի վեհանձնութիւն, անընկճելի երկայնամտութիւն, զարմանալի մեծագործութիւն, անպարտելի զօրութիւն, գանձապետ, հիւպատոս, պատրիկ եւ խորհրդական :

Ուրիշներու նման Ներսէս ալ շնորհազուրկ եղաւ : Թագուհին զինք կանչեց « Բուրդ մանելու կանանց հետ» : Ներսէս զայրացաւ եւ ըսաւ. « Այնպիսի մանած մը մանեմ որ ո՛չ ինքը, ո՛չ կայսրը կարենան ծայրը գտնել եւ քակել» : Հրաւիրեց Լոմպարտացիները Իտալիոյ վրայ, որոնք երկու հարիւր հազար զինուորներով եկան եւ Իտալիոյ տէր դարձան 571ին : Ներսէս կը դիտէր կայսրութեան աւերումը Հռոմի մէջ նստած : Բելիսարիոս ալ շնորհազուրկ եղաւ եւ կրնար ապստամբութիւն մը հանել կայսեր դէմ, բայց մերժեց որեւէ շարժում :

Աճառեան, Զամչեանէն առնելով, Ներսէսի ծննդեան թուական կը դնէ 472, ուրեմն Նիքայի ըմբոստութեան ատեն 60 տարեկան ըլլալու էր, մահուան թուական կ՚ընդունին 572, ուրեմն մեռած է հարիւրամեայ : Շասէնի համաձայն ծնած է 480 թուին, մեռած՝ 568ին : Կիպպըն կ՚ընդունի 92 տարիքը : Երկարամեայ անձ մըն է որ բիւզանդական կայսրութեան մէջ կարեւոր դեր մը կը կատարէ, բայց ապազգայնացած մարդ մըն է, հայրենիք, ազգութիւն գոյութիւն չունին իրեն համար : Կիպպըն կը խօսի նկարագրին մասին, որ նպաստաւոր չէ : (Գ., էջ 617 եւ 628) :

Աւելի ուշ, Ներսէս իշխան մըն ալ կը մտնէ բիւզանդական ծառայութեան մէջ : Մօրիկ կայսեր սիրելին կը դառնայ, գեղեցիկ ըլլալուն համար « ձոյլ ոսկի » կը կոչէին : Մօրիկի կողմէ կը զրկուի Խոսրով արքայի դէմ ապստամբող Վահրամի դէմ : Ապստամբութիւնը կը ջախջախուի, Խոսրով կը վերադառնայ գահ : Երբ Մօրիկ կը սպաննուի ոճրագործ Փոկասի կողմէ, Ներսէս կ՚ըմբոստանայ եւ կը գրաւէ Եդեսիան : Փոկաս բարեկամութիւն կը կեղծէ, նենգութեամբ Պոլիս կը հրաւիրէ եւ հրապարակի վրայ ողջ – ողջ այրել կուտայ : (Կիպպըն, Դ. էջ 80, — Զամչեան, Բ., էջ 297) :

Հայ հրամանատարները հայկական գումարտակներով կը պատերազմին Ափրիկէի մէջ, Գոթերու դէմ, Պարսկաստանի դէմ, ուրկէ եկած են : Բիւզանդական բանակը մեծ թիւ մը ունեցած չէ : Հեծելազօրքը կատարած է վճռական դերը : Բելիսարիոսի գունդերը եօթը հազարէն աւելի չեն եղած : Ափրիկէն գրաւելու համար տասնեւհինգ հազար զօրք բաւական եղաւ : Բելիսարիոս Իտալիան գրաւեց 25էն 30 հազար զօրքով : Զօրավարներ յաղթութիւններ շահեցան քիչ զինուորներով, որոնք վարժ էին պատերազմի, յոգնութեան կը տոկային, զմայլելի գործիք էին պատերազմի, եթէ կարող հրամանատարներ ունենային : Վարձկան զինուորներ էին սակայն, ազգային զգացումէ զուրկ էին, հայրենիքի գաղափար չկար, կը պատերազմէին կայսրութեան փառաւորումին համար : Թշնամիին հողին վրայ կը կողոպտէին, անկարգապահ էին : Բելիսարիոս կ՚ըսէր. «Դուք թշնամիներէն վեր էք քաջութեամբ եւ մարմնական ուժով, բայց վար կը մնաք՝ որովհետեւ ձեր պետերուն հնազանդիլ չէք գիտեր» : Բանակի մը առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլար կարգապահութիւնը :

Այս հրամանատարները կը նահատակուին կայսրութեան մը գոյութեան համար, կայսեր մը փառքին համար, որ իրենց բնագաւառը բաժնելէ ետք կ՚աշխատի քանդել նախարարութեանց իրաւասութիւնները, տկարացնել եկեղեցին, կողոպտել հայ գիւղացին :

Նովելներու յառաջաբանին մէջ կը կարդանք. «Դիտաւորութիւն ունենալով Հայաստանը կառավարել լաւ օրէնքներով, որպէս զի այդ երկիրը չզանազանուի մեր պետութեան միւս մասերէն, մենք անոր տուինք հռոմէական վարչութիւններ, ազատեցինք իր հին բարքերէն» : 10 Մարտ 536ի օրէնքով նախարարներու ժառանգական իրաւասութիւնները կը ջնջուին, իրենց տեղը պաշտօնի կը կոչուին կառավարիչներ : «565ին Յուստինիանոս Թրակիա կը փոխադրէ բազմաթիւ Հայեր, հայաբնակ վայրերը կը փոխադրէ Սլաւներ, փոխադրուածները պիտի ձուլուէին օտար միջավայրի մէջ, վայրին մէջ գըտնուողներն ալ պիտի խառնուէին նորեկներուն հետ» (Գէորգ Արսլան, Էթիւտ սիւր լը փէօփլը Արմէնիէն, 1928, էջ 262) :

Հայաստան պիտի ունենայ խառն բնակչութիւն մը, պատմութիւնը պիտի շարունակուի :

Երկու տարրերէն ընկերային ուժեղ կազմակերպութիւն ունեցողը պիտի իւրացնէ տկարը, մշակոյթով բարձր կազմակերպութիւն մը իր ազդեցութեան տակ կ՚առնէ, կը ձուլէ մշակոյթով տկար եւ անկազմակերպ հատուած մը : Երկրին մէջ կը ձուլուի, երկրէն դուրս կ՚անճիտուի, անկարող է ամբանալու, կազմակերպուելու : Տարագիրները բնագաւառին մէջ մընալով երկրին ծառայելէ կը խուսափին, կը նախընտրեն ծառայել օտարին, որ բարեկամ չէ իրենց հայրենիքին :

Ներսէս եւ Արատիոս պարսկահպատակ են, յոյն – պարսիկ պատերազմին կը կըռուին Բելիսարիոսի եւ Սիտտասի դէմ, յետոյ «կամաւոր կ՚անցնին Հռոմայեցիներու կողմը : Կայսեր գանձապահ Ներսէս, որ ծագումով պարսկահայ էր, դըրամական մեծ գումար կը նուիրէ անոնց :

Երբ իրենց կրտսեր եղբայրը Սահակ կը լսէ այդ, կը բանակցի հռոմայեցի հրամանատարին հետ գաղտնաբար, որպէսզի զինուորներ զրկէ Բոլոս ամրոցին մօտ, իսկ ինքը գիշերով դուռը կը բանայ եւ զինուորները ներս կ՚առնէ : Այնուհետեւ ինքն ալ կը մեկնի Բիւզանդիոն » : Անշուշտ պարգեւ մը ստանալու համար : Յետոյ պիտի պատերազմին Պարսկաստանի դէմ :

Պատմութիւնը եղբայրներուն, պատմութիւնն է հայազգի հրամանատարներուն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ե.

Անդարայէն Մոսկուա եկող պատուիրակութիւններն էին. — Պէքիր Սամի, Եուսուֆ Քեմալ (Թանկրշէք), Տոքթ. Միրալայ (գնդապետ), Իբրահիմ Թալի Էօնկէօրին (մեռած), Լազիստանի երեսփոխան Օսման, զինուորական խորհրդական փոխ գնդապետ Սէյֆի (Տիւզկէօրէն), մեռած այժմ :

×

Էնվէրի Գ. նամակը Պաքուէն՝ Մուսթաֆա Քեմալին.

Մէօհթէրէմ (յարգելի) գարտաշըմ,

Զեզի Մոսկուայէն գրած Բ. նամակովըս, ըսած էի որ Պաքու կ՚երթամ Օգոստոս 26ին : Զինովիէվի, Բատէքի եւ Պէլլաքունի հետ միասին Մոսկուայէն ճամբայ ելանք Օգոստոս 26ին : Պիտի քաջալերեն Անգլիոյ դէմ եղած յեղափոխական շարժում մը : Իսլամ պատուիրակները համամիտ են Թուրքիոյ : Թուրքիոյ վնասուելովը, իրենք աւելի մեծ վնասներու պիտի ենթարկուին : Ուժ մըն են կոմունիզմի դէմ : Ազրպէյճանի մէջ զօրաշարժ եղած է, Ռուսերը մէկ զօրաբաժինէն աւելի չեն թոյլատրեր : Հեծելազօրաց մէկ գունդ պիտի զրկեն : Երկու ձիաւոր զօրաբաժին ալ ես կը զրկեմ գարնան, Տաղիստանէն եւ Կովկասէն : Դիմադրեցէք : Ռուսերը շատ պիտի չօդնեն, :Ծախքերը կրճատեցէք (էջ 53) :

×

Հայ – թուրք պատերազմէն երեք շաբաթ առաջ, Մուսթաֆա Քեմալ հետեւեալ նամակը գրած է Էնվէրին.—

1920 Էքիմ (Հոկտեմբեր) 4, Եղբայր իմ,

Ստացայ ձեր Օգոստոս 26 թուակիր նամակը, զոր Մոսկուայէն զրկած էիք, եւ կը վերաբերէր Եւրոպայի ընդհանուր կացութեան եւ Արեւելքի մէջ ձեր մտադրած կազմակերպութեանց եւ հրատարակութեանց :

Մեր լսած լուրերը կը հաստատեն արեւմտեան պետութիւններու ներքին կեանքի եւ ապագայ յարաբերութիւններու մասին ձեր տուած տեղեկութիւնները : Արեւելեան իսլամական երկիրներու մէջ, ձեր ձեռնարկները, ազգային շարժումները միացնելու մասին, մեր հիմնական նպատակներուն համաձայն են, ատոր համար մեծ ուրախութիւն պատճառեցին : Արեւելեան աշխարհի վրայ, առանց նախանձի, ձեր բարոյական ազդեցութիւնը հաստատելով, Ընդհանուր Պատերազմի ատեն երկրին տնտեսական հաւասարակշռութիւնը խանգարուած ըլլալուն փոխարէնը այժմ այդ ձեւով հատուցուած կ՚ըլլայ :

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, անգլիական կառավարութիւնը շատ վարպետ կերպով կը պայքարի կոմունիստական հոսանքին դէմ : Ատոր դիմաց, արգելիչ եւ դիմադրող միակ ուժը թուրք – իսլամ կառավարութիւնն է : Եւ այդ պատճառով ալ արեւմտեան կայսերապաշտութիւնը եւ կապիտալիզմը իրենց յարձակումը ուղղած են Անատոլուի դէմ :

Զեր վսեմութեան ծանօթ է, որ թերի միջոցներով, այդ դաւադրական յարձակումներուն դէմ մինչեւ այժմ ընդդիմացողը եղած է Անդարայի կառավարութիւնը : Նկատի ունենալով այս կռիւին երկար տեւելու պարագան, ապագան մտածելով, Արեւելքի մէջ յենարանի մը անհրաժեշտ պէտքն ունէինք :

Մեր ընդհանուր նպատակին համար, ձեռնարկեցինք միասնաբար համաձայնութիւն մը կնքել ռուս բոլշեւիկ հանրապետութեան հետ : Եւ, ձեր վսեմութեան նամակին մէջ ալ յիշուած ու գովաբանուած ձեւով, ու յաջողութեամբ գլուխ հանեցինք համաձայնութիւնը : Միայն թէ այդ տեսակ բարեկամական համաձայնութիւնով մը, երկիրը ընդմիշտ ազատելու եւ անկախութեան նպատակը իրագործելու, արդիւնաւոր դարձնելու արժանիքը կախում ունի, յետագային, որեւէ պատճառով, հին կառավարութեան ազդեցութեամբ, մտքերու աստիճանաբար չփոխուելէն : Այդ կախում ունի, Թուրքիոյ դարաւոր ազդեցութեամբ, արեւելեան բոլոր իսլամ ցեղերը առանց դժուարութեան համոզելէն :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Այսպիսի օրինակներ շատ անգամ են պատահել. Երուսաղէմը պարտքի տակ է ընկել, ազգը նրա պարտքերը վճարել է. կրկին պարտքի տակ է ընկել, կրկին վճարել է, եւ այդ անտանելի դրութիւնը շարունակուել է մինչեւ մեր օրերը : Բայց եթէ այդ պարտքերի բուն արմատը քննելու լինես, կը տեսնես, որ ծայրը հասնում է մինչեւ այս եւ այն աբեղայի դրպանը : Իսկ այդ բոլորի փոխարէն ես գոնէ չեմ տեսնում մի ամենաչնչին բարիք, որ այդ վանքը Հայոց ազգին մատուցած լինի :

Երուսաղէմի վանքը եղել է եւ է Հայերի համար երկպառակութեան աղբիւր, մի տեսակ կռուի բոյն, որտեղից խռովութիւնները երբեք պակաս չեն եղել : Եւ ես այդ շատ բնական եմ համարում : Ի՞նչ կը նշանակէ Հայաստանի հողից դուրս, Հրէաստանի մի քաղաքում, ուր ոչ մի հայ ընտանիք չկայ, պահպանել վանք, վանական միաբանութիւն, այլեւ մի ամբողջ պատրիարքարան : Իսկ նրանից մի քանի քայլ հեռու գտնւում է Սսի կաթողիկոսարանը, Կ. Պոլսի պատրիարքարանը, Աղթամարայ կաթողիկոսարանը եւ զանազան վանքեր ու կրօնական միաբանութիւններ : Յայտնի բան է, որ դրանց մէջ կռիւներ կը ծագէին իշխանութեան եւ շահերի միմիանց հետ ընդհարումների պատճառով :

Բաւական չէր իրենց մէջ ունեցած կըռիւները, որոնք ազգի համար խիստ թանգ էին նստում, Երուսաղէմի Հայոց վանքի միաբանութիւնը, համարեա այդ վանքի հիմնուած օրից մինչեւ մեր ժամանակը, անընդհատ կռիւներ է ունեցել յոյն եւ լատին կրօնաւորների հետ : Համարեա ամէն տարի սուրբ Յարութեան տօնի օրում աբեղաները միմիանց գլուխը ջարդել են եւ նրանց հետ խառնուել են երկու կողմերի դաւանութիւններին պատկանող ուխտաւորները : Ամէն անգամ, երբ ուխտաւորը վերադառնում է, առաջին հարցը, որ առաջարկում են նրան, այդ է լինում, «այս տարի կռիւը ի՞նչպէս վերջացաւ » : Եւ կռիւը ի՞նչից է ծագում, — Հայերը կամենում են առաջ իրենք պատարագել, իսկ Յոյները արդիլում են. նոյնը Յոյներն են կամենում, Հայերը արդիլում են, կամ մինը աշխատում է միւսի տօնը խանգարել եւ այլ այսպիսի պատճառներ : Եւ այդ բոլորը կատարուել է սէր եւ խաղաղութիւն քարոզող Փրկչի գերեզմանի վրայ :

Թիւրքաց կառավարութիւնը միշտ ներողամիտ աչքով է նայել այդ անկարգութիւնների վրայ, եւ չնայելով դարեւոր բողոքներին, մինչեւ այսօր Երուսաղէմի մէջ գտնուած զանազան դաւանութեան պատկանող կրօնական միաբանութիւնների վէճերին մի վերջնական որոշում չէ տուել, որպէսզի նրանց մէջ անբաւականութեան առիթ չմնար : Եւ այդ պահանջում էր նոյնիսկ կառավարութեան շահը. նախ այն պատճառով, որ հաշտութիւնը քրիստոնեայ հպատակների մէջ նրան շատ օգտաւէտ չէր կարող լինել, երկրորդ, կառավարութեան պաշտօնակալները մեծ շահեր էին ստանում յիշեալ կռիւներից : Երուսաղէմի Հայոց պատրիարք Գրիգոր Մոկացու օրերում մի անգամ «ծողատիկ» պատահեց, այսինքն զատկի խոտորում եղաւ, Հայերը պէտք է Յոյներից մի օրով առաջ կատարէին Զատկի տօնը, Յոյները կաշառք տալով տեղային փաշային, արգիլեցին : Այդ տեսնելով Հայոց պատրիարքը, ստիպուեցաւ քսան հազար դահեկան կաշառք տալ նոյն փաշային, որ թոյլ տրուի Զատկի տօնը Հայոց տօնացոյցի համեմատ կատարել :

Թողնենք անցեալը, թողնենք պատմութիւնը, եթէ կարդալու լինենք մեզ մօտ ժամանակների Կ. Պոլսի Հայոց պարբերական թերթերը, նրանց մէջ կը գտնենք հարիւրաւոր օրինակներ այն սարսափելի երկպառակութիւնների, որ կատարուել են Երուսաղէմի վանքում : Իսկ այդ անվերջանալի կռիւները, այդ երկպառակութիւնները մեզ համար շատ թանգ են նստել, մենք թողել ենք մեր բուն ազգային հոգսերը, սկսել ենք մտածել Երուսաղէմի վանքի վրայ, մենք վատնել ենք մեր արծաթը, որի իւրաքանչիւր կոպէկը խիստ մեծ արժէք ունէ մեր ազգային աւելի անհրաժեշտ պէտքերի համար : Կ. Պոլսի պատրիարքարանը, Կ. Պոլսի մեր ազգայինները տարիներով զբաղուած են եղել եւ այժմ զբաղւում են Երուսաղէմի վանքով : Բայց ի՞նչ տուեց այդ վանքը մեզ :

ՐԱՖՖԻ

(5 եւ վերջ)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ապերախտութիւնը մեղք մըն է, որուն համար պէտք է որ մահապատիժ տրուէր :

ԷԹԷՐՆ

×

Ծերութիւնը՝ անբուժելի հիւանդութիւն է :

ՍԵՆԵԿԱ

ԹՈՍՏ

ՅՏՅՈՆՈՎԻՑ ԴՈՒՈՏՈՎՈՓ

— Ես ինչ գիտեմ, ինչ իմանամ, որ ես ինչ գիտեմ, ինչ իմանամ, որ ես ինչ գիտեմ, ինչ իմանամ, որ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՈՒՐԲԱԹ , ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

×

Կիրակի օր, (Յուլիս 16) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ժրընեւ Այցելութեան առթիւ, Կայանի տղաքը կ'առաջնորդուին ժրընեւ ներկայ ըլլալու համար Հայրապետական պատարագին, զոր Վազգէն Կաթողիկոս կը մատուցանէ Կիրակի առաւօտ ժրընեւի Սէն – Փիէր Մայր Տաճարին մէջ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱԻՈՐ : (Հեռա – ձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր· կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր· կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԻԿ ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ .Ց .Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ (15 Յուլիս) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի , ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԲԱՅԱՌԻԿ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16

ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

(Հրաւիրուած՝ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարանին առջեւ) դէպի ժրընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ) : Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ :

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան չէնքը, պոռյտ լիճին վրայ, Լօզան եւլն. :

Իրիկունը զաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կաթողիկոսի :

ՅՈՒԼԻՍ 16, Կիրակի : Պատարագ Կաթողիկոսին ըողմէ Սէն – Փիէր Մայր Տաճարին մէջ :

ճաշ :

Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 ֆր·

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ· Խոտւար Ճէզիրեան :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի Ծառաստանը (Շըտէն տը լա Ֆոռէ) : Անձրեւի պարագային Յուլիս 30ին :

×

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին :

×

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խաչատրեան Մկրտիչ Տր – դատի, Ախուրեանի չրջանի Դիլաքեարամ գիւղէն : Իր հօրեղբայրը՝ Խաչատրեան Խաչատուր Թադէոսի, իսկ կնոջը անունը՝ Անուշ : Իր հօրաքոյրը՝ Մարիամ, ներկայիս կը գտնուի Ջրախչի գիւղը : Բանակ մեկնած է 1941ին : Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դրել իր փոքր զաւկին՝ Սերեոժ Խաչատրեան, 5 փողոց Մուրացանի, տուն՝ 98, Երեւան, Հայաստան :

×

1·— *Սերոբ Մխիթարի Նորէեան, ծնած 1921ին, Թալինի չրջանի Աղջալա գիւղը : Բանակ մեկնած է 1940ին եւ անյայտ կորսուած է : Փնտռողն է իր եղբայրը՝ Գէորգ Մխիթարի Նորէեան :*

2·— *Շահրիկ Արչակի Ցակոբեան, ծնած 1925ին : Բանակ մեկնած է 1943ին, Թալինի չրջանի Նոր – Աղջալա գիւղէն (Բազմաբերդ) : Զինքը փնտռողն է իր հայրը՝ Ամրոեան Արչակ Ցակոբի : Տեղեկացնել՝ Ամրոյեան Արչակ Ցակոբի , Թալինի չրջանի Նոր – Աղջալա գիւղ, Խորհ· Հայաստան :*

Լուր ունեցողներէն դրել Պ· Սարգիսեանի,
10, Grand'Rue
95· HERBLAY (FRANCE)

‘Իմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎԱՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՅԱՐՈՒՑ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

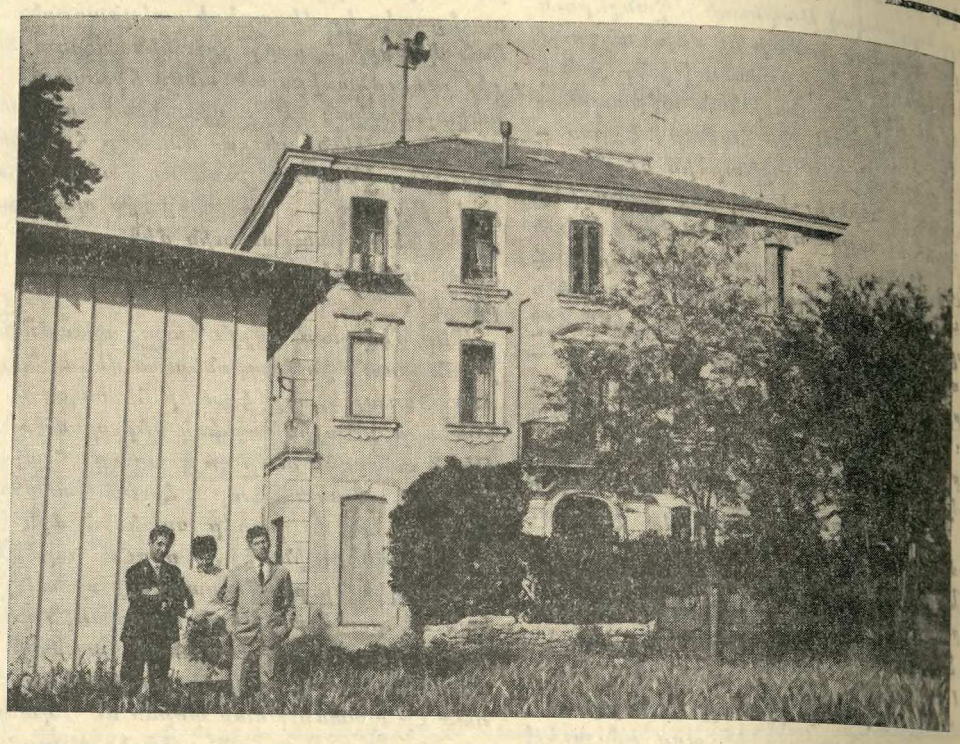

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, զասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւաճիի տարեդարձին առթիւ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ· Ց· Դ· Տէսիէնի կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Լազեան եւ Նոր Սերունդի Դրօ խումբերուն :

16 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսիճի Հայութեան ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ :

Բանախօսութիւն, զեղարուեստական բաժին , սիրուն անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսիճի եւ չրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Անձրեւի պարագային նոյն օրը կէսօրէ ետք խնջոյք Հ· Ց· Դ· Տան մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէին , տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին , Կիրակի օր Փոն տը Շէրիւի, Ծանօթ զուարճավայրն պուրակին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՓՐԸ

Հ· Ց· Դ· Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ, երթեւեկի համար օթոքար վարձած է : Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել, թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն :— Ա. Քէօսէեանի, Արիստակէս Պետրոսեանի եւ զրավաճառ Պ. Ծերիկեանի : Մեկնում Փլաս տ'Իթալիէն առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ ժամը 20ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ, —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին հնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12
ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 12 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10959 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N° 10.959

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Բ.

Կ'ապրինք շրջանի մը մէջ, ուր նիւթականը կը դերիշխէ բարոյականին վրայ :

Մասնաւորապէս՝ քաղաքականութեան մէջ: Ամէն ինչ նիւթին շուրջ կը դառնայ :

«Արդարութիւն», «իրաւունք» հոգեշահ բառեր են պարզապէս ծածկելու համար մարդոց յետին մտքերը :

Իրենց նեղ օրերուն հայ ազգի արդար դատին մասին պերճախօս ճառեր արտասանող պետական պատասխանատու մարդիկ հրապարակէն անհետացան յանկարծ՝ կարծես պարիկի մը մոգական դաւազանէն մղուած, երբ հասան յաղթանակի փառապանծ օրերը :

Այդպէս է, որ մեծ դաշնակիցները բոլորովին մոռցան մեզ եւ ուրացան մեր Դատը :

Աւելի քան կէս դարէ ի վեր արդարութիւն կը պահանջենք : Սակայն մեր ձայնը կը խեղդուի համաշխարհային բարդ խնդիրներու թոհուբոհին մէջ :

Այս պայմաններուն տակ սփոփարար երեւոյթ մըն է միջազգային համաժողովի մը առջեւ մեր դատը ներկայացնելու եւ պաշտպանելու մասին օտար բարեկամի մը ստանձնած նախաձեռնութիւնը :

Փաստաբան Մուսա Փրէնս աչքի առջեւ ունեցած է բազմաթիւ փաստաթուղթեր ու վաւերագրեր, քննած է զանոնք անաչառ ու անկողմնակալ ոգիով : Համաժողովին ներկայացուցած իր հաղորդագրութիւնը խմբագրած է Ֆրանսերէն շատ գեղեցիկ ոճով ու բոլորովին առարկայական կերպով :

Գիտականօրէն կը վերլուծէ ցեղասպանութիւնը եւ կ'ապացուցանէ, որ եթէ Թուրք դահիճները յաղթական դաշնակիցներուն կողմէ դատարան քաշուած եւ պատժուած ըլլային, վերջին պատերազմին Հիթլէր չէր համարձակեր ջարդել Հրեաները :

1915ին չէ, որ սկսած է հայասպանութիւնը (արմենոսիտ) :

1878ի Պերլինի դաշնագրով կը սկսի անիկա, երբ Անգլիա նոյն օրերուն Կիպրոսը ստացաւ Ապտիւլ Համիտէն՝ ջուրը ձգելով Բարենորոգումները : Կարմիր Սուլթանը օգտուեցաւ Անգլեւռուս մրցակցութենէն՝ ջարդելու համար Հայերը :

Հայասպանութեան համար պատասխանատու են, կ'ըսէ Մուսա Փրէնս, Ապտիւլ Համիտ, երիտասարդ Թուրքերը եւ Մուսթաֆա Քեմալ, երեք սերունդներ եւ երեք տարբեր վարչաձեւեր, որոնք իրարու գործ շարունակած ու լրացուցած են :

« Սասունի, Մուշի, Ատանայի եւն... ջարդեր նախաբաններ էին Հրեաներու ջարդին Նացիներու կողմէ : Տէր Զօրն է, որ ճամբայ բացաւ Աուշվիցի, Պուխէնվալտի, Տախաուի եւ ա'յնքան ուրիշ ճամբարներու» :

Ճշմարտութեան որոնումը եւ պատասխանատուները մէջտեղ հանելու նպատակն է, որ զինքը մղած են ուսումնասիրելու ցեղասպանութիւնը իր զանազան տարբերակներով, մասնաւորապէս հայասպանութիւնը, ի հեճուկս քաղաքաղէտներուն ...:

Ըստ իրեն, Թուրքերէն ու Գերմաններէն ետք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով պատասխանատու են Երրեակ Համաձայնութեան երկիրները, որոնք առաջին աշխարհամարտի օրերուն ազդարարեցին Թուրքերուն վերջ տալ հայասպանութեան՝ այլապէս դատի պիտի ենթարկուէին :

Թուրքերն ականջ չկախեցին սպառնալիքներուն : Անոնք «գիտէին առաջուընէ, որ Սեւրի դաշնագիրը ի վերջոյ պիտի փոխարինուէր Լօզանի դաշնագրով եւ ծրագրուած «դատ»ը տեղի պիտի չունենար» :

Մուսա Փրէնս իր գրքոյկին մէջ մանրամասնութիւններ կուտայ իր ծրագրած 900 էջնոց մեծ հատորի բովանդակութեան մասին : Կը թուէ զանազան գլուխներու ստորաբաժանումները, որոնք մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան առարկայ պիտի դառնան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, Ա. սիւնակի վերջին պարբերութեան 4րդ տողը պէտք է ըլլար «մեր եկեղեցական ժամանակակից» եւն., ինչպէս մեր ընթերցողները ինքնին ճշդած են :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ ՄԱԿ-Ը

ԵԳԻՊՏՈՍ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԴԷՏԵՐԸ

Գահիրէի կառավարութիւնը ընդունեցաւ որ ՄԱԿի դէտերը Սուէզ գան, քննութեան համար : Կը սպասուէր որ Իսրայէլ ալ դրական պատասխան մը տայ գուցէ քիչ մը աւելի վերապահութեամբ այսինքն «այո բայց » մը ըսելով, «բայցը» ենթադրելով կարգ մը պայմաններ :

Ապահովութեան Խորհուրդի այս որոշումը կը տրուէր երկար դիշերէ մը ետք, որու ընթացքին խորհրդային պատուիրակը՝ Ֆետերենկօ անդամ մը եւս ձաղկած էր Իսրայէլը իբրեւ «յարձակող » : Այս առթիւ Իսրայէլի ներկայացուցիչը յայտարարած էր «Ֆետերենկոյի անսահման ատելութիւնը իմ երկրիս եւ ժողովուրդիս համար այսօր ալ ի յայտ եկաւ : Իր յայտարարութիւնները պատիւ չեն բերեր իր երկրին : Չեն վնասեր իմ երկրիս» :

× Հիւսէյն թագաւորը Գահիրէ հասաւ ուր կը գումարուի արաբական փոքր «վեհաժողով» մը : Հիւսէյն, Նասր եւ Պուտետիէն կը խորհրդակցին արաբական հասարակաց քաղաքականութեան մը շուրջ : Հարցը դժուար է սակայն, իրաց այս կացութեան մէջ, Նասր պէտք է ընտրէ : Մէկ կողմը կայ արաբական հասարակաց քաղաքականութիւն մը զոր կը պաշտպանէ Հիւսէյն եւ միւս կողմէ գործունէութիւն մը սահմանափակուած կարգ մը բարեկամ մայրաքաղաքներու, տեսակէտ մը զոր կը պաշտպանէ Ալժերիա : Յորդանանիթագաւորին համար, գլխաւոր սխալը որ աղէտի առաջնորդեց տարակարծութիւնն է որ երբեք չէ դադրած գոյութիւն ունենալէ արաբական աշխարհին մէջ : Ասոր վրայ կայ նաեւ ուրիշ դժուարութիւն մը եգիպտացի, սուրիացի եւ ալժերացի ղեկավարները կողմնակից են սերտ գործակցութեան մը Խորհ. Միութեան հետ մինչ Հիւսէյն դէպի արեւմուտք կը նայի միշտ :

× Հռոմէն հասած լուրերու համաձայն Ս. Աթոռը որոշ վերապահութեամբ կ'ընդունի որեւէ սխալ մեկնութիւն որ կը վերաբերի Երուսաղէմի միջազգայնացման : Էշքոլ սխալ կը հասկնայ կամ սխալ կը մեկնէ Վատիկանի տեսակէտը կարծելով թէ որոշ բարեփոխում կայ անոր բռնած դիրքին մէջ և թէ կը գոհանայպարզապէս, միջազգային հակակշռէ մը, զոր Իսրայէլ տրամադիր է ընդունելու : Վատիկանի տեսակէտը յստակ է Ս. Վայրերու միջազգայնացումը պէտք է ՄԱԿէն անցնի : Ս. Աթոռի կարծիքը կապ չունի մէկ կամ միւս երկրին յաղթանակին հետ, ժամանակէն եւ պատմական դարաշրջանէն դուրս կը մնայ :

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ինչպէս գրած էինք Երկուշաբթի օր բացուեցաւ «Ցեղասպանութեան նախազգուշութեան» համագումարը :

Առաջին օրուան խօսողներուն մէջ էին Պ. Վիքթոր Կարտոն եւ լիբանանցի փաստաբանը՝ Մուսա Փրէնս, որու ելոյթը գիտական եւ իրաւական ակնոցով մօտեցում մըն է հարցին : Ֆիկառօ կը գրէ այս առթիւ.— Վիքթոր Կարտոն եւ Մեթր Մուսա Փրէնս, լիբանանցի փաստաբան, իրենց կարգին խօսեցան «անպատիժ մը-նացած» ցեղասպանութեան մը մասին, առաջինը՝ Ի. դարու, որու ընթացքին Թուրքերը 1915ին, երկու միլիոն Հայ ջարդեցին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահ Արէֆ որոշած է հրաժարիլ վարչապետի պաշտօնն ալ վարելէ եւ այդ նպատակաւ նոր դահլիճ մը կազմուած է Զօր. Թահէր Եհիայի գլխաւորութեամբ :

ՊՐԻԻՍԷԼԷՆ կը հաղորդեն թէ Ֆրանսա անդամ մը եւս ընդդիմացաւ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ միշտ շատ շփոթ կացութիւն մը կը տիրէ :

ԱԼԺԷ տակաւին իր ձեռքը կը պահէ Զոմպէն : Կը հաստատուի որ առեւանդումը կազմակերպողը Ֆրանսացի մը եղած է :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յայտարարեց թէ ստիպողաբար ներգաղթողի պէտք ունի երկիրը : Մանաւանդ Ամերիկայի հրեայ համայնքէն կը սպասեն ներգաղթողներ, որովհետեւ Իսրայելացիք արդէն սպառած են իրենց նախաձեռնութիւնները եւ նոր շունչի պէտք ունին :

ԱԼՊԵՐԹԻՆ ՍԱՌԱՉԷՆ, 30 տարեկան ըմբոստ գրագիտուհին մեռաւ առջի օր, յետ գործողութեան : Ծնած անծանօթ հօրմէ եւ մօրմէ, եօթը տարուան բանտարկութիւն մը իրեն ներշնչած է իր առաջին հատորը : Անկեղծ էր կոպիտ ըլլալու աստիճան, բայց արդէն ընթերցողներ ունէր, իսկական գործ մը ունենալէ առաջ :

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը աւելի լաւ է եւ Մոպութու տէրն է կացութեան : Վարձկաններու ձեռքն է միայն նախկին – Սթանլէվիլի օդակայանը : Մոպութու կոչ ըրած է որ վարձկանները վար դնեն զէնքերը :

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆԻՆ – ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԸՊՐԷ կրցաւ վերջապէս տեսնել իր տղան, որ միշտ բանտարկուած է Պոլիվիոյ մէջ : Երկու ամիս է այդ տեսակցութեան սպասող մայրը միայն քառասուն վայրկեան կրցած է խօսիլ զաւկին հետ, շատ դէշ պայմաններու մէջ, միքրոներով եւ մանեթոֆոններով շրջապատուած :

ՄԱՐՈՔԻ մէջ ընդհանուր գործադուլ հռչակուած է Բանուորներու Մարոքեան Միութեան կողմէ, իրենց ընդհ. քարտուղար՝ Սետտիքի ձերբակալութենէն ետք : Սենտիքալիսթ պարագլուխը ձերբակալուած էր հեռագրի մը պատճառաւ, զոր ղրկած էր Տեղեկատուութեան նախարարին :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ՏԱՔԸ

Ես գիտէի, ամէն մարդ ալ տեսած է, որ ջուրերը կը ցամքին՝ ամրան ընթացքին : Տարիներ առաջ, այս ամիսներուն էր, երբ այցելութեան գացեր էի դէպի մեր գաղթային կայքերը, տեսայ գետակներ, որոնց անկողինին մէջ կարելի էր պառկիլ առանց թրջուելու, — չորցեր ցամքեր էին :

Բայց ի՞նչ է, եղբայր, ահա հասան տաքերը, մինչ կարգ մը մարդոց խելքը, խօսքը մեր մէջ, սկսած է... ջրոտիլ : Եւ ի՛նչ ջրոտիլ,— հեղեղ կազմել :

Ի՛նչ նամակներ, ի՛նչ նամակներ : Հաւաքածոյ մը կազմած եմ նման նամակներով : Խե՛լք է որ կը վազէ, կ'ողողէ :

Հեղեղը նամակներու մէջ չէ միայն : Երբեմն կարկաչահոս, երբեմն որոտաձայն, ջուր կտրած նոյն խելքն է որ կը հոսի մամուլի էջերէն :

×

Մեր մէջ հին ձեռագիրներու եւ հնութեանց մասնագէտ՝ իրական արժէք մըն է Յ. Քիւրտեան, բանասիրական իր աշխատութիւններով եւս գնահատուած :

Յառաջ սկսաւ հրատարակել իր երկար յօդուածաշարքը Երուսաղէմի ձեռագիրներուն մասին : Հասկցողի եւ *էսթիմա-թէօրի* գրութիւն, ատոր համար իսկ գնահատելի, եւ ես հանոյքով կարդացի, ինչպէս կը կարդամ իր բոլոր յօդուածները : Ատոր համար է որ կարդացի նաեւ իր եզրակացութիւնը՝ անհամբերութեամբ :

Հրամմեցէք :

Եզրակացութեան մէջ կարծիքներ կան, որոնք շատ տրամաբանական եւ համոզիչ կը թուին : Բայց կայ կարծիք մը, որու մասին կ'ուզեմ ձեր կարծիքն ալ իմանալ, սիրելի ընթերցողներ .—

Կ'ըսէ թէ «կարելի է որ 23 ձեռագիրները ՆՊԱՏԱԿԱՒՈՐ կերպով գողցուին եւ ՆՊԱՏԱԿԱՒՈՐ կերպով անուրդի դրուին ՎԱՐԿԱԲԵԿԵԼՈՒ համար ներկայ Պատրիարքը, Լուսարարապետը եւն.» :

« Նպատակաւոր » բառը գլխագիր գրողը յօդուածագիր Յ. Քիւրտեանն է, « վարկաբեկել » բառը գլխագիր գրողն ալ այս տոմսը գրողն է :

Ուրեմն, Երուսաղէմի վանքէն ձեռագիր գողցուած եւ անուրդի դրուած է նպատակաւոր կերպով, վարկաբեկելու համար :

Ապացո՞յց : Յօդուածագիրը կը շարունակէ. «Նման դաւադրութիւն մը կարելի է՝ երբ նկատի առնեն այն անտեղիտալի թշնամութիւնը, որ կը տիրապետէ հին ու նոր երուսաղեմական միաբաններու միջեւ : Վարկաբեկման շատ աւելի անյիշելի միջոցներու դիմած են քինախնդրութեամբ մը, որ մատ խածնել կրնայ տալ» :

Շատ պայծառ եւ ընդունելի է բացատրութիւնը, երբ կը խօսի ձեռագիր գողցող Իքսին ապուշութեան մասին,— կը ստորագրեմ : Եթէ ապուշ մը չըլլար, փոխանակ ձեռագիրները ծախելու, կը ծաղէր ինքզինքը այսպէս կամ այնպէս :

Երբ կ'ըսեմ «այսպէս կամ այնպէս », հարկաւ բան մը գիտեմ, բայց ինծի կը պահեմ :

Միայն թէ, ընդունելով հանդերձ Յ. Քիւրտեանի կարծիքը կամ վկայութիւնը ձեռագիր ծախողին ապուշութեան մասին, կը զարմանամ թէ այսքան պարզ, պայծառ, համոզկեր բացատրութիւններ տալէ ետք՝ ի՛նչպէս կ'ելլէ գողութեան մէջ կը փնտռէ «ծրագրուած նպատակ մը՝ վարկաբեկելու համար մէկ կամ միւս պատրիարքը, լուսարարապետը եւ ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցականներ » :

Սիրելի ընթերցո՛ղ, դուք կ'ընդունի՞ք որ վանքի բնակիչ մը, վարկաբեկելու համար իր ընկերը, գողութիւն կ'ընէ : Ատանկ բան մը միայն ու միայն ամառուան տաքը կ'ընէ :

ԱՐԱՉ

ՀԱՅԵՐԸ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻ ՄԷՋ

Ախալցխա անունը վրացերէն Նոր բերդ է նշանակում: Հայկական եւ վրացական աղբիւրներում յիշատակուող Սամցխէն, Մոսոխների կամ Մեսխերի երկիրը, որտեղ անյիշելի ժամանակներից ի վեր ապրել են Հայերն ու Վրացիները: Միջին դարերում Սամցխէն յայտնի էր աթաբեկութիւն անունով: ԺԳ. դարի երկրորդ կէսին Անի քաղաքի պարոններից մէկը, Սահիբ Դիւանը, ձեռք բերելով Կարս քաղաքը, իր իշխանութիւնը տարածեց նաեւ Ախալցխայի վրայ, ամուսնանալով, տեղի իշխանի դստեր հետ:

Սամցխէի աթաբեկութիւնը ընդարձակ տարածութիւններ է ունեցել իր իշխանութեան ներքոյ եւ սահմանակից է եղել Կարնոյ շրջանին եւ Կարսին: 1334 թ. Վրաց Գէորգ Ե. կցեց Վրաստանին, բաւականին երկար ժամանակով: ԺԵ. դարի առաջին կէսին Ախալցխայի բնակիչներն ապրել են դառն օրեր: Երկիրն ասպատակող թրքական ցեղերը մի քանի անգամ կոտորած եւ դերեվարութիւն են կազմակերպել, բնակչութեանը տարել են օտար երկրներ իբրեւ ստրուկ վաճառելու:

Թրքական տիրապետութեան տարիներին Ախալցխայի վրացի ազգաբնակչութեան մի մասը չդիմանալով Թուրքերի պատճառած անասելի տանջանքներին, բռնի խլամութիւն ընդունեց եւ շուտով միաձուլուեց արեւելեան նահանգներից հետզհետէ Ախալցխա տեղափոխուած եւ այնտեղ մշտական բնակութիւն հաստատած իսկական Թուրքերի հետ:

Միջին դարերում մի քանի անգամ համալրուել է Ախալցխայի հայ բնակչութիւնը մեծ եւ փոքր գաղթերի շնորհիւ: Այդպիսի համալրումներից մէկը տեղի է ունեցել ԺԴ. դարում, երբ Անիի գաղթականների մի ճիւղը հրաժարուեց Հաշտարխան գնալուց եւ եկաւ հաստատուեց Գորի քաղաքում եւ շրջակայ գիւղերում: Յետագայում Գորեցիների մի մասը տեղափոխուեց Ախալցխա:

Ախալցխայի հին Հայերի թիւի մասին տեղեկութիւն չունինք, բայց գիտենք, որ շատ են եղել: Սակայն տեղի Հայերի մի զգալի մասը 1828 – 1829ի ռուս – թրքական պատերազմի ժամանակ կոտորուեց: Թուրքերը վախենալով, որ Հայերը կ'օգնեն ռուսական յաղթական զօրքին, իրենց նահանջի ժամանակ նրանց հետները տարան դէպի Արտահան եւ ճանապարհին կոտորեցին:

1829 թ. Ադրիանապոլսում կնքուած ռուս – թրքական պայմանագրից յետոյ, երբ Ռուսները Կարնոյ քաղաքը, Կարսը, Բայազէտը վերադարձնելու էին Թուրքերին, այդ քաղաքներում եւ նրանց շրջապատում բնակուող Հայերը վախեցան Թուրքերի հալածանքներից եւ ուզեցին գաղթել:

Նախապէս, Կարնոյ առաջնորդ Կարապետ եպս. Բագրատունին եւ քաղաքի երեւելի անձերը՝ երեսփոխան, մահտեսի եւ վարժապետ, 29 ստորագրութեամբ հիմնուելով իրենց ներկայացուցիչների տուած տեղեկութեան վրայ, որոնք եկել էին ռուսական սահմանները գաղթողների համար յարմարաւէտ բնակավայր ընտրելու, 1829 թ. Դեկտ. 15ին խնդրագիր ներկայացրին Զօրք Պասկեւիչին, որպէսզի վերջինս թոյլ տայ Կարնոյ Հայերին գաղթել ռուսական սահմանները եւ «բնակել յԱխալցխայ քաղաք եւ ի մերձեկայ գաւառսն նորին»: Գաղթի համար նախատեսուած է եղել մօտ երկու հազար տուն:

Սակայն Թուրքերի մէջ մնալու սարսափն այնքան մեծ է եղել, որ գաղթողների թիւը գրեթէ քառապատկուել է եւ համատարած բնոյթ է կրել:

Ռուս պաշտօնէութեան կազմած տեղեկագրում Թուրքիայից եկած հայ գաղթականների թուի մասին ասուած է.

1.— Էրզրումից գաղթել են 7298 ընտանիք, որոնց մեծ մասը՝ հինգ հազար ընտանիք, եկել տեղաւորուել են Ախալցխայում: 1050 ընտանիք՝ Բորչալու եւ Ծալկա, իսկ մնացածները՝ Փամբակի եւ Շիրակի շրջանների մէջ:

2.— Արտահանից գաղթած 67 ընտանիք տեղաւորուել են Ախալցխայում:

3.— Կարսից գաղթել են 2264 ընտանիք, որոնք բնակութիւն են հաստատել Փամբակի եւ Շիրակի շրջաններում:

4.— Դարձեալ Կարսից գաղթող երկու հարիւր ընտանիք բնակութիւն են հաստատել Թալինում:

5.— Բայազէտից գաղթել են 4215 ընտանիք եւ բնակութիւն հաստատել Սեւանի լճի շրջապատում եւ Բաշ–Ապարանում:

Այսպիսով, այս տեղեկագրի համաձայն, Թուրքիայից գաղթել են ընդամէնը 14,044 տուն Հայեր: (84·000էն 90·000 անձ):

Վերոյիշեալ պաշտօնական տեղեկագրից իմացանք, որ Ախալցխա քաղաքում եւ նրա շրջանում տեղաւորուել են 5000 Կարնեցի եւ 67 Արդահանցի ընտանիք:

Կարնեցի գաղթականները հին քաղաքի դիմաց, Փոցխով գետի աջ ափին, հիմնեցին բոլորովին մի նոր քաղաք՝ քարակոփ դեղեցիկ տներով եւ բազմաթիւ արհեստանոցների եւ խանութների շարքերով: Նոր քաղաքը կառուցուեց նախապէս մշակուած յատակագծի հիման վրայ՝ ուղիղ եւ այն ժամանակուայ համար լայն փողոցներով, սալայատակ մայթերով:

Գաղթականները ամէն ջանք գործ էին դնում իրենց ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու եւ տեղացիների հետ չխառնուելու համար:

1831 թ. եկուոր Հայերը, Կարապետ Արք. Բագրատունու գլխաւորութեամբ, դիմում ներկայացրին Կովկասի փոխարքայ կոմս Պասկեւիչին, որով խնդրում էին որոշ արտօնութիւններ: Այդ դիմումն իր մէջ պարունակում էր գլխաւորապէս հետեւեալը.— Ա) Հայերի բնակած վայրերում ուրիշ ազգութիւններ չլինեն. Բ) Թոյլ տրուի, որ գաղաթական Հայերը հիմնեն իրենց ազգային դատարանը եւ Գ) Գաղթական Հայերն ազատ լինեն բոլոր տեսակի հարկերից:

Հասկանալի է, որ Ռուսաստանը այդպիսի պայմաններ չէր ուզենայ ստեղծել Թուրքիայից փախած Հայերի համար: Ընդհակառակն, աշխատում էր տարբեր ազգութիւններ իրար խառնել եւ նրանց միջեւ հակասութիւններ ստեղծել, որպէսզի միաձոյլ բռունցք չկարողանային կազմել իր դէմ:

Ախալցխա տեղափոխուած Կարնեցիները սկզբում իրենց անուանում էին գաղթական եւ մեծ չփում չունէին տեղացի Հայերի հետ, որոնց թուրքերէն բառով երլի Հայեր էին անուանում, որ նշանակում է տեղացի: Սակայն յետագայում այդ խստրութիւնը վերացաւ եւ հասարակական ու տնտեսական կեանքի ղեկը անցաւ եկուոր Հայերի ձեռքը: Շատ շուտով նոր քաղաքը դարձաւ ընդարձակ գաւառի կեդրոնը: Դեռ աւելին:

Կարնեցի Հայերի շնորհիւ Ախալցխան դարձաւ Կովկասի արհեստաւորական խոշոր քաղաքներից մէկը:

1842 թ. ձեռնարկեցին կառուցել մի ընդարձակ երկյարկանի դպրոցի շէնք, որի բացումը տեղի ունեցաւ 1844 թ.: Այդ դպրոցը Կարապետ Արք. Բագրատունու անունով կոչեցին Կարապետեան ուսումնարան: Այդ դպրոցը մեծ դեր խաղաց Ախալցխայի հասարակական եւ մշակութային կեանքում, նա տուել է զգալի թիւով աչքի ընկնող մարդիկ (Ստ. Մալխասեանց, Յ. Մանանդեան, Վ. Սուրէնեանց եւ ուրիշներ):

Տեղացի Հայերը հետզհետէ հաղորդակից դարձան եկուորների կեանքին եւ ենթարկուեցին մեծամասնութեանը: Շուտով տիրապետող դարձան Կարնոյ բարբառը, նրանց սքանչելի հայկական զգեստը, ընդհանրացան նաեւ Կարնոյ սովորութիւնները, նիստ ու կացը, բանաւոր ստեղծագործութիւնները եւայլն:

Բացառութիւն էին կազմում միայն վրացախօս Հայերը, որոնք թէեւ որոշ չափով հայերէն սովորեցին, բայց զգեստի եւ նիստ ու կացի հարցերում հետեւում էին Վրացիներին:

ՓՐՈՖ. Կ. ՂԱՖԱԴԱՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Զ.

Ազգ. Մեծ ժողովի նախագահ Մուսթաֆա Քեմալի նամակը Թալէաթ փաշային (*), որ Պերլին կը գտնուէր. — 25 Էքիմ (Հոկտ.) 1920

Ձեր Վսեմութիւնը Արեւմտեան երկիրներու մէջ, եւ մենք ալ Մայր Հայրենիքին մէջ եւ միւս ընկերներն ալ ջանքեր կը կատարենք Արեւելեան երկիրներու մէջ, յառաջ տանելու երկրի փրկութեան եւ ազգին ապահովութեան զոր, միացեալ ջանքերով եւ ներդաշնակութեամբ: Անհրաժեշտ է առաւելագոյն չափով օգտուիլ:

Այդ կերպով Արեւմուտքի մէջ ձեր կողմէ կատարուած ջանքերը եւ գործունէութիւնները մեզի աստիճանաբար հաղորդուելու պարագային, մեր որոշումները եւ գործունէութիւնները կը ներդաշնակուին եւ նպատակի իրագործումը կը դիւրանայ:

Ճամի պէյը իրաւասութիւն ունի ներկայացուցիչ ըլլալու նաեւ Գերմանիոյ մէջ, (ինչպէս եւ Իտալիոյ մէջ): Այս առթիւ անոր հետ ձեր հաղորդակցութեան մտնելը կը խնդրեմ, եղբայր իմ (էջ 59):

Ստորագրութիւն Մ. ՔԵՄԱԼ

×

Մուսթաֆա Քեմալ փաշա՝ Էնվէր եւ Ճէմալ փաշաներէն ստացած նամակներուն եւ իր տուած պատասխաններուն պատճէնները զրկած է Իտալիոյ դեսպան՝ Այտընի երեսփոխան Ճամի Պէյի(**), (նոր անունով) Պայքուրտ:

«Անատոլուի կացութեան, Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան, Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան, հայրենիքի փրկութեան եւ անկախութեան մասին տրուած որոշումները եւ գործունէութիւնները տեղեկագրուած եւ բացատրութիւնները տրուած են Ճամի պէյին, որ Թալէաթ փաշա ստանայ զանոնք Ճամի պէյի խողովակով» (էջ 59):

Ալի Ֆուատ կուտայ նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Էնվէր 26 Օգոստ. 1920ին յաւելուածական նամակով մը գրած է թէ, Ռուսերը զէնք ու ռազմամթերք գնած են Գերմանիայէն իր միջոցով: Անոնք պիտի ճանչնան Ազրպէյճանի եւ Կովկասի անկախութիւնը:

Ալի Ֆուատ կը տեղեկագրէ նաեւ որ Էնվէր առաջարկած է «սուրբ պատերազմ» յայտարարել, բայց Ռուսերը չեն համաձայնած:

Ալի Ֆուատ բացատրած է նաեւ թէ ինչու Ռուսերը կապ պահած են Էնվէրի, Թալէաթի եւ Ճէմալի հետ: Բատէք գացած է Պերլին համաձայնութիւն մը գոյացնելու անոնց հետ, խորհելով որ այդ իթթիհատականները բաւական մեծ յարգանք կը վայելեն խլամ երկիրներու մէջ համիսլամութեան եւ համաթուրանականութեան յառաջացումին համար, եւ կրնան օգնել. Ա.— Իրենց կապելու հա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Մեր ողբացեալ ընկերներէն Արտաշէս Պիպէրեան մեզի յանձնած էր իր Յուշերը առաջին աշխարհամարտի օրերէն: Պատերազմը չսկսած՝ կը հեռանայ Ատափազարէն, կը փախչի Պուլկարիա, յետոյ կ'անցնի Կովկաս, իբրեւ կամաւոր կը մասնակցի այն կռիւներուն, որոնք տեղի կ'ունենան հայկական նահանգներուն մէջ,— ատով իսկ հետաքրքրական:

« ԱՆՑԱԳԻՐ ՈՒՆԻՆ ... »

1913ին Պալքանեան պատերազմին, թէեւ զինուորական տարիքի մէջ, բայց հայրս մեռած ըլլալով, զինուորութենէ ազատ մնացած էի իբրեւ ընտանիքի նեցուկ, սակայն 1914 Մայիսին, օրէնքին այդ տրամադրութեան փոփոխումով ես ալ ենթակայ կ'ըլլամ զօրակոչի եւ անմիջապէս ալ կը ստանամ կոչնագիրը:

Թէեւ պատերազմ չկայ դեռ, բայց ես երբեք միտք չունիմ զինուոր ըլլալու եւ կ'որոշեմ փախչիլ: Յաջորդ օրն իսկ, 12 Մայիս Պոլիս եմ արդէն: Պիտի երթամ Պուլկարիա: Անցագիր չունիմ:

Ատափազարի Կեդր. Վարժարանէն շրջանաւարտ խումբ մը երիտասարդներ, Պոլիս եկած ուսանելու, իրարու շատ մօտ կ'ապրին, գրեթէ հաւաքաբար: Անոնց մօտ կ'երթամ թէ վերջին հրաժեշտի եւ թէ դիշերը հաճելի շրջանակի մը հետ անցնելու համար (Սարգիս Էրզեան, Վարդան Եղիշէեան, Պօղոս Ալաճաճեան, Արամ Փիլիկեան եւն.): Մամբրէ Պիպէրեանն ալ, որ ուրիշ տեղ կ'ապրէր, հետս տարած եմ: Ընթրիքի պահուն հասած ենք: Պատուհանէ պատուհան իրարու կը հաղորդեն լուրը: Նոյն պատուհանէն պնակներով կերակուրի ճամբորդութիւն ձեռքէ ձեռք, որպէսզի բոլորս միասին ուտենք: Իրենց նեղ, մեզի տեղ կ'ընեն եւ ուրախ ընթրիք մը կ'ընենք իրենց իսկ եփած կերակուրներով:

Առտուն Էրզեանին հետ իր ծանօթներէն մէկուն կ'երթանք, «ձեռքի տակէ» անցագիր հանել տալու համար, բայց այնքան սուղ էր որ չէի կրնար վճարել: Մամբրէն որ մեզի հետ էր.— « Վազ անցիր, ի՞նչ պիտի ընես անցագիրը » ըսաւ, ու դացինք: Էրզեանը գնաց դպրոց: Մամբրէն ինծի տարաւ իրեն հետ մէկ ծանօթին, Սենեքերիմ աղայի, պապա մարդ մը, « գործեփող »: Տեղեկանալով անցուդարձին, ըսաւ որ իրիկունը երթանք իր մօտ:

Անհամբեր եմ, եւ իրիկունը կ'երթանք շուտ մը: Հազիւ բարեւած կը յայտնէ թէ ամէն բան կարգադրուած է, եւ եթէ ուզենք այս դիշեր իսկ կրնամ շոգենաւ մըտնել: Աւստրիական շոգենաւ մըն է ծովուն բացը կեցած եւ մակոյկով պիտի երթանք: Եւ ինչ բարեխիղճ մարդ: Շոգենաւին տոմսակը, մակոյկին դրամը եւ իր միջնորդչէքը մէկուկէս օսմ. ոսկի անմիջապէս կը վճարեմ եւ այս դիշերուան համար կը ժամադրուինք նաւ մտնելու: Որոշուած ժամուն շոգենաւին տոմսը կը յանձնէ ինծի, մակոյկ կը նստեցնէ, յիշեցնելով թէ մակուկավարին վճարելիք չունիմ եւ բարեմաղթութիւններէ ետք կը բաժնուինք: Առանց արգելքի շոգենաւ կը մտնեմ եւ այլեւս ապահով եմ: Ինձմէ առաջ տասը հոգի մտած են արդէն եւ ամէն ժամ ալ դեռ կը հասնին: 15 հոգի եղած ենք, երբ երկու ժամ առաջ հսկող ոստիկաններ կուգան, զատ – զատ մակոյկներով եւ կը շարուին նաւին շուրջը, ճիշդ այն պահուն, երբ վերջին հայ երիտասարդ մըն ալ կը բարձրանար շոգենաւ: Ոստիկաններէն մէկը հասաւ եւ յաջողեցաւ բռնել տղուն ոտքէն ու քաշել վար: Իսկ մենք ալ վերէն տղուն օձիքէն, թեւերէն կը քաշենք վեր: Մէկ վեր, մէկ վար, տղան կը մնայ մեր ձեռքը, իսկ կօշիկին մէկը ոստիկանին: Օտար նաւ է, սանդուխին վրայ իսկ ոտք դնելու իրաւունք չունի ոստիկանը: Ու կը սկսի խորամանկութեան: « Օլան, կ'ըսէ, եկուր կօշիկդ առ դնա, բան մըն ալ պիտի չընեմ, Վալլահի բան մըն ալ պիտի չընեմ »:

Ամէնքը աղի–լեղի պատասխաններ տալով, կը հանեն իրենց ֆէսերը եւ կը նետեն գլխուն: Ոստիկանը կատղած կը հեռանայ:

Շուտով կը լուսնայ: Շոգենաւին շուրջ եռուզեռը կը սկսի.— Շոգենաւի ծառայողներու երթեւեկ, մակոյկներով: Գոյքերու փոխադրութիւն, եւ վերջապէս պատուաւոր (անցագիր ունեցող) ճամբորդներու ժամանում: Նաւը կը չէննայ, կը լեցուի: Եւ ժամը հինգին ճամբայ կ'ելլէ:

Տասնեւվեց փախստականներս հաւաքուած, կը սկսինք հետաքրքրուիլ իրարմով: Ո՞ր տեղացի է, անունը, արհեստը ի՞նչ է, ո՞ւր կ'երթայ, ինչո՞ւ, ի՞նչ ընելու:

Մէկը ինծի հայրենակից է, Միքայէլ, որ կարծեմ, հիմա ճաշարան ունի Մարսէյլ: Կ'երթայ իր եղբօր՝ Վահրամի քով: Ուրիշ երիտասարդ մը, Պոլսեցի, Լեւոն, շատ կը մօտենայ ինծի: Կը զգամ որ մէկուն պէտք ունի սիրտը բանալու համար: Կը հետաքրքրուիմ: Արհեստով մէշին ներկող եմ, կ'ըսէ: Շատ կը վախնայ որ օտարութեան մէջ անգործ, անօթի մնայ: Բնաւ քաջութիւն չունի: Կը յուսադրեմ: Կը խոստանամ, որ եթէ նոյն քաղաքը ըլլանք ես իրեն կ'օգնեմ գործ դտնելու:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(1 Շար.)

ԾԱՂԻԿ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐԱՎԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ալ ըսելիք չունի ան ... եզեռնի դիմաց :
Ցաւը դառնութեան ... ու ցաւի չափ մեծ :
Ինչպէ՞ս պիտի ապրի ան ... ինչպէ՞ս պիտի ապրի ան ...

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՈՒՐԲԱԹ , ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

×

Կիրակի օր, (Յուլիս 16) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ժընեւ Այցելութեան առթիւ, Կայանի տղաքը կ'առաջնորդուին Ժընեւ ներկայ ըլլալու համար Հայրապետական պատարագին, զոր Վազգէն կաթողիկոս կը մատուցանէ կիրակի առաւօտ Ժընեւի Սէն – Փիէր Մայր Տաճարին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Կ– Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այգ մը ղէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ, փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Խաչուհիներուն մօտ : Օթօքարը կը մեկնի ժամը 6ին, առա – ւօտեան, Ուրբաթ օր Փլաս Կիշառէն :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդնե– րը որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչու– թեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հեռա – ձայնով դիմումները կը մերժուին), տա– լով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք

Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $

Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺԻՆԳԻՆ ԿԸ ԴԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լազեան եւ Նոր Սերունդի Դրօ խումբե– րուն :

16 Յուլիս, կիրակի ամբողջ օրը Տէսինի Հայութեան ծանօթ գեղատեսիլ պուրա – կին մէջ :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին , սիրուն անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Անձրեւի պարագային նոյն օրը կէսօրէ ետք խնջոյք Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան » կո– միտէին , տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին , կիրակի օր Փոն տը Շէրիւի, ծանօթ զո – վասուն պուրակին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարու– թեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօ – քար վարձած է : Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել , թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն .— Ա. Քէօսէեանի, Արիստակէս Պետրոսեանի եւ զրավաճառ Պ. Ծերիկեանի : Մեկնում Փլաս տ'Էքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վե – րադարձ ժամը 20ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին Թէսիէի ծառաստանը (Շը– տէն տը լա Ֆոռէ) : Անձրեւի պարագա – յին Յուլիս 30ին :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 23ին :

×

Հերոսներու Օրը Վիէնի մէջ Յուլիս 23ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. վահան Յակոբեանի դառնադէպ մահուան առթիւ Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Այրի Տիկին Յա – կոբեանի , իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն ու փոխան ծեղկեպսակի յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Փոն տը Շէրիւի Հայոց եկեղեցիին :

Նոյն առթիւ Պ. Ռուբէն Կէնճեան քսան ֆր. կը նուիրէ Կ. Խաչի ղպրոցին :

Տէսինի Ռադմիկներու Զինուորական Միութիւնը իր վինակից ընկ. Վահան Յա– կոբեանի տխուր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ Տէսինի ղպրոցին յիսուն ֆրանք :

Այրի Տիկին Պօտուրեան իր զաւկին ար– կածէն ազատուելու առթիւ Տէսինի Կ. Խաչի կը նուիրէ յիսուն ֆրանք :

×

Որբերու Օգն. մարմինը, չորհակալու– թեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Լըմէէ եւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալէնտէրէ 30ա – կան ֆրանք , փոխան ծաղկեպսակի ող – բացեալ Ներսէս Ճէմարտասիսեանի յու – ղարկաւորութեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տիկին Լուսնթագ կիւլեան իր քրոջ Զապէլ Փիլիպպոսեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ յիսուն ֆր. կը նը– ւիրէ Կապ. Խաչի կայանին :

(Մտանալ «Յառաջ»էն) :

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԺԸՆԵՒ

ՅՈՒԼԻՍ 14ԷՆ 16

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Հրաւիրուած՝ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին կողմէ)

ՄԵԿՆՈՒՄ

Յուլիս 14 ժամը 7ին հաւաքուիլ Մէթրօ Շաթօ տը Վէնսէն (Թերմինիւս սրճարա – նին առջեւ) ղէպի Ժընեւ (Ֆոնթէնպլօ, Սանս, Ժուանեի, Օսեռ, Ավալոն, Սոլիէօ (ճաշ) : Իրիկունը ճաշ պանդոկը, երեկոն ազատ :

ՅՈՒԼԻՍ 15 քաղաքին այցելութիւն, արձաններու, Ազգային Դաշնակցութեան չէնքը, պատյա լիճին վրայ, Լօզան եւլն. :

Իրիկունը զաղութին կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ Վազգէն Կա– թողիկոսի :

ՅՈՒԼԻՍ 16, կիրակի : Պատարագ կա – թողիկոսին ըղմէ Սէն – Փիէր Մայր Տա– ճարին մէջ :

ճաշ :

Վերադարձ ղէպի Փարիզ ժամը 15ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 159 ֆր.

Այս բացառիկ ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ Պ. Խտուար ճէդիրեան :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

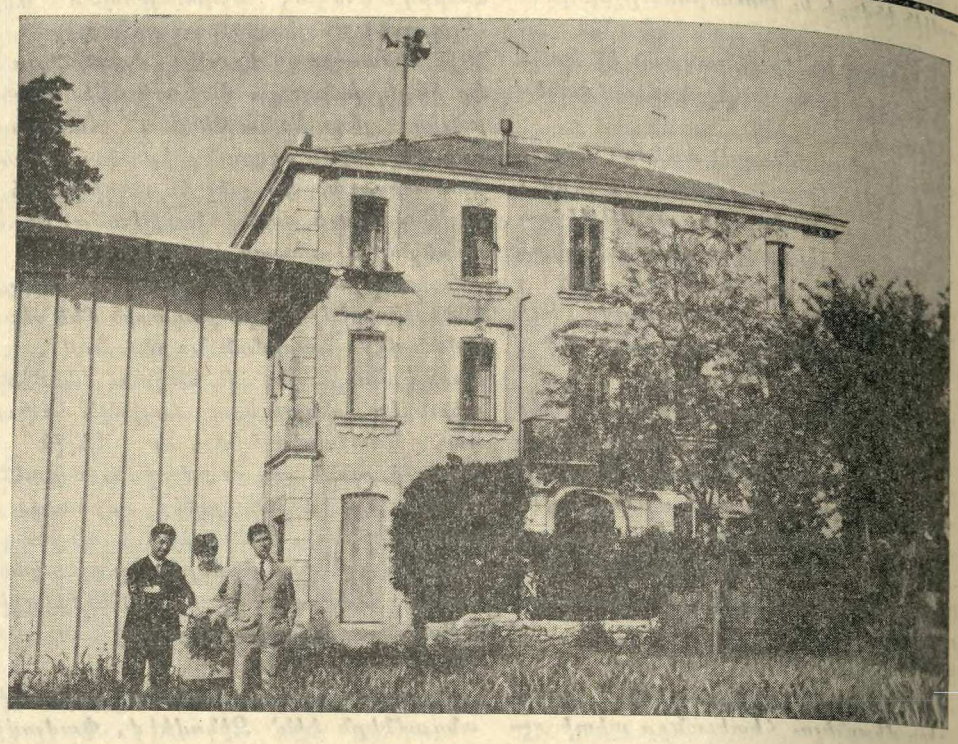

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ , զասախօսութիւն ներ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, լինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.

երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.

երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Խանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարե – դարձի առթիւ :

Յուլիս 23ին, կիրակի օրը

Շաւիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Արդուբեան խումբին կողմէ , մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին :

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօ– սութիւն :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօ – սով :

Պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Ժամը 15ին յարդանքի այց Շաւիլի պե– ղեմանատան մեր չիրիմներուն :

Հ. Յ. Դ.

Վիէնի.— Հ .Յ .Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ (15 Յուլիս) երեկոյեան ժա– մը 8·30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :

Ալֆորվիլ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժո – ղովը այս Հինգշաբթի , ժամը 21ին, ծա– նօթ հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրա– կարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խաչատրեան Մկրտիչ Տր – դատի, Ախուրեանի շրջանի Դիլքիտաղ գիւղէն : Իր հօրեղբայրը՝ Խաչատրեան Խաչատուր Թադէոսի, իսկ կնոջը անունը՝ Անուշ : Իր հօրաքոյրը՝ Մարիամ, ներկա– յիս կը գտնուի Զրախչի գիւղը : Բանակ մեկնած է 1941ին : Իր մասին տեղեկու – թիւն ունեցողներէն կը խնդրուի զրել իր փոքր զաւկին՝ Սերեոժ Խաչատրեան, 5 փողոց Մուրացանի, տուն՝ 98, Երեւան, Հայաստան :

×

1·— *Սերոբ Մխիթարի Նորկեան, ծը– նած 1921ին, Թալինի շրջանի Աղջալա գիւղը : Բանակ մեկնած է 1940ին եւ ան – յայտ կորսուած է : Փնտռողն է իր եղբայ– րը՝ Գէորգ Մխիթարի Նորկեան :*

2·— *Շահրիկ Արշակի Յակոբեան, ծնած 1925ին : Բանակ մեկնած է 1943ին, Թալի– նի շրջանի Նոր – Աղջալա գիւղէն (Հազ – մաբերդ) : Զինքը փնտռողն է իր հայրը՝ Ամրոեան Արշակ Յակոբի : Տեղեկացնել՝ Ամրոեան Արշակ Յակոբի , Թալինի շրջ. Նոր – Աղջալա գիւղ, Խորհ. Հա – յաստան :*

Լուր ունեցողներէն կը զրել Պ. Սարգիսեանի,

10, Grand'Rue

95 - HERBLAY (FRANCE)

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ·	միջոցու 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	միջոցու 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
13
ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI
13 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

98ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10960 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — N° 10.960

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Գ.

Մեծ Մուսա Փրէնս երկուշաբթի օր Ոճիրներու Կանխարգելիչ Համաժողովի բացման նիստին իսկ խօսք առնելով ճարտարօրէն պարզեց իր տեսակէտները հարցապնդութեան մասին, իր Ներածու – թեան մէջ յիշուած փաստերու հիման վրայ :

Մեծապէս դնահատելի աշխատանք մըն է, որ կը տանի Լիբանանցի իրաւաբանը՝ միջազգային մատուռականներու շրջանակին մէջ փոխադրելով հայկական դատը այն պահուն, երբ ո՛չ ոք կ'ուզէ յիշել զայն :

Մեծերը չատոնց մոռացութեան դուրն են նետած զայն, իսկ փոքրերը իրենց մեծ հոգերն ունին :

Յեղասպանութիւնը օրակարգի հարց դարձնող համաժողովի մը համար ի՛նչ աւելի չջափելի ու պերճախօս նիւթ քան հայասպանութիւնը, որուն փաստերը աչք ծակելու չափ բացայայտ են :

Իրրեւ Լիբանանցի մօտէն ծանօթ հայկական ողբերգութեան, մեր բարեկամը ցեղասպանութեան միջազգային համաժողովի մը առջեւ ներկայացնելու համար աւելի յատկանշական նիւթ մը չէր կրնար ընտրել :

Ինք չատ լաւ դիտէ թէ ուրիշ ցեղաս – պանութիւններ ալ գործուած են, սակայն իր ուսումնասիրութեան ողնայարը դարձուցած է հայասպանութիւնը ո՛չ թէ պատահականօրէն կամ նախասիրութեամբ , այլ «յանուն արդարութեան եւ իրաւա – բանական անհրաժեշտութեան » :

Ցիսուն տարի անցած է Մեծ Եղեռնէն ի վեր : Սակայն բազմաթիւ պատճառներ մղած են զինքը «դիտութեան» եւ ոչ թէ յանուն « քաղաքականութեան » սիրոյն ուսումնասիրել, Հայերու դէմ գործուած ոճիրը՝ նախ այպանելու համար ցեղաս – պանութիւնը, յետոյ՝ արդիլելու անոր կրկնութիւնը :

Իր զրոյկին մէջ, Մէթր Փրէնս կը չեշտէ թէ ինք ո՛չ Հայ է, ո՛չ ալ՝ Հայե – րու դատախազ : Եթէ հայասպանութիւնը դատող դատարանի մը առջեւ դանուէր, իր դերը աւելի չատ պիտի ըլլար ընդհա – նուր դատախազի դերը՝ իրրեւ պաշտպան ժարդկային ընկերութեան եւ քաղաքակա – նութիւնը պիտի ստանձնէր մեծ հպար – տութեամբ՝ յորմէհետէ թափուր է ընդ – հանուր դատախազի աթոռը, աւա՛ղ, ո – րովհետեւ Լօզանի դաշնագրին «դիկտա – տո»ը ընդհանուր ներման արժանացուցած է ոճրագործները :

« Քաղաքագէտ »ներու վճիռին դէմ վե – րաքննութիւն կը պահանջենք Մարդկու – թեան Դատարանէն, կ'ըսէ, ու կ'աւելցնէ թէ իր դիմումը ընդունուած է արդէն ըստ ձեւի եւ ժամանակը կը դործէ անոր է նպաստ :

Ոճիրներու կանխարգելման միջազգա – յին համագումարին առթիւ մեր պարտա – կանութիւնն է մարդասէր ու քաղաքա – կիրթ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւի – րել ոճիրի մը վրայ, որ ըստ կիպլինգի « արդի պատմութեան ամէնէն սեւ էջը կը կազմէ», կը դրէ :

Ազդերու Դաշնակցութիւնը Լէմանի լի – ճի ջուրերուն մէջ խեղդեց «Հայկական Հարց»ը : Կարելի՞ է յուսալ, որ ՄԱԿը աւելի ուժեղ կերպով պայքարի ցեղաս – պանութեան, մասնաւորապէս հայասպա – նութեան դէմ, կը հարցնէ :

Իր հրատարակելի մեծ հատորին մէջ երեք մասի բաժնած է իր ուսումնասի – րութիւնը :

Առաջինը նուիրուած է «ցեղասպանու – թեան» իրրեւ ոճիր մարդկութեան դէմ :

Երկրորդ մասը ամբողջովին յատկաց – ուած է հայասպանութեան :

Երրորդին մէջ կը խօսի «ցեղասպա – նութեան կանխարգելում»ին մասին ու մարդոցմէն եւ աղդերէն կը պահանջէ դարմանել դործուած անարդարութիւնը :

Իրրեւ վերջաբան կը չեշտէ մարդկային ընկերութեան «յանցապարտութիւնն ու պատասխանատուութիւնը» ցեղասպանու – թեան ոճիրին համար եւ յոյս կը յայտնէ ապագայ լաւագոյն հեռանկարներու մա – սին, յանուն մարդկութեան բարիքին :

Հայոց բարեկամ օտարականներու ցան – կին վրայ իր արժանաւոր տեղը կը դրաւէ լիբանանցի փաստաբան Մէթր Մուսա Փրէնս :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԳՈՎ ԳԱՇԻՐԷ Կ'ԵՐԹԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՐՑԸ

Արաբական վեհաժողովը չդումարուե – ցաւ այնպէս ինչպէս կը սպասէր եւ կը յուսար Հիւսէյն Թագաւորը : Բայց քանի մը օրէ, Գահիրէի մէջ, կը դումարուին դանազան ժողովներ , արաբ ղեկավարներու միջեւ, բայց դատ դատ :

Մինչ Եգիպտոս այս կը պատասխանէր ՄԱԿի դէտերու ժամանման համար, Սու – էդ, Իսրայէլ ալ, քիչ եաք կուտար իր համաձայնութիւնը : Բայց նոյն ատեն Իս – րայէլ բոլորովին կը մերժէր վերաքննել Երուսաղէմի կանոնադիրը :

Երուսաղէմի առթիւ , յիշենք նաեւ որ Պապին յատուկ նուիրակը՝ Գերպ. Անճելօ Ճելիչէի տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Էշքոլի հետ : Որոչ դաղտնա – պահութիւն կը տիրէ այս խօսակցու – թեանց մասին, ինչպէս ուանդութիւն է : Լակոնական դեկոյց մը կ'ըսէ միայն թէ «վարչապետն ու Վատիկանի ներկայացու – ցիչը ուսումնասիրած են այն բանաձե – ւումները, որոնք կրնան նկատի առնուիլ դոհացուցիչ լուծում մը դտնելու համար այն կարեւոր հարցին որ կը վերաբերի Ս. վայրերու» :

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ խօսակցութիւն – ները պիտի չարունակուին : Այս բացատ – րութենէն կարելի է եղրակացնել թէ եր – կու կողմերն ալ իրաւական միջին ճամբայ մը կը փնտռեն կարգադրութիւն մը դտնե – լու համար :

× *Գահիրէէ մեկնեցաւ Պումեդիէն եւ հոն հասաւ Իրաքի Հանրապետութեան նախագահը՝ Արէֆ : Այս խօսակցութիւն – ներուն մասին բան չըսուիր, ոչ Հիւսէյն բան մը յայտարարած է երբ Ամման հա – սած է, ոչ ալ Պումեդիէն, որ Գահիրէէն Դամասկոս գացած է : Այն տպաւորու – թիւնը կը տիրէ թէ այս չորք մը խօսակ – ցութիւնները որ տեղի կ'ունենան երկու – երեք ղեկավարներու միջեւ, կրնան կամ նախապատրաստական աշխատանք մը ըլ – լալ արաբական վեհաժողովին համար , կամ փոխարինել այդ վեհաժողովը, որուն կողմնակից չեն բոլոր արաբ պետերը :*

Գահիրէ եկող – դացողներու չարքին, յիշենք նաեւ Յորհ. Միւութեան փոխ – նա – խարարը՝ Եակոբ Մալիք :

× *Զօր. Տայեան անդամ մը եւս կը հեր – քէ իր խօսքերը : Այս անդամ Փարի – մի յայտարարած է թէ երբեք չէ խօսած Կազան կցելու մասին :*

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ Թրքական Թերթերը կը հաղոր – դեն, համաձայն Թէլ Աւիվի իրենց Թղթակիցներուն տուած տեղեկութեանց, թէ Իսրայէլ «իր» հաչտութեան պայմաններ – րով եւ որոչ ճկունութիւն ցոյց տալով՝ կը ջանայ դրաւել Արաբներուն սիրտը :

Իսրայէլեան դահլիճը , կ'ըսեն Թղթա – կիցները, արտակարգ նիստ դումարեց եւ վերաքննեց կացութիւնը Ազգաժողովի վիճաբանութեանց լոյսին տակ : Որոչուե – ցաւ անդրդուելի մնալ եւ ուղղակի բա – նակցիլ արաբ պետութիւններու հետ , մերժելով օտար երկիրներու միջամտու – թիւնը : Իսրայէլեան կառավարութիւնը այս նպատակով պատրաստեց հաչտու – թեան նախագիծը, հետեւեալ սկզբունք – ներով :

Ա.— Իսրայէլեան պատդամաւորները պիտի տեսակցին Կաղայի եւ Արեւմտեան Յորդանանի արաբ մեծամեծներուն հետ :

Բ.— Երբ պատերազմին հակազդեցու – թիւնը մեղմանայ, տեսակցիլ Յորդանա – նի Հիւսէյին Թագաւորին հետ :

Գ.— Ուղղակի տեսակցութիւն Եգիպ – տոս հետ : Իսրայէլ պատրաստ է հեռա – ւալու բոլոր եգիպտական հողերէն , փո – խադարձաբար պահանջելով որ Եգիպտոս ճանչնայ Իսրայէլը :

Դ.— Կարգադրել նաեւ Պաղեստինի դաղթականներուն ցաւատանջ խնդիրը : Զանոնք համախմբել Արեւմտեան Յորդա – նանի մէջ, եւ այդ հողամասին տալ պե – տական ինքնավարութիւն , որ տնտեսա – պէս Իսրայէլի կապուած պիտի ըլլայ եւ դաչնակցութիւն մը պիտի կազմէ Յորդա – նանի հետ :

Ե.— Ինչ կը վերաբերի Երուսաղէմի , Իսրայէլ երբեմ պիտի չարտօնէ որ մի – ջազգային ըլլայ, բայց նուիրական քա – ղաքը բաց պիտի պահէ բոլոր հաւատաց – եալներուն առջեւ :

Իսրայէլեան կառավարութիւնը պիտի ընդունի նաեւ Յորդանանէ հեռացող ա – րաբ զաղթականները : Այսինքն անոնք որ խոյս տուին Արեւմտեան Յորդանանէն եւ Ամման ապաստանեցան : Այդպիսիները պիտի կրնան իրենց հայրենի բնակարան – ները վերադառնալ , պայմանաւ որ մին – չեւ 10 Օգոստոս պատասխանեն Իսրայել – եան կառավարութեան այս հրաւէրին : Այդ թուականէն եաք, ամէն դիմում ան – ընդունելի պիտի նկատուի :

ԱԶԷՏԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ՝ ՄԷԿ ԱՆՁ

« Սընոէյ Թէլկրաֆ» անգլիական Թեր – Թը կը դրէ .— «Արաբները կրեցին իրենց պատմութեան ամենադառն մէկ պարտու – Թիւնը, հակառակ ասոր իրենց ընթացքը անմեկնելի կը մնայ : Զեն խորհիր Թէ միակ անձ մը բաւ եղաւ որ հարիւր մի – լիոն Արաբներ չարաչար նահանջեն եր – կուքուկէս միլիոնէ բաղկացած զանգը – ւածի մը առջեւ :Երբ այս է իրողութի – նը, դեռ իրենց գլխուն Թագ կ'ընեն այդ անհատը, Արաբ Միութեան Նախագահ Նասրը, որ իրենց քայքայումին մեծագոյն պատասխանատուն կը նկատուի : Եթէ ու – րիչ ազգ մը ըլլար անոնց տեղ, անվարան դլխիվայր կը բերէր զայն : Նախագահ Նասր առայժմ փրկած է իր օձիքը, իր դէ – լորած խոշոր մէկ սուտով : Արաբ աչ – խարհը այսօր կը հաւատայ Թէ Իսրայէլ յաղթած է չնորհիւ Անգլիոյ եւ Ամերիկա – յի մէջամտութեան : Արաբները դիւրա – հաւան են եւ կը հաւատան ամէնէն ան – հաւատալի սուտերուն : Նասր իր հաչտոյն նոր խաղ մը խաղաց, եւ յաջողութեամբ պահեց զայն : Դարձ մը դէպքեր, դրդա – պատճառներ կային, զորս Նասր օգտա – դործեց այս առիթով :

Միւս կողմէ Իսրայէլ «մեղմեց» իր խոստութիւնը, եւ մասնաւորաբար կը դրա – ւի Պաղեստինի դաղթականներու ցաւե – րով, որպէս դի Ազգաժողովին մէջ ի նը – պաստ իրեն հոսանք մը ստեղծէ եւ ջրէ այն ամբաստանութիւնը Թէ «անմարդկա – յին վերաբերում »ցոյց կուտայ դերինե – րու եւ դաղթականներուն հանդէպ » :

Նշանակալից էր նաեւ Մարոքի Թագա – ւորին յայտարարութիւնը՝ արաբական ծանր եւ աննախընթաց պարտութեան պատճառներուն եւ պատասխանատուու – Թեան մասին, որոչ առարկայական քըն – նադատութեամբ, ինչպէս հաղորդեցինք երեքշաբթի թիւով :

ՆՈՐ-ԴՈՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Նար – Դոս գրական գործունէութեան առաջին շրջանին լոյս ընծայած իր գործերէն շատերը համարած է «տհաս գրչի արդիւնք» եւ տպագրուելու անարժան : Բայց ասոնք շատ կողմերով հետաքրքրական ստեղծագործութիւններ էին : Խօսքը միայն պատմելու , նկարագրելու ակընյայտ շնորհքին եւ գեղեցիկ լեզուին մասին չէ : Տակաւին առաջին գործին՝ Միխօ Օհան ստորագրութեամբ լոյս ընծայած « Ճշմարիտ բարեկամը» վիպակին մէջ (1886) պարզ կ՚երեւէր երիտասարդ արձակագիրին հակումը դէպի սուր հոգեվիճակները եւ մարդկային ներհակ ապրումները : Նար – Դոս ի յայտ կուգայ իբրեւ հոգեբան գրող, յատկանիշ մը, որ դարձաւ անոր ստեղծագործութեան մէջ բնութագրականը, նոր – դասականը : Կամ ինչպէս ինք կ՚ըսէ . «... իրական կեանքը՝ ինչպէս որ կայ, եւ մարդու ներքինը» :

Մինաս Բերբերեանին ուղղուած նամակի մը մէջ գրագէտը կը գրէ . « Հայոց վիպասանութիւնը պէտք է տենդենցիող լինի, հայ վիպասանը պէտք է իտէալներ տայ, որովհետեւ քաղաքական եւ ընկերային յայտնի անբարեբաստիկ պայմանների մէջ հոգին ու զգացմունքները բթացած Հայը աւելի, քան մի ուրիշ ազգի մարդ, կարօտ է իտէալների որոշ մտքով ասած» :

Գրողին արուեստի այս ըմբռնումը չափազանց լաւ բնութագրած է Աւ. Իսահակեան . « Նար – Դոսը մեր իրապաշտ վէպի մեծ եւ գիտակից վարպետներից մէկն է . բայց նա գիտէր իր հոգին թաղել առարկայականի խորքում, երբեք ակընբախ, երբեք միտումնաւոր ... եւ ամենանուրբ արուեստագէտի վարպետութեամբ կարողանում էր նա իր համակրանքն ու հակակրանքը այս կամ այն տիպարի կամ երեւոյթի հանդէպ գաղտնաբար, անզգալիօրէն ներարկել ընթերցողի մէջ» :

Յաւ եւ տառապանք կայ «Մեր թաղը» պատմուածքների շարքին մէջ : Յաւ եւ տառապանք՝ Մարթայի, Սաքուլի, Նախշքար Դաւիթի, Եակորի, Շուշանի եւ միւսներու համար, որոնք զոհ կ՚երթան սնոտիապաշտութեան եւ նախապաշարումներուն, որոնց մէջ կեանքը, կարիքն ու հոգը յաճախ կը մեռցնեն մարդկայինը՝ ստիպելով դառնալ գինով, յանցագործ, նոյնիսկ մարդասպան :

« Ամիրեանի ողբերգութիւնը » , «Նեղ օրերից մէկը», « Խմբագիրը » պատմուածքներու հերոսները արհեստաւորներ չեն, այլ մտաւորականներ՝ ուսուցիչ , լրագրող եւ գրող, բայց անոնց եւ « Մեր թաղ»ի տիպարներուն ճակատագրին մէջ ընդհանուր շատ բան կայ :

Նար – Դոս կը տեսնէր , որ փափկակեաց և ճոխ կեանքը հարուստի զաւակները կը դարձնէ եսասէր, անպէտ անձնաւորութիւններ : Ահա Աննա Սարոյեանը՝ համանուն վիպակին հերոսուհին : Քանի դեռ հարուստ էին, Աննան ինքզինք կը զգար երջանիկ, բայց երբ «հազար գլխանի հրէշը»՝ աղքատութիւնը իր գրկին մէջ կ՚առնէ անոնց ընտանիքը, Աննայի աչքին կեանքը կը կորսնցնէ իր հրապոյրը , կը դառնայ անտանելի, անիմաստ :

Աւելորդ մարդոց տիպարները ստեղծելով , գրագէտը ցոյց կուտայ, որ անոնք յաճախ վտանգաւոր անձեր են հասարակութեան համար : Այդ ձեւի տիպարներ են Ռուբէն Թուսեան «Սպաննուած աղաւնի»ին մէջ եւ Սուրէն Բազէնեանն ու Լեւոն Շահեանը «Մահ»ին մէջ : Թուսեան, օրինակ, իր հանգանակը ունի : Քանի որ մարդուն կեանքը մշտնջենական չէ, անհրաժեշտ է «կեանքից խլել այն ամէնը, ինչ որ հաճոյք կարող է պատճառել քեզ եւ ոչ մի բանի մասին մի մտածիր » :

« Աւելորդ » մարդոց համար, գրագէտին համոզումով, մեղաւորը հասարակութիւնն է :

Նար –Դոս անդրադարձած է նաեւ հայ գործիչներուն, այսպէս կոչուած, ազահամիտներուն («Մշակականներ») եւ պահպանողականներուն (« Նոր Դարականներ») պայքարին : Յայտնի է, որ գրողը երկար տարիներ աշխատակցած է « Նոր Դար »ին : Այդ հանդամանքը պատճառ դարձած է, որ զինք նկատեն պահպանողական : Իրականին մէջ, ինչպէս կը պատմէ իր ինքնակենսագրութեան մէջ , դիպուածն է, որ զինք կապած է «Նոր Դար»ին եւ դժգոհ է եղած պահպանողականութենէն : Սակայն դժգոհ եղած է նաեւ ազատամիտներէն : «Պայքար» վէպին մէջ ան ցոյց կուտայ, որ ազատամիտները ժխտելով « քաղքենի բարոյականութիւնը»՝ իրականութեան մէջ անոր իրական ջատագովներն են : Մերժելով ընտանիքի, ամուսնական հաւատարմութեան մասին բոլոր ըմբռնումները, անոնք անհատին անկախութեան եւ «բնութեան ձայնին» հետեւելու իրենց քարոզով կ՚օրինականացնեն անբարոյականութիւնն ու այլասերումը :

Գրագէտէն պահանջելով իտէալներ , բնական է, որ ինք եւս պէտք է իտէալներ որոնէր : Իր վէպը խորագրելով «Մահը», Նար – Դոս կ՚ուզէր Շահեանի մահին հակադրել Արմենակի մահը, այն անձնաւորութեան, որ թէեւ վէպին մէջ չկայ , բայց որ հեղինակին գաղափարատիպն էր : Նար – Դոսի մտայղացումով Արմենակ պէտք է խտացնէր իր մէջ իրական հայրենասէրը, որ գացած է պայքարելու «Մեծ գործի»՝ այսինքն արեւմտահայաստանի ազատագրութեան համար : Դժբախտաբար վէպը շատ տուժած է ռուս գրաքընութենէն :

Մեծ արժէք կուտայ գրականութեան :

«Իրաւ է,— գրած է իր նամակներէն մէկուն մէջ , — գրականութիւնը կեանքի հայելին է , բայց միայն գրանով չի սահմանափակւում նրա դերը . նա կեանքի դպրոցն էլ է : Հայելու մէջ ցոյց ես տալիս, որ ճակատիս մուր է քսուած , բայց միջոց էլ սովորեցրու, ախր, այդ մուրը սրբելու» :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

— * —

Թերթերը գուժեցին մահը այս ազնուական ու ազնուասիրտ Հայուն, որ հանդիսացաւ Փարիզի հայ համայնքին ազգային կեանքին ընտիր ու սիրուած ներկայացուցիչը :

Խօսուեցաւ, ու պիտի խօսուի տակաւին երկար այն բազմաթիւ ու բազմաձեւ բարեգործութիւններուն մասին, որոնք հանգուցեալ Արմենակ Համբարձումեանին իրաւամբ ու արդար կերպով տուին «ազգային բարերար»ի կոչումը, բայց, մեզի հայ թատրոնի աշխատաւորներուն համար, կայ պարագայ մը, որ կը մղէ մեզ այսօր, անխարդախ երախտագիտութեամբ մը խոնարհիլ իր յիշատակին առջեւ :

Արմենակ Համբարձումեան Հայ Թատրոնի մեծ բարեկամ մըն էր : Իր բարեկամութիւնը « Աբիսողոմ Ազա»յութեան գոյզըն նշոյլն իսկ չէր կրեր : Այն բազմաթիւ ու բազմատեսակ օժանդակութիւնները , զորս այս պատուական անձը ընծայեց Փարիզի Հայ Թատրոնին՝ եղան գիտակցաբար, եղան միայն ու միայն հայ արուեստին օգտակար դառնալու մտահոգութեամբ, առանց փոխարէնը ակնկալելու , առանց սպասելու որ իրեն ընծայուին սալամ – ալէքներ ...:

Շատ հինէն կուգայ իր բարեկամութիւնը դէպի հայ թատրոնը :

1923ին, երբ դեռ նոր էր սկսած սազմնաւորուիլ ու արմատ նետել Փարիզի հայ թատրոնին գործը, Արմենակ Համբարձումեան ներկայ էր այդ գործին հիմնարկութեան աշխատանքներուն մէջ : Անիկա, այդ թուականէն սկսեալ, պարզ ու հասարակ դրամական օժանդակութեամբ միայն չէր որ կը բերէր իր աջակցութիւնը, այլ եւ մասնակից կը դառնար նաեւ գործնապէս, կատարելով կազմակերպչական զանազան աշխատանքներ ալ :

Իմ առաջին հանդիպումս Արմենակ Համբարձումեանին եղած է արդարեւ 1923ին, երբ Փարիզի մէջ մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուէր Շիրվանզատէի « Նամուս»ը, հեղինակին ի պատիւ եւ անոր ներկայութեամբ : Կազմուած էր կարգադիր յանձնախումբ մը հետեւեալ անձերէն .— Արշակ Չօպանեան , Տիգրան Կամսարական, Տոքթ. Քօլօլեան, նկարիչ Փուշման, Դաւիթ – Բէկ եւ Արմենակ Համբարձումեան : Չորս տասնեակ եւ աւելի տարիներ են անցած այդ թուականէն ի վեր, եւ սակայն, իմ երեւակայութեանս պաստառին վրայ կը մնայ յստակ ու պայծառ այդ օրուան «Նամուս»ի ներկայացման պատկերը : «Սոսիէթէ Սավանթ»ի սրահը լեցուն էր : Ներկայացման կարգադիր յանձնախումբին բոլոր անդամներն ալ կարծես մրջիւններուն պէս կը վազէին բան մը պակաս չթողելու համար : Անոնցմէ մին, սակայն, իր բոլոր շարժումներուն մէջ կ՚արտայայտէր մասնաւոր դուրդուրանք մը դէպի գործը, մասնաւոր խանդաղատանք մը ունէր դէպի դերասանները, ամէն միջնարարի կը վազէր ներս, կը մօտենար ու կ՚ըսէր. « Չոխուխներս, բանի մը պէտք ունի՞ք...» :

Ես նոր էի Փարիզի մէջ, առաջին դերս էր որ կը խաղայի : Բոլորովին տարուած ու հմայուած այս հրաշապատում անձին հայ թատրոնին հանդէպ ցոյց տուած խանդաղատանքին, հարցուցի թէ ո՞վ էր ան որ այդքան սէր ունէր դէպի մեր թատրոնը : Լեւոն Յարութ ըսաւ կամացուկ մը. « Միւսի Արմենակն է, Համբարձումեան Արմենակը ...» :

Ու այդ օրէն ի վեր, Արմենակ Համբարձումեան ինծի համար եղաւ ու մնաց մինչեւ ետքը՝ «Միւսիւ Արմենակը ...» :

×

Ըսի քիչ առաջ թէ Արմենակ Համբարձումեան գիտակցաբար կ՚օժանդակէր հայ թատրոնին : Արդարեւ, անիկա շատ լաւ հասկցած էր, եւ յաճախ ալ իր ժողովրդական ոճով կը բացատրէր , թէ թատրոնը ժողովուրդի մը մտաւոր զարգացման լաւագոյն ազդակներէն մին է : Եւ Արմենակ Յամբարձումեան կը սիրէր Փարիզի հայ թատրոնին «տղաքը», ոչ միայն անոր համար որ անոնք զինքը երբեմն կը լացնէին եւ երբեմն ալ կը խնդացնէին , այլ եւ կը սիրէր մասնաւորաբար անոր համար որ այդ «տղաք»ը օտարութեան մէջ, զուրկ որեւէ լուրջ օժանդակութենէ, դժուա՛ր, շատ դժուար գործ մը կը կատարէին : Քանի անդամներ, գրեթէ արցունքը աչքերուն, Արմենակ Համբարձումեան ըսած է ինծի, եւ թերեւս ըսած է ինծի պէս ուրիշներու ալ. «Ա՛խ, եթէ հայրենիք գացած ըլլայիր, հիմա էֆէնտի եղած էիր ...» :

Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ, ողբացեալ Արմենակ Համբարձումեան, այս մեծահոգի անձը, միշտ ալ ներողամիտ աչքով նայեցաւ հայ թատրոնի «չօճուխ»ներուն ակամայ «սխալ»ներուն : Բազմաթիւ դրուագներ կրնամ պատմել այս մասին, սակայն կը զգուշանամ, վասնզի հաստատ գիտեմ որ ռեքլամէ խորշող իր հոգին պիտի խռովի անդէնին մէջ ...

Եւ սակայն, կ՚արժէ այստեղ յիշատակել կարճ կերպով այն մեծ օժանդակութիւնը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Ալ չի բաժնուիր ինձմէ : Միասին կ՚ուտենք, միասին կը նստինք :

Մինչ այս, մինչ այն Պուրկազ հասանք : Առաւօտ մըն ալ Վառնա : Օրը Կիրակի է, Մայիս 18 : Շոգենաւը ճամբորդներէն կը պարպուի հետզհետէ : Մեր տագնապի վայրկեաններն են : Պուլկար ոստիկաններ, շոգենաւին ելքը կեցած, ճամբորդներէն անցագիր կը պահանջեն : Բոլոր անցագիր ունեցողները արդէն իջած են , իսկ մենք կծկուած ծխնելոյզներուն կամ բեռի կապոցներուն ետեւ, կը սպասենք, որ ոստիկանները հեռանան եւ մենք ալ հանդիստ դուրս ելլենք , ինչպէս պատուիրուած էր մեզի : Բայց մեր աղոցմէ ոմանք, անհամբեր, իրենց շուրջը դիտած ատեն կը նշմարուին ոստիկաններէն : Ատիկա պատճառ կ՚ըլլայ, որ ոստիկանները վեր դան եւ խուզարկեն ամէն կողմ :

Գտան բոլորս ալ եւ վար իջեցուցին : Վառնայի մէջ, այն ատենները, բոլորը Թուրքերէն գիտէին եւ մեզի հետ այդ լեզուով կը խօսէին : Կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ վար չէինք իջներ : Կը պատասխանենք , թէ անցագիր չունինք, ատոր համար :

— Ինչո՞ւ եկաք Պուլկարիա, քանի անցագիր չունէիք :

= Որովհետեւ չէինք ուզեր Թուրքին զինուոր ըլլալ , իսկ անոնք ալ մեզի անցագիր չէին տար, որպէսզի ազատօրէն դուրս ելլենք իրենց երկրէն :

— Կը կարծէք որ հոս պիտի կրնա՞ք ապրիլ առանց անցագրի :

Երկու կարգ կը շարեն մեզ, զինուորի պէս, մեր ծրարներն ալ ձեռքերնիս կախած, բանուկ փողոցէ մը, փառաւոր անցքով մեզ կը տանին ոստիկանատուն : Երկու լայն դռներով շրջափակէ մը ներս չէնք մըն է, բանտին կից : Դեռ կանուխ ըլլալով, մանաւանդ Կիրակի, մեծաւորը չէ եկած : Բանտին առջեւը նստարաններ կան, հոն կը սպասցնեն մեզ : Ոստիկաններ կուգան կը կատակեն մեզի հետ : Մէկը կը հարցնէ թէ , «ձեր մէջ կա՞ն պալքանեան պատերազմի զինուորներ» : Մեզմէ մէկը, որ դեռ ֆէս ունէր գլխուն եւ զոր հաճի կը կոչէինք, Եալովայի շրջանէն, կ՚ըսէ .— «ես» :

— Էհ, ուրեմն քեզի ազատում չկայ , պատերազմին մէջ քու գնդակովդ ո՞վ գիտէ քանի պուլկար զինուոր մեռած է :

= Ոչ, ոչ, կը բողոքէ Հաճին, ես, ամէն կրակելուս հրացանիս խողովակը վեր կը բռնէի որպէսզի մարդու չդպի :

Ոստիկանները տեսնելով որ «ծալքը պակաս է», քրքջալիր կը խնդան, կ՚ըսեն , — թող մեծաւորը գայ, կը տեսնենք :

Մեծաւորին գալը հեռուէն տեսնելով , ոստիկանները մեզ կարգի կը կեցնեն , քով քովի :

Պետը կը հարցնէ եւ կը պատասխանեն .

— Շոգենաւէն բերած ենք, Թուրքիայէն կուգան , անցագիր չունին : Կ՚ըսեն թէ զինուորական փախստական են :

Շարքով աչքէ կ՚անցընէ մեզ, դէմքը խիստ չէ, վախ չազդեր :

Կը հարցնէ անուն, տարիք, արհեստ , կը մօտենայ ամէնուս զատ – զատ, ուշադիր կը նայի մեր դէմքերուն : Անցագիր դո՞ւն ալ չունիս, կը հարցնէ մէկուն, յետոյ միւսին, երրորդին : Ամէնքս ալ կը պատասխանենք .— ոչ :

— Հիմա ես ի՞նչ ընեմ ձեզի, կ՚ըսէ , մէկ չէք, երկուք չէք, երեք չէք :

Ճիշդ այդ պահուն դրան առջեւէն մէկը կ՚անցնի : Պետը կը կանչէ .— Պ. Իսկէնտէր, եկուր տես որքան հայրենակիցներ եկեր են քեզի : Տես ծանօթներ չունի՞ս :

Պ. Իսկէնտէր կը նայի ամէնուս , գլուխը շարժելով, շատերուս ալ հարցումներ ուղղելով : Եւ կը պատասխանէ , ոչ :

— Հիմա ի՞նչ ընեմ ես, կ՚ըսէ պետը , անցագիր չունին, ծանօթ չունին, լա՞ւ մարդիկ են, դէ՞շ մարդիկ են, ի՞նչ գիտնամ : Ու դառնալով Իսկէնտէրին . — Դուն դոնէ երաշխաւոր չե՞ս ըլլար, օրինակ սա մարդուն (ոեւէ մէկը ցոյց տալով) :

= Կ՚ըլլամ , կը պատասխանէ Պ. Իսկէնտէր :

— Քովինի՞ն, կը հարցնէ դարձեալ :

= Անոր ալ կ՚ըլլամ, կը պատասխանէ Պ. Իսկէնտէր :

— Միւսի՞ն, միւսի՞ն : Ամէնուն ալ կ՚ըլլա՞ս :

= Կ՚ըլլամ, էֆէնտիմ, կ՚ըլլամ, ամէնուն ալ, կ՚ըսէ վերջապէս :

— Լաւ , հիմա որ Պ. Իսկէնտէրը երաշխաւոր եղաւ, ազատ էք, կ՚ըսէ պետը : Ես Պ. Իսկէնտէրին կը վստահիմ : Միայն թէ, կը շարունակէ, այս երկրին մէջ պէտք է շատ պատուաւոր ապրիլ, օրէնքը յարգել : Մենք շատ խիստ ենք : Մեր պատիժներէն մէկն ալ, ահա ասոնցմով է , կ՚ըսէ , ցոյց տալով պատին քով շարուած, բազուկէ մը աւելի հաստ, մէկ մեթրէն աւելի երկար տոպրակներ, աւազով լեցուած :

— Ահա, Պ. Իսկէնտէր, բոլորը քեզի կը յանձնեմ, տար ուր որ կ՚ուզես, եւ քիչ մըն ալ դուն բացատրէ :

Մեր երաշխաւորը մեզ կը տանի հայկական «Զէյթուն» սրաճարանը, ուրկէ առաւօտուն անցեր ենք, եւ Հայերը լուր ունին մեր մասին :

Ամէն կողմէ սուրճ, թէյ եւն. : Կ՚ապսպըրեն, եւ ամէն մարդ ալ կը ստիպէ որ իր ապսպրածն ալ խմենք :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(2 Շար.)

զոր ընծայեց Արմենակ Համբարձում-եան երբ մեծանուն Վահրամ Փափազեան այցելեց Փարիզ (1935):

Ամէն ոք գիտէ թէ հայ բեմերու այս հսկան, մեր օրերու այս Ադամեանը, իր մէկ քանի ներկայացումներով մեծ խան-դավառութիւն ստեղծեց Փարիզի հայ հա-մայնքին մէջ:

Օտարներուն ալ ծանօթացնելու համար մեր այս անզուգական դերասանին ար-ուեստը, մտածեցին Ֆրանսացի դերասան-ներու մասնակցութեամբ եւ Ֆրանսերէն լեզուով ներկայացնել «Օթէլլօ»ն: Դիժ-ուար գործ մըն էր ասիկա, դժուար անոր համար որ մեծ գումար պէտք էր: Հարցը լուծեց ողբացեալ Արմենակ Համբար-ձումեանը, եւ իր նիւթական լայն օժան-դակութեամբ «Աթըլիէ» թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ Շէյքսփիրի ողբերգու-թիւնը, որուն մէջ Վահրամ Փափազեան տուաւ ապացոյցը թէ Հայերը որքան խոր կերպով ըմբռնած եւ հասկցած են Մեծ Անգլիացին ...

Թերթերը գրեցին այդ ներկայացման մասին, ջատագովեցին հայ դերասանին արուեստը, Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրան-սայի Հայերուն սրտերը ուռեցան հպար-տութեամբ: Եւ սակայն, ոչ ոք իմացաւ որ այդ գործին գլխաւոր հրահրողը եւ մեկենասը եղաւ Արմենակ Համբարձում-եան:

Ցուզումով կը յիշեմ այսօր այդ պահը: Ներկայացումէն ետք, «Աթըլիէ» թատրո-նի դրան առջեւ, ողբացեալ Արմենակ Համբարձումեանի դէմքը կը ճառագայ-թէր ուրախութենէն: Կը պոռար գրեթէ.

— Ի՛նչ աղուոր եղաւ ... Թող տեսնան, թող տեսնան իշթէ, որ մենք ալ ասանկ մեծ արթիսթ ունինք ...

Դարձեալ Արմենակ Համբարձումեանի ջանքերով եւ նիւթական օժանդակու-թեամբ էր որ Փարիզի մէջ, Միւթիւալի-թէի բեմին վրայ բեմադրուեցան երկու թատերգութիւններ՝ Շիլլէրի «Աւազակ-ներ»ը եւ Սէնքիէվիչի «Յո՞ երթասը»: Այս երկու ներկայացումները տրուեցան անոր համար որ, ըստ Արմենակ Համբար-ձումեանի ցանկութեան, հայ բեմերու երկու մեծ վարպետները՝ Աշօ Շահխա-թունին եւ Վահրամ Փափազեանը նոյն խաղին մէջ բեմ պիտի բարձրանային:

Եւ արդարեւ, այդ երկու ներկայա-ցումները անցան մեծ յաջողութեամբ: Շիլլէրի «Աւազակներ»ուն մէջ Փափազ-եան փայլեցաւ Կարոլոսի դերով, իսկ Շահխաթունին տուաւ Ֆրանցի տիպարը, նոյնքան ճարտարութեամբ: «Յո՞ եր-թաս»ի մէջ Շահխաթունին անդամ մը եւս ստեղծագործեց իր բեմական յաղթանակ-ներէն մին համարուած Պետրոնիուսը, իսկ Վահրամ Փափազեան անոր կողքին եղաւ անզուգական Մարկոս Վինիկիոս մը:

Այդ օրն ալ, դարձեալ շնորհիւ Արմե-նակ Համբարձումեանին, հազարաւոր Փարիզահայեր առիթը ունեցան ըմբոշխ-նելու գեղարուեստական անսահման հա-ճոյք: Իսկ հայ բեմի երկու վարպետները, տարիներու բաժանումէ մը ետք, առիթը ունեցան օտարութեան մէջ ապրելու անց-եալի քաղցր օրերու յիշատակով, այն օ-րերուն՝ երբ հայրենի բեմերու վրայ ի-րենք կը կազմէին աննման ու անդտանելի զոյգ մը:

×

Յաւիտենական հանդի՛ստ, սիրելի «Միւսիւ Արմենակ»:

Թող հոգիդ չխռովի յաւիտենական քու-նիդ մէջ: Այսօր աշխարհը շատ լաւ գիտէ, հայ ժողովուրդը մեծ արթիսթներ շատ ունի: Ոչ միայն արթիսթներ ունի, այլեւ ունի մեծ գիտնականներ, որոնք կը հե-տախուզեն տիեզերքն ալ ...

Այս բոլորին քով հայ ժողովուրդը ունի նաեւ Մեծ Մարդեր, ազնուահոգի ու պատուական Հայեր ալ, որոնք տուած են, կուտան ու պիտի տան իրենց բոլոր կարե-լին, որպէսզի հայ ժողովուրդին ծոցէն միշտ ալ ծնին նոր արժէքներ:

Այդ Մեծ Մարդոցմէն մին էիր նաեւ դուն, Արմենակ Համբարձումեան:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ

Գ. Սունդուկեանի ծանօթ գործը՝ «Պէ-պ«»ն առաջին անգամ ներկայացուած է Թիֆլիսի մէջ, 1871 Ապրիլ 30ին:

1874ին, հայ բեմի ականաւոր դէմքե-րէն Միհրդատ Ամրիկեանի նախաձեռնու-թեամբ Պոլսոյ մէջ կը բեմադրուի «Պէ-պօ»ն: Այդ ներկայացման մէջ Կէկէլի դե-րը կը ստանձնէ երիտասարդ Սիրանոյշ: Սակայն, մամուլի վկայութեամբ, հայ թատերական կեանքի հետաքրքրութեան արժանի այդ երեւոյթը աննկատ կ՚անցնի: Ասոր պատճառը թատերգութեան լեզուն էր՝ Թիֆլիսի բարբառը, որ կարելիու-թիւն չստեղծեց Պոլսեցիներուն լաւապէս ըմբռնելու թատերախաղը: Հետեւանքը եղաւ այն, որ ամբողջ 16 տարի չներկա-յացուեցաւ Պոլսոյ բեմերուն վրայ:

Յետագային, 1888–90ին, անուանի կա-տակերգակ Արամ Վրոյր պոլսական խօ-սակցական լեզուին կը փոխադրէ թատեր-գութիւնը:

1890 Մարտ 11ին, Խասգիւղի նախկին գինետունի մը մէջ, որ թատրոնի վերած-ուած էր, տեղի կ՚ունենայ Պէպոյի ներ-կայացումը, որ մեծ յաջողութիւն կը գտնէ:

Այդ ներկայացման մասին աքա թէ ինչ կը գրէր «Արեւելք».— «Մեծանուն հեղի-նակը սոյն խաղի մէջ իր հանդէս բերած անձամբ բնաւորութիւնները այնքան կեն-դանի եւ բնական ներկայացուցած է, որ պահ մը հանդիսականը կը շփոթի տեսա-ծին խաղ լինելուն նկատմամբ: Բնաւո-րութեանց մէջ հակապատկերները խիստ գեղեցիկ գրուած են, արտասուող Կա-տարին դէմ Էֆտիկ, մին իր բախտը կ՚ողբայ, միւսը իր չգտած ելակը կամ թան-կագին հայելիները, աւանդապահներ են Արութինն ու Գրիգոր, մէկին քով դրամը, իսկ միւսին՝ պարտամուրհակը: Հարա-զատ թուլումպաճի մըն է նաեւ Ակօ, պարզամտութեան, զուարթութեան եւ անձնուիրութեան տիպար: Խաղի հերոսը, Պէպօն, զգայուն սրտով եւ խոհուն մտքով կը ներկայանայ մեր աչաց, նա կը բա-նաստեղծէ եւ կ՚արտայայտէ այնպիսի վսեմ գաղափարներ, որոնց առաջ մարդ գլխիկոր կը մտածէ. դա ժողովրդի ինք-նակիրթ եւ ինքնաբոյս արտադրութիւնն-երէն է, որպիսիներու մենք յաճախ կը պա-տահինք»:

«Պէպոյի նիստ ու կացէն զատ, տեղա-կան գոյն ստացած էին նաեւ թատերախա-ղին տիպարներուն անունները: Կէկէլ – Կատար, Էփեմիա – Էֆտիկ, Գիքօ – Գրի-գոր, Կակուլի – Ակօ: Այսպէս, ինչպէս գիտել կուտայ մամուլը, թատերախաղին տիպարները այնքան յարմարած էին տե-ղական տիպարներուն, որ կարծես անոնք գրուած ըլլային յատկապէս Պոլսեցիներու համար:

Վերոյիշեալ ներկայացումին Պէպոյի դերը ստանձնած էր Արամ Վրոյր: Ներ-կայացումին կը մասնակցէին Պ. Ֆասուլ-եաճեան (Շուշան, Էֆտիկ), Օր. Ազնիւ (Կատար), որ այն ժամանակ Մ. Մնակ-եանի խումբի անդամներէն էր:

Դժբախտաբար Վրոյրի կողմէ արեւմը-տահայ ռամկական բարբառին փոխադր-ուած «Պէպոյի» օրինակը կորսուած է, մնացած է միայն Պէպոյի մենախօսու-թիւններէն մէկը, տպագրուած «Յուշա-բար»ի մէջ:

Ռ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Աշոտ Ասլանեան, Հայաստանի բարձրա-գոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կր-թութեան նախարարը, հետեւեալ տեղե-կութիւնները կուտայ նոր ուսումնական տարուան վիճակի մասին:

— Այս տարեշրջանին երկրին 12 բուհե-րուն (բարձրագոյն ուսումնական հաս-տատութիւններ) մէջ պիտի ուսանին յի-սուն հազար ուսանողներ: Նոր արձանա-գրուածներու թիւն է 8925, որոնցմէ 5175ը՝ ցերեկօթիկ, 1300ը՝ երեկոյեան եւ 2450ը հեռակայ (փար քորեսփոնտանս) բաժիններու մէջ:

Անցեալ տարուան բաղդատմամբ, նոր արձանագրուած ուսանողներու թիւը չըն-չին յաւելում մը միայն արձանագրած է: (Անցեալ տարի 8850, այս տարի 8925):

Զ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Ֆրանսահայ ծանօթ նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան, առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան այցելած է: Այս առթիւ, Յուլիս չորսին, նկարիչներու տան մէջ, բացումը կատարուած է նկարիչին գոր-ծերուն ցուցահանդէսին: Բացումին խօսք առած են Մհեր Աբեղեան եւ Մարօ Մար-դարեան:

Հայաստանի մամուլը ցուցահանդէսին կապակցութեամբ կը գրէ. «Ներկայաց-ուած են 33 կտաւներ, կատարուած իրա-պաշտ շունչով: Մեծ տեղ կը գրաւեն բը-նապատկերները: Հետաքրքրութեամբ կը դիտուին «Լքուած ագարակ», «Անտառին մէջ», «Բարտիները», «Ծարաւ» եւ ուրիշ գործեր»:

ԼԵԶՈՒԱԳԷՏ ԱՆԱՀԻՏ ՓԻՐԻԽԱՆԵԱՆ

Խորհրդ. Միութեան, թերեւս ամբողջ աշխարհի մէջ, բազմաթիւ օտար լեզուներ գիտցողներու շարքին՝ համբաւ կը վայե-լէ Հայուհի մը, Անահիտ Փիրիխանեան, որ կ՚ապրի ու կ՚աշխատի Լենինկրատի մէջ:

Ծնած է Մոսկուա, 1928ին: Իր ծնող-քին հետ 1933ին փոխադրուած է Երեւան: 1935ին ընդունուած եւ 1945ին աւարտած՝ Երեւանի Պուշկինի անուան ռուսական դպրոցը: Ապա ընդունուած է Երեւանի Պետական Համալսարանի Պատմութեան ճիւղը, ուր երեք տարի ուսանելէ ետք, փոխադրուած է Լենինկրատի Համալսա-րանը, զոր կ՚աւարտէ 1954ին եւ պատմա-կան գիտութիւններու թեկնածուի կոչում կը ստանայ Փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի Մեհենական Համայնքները մենագրու-թեան համար:

Ներկայիս Անահիտ Փիրիխանեան Առա-ջաւոր Ասիոյ հնագոյն շրջանի պատմու-թեան մեծ տեսաբանն է: Բազմահմուտ գիտնական, որու կարծիքը նկատի կ՚առ-նեն համաշխարհային հռչակ վայելող պատմա – գիտական բազմաթիւ հաստա-տութիւններ:

Հիմնովին կը տիրապետէ մեռած ու կենդանի տասնեւչորս լեզուներու, հայե-րէն, ռուսերէն, պարթեւերէն, պարսկե-րէն, գրաբար, արամերէն, ասորերէն, հին յունարէն, լատիներէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն եւ պահլաւերէն:

— Ինծի համար, ըսած է ան, ամէնէն հարազատն ու հմայիչը իմ մայրենի լե-զուս է: Առանց հայերէն գիտնալու, պիտի չկրնայի մուտք գործել Հին Աշ-խարհի պատմութեան բազմաթիւ գաղտ-նարանները: Մարդկային տարեգրքի է-ջերը գրուած են հայերէնով: Այդ պատ-ճառով, հայերէնը ներկայիս միջազգային գիտական լեզուի նշանակութիւն ստա-ցած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԿ (116)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ձերբակալուած էք, պարոններ, ը-սաւ հանրային ապահովութեան պետը:

Վիտոքի ոստիկանները երկու ձերբա-կալուածները ներքին սանդուխէ մը ա-ռաջնորդելով կապելային մեծ սրահը տա-րին ...:

Պիպի եւ Քօքօ, հոն գետնին վրայ, ծառի կոճղերու պէս իրարու քով մէկ մէկու կա-պած էին գետնափորէն վեր հանուան չա-բագործները:

— Վարպետ, աղուոր աղուած ձուկ ու-նիմ, ըսաւ Քօքօ գետինը պառկած աւա-զակները ցոյց տալով:

— Իրաւ որ, վարպետ, սա ձուկերը շատ սուղի նստան մեզի, աւելցուց Պիպի:

— Սա ետեւի ձուկերը ինչո՞ւ ասոնց չխառնեցիր, վարպետ, հարցուց Քօքօ Ա-րիսթօն եւ Թօմպուլիկը ցոյց տալով:

— Անոր համար որ երկուքն ալ հոտած են, պատասխանեց Պիպի:

— Վա՞յ, ի՞նչ կը հոտին, կախաղա՞ն, ամբողջացուց կատակախօսն Քօքօ:

Բայց Վիտոք, կարծես թէ իր մէկ քար-տուղարին նամակ մը խմբագրելու հրա-ման կուտար, ամենայն հանդարտու-թեամբ հրամայեց.

— Սըւոնք Ֆօրսի բանտը զրկեցէք:

Եւ Արիսթօն ու Թօմպուլիկը ցոյց տալով Քօքոյին ու Պիպիին, աւելցուց.

— Իսկ այս երկուքը իմս են, ինծի պա-հեցէք: Սէնթ – Անթուան փողոցի իմ տու-նըս տարէք զանոնք, հասկցա՞ք, աչքեր-նիդ չորս բացէք սակայն, գլխովնիդ պա-տասխանատու էք:

Յետոյ, Արիսթոյի դառնալով, հեղնա-կան շեշտով մը գոչեց.

— Է, պարոն Ռօշ – Պէրնար մարքիզ, ասոր ի՞նչ կ՚ըսէք դուք, հաւնեցա՞ք: Վիտոքը քիթէն բռնած ըլլալ կը կարծէիք, այնպէս չէ՞ ..., բայց Վիտոքն է որ հիմա ձեր քիթէն բռնած է, եւ երդում կ՚ընեմ որ ալ այս անդամ իր ձեռքէն պիտի չազա-տիք:

Յետոյ աւազակին մօտենալով ականջն ի վար փսփսաց:

— Վերջին անդամ ըլլալով մէյ մըն ալ կը հարցնեմ քեզի, զաւակներուս ուր գտ-նուիլը պիտի ըսե՞ս:

— Եթէ լեզուս տեղէն փրցնել կարելի ըլլար, թուքի տեղ երեսդ պիտի նետէի, մռլտաց աւազակը ակռաները կճրտացնե-լով եւ բերանը փրփրած:

— Դուն գիտես, ետքը չզղջաս սակայն, ըսաւ Վիտոք:

Եւ ուղղակի իր հակառակորդին աչքե-րուն մէջ նայելով ցած ձայնով աւելցուց.

— Մինչեւ որ յատկապէս քեզի համար շինել ու կահաւորել տուած բանաս առաջ-նորդեն քեզ, ես սանկ պզտիկ այցելութիւն մը պիտի տամ օրիորդ Ռօշ – Պէրնարին: Բնաւ կասկած չունիմ որ քու տալ չուզած տեղեկութիւններդ Ֆրանսին Պօրօնը սի-րով պիտի տայ ...: Առաջուընէ ըսեմ որ բանտէն փախելու բնաւ փորձ չընես, պա-րապ տեղը յոգնած պիտի ըլլաս, որովհե-տեւ անանկ նախազգուշութիւններ ձեռք առած եմ որ, հոնկէ փախչիլը անկարելի է:

Արիսթօ կատաղութենէն ակռաները կը-ճըրտել սկսաւ:

Բայց Քօքօ առաջ անցնելով, խնդալէն ճաթելու աստիճան երգիծական եղանա-կով մը խոշորապատիւ խոնարհութիւն մը ընելով ըսաւ.

— Պարոն մարքիզին պաշտօնական կառ-քը պատրաստ է ...:

— Պարոն մարքիզը կը բարեհաճի՞ ըսել թէ ուր երթալ կը փափաքի, աւելցուց Պիպի:

— Արդեօք պարոն մարքիզը մեր պալա-տը հրամմել կը փափաքի՞, ամբողջացուց Քօքօ:

— Հրամմեցէք, պարոն մարքիզ, ձեր ծառաներուն առջեւը ինկէք նայինք, շատ խօսեցանք, վերջացուց Պիպի Արիսթոյի թեւէն բռնելով եւ առաջ քշելով:

Երկու ուժեղ ձիերով պատուհանները գոց կառք մը, որուն վրայ մուշտակապատ վրանոցով քիթը բերանը ծածկուած կա-ռապան մը նստած էր, կապելային դրան առջեւ կը սպասէր:

— Այս կառքը դո՞ւք բերիք, հարցուց Վիտոք:

— Ոչ, վարպետ, բանտի կառք մըն է, հոսկէ կ՚անցնէր, վար դրինք, պատաս-խանեց Պիպի:

— Աղէկ, ասս երկուքը ըսած տեղս տա-րէք, հասկցա՞ք, պատասխանատու էք ա-նոնց:

— Հոգ մի ընէք, վարպետ, չորս աչ-քերնիս ութ պիտի ընենք, ըսաւ Քօքօ Լա-քուռ:

Երկու գաղտնի ոստիկանները Արիսթո-յի եւ Թօմպուլիկի ձեռքերուն ու ոտքե-րուն կապեր, լաւ մը քննելէ ետք, հրը-մըշտկելով կառքէն ներս խոթեցին եւ ի-րենք ալ ներս մտնելով՝ անոնց դիմացը տեղաւորուեցան: Հանրային ապահովու-թեան ոստիկաններէն մին ելաւ կառապա-նին քովը նստաւ: Երկու ոստիկաններ կառքին դրան առջեւ ոտքի կեցան եւ կառ-քը ճռնչելով ճամբայ ելաւ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՈՒՐԲԱԹ , ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

×

Կիրակի օր, (Յուլիս 16) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ժընեւ Այցելութեան առթիւ, Կայանի տղաքը կ'առաջնորդուին Ժընեւ ներկայ ըլլալու համար Հայրապետական պատարագին, զոր Վազգէն Կաթողիկոս կը մատուցանէ Կիրակի առաւօտ Ժընեւի Սէն – Փիէր Մայր Տաճարին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Կ– Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է այց մը դէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ, փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Խաչուհիներուն մօտ :

Օթօքառը կը մեկնի ժամը 6ին, առաւօտեան, Ուրբաթ օր Փլաս Կիշառէն :

Այրի Տիկին Արաքսի Թէլլալեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆի

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ, Յուլիս 10ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի , այս Հինգշաբթի (Յուլիս 13) կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Օլնէ սու Պուայի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Կէվրէկեանի եւ զաւակներուն՝ Պ. Յակոբ Կէվրէկեանի , Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մարտիրոսեանի ու Տէր եւ Տիկին Վահէ Կիւմիւշկէրտանի փափաքին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (16 Յուլիս) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մը – կըրտիչ եկեղեցին , ողբացեալ

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԷՎՐԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Սահակ Աւետեան, խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, յիսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի յաւէտ ողբացեալ Զապէլ Նիկողոսեանի յիշատակին :

ՆՈՒԷՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Մարսէյլէն Բաբերդի հայրենակիցները միաձայնութեամբ որոշեցին Տէր Բաբգէն քահանայի գիրքէն մնացած գումարը նուիրել 500 ֆրանք (50 հազար հին) Սեվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին վերաշինութեան, ի յիշատակ վախճանեալ Տէր Բաբգէն Ասլանեանին 14րդ տարելիցի առթիւ նաեւ տասը ֆր. «Յառաջ»ին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Այրի Տիկին Նահապետեան իրենց հոգեհանգիստի առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ տասը ֆրանք :

×

Ընկ. Խ. Ուլուսեան Մարգրիտ Յովհաննէսեանի մահուան քառասունքին առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ տասը ֆրանք :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօքար վարձած է : Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել , թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն .— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի : Մեկնում Փլաս տ'Էքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ ժամը 20ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ (15 Յուլիս) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի , ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ , սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ԱԼԻՔՆԵՐ" ԳՐՔԻ Բ. ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐՈՒԱԾ

ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

300 էջ ծաւալով՝ այս գիրքը կազմուած է երեք լեզուով :

Ա. մաս.— հայերէն՝ հեղինակի անձնական գործերը՝ չափածոյ եւ ազատ :

Բ. մաս.— Թարգմանութիւններ ֆրանսերէն լեզուով, հետեւեալ այժմէական հայ բանաստեղծներէ :

Պ. Սեւակի՝ «ԵՒ ՄԱՐԴ ՄԻ ԱՆՈՒՆԸ ՄԱՇՏՈՑ», Յ. Շիրազի՝ «ԲԻԲԼԻԱԿԱՆԿը եւ քաղուածքներ «ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳԼՈՒԽԳՈՐԾՈՑ» պոեմին , Վահագն Դաւթեանի «ԲԱՅՑ ԾՆՈՒԵՑԻ» մեծ պոեմը եւ ծաղկաքաղ (անթոլոժի) փունջ մը կարճ բանաստեղծութիւններ, տարբեր քերթողներէ (Վարուժան Յ. Թումանեան, Յ. Շիրազ, Պ. Սեւակ, Հ. Սահեան, Վ. Յովհաննէսեան, եւ Լիւսի Մալխասեան) :

Գ. մաս. — ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ : Յ. Թումանեանի (չթարգմանուած պոէմը)՝ « ԴԷՊԻ ԱՆՀՈՒՆ», Ա. Իսահակեանի «ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ»ն եւ դարձեալ ծաղկաքաղ մը միեւնոյն բանաստեղծներէ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

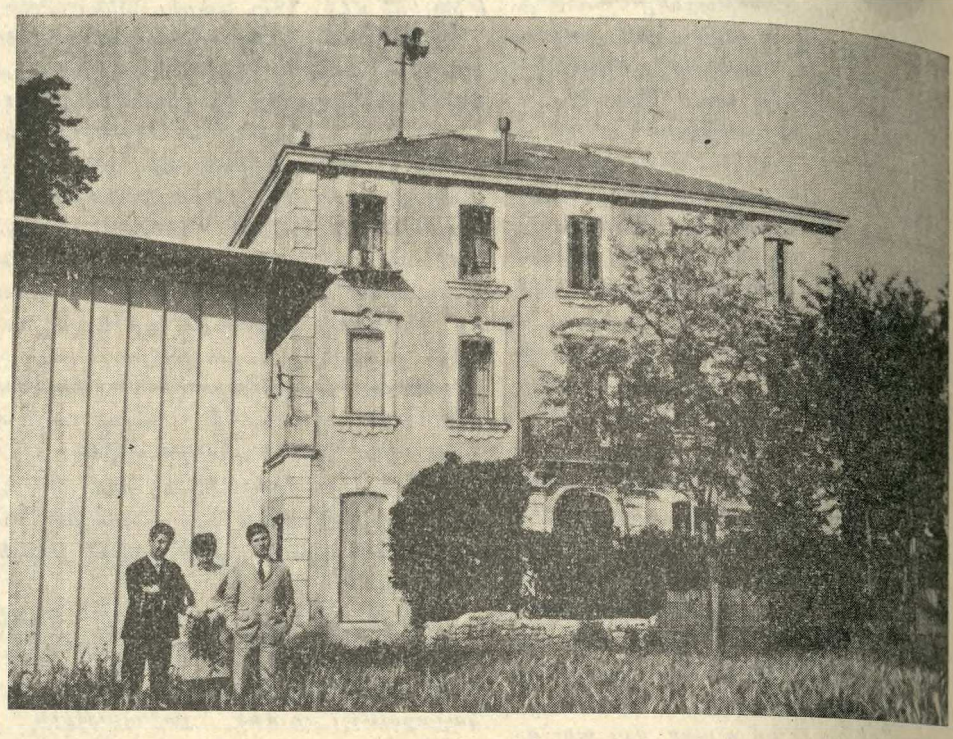

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30

Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Խանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարեդարձի առթիւ :

Յուլիս 23ին, Կիրակի օրը
Շաւիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Արդութեան խումբին կողմէ , մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին :

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօսութիւն :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով :

Պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Ժամը 15ին յարգանքի այց Շաւիլի գերեզմանատան մեր շիրիմներուն :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լազեան եւ Նոր Սերունդի Դրօ խումբերուն :

16 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսինի Հայութեան ծանօթ գեղատեսիլ պուրակին մէջ :

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին , սիրուն անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

Անձրեւի պարագային նոյն օրը կէսօրէ ետք խնջոյք Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 41 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10961 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No10.961

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

Ազատութի՛ւն, հաւասարութի՛ւն, եղբայրութի՛ւն :

Երբեակ վսեմ նշանախօսքեր, որոնք 178 տարիէ ի վեր ուղղութիւն կուտան Ֆրանսայի ազատատենչ ժողովուրդին :

Պաշտօնական բոլոր հիմնարկութեանց ճակատը կը զարդարեն անոնք, ամէն վայրկեան տեղացիներուն ու օտարականներուն յիշեցնելով ժողովրդավարութեան անմահ սկզբունքները :

Ազատութի՛ւն խղճի, մտածումի, խօսքի, հաւաքոյթի, երթեւեկի :

Հաւասարութի՛ւն մարդկային բոլոր արարածներու, առանց սեռի, գոյնի, ծագումի, դաւանանքի ու դասակարգի խտրութեան :

Եղբայրութի՛ւն աշխարհի բոլոր մարդոց միջեւ, սիրոյ եւ համերաշխութեան մթնոլորտի մէջ, հեռո՛ւ ատելութենէ ու քինախնդրութենէ, քրիստոնէական անյիշաչար ոգիով տոգորուած :

1908ին, երբ տակաւին նոր էինք սկսած զանազանել աշխարհի չարն ու բարին, մեր ականջները պայթելու աստիճան կը լեցուէին այս նոյն նշանախօսքերու թուրքերէն բարձրաղաղակ բացագանչութիւններով, փողոցներու մէջ եւ հրապարակներու վրայ, Պոլիսէն մինչեւ դաւառ :

Երգեր ալ յօրինուած էին պանծացնելու համար Օսմանեան Սահմանադրութիւնը, որ Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան բոցաշունչ նշանաբանները ամբոխին իբրեւ կեր հրամցնելով կեղծ ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն ու արդարութիւն կը քարոզէր, քնացնելու համար կայսրութեան ոչ-թուրք տարրերը :

Երկար չտեւեցին խաբուսիկ խանդավառութեան օրերը : Ինը ամիս չանցած արիւնարբու թուրքը ցոյց տուաւ իր իսկական դիմագիծը, երեսուն հազար անմեղ ու անպաշտպան Հայեր ջարդելով Կիլիկիոյ մէջ :

Գտնուեցան եւրոպացի վարձկան գրիչներ ալ, որոնք 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը 1789ի Ֆրանսական յեղափոխութեան հետ համեմատելու աններելի մեղքը գործեցին :

Համայն մարդկութիւնը շատ չանցած տեսաւ թէ ի՛նչպէս Թուրքերը իրենց զազրելի ոճիրներով մեղանչեցին յեղափոխութեան վեհ նշանաբաններուն դէմ :

Ազատութեան հուրը Ֆրանսայի սահմանները գլել-անցնելով հասաւ մինչեւ Պալքանները, ուր բոցեր արծարծեց դարերէ ի վեր օսմանեան անարգ լուծին տակ հեծող քրիստոնեայ ազգերու հոգիին մէջ :

ԺԹ. դարու սկիզբէն իսկ ապստամբութեան դրօշ պարզեցին Սերպն ու Գարատաղցին, յետոյ Յոյնը, Պուլկարն ու Ռումանացին :

Բոցերը աւելի ուշ հասան մինչեւ Թըրքահայաստան եւ հայ ժողովուրդը առատարիւն թափեց ազատութեան ճանապարհին վրայ : Հայոց ժամանակակից պատմութիւնը ոսկեդրուագ էջեր արձանագրեց՝ պանծացնելով հայ անձնուրաց հերոսներու, քաջ ֆէտայիներու դիւցազնական խիզախումները յանուն սեփական ու ազատ հայրենիքի :

1789 Յուլիս 14ին Փարիզի ազատատենչ քաղքենիները տարերային պոռթկումով մը՝ իրենց կուրծքերը վահան դարձուցած՝ խոյացան Պաստիյլի վրայ ու քանդեցին զայն :

Խորտակեցին այդ չարաշուք միջնաբերդը, որ մայրաքաղաքի սրտին վրայ կը խորհրդանշէր արքայական բռնակալութիւնը, կամայական մենատիրութիւնը :

Շնորհազրկեցին ազնուական դասակարգը եւ հիմը դրին ժողովրդավարական վարչաձեւին :

Յիսուն տարի առաջ ուրիշ յեղափոխութիւն մը տակնուվրայ ըրաւ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը, աւելի թունդ յեղափոխական նշանախօսքերով :

Բանուորն ու գիւղացին խորհրդանշող մուրճի ու մանդաղի հովանիին տակ տարիներով շատ արիւններ թափուեցան՝ յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան :

Սակայն ազատութիւնը, հաւասարութիւնն ու եղբայրութիւնը հեռաւոր երազ մըն է տակաւին այսօր բազմաթիւ ազգերու համար, որոնք կը շարունակեն հեծել օտարի տիրապետութեան տակ :

Խորտակուելիք շատ Պաստիյլներ կան դեռ յամի Տեառն 1967, Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն 178 տարի ետք :

Ե՞րբ պիտի իրականանայ տառապեալ ազգերու իսկական ազատութիւնը, հաւասարութիւնն ու եղբայրութիւնը :

Ե՞րբ արդարութիւն պիտի գործուի անիրաւեալ հայ ազգին համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՍԿՍԻՆ

Թէեւ ցարդ չէ յայտարարուած թէ ի՞նչ են նոր սակերը եւ յաւելումները զորս պիտի կրեն փոքր չափով բանուորները եւ առաւելագոյն չափով գործատէրերը Ընկերային Ապահովութեան համար, բայց պարզ է թէ պզտիկ չեն :

Յուլիս 14ի նախօրեակը ընտրած էր ելմտական նախարար Տըպրէ հաղորդելու համար թէ ի՞նչ են տրուած որոշումները, ընկերային եւ ելմտական մարզերուն մէջ, ընդհանուր ձեւով :

Ընկերային Ապահովութեան համար հարցը շատ պարզ է, աւելի շատ պիտի վճարուի եւ աւելի քիչ պիտի գանձուի : Այլ խօսքով պիտի բարձրանան շատ փոքր համեմատութեամբ բանուորին վճարած բաժինը, պիտի բարձրանայ գործատէրին բաժինը զգալի ձեւով եւ նոյն ժամանակ պիտի ջնջուի սահմանային սակագինը (փլաֆոն) : Այլ խօսքով, մինչ ցարդ ընկերային տուրքերը կը վճարուէին 1140ի վրայ (ամսականի օրինակով) երբ ամսականը աւելի բարձր էր եւ ինչ որ ալ ըլլար, ասկէ ետք, սահմանափակուած պիտի չըլլայ ինչ որ կը նշանակէ թէ երկու հազար ամսական առնող բանուորի մը համար, գործատէրը պիտի վճարէ այդ ամսականին վրայ : Ասիկա անշուշտ պատճառ պիտի ըլլայ որ գործատէրերը խուսափին յաւելումներ ընելէ : Ասկէ զատ պիտի պակսին «հիւանդութեան» հատուցումները : Բայց կը բարձրանայ ընտանեկան նպաստը, Օգոստոս մէկէն սկսեալ, չորսուկէս առ հարիւր :

Ուրիշ որոշում մը որ ծանօթ է մանաւանդ «Վալօն բարեփոխում» անունով, կը դառնայ պարտադիր մեծ հաստատութիւններու համար : Բանուորներու մասնակցութիւնը գործին շահաբաժնին : Բայց գործաւորը ոչ մէկ գումար պիտի ստանայ այլ իր շահաբաժինը մնայ գործին մէջ :

Այս ամբողջ որոշումները որոնց մանրամասնութիւնները չեն հրատարակուած, միայն դժգոհութիւն կրնան ստեղծել ամէն կողմ, մանաւանդ շրջանի մը մէջ ուր երկիրը տնտեսական տագնապ մը կ՚ապրի եւ բոլոր հաստատութիւնները, մանաւանդ փոքր եւ միջին ոչ մէկ գործ կ՚ընեն :

ՄԱԿ-Ը ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ Փաքիստան առաջարկեց նոր բանաձեւ մը դատապարտելու համար Իսրայէլը որ չգործադրեց նախորդ բանաձեւը Ս. վայրերու վերաբերեալ մինչ Ֆետերենկօ շատ ծանր քննադատութիւն մը կ՚ընէր «եպերելի արարք» մը որակելով Իսրայէլի բռնած դիրքը :

Իսրայէլի Արտաքին նախարարը չի հասկնար թէ ինչո՞ւ ամէն մարդ չուրախանար որ Երուսաղէմը վերջապէս Հրեաներուն ձեռքն է եւ այդ ուղղութեամբ կը խօսի ազգաժողովին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Եգիպտոսի միջեւ ծովային կռիւ մը տեղի ունեցած է եւ Իսրայելցիք երկու թորփիլաձիգ եգիպտական նաւեր ընկղմած են, խորհրդային նաւատորմէն երեսուն քիլոմեթր անդին :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ մեծ գաղտնապահութեան մէջ, համայնավար «վեհաժողով» մը գումարուած է որ կը զբաղի Արաբներուն օգնելու հարցով : Բացակայ է, անգամ մը եւս, Ռումանիա :

ՔՈՆԿՈՅԻ վարձկանները որոնք միշտ կը գրաւէին նախկին Սթանլէվիլի օդակայանը, վերջապէդ փախան, բայց իրենց հետ տարած են հարիւր պատանդ Եւրոպացիներէ կազմուած որոնց մէջ քսան լրագրող :

ՅՈՒԼԻՍ 15ԷՆ սկսեալ, ինչպէս գրած էինք, կը բարձրանան մեթրոյի, օթոպիւսի եւ երկաթուղիի գիները : Շաբաթական քառթը (մեթրօ) 3էն կ՚անցնի 4·80ի : Օթոպիւսի համար երկու սակ կայ միայն այլեւս կարճ երթեւեկներու համար՝ երկու թիքէ, աւելի երկարներու համար՝ չորս թիքէ : Մեթրոյի Ա. կարգի տետրակին դինն է՝ 9 Ֆր., Բ. կարգ՝ 6 Ֆրանք :

ՏԸ ԿՈԼ - ՔԻԶԻՆԿԷՐ խօսակցութիւնները շատ սիրալիր մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած են : Ճաշի մը ընթացքին որ տրուած էր իրեն ի պատիւ, նախագահ տը Կոլ շեշտած է որ Գերմանիա իրաւունք ունի իր վերամիացումը փափաքելու :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ քաղաքացիական պատերազմը կը տարածուի :

ՄԵԼԻՆԱ ՄԵՐՔՈՒՐԻ յոյն դերասանուհին զրկուեցաւ յոյն քաղաքացիութենէ կառավարութեան կողմէ, զոր մենատիրական որակած էր եւ թելադրած Ամերիկացիներուն որ պտոյտի չերթան Յունաստան : «Երբեք Կիրակի»ին հերոսուհին յայտարարեց այս առթիւ թէ յոյն ծնած է ու յոյն կը մեռնի ինչպէս Պատակոս Ֆաշիստ ծնած է եւ Ֆաշիստ պիտի մեռնի :

ԱՏԷՆԻ մէջ անգլիացի մը սպաննուած է :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կատաղի կռիւներ կը շարունակուին :

ՅՈՒԼԻՍ 14ի ազգային տօներուն առթիւ, ՅԱՌԱՋ լոյս չի տեսներ : Խմբագրատունը գոց է Ուրբաթ եւ Շաբաթ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի (Յուլիս 18) :

ՒՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ

Կը բաւէ հարեւանցի ակնարկ մը նետել Յուլիս 14ի տօնակատարութեանց վրայ, իմանալու համար թէ ո՛րքան խոր եւ լայն արմատներ ձգած է ազատութեան գաղափարը, այս երկրին մէջ :

Միայն եռօրեայ պարերն ու զուարճութիւնները չեն որ պիտի լուսաբանեն ձեզ :

Ամէն ժողովուրդ ալ ցնծութեան ազաղակներ պիտի արձակէր այդպիսի պարագաներու մէջ, համաձայն իր միջավայրին եւ ճաշակին :

Մենք իսկ, որ շատ քիչ անգամ օր ու արեւ տեսած ենք, ո՛րքան կը հրճուինք, երբ ազատագրութեան տարեդարձներ կը տօնուին : Մինչեւ այսօր ալ սիրտեր կան որ կը թրթռան, երբ կը լսեն «Արիք Հայկազունք»ը,— երգ մը՝ ձօնուած Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան (1860) :

Աւելի ուշադրութեամբ դիտեցէք դէմքերը, Յուլիս 14ի կամ ուրիշ փառքերու յիշատակութեան առթիւ, եւ պիտի տեսնէք որ իսկապէս կ՚ըմպեն, կ՚ապրին Ազատութիւնը :

Անշուշտ կան ձեռնպահներ եւ ծածկամիտներ ալ, որոնք ուրիշ կարգուսարքի մը կը սպասեն, պոռթկալու եւ ոստոստելու համար : Կան արքայականները եւ կարմիրները :

Եւ սակայն, ընդհանուր ներդաշնակութիւնը կը մնայ անվթար : Իսկ ատենէ մը ի վեր, Ֆրանսայի համայնավարները ամէնէն բարձր կ՚աղաղակեն, Յուլիս 14ի առթիւ, շռնդալից նշանախօսքերով :

Անհրաժեշտ չէ գաղտնիքներ փնտռել այս արտայայտութեանց մէջ :

Ոեւէ Ֆրանսացի, գլուխն ըլլալով ամէնէն թթու համայնավարը, շատ լաւ գիտէ որ 1789 Յուլիս 14ով շահուած յաղթանակին կը պարտի այսօրուան ազատութիւնը :

Գիտէ նաեւ որ, ի՛նչ թերութիւններ ալ ունենայ ներկայ կարգուսարքը, երբեք չի կրնար խափանել խորհելու, խօսելու, գրելու եւ գործելու ազատութիւնը : Չի կրնար սպաննել անոր ոգին :

Միայն այս գիտակցութիւնը բաւական է, չափելու համար տարբերութիւնը այս կամ այն կարգուսարքին :

Ամէնէն անճար ժողովուրդն ալ, եթէ մէկ օր իսկ ազատութիւն վայելած է, այլեւս չի կրնար կէս ճամբան մնալ :

Երբեմն գլուխ կը ծռէ : Կը տառապի : Կը խոկայ : Բայց, երբեք չի խաբուիր : Ոչ խատուտիկ նշանախօսքերէն, ոչ ալ շռայլաբան քարոզներէ :

Ազատութեան ոգին է որ մարդկութիւնը կը զանազանէ անասնական աշխարհէն : Մնաց որ, անասունն անգամ կը մռնչէ, երբ կ՚արգելափակեն վանդակի մը մէջ :

Երբեք այսքան մթնա՞ծ էր երկինքը, ազատասէր ժողովուրդներու գլխուն վերեւ :

Ի՞նչ կ՚արժէ ամէնէն արդիական կարգուսարքը, եթէ դասակարգի մը տիրապետութեան պիտի յաջորդէ ուրիշ մը, ծաղրանկարի վերածելով ազատութեան գաղափարը :

Ժողովուրդներու իմաստութիւնը շատոնց չափած է բոլոր վարդապետութիւնները : Անոնց բնազդը աւելի շուտ կը գտնէ շիտակ ճամբան : Մանաւանդ երկու աշխարհադղորդ պատերազմներու արհաւիրքէն ետք :

Ի՞նչ կ՚արժէ որեւէ սահմանադրութիւն, եթէ «մարդը մարդուն գայլ» պիտի դառնայ խաբուսիկ խայծերով :

Արեւելքէն չէ՞ր որ կը հնչէր աղաղակ մը, — «Ազատն Աստուած այն օրից...» :

Միայն ազատութեան ոգին կրնայ ճամբան հարթել միջազգային եղբայրութեան համար, ամրապնդելով խաղաղութիւնը :

1948 Շ.

«ՊԷՇ ՂՈՒՐՈՒՇԼՈՒՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՄԱՏԱՆԻ»

—o—

Կեսարիոյ Ս. Կարապետ մայրավանքի համբաւաւոր զմրուխտէ մատանին, որ ներկայիս կը գտնուի Պատրիարքարանի հսկողութեան ներքեւ, ունի երկու այլազան եւ աւանդական պատմութիւններ :

Աւանդական պատմութեան համաձայն, այդ մատանին նուիրած է Վանի Սենեքերիմ արքայի եղբօրորդին՝ Օշին իշխանը, ի յիշատակ իր հօր՝ արքայեղբայր Դանիէլ ճգնաւորին, որ յետագային կը շինէ հօրը անուան գեղատեսիլ եւ պարըսպապատ Ս. Դանիէլի վանքը, Ս. Կարապետ մայրավանքին հարաւային կողմը, հազիւ տասը վայրկեան հեռու, փոքրիկ ձորակի մը եզերքը, Պէլէկէսի գիւղին մօտ :

Արքայեղբայր ճգնաւոր Դանիէլի եւ որդին Օշին իշխանին գերեզմանները այժմ կը գտնուին վանքին Ս. Աստուածածին տաճարին մէջ :

Ըստ Տրդատ Եպս. Պալեանի՝ Օշինի եւ նոյնիսկ Դանիէլի գերեզմանը աջակողմեան դասի կողմն է, հիւսիսային որմին կից, վրան թէեւ արձանագրութիւն մը կայ, բայց գերեզմանաքարին կարգ մը մասերը որմին մէջ մտած ըլլալով, այժմ կարելի չէ ամբողջութեամբ կարդալ, միայն ընթեռնլի մասն է հետեւեալը. «Ի թվ. ՉԾԷ, փոխեցաւ Ոշնի... նա որ զաս կերս կարդա... Հայր մեր որ երկինաս.. իր հոգուն »:

Երկրորդ զրոյցին համաձայն, երբ Տիւզեան եղբայրները Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանի միջնորդութեամբ իրենց աքսորավայր Ս. Կարապետ մայրավանքէն Պոլիս կը վերադառնան, առ ի երախտագիտութիւն՝ օրուան վանահայր – առաջնորդ Ստեփան Օֆլազեանի կը նուիրեն վերոյիշեալ համբաւաւոր զմրուխտէ մատանին :

Այս երկու զրոյցները թէ որքան իրականութեան կը համապատասխանեն, անոնց քննութիւնը կը յանձնենք պատմագէտներուն : Միայն իրականութիւնը սա է թէ դարերու կամ տարիներու ընթացքին՝ վանքին գանձատան տոմարներուն մէջ այս մատանին արձանագրուած է իբր «պէշ ղուրուշլուք եպիսկոպոսական մատանի» :

Գաւառական Ընդհ. Ժողովը նկատի առնելով առաջնորդ – վանահայր Տրդատ Վրդ. Պալեանի 11 տարուան գործունէութիւնը եւ Աթոռին ու քրիստոնէական եկեղեցիներուն մէջ ունեցած կարեւորութիւնը, 1898ի Յունիս 28ին երկրորդ անգամ ըլլալով միաձայնութեամբ եպիսկոպոսական վկայագիր կուտայ : Աւանդական սովորութեան համաձայն՝ նոր օծուելիք եպիսկոպոսին մատը կ'անցընեն « պէշ ղուրուշլուք» կոչուած այդ եպիսկոպոսական մատանին :

1899 Մայիս 27ին, երբ Խրիմեան Հայրիկ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի, վերադարձին Թիֆլիսի մէջ կը ներկայանայ Փոխարքայ Կալիցինի :

Տեսակցութեան ընթացքին փոխարքային ուշադրութիւնը կը գրաւէ մատանին : Դարձուածքով մը կը հարցնէ թէ այդ եպիսկոպոսական մատանին ուրկէ՞ գընած է :

Սրբազանը եղելութիւնը կը պատմէ եւ կ'ըսէ. « Այս մատանին սեփականութիւնն է Ս. Կարապետ վանքին եւ տոմարին մէջ արձանագրուած է «պէշ ղուրուշլուք եպիսկոպոսական մատանի »: Կալիցին կատակելով կ'ըսէ. « Ես Ձերդ Սրբազնութեան հինգ ոսկի կուտամ, ինծի տըւէք» :

Պալեան Եպիսկ. փոխարքային խօսքերէն արթնցած՝ իր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ մատանիին վրայ եւ Կեսարիա վերադարձին առաջին գործը կ'ըլլայ մեղրամոմէ կաղապար մը հանելով՝ իր հայրենակից եւ հնագէտ Տիգրան Խան Քէլէկեանի ղրկել, նկարագրական նամակով մը :

Տիգրան Խան մատանիին համար Պալեան եպիսկոպոսին հինգ հարիւր օսմ. ոսկի կ'առաջարկէ : Պալեան իր եւ Քէլէկեանի միջեւ եղած թղթակցութիւնները Գաւառական կեդրոնական Ժողովէն գաղտնի կը պահէ : Օր մը իր նախագահած մէկ ժողովի ընթացքին, ժողովականներուն կ'առաջարկէ որ «պէշ ղուրուշլուք» եպիսկոպոսական մատանին իրեն նուէր տրուի « իր բարւոք գործունէութեան համար »: Ժողովական աղաներուն մէջ իրեն հակառակորդներ ըլլալով հանդերձ, առաջարկը տեղին համարելով՝ առանց վարանելու մատանին իրեն կը նուիրեն :

Պալեան եպիս. Կեսարացիներու յատուկ խորամանկութեամբ կ'ըսէ. « Բարի եղէք ինծի հաստատագիր մը տալ՝ ըսելով թէ այս մատանին ինծի նուիրուած է »: Ժողովականները վկայագիր ալ կուտան :

Առաջնորդ նախագահը մատանին մատը եւ վաւերագիրը գրպանը դնելէ ետք՝ Տիգրան Խան Քէլէկեանի նամակները կը ներկայացնէ Ժողովին :

Ժողովական աղաները այլայլած զզջումի արտայայտութիւններ կ'ունենան, բայց իրենց աղայական արժանապատուութիւնը չվիրաւորելու համար, առանց վարանումի կ'որոշեն իրենք վճարել այդ հինգ հարիւր օսմ. ոսկին եւ մատանին նուիրել Տրդատ Եպիսկ. Պալեանի : Սակայն Պալեան Եպիսկ. որ 23 տարի առաջնորդած է Կեսարիոյ պատմական թեմը, եւ իր իսկ ջանքերով հիմնած Ս. Կարապետի Ժառանգաւորաց վարժարանին միջոցաւ ազգին պարգեւած է բազմաթիւ մտաւորական – գիտնականներ, հոգեւորականներ եւ վաճառականներ, իր ժըպտուն հայեացքը ժողովականներուն ուղղելով կ'ըսէ.

— Սիրելի ժողովականներս, իմ անշահախնդիր գործունէութիւնս գնահատելով այս թանկարժէք մատանին ինծի նուիրեցիք : Մատանին կը վերադարձընեմ Ս. Կարապետ մայրավանքիս, որ դարերէ ի վեր օրրանը եղած է հայ մշակոյթին եւ հոգեւորականներուն եւ ներկայիս ալ զմրուխտի նման գոյնզգոյն ճաճանչներով կը ճառագայթէ շնորհիւ իր Ժառանգաւորաց վարժարանին :

Ժողովականները գոհունակ սրտով կ'ընդունին թանկարժէք նուէրը : Այնուհետեւ այդ լքուած մատանին գանձատան ամէնէն թանկագին առարկան կը դառնայ, սակայն իրենց աւանդութեան համաձայն արձանագրութեան տոմարին մէջ յիշուած է «պէշ ղուրուշլուք եպիսկոպոսական մատանի»:

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԻՇԱՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈԶԻ ՎԱՐԴԻ ՀԵՏ

—o—

Ֆրանսական ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի վարիչներէն Լէոն Զիթրոն վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած է Փրանսական բեմերու, շարժանկարի եւ հեռատեսիլի համբաւաւոր դերասանուհի հայազգի Ռոզի Վարդի հետ : Տեսակցութիւնը հրատարակուած է Ժուռ տը Ֆրանս հանդէսին մէջ : Ստորեւ կուտանք հետաքրքրական մասերը .—

Հարցում .— Յայտարարած էք թէ Արեւելքցի էք : Ճշդրիտ կերպով ո՞րտեղացի էք :

Պատասխան .— Ծնած եմ Կ. Պոլիս եւ Թրքահայ եմ : Հայ ժողովուրդը չափազանց տանջուած ժողովուրդ մըն է : Երբեմն Ռուսերն է որ մեզի վնասած են, երբեմն ալ Թուրքերը, որ մեզ ջարդած են : Մէկ քանի ընտանիքներ, ընդ որս եւ իմս, ճողոպրած են այս յաւիտենական Սուրբ Բարթուղիմէոսներէն :

Հ.— Ե՞րբ եկած էք Ֆրանսա :

Պ.— 1927ին : Անշուշտ մեր ամէնօրեայ լեզուն եղաւ Ֆրանսերէնը այն ակնածանքին եւ հիացումին շնորհիւ, զոր կը տածէինք մեզ հիւրընկալող երկրին հանդէպ : Փարիզեան լիսէի մը մէջ ստացայ ուսումըս, ինչպէս եւ քոյրերս : Մեր խօսակցութեան մէջ զոյզն իսկ չափով չունինք օտարականի հնչիւնը, բայց եւ այնպէս թուրքերէնը քիչ թէ շատ խօսելով հանդերձ, կը կարծեմ որ կրնամ ձեզ վստահեցնել թէ հայերէնս կատարեալ է (ընդգծումը մեզմէ) :

Հ.— Երբեւիցէ ձեր հայերէնը փորձած էք Աղնաւորի հետ :

Պ.— Անշուշտ : Իմ հայերէնս աւելի ընտիր է : Շառլը հայերէնին կը խառնէ Ֆրանսական փոքրիկ հնչիւն մը :

Հ.— Ռոզի, մէկ անգամի համար մաղթանք մը պիտի ընեմ, որ բոլորովին հակառակ է այս թերթին շահերուն : Պիտի մաղթեմ որ Տիկին Աղնաւոր այլեւս չգնէ այս թերթը : Շառլը բարեկամ մըն է ինծի եւ պիտի չուզէի որ ձեր խօսքերը իրեն հասցնելով անհաճոյ թուէի անոր :

Պ.— Բայց բարկանալու ոչ մէկ պատճառ ունի : Մի մոռնաք որ ես Պոլիս եմ ծնած, իսկ Աղնաւորը հոս : Եւ յետոյ, մեր անձնական յարաբերութիւնները արտակարգօրէն լաւ են : Օր մը, Էմէ Մորթիմէր խնդրեց ինձմէ հեռատեսիլի իր մէկ յայտագրին վրտէթը ըլլալ : Ընդունեցայ, եւ սակայն միտքս դրի այդ յայտագրին մէջ, որ իմ կողմէս պիտի պատրաստուէր, տեղ տալ նաեւ Աղնաւորին, Էմէ Մորթիմէր ըսաւ. « Կը կարծե՞ս, ամէն ոք ձեռքէ ձեռք կը խլէ Աղնաւորը որ չափազանց զրաղած է...»: այց ես մտիկ չըրի եւ ձեռնարկեցի մտայղացումս իրագործելու : Աղնաւոր հիանալի կերպով հաճոյակատար գտնուեցաւ : Յետաձգեց բազմաթիւ ժամադրութիւններ, ճամբորդութիւն մը, փոխել տուաւ օդանաւի տոմսակներ, եւ ի սէր մեր բարեկամութեան՝ ընդունեցաւ եւ մաս կազմեց յիշեալ յայտագրին : Պաշտելի անձ մըն է Աղնաւորը, վասնզի ընդունեցաւ առաջարկս առաջին առթիւ որ հեռաձայնեցի իրեն, հակառակ անոր որ այդ միջոցին բազմազբաղ էր : Հաւատացէք ինծի, Շառլ Աղնաւոր հոյակապ է ...

Հ.— Կը թուի թէ խանդավառ վերաբերմունք ունիք այն բոլոր անձանց հանդէպ, զորս կը սիրէք :

Պ.— Մանաւանդ, եւ ամէն բանէ աւելի, զգայուն եմ բոլոր այն հաճելի վերաբերմունքներուն հանդէպ, որոնց ենթակայ կ'ըլլամ : Այսպէս, դուզնաքեայ նուէր մը իսկ ինծի անսահման հաճոյք կը պատճառէ : Հաճոյալի գլխու պտոյտ մը կը զգամ ամէն ատեն որ ծրար մը կը ստանամ : Որ եւ է ծրար : Երջանկութենէս կը դողդղամ երբ աճապարանքով կը սկսիմ բզկտել այն թուղթերը, որոնց մէջ փաթթուած կ'ըլլայ այդ ծրարը : Փոյթ չէ թէ այդ ծրարին մէջ գտնուի միայն ու միայն հասարակ տուփ մը շաքար : Ծրարը բանալու հաճոյքը միեւնոյնն է : Երջանիկ եմ որ խորհած են իմ մասիս եւ այդ պահուն հետաքրքրութիւնը զիս կը փարատէ : Այդ տեսակէտէն, շատ կանացի եմ ...

Հ.— Աւելորդապա՞շտ էք ...:

Պ.— Ամենեւին, ոչ : Աւելորդապաշտ ըլլալ, կը նշանակէ զուրկ ըլլալ ինքնավստահութենէ : Այսուհանդերձ, թերեւս սանդուխի մը տակէն չանցնիմ, վասնզի յաճախ այդ բանը արկածներու տեղի կուտայ, սակայն, ընդհանուր առմամբ, ոչ, աւելորդապաշտ չեմ :

Հ.— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ցարդ ամուսնացած չէք :

Պ.— Կասկած չկայ որ շատ դժուարահաճ եմ : Մարդը որ պիտի սիրէի, կ'ուզէի որ ըլլար նախ կորովի, բառին բովանդակ առումով, մարմնապէս՝ անշուշտ, այլ նաեւ բարոյականով, կորովի ու միանգամայն՝ քնքուշ : Ինչ փոյթ թէ ըլլայ քիչ մը ստախօս, քանի որ բոլոր այրերը ստախօս են : Վերջապէս, կ'ուզէի որ ան ըլլար ազդու եւ ուժեղ նկարագրով : Արդ, մեր շրջանակին մէջ այդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

—o—

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Պ. Իսկէնտէր, պատի ներկարար, բաւական յարգուած մէկն է : Սրճարանէն մեկնելու պահուն, զանազան Հայերու յանձնարարութիւններ կ'ընէ մեզի համար : Բնակարան ճարելու, աժան ուտելու եւ աշխատանք գտնելու համար պիտի օգնեն մեզի : Իսկ ինք յանձն կ'առնէ մեր ինքնութեան թուղթերը կարգադրելը :

Օրը Կիրակի ըլլալով սրճարանը շատ մարդ կայ : Շատերը մեզմով կը զբաղին : Նորեկներէն քանի մը հոգիին ծանօթներ, հայրենակիցներ գտան, որոնք հասցէներ տուին եւ հոս ու հոն առաջնորդեցին : Ոմանց ալ աշխատանք գտնելու համար, յաջորդ օրերուն աջակցութիւն խոստացան :

Շատերը, թուրք բանակի զինուոր, պատերազմական գերիներ են, որ չեն ուզած վերադառնալ երկիր : Ուրիշներ ալ Անդրանիկի կազմած հայ կամաւորական գունտի զինուորներ են : Զինական այս օժանդակութիւնը պուլկար բանակին, պատճառ եղած է, որ Հայերը բացառիկ դիրք մը ունենան այս երկրին մէջ : Կամաւորները շատ դիւրութեամբ կ'ընդունուին որեւէ աշխատանքի մէջ : Իրաւունք ունին երկրին ամէն կողմը ձրի ճամբորդելու : Չվերադարձող գերիները ազատ են ապրելու որ քաղաքը, որ ուզեն : Իսկ մեզի պէս փախստականներուն հանդէպ ալ տեսանք թէ ինչ ներողամտութիւն ցոյց տուին : Եթէ պատահաբար Իսկէնտէրը սրճարանէն անցած չըլլար, քահանային կամ ուրիշ ծանօթ Հայու մը պիտի կանչէին եւ նոյն երաշխաւորութեան զուարճալիքով փակելու համար խնդիրը :

Առաջին գիշերը հարկ եղաւ, որ ես ու Լեւոնը պանդոկ մը գիշերենք : Պանդոկապետը պարտաւոր է բոլոր յաճախորդներուն անցագիր հարցնել, եւ անունները արձանագրել իր տոմարին մէջ : Մեզ առաջնորդող Հայը պանդոկապետին բացատրած էր մեր պարագան եւ կարգադրած :

Մեզի յատկացուած սենեակին մէջ չորս մահճակալ կայ, — Լեւոնը, ես, յոյն երիտասարդ մը եւ Ռումանացի մը : Արդէն պառկած ու քնացած էինք, երբ կէս գիշերին մօտ դուռը կը բացուի եւ կ'արթընցընեն մեզի : Պանդոկապետը իր տոմարով եւ երկու ոստիկաններ քննութեան եկած են : Սկսան ինձմէ :

— Անունդ ի՞նչ է :

= Արտաշէս :

— Պառկէ', պառկէ :

Լեւոնին .

— Անունդ ի՞նչ է :

= Լեւոն Այսինչեան :

— Պառկէ', պառկէ' :

Կարգը եկաւ միւսներուն : Մանրակրկիտ քննութիւն թուղթերու եւ հարցաքննութիւն՝ ուրկէ՞ կուգաս, ո՞ւր կ'երթաս, եւ ինչո՞ւ : Անվերջ հարցումներ : Մանաւանդ Յոյնին : Յոյներուն հանդէպ խիստ թշնամական վերաբերում մը ունէին այն օրերուն : Կարծեմ պատրիարքական խնդրով մը :

Այսպէս, մենք առանձնաշնորհեալներ էինք, իբրեւ Հայ :

Յաջորդ գիշերը, պանդուխտ Հայեր, մեզի պառկելու տեղ տուին իրենց սենեակներուն մէջ, ժամանակաւոր, մինչեւ որ մեզի յարմար սենեակ գտնուի :

Առաջին այս քանի մը օրերը անցընելէ ետք, երբ այլեւս աւելի հանդարտ են մեր միտքերը, կը սկսին արթննալ ու գլուխ ցցել մեր անձնական հոգերն ու մտածումները :

Ընտանեկան յարկս ստիպուեր եմ ձգել հեռանալ : Մայրս՝ վատառողջ, երեք անչափահաս քոյրերս, երեքն ալ դեռ դպրոց կ'երթային : Մնացեր են առանց ապրուստի միջոցի, իրենց միակ յոյսը ես էի, եւ արդէն այդ էր մեծ պատճառը որ չէի ուզած զինուոր ըլլալ :

Յոյս ունէի որ, դուրսէն ինչ ալ պատահի պիտի կրնայի քիչ շատ օգտակար ըլլալ :

Պաշարուեր եմ հիմա այս մտածումներով : Միակ մխիթարական պարագան այն է, որ ամուսնացած քոյրս ու քեռայրս մերիններուն հետ մեր տան մէջ կ'ապրին :

Ես հոս, անոնք հոն, առանց իմ աշխատելուս՝ կարելի չէ ապրիլ : Ուրեմն, ըստիպուած եմ անմիջապէս գործ գտնելու ետեւէ ըլլալ :

Կազմարար եմ, դրաշար եմ, բայց հայ տպարան չկայ այստեղ :

Ուրիշ ինչ գործ ալ ըլլայ պիտի ընեմ :

Ինծի խօսած էին հայ հաստատութեան մը մասին, ուր խաւաքարտէ տուփեր կը շինեն եւ քառասուն – յիսուն գործաւոր կ'աշխատին : Մեքենաներէն մէկուն վրայ աշխատող գործաւորի պէտք ունի : Կը ներկայանամ :

Մեքենան թէեւ բաւական կը ճանչնամ, բայց առաջին օրէն չեմ կրնար բանեցնել, մէկ օր գոնէ վարժութիւն պէտք է ընել : Այդ պայմանով կ'ընդունուիմ : Յաջորդ օրը կ'երթամ գործի : Ուրիշ գործաւոր մը այդ օրը չէ եկած : Առժամեայ կերպով անոր տեղը կը դնեն զիս : Շատ թեթեւ է գործը, բայց շատ ալ անհրաժեշտ՝ շըղթան չկտրելու համար : Գործաւորը կը շարունակէ զալ : Ես կը շարունակեմ : Երեք օր աշխատեցայ արդէն :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(3 Շար.)

ՄԱՆԿ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԵՐԹԱՏԵՍ

— Աստված ալ ծօրսի վոտքը չի դնիլ, ասկից յետը ինչ որ ուզես ըրէ, ինչ որ ուզես ըսէ, ինչ որ ուզես մտածէ, ինչ որ ուզես ըլլաս, ինչ որ ուզես ընես, վերջապէս ինչ որ ուզես ըլլայ, ես ալ ինչ որ ուզեմ ըլլամ, ինչ որ ուզեմ ընեմ, ինչ որ ուզեմ ըսեմ, ինչ որ ուզեմ մտածեմ,

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Այրի Տիկին Անասթասեան յիսուն ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի դասարաններու նոր շէնքի կառուցման համար՝ իր հանգուցեալ ամուսնոյն Միհրան Անասթասեանի մահուան տարելիցին առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Խանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարեդարձի առթիւ :

Յուլիս 23ին, Կիրակի օրը
Շաւիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Արդութեան խումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին :

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօսութիւն :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով :

Պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Ժամը 15ին յարգանքի այց Շաւիլի գերեզմանատան մեր շիրիմներուն :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի :

Կիրակի (23 Յուլիս), առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ուշ ատեն, Պ. Թէսիէի զովասուն ծառերուն տակ, *Շըմէն տը լա Ֆորէ :*

Խօսնակ՝ Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, հաճելի ժամանց :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, շամփուրով խորոված :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ընտանեկան դաշտահանդէս, Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի կողմէ :

Կիրակի (23 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան պաղ աղբիւրին մօտ :

Խնամուած գեղարուեստական բաժին :

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԶԷՔԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Շամփուրով խորոված :

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօքար վարձած է : Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել, թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն .— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի : Մեկնում Փլաս տ'Էքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ ժամը 20ին :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէին, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին, Կիրակի օր Փոն տը Շէրիւի, ծանօթ զովասուն պուրակին մէջ :

Կիրակի օր Սէն – Մօրիս տը Պէնօ, ծանօթ զովասուն պուրակին մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Էօժէնի Փափազեան որ 1930ին կ'ապրէր Մարսէյլ կամ շրջակայքը, իր երկու աղջիկներուն՝ Ռոզանայի եւ Ժիւլիէթի հետ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել. —

H. PASTERMADJIAN
10, Rue des Petits-Carreaux
PARIS (2)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿԱՎԱՅՐԻ ԲԱՑՄԱՆ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ԻՐԵՆՑ ՍԵՓԱԿԱՆ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Լա Պասթիտ տէ Ժուրտան (Վօքլիւզ)

Այս Կիրակի, (16 Յուլիս)

Պատարագ եւ Հաղորդութիւն ժամը 10ին

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Ժամը 12ին ճաշ, ընտիր միսով խորոված, տերեւով լիցք, կարկանդակ եւն .: Արենոյշներու կողմէ պատրաստուած, մատչելի գիներով :

Ժամը 16էն մինչեւ 19 սկաուտական խաղեր, գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ հայկական երգերով եւ պարերով :

Մուտքը ազատ է

Շարժական աթոռ եւ սեղան ունեցողներէն կը խնդրուի հետերնին բերել :

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ծախու է պատերով կամ վարձքով (սեփականութեամբ կամ միայն պայլ), շատ գեղեցիկ յարկաբաժինով, երեք սենեակ, խոհանոց, ամբողջական ֆոնֆոր, կանանց սափրիչի կոկիկ խանութ մը (երեք գործաւորով), հիւանդութեան պատճառաւ : Փարիզէն հինգ քիլոմեթր, 7000 բնակիչներու թաղի մը միակ սափրիչի խանութն է : Դիմել «Յառաջ»ին գրաւոր :

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

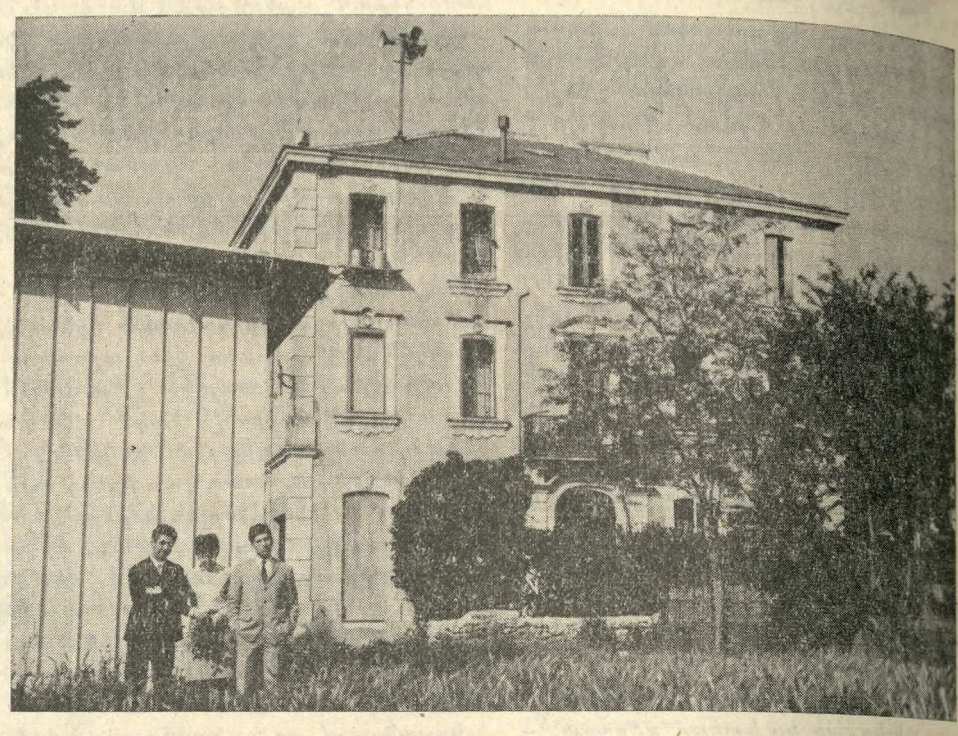

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական		15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

Լոյս տեսաւ
«Համազգային»ի տպարանէն

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐՈՒ

Ա. հատորը՝

"ԳԻՒՂԸ" ԵՒ "ԱՆՁՐԵՒ"

Մաքուր թուղթ, շքեղ տպագրութիւն
լաթակազմ, 404 էջ
Գին՝ միայն 8 լ. ոսկի

Դիմել «Համազգային»ի գրատունը

Մամուլի տակ են
եւ շուտով լոյս կը տեսնեն

Ա) Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ
"ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ"Ի
Զ. ՀԱՏՈՐԸ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»

Բ) Յ. ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ
ՇԵՔՍՓԻՐԵԱՆ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ
ցարդ անտիպ թատրերգութիւնները

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Նախագահութեամբ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

31 Յուլիս – 4 Օգոստոս

Արձանագրութեան եւ ամէն կարգի տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն . —

Mgr. J. TCHOUHADJIAN
92, Rue d'Aubagne — 13-Marseille (1er)
Tél. : CO. 42-84

M. l'Archiprêtre M. MOMDJIAN
14, Rue de la Claire — 69 Lyon
Tél. : 83-77-40

Rév. Père J. ADAMIAN
10 bis, Rue Thouin, Paris (5e)
Tél. : ODE. 02-12

Rév. Père KESSEDJIAN
69, Avenue Henri-Barbusse
95 Arnouville-les-Gonesse, Tél. : 15-56

M. l'Abbé J. LEVONIAN
33 bis, Rue Raoul-Batany - 92 MEUDON

M. l'Abbé L. KETCHEDJIAN
110, Rue Vimaine — 38 VIENNE

M. l'Abbé M. YEDICARDACHIAN
2, Rue Béal — 42 SAINT-CHAMOND
Tél. : 22-09-86

M. l'Abbé E. Gr. BABIAN
11, Place Belat — 26 VALENCE
Tél. : 43-78-23

Արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամն է ՅՈՒԼԻՍ 14 :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան : 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Բիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75) :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
18 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10962 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.962

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը
- ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ -

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ԼԵՄԱՆԻ ԱՓԻՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻ Կ'ԱՐԺԱՆԱՆԱՅ

ՍԷՆ - ՓԻԷՐԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժընեւ: Անտարբեր լիճի մը ափին քաղաք մը, բողոքական դիմագիծով կ'ապրի հայկական օրեր ու ժամեր: Ամէն քայլափոխի Հայ մը դիմացդ կ'ելլէ, մէկը Ֆրանսայէն, այս միւսը՝ Միլանոյէն, Պրիւսէլէն, Պէյրութէն: Ամէն կողմէ, Հայեր համախմբուած են Ժընեւ եւ հաւանաբար, բացի ընտրական կամ ժողովի պարագաներէ, երբեք այսքան եպիսկոպոս չեն հաւաքուած քաղաքի մը մէջ:

Պանդոկները լեցուն են վեղարաւոր ու անվեղար զաւակներով Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ: Ի՞նչ կրնայ մը-տածել Զուիցերիացին ի տես այս երեւոյթին: Ազգային դիմագիծ չունեցող ժողովուրդ մը իր ծոցը կ'ընդունի ժողովուրդ մը, որու ամէն բանը շեշտուած է ազգային դրոշմով, ու մանաւանդ իր եկեղեցին:

Հոս պանդոկ մը, Ռէժինա անունով, տէրը՝ Պոլսահայ նուիրուած անձ մը, որ իր հիւրանոցը լեցուցած է Հայերով: Վերը կը հանդչի խռոված Պատրիարք մը: Գիտէ թէ յանցաւոր չէ, բայց ամբաստանութիւնը յաջողած է զինքը ծերացնել: Անդին եպիսկոպոսներ՝ Փարիզէն, Մարսէյլէն, Միլանոյէն, Ամերիկայէն, վարդապետներ, քահանաներ, բայց մանաւանդ՝ Կաթողիկոս մը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Շաբաթ առաւօտ է: Կիզիչ արեւուն տակ, խումբ խումբ Հայեր կ'երթան ամերիկեան անճաշակութեամբ կառուցուած հսկայ պանդոկ մը:

Բոլորը Ֆրանսայէն եկած են: Վասնզի այս առաւօտ, Վազգէն Կաթողիկոս Ֆրանսահայ գաղութը կ'ընդունի:

Կաթողիկոսը վերն է: Շատ վերը: Եւ լաւ է որ այդպէս է: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը միշտ շատ վեր պէտք է ըլլայ, վեր՝ ամէն բանէ: 18րդ յարկ, ուրկէ միայն երկնքին պայծառութիւնը կրնայ տեսնել:

Նստած է, հանդիստ, Ֆրանսայի իր Պատուիրակը կողքին: Յոգնած է կաթողիկոսը: Ամէն բան ճերմկած է, մօրուք, մազ, մաշած դէմք մը, որ կ'ուզէ լաւ տես մնալ, ոգեւորուիլ ի տես այն անխըտիր համակրանքին որու կ'արժանանայ: Կը խօսի հօր նման, բերելով Մայր Աթոռի օրհնութիւնը, յիշելով մեր եկեղեցւոյ տկարութիւնները, որոնք պէտք չէ մոռցնել տան անոր փառաւոր անցեալը: Կը շեշտէ թէ այն մեծ պատիւը զոր Էքիւմէնիք Խորհուրդը ընծայեց իրեն, փաստն է այն վարկին զոր Հայաստանեայց եկեղեցին կը վայելէ արտասահմանի միջազգային շրջանակներուն մէջ: Կը պատմէ հայրենիքէն, Ինք որ իր այցելութիւններով կրցաւ կապել ցրուած Հայութիւն մը հայրենիք վայելող Հայութեան մը, որու սրտերը հոն թէ արտասահման, կարօտով կը նային Արարատին ու կը սպասեն իր Հողերուն:

Նոյն օրը քանի մը ժամ ետք, կրկին իր մօտն ենք թանկագին բժիշկի մը քաղցր ընկերակցութեամբ: Ու մեր աչքին կրկին կը շեշտուի յոգնած դիմագիծ մը, յոգնած հաւանաբար բոլոր աւելորդ ու արուեստական տագնապներէ, ու ըսպառած նորանոր գայթակղութիւններէ, որ կուգան տկարացնել հազարամեայ Եկեղեցի մը, անվայել արարքներովը իր անարժան ծառաներուն որոնք ամէն բանի կը ծառայեն բացի Հայաստանեայց եկեղեցիէն:

Հայրապետը կ'ուզէ ծածկել իր յոգնութիւնը, կը պահէ դառն ժպիտ մը, ու կարօտով կը յիշէ Հայրենիքը, որու կարօտը կը տեսնէ նաեւ շուրջը:

×

Հեռացանք, ակամայ, սովորական թղթակցութեան մը բնոյթէն, բայց պարտինք վերադառնալ խօսելու համար իրիկուան գեղարուեստական երեկոյթին մասին, զոր Կաթողիկոսի ընդունելութեան յանձնախումբը փորձած էր կազմակերպել: Թող ներողամիտ ըլլան Պ. Ղազարեան եւ իր գործակիցները եթէ «փորձած էր» բացատրութիւնը կը գործածենք, որ անշուշտ ենթադրել կուտայ թէ չէր յաջողած: Պարզ է որ դիւրին է քննադատելը եւ նաեւ գուցէ անարդար երբ կը տեսնենք թէ շատ աշխատանք թափած են, շատ զոհողութիւն ըրած են, շատ հոգի դրած են բոլորը:

Երեկոյթին ներկայ էին բազմահարիւր Հայեր, եկած անձնական կամ խմբական միջոցներով: (Պ. Ճէզիրեան մասնաւոր ճամբորդութիւն մը կազմակերպած էր այս առթիւ, Փարիզէն): Կը տիրապետէր հոգեւորական դասը, որու մէջ կ'ուզենք առանձին յիշել թանկագին ներկայութիւն մը՝ Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, որ կը բերէր Վենետկոյ Մխիթարեան մայրավանքին լուռ ողջոյնը: (Ոչ մէկ առթիւ խօսք տրուեցաւ փառաւոր Միաբանութեան մը ներկայացուցիչին, որ խօսիլ ալ գիտէր):

Երեկոյթը բացաւ Պ. Կարպիս Ղազարեան, որու ուսերուն ինկած էր գլխաւորաբար ընդունելութեան կազմակերպչական մասը: Յիշեց թէ կաթողիկոսին ներկայութեամբ ամբողջ պատմութիւն մըն է որ կը վերակենդադանանայ եւ Զուիցերիոյ գաղութին կեանքին մէջ նոր էջ մը կը բանայ:

Գաղութահայ վարչութեան նախագահը՝ Պ. Փիլիպպոսեան Ֆրանսերէն ճառով մը Հայրապետին մէջ տեսաւ կենդանի պատգամը մայր հայրենիքին ու յիշեց թէ բարերար Յակոբ Թօփալեանի շնորհիւ սկսած է կառուցուիլ Ժընեւի Հայոց եկեղեցին, որու ներքեւ պիտի ըլլայ նաեւ թանգարան մը:

Պ. Ս. Քարեան իբրեւ բնաբան առնելով՝ «հաւատք, յոյս եւ սէր» մկրտութեան այս խորհուրդը բացատրեց թէ ինչո՞ւ կը յուսանք, ինչո՞ւ կը հաւատանք, ինչո՞ւ կը սիրենք մեր ազգային կեանքին մէջ:

Միլանոյի հայ գաղութը ողջոյնը բերաւ վարչութեան նախագահ Պ. Ստեփան Սրապեան, որու յաջորդեց Պ. Պետրոսեան: Անծանօթ իր հանգամանքին, եւ ապաւիներով իր ըսածին, կրնանք միայն արձանագրել թէ ողջոյնը բերել ուզեց յունահայ գաղութին:

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Մարտիրոսեան, որ Աւստրալիա կը բնակի, ապա պատուելի Հէլվաճեան որ իբրեւ Հայ, նախքան ներկայացուցիչը Մկրտչական եկեղեցւոյ, շեշտեց թէ կաթողիկոսը «Մեր վեհափառն է»:

Ծանօթ դաստիարակ Պ. Պօղոս Գէորգեան յիշելով իր պատանեկութեան օրերը Կեդրոնական վարժարանէն՝ պարզեց թէ ի՞նչ երազներ կ'ապրէին տղաք, որոնց արդիլուած էր Հայոց պատմութեան դիրք ունենալ ու հասաւ այս օրերուն, երբ երազ մը կ'իրականանայ կաթողիկոսին ներկայութեամբ:

Յաջորդաբար խօսք առին Ամերիկահայ էջմիածնական թեմի առաջնորդ՝ Թորգոմ Եպիսկ., Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի նախագահ՝ Հայկազուն Արք., Փարիզի Առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք.: Բոլորն ալ շեշտելով այն բարեբաստիկ ազդեցութիւնը զոր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցելութիւնը կ'ունենայ արտասահմանի մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կը պատկանէր վերջին խօսքը:

Ա. Մ.

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԽՕՍԱՑԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ ԽԱՐԹՈՒՄԻ ՄԷՋ

Արաբ հինգ «յառաջդիմականները»՝ Նասր, Ազհարի (Սուտան), Ցումետիէն, Աթասի եւ Արէֆ համաձայն գտնուեցան հասարակաց քաղաքականութեան մը շուրջ: Վճռած են անհետացնել իսրայելեան յարձակման ձգած հետքերը: Զեկոյցը կը շեշտէ թէ՝ հինգ պարագլուխները որոշած են այս ձախողութիւնը վերածել նոր փորձաքարի մը իրագործելու համար այն ազնիւ եւ արդար նպատակները որոնց կը ձգտի արաբ ժողովուրդը: Կը կրկնուի թէ իսրայելեան յարձակման օժանդակած է բրիտանական եւ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը: Վերջապէս որոշած են արաբական փոքր «վեհաժողով» մը գումարել, ի մի հաւաքելով Արտաքին նախարարները Խարթումի մէջ, ի մօտոյ:

× Որոշ յապաղում կայ նաեւ ՄԱԿի դէտերու տեղաւորման առթիւ, նաեւ տարակարծութիւններ Սուէզի ջրանցքին շուրջ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ: Կը թուի թէ այդ տեղաւորման յապաղումը արդիւնք է Եգիպտոսի դիրքին, զոր Զօր. Պոլ (ՄԱԿ) յստակ չի գտներ:

× Խոր տագնապ մը կայ Մոսկուայի եւ Պուքրէշի միջեւ: Կ'ըսուի թէ Ռումանիոյ մերժումը՝ դատապարտելու Իսրայէլը, դժգոհութիւն պատճառած է Խորհ. Միութեան, շատ աւելի նոյնիսկ քան անոր բռնած դիրքը Չինաստանի նկատմամբ:

ՊԱՊԸ ՊՈԼԻՍ Կ'ԵՐԹԱՅ

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պօղոս Զ.ի որոշումը անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար: Եթէ վերջին շրջաններուն անակնկալ մը ըլլալէ դադրած են պապական ճամբորդութիւնները, այցելութեան վայրը կը մնայ սակայն իսկական անակնկալ մը, որմէ շատ ալ չի կրնար ախորժիր քրիստոնեայ աշխարհը:

Ըսուեցաւ թէ այցելութեան նպատակը հանդիպում մըն է Աթենակորաս Պատրիարքին հետ, բայց այս բացատրութիւնը բաւարար չէ բոլորին համար: Զգտում կայ այս այցելութեան տալու Էքիւմէնիք նպատակ մը:

Պապը պիտի երթայ նաեւ Եփեսոս, ուխտագնացութեան:

Այս այցելութեան առթիւ Աթենակորաս յայտարարած է .— Տասը օրէն Ն. Սրբութիւն Հռոմի Պապը ուխտագնացութեան պիտի գայ այս հին քաղաքին մէջ: Այս մեծ առիթէն պիտի օգտուինք Եկեղեցիներու մերձեցման աշխատելու համար: Կը մօտենանք միութեան»:

Կը յիշուի թէ Երուսաղէմի հանդիպումէն ի վեր, Աթենակորաս Պատրիարքը կ'ուզէ կրկին տեսնել Պապը եւ կ'ուզէ Հռոմ երթալ: Պիտի երթար 1965ի վերջը երբ 1054ի անաթեմաները կը վերնային եւ տիեզերական ժողովը կը փակուէր, բայց տիեզերական պատրիարքին դիրքը փափուկ է: Պետը չէ ուղղափառութեան, պարզապէս նախամեծար աթոռակալ մըն է եւ ոչ մէկ բան կրնայ որոշել առանց իր սինոդին համաձայնութեան:

Պապին այս ճամբորդութիւնը հինգերորդն է զոր Պօղոս Զ. կը կատարէ: Նախապէս գացած է.— Երուսաղէմ (1963), Պոմպէյ (1964), Նիւ Եորք (1965) եւ Ֆաթիմա (1967):

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հինգշաբթի օր վերջ գտաւ «Յեղասպանութեան նախազգուշութեան» համագումարը, որու ընթացքին հայկական ցեղասպանութեան մասին ելոյթներ ունեցան Վիքթոր Կարտոն եւ լիբանանցի փաստաբան Մուսսա Փրէնս: Փարի Փրէնս, եւ Մոնտ գլխաւորաբար կը յիշեն այս միջամտութիւնները:

Հոն տրուեցան կարգ մը որոշումներ եւ քուէարկուեցան բազմաթիւ բանաձեւեր, որոնց երկուքը մանաւանդ կը շահագրգռեն Հայերը: Յիշենք մէկը՝ «ցեղասպանութեան նախազգուշութեան Բ. համագումարը կը մաղթէ որ նախատեսուի զսպումը ինչպէս նաեւ հատուցումը ցարդ կատարուած եւ ցարդ անպատիժ մնացած ցեղասպանութեանց»:

Առանձին կը խօսինք այս համագումարին եւ բանաձեւներուն մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒԱՐՔԻ մէջ ցեղային շատ ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են: Քսան մեռեալ կայ, հազար վիրաւոր եւ աւելի քան հազար ձերբակալութիւն կատարուած է: Ծայրայեղ Սեւեր ոստիկան մը լինչի ենթարկած են: Բախումները կը շարունակուին, միլիոն տոլարներու վնաս կայ:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ ալ ամերիկեան կորուստները շատ ծանր են վերջին օրերս: Տա Նանկի մէջ Վիէթքոնկի մէկ յարձակումէն ետք 13 մեռեալ, 173 վիրաւոր ունեցած են Ամերիկացիք եւ 11 օդանաւեր ալ փճացուած են գետնին վրայ:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ թուրք Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ Թուրքիա կը փափաքի վերսկսիլ խօսակցութիւնները Կիպրոսի մասին:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլի վտանգ կայ Ֆրանսայի մէջ: Նախ Ուրբաթ եւ Շաբաթ՝ վարողներու իսկ Շաբաթ եւ Կիրակի Միջերկրականի գիծերուն վրայ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ախոյեան Սիմփսըն մեռաւ առջի օր, հեծանիւի շրջանին մէջ: Զոհը կը կարծուէր արեւէն, բայց քննութիւն բացուած է տոփինկի արդիւնք նկատելով, մարզիկին եղերական մահը:

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ վրայ զոհերուն թիւը միշտ շատ է կառքի արկածի հետեւանքով: Յուլիս 14ի «կամուրջին» առթիւ, առաջին հաշուեկշիռ մը ցոյց կուտար 70 մեռեալ եւ 455 վիրաւոր:

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Զ.

Մուսթաֆա Քեմալ երկու նամակ ստացած էր Ճէմալէն, 1920 Յունիս 11 եւ Յուլիս 2 թուակիր :

Մուսթաֆա Քեմալ պատասխանած է Ճէմալի նամակներուն, Հոկտեմբեր 20ին, եւ շնորհակալութիւն յայտնած է անոր, ըսելով որ Թաշքենդ զրկած է Ճէմալի պահանջած թիկնապահ Իսմէթ անունով զինուորականը :

Մ. Քեմալ յայտնած է Ճէմալին թէ «չի կրնար զրկել ուրիշ սպաներ եւ աւելցուցած է թէ հինգ ամիսէ ի վեր կ'աշխատին հասկացողութեան մը գալ բոլշեւիկներուն հետ : Եուսուֆ Քեմալ թուրք եւ ռուս համաձայնագիրը բերած է Անգարա,, որ պիտի ստորագրուի մինչեւ մէկ ամիս : Թրքական սահմանները ապահովուած են : Մերժած ենք Սեւրի Դաշնագիրը եւ Ռուսերն ալ պիտի մերժեն : Թուրք եւ ռուս յարաբերութիւնները կը շարունակուին » (էջ 58) :

Մուսթաֆա Քեմալ միշտ յարաբերութեան մէջ էր Թալէաթի հետ : 1920 Հոկտեմբեր 25ին Մ. Քեմալ կը գրէ Թալէաթին. — « Ներփակ կը զրկեմ Էնվէրի եւ Ճէմալի նամակներուն պատճէնները : Այտընի երեսփոխան Ճամի Պայքուրտ դեսպան նշանակուած է Իտալիոյ : Ան ձեզի պիտի հաղորդէ իր կատարած աշխատանքները եւ մեր տուած որոշումները : Համագործակցութեամբ աշխատինք եւ մէկ ճակատ կազմենք :

« Դեսպան Ճամի պէյը նաեւ դեսպանական գործեր պիտի կատարէ գերման շրջանակի մէջ : Անոր հետ յարաբերութեան մէջ եղէք» (էջ 59) :

« Թոքատի երեսփոխան Պէքիր Սամի կը կատարէ արտաքին նախարարի պաշտօնը, 18 Նոյեմբեր 1919էն ի վեր» :

Շալվա Իլիավա, խորհրդային հրամանատարը, 7 Սեպտեմբեր 1919ին Սեբաստիոյ մէջ գումարուած քեմալական Քոնկրէէն 1 – 2 ամիս ետք գնաց բանակցելու Թուրքերուն հետ եւ զէնք ու ռազմամբերք հայթայթելու անոնց (էջ 62) :

Պերլինի մէջ, Բատէք ըսած է Թալէաթին. « Էնվէր եւ Ճէմալ գացին Մոսկուա, քեմալական շարժման օգնելու համար » (էջ 61) :

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՍՈՎԵՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1920 Մայիս 2ին, Պէքիր Սամի Տրապիզոնէն մեկնեցաւ Մոսկուա : 69 օրէն հասան հոն, Յուլիս 19ին, եւ ընդունուեցաւ Չիչերինի կողմէ, Յուլիս 24ին (էջ 61) :

Պէքիր Սամի իր Մոսկուա հասնիլը եւ իրեն եղած ընդունելութիւնը հաղորդած էր անթելով 25 Յուլիս 1920ին, Անգարա Մ. Քեմալին (էջ 62) : Ընդունելութեան ներկայ եղած են նաեւ Խալիլ եւ Ճեմալ փաշաները :

« Խորհրդային արտաքին նախարար Գարախան, 25 Յուլիս 1920ին, Թրքական ներկայացուցիչներու ընդունելութեան միջոցին, ապահովցուց Թուրքերը, որ եթէ Հայերը յարձակում գործեն Թուրքերու վրայ՝ պտի պատժուին» (էջ 63) :

Խալիլ փաշա ստացաւ հազար քիլօ ոսկի : Ճամբայ պիտի բանան Հայաստանի մէջէն եւ վերջնագիր մը պիտի տրուի Հայաստանի (էջ 63) : Ազրպէյճանին հրամայուեցաւ զրաւել Ղարաբաղը, Նախիջեւանը եւ Զանգեզուրը (էջ 63) :

Ռուս – Թուրք բանակցութիւնները տեւեցին Յուլիս 24էն մինչեւ Օգոստոս 21ի միջեւ, 19 օր : Չիչերինն(*) ալ տեսակցութիւններ ունեցաւ Խալիլ, Ճէմալ փաշաներուն եւ Եուսուֆ Քեմալի հետ Յուլիս 24ին, Օգոստոս 19, 21 եւ 24ին, վերոյիշեալ Թուրքերը՝ Լենինի հետ :

1920 Օգոստոս 13ին, Պէքիր Սամի կրկին տեսակցութիւն ունեցաւ Չիչերինի հետ, եւ անոր ըսուեցաւ թէ «Թուրքերը պէտք է Վանի եւ Պիթլիսի նահանգները Հայերուն տան» : Պէքիր Սամի պատասխանեց Ռուսերուն, թէ «այդ նահանգներուն մէջ Հայեր չկան եւ Հայերը մեծամասնութիւն չէին այդ վայրերուն մէջ» : Այդ տեսակցութեան արդիւնքը այն եղաւ, որ Թուրքիա եւ Խորհ. Միութիւնը մերժեցին անկախ Հայաստանի մը գոյութիւնը : Թրքական պատուիրակութիւնը դարձեալ տեսակցութիւն ունեցաւ Գարախանի հետ :

Ըստ Ալի Ֆուատի, Չիչերինի նպատակն էր Հայերը հետաքրքրող հողերը ստանալ, եւ ապա կցել զանոնք Ռուսիոյ » (էջ 72) :

1920 Օգոստոս 1ին Լենին նորէն տեսակցեցաւ թուրք պատուիրակութեան հետ : Թուրքերը իրենց «ազգային սահմանները» ապահովելու համար, Ռուսերէն օգնութիւն խնդրեցին : Լենին խոստացաւ անոնց, «գերութենէ ազատագրել Իսլամ Աշխարհը » (էջ 72), եւ յայտարարեց թէ « Նախիջեւան եւ Շախթախթ երկաթուղին Հայաստանի տրուած ըլլալը մեծ անարդարութիւն մը եւ սխալ եղած է, ու պիտի սրբագրուի : Հայաստանը անմեղ չէ, եւ թէ Հայաստան եւ Վրաստան, կարճ ժամանակի մէջ պիտի մտցուին մեր ազատ սիստեմին մէջ» (էջ 73) : «Լեհաստանի խնդիրը պիտի լուծենք մեր ուզած ձեւով եւ զայն պիտի պաշտպանենք Արեւմբտեան պետութեանց դէմ» (**) :

Լենին ըսաւ. — « Եթէ Պիթլիսը եւ Վանը Հայերուն տանք, Վրաստանն ալ պիտի ուզէ Տրապիզոնը, եւ այսպէսով պիտի տարածուին մինչեւ Իսքէնտէրուն» (էջ 74) :

Լենինի հետ յաջորդական տեսակցութիւններ եղան նաեւ 1920 Օգոստոս 24 եւ 29ին (էջ 75) :

1920 Սեպտեմբեր 2ին, Թուրքեւռուս խորհրդաժողովը ճշդեց դաշնագիրը. միայն բոլորովին գաղտնի պահուեցաւ Թուրքիոյ տրուած եւ տրուելիք զինուորական օժանդակութիւնը :

Թուրք պատուիրակներուն հետեւեալ հրահանգները տրուած էին Անգարայէն.

«1.— Բոլշեւիզմը պէտք է մտցուի (թուրք) բանակին մէջ, գաղտնօրէն :

2.— Մենք (Թուրքերս) բոլշեւիկ պիտի դառնանք, մեր ուզած ձեւով :

3.— Որպէսզի Թուրքիա կարողանայ կապ հաստատել Ազրպէյճանի հետ, պէտք է որ առաջին իսկ պատեհութեամբ, Հայերը անակնկալի բերուին եւ կատարուած իրողութեան մը առջեւ դրուին :

4.— Ոսկի ստանալ Ռուսերէն, Սեւ Ծովի ճամբով» (էջ 78) :

1920 Օգոստոս 20ին, փոխ զնդապետ Սէյֆի, (նոր անունով՝ զօրավար Տիւզկէօրէն, այժմ մեռած), հետեւեալ պահանջները ներկայացուց Ռուսերուն, զինուորական օժանդակութեանց համար (էջ 79) :

Բանակաթեւի համար երեք մասնագէտ, հարիւր հազար զինուորական համազգեստ, չորս հարիւր հազար քիլօ կէզլին, Նովոսիրիսքի ճամբով, մինչեւ որ Հայաստանի մէջէն ճամբան բացուի :

Երկու հարիւր հազար հրացան, որոնց 75 առ հարիւրը գերմանական մաուզեր, 25 առ հարիւրը ռուսական հրացան : 10 հատ 1·5 ինչի չափով լեռնային թնդանօթ : 340էն 400 թնդանօթ : Երեք չորրորդ (տրամագծով) շրափնէլ : 75 հազար թնդանօթի ռումբ, հինգ հարիւր արագահարուած, երկու հարիւր դաշտային հեռաձայններ եւ թելեր, անթելի հինգ կայաններ, երկու հարիւր օդանաւ, հարիւր թրքներ, քառասուն օթօներ սպայակոյտի համար (***) :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Չիչերին, Կէօրկի Վասիլիեւիչ, ռուս դիւանագէտ, ծնած է 1872ին Թամպով եւ մեռած է 1956ին, Մոսկուայի մէջ : 1907ին Գերմանիա փախած էր. յետոյ Անգլիա : 1918ին արտաքսուած էր Անգլիայէն : Նախապէս մենշեւիկ էր, ետքը բոլշեւիկ դարձաւ : Թրոցքիին յաջորդեց որպէս արտաքին կոմիսար, Մարտ 1918ին : Ան օգտագործեց Արեւմտեան Պետութեանց հակամարտութիւնները եւ փորձեց արգիլել Ռուսիոյ շրջապատումը «իմպերիալիստ – կապիտալիստներէն» :

1922ին, Ժընեւի Քոնֆէրանսին բանակցեցաւ Գերմանիոյ հետ եւ ստորագրեց Ռափալլոյի Դաշնագիրը, Ռուսիան բերելով միջազգային շրջանակին : Անոր յաջորդեց Լիթվինովը, 1930ին :

(**) Լենին կը պաշտպանէ քեմալիզմը այնպէս ինչպէս քայզերական Գերմանիան կը պաշտպանէր էնվէրիզմը : Լենին կը պաշտպանէ՝ հայկական ջարդերուն գլխաւոր պատասխանատուները եւ կը գործակցի հայակեր Թուրքերուն : Լենինի բողոքները բոլոր ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան մասին պարզապէս կեղծիք եւ խաբեբայութիւն եղած են :

(***) Թուրքիոյ տրուած գաղտնի օժանդակութիւնները եղած են, ընդդէմ Հայաստանի, 23 Սեպտեմբեր 1920ի Թրքական յարձակումէն 30 օր առաջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՅՐՈՒՈՂ ԱՅԳԵՍՏԱՆՆԵՐ»

— * —

Վերջերս Երեւանի մէջ հրատարակուեցաւ Գուրգէն Մահարիի «Այրուող Այգեստաններ » վէպը, կամ, հեղինակին բնորոշումով՝ վիպային ասքը, որմէ հատուածներ լոյս տեսած էին նախօրօք « Գրական Թերթ»ին մէջ :

Հայրենի գրագէտը քսանեւեօթը յաջորդական ասքերու եւ վեց հարիւրէ աւելի էջերու վրայ տարածուող այս գործին մէջ կը փորձէ վերակոչել, « ի խորոց սրտի» իր ծննդավայր Վանի կեանքը, Սահմանադրութեան շրջանին եւ Հերոսամարտի գուպարին մէջ :

Հեղինակը իրեն այնքան իւրայատուկ նուրբ քնարերգական ոճով եւ, մանաւանդ, «մահարիական» հիւմիւրով, որ երբեմն կը զգենու կոշտ հանդերձանք մը, պրիսմակի մէջ կ'առնէ ընտանիքի մը (Մուրատխանեան) եւ Վանի հարուստ վաճառական դասին դիմագիծը :

Մահարի դիտէ պատկերել, այսպէս ըսուած՝ «դիպուկ» քանի մը բառերով, երբեմն տողերով ներկայացնել տիպար մը, այնքան բնորոշ հայ իրականութեան համար մասնաւորապէս գաւառի մէջ այն օրերուն :

Գրագէտը, սակայն, փոխանակ մղում տալու իր ընդոծին տաղանդին ընձեռած միջոցներուն եւ բնական ապրումէ բխող տաք կարելիութիւններուն, փոխանակ տիպարներու հոգեկան վէպը զարգացնելու եւ զանոնք հասցնելու իրենց բնականոն վախճանին, հետամուտ եղած է դատապարտելի եւ, առնուազն, գրականութեան հետ հաշտ չքալող եւ արուեստին վնասաբեր եղող միտումի մը,— անհարկի ձեւով հաշուեյարդարի նստիլ Վանի մէջ գործած Դաշնակցական ղեկավարներու հետ յատկապէս եւ Դաշնակցութեան հետ ընդհանրապէս :

Այսպէս է, ահա', որ գրական էջի մը ամէնէն յաջող մէկ պահուն, Մահարի անտեսելով գրագէտի վսեմ կոչումը,

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Երկուշաբթի նորէն չեկաւ, եւ միշտ ալ նոյն գործին վրայ կը մնամ : Գանգատեցայ թէ մեքենան է, որ կը հետաքրքրէ զիս : Ի՞նչ պիտի շահիմ այդ թեթեւ գործով : Այսպէս այնպէս շաբաթը անցաւ :

Մինչ այդ, դուրսը, հայ տղոցմէ կ'իմանանք որ հիւանդանոցի մը շինութեան համար հասարակ գործաւորներու պէտք կայ : Նախընտրաբար Հայ եւ Մակեդոնացի կ'ուզեն : Շատ լաւ վճարում, բայց դժուար գործ : Հող փորելու, բահի ու թիի գործ :

Այդ միջոցին՝ գործի տագնապ կայ եւ շատ Հայեր կան անգործ : Բոլորը կ'արձանագրուին : Ես ալ կ'արձանագրուիմ, առանց լուր տալու գործատիրոջս, մտածելով որ Շաբաթ իրիկուն կը յայտնեմ եւ աշխատած օրերուս վարձքն ալ կը ստանամ :

Այդպէս ալ ըրի : Շաբաթ իրիկուն հաշիւս պահանջեցի եւ յայտնեցի թէ ուրիշ գործ գտած եմ, քանի որ ինքը խօսքը չէ յարգած՝ զիս մեքենային վրայ աշխատցընելու համար :

Աղան կը բորբոքի, կը պոռայ եւ կը վռնտէ զիս զրասենեակէն :

— Ցանցաւորը մենք ենք, որ ձեզիպէսները ներս կ'առնենք, կ'ըսէ :

Բնաւ չի խորհիր որ դիմացինն ալ կըրնայ բորբոքիլ եւ ձեռք երկարել պեխերուն :

Կը կանչէ հաստատութեան պահապանը .—

— Ցարութիւն, սըւոր օձիքէն բռնէ, դուռէն դուրս նետէ :

Ցարութիւնը դրան մէջ կանգնած՝ երեսըս կը նայի, բայց շարժում չըներ : Այս քանի մը օրուան մէջ այնքան մտերմացած ենք, որ չուզեր գէշ ըլլալ :

Կ'ըսեմ . — Դրամ չունիմ, մինչեւ հաշիւս չվճարես հոսէն գացող չեմ : Բայց անպիտանը այնքան կառչած է դրամին, որ որեւէ սպառնալիք չօգներ ձեռքը գրպանը տանելու : Ցարութիւնին խնդրանքին, աղաչանքին վրայ հազիւ կը զիջանի հինգ լեվա տալ ինը օրուան աշխատանքիս փոխարէն :

Կ'առնեմ դրամը, որովհետեւ ուրիշ չունիմ :

Ճիշդ Ապրիլ 1ին, Երկուշաբթի կը սկըսինք հիւանդանոցի գործին : Կոյուղիի եւ ջուրի խողովակներ զետեղելու համար քանալներ պիտի փորենք : (Ֆրանսայի մէջ այդ գործը Ալժերիացիները կ'ընեն, իսկ Պոլիս՝ Քիւրտերը կ'ընէին) : Օրական պիտի ստանանք 3·50 լէվա, այսինքն շաբաթը մէկ նափոլէոն՝ հնչուն, օրական ութ ժամ աշխատանք : 40 – 50 Հայեր կ'աշխատինք : Գործը կրնայ քանի մը ամիս տեւել, որովհետեւ ջուրը բաւական հեռուէն պիտի գայ : Ուզեցին որ չավուշ մըն ալ ընտրենք : Ընտրեցինք Օվաճըքցի Մինասը, որ արդէն Պալքանեան պատերազմին Անդրանիկի կամաւորական գունդին մէջ ալ չավուշ է եղեր : Պաշտօնն է հսկել մեր աշխատութեան վրայ, եւ ներկայութիւնները ստուգել : Օրականն է 4 լէվա :

Քովէս ամէն անգամ որ կ'անցնի, կ'ըսէ .— Պ. Արտաշ, զազմային, քիւրէկին կոթերը շատ սըխը մի բռներ, որ ավուններուդ մէջերը չուռին, ջուր չհաւաքուին » : Բայց արդէն ըլլալիքը եղած է : Ցաջորդ օրը ձեռքերուս լաթ փաթթած կ'աշխատիմ, Վրաս կը խնդան, բայց որո՞ւն հոգը : Այսպէս, մինչեւ որ ափերուս մէջը կը կարծրանան, բաւական նեղութիւն կը կրեմ :

Օրերը կ'անցնին, ամէն 15 օրը երկու նափոլէոն կը ստանանք եւ կը մոռնանք ամէն բան :

Շատ չանցած, տունն ալ մաս մը դրամ կրցայ դրկել եւ սիրտս հանգստացաւ :

Կիրակիները զբօսանքի համար ամէնէն նախընտրած վայրս է Հաճի Փանաքօն, հանրային պարտէզը, որ լայն շերտով մը ծովուն եզերքը կ'երկարի քանի մը քիլոմեթր : Մուտքին կը սկսի ծաղկանոցներով, այնքան խնամուած, աշխատուած, արուեստ եւ ճաշակ դրուած, որ ուրիշ շատ երկիրներու մէջ տեսած չեմ նմանը : Կարծես նուրբ ծաղկանկարուած գորգեր ըլլան :

Նոյն բաժնին մէջ՝ նուագածուներու բեմ, տօնական օրերու համար : Նստարաններ, աթոռներ : Մաքուր պահուած տարածութիւններ՝ խմբապարերու համար : Աւելի վար, կանաչ ծառերու բաժին : Ցետոյ մրգաստան : Աւելի վար՝ անտառ, մինչեւ վերջաւորութեանը : Կէս օրէն ետք մօտիկ դիւղերէն եւ քաղաքէն բազմութիւններ կուգան զբօսնելու մինչեւ գիշեր : Պատահական մէկը աքորտէոն մը ունի, կը սկսի պար նուագել : Ու քանի մը հոգի կը սկսին պարել : Կը միանան ուրիշներ, առանց հրաւէրի, ով որ հանդիպի, ով որ ուզէ : Կը լայննայ շղթան, 20 – 30 յիսուն եւ աւելի : Կին, աղջիկ, տղայ, մեծ, փոքր : Կը պարեն հա կը պարեն : Կ'երգեն, կ'ուրախանան : Ոչ մէկ արգելք : Ոչ ոք կը խանդարէ զիրենք :

Մենք, պանդուխտ, կը դիտենք տխրօրէն :

×

Հիւանդանոցը, ուր կ'աշխատիմ, քաղաքէն բաւական հեռու է, մայր ճամբու մը վրայ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(4 Շար.)

դրականութեան բոլորովին ներհակ ոճով եւ ձեւով մէջտեղ կը դնէ տհաս վարկածներ(*), անբնական կերպով յանկարծ բեմ կը հանէ անձեր (Դաշնակցականները), առանց զործել կուտայ եպերելի արարքներ, ըսել կուտայ արտառոց խօսքեր :

Այս տողերը չեն ուզեր ժխտել զրպէտի մը իրաւունքը՝ ունենալ քաղաքական ու ընկերային հայեացքներ եւ, դէպքերն ու դէմքերը ներկայացնել լուսաբծակի մը տակ, որ իւրայատուկ է զրպէտին համակին եւ ըմբռնումին :

Սակայն պայման է, որ յարդուի ճըշմարտութիւնը , պատմական իրողութիւնը ներկայացուի իրական գոյնով , երբ, մանաւանդ, կը փորձուի զրական զործի մը մէջ իբրեւ փոն ունենալ պատմական մէկ ժամանակաշրջան մը՝ պատմական դէմքերով :

« Այրուղ Այգեստաններ»ուն մէջ ներկայացուածը զրպէտի մը զրական պիւտերը չեն : Եւ ոչ ալ՝ քաղաքական հանդիսէ մը բխող լուրջ խորհրդածութիւններ: Այլ, առաւելաբար, հիւանդագին ապրումի հասած մոլուցք մը, որ պատիւ չի բերեր նոյնիսկ երկրորդական զրչի ունեցող զրպէտի մը :

Գաղիւ չբերող այս մոլուցքին արդիւնքը եղած է այն, որ զրպէտը չյաջողի մէկ կողմէ վէպի մը կառոյցին հիմնական գիծերը,— հոգեվիճակ — ներու բնականոն ընթացք, բնականութիւն՝ տիպարներու եւ զործողութիւններու միջեւ եւայլն(**), եւ միւս կողմէ ներկայացնէ բազմաթիւ դէմքեր՝ առանց մշակելու զանոնք, ոչ ալ ճաշակին եւ ըմբռնումին :

Սակայն պայման է, որ յարդուի ճըշմարտութիւնը , պատմական իրողութիւնը , երբ, մանաւանդ, կը փորձուի զրական զործի մը մէջ իբրեւ փոն ունենալ պատմական մէկ ժամանակաշրջան մը՝ պատմական դէմքերով :

« Այրուղ Այգեստաններ»ուն մէջ ներկայացուածը զրպէտի մը զրական պիւտերը չեն : Եւ ոչ ալ՝ քաղաքական հանդիսէ մը բխող լուրջ խորհրդածութիւններ: Այլ, առաւելաբար, հիւանդագին ապրումի հասած մոլուցք մը, որ պատիւ չի բերեր նոյնիսկ երկրորդական զրչի ունեցող զրպէտի մը :

Գաղիւ չբերող այս մոլուցքին արդիւնքը եղած է այն, որ զրպէտը չյաջողի մէկ կողմէ վէպի մը կառոյցին հիմնական գիծերը,— հոգեվիճակ — ներու բնականոն ընթացք, բնականութիւն՝ տիպարներու եւ զործողութիւններու միջեւ եւայլն(**), եւ միւս կողմէ ներկայացնէ բազմաթիւ դէմքեր՝ առանց մշակելու զանոնք, ոչ ալ ճաշակին եւ ըմբռնումին :

Սակայն պայման է, որ յարդուի ճըշմարտութիւնը , պատմական իրողութիւնը , երբ, մանաւանդ, կը փորձուի զրական զործի մը մէջ իբրեւ փոն ունենալ պատմական մէկ ժամանակաշրջան մը՝ պատմական դէմքերով :

« Այրուղ Այգեստաններ»ուն մէջ ներկայացուածը զրպէտի մը զրական պիւտերը չեն : Եւ ոչ ալ՝ քաղաքական հանդիսէ մը բխող լուրջ խորհրդածութիւններ: Այլ, առաւելաբար, հիւանդագին ապրումի հասած մոլուցք մը, որ պատիւ չի բերեր նոյնիսկ երկրորդական զրչի ունեցող զրպէտի մը :

Գաղիւ չբերող այս մոլուցքին արդիւնքը եղած է այն, որ զրպէտը չյաջողի մէկ կողմէ վէպի մը կառոյցին հիմնական գիծերը,— հոգեվիճակ — ներու բնականոն ընթացք, բնականութիւն՝ տիպարներու եւ զործողութիւններու միջեւ եւայլն(**), եւ միւս կողմէ ներկայացնէ բազմաթիւ դէմքեր՝ առանց մշակելու զանոնք, ոչ ալ ճաշակին եւ ըմբռնումին :

Այս տողերը չեն ուզեր ժխտել զրպէտի մը իրաւունքը՝ ունենալ քաղաքական ու ընկերային հայեացքներ եւ, դէպքերն ու դէմքերը ներկայացնել լուսաբծակի մը տակ, որ իւրայատուկ է զրպէտին համակին եւ ըմբռնումին :

Սակայն պայման է, որ յարդուի ճըշմարտութիւնը , պատմական իրողութիւնը , երբ, մանաւանդ, կը փորձուի զրական զործի մը մէջ իբրեւ փոն ունենալ պատմական մէկ ժամանակաշրջան մը՝ պատմական դէմքերով :

« Այրուղ Այգեստաններ»ուն մէջ ներկայացուածը զրպէտի մը զրական պիւտերը չեն : Եւ ոչ ալ՝ քաղաքական հանդիսէ մը բխող լուրջ խորհրդածութիւններ: Այլ, առաւելաբար, հիւանդագին ապրումի հասած մոլուցք մը, որ պատիւ չի բերեր նոյնիսկ երկրորդական զրչի ունեցող զրպէտի մը :

Գաղիւ չբերող այս մոլուցքին արդիւնքը եղած է այն, որ զրպէտը չյաջողի մէկ կողմէ վէպի մը կառոյցին հիմնական գիծերը,— հոգեվիճակ — ներու բնականոն ընթացք, բնականութիւն՝ տիպարներու եւ զործողութիւններու միջեւ եւայլն(**), եւ միւս կողմէ ներկայացնէ բազմաթիւ դէմքեր՝ առանց մշակելու զանոնք, ոչ ալ ճաշակին եւ ըմբռնումին :

Արդարեւ , վէպին այս ու այն էջին վրայ անակնկալ կերպով յայտնուող Ա. րամ, Իշխան, Վռամեան եւ ուրիշներ մտացածին, անիրական տիպարները են, որոնց երեւումը այդ էջերուն մէջ չէ պատճառաբանուած, ուրիշ խօսքով՝ վէպիչեաները չեն ապուցուած վէպին ներքին հոլովոյթին հետ : Մնաց որ Մահարի անբաբեխիղճ եւ կամայական ձեւով զանոնք կը մղէ մեայն զատապարտելի արարքներ զործելու (մարդասպանութիւն, կնամոլութիւն) եւ տղեղ խօսքեր ըսելու :

Արդարեւ , վէպին այս ու այն էջին վրայ անակնկալ կերպով յայտնուող Ա. րամ, Իշխան, Վռամեան եւ ուրիշներ մտացածին, անիրական տիպարներ են, որոնց երեւումը այդ էջերուն մէջ չէ պատճառաբանուած, ուրիշ խօսքով՝ վէպիչեաները չեն ապուցուած վէպին ներքին հոլովոյթին հետ : Մնաց որ Մահարի անբաբեխիղճ եւ կամայական ձեւով զանոնք կը մղէ մեայն զատապարտելի արարքներ զործելու (մարդասպանութիւն, կնամոլութիւն) եւ տղեղ խօսքեր ըսելու :

Արդարեւ , վէպին այս ու այն էջին վրայ անակնկալ կերպով յայտնուող Ա. րամ, Իշխան, Վռամեան եւ ուրիշներ մտացածին, անիրական տիպարներ են, որոնց երեւումը այդ էջերուն մէջ չէ պատճառաբանուած, ուրիշ խօսքով՝ վէպիչեաները չեն ապուցուած վէպին ներքին հոլովոյթին հետ : Մնաց որ Մահարի անբաբեխիղճ եւ կամայական ձեւով զանոնք կը մղէ մեայն զատապարտելի արարքներ զործելու (մարդասպանութիւն, կնամոլութիւն) եւ տղեղ խօսքեր ըսելու :

Կարդացէք եւ ճաշակեցէք :

Արամ եւ Իշխան յանկարծ կը յայտնուին Աղթամարի մէջ՝ վանքը կողոպտելու դիտաւորութեամբ : Ճաշորդ առաւօտ, դուք կը լսէք հետեւեալ խօսակցութիւնը վանքի չրջափակին մէջ. —

— « Վանահայր մորթուէ ի . . . քարտուղար՝ խեղդուէ :

— կոնախնե՞ր,— լսւում է մէկի հարցը :

— կոնախներ՝ փախուէ, — պատասխանում է հայրապետը» :

Հեղինակը չէ՞ անդրադարձած, թէ խեղաթիւրուած մեկնաբանութիւն մը դինք կը դարձնէ առնուազն ծիծաղելի :

Օրինակ մը եւս : Վէպի ամբողջ առաջին մասը լեցուն է միայն ոճերուններով եւ կնոջական արկածախնդրութիւններով զբաղող Արամ փաչան, որ Մահարիի կամայական որոշումով դուրս կը մնայ Ապրիլեան հերոսամարտի դեկավարութեան կազմէն եւ, նոյնիսկ կուներէն, քանի որ կը դանուի կնոջ մը յարկին տակ, յանկարծ, հերոսամարտի յաղթական աւարտին, կը նշանակուի Վանի կառավարիչ :

Արկածախնդիր, փառամոլ, կնամոլ Ա. րամ փաչան . . . յանկարծ կը դառնայ թիւ մէկ անձնաւորութիւնը բովանդակ Վասպուրականի մէջ :

Անհեթեթութիւնը եւս չափ ու սահման ունի . . .

Մահարիի մոլուցքէն բխող այս ու նման տողերը կը թուին թէ զայրոյթի պատճառած են նոյնիսկ հայրենի ընթերցողներու եւ զրաղատներու, որոնցմէ շատեր բողոքագիրներ, յօդուածներ եւ զրախօսականներ հասցէագրած են «Գրական Թերթ»ի, «Սով. Գրականութիւն» ամսագրի խմբագրութիւններուն եւ, նոյնիսկ, Գրողներու Միութեան քարտուղարութեան : Այս վերջինը, պաշտօնական յայտարարութեամբ, լոյս տեսած « Գրական Թերթ»ի 19 Ապրիլ 1967ի թիւին մէջ, իր ընդվզումը կը յայտնէ Գ. Մահարիի « անընդունելի , հակապատմական ընդհանրացումների, կեցցաղա – յին մանրուքների», համար : Եւ կը մեղադրէ, որ «Գ. Մահարի չի կարողացել տեսնել հայ ժողովրդի բնաւորութեան վեհութիւնն ու մարդկայնութիւնը , եւ բացասական ,ոչ բնորոշ բարոյական յատկութիւններով է օժտել վէպի տիպարները, դրանով իսկ վիրաւորելով հայ ժողովրդի արժանապատուութիւնը » :

Հասկնալի է թէ «հայ ժողովրդի արժանապատուութիւնը վիրաւորող » այդ տիպարները՝ Գ. Մահարիի ներկայացուցած Արամի, Իշխանի, Վռամեանի եւ այլոց չինծու, եղծանուած զէմքերն են :

Գրողներու Միութեան քարտուղարութիւնը չատ իրաւամբ կը ճշդէ, թէ «Այսպիսի կերպարները ի հարկէ չէին կարող կազմակերպել Վանի հերոսամարտը , մի հերոսամարտ, որ հայ ժողովրդի պատմութեան լուսաւոր էջերից մէկն է եւ ըստ էութեան դուրս է մնացել վէպից » :

Շնորհաւորելի են հայրենի ընթերցողները եւ, մանաւանդ, Գրողներու Միութեան վարչութիւնը , որ խորհրդահայ տարեգրութեանց մէջ առաջին անգամն ըլլալով, ամօթի սիւնին կը զամեն տաղանդաւոր զրպէտ մը, իր այպանելի արարքին համար :

Գ. Մահարիի «Այրուղ Այգեստանները» վէպը , շնորհիւ հեղինակին տաղանդին, կրնար մնայուն արժէք ներկայացնող զործ մը դառնալ : Նոր նուաճում մը զրականութեան համար :

Դժբախտաբար , սակայն, իր ներկայ վիճակով ան կը հանդիսանայ անպատուաբեր զործ մը՝ Գ. Մահարիի համար :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Անտրամաբանական եւ պատմականօրէն բոլորովին սխալ վարկած մը , ըստ որու Հայոց Արեւմտեան հատուածին վիճակուած մեծ ողբերգութեան պատճառը «դրսից եկող արեւելահայ գործիչներն» են, որոնք անտեղի կերպով խառնուած են դրախտային երանութեան մէջ ապրող «քզէզների բունը » :

Մահարի առնուազն կարդացած պէտք է ըլլար Հայաստանի մէջ վերջերս հրատարակուած շահեկան փաստաթուղթերու հաւաքածոները , տեսնելու եւ հաստատելու համար թէ թուրք կառավարութիւնը, մասնաւորաբար Ապտիւլ Համիտի շրջանէն սկսեալ, պետական գետնի վրայ ծրագրած եւ գործադրութեան դրած էր ոչ – Թուրքերու բնաջնջումը :

(**) Մահարիի գրական գիւտերէն մէկն է երազը : Իր տիպարները յաճախ կ'երազեն: Այս յաճախականութիւնը դիւրին միջոց մը շահագործուած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՃՈՒՂՆԵՐԸ

Ծրագրուած է ընդլայնել խճուղիներու ցանցը : Առաջին առթիւ պիտի հաստատուի Երեւան – Սեւանի մայրուղին , որ բազմաթիւ վայրերու մէջ պիտի անցնի ծովի մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ , բազմաթիւ վերելքներով, վայրէջքներով եւ պտոյտներով : Այս նոր լայն մայրուղին մէջտեղէն պիտի բաժնուի կանաչ մարզաչերտով մը , որ կ'ապահովէ հակառակ ուղղութիւններ – րով չարժող ինքնաչարժներու անվտանգ երթեւեկութիւնը :

Այս մայրուղիին օգտակարութիւնը բաւական մեծ պիտի ըլլայ, քանի որ պիտի կապուի Թիֆլիսի եւ այս վերջինին միջոցաւ Հիւս.Կովկասի, Սեւ եւ Կասպից ծովերու ափերուն հետ :

Մայրուղի մը հաստատուած է Կիրովականէն մինչեւ Ստեփանաւան, իսկ հատ մըն ալ պիտի հաստատուի Սեւանէն կամօտ պիտի անցնի Սեւանայ լիճին ափին մօտէն, նոր յայտնաբերուած ուրարտական հնավայրի մը՝ Լճաշէնի քովէն :

Հայաստանի դլխաւոր դիւղատնտեսական կեդրոններէն մէկը՝ Արարատեան կանաչ դաշտավայրն է : Էջմիածինի եւ Հոկտեմբերեանի միջեւ զոյութիւն ունեցող խճուղին պիտի լայնցուի եւ դառնայ մայրուղի մը՝ երկկողմանի երթեւեկու – թեամբ :

Վերակառուցելու վրայ է նաեւ Երեւանը Արտաշատին կապող խճուղին : Սկսած է չինութիւնը նոր մայրուղիի մը՝ Ղափանի եւ Գորիսի միջեւ : Ծրագրով նախատեսուած է հաստատել նաեւ խճուղիներ՝ Ղափան – Քաջարան եւ Գորիս – Սիսիան : Հայաստանի հիւսիսային չորքանի խճուղիներու այժմու ցանցի երկարութիւնը ութ քիլոմեթր է, ինչ որ չատ խեղճ է : Այսուհանդերձ , եթէ ծրագիրները իրականութիւն դառնան, հաղար քիլոմեթրի պիտի բարձրանայ :

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

— * —

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ » խումբի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի , 9 Յուլիս , Սէն Մօրիսի դաշտին մէջ :

Նոր Սերունդի անդամները ամէն չանք թափած էին, որպէսզի դաշտահանդէսը անցնի յաջող :

Կէսօրէ ետք, արդէն, դաշտը լիքն էր հայրենակիցներով :

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ ժամը 15ին : Եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ տոհմական պարեր :

Խօսեցաւ ընկեր Տ. Զէքեան. «Տարիներ առաջ մեր սերունդն էր, որ կը կազմակերպէր ձեռնարկներ՝ երիտասարդական խնդով եւ աղգապահպանման առաջադրութեամբ , այսօր մեր զաւակներն են, որ կը դանուին առաջին դիրքերու վրայ : Անոնք պիտի չարունակեն հին դործը՝ մինչեւ մեր երազներու իրականացումը» :

Մինչեւ երեկոյ չարունակուեցան երգերը եւ պարերը : Աճուրդէն դոյացաւ 620 ֆրանք :

Ապրիք երիտասարդներ :

ՀԻՒՍԻՑՆԻԿՑԻ

« ԱՂԷ ՔԱՂԱՔ »

—o—

Սահարան , աւազներու անսահման ովկիանոսը, ինչպէս ծովը, ունի իր առասպելները եւ զաղտնիքը : Եթէ աշխարհ դիտէ, թէ ծովին ջուրը աղ կը պարունակէ, չատ քիչեր դիտեն, թէ «երաչտի երկիրը », կամ ինչպէս Արաբները կ'անուանեն՝ «Պլէտ էլ Աթէուխ»ը, աղի երկիր է :

Սահարայի մէջ աղի զոյութիւնը կապարեալ բարիք մը եղած է Ափրիկէի համար , որովհետեւ անոր դաշտային եւ անտառային չրջանները կը տարապին աղի պակասէ :

Հին չրջանին, կառուցման նիւթերը ըլլալով դժուար հայթայթելի, աղը սկսաւ ծառայել իբր չինութեան նիւթ : Ահա թէ ինչպէս մէջտեղ եկան Սահարայի «աղէ քաղաքները » :

Այս ձեւի քաղաք մը, ոլասխի մը մօտ, 1953ին պատահաբար յայտնաբերեն Ֆրանսացի հնախոյզներ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾՈՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

—o—

ՈՒՐ ՎԻՏՈՔ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԹԷ ԳԼՈՒԽ

ՊԻՏԻ ՉԿՐՆԱՅ ԵԼԼԵԼ ԱՐԻՍԹՈՑԻ ՀԵՏ

Արիսթօ, հեղնական ժպիտը չրթունքին վրայ, ձեռքի ատրճանակը Վիտոքի կուրծքին ուղղեց . . . :

Մանօն անձնուիրական ոստումով մը ատրճանակին առջեւ նետուեցաւ :

Այտր վրայ , Արիսթօ յանկարծ վար իջեցնելով ձեռքը, կծու, հեղինակաւոր եւ արհամարհոտ չեչտով մը դոչեց .

— Ի՞նչ է ան, դո՞ւք էք եղեր, պարոն Վիտոք, Աւտուած վկայ դող կարծեցի :

— Ախ, աւազակ, նորէ՞ն փախար , այս անգա՞մ ալ յաջողեցա՞ օձիքդ ազատել ձեռքէս , մոլուցք Վիտոք ահռելներուն ձեռքէն :

— Իհարկէ էջ, ծաբեկամս : Դուք չէի՞ք ինձի առաջուընէ ըացնողը որ այս իրերուն քոյրիկիս պղտիկ այցելութիւն մը պիտի տաք : Էհ , աղէկ, կը վայլէ՞ որ առանձին թողում սա խեղճ աղջիկը . . . : Իրաւ որ առջի բերան չհաւատացի ըսած – նուդ, բնաւ միտքէս չէի անցըներ որ ձեզի պէս բարեկիրթ ու կենցաղավէտ մէկը ղիչերուան այս ժամուն անհետեւութիւնը կ'ունենայ մինակուկը բնակող կնոջ մը բնակարանը բռնաբարելու : Մեղք որ խաբուեր եմ . . . : Բայց ձեզի բան մը ը – սե՞մ, պարո՛ն Վիտոք , չկարծէք որ ես հոդ կ'ընեմ առանկ բաները, ոչ, միայն թէ չատ կը ցաւիմ ձեր վրայ . . . :

Իրաւ որ, հակառակ ծպտուած ըլլալ – նուդ , եթէ ձեզի անմիջապէս ճանչնալու բարեբախտութիւնը չունենայի, կրնայի սխալմամբ ատրճանակիս կապարը փոխանակ ղէնքիս մէջ պահելու ուղեղիդ մէջ տեղաւորել . . . : Ինչ մեղքս պահեմ, պարո՛ն Վիտոք, իրաւ չատ պիտի ցաւէի եթէ ակամայ առանկ վատանդ մը ելլէր ձեռքէս . . . որովհետեւ, աղէկէն ա – ղէկը դիտեմ որ ալ այս անգամ անգիի աչխարհքին ճամբան պիտի բռնէիք . . . : Բայց ալ հոդ մի ընէք, քանի որ ալ դիտեմ թէ դուք Վիտոքն էք, ալ անանկ ապուր չեմ խառներ . . . : Զէ, ոչ ձեր մտքին կը դպիմ, ոչ ալ ձեր սա աղուորիկ ընկերուհիին . . . :

Հիմա միտքերնուդ պիտի ելլէք անցը – նէք որ սպասաւորներուս միջոցաւ ձեզի առօք փառօք դուրս պիտի չպրտեցնեմ սըկէ, անանկ չէ՞ . . . : Զէ, պարո՛ն Վիտոք, չէ . . . , Ռօչ Պէրնար մարքիզը չատ քաղաքավար ու կենցաղավէտ մարդ է, անանկ բան չըներ : Արիսթօն չի կրնար Վիտոքը պատժել Ռօչ Պէրնար մարքիզին տանը մէջ . . . : Աւտր համար, պիտի խնդրէի ձեղմէ որ բարեհաճիք տիկինը հետերնիդ առնելով կառքերնիդ քաչել հոսկէ . . . : Աւելի՛ք թող ձեզի դաս ըլլայ . . . եւ ալ աստկէ ետքը դիտցէք որ Արիսթօ ըսուածը չատ մը ձեզի պէս Վիտոքները չուրը կը տանի կը բերէ . . . առանց չուրին երեսը ցուցնելու . . . : Տոպրակի մէջ մտնողներէն չենք մենք, հասկցա՞ք . . . : Ինչ հասկը – ցողին չատ չատ բարեւներ, եւ պատիւն ունիմ մազթելու ձեր մեծապատիւ մխա – մտուքեան իմ լաւագոյն զիչեր բաղխնե – րըս . . . :

— Թչուառական, դուռս հանրային ա – պահովութեան պետը, տեսնելով որ իր թշնամին անզամ մըն ալ փախցուցած էր իր ձեռքէն :

Եւ անոր վրայ յարձակելու պատրաս – տուեցաւ :

Մանօն անոր առջեւը նետուելով ՝ Թող չտուաւ որ առանկ անխոհեմութիւն դործէ յանդուգն զաղտնի ոստիկանը :

Իսկ Արիսթօ, անփութօրէն, ատրճանակին փողը միչտ Վիտոքին կողմը ուղղած, ղէնքին բլթակին հետ կը խաղար . . . :

— Պարապ խօսքեր մտիկ չեմ ըներ, ինչ կ'ուզէ ըլլայ, դիս զաւակներուս քովը պիտի առաջնորդես , մոլուցք կորսուած տըղոց հայրը աչքերը զարճած :

— Ի՞նչ , զաւակներուդ քովը մի, չէ , ատիկա չեմ կրնար ընել, բայց եթէ ա – նոնց ինչ ըլլալը հասկնալ կ'ուզէք , ատիկա կ'ըսեմ :

— Ի՞նչ եղան, ի՞նչ եղան, դոչեց Մա – նօն տակն ու վրայ եղած :

— Ինչ պիտի ըլլան, երկու հատ վար – պետ ոճրագործներ, կմկմաց Արիսթօ :

Վիտոք, այս խօսքը լսելուն պէս, կարծես թէ ուղղակի սիրտէն զարնուած ըլ – լար, մաղ մնաց ինքզինքը պիտի կորսընցընէր :

Բայց ինքզինքին զալով եւ ինքզինքը Մանօնի ձեռքէն ազատելով, իր թշնամիին վրան յարձակիլ ուղեց :

— Իրաւ որ, պարո՛ն Վիտոք, ձեղի չէի վայլեցնէր այս ընթացքը , տաք գլուխ մարդոն մէկին էք եղեր . . . , քիչ մը հանդարտեցէք, ի՞նչ եղաք մէկէն ի մէկ . . . մոլուցք Արիսթօ կատղեցնող պատարիւ – նութեամբ մը : Ինչ պէտք է, եաքը կ'ելլեմ ղէնքին բլթակին պղտիկ մը կը կոխեմ, չաթ . . . , ամէն բան կը լմնայ . . :

— Ախ, աւազակ, անգամ մըն ալ ձեռքս պիտի չանցնի՞ս, մռնչեց զաղտնի ոստիկանը :

ԱՐԹԻՒՐ ԳԼՐՆԷՏ

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք:

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Խանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարեդարձի առթիւ:

Յուլիս 23ին, Կիրակի օրը
Շաւիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Արղութեան խումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին:

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով:

Պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Ժամը 15ին յարգանքի այց Շաւիլի գերեզմանատան մեր չիրիմներուն:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի:

Կիրակի (23 Յուլիս), առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ուշ ատեն, Պ. Թէսիէի զովասուն ծառերուն տակ, Շըմէն տը լա Ֆորէ:

Խօսնակ՝ Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, հաճելի ժամանց:

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, շամփուրով խորոված:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ընտանեկան դաշտահանդէս, Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի կողմէ:

Կիրակի (23 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան պաղ աղբիւրին մօտ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՁԷՔԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Շամփուրով խորոված:

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօքար վարձած է: Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել, թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն.— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի: Մեկնում Փլաս տ'Էքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ ժամը 20ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէին, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին, Կիրակի օր Փոն տը Շէրիւի, ծանօթ զովասուն պուրակին մէջ:

Կիրակի օր Սէն – Մօրիս տը Պէնօ, ծանօթ զովասուն պուրակին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Փերուզ Ստեփանեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԶԱՏԻԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	220·546
Դպրոցասիրաց վարժարանի Հայ Արենոյշներու Օշական խումբին 1966 տարուան Քերմէս – վաճառքին հասոյթը յատկացուած եկեղեցւոյ նորոգութեան	9·752,37
Դարձեալ Արենոյշներու Օշական խումբին կազմակերպած 1967 տարուան իրենց Քերմէս վաճառքին հասոյթը աթոռներու նորոգութեան համար	9·615,13
Պ. Կարապետ Պապիկեան աթոռներու նորոգութեան համար	1·000,—
Տէր եւ Տիկին Համամճեան (Անվերս), փոխան ծաղկեպսակի Արմենակ Համբարձումեանի մահուան առթիւ, աթոռներու նորոգութեան	100,—

Պ. Յովհաննէս Փափազեան փոխան ծաղկեպսակի Արմենակ Համբարձումեանի մահուան առթիւ բարենպատակ ձեռնարկներու հարիւր, Պ. Յակոբ Կէվրէկեան իր հօր մահուան քառասունքին առթիւ հարիւր, Պ. Արա Պարթեւեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան Ներսէս Ճշմարտախօսի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Տիկ. Արուսեակ Կարիպեան յիսուն, Տիկին Զահրէճեան (Անվերս) փոխան ծաղկեպսակի Արմենակ Համբարձումեանի մահուան առթիւ յիսուն:

Ընդհ. գումար 241·463,50:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

Լոյս տեսաւ
«Համազգային»ի տպարանէն

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐՈՒ

Ա. հատորը՝

"ԳԻՒՂԸ" ԵՒ "ԱՆՁՐԵՒ"

Մաքուր թուղթ, շքեղ տպագրութիւն
լաթակազմ, 404 էջ
Գին՝ միայն 8 լ. ոսկի

Դիմել «Համազգային»ի գրատունը

Մամուլի տակ են
եւ շուտով լոյս կը տեսնեն

Ա) Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ
"ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ"Ի
Զ. ՀԱՏՈՐԸ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»

Բ) Յ. ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ
ՇԵՔՍՓԻՐԵԱՆ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ
ցարդ անտիպ թարգմանութիւնները

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Էօժէնի Փափազեան որ 1930ին կ'ապրէր Մարսէյլ կամ շրջակայքը, իր երկու աղջիկներուն՝ Ռոզանայի եւ Ժիլիէթի հետ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.—

H. PASTERMADJIAN
10, Rue des Petits-Carreaux
PARIS (2)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ **Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

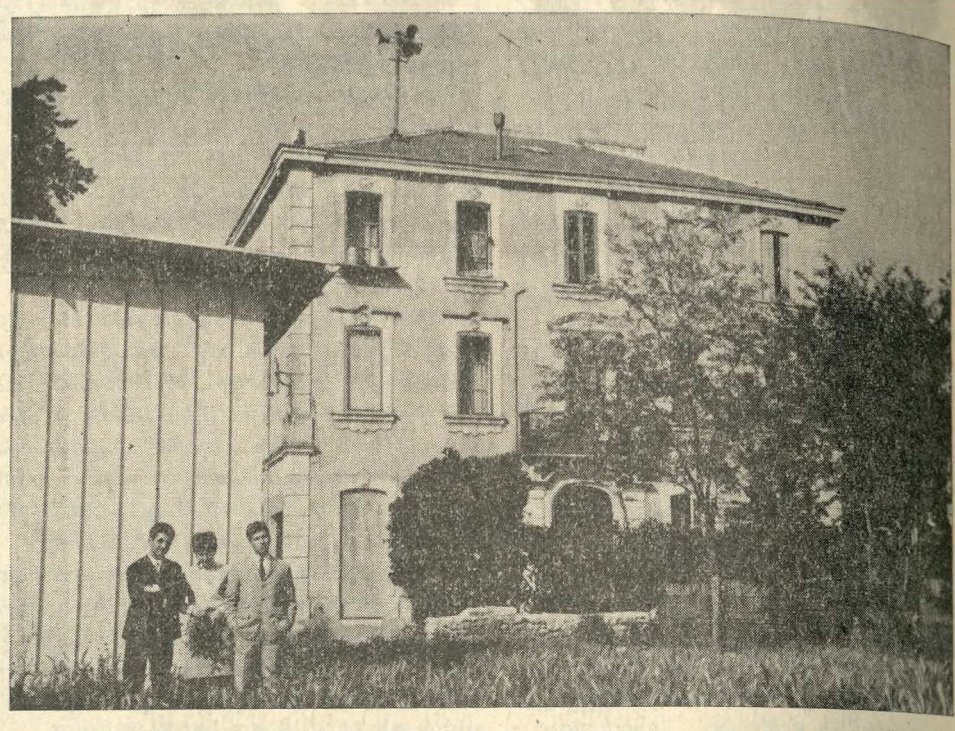

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ծախու է պատերով կամ վարձքով (սեփականութեամբ կամ միայն պայլ), շատ գեղեցիկ յարկաբաժինով, երեք սենեակ, խոհանոց, ամբողջական քոնֆոր, կանանց սափրիչի կոկիկ խանութ մը (երեք գործաւորով), հիւանդութեան պատճառաւ: Փարիզէն հինգ քիլոմեթր, 7000 բնակիչներու թաղի մը միակ սափրիչի խանութն է: Դիմել «Յառաջ»ին գրաւոր:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽ. ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի համար քանի մը տեղ մնացած է: Արձանագրութեան համար դիմել Կապ. Խաչի գրասենեակը, Շաբաթ ժամը 15էն 19:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 75 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 90 Ֆ·	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI
19 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10963 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N°10.963

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
– ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ –

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ԼԵՄԱՆԻ ԱՓԻՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻ Կ'ԱՐԺԱՆԱՆԱՅ

ՍԷՆ – ՓԻԷՐԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժողովրդական ոճով, աւելի գրոյցի մը– պէս քան պատմական ճառի, վազդէն կաթողիկոս պատմեց նաեւ թէ ինչ ախթով եկած էր Ժընեւ եւ թէ ինչ մեծ պատիւներ եղած էին իրեն, եկեղե– ցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին կողմէ :

Յայտնեց թէ չէր սպասեր այսքան ժո– ղովուրդի, ոչ ալ այսքան հոգեւորականի, քանի որ ինք միայն երկու եպիսկոպոս հրաւիրած էր (Սերովբէ Արք· եւ Թոր – դոմ Եպիսկ·), բայց չեչտեց իր ուրախու– թիւնը, ողջունելով մանաւանդ՝ «Մեր յոյս եւ աղերսանք՝ Կոնստանդնուպոլսոյ Պատրիարքը, որ կը վայելէ մեր ամբող– ջական սէրն ու համակրանքը» (բուռն ծափահարութիւններ) :

Գնահատանքի խօսք՝ նաեւ Ժընեւի Հա– յութեան :

Հայրապետը յայտնեց թէ իր լսած ճա– ռերէն խորապէս ազդուած է ու աւելի կը զգայ այն ծանր պատասխանատուութիւն– ներն ու պարտականութիւնները, որոնց առջեւ կը գտնուի : Համոզուած է որ մեր ազգը պատմական առաքելութիւն մը ունի կատարելիք, անցեալին կատարած է արդէն : Հայոց մէջ քրիստոնէական հա– ւատք ու մշակոյթ կը նոյնանան, կարելի չէ Հայաստանի մէջ քաղաք չինել ա– ռանց եկեղեցական ճարտարապետութեան տուեալներուն : Նոյնն է լեզուի համար, լաւ հայերէն դիտնալ կ'ենթադրէ Մ· Գիրք կարդալ գրաբար : Նոյնն է երաժշտու– թեան համար եւ բոլոր մարզերուն մէջ :

Անդրադառնալով Ջեռագիրներուն, Հայրապետը չէշտեց, յիշելով անցեալի մեծ կորուստները, թէ «23 ձեռագիրներ պիտի օտարանային : Ձեմ ուզեր, աւել– ցուց, չատ խօսիլ այս մասին, մեր ցաւը խոր է» եւ անդրադառնալով այս մեծ վրդովմանը զոր ապրեցաւ բովանդակ Հայութիւնը, ոչ միայն արտասահման, այլեւ Հայաստան, իբրեւ զօրաւոր օրի– նակ մը պատմեց Երեւանի Հանրակառքին մէջ, դիւղացի մաքուր Հայու մը պոռթ– կումը, որ ըսած էր .— « Ի՞նչ է պատա– հել, Մեսրոպ Մաշտոցի տաճերն են զո– ղացե՞լ »:

Կաթողիկոսը, ապա, կարդ մը նուէր– ներ ու չքանչաններ բաժնեց եւ վերջացուց իր խօսքը ըսելով· «Կեցցէ՛ Հայ ժողո– վուրդը, Քոյ Աստուած օգնական եւ պա– հապան մնայ մեզի » :

×

Աչելորդ է խօսիլ չատ խեղճ դեղար– ուեստական բաժնի մը մասին, որու պա– կասը աւելի օգտակար կ'ըլլար : Բայց քոյ Քոյլ տրուի մեզի ընել լուրջ դիտո– ղութիւն մը, թէեւ հաւանաբար անօգուտ : Ի՞նչպէս ուեւէ արուեստագէտ, որ կը դանուի սեղանի մը առջեւ ուր նստած են կաթողիկոս մը, Պատրիարք մը, եօթը ե– պիսկոպոս, վարդապետներ ու քահանա– ներ, իբրեւ երդուեալիք միակ երգը կը դոնէ « Դու անմեղ ես , քո աչերդ են մեղաւոր» : Երբ դեռ, չչմած, չէինք հա– տաւար մեր ականջներուն, երկրորդը կը հասնի երգելու համար « Պճինկօն », որու բառերը բարեբախտաբար չատ չէին տակցուեր : Այնքան այլանդակ բան մըն էր եղածը, որ կարելի չէ բացատրութիւն կը տրուէր Հայրապետին ի պատիւ աւելի քան 350 հոգիի ներկայութեան, չրջակայ բոլոր դաղութներէն :

Յաջորդաբար խօսք առին Արամայիս Սրապեան, Անդրանիկ Ծառուկեան, Ներ– սէս Վրդ· Պողպպեան, Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը ու նաեւ երեք կարեւոր անճ– նաւորութիւններ՝ բողոքական եկեղեցի– ներու համախմբման նախագահ պատուելի Պէօկնէր, ընդհ· խորհրդատու Տիեզերա– կան Խորհուրդի պատուելի Վիսթըրհոֆ, Տիեզերական Խորհուրդի ներկայացուցիչ պատուելի Պարվել, որոնք ֆրանսերէն պատրաստուած ճառերով արտայայտեցին իրենց հիացումը Հայաստանեայց Առա– քելական Եկեղեցւոյ եւ անոր դահակալին հանդէպ :

Վերջին խօսքը առաւ կաթողիկոսը եւ այս առթիւ, յայտնեց թէ խաչքար մը կը նուիրէ Սէն – Փիէր տաճարին, (ի չարս կարգ մը ուրիչ նուէրներու) , որ էջ – միածնայ խորհրդանշական ներկայութիւ– նը կ'ըլլայ այդ պատմական եկեղեցիին մէջ :

× *Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներ– կայութիւը Ժընեւ մասնաւոր հետաքրք– րութիւն առեղծած է զուիցերական չրջա– նակներուն մէջ եւ մամուլը սիւնակներով ու նկարներով յիչատակած է անոր այցե– լութիւնը : Բազմաթիւ թերթերու կարդին Թրիպիւն տը Ժընեւի Յուլիս 15–16ի թի– ւին մէջ հրատարակուած է Հայրապետին նկարը ու անոր յայտարարութիւնները , մամուլի ասուլիսի ընթացքին , ուր կը յիչուի դարաւոր եկեղեցւոյ մը պատմու– թիւնը :*

× *Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը քանի մը օրէն էջմիածին կը վերադառնայ փը– րակայի ճամբով :*

×

Այսպէս վերջ կը դտնեն Ժընեւի հայ – կական օրերն ու ժամերը, որոնք կոչուած են ամրապնդելու հայկական ոդին, Հա – յութենէ հեռացող դաղութներու մօտ, իր աղդային դիմագիծը կորսնցնող ցրուած Հայութեան մը մօտ, որ օրէ օր եւ ժամէ ժամ կը մոռնայ իր Հայութիւնը ու կարի– ք կը դդայ Կաթողիկոսի մը օրհնութեան, ու Հայրենիքի կարօտին, յիչելու համար մեծ ժողովուրդի մը վառաւոր անցեալն ու սպառած ներկան :

Ա· Մ·

(2 եւ վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ԴԷՏԵՐԸ ՍՈՒԷՋ ԵՆ

ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ ԵՒ ԱՐԷՖ ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԱՅԻՆ

Երկուչաբթի օր, ՄԱԿի ուժերը պաչ – մօնապէս տեղաւորուեցան Սուէզի երկու ափերուն վրայ :

Օրուան մէջ, պատուիրակութեան պետը Զօր· Օտ Պըլ (նորվեկացի) նոր խօսակ– ցութիւններ ունեցած էր եդիպտացի պա– տասխանատուներուն հետ, որոնցմէ ետք, ՄԱԿի բանբերը ըսած էր թէ «Զօր· Պըլ կը խորհէր թէ երկու կողմերուն ընդու– նած պայմանները թոյլ կուտան ասկէ ետք որ կարելի դառնայ դէտերու պարտակա– նութիւնը » :

Ներկայ ուժերը մեծ բան մը չեն : Ուր դինուոր միայն կը դտնուին ջրանցքին չրջանը , չորս՝ Իսմայիլիա (Արեւմըտ – եան ափ) , չորս՝ Քանթարա (Արեւելեան ափ) : Ուրիչ հինդ դինուոր ալ կը հաս – նէին Երեքչաբթի (2՝ եդիպտական կող – մը՝ երեք՝ իսրայելեան) :

× *Գահիրէէն ետք, Պումետիէն եւ Արէֆ անակնկալ կերպով Մոսկուա դա – ցին ուր «հինդերու» անունով (Սուտան–*

կը տրուէր Հայրապետին ի պատիւ աւելի քան 350 հոգիի ներկայութեան, չրջակայ բոլոր դաղութներէն :

Յաջորդաբար խօսք առին Արամայիս Սրապեան, Անդրանիկ Ծառուկեան, Ներ– սէս Վրդ· Պողպպեան, Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը ու նաեւ երեք կարեւոր անճ– նաւորութիւններ՝ բողոքական եկեղեցի– ներու համախմբման նախագահ պատուելի Պէօկնէր, ընդհ· խորհրդատու Տիեզերա– կան Խորհուրդի պատուելի Վիսթըրհոֆ, Տիեզերական Խորհուրդի ներկայացուցիչ պատուելի Պարվել , որոնք ֆրանսերէն պատրաստուած ճառերով արտայայտեցին իրենց հիացումը Հայաստանեայց Առա – քելական Եկեղեցւոյ եւ անոր դահակալին հանդէպ :

Վերջին խօսքը առաւ կաթողիկոսը եւ այս առթիւ, յայտնեց թէ խաչքար մը կը նուիրէ Սէն – Փիէր տաճարին, (ի չարս կարգ մը ուրիչ նուէրներու) , որ էջ – միածնայ խորհրդանշական ներկայութիւ– նը կ'ըլլայ այդ պատմական եկեղեցիին մէջ :

× *Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներ – կայութիւը Ժընեւ մասնաւոր հետաքրք– րութիւն առեղծած է զուիցերական չրջա– նակներուն մէջ եւ մամուլը սիւնակներով ու նկարներով յիչատակած է անոր այցե– լութիւնը : Բազմաթիւ թերթերու կարդին Թրիպիւն տը Ժընեւի Յուլիս 15–16ի թի– ւին մէջ հրատարակուած է Հայրապետին նկարը ու անոր յայտարարութիւնները , մամուլի ասուլիսի ընթացքին , ուր կը յիչուի դարաւոր եկեղեցւոյ մը պատմու– թիւնը :*

× *Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը քանի մը օրէն էջմիածին կը վերադառնայ փը– րակայի ճամբով :*

×

Այսպէս վերջ կը դտնեն Ժընեւի հայ – կական օրերն ու ժամերը, որոնք կոչուած են ամրապնդելու հայկական ոդին, Հա – յութենէ հեռացող դաղութներու մօտ, իր աղդային դիմագիծը կորսնցնող ցրուած Հայութեան մը մօտ, որ օրէ օր եւ ժամէ ժամ կը մոռնայ իր Հայութիւնը ու կարի– ք կը դդայ Կաթողիկոսի մը օրհնութեան, ու Հայրենիքի կարօտին, յիչելու համար մեծ ժողովուրդի մը վառաւոր անցեալն ու սպառած ներկան :

Ա· Մ·

(2 եւ վերջ)

ՎԱՀԻԿ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ

Յաւով կ'իմանանք որ քանի մը օր ա – ռաջ, Վահիկ Տէր – Մինասեան, անդրա – նիկ զաւակը Ռուբէնի, կառքի չատ ծանր արկած մը ունեցած է եւ վիրաւորուած է նաեւ գլուխէն : Թէեւ օրէ օր բարելաւում– ներ կը նչմարուին իր վիճակին մէջ, բայց ցարդ արդիլուած են բոլոր այցելութիւն– ները : Կատարեալ ապաքինում կը մաղ – թենք սիրելի Վահիկին :

Ալժերիա – Եդիպտոս – Իրաք – Սուրիա)
Խորհ· Միութեան օժանդակութիւնը ու – դեցին ապահովել : Քիչ մը զարմանալի կը թուի· սակայն թէ Նասր անճամբ չէ գլխա– ւորած նման պատուիրակութիւն մը : Ա– մէն պարագայի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Գահիրէի փոքր «վեհաժողո – վին » ծանրակչիռ որոշումներ տրուած են :

× Թէլ Ավիվէն կը հաղորդեն թէ Սու– րիա եւ Իսրայէլ դերիներու փոխանակու– թեան ձեռնարկած են : 591 սուրիացի դե– րի երկու իսրայելցիի փոխարէն : Փոխա– նակութիւնը տեղի ունեցած է Կարմիր Խաչի պատասխանատուներու ներկայու – թեան :

× Ցորդանան չատ ծանր ներքին տագ– նապի մը դիմաց կը դտնուի, ըստ Պէյ– րութ հասած լուրերու : Կը կարծուի նաեւ թէ Հիւսէյն անճամբ պիտի ստանձ– նէ յաջորդ կառավարութեան վարչապե – տութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՆՍԱՑԻ եւ զլխաւորաբար Փարիզ – ետն չրջանը , երկուչաբթիէն երեքչաբ – թի լուսնալիք դիչերը, քանի մը հարիւր հազի, նոյն ժամուն եւ զանազան վայրե – րու մէջ թռչող սկաւառակներ (soucoupe Volante) տեսած են : Ասոնք բոլորն ալ զանազան նկարագրութիւններ կ'ընեն ի – րենց տեսածին : Ոմանց համար չէին չարժեր, ուրիչներ լուսաւոր ու յառաջա– դող կէտեր տեսած ,ոմանք նոյնիսկ բոցա– վառ հրթիռներու կը նմանցնեն : Գի – տուններու համար օդային երեւոյթներ են :

« ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՋ»ի համաձայն Վիէթնամ ապաղինուած զօտիին հարաւը կռուող մարինները ձանձրացած են : Կո – րուստները երթալով կը չատնան եւ թըչ– նամին ալ աներեւոյթ է : Ամերիկեան թերթին հրատարակած երկար թղթակ – ցութիւնը ողբերգական պատկեր մը կը պարզէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Ֆրանսայի ժողո – վուրդին պիտի խօսի Օգոստոս 10ին : Մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի այս ճառին եւ զանազան ենթադրութիւններ ալ կ'ըլլան : Կ'ըսուի թէ տը Կոլ պիտի յայտնէ այն հրամանագիրները զորս նա – խորդ օրը Նախարարաց Խորհուրդը հըր– չակած է : Կ'ըսուի նաեւ թէ հանրաքուէ մը պիտի առաջարկէ , կրկին : Ներկայիս փոթորկոտ ծովու վրայ և մոտյլ երկնքի մը տակ է որ կը կատարէ իր ճամբոր – դութիւնը դէպի Քանատա :

Ալժիրի դերագոյն ատեանը պիտի որոչէ թէ Զոմպէ պէտք է յանձնուի՞ իր երկրին թէ մնայ Ալժերիա : Քոնկոյի փախստա – կան վարչականներէն լուր չկայ , ոչ ալ ի– րենց հետ տարած Եւրոպացիներէն :

ՆԻԺԵՐԻԱՑին երեք հազար սպիտակա– մորթ կը պատրաստուին մեկնիլ (2200 Անգլիացի եւ ութ հարիւր Ամերիկացի) :

ՓՐԱՆՍԱՑԻ մէջ կը չարունակուի սաս – տիկ տաքը, բայց փոթորիկի վախ կայ :

ՅԵՂԱՑԻՆ բախտաւորները դադրեցան Նիւարք , բայց նոր միջադէպեր ծագեցան Փիլատֆիլֆա, ուր սեւ երախայ մը վիրա – ւորուած էր «կոտրուած» զնդակէ մը :

ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Մ. Աբեղեան այն հայագէտ գիտնականն է, որ հրապարակ գալով դարաբսկզբին, մտքի զարմանալի խորութեամբ եւ գիտական ընդհանրացումներով դարձաւ գրեթէ անհամեմատելի :

Անոր հետաքրքրութիւնները կ'ընդգրկեն երեք մեծ բնագաւառ, հայ մատենագրութեան պատմութիւնը, լեզուն եւ ժողովրդական բանահիւսութիւնը :

Աբեղեան ստեղծեց հայ հին գրականութեան պատմութիւնը եւ պարզեց նոր մեկնակէտեր Հայոց լեզուի սկզբունքները եւ կանոնները արտայայտելու համար :

Գրականութեան հիմնարկութեան կողմէ հրատարակուած երկերու առաջին հատորը արդէն այս բնագաւառը կ'ընդգրկէ :

«Հայ վիպական բանահիւսութիւն» խորագիրին տակ հայագէտը միահիւսած է իր երկու աշխատութիւնները՝ « հայ ժողովրդական առասպելները Մ. Խորենացու «Հայոց պատմութեան մէջ» և«Հայ ժողովրդական վէպը» :

Յառաջաբանին մէջ Աբեղեան կը գրէ. « Իմ այս աշխատութիւնը բնաւ յաւակնութիւն չունի լինելու մեր վիպական բանահիւսութեան պատմութիւնը եւ ոչ էլ այդ մասին մի գրական ուսումնասիրութիւն : Սա մի բանասիրական գործ է, կամ, աւելի ճիշդ, զանազան ժամանակներում կատարուած բանասիրական գործերի միակցութիւն » :

Հոս պէտք չէ համաձայնիլ հայագէտին հետ, որովհետեւ ասիկա ոչ թէ բանասիրական գործ մըն է, կամ զանազան առիթներով կատարուած բանասիրական գործերու միակցութիւն մը, այլ, ընդհակառակն, հայ վիպական բանահիւսութեան պատմութիւնը :

Հայ իրականութեան մէջ, մինչեւ Աբեղեանի այս գործը, բանագիտութիւնը կը հիմնուէր միայն մատենագրական նիւթերու վրայ : Կը հաստատուէր կամ կը ժխտուէր պատմագիրներու արձանագրած բանահիւսական նշխարներուն վաւերականութիւնը (Էմին, Խալաթեանց), իսկ ժողովուրդին մօտ պահպանուած գործերը կը մնային աննշմար : Ասիկա, անշուշտ, արդիւնք էր այն իրողութեան, որ որեւէ աղերս չկար բանահաւաքին եւ բանագէտին աշխատանքներուն մէջ : Աբեղեան, որ ծանօթ էր եւրոպական բանագիտութեան նուաճումներուն, փորձեց առաջին անգամ ըլլալով խմբաւորել եւ գիտական մշակման ենթարկել բանահաւաքին ձեռք ձգած արդիւնքները, սահմանել բանահիւսութեան առարկան, ցոյց տալ բանագիտութեան հարցերը եւայլն : Այս ձեւով ստեղծեց վիպական բանահիւսութեան պատմութիւնը :

Մինչեւ Արաբներուն պատմական ասպարէզ իջնելը, հիմնուելով մատենագրութեան ընձեռած տուեալներուն վրայ, Աբեղեան Հայոց վէպը կը քաղէ պատմութենէն : Ան կը քննէ գրականացած վէպը չորս մեծ գլուխներու մէջ՝ «Հըմայքներ եւ առասպելներ», «Վիպասանք», «Պարսից պատերազմը », «Տարօնի պատերազմը », բայց ան զանոնք կը համարի ոչ թէ գլուխներ, այլ շրջաններ, յիշատակելով վէպին զարգացումը եւ պատմական յաջորդականութեան աստիճանները : Իսկ Թ. դարէն ետք « Սասնոյ ծռեր » գլուխին մէջ (հինգերորդ շրջան) ան Հայոց պատմութիւնն է, որ կը քաղէ վէպէն : Այսպիսով, վիպականը պատմական շարահիւսութեան մէջ կը դիտէ եւ պատմականը՝ վիպական մոթիֆներով :

Աբեղեանի այս մեծ աշխատանքը հայ ժողովուրդին վիպական պատմութիւնն է, սկիզբէն մինչեւ ԺԴ. դար, ուր արտայայտուած է ազգային ոգին, բարքերը, սովորոյթը, կենցաղը, հաւատալիքը, աշխարհայեացքը, գեղագիտական մակարդակը :

Աբեղեան իբրեւ աղբիւր դիմած է Խորենացիի, Սեբէոսի, Փաւստոս Բիւզանդի եւ Յովհան Մամիկոնեանի պատմութիւններուն :

Այս հատորը խմբագրած եւ ծանօթագրած է Աբեղեանի երախտաւոր աշակերտը՝ բանագէտ Ա. Ղանալանեան :

Ա. Մ.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԳՈՂՅՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Զ.

Ֆրանս. Մամլոյ Գործակալութեան թղթակիցը, գողութեան առաջին արձագանգը հասած օրերուն, կը հաղորդէր Երուսաղէմէն .—

« Եղիշէ Պատրիարք շեշտեց, թէ Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին դանձարկղին մէջ զետեղուած են չորս Աւետարաններու հայերէն ձեռագիրներու 120 հատորներ : Հնագոյնները 9րդ դարէն, իսկ նորագոյնները՝ 18րդ : Այս մագաղաթները մաս չեն կազմեր պատրիարքարանի մատենադարանին : Համայն Քրիստոնեայ Եկեղեցիին համար անոնց պատմական արժէքը մեր նախորդները մղած էր՝ զանոք զետեղելու երկաթեայ արկղի մը մէջ, որուն բանալին կը գտնուի Պատրիարքին եւ վանքին լուսարարապետին մօտ» :

Արդարեւ, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց դանձատունը, ուր կը պահուին մեծարժէք եւ թանկագին նկատուած իրեր, կը պարունակէ նաեւ 120 Աւետարաններ : Սակայն անմիջապէս աւելցնենք որ անոնք հոն կը պահուին, եւ ոչ թէ Ս. Թորոս պահուած ձեռագիրներուն հետ, պարզապէս անոր համար որ այդ 120ը արծաթապատ ձեռագիրներ են եւ պահուածներուն մեծ մասին միակ արժէքը արծաթակազմ ըլլալնին է : Ս. Թորոսի մատենադարանը պահուած ձեռագիրներուն մէջշատերկան, որ շատ ու շատ աւելի արժէքաւոր են քան թէ 120 արծաթակազմ ձեռագիրներուն մեծ մասը, որոնք դանձատան մէջ կը պահուին :

Ճիշդ է որ ներկայիս դանձատան բանալիները երկու հատ են միայն, մին Պատրիարքին եւ միւսը Լուսարարապետին քով : Վերջին անգամ Երուսաղէմի Գանձատունէն 1966Նոյեմբերին ինծի ցոյց տրուեցաւ Կարուց մեծազանգուած եւ մեծարժէք հանրածանօթ Աւետարանը : Ես իմ խնդրանքս, ինչպէս միշտ, ներկայացուցի Լուսարարապետին, Պատրիարքին հաւանութեամբ : Այսպէս յաճախ առիթ եղած է ինծի դանձատունէն իրեր հանել տալ եւ ուսումնասիրել : Եղիշէ Պատրիարքի օրով եւ ներկայ Լուսարարապետի պաշտօնավարութեան ընթացքին որեւէ մերժումի եւ դժուարութեան չեմ հանդիպած : Լուսարարապետը երբեմն ներկայ եղած է եւ երբեմն ալ միայն Տէր Կարապետը :

1966 Նոյեմբերին ինծի որեւէ բան չըսուեցաւ արկղէն պակսող ձեռագիրներու վերաբերմամբ : Հաւանաբար 23 ձեռագիրներու արկղէն պակսիլը հեշտութեամբ նկատելի պիտի ըլլար՝ երբ Կարուց մեծազանգուած Աւետարանը դուրս հանուէր եւ յետոյ ներս տարուէր : 23 ձեռագիրներ, արծաթակազմ, թէ խոշոր եւ թէ ծանր դէզ մըն են, հեշտութեամբ նկատելի : Անոնց փոխադրութիւնը բոլորը միասին վստահօրէն խոշոր գործ է :

Մարտ 6ի Տէյլի Թելեկրաֆ օրաթերթի տեղեկատուութեան համաձայն Սոթպի 23 ձեռագիրները ստացած է 1966ին : Անձամբ բերուած են ծախողի մը կողմէ, որ անանուն կը մնայ դեռ : Նոյն տեղեկութիւնը կ'աւելցնէ թէ ծախողը կրցեր է պարտ ու պատշաճ ընկալագիր ցոյց տալ՝ հաստատելու համար որ ապրանքին տէրը ինքն է : Արդ դիտենք որ ապրանքին տէրը Երուսաղէմի Հայոց վանքն է, եւ Պատրիարքը անվարան ըսեր է. «Կրնամ պարզապէս ըսել, թէ ոչ ես, ոչ ալ Երուսաղէմի պատրիարքութեան եպիսկոպոսները ոեւէ մէկուն արտօնութիւն չենք տուած այս ձեռագիրներուն տեղափոխման, յանձնումին կամ վաճառման համար » :

Ենթադրենք որ Պատրիարքը կրնայ սըխալիլ իր պատրիարքութեան եպիսկոպոսներուն մասին : Նոյն ատեն անոնք կրնային ձեռագիրները վաճառած ըլլալ հնավաճառի մը, հայ կամ օտար, եւ ան է որ ձեռագիրները կրնար բերած ըլլալ, պարտ ու պատշաճ ընկալագրով կամ վաւերաթուղթով, որով ցոյց կը տրուէր հընավաճառը իբր լոկ տէր ձեռագիրներուն : Այս ձեւով Սոթպի գոհացած կ'ըլլար :

Ուրեմն պարզ է որ կարեւորագոյն անձը, որ կրնայ այս գողութեան գաղտնիքը լուծել, Սոթպիի ներկայացող անձն է, ծախողը, որ հարկ եղած թուղթով 23 ձեռագիրները բերեր է աճուրդավաճառին :

Յաւալի է որ սկիզբէն աճուրդի վաճառման կասեցման առթիւ օրինական միջոցներով հետապնդում չկատարուեցաւ : Իրաւ է որ գողութիւնը կատարուած էր Անդլիայէն դուրս եւ Սքոթլընտ Եարտի իրաւասութենէն դուրս է գողութեան հետաքնդումը : Սակայն գողօնը Անդլիոյ մէջ էր եւ անդլիական դատարանները իրաւասու են նման հարցի մը մասին դատաստան ընելու : Դատարանին մէջ ստիպուած պիտի ըլլար Սոթպի ինքզինքը արդարացնելու համար ձեռագիրները ծախողին ինքնութիւնը մէջտեղ հանել : Ասիկա կատարելու համար ոչ ոք բացի Երուսաղէմի Պատրիարքէն իրաւասութիւն ունէր : Սակայն մենք տեսանք, որ Շահէ եպիսկոպոս Լոնտոնի մէջ յայտարարած է տարբեր անգամներ թէ (գողութիւնը) կատարուած է «ներսէն», միայն թէ ինք «փոխադրութիւն» կոչած է պատահածը, եւ օրինական որեւէ քայլ առնել անկարելի էր այլեւս՝ երբ ինք թղթակիցներուն ոչ մէկ ատեն «գողութեան » խօսք ըրած է եւ խիստ որոշ ըսած է. « Համոզուած եմ, որ գողցուած ՉԵՆ այդ 23 ձեռագիրները» : (Իր կարգին խօսեցանք, Երուսաղէմ ասոր հակառակը ըսած էր) :

Եթէ ձեռագիրները 1966ին Նոյեմբերին Երուսաղէմէն Լոնտոն տարուած են, այն ատեն մենք ստիպուած ենք միայն Պատրիարքը եւ Լուսարարապետը պատասխանատու բռնելու : Ասիկա սակայն անհեթեթ ամբաստանութիւն մը կամ կասկած մը պիտի ըլլայ : Վերջապէս աճուրդով պիտի ծախուէին Լոնտոնի պէս միջազգային հրապարակի մը վրայ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին պատկանող ձեռագիրները, որոնք շատ լաւ ծանօթ են, եւ անտարակոյս աճուրդին կատարուելէն առաջ ահագին խնդիր եւ աղմուկ պիտի բարձրանար ինչպէս որ ալ եղաւ : Այդ պարագային կարելի չէ որ Պատրիարք եւ Լուսարարապետ, որոնք անմիջական պատասխանատուներն են դանձատան ձեռագիրներուն, իրենք զիրենք այդքան բացարձակ վտանդի ենթարկէին, մանաւանդ պիտի դիտնային որ աճուրդով վաճառումը պիտի խափանուէր, իրենք աւելորդ ծախքերու պիտի ենթարկուէին, եւ ստիպուած պիտի ըլլային ձեռագիրները ետ ստանալ, նիւթապէս չօգտուելէ զատ աւելորդ ծախքեր ալ ընելով :

Ոչ ալ հաւանական է որ իրենք իրենց բացորոշ դիրքին պատճառաւ իրենքզիրենք վտանդէին ուղղակի՝ որեւէ կապ ունենալով ձեռագիրներուն փոխադրման, աճուրդի ուղարկել այս կամ այն կերպով, նոյն ատեն քաջ դիտնալով որ աճուրդէն առաջ անտարակոյս պիտի յայտնուի անոնց Երուսաղէմի Պատրիարքարանին

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Քաղաքէն քիչ հեռու մաքուր շինուած ճամբաներ կը բաժնուին աջ ու ձախ, զանազան դիւղեր տանող : Նշանատախտակներ՝ գրուած թէ այսինչ ճամբան ո'ր դիւղերը կը տանի եւ քանի քիլոմեթր է դիւղերուն հեռաւորութիւնը : Նշանաքարեր՝ ամէն քիլոմեթրի վրայ :

Զարմանք եւ հիացում պատճառած են ինծի այս նորութիւնները, առաջին տեսնելուս : Որովհետեւ մենք Թուրքիան միայն դիտէինք, ուր ատանկ բան տեսած չէինք : Չորս քայլ անդին է այդ Թուրքիան, որ սակայն ոչ միայն Պուլկարիոյ այդ յառաջդիմութենէն զուրկ էր երէկ, այլ եւ զուրկ է այսօր եւ զուրկ պիտի մընայ միշտ իբրեւ յետամնաց երկիր :

Պուլկարիոյ մէջ չկայ մէկ հատիկ իսկ տուն, որ առանց ծաղկանոցի ըլլայ : Ամէն տուն ձեւ մը դտած է մեծ կամ փոքր ծաղկանոց մը ունենալու : Այդ ժողովուրդին համար կենսական պայման մըն է ծաղիկը :

ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ

Օրերը միօրինակ կ'անցնին : Չեմ ուզեր փոփոխութիւն մտցնել : Քանի գործ կայ՝ աշխատինք, ապրինք, վերջը կը տեսնենք : Լաւ բանի չենք սպասեր : Մթնլորտը թանձր է, անշնչելի : Անորոշ անձկութիւն մը կայ :

Մեր գործը քաշքշելով, փոքր ընդմիջումներով հասցուցին մինչեւ Յուլիսի կէսը : Բայց ուրիշ գործ դրեթէ չկայ : Մերն ալ որ կար՝ պետական էր : Տագնապը յանկարծ մէկ օրէն միւսը սկսաւ, ծանրացաւ : Մնացինք անգործ :

Օգոստոսի սկիզբները կ'իմանանք որ քար կոտրելու գործ կայ, կ'երթանք կը տեսնենք : Խորանարդ մեթրը երեք լեվա : Մակեդոնացիներ կան կոտրող : Կը հարցընենք թէ ո՞րքան կարելի է շահիլ օրական : Կ'ըսեն 3·50–4 լեվա : Լաւ է : Կը խօսինք գործատիրոջ հետ, կը համաձայնինք եւ կ'երթանք գտնել նաեւ տասը Հայեր :

Գործը շատ պարզ կ'երեւի եւ դիւրին : Խոշոր մուրճ մը, եւ հինգ – տասը քիլոնոց քար մը : Քանի մը ուժեղ հարուած եւ քարը քանի մը կտոր կ'ըլլայ : Այդ կըտորները այլեւս դժուար չէ աւելի մանրցնել, մինչեւ հաւկիթի մեծութեամբ : Այս է բոլորը : Մակեդոնացիները կ'ընեն եւ կը տեսնենք : Ամէն մէկը մէկ խորանարդ մեթրէն աւելի կ'ընէ օրական :

Կը սկսինք մենք ալ : Մէկ, երկու, հինգ, տասը, ուժով կ'իջեցնենք հարուածները, բայց քարը տեղէն չի շարժիր : Ոմանք կրցած են քանի մը կտոր փրցնել :

Նախաճաշի քառորդ ժամին՝ կը դիմենք Մակեդոնացիներուն : Կուգան կը տեսնեն ու կը ծիծաղին : Մէկը կ'առնէ մուրճը, քարը որոշ ուղղութեամբ մը կը տեղաւորէ եւ երեք հարուածով կը ջարդէ : Ուրեմն, որեւէ ուղղութեամբ զարնելով քարը չի կոտրիր : Այդ ալ արհեստ է : Այդ չափը կը սորվինք, բայց Շաբաթ դիշեր երբոր չափելու կուգան ու դրամ կը ստանանք, 1·20 լեվա կուգայ մեր օրականը : Կէս մեթրէն ալ պակաս կոտրեր ենք օրական :

Կը փորձենք միւս շաբթուն ալ, բայց նոյնն է :

Այդ օրերուն կ'իմանանք, որ Անդրանիկ ութ հոգի հետը առած Կովկաս պիտի երթայ կամաւորական գունդ կազմելու համար : Մեկնումի օրը, 9 Օգոստոս, Շաբաթ, կայարան կ'երթանք տեսնելու, բայց արդէն գացեր էին : Յաջորդ շաբթու քանի մը հոգի կը դիմենք ռուսական հիւպատոսին, խնդրելու որ մեզ Կովկաս ղրկէ իբրեւ կամաւոր : Պատասխանեցին, որ առայժմ այդպիսի հրահանգ չունին :

Գործերուն անբաւարարութեան պատճառով կ'որոշենք հեռանալ Վառնայէն, բախտ փորձելու համար ուրիշ տեղ, ու 17 Օգոստոս, Կիրակի իրիկուն չորս ընկերներով, քալելով ճամբայ կ'ելլենք դէպի Պուրկազ :

Ճամբան դիւղի մը բնակիչները մեզ զգուշացուցին, որ դիւղէն ոչ շատ հեռու անտառ մը պիտի մտնենք, ուր մեղուի մեծութեամբ մժեղներ, անտառին ամբողջ տեւողութեան, բանակի պէս պիտի խուժեն մեր վրայ եւ աչք, քիթ, բերան, ականջ պիտի խայթեն : Խայթելով ձիեր սպաննած են : Դժուար է պաշտպանուիլ, բայց միջոց մըն է կանաչ ճիւղ մը բռնել ձեռքը, խիտ տերեւներով, եւ անընդհատ շարժել դէմքին առջեւ ու չթողուլ որ խայթեն : Այդպէս ալ կ'ընենք, բայց դարձեալ կը խայթուինք :

Երեք օրէն կը հասնինք Պուրկազ :

Հոս ալ գործ չկայ : Կղմինտր շինող Հայու մը մօտ ղրկեցին մեզ, քաղաքէն դուրս, որ ընդունեցաւ : Բայց երկար չդիմացանք : Ջերմի բոյն էր այս շրջանը, եւ 10 – 12 օրուան մէջ երեքս ալ հիւանդացանք եւ վերադարձանք Պուրկազ : Ծանր տեսակի ջերմ ունիմ : Մաղձս բորբոքած, օր մը, փողոցը յանկարծ աչքերս կը սեւնան, գլուխս կը դառնայ ու կ'իյնամ գետին : Սրճարանին ծանօթ անցորդներ կը վերցնեն կը տանին զիս, ընկերոջս՝ Տիրաճանին հետ ուղղակի հիւանդանոց :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(5 Շար.)

ՓՈՍՏ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱԺՈՂՈՎ

Իր հին կոչ ընկերներ Ռուբեն Ղազարյան, Հակոբ Ղազարյան, Ավետիս Ղազարյան, Ավետիս Ղազարյան, Ավետիս

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիրան Թէքէեանի մահուան քառասունքին առիթով՝ Տիկին Վառնաճեանէ 20 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանէ 30, Յարութիւն Նիկողոսեանէ՝ 10:

Սուրէն Մինասեաի մահուան առիթով՝ Կ. Ճանիկեանէ հինգ, Ա. Աղճեանէ 10, Յ. Օհանեանէ քսան:

Տիկին Պօղոսեանէ (ծն. Արզումանեան) 25, Յովսէփ Արզումանեանէ՝ 10, Գրիգոր Փիլիկեանէ 10: Տիկին Վ. Զուքարիզեանէ յիսուն Ֆրանք:

×

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ընդհ. հոգեզանգիստի առթիւ տասնական Ֆրանք հետեւեալներէ. — Յ. Արզումանեան, Տիկ. Պալեան, Խ. Արզումանեան, Հայկ Պալիկեան, Ասլան Թօմպուլեան, Սիսէ Սիրունեան, Սրբուհի Մանուկ, Տիկին Մուրատեան, Մարտիրոսեան-Բարքեան, Անդրանիկ Սարգսեան, Տիկին Թէճիրեան երեսուն, Տիկին Տէմիրճեան քսան, Տիկին Պալեան 10 Ֆր. Կ. Խաչին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդս կը ծանուցանէ թէ ողբ. Մարգրիտ Յովհաննէսեանի (ծն. Տիրատուրեան) մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են: Պ. Պ. Խ. Յովհաննէսեան 10 եկեղեցւոյս, տասը Մարսիլիոյ Առաջնորդարանին, Պ. Տիրատուրեան տասը Առաջնորդարանին, տասը «Հայաստան» թերթին, Խ. Ուլուսեան * «Յառաջ»ին, Յ. Ուլուսեան (Ամերիկա) 10 թաղիս եկեղեցւոյ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէին, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին, Կիրակի օր Սէն-Մօրիս տը Պէնօ, ծանօթ զովասուն պուրակին մէջ:

Կազմակերպութեամբ Երիտասարդ Դաշնակցականներու, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի լիոնի «Սիամանթօ» խումբին:

Այս Կիրակի, ժամը 10էն մինչեւ ուշ երեկոյ Մոնտըրու դղեակին զովասուն մըրգաղաշտին մէջ, Սէն Մօրիս անցնելէ ետք, երկու քիլոմեթր անդին ձախ կողմ, (Պէնօ կայարան):

Հայկական երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ շատ հաճելի անակնկալներ: Ինչպէս նաեւ բանախօսութիւն օրուան առթիւ:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գտնէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ:

Աւանդական շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

Հաւաքուիլ Փլաս Կիշար ժամը 9·45ին, օթօքառը կը մեկնի 10ին: Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 13·30ին:

ECOLE NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 Ֆրանք:

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Խանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարեդարձի առթիւ:

Յուլիս 23ին, Կիրակի օրը
Շաւիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Արդութեան խումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին:

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով:

Պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Ժամը 15ին յարգանքի այց Շաւիլի գերեզմանատան մեր շիրիմներուն, ուր խօսք կ'առնէ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ:

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Շիրիմներու այցելութենէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք տեղի կ'ունենայ հայ դպրոցի սրահը, 4 Բիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի:

Կիրակի (23 Յուլիս), առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ուշ ատեն, Պ. Թէսիէի զովասուն ծառերուն տակ, Շըմէն տը լա Ֆորէ:

Խօսնակ՝ Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, հաճելի ժամանց:

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, շամփուրով խորոված:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ընտանեկան դաշտահանդէս, Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի կողմէ:

Կիրակի (23 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան պաղ աղբիւրին մօտ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԶԷՔԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Շամփուրով խորոված:

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒԼԻՍ 23ԻՆ, ՎԱԼԱՊՐԸ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօքար վարձած է: Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել, թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն.— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ դրավաճառ Պ. Ծերիկեանի: Մեկնում Փլաս տ'էքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ ժամը 20ին:

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

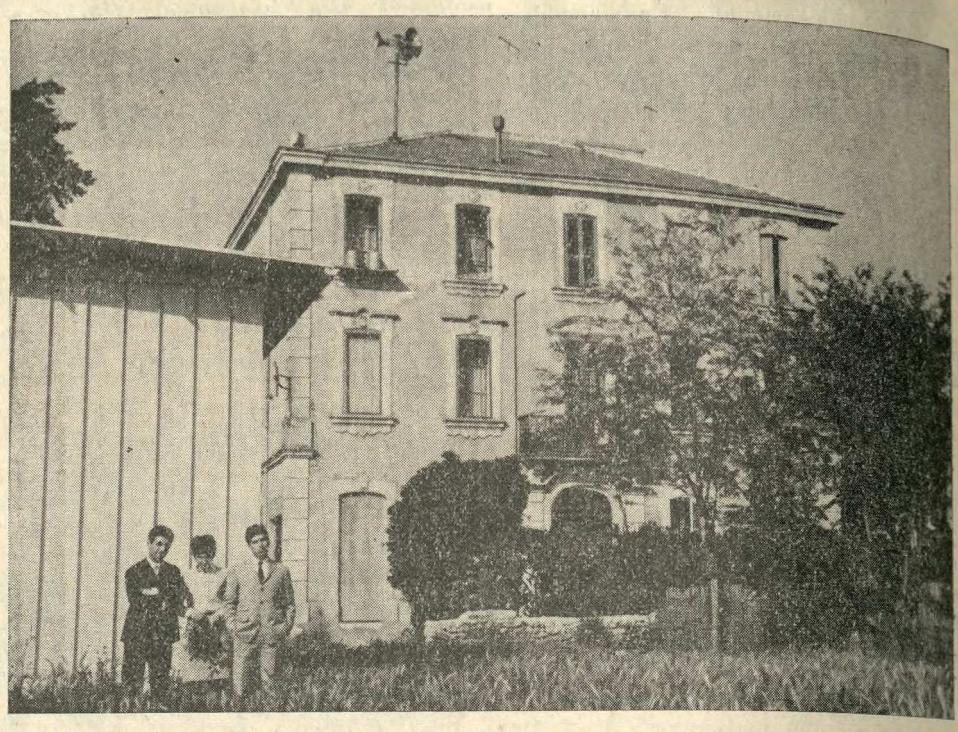

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ծախու է պատերով կամ վարձքով (սեփականութեամբ կամ միայն պայլ), շատ գեղեցիկ յարկաբաժինով, երեք սենեակ, խոհանոց, ամբողջական քոնֆոր, կանանց սափրիչի կոկիկ խանութ մը (երեք գործաւորով), հիւանդութեան պատճառաւ: Փարիզէն հինգ քիլոմեթր, 7000 բնակիչներու թաղի մը միակ սափրիչի խանութն է: Դիմել «Յառաջ»ին գրաւոր:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Էօժէնի Բախլաճեան որ 1930ին կ'ապրէր Մարսէյլ կամ շրջակայքը, իր երկու աղջիկներուն՝ Ռոզանայի եւ Ժիւլիէթի հետ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.—

H. PASTERMADJIAN
10, Rue des Petits-Carreaux
PARIS (2)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուի Խաչատրեան Մկրտիչ Տրդատի, Ախուրեանի շրջանի Դիլաքեարամ գիւղէն: Իր հօրեղբայրը՝ Խաչատրեան Խաչատուր Թադէոսի, իսկ կնոջը անունը՝ Անուշ: Իր հօրաքոյրը՝ Մարիամ, ներկայիս կը գտնուի Ջրախչի գիւղը: Բանակ մեկնած է 1941ին: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել իր փոքր զաւկին՝ Սերեոժ Խաչատրեան, 5 փողոց Մուրացանի, տուն՝ 98, Երեւան, Հայաստան:

×

1.— Սերոբ Մխիթարի Նորէեան, ծնած 1921ին, Թալինի շրջանի Աղջալա գիւղը: Բանակ մեկնած է 1940ին եւ անյայտ կորսուած է: Փնտռողն է իր եղբայրը՝ Գէորգ Մխիթարի Նորէեան:

2.— Շահրիկ Արշակի Յակոբեան, ծնած 1925ին: Բանակ մեկնած է 1943ին, Թալինի շրջանի Նոր-Աղջալա գիւղէն (Բազմաբերդ): Զինքը փնտռողն է իր հայրը՝ Ամրոեան Արշակ Յակոբի: Տեղեկացնել՝ Ամրոյեան Արշակ Յակոբի, Թալինի շրջանի Նոր-Աղջալա գիւղ, Խորհ. Հայաստան:

Լուր ունեցողներէն գրել Պ. Սարգիսեանի,
10, Grand'Rue
95 - HERBLAY (FRANCE)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20
ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI
20 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10964 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.964

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Երեսունեօթը տարեկան է այսօր Համազգայինի Պէյրութի ճեմարանը :

Բացուած էր 1930 Մարտին հնամենի խարխուլ շէնքի մը մէջ, ենթակայ փլչելու ամէն վայրկեան :

Նիւթական պայմանները թոյլ չէին տըւած աւելի յարմար շէնք մը ունենալու :

Եթէ նիւթականը նեղ էր, բարոյական զոհողութիւնը անսահման էր երկու առաքեալներուն, որոնք կը կոչուէին Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան :

Իրենց ամբողջ կեանքը հանրային գործունէութեան նուիրած, այս երկու բարձրորակ մտաւորականները նախաձեռնարկ եղան բանալու ճեմարանը՝ արհամարհելով նիւթը :

Միայն 15 աշակերտով եւ չորս ուսուցիչով սկսան գործի, ապագայ փայլուն հեռանկարներու հաւատքով տոգորուած :

Նիկոլ Աղբալեան նոյնիսկ համեստ տպարան մը ալ բացաւ շէնքին մէկ անկիւնը, բոլորովին նախնական միջոցներով : Տպարան՝ ուսկից դուրս եկան բազմաթիւ արժէքաւոր հատորներ, հիացում պատճառելով :

Ա՛յնքան համեստ պայմաններու մէջ սկսած ձեռնարկը տարուէ տարի բարգաւաճեցաւ, շնորհիւ հիմնադիր զոյգ մանկավարժներու եւ իրենց մտաւորական ընկերներու — ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու բարոյական զոհողութեան : Ու նաեւ շնորհիւ հայրենակիցներու նիւթական աջակցութեան :

Այդ հայրենակիցներէն ամէնէն մեծ օժանդակութիւնը ընծայողն եղաւ Եգիպտոսի մեր ողբացեալ վաղամեռիկ ընկերը՝ Նշան Փալանճեան, որուն երկու քոյրերը 1947ին ճեմարանին նուիրեցին իրենց եղբօր ժառանգութիւնը՝ քսան հազար անգլ. ոսկի :

Շնորհիւ այս կարեւոր գումարին, գընուեցաւ ներկայ հոյակապ շէնքը, իր ընդարձակ պարտէզով՝ Լիբանանի մայրաքաղաքի կեդրոնական բարձունքին վրայ :

Տարիներու ընթացքին աշակերտ – աշակերտուհիներու թիւը բազմացած ըլլալով, նոր շէնքեր կառուցուեցան ճեմարանի հոդին վրայ, մանկապարտէզի եւ գիշերօթիկ մանչերու բաժիններով, շէնք մը ալ յատկացուեցաւ տպարանի, գրատան, սրահի, թանգարանի եւ աղջկանց գիշերօթիկ սենեակներուն :

Շինարարական աշխատանքները չեն վերջացած դեռ, կը շարունակուին :

Շնորհիւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նուիրատուութեան, թիւ 3 շէնքի վերջին յարկի կառուցումը լրացած է եւ անցնող ուսումնական տարեշրջանի սկիզբը հոն փոխադրուած են ճեմարանի գիտական աշխատանոցները՝ բնագիտութեան, քիմիաբանութեան և այլ յարակից բաժիններով ու սարքաւորումներով :

Շինարարական ընդհատուած աշխատանքները պիտի շարունակուին նաեւ այս ամառ եւ առաջին առթիւ պիտի աւարտի թիւ 1 շէնքի երրորդ յարկը, շնորհիւ Ֆրէզնոյէն Արիստակէս Յակոբեանի նուիրատուութեան : Այս յարկը պիտի ունենայ հինգ մեծ դասարաններ եւ սրահ մը :

Ճեմարանի տնօրէնութեան տեղեկագրին համաձայն, 1966 – 67ի ուսումնական տարին սկսած է բնականոն պայմաններու մէջ եւ շարունակուած մինչեւ տարեվերջի քննութիւնները :

Յունիս 5ի արաբեւիսրայելեան կռիւներուն պատճառով կառավարութիւնը հրահանգած է դպրոցները փակել անորոշ ժամանակով : Բարեբախտաբար ընդհատումը կարճ տեւած է եւ ճեմարանը շուտով վերաբացած է իր դռները եւ կանոնաւորաբար կատարած քննութիւնները : Միայն տեղի չէ ունեցած ամավերջի տարեկան հանդէսը, ստեղծուած կացութեան հետեւանքով :

ՀՕՄի մանկապարտէզի երեք դասարանները ունեցած են 4–7 տարեկան 178 փոքրիկներ, մանչ եւ աղջիկ, զուգընթաց դասարաններով : Շրջանաւարտ եղած են 51 հոգի, անցնելով նախակրթարանի բաժինը :

Նախակրթարանի առաջին չորս դասարաններն ալ ունեցած են 178 տղայ եւ աղջիկ : Նախակրթարանի բաժինը ճեմարանի Վասպուրական սրահին մէջ ունեցած է իր նկարչական ցուցահանդէսը :

Միջին կարգերը (Ե. – Ը. դասարան) ունեցած են 165 աշակերտ –աշակերտուհիներ : Լիբանանեան Սերթիֆիքայի մասնակցող 47 աշակերտներէն յաջողած են 37 հոգի :

Երեք լսարաններուն հետեւած են 81 աշակերտներ : Թ. դասարանի աշակերտներէն 12 հոգի յաջողած են Ֆրանսական պրըվէ տիւ սիքլի քննութիւններուն մէջ :

Փիլիսոփայութեան դասարանը բացուած է երկու տարիէ ի վեր : Պաշտօնական քննութեանց մէջ յաջողած են չորս հոգի, մնացեալներու մեծ մասը իրաւունք ստացած է Հոկտեմբերի վերաքննութեան մասնակցելու :

«Պահելով հանդերձ իր հայեցի դիմագիծն ու հոգին, ճեմարանը ամէն ճիգ կը թափէ մրցելու համար օտար հաստատութեանց հետ՝ Սերթիֆիքայի, Պրըվէի եւ Պաքալորէայի քննութեանց մէջ», կ՛ըսէ Տեղեկագիրը :

Ճեմարանը այս տարի եւս գիշերօթիկներ ունեցած է Յունաստանէն, Միացեալ Նահանգներէն, Քուէյթէն, Սուրիայէն եւ Պոլսէն :

Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է եղած 602 :

Վերջացող տարուան ելեւմուտքը եղած է 220,000 լիբ. ոսկի (շուրջ 73 հազար տոլար), որուն 185,000ը գոյացած է աշակերտներու կրթաթոշակներէն եւ սան պահող կազմակերպութիւններու եւ անհատներու յատկացումներէն, մնացածը գողուած է մասամբ կտակ–նուէրներէ եւ Քալիֆորնիոյ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան յատկացումէն՝ չորս հազար տոլար :

Անցնող տարեշրջանին ստացուած է 25 հազար տոլարի հիմնադրամ մը, որուն եկամուտով սաներ պիտի պահուին ճեմարանին մէջ : Այս կտակը կը կրէ «բժիշկ Պետրոս եւ Յովակիմ Եզեկեան – Դարբինեան կրթական հիմնարկութեան գրական մանկավարժական դասընթացքը» անունը :

Ճեմարանի այս տարուան հունձքը կը բաղկանայ 12 հոգիէ — 12 աղջիկ եւ 9 տղայ : Ասոնցմէ 17 հոգին ստացած են ճեմարանի վկայականը, իսկ չորս հոգին՝ աւարտական դասարանի վկայագիրը :

Շրջանաւարտներու կարեւոր մէկ մասը մանկապարտէզէն սկսեալ ճեմարան յաճախողներ էին :

Երեսունեօթը տարուան ընթացքին հարիւրաւոր երիտասարդներ աւարտած են ճեմարանի լրիւ դասընթացքը : Իսկ կիսաւարտներու թիւը հազարներով պէտք է հաշուել : Ասոնք բոլորն ալ իրենց անձնազոհ ուսուցիչ–ուսուցչուհիներու շունչին տակ թրծուած են հայրենասիրական ոգիով եւ ստացած «հայեցի դաստիարակութեան անխարդախ սնունդը» :

«Ճեմարանի ոգին» վառ կը մնայ անոնց մէջ ընդմիշտ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՋԻՆԵԱԼ ԲԱԽՈՒՄԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ Է

Կը թուի թէ անգամ մը եւս ՄԱԿի դէտերը մեծ օգուտ մը պիտի չունենան եւ զինեալ բախումի մը առաջքն կարելի պիտի չըլլայ առնել : Թէլ Ավիվի մէջ մանաւանդ այսպէս կը մտածեն : Եգիպտացիք զինուորական պատրաստութիւններ տեսած են արգիլելու համար Իսրայելցիներու նաւարկութիւնը, մինչ Իսրայելացիք ալ տասնեակ մը մարտանաւ տարած են արեւելեան ափին վրայ, ցոյց տալու համար թէ վճռած են տեղի չտալ :

Մնաց որ զինադուլի գծին վրայ չէ միայն որ տարակարծութիւն կայ երկու կողմերուն միջեւ :

Կայ նաեւ Նասրի փափաքը փաստելու Պումետիէնի որ Եգիպտոսի համար անհրաժեշտ է նախաձեռնութիւնը պահել դասական զէնքով քան դժուար «յեղափոխական պատերազմ մը» տանիլ անապատին մէջ : Եւ ասիկա այնպիսի ատեն մը երբ արաբ յեղափոխականները կ՛ուզեն անպայման փաստել որ պարտիզանական պատերազմը ոչ միայն կարելի է այլեւ շահաբեր : Բայց կացութեան բուն բանալին միշտ Ամման կը գտնուի, ըստ Երուսաղէմէն հասած լուրերու : Յորչափ Հիւսէյն գահին վրայ մնայ «յեղափոխական պատերազմը» անկարելի կ՛ըլլայ : Այդ պատճառով է որ արաբական հարցերու իսրայելցի մասնագէտները կը խորհին թէ եթէ զինուորական կեդրոնը միշտ ջրանցքին վրայ է, ամէնէն տագնապալի քաղաքական կէտը Ամման կը գտնուի :

Լեւի Էշքոլ տեսակցութիւն մը տուած է մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան (Ա ԷՖ ՓԷ) եւ ցաւ յայտնած որ արաբական «փոքր» վեհաժողովին արդիւնքները թոյլ չեն տար որ նախատեսուի Իսրայէլի ճանաչումը իր գրացիներուն կողմէ :

Էշքոլ համոզուած է որ Հիւսէյն թագաւորը պնդած է արաբական 13 երկիրներու վեհաժողովի մը վրայ «աւելի իրատես տեսակէտ մը ընդունիլ տալու համար Իսրայէլի նկատմամբ» : Բայց Էշքոլ կ՛ըսէ թէ Հիւսէյն չէ յաջողած : Ինչ կը վերաբերի Կազայի մերժած է աւելցնել կամ բան մը ետ առնել նախապէս ըսածներէն (գլխաւորաբար Շփիկը զերմանական պարբերականին ըրած յայտարարութիւնները) եւ ըստ որոնց այդ հողամասը «պէտք է իսրայելեան մնայ» :

Վարչապետ Էշքոլ շեշտած է սակայն թէ Երուսաղէմի հարցը այլեւս բանակցութեան նիւթ չի կրնար ըլլար, քաղաքին վերամիացումէն ետք : Էշքոլ այս առթիւ ալ ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսա ամպարկօ դրած է զէնքերու արտածման վրայ դէպի Միջին Արեւելք՝ «հարուած մը որ անարդար էր Իսրայէլի համար» :

Խիստ գաղտնապահութիւն մը կը պահուի Մոսկուայի խօսակցութեանց շուրջ, Պումետիէնի եւ Արէֆի այցելութեան առթիւ : Զեկոյց մը հրատարակուած է սակայն, բաւական անորոշ եւ լեցուն ընդհանուր գաղափարներով : «Ալժերիոյ եւ Իրաքի ղեկավարները բարձրօրէն գնահատած են Խորհ. Միութեան դիրքը տագնապին ատեն :

Օժանդակութիւնը զոր Խորհ. Միութիւնը եւ ընկերվարական միւս երկիրները կուտան կարեւոր դեր կը խաղայ այն դիմադրութեան մէջ որ պէտք է ցոյց տալ Իսրայէլի յարձակողական ծրագիրներուն դէմ, քաջալերուած աշխարհակալ շրջանակներէ» :

Մոսկուայէն Գահիրէ վերադառնալով, Արէֆ եւ Պումետիէն տեսակցութիւն ունեցած են նախագահ Նասրի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՐԹԱԼԻՑԱՅԻ մէջ, Բիօ Կոանտէ տօ Նորթէ, օդանաւային արկածի մը զոհ գացած է մառեշալ Քասթելօ Պրանքօ, Պրազիլի Հանրապետութեան նախկին նախագահ :

ՀՈՆՔ – ՔՈՆԿԻ մէջ ծախու հանուած է կարմիր փոքր գիրք մը որ Լիու Շաօ Շիի մտածումները կը բովանդակէ : Մեծ յաջողութիւն կը գտնէ եւ գրքոյկը կը ծախուի մէկուկէս տոլար մինչ Մաոյի մտածումները միայն մէկ տոլար կ՛արժեն :

ՊՈՒԱ ՏԸ ՊՈՒԼՈՆԵԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով եղերական արկած մը պատահած է որու զոհ գացած են երկու երիտասարդ իտալացի ուսանողներ : Արդարեւ 17 եւ 18 տարեկան այս տղաքը բանակումի էին Պուա Տը Պուլոնեը, երբ կայծակնահար եղան : Մէկը անմիջապէս մեռաւ, միւսը ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած թէեւ վիճակը անյոյս է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ տրամադիր կը թուի քիչ մը զիջումներ ընելու Վիէթնամի պատերազմին մէջ : Այն տպաւորութիւնը կայ թէ Սպիտակ Տունը կրնայ ճանչնալ Վիէթքոնկը (զոր ցարդ չի ճանչնար եւ կը մերժէ ընդունիլ իբրեւ խօսակից) եւ ի հարկին բանակցութեան նըստիլ հետը :

ՆԻԻԱՐՔԻ մէջ լուսարգելը վերցուած է եւ ընդհ. կացութիւնը բաւական հանդարտած կը թուի : Յեղային բախումներու հաշուեկշիռը 27 մեռեալ է եւ վնասներու արժէքը՝ 15 միլիոն տոլար :

ՍԹԱԼԻՆ... բարկութենէ մեռած է եղեր ըստ Տիթրօյթ Նիուզ թերթին, որ Արտաքին նախարարութեան մէկ գաղտնի տեղեկագիրը հրատարակած է ըստ որուն, 1953ին Սթալին Պոլիտբիւրօն կանչած էր արտակարգ նստաշրջանի, որպէսզի ձեռք ձգէ խորհրդային Հրեաներու զանգուածային աքսորը Սիբիր : Բայց Պոլիտբիւրօն մերժած է եւ Սթալին ճակատագրական հարուածի մը զոհ գացած է : Տեղեկագիրը հիմնուած է խորհրդային գաղթականի մը յայտարարութեանց վրայ, որ իր կարգին այդ լուրերը առած է Անաստաս Միկոյեանէն, մենատէրին մահուան վկաներէն մէկը :

ԺԻՍՔԱՐՏԻԷՆ անունը վայելող անկախ հանրապետականներու պաշտօնաթերթին (Ֆրանս – Մոտերն) վերջին խմբագրականը նուիրուած է Եւրոպայի եւ ի մասնաւորի Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային : Հոն կը պարզուի որ Ժիսքարտիէնները կողմնակից են որ Անգլիա մտնէ Հասարակաց Շուկային մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ հեռաձայնի բաժանորդները որոնք միջքաղաքային (Էնթէր – Իւրպէն) օթոմաթիքը կը վայելեն յետ այսօրիկ 15ը պէտք է ընեն փոխանակ 16ի :

ԿՐՈՄԻՔՕ անգամ մը եւս կրկնած է որ ջնջելու համար պատերազմի մը վտանգը, Իսրայէլ պէտք է պարպէ իր գրաւած հողերը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ տասը տարուան ընթացքին լրագրողներու թիւը հարիւրէն յիսուն աւելցած է եւ հասած տասը հազարի :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ համար, գործադուլի նոր շարժումի մը վախը կայ այս անգամ Օգոստոս մէկին համար : Օթօնոմ սենտիքալիստ ուղեվարները կ՛ուզեն այդ օրը գործադուլ ընել :

Յ. ՕՐԲԵԼԻԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Նիկողայոս Մառից յետոյ Յովսէփ Օրբելին երկրորդ մեծ արեւելագէտ – կովկասագէտն էր Ռուսաստանում, որի գիտական գործունէութեան մէջ, տասնամեակներ շարունակ, առաջնակարգ տեղ են գրաւել հայագիտութեան հարցերը :

Տակաւին ուսանողական տարիներին Օրբելին մասնակցում էր իր ուսուցիչ Ն. Մառի կողմից Անիի աւերակներում կատարուող պեղումներին, ուր եւ նա ստանում է իր գիտական առաջին մկրտութիւնը: Շատ չանցած երիտասարդ գիտնականը նշանակւում է Անիի նորաստեղծ թանգարանի վարիչ, իսկ 1910 թ. էլ հրատարակում է իր հայագիտական աշխատութիւնների երախայրիքը՝ նուիրուած Անիի հնագիտական նիւթերի գիտական նկարագրութեանն ու մեկնաբանութեանը:

Յաջորդ 1911 թ. Օրբելին Ն. Մառի առաջարկութեամբ գործուղւում է Արեւմտեան Հայաստան՝ հնագիտական, բարբառագիտական եւ ազգագրական հետազօտութիւնների համար: Մօտ մէկ տարի մնալով Վանում եւ Մսկսում, Յովսէփ Օրբելին մեծ ուշադրութեամբ ու խնամքով ընդօրինակում է այնտեղ եղած հայերէն վիմական արձանագրութիւնները, ուսումնասիրում Աղթամարի վանքի ճարտարապետական կառուցուածքն ու բարձրաքանդակները, հարուստ նիւթեր գրի առնում Մոկաց բարբառի ու բանահիւսութեան վերաբերեալ :

1916 թ. Օրբելին Ն. Մառի հետ պեղումներ է կատարում Վանի միջնաբերդում, որի արդիւնքը լինում է ուրարտական թագաւոր Սարդուր Բ.ի նշանաւոր սեպագիր արձանագրութեան յայտնաբերումը նրա կողմից :

Յետագայ մի քանի տարիներին Օրբելին զբաղւում է Հայաստանի տարբեր վայրերից զանազան ժամանակներում իր յայտնաբերած հազարից աւելի հայերէն վիմական արձանագրութիւնները հրատարակութեան պատրաստելու գործով :

Յ. Օրբելու հայագիտական գործունէութեան նշանակալից տարեթուերից է 1939ը, երբ նա կազմակերպում ու գլխաւորում է հայկական դիւցազներգութեան 1000ամեակի տօնակատարութեան հետ կապուած մի շարք կարեւոր գործեր :

Այդ թուականին Օրբելու խմբագրութեամբ Երեւանում լոյս են տեսնում « Սասունցի Դաւթի » համահաւաք բնագրի հայերէն եւ ռուսերէն յոբելենական հրատարակութիւնները :

1943 թ. Երեւանում հիմնւում է Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիան եւ Օրբելին ընտրւում է նրա առաջին նախագահ : Մինչեւ 1947 թ. յաջողութեամբ գլխաւորելով ակադեմիայի աշխատանքները, Օրբելին այնուհետեւ, վերադաս մարմինների որոշմամբ նորից վերադառնում է Էրմիտաժ, շարունակելով պահպանել իր սերտ կապերը Հայաստանի եւ հայկական ակադեմիայի հետ : 1956ին Երեւանի մէջ լոյս կ'ընծայէ «Հայկական հերոսական էպոսը», ռուսերէն եւ հայերէն եւ Լենինգրատի մէջ «Միջնադարեան Հայաստանի առակները », ռուսերէն աշխատութիւնները :

Առանձնապէս արժէքաւոր են Օրբելու յառաջ բերած թէզերը հայկ. դիւցազներգութեան մէջ արտացոլում գտած տիեզերական մոթիվներու եւ ուրիշ ժողովուրդների առասպելական հնագոյն պատկերացումների միջեւ եղած նմանութիւնների եւ ընդհանրութիւնների մասին : Գիտնականի դիրքորոշումը տուեալ հարցում այն է , որ տիեզերական հնագոյն կերպարներում չկայ ոչ միայն ժողովրդական, այլեւ ցեղային տնօրէն, քանի որ դրանք ծագել են այն ժամանակ, երբ տակաւին չէին ձեւաւորուել ոչ ժողովուրդները եւ ոչ էլ ցեղերը : Օրբելին , առաջին անգամ հայ բանագիտութեան մէջ, հետաքրքր. համեմատութիւններ ու զուգադրութիւններ է կատարել հայկական Սանասարի ու Բաղդասարի, յունական Դիոսկուրոս , Կաստոր եւ Պոլիդեւկոս եղբայրների, հնդկական Աւշիների եւ Իրանի Ասփինների, մեր Արմազանի եւ Անդրոմեդէի, Սասունցի պառաւ կնոջ, Դեմետրէի եւ գերմանական Էրդայի , Դաւթի, Աքիլլէսի, Զիգֆրիդի եւ հայ ժողովրդի ազգային էպոսի մի քանի ուրիշ դիցաբանական ու վիպական կերպարների միջեւ :

Նշելով յիշեալ կերպարների ընդհանրութիւնները, նա միաժամանակ ընդգծում է իւրաքանչիւրի առանձնայատկութիւնների պատճառ տնտեսական եւ հասարակական հիմքերը : Այսպէս.

Խօսելով Դեմետրէի, Էրդայի եւ կորեկի արտի տէր Սասունցի պառաւի միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնների մասին, Օրբելին այդ տարբերութիւնները բացատրում է նրանով, որ երկրագործական Յունաստանը եւ անասնապահական Սասունը, որ միայն աննշան չափով էր կերակրւում նախնական հացաբոյսով՝ կորեկով , պէտք է որ իրենց պանթէոնում էապէս տարբեր տեղ տային բերքի հովանաւոր աստուածուհուն: Նոյն կերպ , միանգամայն համոզիչ բացատրութիւն է տրւում նրա կողմից նաեւ Անթէի եւ Սանասարի առասպելական կերպարների միջեւ եղած տարբերութեանը : Ջրով հարուստ, սակայն ցանքի տարածութիւններով աղքատ Հելլադայում Անթէյն իր ուժն, ըստ Օրբելու, ստանում է հողից, իսկ Հայաստանի պայմաններում , որտեղ ժողովրդի բարօրութիւնն ամբողջապէս կախուած է ոռոգումից, Սանասարի զօրութեան աղբիւրը ջուրն է :

Նոյն աշխատութեան մէջ առկայ են ուրիշ կարեւոր դրութիւններ ու հետաքրքրական մտքեր եւս :

Օրբելու հայագիտական միւս աշխատութիւնը « Միջնադարեան Հայաստանի առակները » գիրքն է, որ նշանաւոր առակագիրներ Մխիթար Գօշի, Վարդան Այգեկցու, մասամբ էլ Ոլոմպիանոսի շուրջ 150 լաւագոյն առակների ռուսերէն թարգմանութիւնն է :

Հաստափոր հատորների սիրահար որոշ գիտնականների շրջանում, որոնք ընդունակ են տարին մի մեծ գիրք լոյս աշխարհ բերելու , այն կարծիքը կայ, թէ Օրբելին քիչ բան է տպագրել : Մեծանուն գիտնականի տպագրած աշխատութիւնների մամուլային ցուցանիշը իրօք այնքան էլ մեծ չէ : Յայտնի է, սակայն, որ իսկական գիտութեան համար կարեւորը ոչ թէ մամուլների քանակն է ու գրքերի հաստութիւնը, այլ այն թարմ նիւթն ու նոր խօսքը, որ բերում է այս կամ այն գիտնականը գիտութեան տուեալ բնագաւառում :

Այս առումով Օրբելու համեմատաբար փոքրաթիւ ու փոքրածաւալ աշխատութիւնները ազատ կերպով կարող են ըստուերի մէջ թողնել վերոյիշեալ կարգի շատ ու շատ հաստափոր հատորներ :

Նա թողել է նաեւ կարեւոր ձեռագիր աշխատութիւններ :

Ա. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ը.

Եուսուֆ Քեմալ, 3 Սեպտեմբեր 1920ին Տրապիզոնէն տեղեկագիր մը հեռագրեց Անգարա, Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութիւններու եւ դաշնագրի մասին :

« 19 օր տեւած բանակցութեանց եզրակացութիւնը եղած էր հետեւեալը .—

« Թրքական սահմանները, որ պահանջուած էին Թուրք Ազգ. Ժողովին կողմէ, ընդունուած էին :

« Որեւէ դաշնագիր, որ բռնութեամբ կը պարտադրուի, պիտի չընդունուի :

« Նախապէս ստորագրուած դաշնագիրները ջնջուած են, օրինակ Պերլինի եւ Սեւրի դաշնագիրը , եւայլն :

« Շուտով կը վերսկսին Թուրքեւբոլշեւիկ յարաբերութիւններն ու հաղորդակցութիւնները (էջ 80) :

« Դաշնագրին մէջ ըսուած է, թէ կատարուած տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնները գաղտնի պիտի մնան (էջ 81) :

« Թուրքերը պիտի ստանան նաեւ վակոն մը մաուզէր հրացան, հինգ միլիոն տոլարի արժէքով (էջ 82) :

« Հայկական Դատը, 30 Օգոստոս 1920ին, խորհրդակցութեան նիւթ դարձած էր Զիչերինի եւ Պէքիր Սամիի միջեւ» (էջ 83 , 90) :

Թրքական 15րդ Գոլ Օրտուն, որ իր պակասները լրացուցած էր 9 Յունիս 1920ին եւ ժամանակաւոր զօրաշարժ յայտարարած էր (էջ 91), յարձակեցաւ 28 Սեպտեմբեր 1920ին Հայաստանի վրայ եւ Սեպտեմբեր 30ին գրաւեց Սարը Գամիշը, Մէրտէնէքը եւ Լալ Օղլուն : Հոկտեմբեր 30ին գրաւեց Կարսը, մինչեւ Արփա Զայը, ջարդելով եւ կողոպտելով : Նոյեմբեր վեցին Հայերը զինադադար խնդրեցին (էջ 94) : Եւ հետեւեալ 4 պայմանները առաջարկուեցան Հայերուն (էջ 94).—

«1.— Պարպել Կիւմրին (Ալեքսանդրապոլը) եւ հայ զինուորները ետ քաշել Արփա Զայէն 15 քիլոմեթր դէպի Արեւելք :

2.— Թուրքերը պիտի գրաւեն, առանց որեւէ դիմադրութեան, բերդը եւ Ալեքսանդրապոլի կայարանը :

3.— Յանձնել Թուրքերուն , Երեւան-Թիֆլիս երկաթուղին :

4.— Եթէ այդ վայրերը մինչեւ Նոյեմբեր 4 չյանձնուին , թրքական բանակը պիտի յառաջանայ » (էջ 94) :

Դաշնակից պետութեանց բոլոր հաստատութիւնները հեռացան , 1920 Նոյեմբեր 24էն մինչեւ Դեկտեմբեր 2 :

Բանակցութիւնները վերջացան եւ Թուրքերու հետ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ , ձգելով Թուրքերուն, Կարսի նահանգը ,որ 1877էն ի վեր ռուսական հող էր (էջ 95) :

Մոսկուայի կայարանին մէջ (էջ 128) Ալի Ֆուատի հետ տեսնուեցաւ Խալիլ փաշան (*) :

Խալիլ , Մոսկուայի մէջ, Ալի Ֆուատին հետեւեալը պատմած է (էջ 131).—

Կ. Պոլսոյ մէջ բանտարկուած օրերուն, անգլիացի սպայ մը իրեն տուած է հարցարան մը, գրաւոր պատասխանելու համար տրուած հարցումներուն, ըստ Խալիլի, «աղտոտ թուղթի կտոր մը»: Եւ ամբաստանուած է հետեւեալ իրողութիւններուն համար .—

1.— Որ ան պատասխանատու է Հայերու տարագրութեան եւ ջարդերուն :

2.— Որ պատասխանատու էր Միջագետքի եւ Պաղտատի շրջանին մէջ 250,000 Հայերու ջարդին :

3.— Որ Պաղտատի անկումէն ետք ըսպաննած է անգլիացի փոխ գնդապետ մը եւ երեք Հրեաներ :

Խալիլ պատասխաներ է հետեւեալը .—

«Հայերը ապստամբած էին եւ ես հայ չէթէական խումբերը բնաջնջեցի եւ տարագրեցի : Անոնցմէ շատերը մեռան: 300 հազարէ աւելի կամ պակաս, թիւերը չճշդեցի : Ապստամբած ցեղերն ալ բնա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Մուրատ – Զայցի Երկար Դաւիթը (սափրիչ) , որ փոքր հասակէն Ատափազար եկած էր, բաւական ատեն է խանութունի Պուրկազի մէջ : Գործերու պակասութեան պատճառով գոհ չէ եւ Ատափազար պիտի վերադառնայ : Անցագիրը առեր է արդէն : Հիւանդանոց եկաւ հրաժեշտի եւ տեղեկութիւն առնելու համար: Մեկնեցաւ 14 Սեպտեմբերին, Կիրակի : Մենք հիւանդանոցէն ելանք չորս օր ետքը, Հինգշաբթի, իսկ երկու օր ետք , Շաբաթ, երբ սրճարանը նստած էինք , տեսանք որ Տիրաճանին հայրը ներս մըտաւ: Դաւիթը Ատափազար հասնելուն անմիջապէս գացեր ըսեր է թէ տղադ հիւանդանոցն է, շուտ գնա հասիր, վերջը ուշ չըլլայ: Եւ մարդը, ահաբեկ, յաջորդ օրն իսկ կը հասնի : Եւ փառք կուտայ , որ ոչ թէ հիւանդանոցին մէջ, այլ սրճարանը կը գտնէ մեզ : Անմիջապէս թուղթերը պատրաստելով տղան առաւ գնաց :

Զմոռնամ Սափրիչ Դաւիթին ինծի ըրած մէկ խաղը :

Պուլկարիա մտած օրէս՝ որոշեր էի, որ մօրուքս ալ երբեք չածիլեմ, ոչ ալ մկրատ զարնեմ, այլ ձգեմ Աստուծոյ տուածին պէս : Քանի մը ամիս անցեր է արդէն եւ մօրուքս երկարած էր: Սափրիչը ամէն զիս տեսնելուն կ'ըսէր որ շատ տգեղ է մօրուքս, եւ կ'առաջարկէր կտրել , իսկ ես կը մերժէի :

Օր մը, մաղերս կտրելու պահուն, մըկրատով մօրուքիս մէկ անկիւնէն յանկարծ կտրեց ու խանութէն դուրս փախաւ՝ դռնէն ըսելով . « Ես ուզածս ըրի, ատկէ անդին՝ ալ դուն որոշէ, հարկաւ այդպէս կէս մօրուքով չես կրնար մնալ : Կամ կտրենք բոլորովին , կամ շտկենք պուլկարական ձեւով, Կովկասահայերուն նըման»: Եւ, այլեւս անճար, կը համաձայնիմ, եւ կ'ըլլամ սուր մօրուք :

×

Հայր ու տղայ մեկնելէն ետք, մնալով առանձին, տխուր, հիւանդ, ելք մը կը փնտռեմ: Սուրէն Փափազեանին նամակ մը կը գրեմ Ֆիլիպէ եւ գործերու մասին տեղեկութիւն կ'ուզեմ : Ոչ աշխատանք ունիմ, ոչ ալ ուրիշ ընելիք : Սենեակս եւ սրճարանը կ'անցընեմ ժամանակս :

Տասը օր էր անցեր նամակ գրելէս, նամակ մը կը ստանամ Ֆիլիպէէն 2 Հոկտեմբեր, Սուրէնէն պատասխան եկաւ ըսելով կը բանամ , բայց ուրիշ անակընկալի մը առջեւ կը գտնուիմ : Երեք ստորագրութիւն կայ նամակին տակ՝ Մամբրէ Պիպէրեան, Սուրէն Պուճուլեան եւ Աթանաս Աթանասեան : Կը յայտնեն թէ տասը օրէ ի վեր Պոլսէն հասած են Ֆիլիպէ: Փափազեանը Ռուսճուք գացած ըլլալով նամակս հասեր է իրենց ձեռքը: Կարդացեր են եւ անոր տեղ իրենք կը պատասխանեն, թէ գործ չկայ:

Անմիջապէս կը գրեմ, որ հիւանդանոցէն նոր ելած եւ անգործ եմ, քանի որ դուք հոդ էք՝ կ'ուզեմ ես ալ գալ: Ճամբու ծախք ղրկեցէք :

Յաջորդ օրը կը ստանամ պատասխանը եւ դրամը : Կ'որոշեմ յաջորդ օրը երթալ:

Արմէն Շիտանեանի սրճարանը նստած էի, մէկ ալ Ներսէս Ճոմպեանը ներս մըտաւ : Ապշած՝ իրեն կը նայիմ :

— Ի՞նչպէս եկար, ե՞րբ եկար, կ'ըսեմ:

— Հիմա շոգենաւէն ելայ, Պոլսէն կու գամ, վերջին շոգենաւն է: Վառնայի հասցէդ ունէի, հոն կ'երթայի: Երբ հոս, նաւամատոյցը, Արտաշէս Թագաւորեանէն իմացայ, որ Պուրկազ կը գտնուիս, ծրարըս առի եւ վար իջայ, եւ ահա հոս եմ :

— Էհ, վազն ալ Ֆիլիպէ կ'ըլլանք , ըսի, եւ պատմեցի կացութիւնը :

7 Հոկտեմբեր, Երեքշաբթի առտուն , շոգեկառք կ'առնենք ու կ'երթանք Ֆիլիպէ , Հոս ալ ուրիշ անակնկալ : Հազիւ ներս մտանք սրճարանը , մեր հայրենակիցներէն քանի մը հոգի, իրենց հետ բերին Մկրտիչ Մարմարեանը եւ Արթաքի Ճէպէլին, երկուքն ալ Ատափազարի Կեդրոնականի ուսուցիչ , Մարմարեանը՝ Ֆրանսերէն լեզուի , իսկ Ճէպէլին՝ բնագիտութեան եւ քիմիագիտութեան :

Իրենց պատմածին համաձայն, Մարմարեան, իբր ամէլէ թապուրիի զինուոր, քար կը կոտրէ եղեր, իսկ միւսը, դեռ չներկայացած զինուորական իշխանութեանց, խօսք մէկ կ'ընեն փախչիլ եւ դաղտնի Պոլիս անցնիլ, ցամաքէն, ոտքով ու կ'երթան Էտիրնէ, ուր կը ձերբակալուին Պուլկարներուն կողմէ եւ իրենց խնդրանքով կը բերուին Ֆիլիպէ, ուր, կ'ըսեն, ծանօթ հայրենակիցներ շատ ունին, իրենց մասին վկայութիւն տալու համար :

Ուրեմն, չորս նորեկներ, միեւնոյն ժամանակ կը մտնենք սրճարան, ուր արդէն հաւաքուած են գրեթէ բոլոր Ատափազարցիները, մօտ 25 հոգի : Աթանաս մեկներ է Փարիզ :

Մասնաւոր մարմինի մը կողմէ , Պոլսէն մեկնելու ժամանակ , Մարմարեանին ու Ճէպէլիին կը յանձնուի գումար մը՝ ծախսելու համար : Դրամը Ճէպէլիին զրպանն է, ինքն է ծախսարարը, եւ, ուզածին պէս Մարմարեանին համար քիչ, իրեն համար շատ , կը ծախսէ :

×

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(6 Շար.)

ԿՈՏՎԱԾ

ՓԱԽՍՏԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— Ոչ, ամէնը չէ, բայց դժբաղդաբար ժամանակս չի ներեր ամբողջը պատմելու — ասաւ ինքնիրեն ծերունին...

— Ձե՞ս մտածում ...

— Ինչո՞ւ ես ...՝ պատասխանեց ուրիշը ...՝ ժպտալով նոյն ատեն ...

— Ձեր ժպիտը ինձ յիշեցրեց մի պատմութիւն, որ ես ինքս լսել եմ ուրիշներից, եւ որ ինձ համար մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ ես էլ մասնակից եմ եղել նրան ...

— Ես կարծում եմ, որ ձեր պատմութիւնը ինձ համար էլ հետաքրքրական կլինի ...

— Ես էլ այդպէս եմ կարծում ...

Եւ ծերունին սկսաւ պատմել իր պատմութիւնը ...

— Ես ծնուել եմ Ռուսիայում, Մոսկուայի նահանգում, մի գիւղում, որի անունը ես չեմ ուզում ասել, որովհետեւ ես չեմ ուզում, որ իմանան, թէ ես ինչ ազգի եմ պատկանում ...

— Ինչո՞ւ ...

— Ես ասացի արդէն, որ չեմ ուզում ասել, որովհետեւ ես չեմ ուզում ...

— Ներողութիւն, որ ես ձեզ ընդհատեցի ...

— Ոչինչ, ես ինքս էլ ուզում էի ասել, որ ես ինչ ազգի եմ պատկանում ...

—

ԳՆԴ. ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Տիգրան Բաղդասարեան եւ զաւակը՝ Վահագն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՆԴ. ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան 12րդ տարեդարձին առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն. —

Յառաջի՝ 50 Ֆրանք, Մշակոյթի Տան՝ 40 Ֆրանք, Կապոյտ Խաչի՝ 40 Ֆրանք, Հայ – Բոյժի՝ 20 Ֆր.: Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Պ. Տիգրան Ներկիզեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Ժողէֆ, Արմենակ եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Լիոնի հայ կաթողիկէ եկեղեցին 83 Ռիւ Լուի – Պլան, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԵՐԳԻՆ ՆԵՐԿԻԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Հալանեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի վարչութիւններն ու բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ. Մ.ի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սօսէ Լէ Փէնէն Այրի Տիկին Նահապետեան տասը Ֆր. կընուիրէ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մաքրուհի Օզանեան իր ամուսնոյն Երուանդ Օզանեանի մահուան քառասունքին առթիւ 300 Ֆր. կը նուիրէ հանգստեան տան: (Ստանալ Յառաջէն):

ՎԱՐՁՈՒ Է

Վարձու հանգստաւէտ յարկաբաժին, Նիսի կեդրոնական թաղին մէջ, Օգոստոս մէկէն սկսեալ երկու սենեակ, խոհանոց եւ լոգարան, եւ կամ՝ երկու անձի համար մէկ սենեակ եւ ֆապինէ տը թուալէթ խոհանոցի դիւրութեամբ:

Գրել Պ. Ա. Պէշիրի,

24, Ave. Georges Clémenceau, NICE (06)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէին, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին, Կիրակի օր Սէն – Մօրիս տը Պէնօ, ծանօթ զովասուն պուրակին մէջ:

Կազմակերպութեամբ Երիտասարդ Դաշնակցականներու, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի լիոնի «Սիամանթօ» խումբին:

Այս Կիրակի, ժամը 10էն մինչեւ ուշ երեկոյ Մոնտըրու դղեակին զովասուն մըրդադաշտին մէջ, Սէն Մօրիս անցնելէ ետք, երկու քիլոմեթր անդին ձախ կողմ, (Պէնօ կայարան):

Հայկական երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ շատ հաճելի անակնկալներ: Ինչպէս նաեւ բանախօսութիւն օրուան առթիւ:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնո: լորտ: Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գտնէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ:

Աւանդական շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

Հաւաքուիլ Փլաս Կիշար ժամը 9·45ին, օթօքարը կը մեկնի 10ին: Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 13·30ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 Ֆրանք:

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 Ֆրանք:

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Խանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարեդարձի առթիւ:

Յուլիս 23ին, Կիրակի օրը
Շաւիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Արդութեան խումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին:

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսով:

Պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Ժամը 15ին յարգանքի այց Շաւիլի դերեզմանատան մեր շիրիմներուն, ուր խօսք կ'առնէ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ:

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Շիրիմներու այցելութենէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք տեղի կ'ունենայ հայ դպրոցի սրահը, 4 Ռիւ Տէ Թրուա Շանթիէ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի:

Կիրակի (23 Յուլիս), առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ուշ ատեն, Պ. Թէսիէի զովասուն ծառերուն տակ, *Շըմէն տը լա Ֆորէ:*

Խօսնակ՝ Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, հաճելի ժամանց:

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, շամփուրով խորոված:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վրայ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ընտանեկան դաշտահանդէս, Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի կողմէ:

Կիրակի (23 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեանի տան պաղ աղբիւրին մօտ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԶԷՔԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Շամփուրով խորոված:

Անձրեւի պարագային յաջորդ Կիրակի:

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ծախու է պատերով կամ վարձքով (սեփականութեամբ կամ միայն պայլ), շատ գեղեցիկ յարկաբաժինով, երեք սենեակ, խոհանոց, ամբողջական ֆոնֆոր, կանանց սափրիչի կոկիկ խանութ մը (երեք գործաւորով), հիւանդութեան պատճառաւ: Փարիզէն հինգ քիլոմեթր, 7000 բնակիչներու թաղի մը միակ սափրիչի խանութն է: Դիմել «Յառաջ»ին գրաւոր:

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

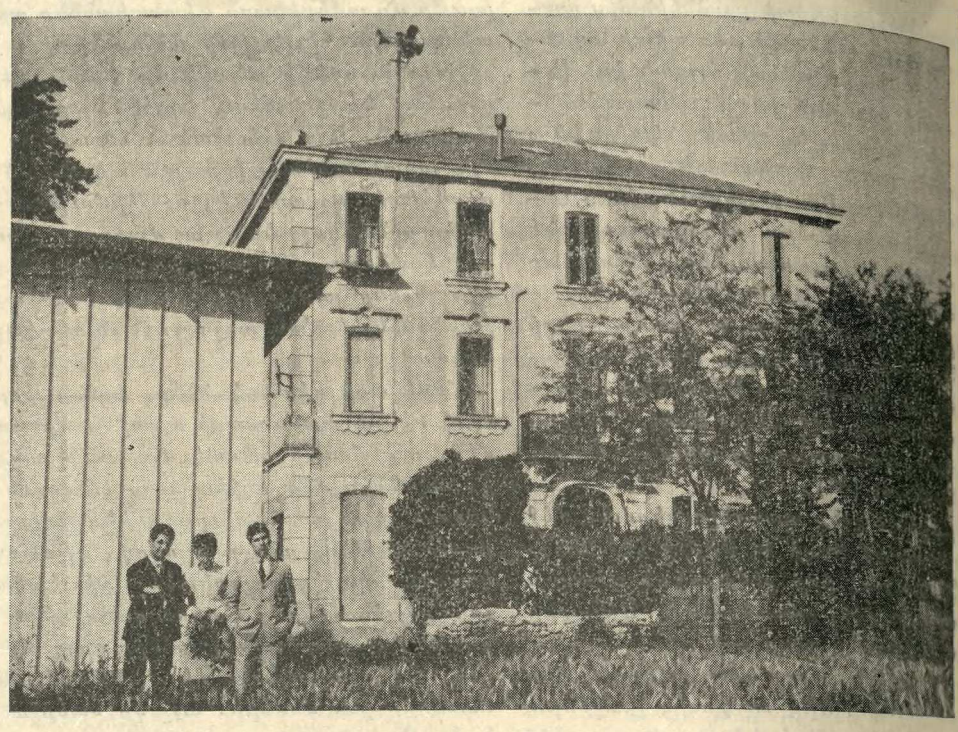

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական		15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
Այս Կիրակի առաւօտեան 10էն սկսեալ

ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր մարմիններուն, Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչին:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Առաւօտուն խաղեր մանուկներու անգամ

ՊՈՒԼԻ մրցում: Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, եւ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով՝

STANDS ATTRACTIFS

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօքար վարձած է: Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել, թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն.— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի: Մեկնում Փլաս տ'Էքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վերադարձ ժամը 20ին:

ՊՕՄՈՆԻ համար Սերժ Սարգիսեանի, Ժիրայր Տէր – Վարդանեանի եւ Արամ Տէրտէրեանի մօտ: Պօմոնէն օթօքարը կը մեկնի ժամը ութին, Վալապրէն վերադարձ ժամը 20ին:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 21 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10965 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.965

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԵԱՑ ԽՆԴԻՐԸ

Ա.

Օրակարգի վրայ դրուած է կրկին Երուսաղէմի խնդիրը, իբրեւ հետեւանք արաբեւիսրայելեան վերջին կռիւներուն :

Իսրայէլի խորհրդարանը քուէարկեց օրէնք մը, որով Երուսաղէմի երկու մասերը կը միացուին ընդմիշտ իսրայելեան մականին տակ :

Իսրայէլի պատասխանատու վարիչները՝ ինչպէս վարչապետ Էշքոլ եւ պատերազմական նախարար Զօր. Տայան հանդիսաւորապէս յայտարարեցին, որ Երուսաղէմ վերջնապէս եւ ամբողջութեամբ մաս կը կազմէ հրէական պետութեան :

Ու խօսքէն գործի անցնելով, արդէն իսկ հին եւ նոր քաղաքներու միացման համար անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարուած են Իսրայէլի կողմէ, առանց նկատի առնելու ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովին քուէարկած կրկնակ բանաձեւերը, որոնցմով չեղեալ կը հռչակուին Երուսաղէմի մասին Հրեաներու տուած որոշումները եւ կը պահանջուի նախկին գոյավիճակին պահպանումը :

Արաբական աղբիւրներու համաձայն, Երուսաղէմի հին թաղամասերու գրաւումէն անմիջապէս ետք իսրայելեան պուլտոզբրներ հիմնայատակ քանդած են Լացի Պատին շուրջի բոլոր շէնքերը — պատմական կամ ոչ, ընդլայնելու համար հրէական ուխտատեղին :

Հռոմի Պապին նուիրակը կը շարունակէ իր քննութիւնները Սուրբ Վայրերուն մէջ, անոնց ապագայ գոյավիճակին մասին տեղեկագիր մը պատրաստելու համար :

Հրեաները կ'ապահովցնեն նուիրակը, խոստանալով որոշ ինքնավարութիւն տալ Սուրբ Վայրերուն, երաշխաւորելով քրիստոնեաներու իրաւունքները :

Երեք լուծումներ կը նախատեսուին Երուսաղէմի եւ Սուրբ Տեղեաց համար, — Ա) Գոյավիճակի պահպանում, Բ) Միջազգայնացում, Գ) Իսրայելեան գրաւում (անհաւանական) :

Ա) Գոյավիճակի պահպանում : Այսինքն Երուսաղէմի հին քաղաքամասին եւ Բեթղեհէմի վերադարձը Յորդանանի, ինչպէս կը պահանջէ ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը, որ չուզեր վաւերացնել Իսրայէլի հողային գրաւումները : Արաբական երկիրները համաձայն են այս տեսակէտին :

Բ) Միջազգայնացում : ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը քսան տարի առաջ, 29 Նոյեմբեր 1947ին, իր 128րդ լիակատար նիստին մէջ, Պաղեստինի երկու մասի բաժանումը որոշելու առթիւ քուէարկեց միաժամանակ չորս մասէ եւ 14 յօդուածէ բաղկացեալ առաջին բանաձեւ մը (թիւ 181 Բ.) Երուսաղէմի միջազգայնացման մասին :

1948 Ապրիլ 21ին ալ քուէարկեց 44 յօդուածնոց ծրագրի նախագիծ մը՝ ճշգելով Սուրբ Քաղաքի ստանալիք իրաւական վիճակին մանրամասնութիւնները :

Ըստ այդ նախագիծին, Երուսաղէմ պիտի դառնար անջատ մարմին (քորփուս սէփարաթում) մը, ենթակայ միջազգային մասնաւոր վարչաձեւի մը՝ Միացեալ Ազգերու ղեկավարութեամբ :

Ընդհանուր Ժողովի նշանակելիք խնամակալ մարմինը յանուն ՄԱԿի պիտի ըստանձնէր Ս. Քաղաքի վարչութեան բոլոր պատասխանատուութիւնները :

Երկրորդ յօդուածը կը ճշդէր սահմանները, որոնք պիտի բովանդակէին բացի Երուսաղէմի քաղաքապետութեան հողամասերէն, շրջակայ բոլոր գիւղերն ու աւանները, արեւելքէն մինչեւ Ապու Տիս, հարաւէն մինչեւ Բեթղեհէմ, արեւմուտքէն Այն Քարիմ եւ հիւսիսէն Շուֆաթ :

Այս կարգադրութիւնները տեղի կ'ունենային, երբ տակաւին հոգատար պետութիւնը — Մեծն Բրիտանիա — չէր մեկնած եւ Պաղեստինի երկու մասի բաժանումը տեղի չէր ունեցած : Ո՛չ Իսրայէլ անկախութիւն էր հռչակած, ո՛չ ալ Անդրյորդանան՝ Յորդանան դարձած :

Իվերջոյ Միջազգայնացումը ջուրն ինկաւ : Սուրբ Վայրերը անցան Յորդանանի հակակշռին տակ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՐՑ ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԸ ԳՏՆԷ

ԽՕՍՔԸ ԿՐԿԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ Է

ՄԱԿի արտակարգ ընդհ. ժողովը իր վախճանին հասաւ առանց որեւէ լուծում գտած ըլլալու եւ տպաւորութիւնն այն էր թէ ի վերջոյ պիտի քուէարկուէր աւըստրիական բանաձեւ մը, միաձայնութեամբ, որու մէջ, կը յանձնարարուի Ապահովութեան Խորհուրդին վերսկսիլ Միջին Արեւելքի կացութեան քննութիւնը :

Նախքան հոդ հասնիլը Կրոմիքօ հրապարակաւ սպառնացած է «զինեալ տարածուած բախումի» մը մասին : Մինչ ՄԱԿի մէջ, խորհրդային ներկայացուցիչները անզիջող կը թուէին, անդին կը տեսնուէր որ Ուոշինկթընի խորհրդային դեսպանը՝ Տոպրինին ամերիկեան պատուիրակութեան շէնքը կը մտնէր, ինչ որ կարծել կուտայ թէ Տոպրինին գաղտնաբար զրոյց կը փնտռէ Ամերիկացիներուն հետ : Բայց կը թուի թէ Տոպրինին եւ Կոլտպերկ խուլի զրոյց մըն է որ շարունակած են :

×

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ Նասր «կարեւոր) ճառ մը պիտի խօսի Կիրակի եգիպտական յեղափոխութեան ԺԵ. տարեդարձին առթիւ : Հրաժարման ճառէն ի վեր (Յունիս 9) առաջին անգամն է որ Նասր պիտի խօսի ժողովուրդին : Այս լուրը պատճառ դարձաւ որ ամէն ոք որոշ անհամբերութեամբ սպասէ այս ճառին, այն յոյսով որ Նասր կրնայ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ արաբական փոքր «վեհաժողովին» մասին : Արդարեւ ցարդ ոչ մէկ բան կարելի եղած է գիտնալ, Պումետիէնն իսկ Ալժէ վերադարձին մեծ բան չէ ըսած. — «Ճամբորդութիւնը զոր կատարեցինք Գահիրէ եւ Դամասկոս, իր արդիւնքները պիտի բերէ ապագային արաբ ազգին բարիքին համար եւ պիտի դիւրացնէ Իսրայէլի եւ համաշխարհային աշխարհակալութեան յարձակման հետքերուն մաքրագործումը : Մոսկուա գացինք յատուկ առաքելութեամբ եւ սերտ կապակցութեամբ արաբական արեւելքի դէպքերուն հետ» :

× Գահիրէի եւ Երուսաղէմի միջեւ բիւզանդական վէճեր սկսած են ջրանցքին զինադուլի գիծին մասին : ՄԱԿի զօրավարը՝ Պըլ Երուսաղէմէն Գահիրէ կ'երթայ կուգայ :

Ջրանցքը միշտ գոց է : Այսքան երկար ատեն փակ մնալը թէեւ նպաստաւոր չեղաւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան, վասընդի պարզուեցաւ որ այդքան ալ կարեւոր չէ եղեր եւ Բարեյուսոյ Հրուանդանը բաւական գործ կը տեսնէ :

ԿԱՐՍԻ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԻՆՉՊԻՍԻ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԷԻՆ ՓՈՑՏԱՄԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 17ի Ճումհուրիյէթի մէջ, Մէհմէտ Պարլաս կը շարունակէ «Քաղաքական Սակարկութիւններ» խորագրուած իր յօդուածաշարքը, եւ Կարսի ու Արտահանի մասին կը գրէ. — Երկրորդ աշխարհամարտին, Թուրքիա պատերազմի չմըտաւ, հակառակ զանազան պետութեանց բոլոր ջանքերուն : Չշլացաւ որեւէ խոստումէ, երբ իրեն ըսեր էին թէ՝ «եթէ պատերազմին մասնակցիք, յաղթանակի պտուղը միասին կը քաղէք» : Եալթային ժողովին մէջ, Երեք Մեծերը, Ռուզվէլթ, Չըրչիլ եւ Սթալին, աչքէ անցուցին Թուրքիոյ կացութիւնը, եւ Նեղուցներու խնդիրը յետաձգեցին Փոցտամի ժողովին : Խորհ. կառավարութիւնը չսպասեց սակայն Փոցտամի ժողովին, եւ 1945 Մարտ 19ին ծանուցագիր տուաւ Թուրքիոյ, Թուրքեւխորհրդային դաշնագրին բարեփոխումը պահանջելով : Յունիս 7ին, Մոլոթով հրաւիրեց Մոսկուայի Թուրք դեսպանը, եւ բացատրութիւններ տուաւ այդ «բարեփոխման» մասին Նեղուցներու վրայ խարիսխ, Կարսը եւ Արտահանը պահանջելով :

Թուրքիա այս առթիւ օժանդակութիւն ուզեց իր դաշնակցէն՝ Անգլիայէ, որ Ամերիկայի խորհուրդ հարցուց : Ամերիկայի պատասխանը սա եղաւ. — Սովետները գէշ բան մը չըրին այդպիսի ծանուցագիր մը տալով : Երբ Նեղուցներու նոր վարչակարգ մը կը պատրաստուի, պէտք է «տրամադրութիւն չօշափել» այդպիսի ծանուցագրերով : Անգլիա Ամերիկայէ աւելի լաւ շարժեցաւ եւ Մոսկուայի հաղորդեց թէ՝ «կը զարմանայ խորհրդային պահանջներէն», իսկ Նեղուցներու հարցը լոկ Թուրքիան եւ Ռուսիան շահագրգռող խնդիր մը չէ : Ուրիշ խօսքով, Անգլիա ըսել կ'ուզէր թէ՝ «եթէ Թուրքիոյ մէջ փոփոխութիւն մը պիտի կատարէք, պարտաւոր էք մեզ ալ նկատի ունենալ» :

Փոցտամի ժողովին մէջ, երբ Թուրքիոյ մասին վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենային, Սթալին դարձեալ յարոյց Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը, եւ ըսաւ թէ Թուրքեւսովետ սահմանագլուխը սրբագրութեան կը կարօտի, թէ պէտք չէ վախնայ թրքական քսան զօրաբաժինէն, եւ եթէ Թուրքիա Սովետներու հետ դաշնագիր մը կնքելու խնդիրը չհանէր, Ռուսիա եւս Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը պիտի չյարուցանէր : Կարսի եւ Արտահանի մասին, Սովետները հետեւեալ պահանջները կը դնէին, — Ա) Վերադառնալ 1921էն առաջուան գոյավիճակին : Բ) Ռուսիոյ հետ նոր համաձայնութիւն կնքել, եւ աւելի անխոցելի սահմաններ տալ Ռուսիոյ :

Այս պահանջներուն զուգահեռ, Հոկտեմբեր 10, 1945ին, Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւնի թղթակիցը կը գրէր. — Սթալին կը պահանջէ որ Կարսը եւ Արտահանը Հայաստանի տրուին : Այս անիմաստ պահանջը իւրացուեցաւ խորհրդային կառավարութեան կողմէ, Հայ համայնքը գրգռելու աստիճան : 1945 Յունիսին, երբ Հայոց Պատրիարքի ընտրութիւնը տեղի կ'ունենար, խորհ. կառավարութիւնը իր սովորութեան հակառակ, աշխարհի չորս կողմերէն հոգեւորականներ հրաւիրեց : Նոր Պատրիարքն ալ Կարսի եւ Արտահանի ակնարկելով, յայտարարեց թէ՝ «Մեր հին հողերը նորէն մեզի պէտք է վերադարձուին» : Այնուհետեւ խորհ. նախարարական Խորհուրդը 1945 Դեկտեմբեր 2ին որոշմնագիր մը հրատարակեց, «ըՍփիւռքի Հայերը Խորհրդ. Հայաստան հրաւիրելով» :

Այս բոլորը իրենց արժանի պատասխանը ստացան Ինէօնիւի կառավարութենէն» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՆ ՌԸՍՔ մամուլի ասուլիս մը տուած է, որ ըստ դէտերու, կամովին ոչ մէկ անակնկալ բերած է : Արտաքին Նախարարութեան մօտ երկար տարիներէ ի վեր գտնուող դիւանագէտները կ'ըսեն թէ երբ Ռըսք մամուլի ասուլիս մը տայ, դիպուածի հարց չէ : Կարելի է վստահ ըլլալ որ կարեւոր բան մը պատրաստուելու վրայ է : Արտաքին նախարարին խօսքերուն մէջ սակայն, ոչ մէկ նոր տարր կայ, ցարդ քանիցս կրկնուած են նոյն յայտարարութիւնները Վիէթնամի մասին : Միջին Արեւելքի իր քննութեան մէջ ալ Ռըսք շատ քաջալերական չէր :

ՄԵԼԻՆԱ ՄԵՐՔՈՒՌԻԷՆ ետք, Իռէն Փափաս ալ սկսաւ թշնամական յայտարարութիւններ ընել իր հայրենիքին մէջ հաստատուած զինուորական վարչաձեւին դէմ : Կոչ կ'ընէ դերասաններուն որ Յունաստան չերթան եւ զբօսաշրջիկներն ալ ուրիշ երկիրներ ընտրեն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Պոդգորնի ջնջեց ճամբորդութիւնը զոր պիտի կատարէր դէպի Քանատա, ցուցահանդէսին առթիւ :

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ Ուղղափառ Եկեղեցին անկախութիւն հռչակեց : Ցարդ մաս կը կազմէր սերպ ուղղափառ եկեղեցւոյ :

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ պատրիարքը Օգոստոսի վերջ Պապին պիտի այցելէ : Այս լուրը հաղորդեց Էսոշիէթըտ Փրէսի թղթակցին, աւելցնելով. — «Կը փափաքիմ Վատիկանի բերել համօրթոտոքս բաղձանքներու եւ կարծիքներու եւ մտածումի մէկ մասը :

ՉՈՄՊԷԻ դատավարութիւնը դռնփակ կը կատարուի Ալժէի մէջ : Մեթր Ֆլորիոն ալ արտաքսուեցաւ Ատեանէն իբրեւ օտար փաստաբան որ չի կրնար ներկայ ըլլալ ալժերական դատական ատեանի որեւէ դատավարութեան :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ երկու արկածներու հետեւանքով 119 մեռեալ կայ : Մէկը պատահած է Մատակասքառ, 38 մեռեալ կայ որոնց մէջ Արտաքին նախարարը (Մատակասքառի), միւսը Ամերիկա ինկած է :

ՊՐԱՒԴԱՅԻ մէջ, Սիմոնով կը գրէ թէ միայն խորհրդային պահակներու պաղարիւնն է որ յաջողած է արգելք ըլլալ զինեալ բախումի մը Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի միջեւ :

ՔՈՆԿՈԼԵԱՆ բանակը ինը Պելժիացի սպաննած է, որովհետեւ դուրս ելած էին լուսարգելի ատեն :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, ցեղային բախումները կը շարունակուին :

ՏԸ ԿՈԼ Սէն Փիէր է Միքըլոն կեցաւ ինը ժամ դէպի Մոնթրէալ իր ճամբուն վրայ :

ՄՈՆԱՔՈՅԻ Կռէյս իշխանուհին կորսընցուց զաւակը զոր պիտի ունենար Յունուարին, Մոնթրէալի մէջ, ուր իշխանին հետ գացած էր ցուցահանդէսը այցելելու :

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ՋԱՐԹՕՆՔԸ

ԺԹ. ԴԱՐՈՒՆ

—o—

ՄՄԲ.— Նիւթը ֆաղուած է դասախօսութենէ մը :

Այս դասախօսութեան նիւթը ընդհանուր տեսութիւն մըն է, քան թէ փաստացի վերլուծում մը, նկատի ունենալով, որ այսօր յանպատրաստից կը ներկայանամ :

ԺԹ. դարու կէսին, ամբողջական հայ կեանքի մէջ, դրեթէ միաժամանակ պարզուեցաւ ազգային բացառիկ մէկ երեւոյթ մը, որուն կարելի է տալ «Հայոց նոր կեանքի Վերածնունդ» անունը : Բայց այդ Վերածնունդը, ինչպէս ամէն ընկերային երեւոյթ, ծնունդ չառաւ մէկ անդամէն, այլ ժամանակի ընթացքին խմորուելով, արտայայտուեցաւ ԺԹ. դարու կէսերուն :

Պէտք է ամէնէն առաջ կանդ առնել Վերածնունդի պատճառներուն վրայ, որոնք կը բաժնուին երկու կարգերու .— Նախ ներքին – ազգայինը, եւ ապա արտաքինը :

Եթէ աչքի առջեւ ունենանք մեր պատմութեան ընթացքը վերջին դարերուն, այլ մանաւանդ ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն, պիտի տեսնենք , որ հայ կեանքը, մեր անկախութեան անկման յաջորդած բազմատեսակ աղէտներու եւ մանաւանդ մոնկոլական , թաթարական եւ չահ – արբասական արշաւանքներու հետեւանքով , սկսաւ հետզհետէ արթննալ : Այս դարթօնքին բերմամբ ալ, ԺԷ. դարը հանդիսացաւ նոր դարձակէտ մը Հայոց կեանքի մէջ եւ Հայաստան սկսաւ վերաշինուիլ :

Այնուհետեւ, ներքին պատճառներով , ԺԸ. դարու սկիզբը, նախորդ դարերուն սկսած վերազարթնումը նորէն կանգ առաւ : Հայ ժողովուրդի արեւելեան հատուածին մէջ, մանաւանդ պարսկական տիրապետութեան տակ, կեանքը կատարեալ քայքայման ենթարկուեցաւ : Հակառակ ԺԸ. դարու փորձերուն,— Իսրայէլ Օրիի ձեռնարկները, Ղարաբաղի Մելիքներու ապստամբութիւնը եւն.— որոնք պահ մը յոյսեր արթնցուցին, հայ ժողովուրդը արեւելեան Հայաստանի մէջ կը բոլորէր քայքայման չրջան մը, տնտեսական եւ մշակութային տեսակէտներով :

Հայոց քաղաքակրթական կեանքն ու գործունէութիւնը , այդ ժամանակաշրջանին, ամփոփուած էր առաւելապէս արտասահմանի մէջ : Լոյսի օճախ դարձած էր Մխիթարեան Միաբանութիւնը Եւրոպայի մէջ, իսկ Հնդկաստանի մէջ ուր Պարսկաստանէն գաղթած Հայութիւնը կը դտնուէր արեւմտեան աչխարհէն բերուած քաղաքակրթութեան ազդեցութեան տակ, նմանապէս ծայր տուած էր մշակութային ու քաղաքական գարթօնք մը :

ԺԸ. դարը սկսաւ պատերազմներով , հայ ժողովուրդը Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ ենթարկուեցաւ ճնշումներու : Թուրքիոյ մէջ քրտական չարժում – ներն էին որ դեր խաղացին , իսկ Պարսկաստանի մէջ՝ ներքին խանական բախումները, որոնք կ'անդրադառնային նաեւ հայ ժողովուրդին վրայ :

Ու գարձեալ, ԺԸ. դարուն, ռուս եւ Թուրք եւ ռուս եւ պարսիկ պատերազմներու հետեւանքով, Հայաստանի սիրտը, Արարատեան դաշտը ինկաւ ռուսական տիրապետութեան եւ ազդեցութեան տակ : Թուրքերն ու Պարսիկները տեղի տուին Ռուսերու առջեւ : որոնք այդ ա – ռիթով, մեծ թիւով Հայեր Պարսկաստանէն փոխադրեցին Ռուսաստան :

Այսպէս, ԺԸ. դարու առաջին քառորդին ստեղծուեցաւ այսպէս կոչուած Ռուսահայաստանը կամ Անդրկովկասը, մին – չեւ Արաքս եւ Ախուրեան, եւ Հայութիւնը վերջնական կերպով բաժնուեցաւ զոյգ հատուածներու, Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ :

Ռուսական տիրապետութեան առաջին տարիներուն, անդրկովկասեան Հայաստանի Հայութիւնը կը ներկայացնէր բազդատաբար անչան թիւ մը, մօտաւորապէս 300,000 անձ, որուն հարիւր հազարը գաղթած էր Պարսկաստանէն եւ Թուրքիայէն, տեղաւորուելով առաւելապէս այն չրջաններուն մէջ ուր Հայութիւն չկար :

Արտաքին այս դէպքերու հետեւանքով, ոչ միայն յեղաչրջուեցաւ Հայ ժողովուրդին վիճակը՝ երկու անջատ մասերու բաժանումով , այլեւ այդ անջատ մասերն ալ ենթարկուեցան տարբեր քաղաքական ազդեցութեանց :

Ռուսաստանի Հայութիւնը ոչ միայն թիւով զանցառելի էր, այլեւ տակաւ էր բոլորովին ազգ. մշակութային տեսակէտով : Երբ Արարատեան դաշտը Հայութեամբ լեցուեցաւ , ամբողջ այդ չրջանին մէջ մէկ հատիկ դպրոց չկար : Կար միայն Էջմիածնի մէջ ժառանգաւորացը, որ եկեղեցականներ կը պատրաստէր : Տնտեսապէս ալ ժողովուրդը կ'ապրէր նախնական պայմաններու մէջ : Ճարտարարուեստ կամ առեւտրական մեծ չարժում չկար : Եղածը կը բաղկանար մանր խանութպաններէ , արհեստաւորներէ, աչխատաւորներէ եւն. : Մէկ խօսքով յետամնաց էր Հայութիւնը , որուն վառարանները կը գտնուէին Ռուսաստանէն դուրս :

Աստիճանաբար, սակայն, սկսաւ կազմակերպութիւնը : Մշակութային ձեռնարկներ ծայր տուին Թիֆլիսի, Նախիջեւանի , Աստրախանի մէջ եւ այլուր : Բացուեցան դպրոցներ եւ տպարաններ : Դեռ 1815ին հիմնուած էր Ներսիսեան դպրոցը Թիֆլիսի մէջ, Ներսէս Աչտարակեցիի կողմէ : Մոսկուայի մէջ վաճառականները Լազարեան եղբայրները հիմնեցին համանուն ճեմարանը 1825ին : Այս երկու հիմնարկութիւնները պատրաստեցին մեծ առաւորական ուժեր , որոնք կարեւոր դեր մը ունեցան մեր մշակութային եւ քաղաքական կեանքին մէջ :

*Ասոնցմէ դուրս չկային ազգային մշակութային երեւոյթներ : Հայ կեանքը ամփոփուած էր ամբողջ եկեղեցական սահմաններու մէջ, եւ մարդիկ աւելի մեծ եռանդով կ'ուսումնասիրէին հին ձեռագրերը, քան թէ ներկան եւ անոր պահանջները

ՇԱՆԱՉ

ՓԱԽՍՏԱՓԱԾ ՅԱՅՈՑԿՈՎ ԴՈՒՔՍՏՍԱՆԸ

— Ամեն կտաս ինձ մեղքս բաց արած կլինի, ախչի ջան։

— Մյո, ես ու կարեկցում եմ քեզ, բայց ի՞նչ անեմ, որ կարատ չունեմ։ Ես էլ ուզում եմ ամուսնանալ, բայց ինչպե՞ս անեմ, որ ինձ ուզեն։ Ես ի՞նչ անեմ, որ ինձ ուզեն։ Ասա՛ տեսնեմ, ի՞նչ անեմ, որ ինձ ուզեն։

Ցոլակը ծիծաղեց։

— Ամուսնանալ ուզում ես, ինչո՞ւ չես ասում։ Ես ինչ-որ բան կանեմ։

— Ես ասում եմ, բայց ինձ ոչ ոք չի ուզում։ Ես ինչ-որ բան կանեմ, որ ինձ ուզեն։

— Ինչ-որ բան կանեմ, որ ինձ ուզեն։ Ինչ-որ բան կանեմ, որ ինձ ուզեն։ Ինչ-որ բան կանեմ, որ ինձ ուզեն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

«ԿԱՑԱՆԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Օր. Աստղիկ Առաքելեան՝ 100, Օր. Ա. – բաքսի Գալուստեան՝ հարիւր, Տիկիններ Փաղհարեան, Մամուրեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգկարապետեան (Լիոն) 50ական, Տիկին Աննիկ Պաքըրճեան 70, Ղազարեան Մայրիկ, Տիկին Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Համանճեան (Լիոն) յիսունական, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճակոբեան՝ 200, Փարիզի Նոր Սերունդ 130, Լիոնի Նոր Սերունդ 130, Տէր եւ Տիկին Մազմանեան (Լիոն) 50, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան (Լիոն) հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սապոն – ճեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մալոյեան (Տէսին) յիսուն, Տիկին Տիրատուրեան (Լիոն) յիսուն, փոքրիկն Աստղիկ Մար – կոսեան՝ հարիւր, փոքրիկն Դանիէլ Պաղ– տասարեան՝ յիսուն, փոքրիկն Միհրան եւ Արամ Ղազարեան (Լիոն) հարիւր, փոք – րիկներ Սիլվի եւ Կապրիէլ Մամաս (Լիոն) 50, Տէր եւ Տիկին Ուզունեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Երանեան 110 ֆրանք։

(Շար.)

×

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Գարագաշեանց քան ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայա– նին, փոխան Ծաղկեպսակի Վահան Ճա – կոբեանի մահուան առթիւ (Տէսին)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրճնոպլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է, փոքրիկն Ստեփան Սվազլեանէ (Տէսին) յիսուն ֆր. դպրոցին Ֆօնտին, Օր. Մարսէլ Օնպաչ – եանի ընդ. Պ. Իչխան Մարտիրոսեանի ա – մուսնութեան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ փա– րիզի եւ շրջանի վարչութիւններն ու բո – լոր ընկերուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Օ.Մ.Ի. կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան։

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Պ. Տիգրան Շահպազեան եւ զաւակները 9 Յուլիս Կիրակի առաւօտ Սէնթ Անթուա– նի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ սիրեցեալ մօր Ռահան Շահպազ– եանի մահուան քառասունքի պաշտօն կա– տարել տուին եւ այդ առթիւով եղան հե – տեւեալ նուէրները։— Պ. Պ. Տիգրան Շահպազեան եկեղեցիին 100 ֆրանք, դպրոցին, կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խա– չին եւ Աղքատախնամին 20ական, Շահ – պազեան եղբայրները եկեղեցիին յիսուն, Լեւոն Կարապետեան նոյն առթիւով եկե – կեղիին քսան, Այրի Տիկին Առաքելեան (Ամերիկայէն) եկեղեցիին 30, Տէր եւ Տի– կին Նչան Նաճառեան եկեղեցիին քսան, Գէորգ Պօղոսեան եկեղեցիին 10 ֆրանք։

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR
167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս ման– կապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նա– խակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով։

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն։

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ։ Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն։

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ։

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ։

Արձանագրութիւնները սկսած են։

ԱՋԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՄԻՑԻ

Արձակուրդի առթիւ՝ Յուլիս 3էն մին– չեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Սզդ. Առաջնորդարանի դրասեն – եակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդնե– րը որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչու– թեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱԻՈՐ։ (Հեռա – ձայնով դիմումները կը մերժուին), տա– լով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք։

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 ֆրանք։

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին։ Դիմել Վարչութեան։

ՑՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՋ ՄԻԿ ԲԱԺԻՆ– ԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՒԱՋ»Ի

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Յանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարե – դարձի առթիւ։

Յուլիս 23ին, կիրակի օրը
Շաւիլի անտառին մէջ

Կազմակերպուած Արդուքեան խումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի։

Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին։

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօ– սութիւն։

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօ – սով։

Պիւֆէ, մատչելի գիներով։

Ժամը 15ին յարդանքի այց Շաւիլի գե– րեզմանատան մեր հիւիմներուն, ուր խօսք կ'առնէ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏ– ԵԱՆ։

ԱՆՁՐԵՒԻ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Շերիմներու այցելութենէն եաք ընկե – րահամակրական խնջոյք տեղի կ'ունե – նայ հայ դպրոցի սրահը, 4 Բիս Տէ Թրուա Շանթիէ։

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN
ԿՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր Ծովէն, Սեւ – Անտա– ռէն եւ Բարձր Պավարիոյ մէջեւ։

Մեկնում Օգոստոս 10ին։

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, քէր – մինիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին։ Դէպի Պատըն–պատըն, ճաշ՝ Սէն Տիվիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ։ Գերմանական սահմանի անցք Յէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը։

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկ– նում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուր– կէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնե– լէ եաք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը։ Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր։ Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւսարիա, Միւնխէն, Կարմիշ եւն.։

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան։

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն։

Կանխավճար 100 ֆր., Սահմանափակ տեղեր։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՁԱՄԲԱՐ **Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՁԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

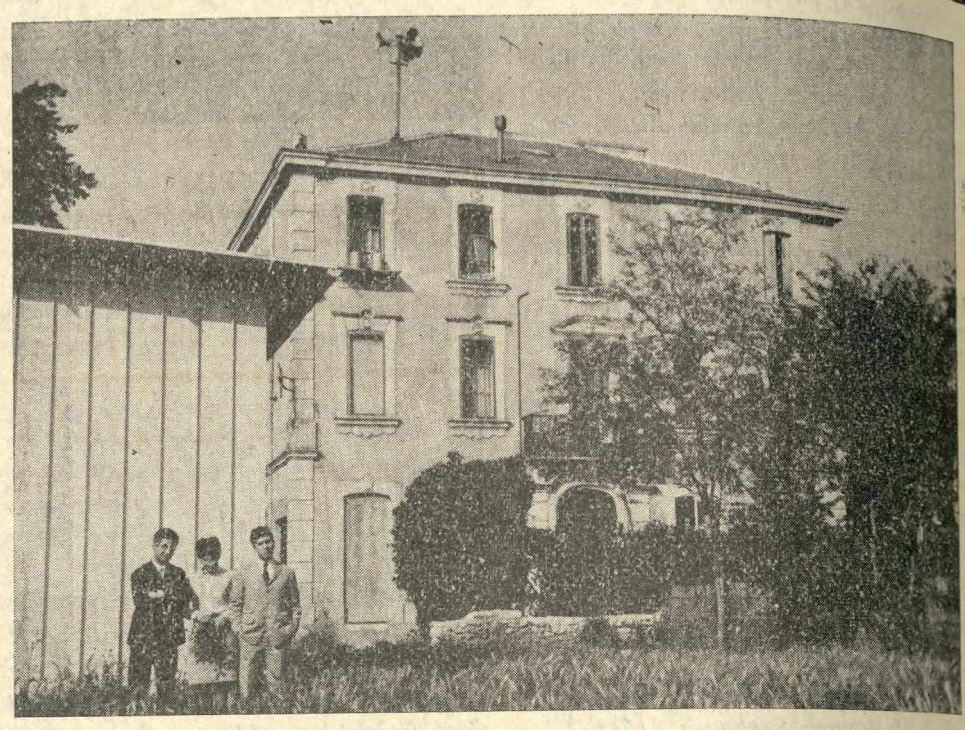

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը։ Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Մարզական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր։

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆԴԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ
Այս կիրակի առաւօտեան 10էն սկսեալ

ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց.Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր մար – միններուն, Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչին։

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Առաւօտուն խաղեր մանուկներու անգամ

ՊՈՒԼԻ մրցում։ Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, եւ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով՝

STANDS ATTRACTIFS

Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարու– թեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօ – քար վարձած է։ Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել, թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն։— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ զրավաճառ Պ. Շերիկեանի։ Մեկնում Վալանսի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Քրիս – տափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի։

Կիրակի (23 Յուլիս), առաւօտեան մին– չեւ իրիկուն ուշ ատեն, Պ. Թէսիէի գո – վասուն ծառերուն տակ, Շըմէն մը լա – Ճորէ։

Խօսնակ՝ Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, նուագ, ար – տասանութիւն, հայկական եւ եւրոպա – կան պարեր, հաճելի ժամանց։

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, չամփուրով խորոված։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վը – րայ։

×

ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Ընտանեկան դաշտահանդէս, Խանա– սորի Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ։ Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Մնի կոմի – տէի կողմէ։

Կիրակի (23 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծո – ցօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեա – նի տան պաղ աղբիւրին մօտ։

Խնամուած զեղարուեստական բաժին։

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՓԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

Շամփուրով խորոված։

Անձրեւի պարագային յաջորդ կիրակի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 22 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 22 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10966 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No10.966

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՛ՌՔ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

(ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Եօթանասուն տարիէ ի վեր ազատատենչ Հայութիւնը չէ մոռցած Խանասորի 250 երիտասարդ անձնազոհ Ֆէտայիներու կտակը ·

Հայե՛ր, յիշէ՛ք, մի մոռանաք այս օրը, Յուլիս ամսոյ 25ին կատարեցէ՛ք մեր տօնը :

Չենք մոռցած մեր հերոսները :

Ու ամէն տարի այս եղանակին երախտագիտութեամբ ու ջերմեռանդութեամբ կ'ոգեկոչենք Խանասորի քաջերուն հետ նաեւ այն բոլոր հայդուկները, որոնք իննըսունական թուականներէն սկսեալ յեղափոխութեան սուրբ դրօշին շուրջ բոլորուած՝ իրենց թանկագին արիւնը թափած են յանուն հայրենիքի ազատութեան :

25 Յուլիս 1897 :

Յիշատակելի թուական մը մեր ազատագրական շարժումներու պատմութեան մէջ :

Քիւրտ մազրիկ ցեղախումբը իր պետին՝ արիւնարբու Շարաֆ պէյի գլխաւորութեամբ՝ 1896ին Ս. Բարթողիմէոսի վանքին մօտ դաւադրօրէն յարձակած եւ ջարդած էր քանի մը հարիւր Հայեր, որոնք Աւետիսեանի առաջնորդութեամբ Վանէն Պարսկաստան կ'երթային :

Կարելի չէր անպատիժ ձգել այս ոճիրը, որ իր տարողութեամբ կը գլէր կ'անցնէր ամէնօրեայ միւս ոճիրները, — սպանութիւն, աւարառութիւն, պատուոյ բռնաբարում, — որոնք կը գործուէին հայկական նահանգներուն մէջ, քաջալերութեամբ թուրք իշխանութեանց :

ԺԹ. դարու մեծագոյն ոճրագործը՝ Ապտիւլ Համիտ՝ 1891ին կազմած էր Համիտիյէ հեծելագունտը ամբողջովին բաղկացած Քիւրտերէ, որոնց ցեղապետները պատուանշաններով եւ դրամով վարձատրուած՝ լայն առանձնաշնորհներ կը վայելէին :

Կարմիր Սուլթանի նատակն էր ահուսարսափի մէջ պահել Հայութիւնը իր հայրենի պատմական հողերուն վրայ :

Խանասորի արշաւանքին անմիջական դրդապատճառը մազրիկ ցեղի պատժումն էր :

Սակայն իրականին մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն մարմինը 250 հոգինոց արշաւախումբ մը ռազմադաշտ ղրկելով նպատակ ունէր միաժամանակ ազդարարել Երլտրզի բռնակալին, որ վերջ տայ ջարդի քաղաքականութեան :

Խանասորը, Պանք Օթոմանէն տարի մը ետք, դղրդագին նոր պատասխան մըն էր ջարդարարներուն :

Ցեղափոխական այս երկու ձեռնարկներէն ետք ջարդ տեղի չունեցաւ այլեւս Ապտիւլ Համիտի օրով :

Նոյնիսկ 905ին, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը փորձեց Երլտրզի իր որջին մէջ ռումբով օդը հանել մեծ մարդասպանը, անիկա չհամարձակեցաւ ջարդի հրաման տալ :

Խանասորի դաշտին մէջ տեղացող «կարկուտ»ներուն արձագանգը հասաւ մինչեւ Եւրոպա :

Քիւրտերը տարիներով գործիք դարձան թուրքերուն ձեռքը, որոնք չահագործեցին անոնց իսլամական կրօնքը՝ բնաջնջելու համար Հայերը :

Ոճրագործ Իթթիհատը եւ անոր թուրանական գաղափարներուն՝ հարազատ ժառանգորդները կարգադրելէ ետք «հայկական հարցը», իրենց զէնքերը ուղղեցին Քիւրտերուն դէմ :

Շա՛տ ուշ արծարծուեցաւ ազգային զգացումը արիական այս ցեղին մէջ, որ մինչ այդ «քիւրտ» ըլլալէ առաջ «միւսլիման» էր :

Ի զուր անցան Դաշնակցութեան փորձերը երկրին մէջ հայեւքիւրտ գործակցութիւն ստեղծելու համար ժամանակին :

« Քրտական հարց» կայ այսօր թրքական հողին վրայ, ուր կ'ապրին քանի մը միլիոն Քիւրտեր, ենթակայ թրքացման :

Խանասորի 70ամեակին առթիւ մեր մըտածումները կ'երթան մեր բոլոր անուանի ու անանուն, անձնազոհ, համեստ ու խոնարհ հայորդիներուն, որոնք զոհուեցան ազատութեան ճանապարհին վրայ :

Փա՛ռք հերոսներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԱՋԴԱՐԱՐԷ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԻՋԱԴԷՊ ՊԷՏՔ ՉԷ ՍՏԵՂԾԷ

Մամուլի խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը շատ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է «Իսրայէլ եւ իր պաշտպանները կրակին հետ կը խաղան » ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց ·— « Իսրայէլի եւ Ամերիկայի, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ զինքը քաջալերողները վտանգաւոր խաղ մը կը խաղան կրակին հետ եւ ծանրակշիռ սխալ մը կը գործեն արաբական Պետութեանց որոշումին գնահատումին մէջ : Իրենց վրայ կ'առնեն պատասխանատուութեան եւ պատիժի ամբողջ ծանրութիւնը յարձակման քաղաքականութեան շարունակութեան համար : ... Անցնող ամէն օր ցոյց կուտայ որ Իսրայէլ միտք չունի յարձակման ճամբէն հեռանալու, օր աւելի բացայայտ է որ Իսրայէլ, գային օրէնքի տարրական սահմանները : Հակառակ Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումներուն, իսրայելեան զօրքը· քանիցս կազմակերպեց զինեալ խոշոր բախումներ Սուէզի ջրանցքին մէջ : ... Օրէ որ աւելի բացայայտ է որ Իսրայէլ, Միացեալ Նահանգները եւ աշխարհակալ կարգ մը ուրիշ երկիրներ որ զօրավիգ են իրեն, արգելք կը հանդիսանան որ ՄԱԿի մէջ բանաձեւ մը քուէարկուի որ նախատեսէ իսրայելեան զօրքին անմիջական քաշուիլը Յունիս 5է առաջուան դիրքերուն վրայ, վասնզի չեն ուզեր հրաժարիլ իրենց աշխարհակալ նպատակներէն : Այսպէս Պետութեան մը կառավարութիւնը որ դեռ վերջերս կը դատապարտէր նացիական ջարդերը, աշխարհի առջեւ ցոյց տուաւ թէ ինք ալ անմարդկային մեթոտները կ'որդեգրէ զորս գերման Ֆաշիստ գրաւողները կ'օգտագործէին յարձակման զոհ երկիրներու հողամասերուն վրայ » :

Ամէն պարագայի մէջ, բոլորը համաձայն են շեշտելու համար թէ պէտք չէ թեթեւօրէն առնել Կրեմլինի լուրջ ազդարարութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ կը շարունակուի անխնայ պատերազմ մը : Ջարդէն խուսափելու համար, Պիաֆրայի ժողովուրդը կատաղօրէն կը պայքարի դաշնակցային զօրքին դէմ :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Լիօ – Շաօ – Շի մերժած է հրաժարիլ եւ կ'ընդդիմանայ որեւէ միջին ճամբայ գտնելու Մաոյի հետ :

Օրը Օրին

«ԱՀԱՒԱՍԻԿ ԵՍ ԵՒ ՄԱՆԿՈՒՆՔ ԻՄ»...

Ինծի պատմեցին յուզիչ դրուագ մը, խորապէս յուզիչ, որ արցունք կը բերէ աչքերուն՝ յորդուն հրնուանքով : Եւ ես, պահ մը, այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ Մարկոսի Աւետարանին մէջ աւանդուած դրուագն է որ կը կրկնուի :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը պատարագէ Հելվետեան բարձունքներուն վրայ, — զաւակը ի բարձանց լերանց եկած ժողովուրդի մը՝ որ ծանօթ է իմաստութեան թէ «բարձրն քան զբարձր հայի » :

Քիչ անդին, ժիւռայի բարձունքներուն վրայ՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի մանուկներն են որ կը հանգստանան երկնքի կապոյտին մէջ, — զաւակները ժողովուրդի մը՝ որ ծանօթ է աւանդութեան թէ «ձագք արծուեաց ի բարձունս թռչին »(*Յոբ. Ե. 7*) :

Եւ ահա, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կայանէն՝ մօտ հարիւր մանուկներ, երամ մը կազմած, իրենց դրօշներով՝ կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն ծաղիկներու փոխակերպուած, կը թռչին կ'անցնին Զուիցերիոյ սահմանագլուխը, կը փութան կ'երթան տեսնել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, որ պատարագ կը մատուցանէ, իր հայրապետական սիրտը կ'այրէ այն լեռներուն վրայ, ուր Հելվետացիք, տարին մէկ օր, գիշեր ատեն, կրակ կը վառեն արծարծելով քաղցր մտածման մը պատմութիւնը :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ... «Քրիստոս պատարագեալ ...» :

Հայոց մանկունքը Հաղորդութիւն պիտի առնեն ... «... բաշխի ի միջի մերում...» :

×

Հիմա բանանք Աւետարանը

« Եւ մատուցանէին առ Նա մանկտի՝ զի ձեռն դիցէ նոցա, իսկ աշակերտքն սաստէին այնոցիկ որ մատուցանէինն» (*Մարկ. Ժ. 13*) :

Վերադառնանք Հելվետիա :

Ինչպէս ինծի պատմողը կը հաւաստէ, երբ Հայոց մանկունք կը փորձեն մօտենալ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, կը լսուի Քէլ Հասանին սագերուն կղղոցը՝ դրօշազարդեալ մանուկներու ներկայութենէն գայթակղած ու սրտմտած :

Դարձեալ բանանք Աւետարանը·

« Իբրեւ ետես Յիսուս, բարկացեալ սաստեաց նոցա (արգելք հանդիսացողները)եւ ասէ·— Թոյլ տուէք մանկտւոյդ գալ առ իս, եւ մի՛ արգելուք զդոսա » :

Վերադանանք Հելվետիա :

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, կ'ենթադրեմ, իր կեանքին մէջ երբեք յուզուած չէր այնքան՝ որքան այդ օրը, այդ պահուն, երբ հարիւրաւոր զարմացական հիացական, մանկական աչքերու կրակով բոցավառեալ՝ Հաղորդութիւն տուաւ, հաց ու գինի, Յիսուսի մարմինն ու արիւնը (իմ մանկութիւնս «ոսկեկծիկ» կ'անուանէր ատիկա) դրաւ այն փոքրիկ բերաններուն մէջ, որոնք ճնճղուկի բերաններու պէս կը բացուէին իրեն :

« Յետ հաղորդելոյն », երբ մանուկներուն հիացիկ նայուածքէն կը խուսափի եւ ամպանման վարագոյին ետեւ կը կորսուի այն որ «մարմինն ու արիւնը» բաշխեց, մինչ յագեցումի քաղցր արտայայտութեամբ եւ խաղաղարար երաժշտութեամբ՝ դպիրները կ'երգեն վարէն · «Աստուած մեր եւ Տէր մեր երեւեցաւ մեզ...»,— ո՛չ, յագեցած չէ դեռ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, որ կարօտն ունի այդ մանուկներուն հետ խօսելու, մանկանալու՝ ինչպէս ըսեր է Հայաստանեան բանաստեղծուհին : Ուստի կը պատուիրէ թոյլ չտալ որ մեկնին հեռանան մանուկները, կ'ուզէ անգամ մըն ալ տեսնել զանոնք՝ պատարագէն ետք, նայիլ անոնց աչքերուն մէջ, դիտել լոյսը՝ որով կ'առաւօտանայ մանկութիւնն Հայութեան :

Դարձեալ բանանք Աւետարանը ·

« Եւ առեալ զնոսա ի գիրկս՝ ձեռն եդ ի վերայ եւ օրհնաց զնոսա» :

×

Անմոռանալի ժամ մըն էր, յուզիչ, մելամաղձոտութեամբ լեցուն, այլ սակայն լուսայեղց ժամ մը,— Հայոց մանկունքը եւ Հայոց հայրապետը զրոյցի նստած :

— Ձեզի նման մանուկներ կ'ապրին այնտեղ, լեռներէն անդին, ծովերէն անդին, Հայոց մեծ լերան ետեւ : Ձեր աչքերուն մելամաղձոտութեամբ՝ ապագային սեւեռած աչքեր կը շողան ի Հայաստան :

Յետոյ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը կ'ընկղմի իր մանկութեան քաղցրութեան մէջ ու կը պատմէ· — Ես ալ մանուկ մըն էի ձեզի նման : Երբ վեց տարեկան էի, մայրս լուսանկար մը հանել տուաւ ու ետեւը գրեց· «Մեծնա՛ս, Հայաստանի զինուոր ըլլաս» : Քաղցր եւ յուզիչ յիշատակ մըն է այդ լուսանկարը, որ շատ բան կը խօսի ինծի իր մակագրութեամբ : Կարելի է զինուոր ըլլալ հաւատքի, զինուոր՝ արուեստի, զինուոր՝ գիտութեան, զինուոր՝ մշակոյթի ասպարէզներու մէջ : Մայրս զիս նուիրած է Հայաստանի՝ երբ վեց տարեկան էի : Վեց տարեկան մանուկ կա՞յ ձեր մէջ :

Մատիկ մը կը բարձրանայ, որ կ'ըսէ·

— Ես վեց տարեկան եմ :

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ձեռքը կը դնէ մանուկին գլխուն վրայ եւ կ'օրհնէ :

— Մեծնա՛լ, սիրել հայրենիքը, նուիրուիլ ու ծառայել հայրենիքին : Ունինք գեղեցիկ երկիր մը, մեր հայրենիքը, Հայաստա՛ն, որու լեռներն ու գետերն են երգեր մեր բանաստեղծները : Ձեր մէջ ո՞վ գիտէ արտասանել :

Մատիկ մը կը բարձրանայ դարձեալ, որ կ'ըսէ ·

— Ես գիտեմ արտասանել :

Ու կ'արտասանէ Գրաշիի «Մասիսը », աղուոր առոգանութեամբ, տաք զգայնութեամբ, իմաստուն շեշտաւորումով մը, խորապէս ցնցելով կաթողիկոսին հոգին :

— Անո՞ւնդ :

— Վարուժան :

— Օ՛, մեր բանաստեղծներուն մէջ ամէնէն շատ կը սիրեմ Վարուժանը :

— Իմ անունս ալ Վազգէն է, կ'ըսէ ուրիշ մանուկ մը՝ կարծես ուզելով հասկըցնել թէ գիտէ կաթողիկոսին անունը, թէ անուանակից է կաթողիկոսին :

— Ամէնքդ ալ հայերէն գիտէ՞ք :

— Այո՛, այո՛, հարիւրներով բերան « այո » կ'աղաղակեն միաձայն ու կարծես Սօսեաց անտառն է որ կը սօսափէ : Կարծես շարակա՛ն կը դառնայ մանուկներու այս *այոն*, Զրվէ՛ժ հայ լեզուի :

Յուզուած է կաթողիկոսը, աչքերը կը լեցուին, կը փայլին, կը ցոլցլան :

×

Երեկոյեան աղօթքի պահուն, երբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ելաւ բարձրացաւ Աստուծոյ ներկայութեան, ապահովաբար ըսաւ ·

— Ահաւասիկ ես եւ մանկունք իմ : Տէ՛ր, օրհնէ եւ պահպանէ այս մանուկները, Հայութեան այս բողբոջները, որոնք էտլվայսի նման կը ծաղկին օտար լեռներու վրայ, գահավէժներու շրթներուն վրայ, խաչդ միայն իրենց ապաւէն : Օրհնէ՛, Տէր, եւ պահպանէ բարբառը Հայկազանց, մեծագոյն գանձը՝ զոր տուիր փոքրագոյն մեր ժողովուրդին :

Ահաւասիկ ես եւ մանկունք իմ, քեզի ընծայ :

ԱՐԱՋ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ

Ասկէ 300 տարի առաջ Մոսկուայի Կրեմլինի զինուորական պալատին մէջ ըսկըսաւ աշխատիլ Բոգդան Սալթանով, Նոր – Ջուղացի հայ նշանաւոր նկարիչը: Շուրջ չորս տասնամեակ աշխատած է նկարչութեան արուեստին մէջ եւ մեծ ծառայութիւն մատուցած ռուսական նկարչական արուեստին:

Դժբախտաբար, սակայն, կցկտուր տեղեկութիւններ կան միայն անուանի նկարիչին կեանքին մասին: Երկու Ռուսեր, Զաբելինի եւ Ուսպենսկի, ուսումնասիրելով Մոսկուայի հին դիւանները, երեւան հանած են շահեկան տեղեկութիւններ եւ մանրամասնութիւններ հայ նկարիչին մասին:

Սալթանով ԺԷ. դարու կէսերուն կ'ապրէր եւ կը ստեղծագործէր Սպահանի հայկական արուարձանին մէջ՝ Նոր – Ջուղա, որ դարձած էր, շնորհիւ Հայերուն, առեւտրական կեդրոն մը: Արդարեւ Նոր – Ջուղայէն Աստրախան եւ Մոսկուա կ'երթային առեւտրականներ, արհեստաւորներ եւ Շահին հայ դեսպանները:

1654ին Մոսկուա կ'երթայ Շահին խորհրդականներէն, Ջուղայեցի Վասիլի Դաուտով (Ալամարցեան) եւ ծառայութեան մէջ կը մտնէ Ռուսիոյ «դեսպանական պրիկազը, այսինքն արտաքին գործոց ատեանը, 50 տարի վարելով նախ թարգմանի, ապա փոխ–դեսպանի, հուսկ ուրեմն դեսպանի պատասխանատու պաշտօնները: 1656ին Մոսկուա կը ժամանեն Նոր – Ջուղայի առեւտրական ընկերութեան ներկայացուցիչները, Խոջա Զաքար, դիւանագէտ Լուսիկենց Գրիգոր (Լուսիկով) եւ ուրիշներ: 1660ին նոյն Հայերը իրենց ընկերներուն հետ Մոսկուա կը տանին զանազան ապրանքներ, ոսկիով եւ արծաթով զարդանկարուած գաւաթներ, տուփեր, կողովներ, մատանիներ եւ ծանօթ «Ադամանդեայ գահը», որ յիշեալ պալատին ամէնէն թանկագին զարդերէն մէկն է: Ինչպէս կը պարզուի Խոջա Զաքարի վկայութենէն, վերոյիշեալ գահը շինելու համար Հայերը գացած են Հնդկաստան, գնած են մօտ հազար ադամանդ եւ տասնեակ հազարաւոր ուրիշ թանկագին քարեր, ապա Զաքարի հօրը՝ Սահրադի արհեստանոցին վարպետները, որոնց մէջ, անկասկած, նաեւ Բ. Սալթանով, պատրաստած են զայն սանդալի փայտէ եւ յարդարած 28 ֆունտ ոսկիով, ութ ֆունտ արծաթով, գոհարներով:

Ցարին յանձնուած նուէրներուն մէջ եղած է նաեւ պղինձէ թերթի մը վրայ կատարուած «Խորհրդաւոր ընթրիք» շարահիւսութիւնը: Ցարին փափաքին ընդառաջելով, 1666ի ամառը, Մոսկուա կ'երթայ 40 անձերէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը, որ 1667 Յունիս 17ին առեւտրական պայմանագիր մը կը կնքէ Ռուսիոյ հետ:

Յունիս 28ին (հին տոմարով 18ին) Բոգդան Սալթանով, Վասիլի Դաուդովի ընկերակցութեամբ, դեսպանատան ատեանէն կ'ուղարկուի զինապալատ՝ ներկայացնելու իր «վարպետութեան օրինակը» (շէ՛տէօվրը):

1669ին հայազգի նկարիչին եւ Ուշակովի (ռուսական սրբանկարչական դպրոցի հանճարեղ ներկայացուցիչը եւ ղեկավարը) կը յանձնարարուի ձեւաւորել Ալեքսէյ ցարի նոր պալատը Կոլոմնայի մէջ, ուր կը փայլի նկարիչին տաղանդը:

Պալատական շրջանակին մէջ բեղուն գործունէութիւն կ'ունենայ: Անոր՝ քսանէ աւելի աշակերտները յետագային կը դառնան նկարիչներ եւ կը մտնեն ԺԷ. դարու ռուսական արուեստի տարեգրութեան մէջ: Սալթանովի հեղինակութիւնը այնքան կը բարձրանայ, որ նկարիչներուն որակի կարգը (քաթեկորի) եւ ամսականը որոշելու համար, համաձայն ցարական հրամանագրին, պէտք է պահանջուէր ա-

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

ԺԹ. ԴԱՐՈՒՆ

Բ.

Ռուսաստան այս հողերը գրաւելէ ետք ուզեց կազմակերպել զանոնք համաձայն իր պետական շահերուն: Եւ որովհետեւ Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը ժողովուրդները կ'ապրէին կրօնական համայնքներու ձեւին տակ, իր ազգային կեանքին մէջ ալ, հայ ժողովուրդը ենթարկուեցաւ կրօնական համայնքներու միեւնոյն դրութեան: Հայկական հողերը վերածուեցան ռուսական հեռաւոր նահանգներու, ուր հաստատուեցաւ չինովնիկներու տիրապետութիւնը: Թէեւ ռուս կառավարութիւնը խոստացած էր տալ ինքնավարութեան որոշ իրաւունքներ, բայց հազիւ սկսած, սեղմումները ծայր տուին եւ մինչեւ անդամ Ներսէս Աշտարակեցին աքսորուեցաւ Ռուսաստանի խորերը: Եւ այսպէս, ռուսական իշխանութիւնը բացարձակ դարձաւ հայ ժողովուրդին վրայ:

Ու մինչ, ռուսական պարտադրանքի տակ, Հայ Եկեղեցին կը դառնար տեսակ մը ազգային կեդրոն, Ռուսաստան, եկեղեցական գետնի վրայ դէթ մեզի տուաւ որոշ իրաւունքներ, որոնցմէ զրկուած էին միւս ժողովուրդները: Յատկապէս Հայոց եկեղեցական վարչութեան համար, 1836ին հաստատուեցաւ «Պոլոժենիա»ն: Այս կանոնագրութիւնը, որոշ չափով յարմարցուած էր ռուսական ձեւին եւ որոշ չափով ալ նկատի առած էր հայկական իրաւունքները: Եկեղեցական ընտրութիւններու համար, «Պոլօժենիա»ն կ'ընդունէր ժողովրդավար եղանակը եւ կը թոյլատրէր, որ Հայոց կաթողիկոսը ընտրուէր Ռուսաստանի եւ արտասահմանի հայկական բոլոր թեմերու կրօնական եւ աշխարհական ներկայացուցիչներով կազմուած համագումարի կողմէ: Բայց որպէսզի պետութիւնը կարենար իր ազդեցութիւնը պահել նաեւ մեր եկեղեցական գործերուն մէջ, Հայոց կաթողիկոսի կողքին կը ստեղծուէր նաեւ Սինոդ կոչուած մարմին մը, որուն մէջ, պետութեան կողմէ նշանակուած «պրոկուրոր»ը կը հանդիսանար կառավարութեան աչքն ու ականջը:

Պէտք է ըսել այսուհանդերձ թէ միայն Հայոց եկեղեցին էր որ ունէր այս առանձնաշնորհները: Ուրիշ ոչ մէկ ժողովուրդ արժանացած էր այս շնորհին: Վրացիներն անդամ, իբրեւ Սլաւներ, կը ղեկավարուէին իրենց Սինոդին նշանակած էկզարքով: Նոյնն էր պարագան ըսլաւ Ուկրայնացիներուն համար, որոնց արգիլուած էր մինչեւ անդամ պահել իրենց ազգային դպրոցները եւ սորվեցնել իրենց լեզուն եւ որոնք դատապարտուած էին ռուսացման:

Ռուսաստան, առաւելապէս արտաքին պատճառներէ առաջնորդուելով էր, որ հայ ժողովուրդին ընծայեց որոշ առանձնաշնորհներ: Եւ այդ պատճառներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէր այն հանգամանքը, որ Հայերը առանձին համակրանք կը վայելէին արտասահմանեան երկիրներու մէջ:

«Պոլոժենիա»յի շնորհիւ Ռուսահայոց կեանքը կազմակերպուեցաւ եւ տեւեց մինչեւ ցարական իշխանութեան տապալումը, առանձնապէս կեդրոնանալով սակայն եկեղեցիին մէջ: Այդ պատճառով ալ, մեր կեանքը, այդ ժամանակամիջոցին ղեկավարուեցաւ ընդհանրապէս եկեղեցականներու կողմէ: Բայց որովհետեւ Ռուսաստանի մէջ կը տիրէր որոշ կարգուսարք, հայ ժողովուրդը, իր նախաձեռնութեամբ եւ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ սկսաւ դուրս գալ քառասային վիճակէն, ծայր տուաւ վերակազմութեան ճիգը, ուժեղացաւ տնտեսապէս եւ արագօրէն յառաջդիմեց կովկասեան կեանքին մէջ:

Եթէ այս միեւնոյն ժամանակաշրջանի կեանքը դիտենք սահմանին այս կողմը, օսմանեան հողերու վրայ, կը տեսնենք բոլորովին տարբեր պատկեր մը: Հայ ժողովուրդի ընդհանուր թիւին երկու երրորդը կը գտնուէր հոն, բուն Հայաստանի, Կիլիկիոյ, Անատոլուի եւ աւելի դէպի դուրսերը՝ ծովափնեայ քաղաքներու մէջ:

Արդէն ԺԸ. դարու վերջերը հայկական մշակութային եւ կրթական կեանք կար Թուրքիոյ մէջ: Կային դպրոցներ եւ դրել – կարդալ գիտցողներու թիւը միշտ կ'աւելնար: Իսկ ԺԹ. դարու առաջին քառորդին կար նաեւ մամուլ եւ մինչեւ իսկ աղջկանց դպրոցներ:

Ահագին տարբերութիւն կը տեսնենք, երբ համեմատենք այս վիճակը Ռուսահայաստանի հետ: Հիմնական տարբերութիւն կար նաեւ բուն Հայաստանի բնակչութեան եւ միւս գաղութներուն, — Պոլսոյ, Իզմիրի եւն. — Հայութեան միջեւ: Հայաստանի Հայութիւնը նուազ ապահովուած էր բազմատեսակ վտանգներու դէմ: Մինչդեռ միւս գաղութներու մէջ Հայերը համեմատաբար շատ աւելի լաւ դիրքեր ունէին տնտեսական, մշակութային եւ այլ տեսակէտներով: Պոլսոյ մէջ կային, օրինակի համար, ամիրաներու եւ սարաֆներու դասերը, որոնցմէ առաջինը թէ Թուրքերու մօտ եւ թէ հայ կեանքի մէջ մեծ ազդեցութիւն ունէր: Կապ հաստատուած էր պալատին հետ: Ասկէ զատ Պոլիս կը մնար թրքահայոց Պատրիարքը, որ թէեւ տեսակ մը ընտրովի դրութեամբ կը գրաւէր աթոռը, բայց ընդհանրապէս կը գտնուէր ամիրաներու ազդեցութեան տակ եւ ունէր սահմանափակ իրաւունքներ: Պատրիարքը անուանապէս միայն կապուած էր էջմիածնի հետ եւ այդ կապն ալ ունէր միայն կրօնական ու բարոյական արժէք: Ինքնավար էր իր գործունէութեան մէջ, եթէ ոչ անկախ: Ազգային կեանքը կը գտնուէր պատրիարքին հսկողութեան տակ: Իսկ պատրիարքը Թուրքիոյ Հայութեան վերաբերմամբ՝ ունէր աւելի մեծ իշխանութիւն, քան էջմիածինը ամբողջ Հայութեան վրայ:

Ս. ՎՐԱՅԵԱՆ

(2 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Զգանգատեցաւ, ուրիշ բան չըսաւ եւ հաւատացինք: Խաբեբա՛ն:

Երկու օր ետք, ուշ էր արդէն, երբ իմացանք թէ ինչո՛ւ եկած էր Պուլկարիա, ի՛նչ պղտոր ծրագիրներով:

×

Ընթերցարանին համար պաշտօնեայ մը կը պահանջուէր: Թէեւ վարչութեան անդամ եմ, բայց թեկնածութիւնս դրի վարչական ժողովին մէջ, որ ընդունուեցաւ, եւ յաջորդ օրն իսկ, 5 Դեկտեմբեր, Ուրբաթ, գործի սկսայ:

Կիրակի օր, Սոֆիայէն ընկեր Պետօն եկած էր, Կեդր. Կոմիտէի անդամ: Ըսաւ թէ Սոֆիայի մէջ հայերէն թերթ մը հրատարակելու համար ձուլարանը տառեր ապըսպրած են եւ շուտով կը ստանան: Երբ ամէն բան պատրաստ ըլլայ, ինծի պիտի հաղորդեն, որպէսզի երթամ իբր գրաշար:

Եւ իրաւ ալ, տասը օր ետք ընկեր Մը – կըրտիչեանին գրկած մէկ նամակին մէջ կը յանձնարարէ որ անմիջապէս գրկեն զիս Սոֆիա, Յաջորդ օրն իսկ յանձնարարականով մը ճամբայ կ'ելլեմ, եւ 22 Դեկտ. Երկուշաբթի առտու կը հասնիմ Սոֆիա: Ներսէս Ճոմպեանն ալ միասին, իբրեւ օգնական գրաշար:

Մեզի տրուած անուններէն ընկեր Արզումանը գտանք: Տառերը Չորեքշաբթի պիտի ստանանք, բայց մենք յաջորդ օրն իսկ գրաշարատան պատրաստութիւնով կը զբաղինք:

Հայերէն նոր տառեր ձուլողը եւ տըպարանական բոլոր կարգադրութիւնները ընողն էր մեր պատուական ընկերներէն մէկը՝ Վահրամ Մինասեան, որ պուլկար մեծ հաստատութեան մը մէջ աշխատող դրաձուլիչ էր:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ԹԵՐԹԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Թերթին վարչութեան ներկայացուցիչ եւ խմբագրապետ նշանակուած է Պ. Կոստան Զարեան, որ արդէն տեղաւորուած է խմբագրատունը իր բառարաններով ու դիրքերով:

Գրաշարատունն ու մեր բնակարանն ալ նոյն յարկաբաժնին մէջն են:

Մեր թոշակներու մասին ալ յանձնարարուած է որ Պ. Զարեանին հետ խօսինք: Բայց այնքան քիչ կ'ուզէ վճարել, որ չենք կրնար ընդունիլ: Ի վերջոյ ընկեր Արզումանի միջոցով միայն կարելի կ'ըլլայ կարգադրել:

Խմբագրականին ձեռագիրը կուտայ Պ. Զարեան ու կը սկսինք շարել: Կէսէն աւելին շարուած էր արդէն, երբ եկաւ Արզումանը եւ խմբագրականին փորձը ուզեց: Հանեցի ու տուի: Կարգաց: Շրթունքները սեղմած ըսաւ ինծի որ ալ չշարեմ ու մնացած ձեռագիրն ալ իրեն յանձնեմ: Տուի, գրպանեց ու մեկնեցաւ:

Ալ չեմ գիտեր ինչ անցաւ դարձաւ, որ յաջորդ օրը, 1 Յունուար 1915, Պ. Զարեան իր բառարաններն ու դիրքերը առաւ մեկնեցաւ եւ ալ չվերադարձաւ:

Ետքը միայն հասկցանք թէ «բոցաճաճանչ, լուսաճաճանչ եւ նման փայլաճաճանչ բառերով խմբագրական չի գրուիր» ըսեր են եւ Ողիմպոսի բնակիչը բարկացեր մեկներ է ... շանթաճաճանչ:

Պ. Զարեանին մեկնելուն հետ, ուրիշ հանգամանք մըն ալ եկաւ թերթին ճամբան փոխել:

Նախապէս որոշուած է թերթը անկուսակցական ներկայացնել եւ այդ ուղղութեամբ՝ վարչութիւն կազմուած էր: Ամէն բան պատրաստ՝ կառավարութեան արտօնութիւնը ստանալու համար: Բայց արտօնութեան խնդիրը դժուարութեան կը բախի: Կառավարութիւնը կ'առարկէ, որ գրաքննութեան այս շրջանին հայերէն փոքրիկ թերթի մը համար չեն կրնար գրաքննիչ մը պահել:

Այն ատեն մերինները կը դիմեն Դաշնակցութեան մեծ բարեկամ Գրիգոր Վասիլեւին, մին՝ մակեդոնական կուսակցութեան առաջնորդներէն, այդ միջոցին ալ նախարար:

Պ. Վասիլեւ անմիջապէս կ'ըսէ. «Գացէք ձեր թերթին ճակատը դրէք իմ անունս, իբրեւ պատասխանատու տնօրէն կամ արտօնատէր, մնացածը ես կը կարգադրեմ»:

Ասիկա իմանալով Պ. Լեփով – Կուրին, նոյն կուսակցութեան մէկ ուրիշ առաջնորդը, փաստաբան, կուգայ խմբագրատուն եւ կ'առաջարկէ, որ կերպով մը իր անունն ալ դնեն թերթին ճակատը: Անիկա եւս կ'ըլլայ հիմնադիր: Այսպէսով անոնք կը կատարեն ինչ որ պէտք է արտօնութեան խնդրին համար: Բայց այս անդամ այլեւս իբրեւ կուսակցական թերթ: Որովհետեւ այդ օրերուն Թուրքիոյ մէջ դէպքերը արագօրէն կը զարգանան: Դաշնակցութիւնը իրեն յատուկ միջոցներով կուսակցական եւ թէ ազգային խողովակով, մակեդոնական կազմակերպութեան սուրհանդակով, լուրեր կը ստանայ կանոնաւորաբար, (ձերբակալութիւններ, խուզարկութիւններ, տեղահանութիւն), Պոլսէն արտասահման դրկուելիք ամէն տեղեկութիւն, որոնց ճամբան միայն Պուլկարիան կրնար ըլլալ: Ոչ Եգիպտոսը եւ ոչ ալ Ամերիկան:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(8 Շար.)

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Թ.

Խալիլ փաշայի նամակը՝ Էնվէրին (Մոսկուայէն Պերլին) 921 Յունուար 12, (Ալի Ֆուատ, էջ 166 – 169.—

« Յունուար 11, կէս գիշերին հետեւեալ տեսակցութիւնը ունեցանք Գարախանի հետ.—

1.— Գարախան, ռուս. խորհրդային կառավարութեան անունով բացարձակապէս յայտարարեց թէ մեր ուղած խսլամական ուժերը պիտի չտրուին :

2.— Ան յայտնեց նաեւ թէ Ռուսիա, պաշտօնապէս չի հրաւիրեր ձեր բարձրապատուութիւնը, բայց որեւէ ատեն որ դուք կը փափաքիք գալ, արտասովոր ընդունելութիւն կ՚ընծայէ ձեզի եւ Ռուսիոյ մէջ պիտի կրնաք շրջագայիլ, որեւէ կողմ, ամենայն ազատութեամբ եւ ապահովութեամբ :

Ան աւելցուց նաեւ թէ Ռուսիայէն դէպի Թուրքիա կամ ուրիշ վայրեր եւս երթալու ազատութիւնը պիտի ունենաք :

3.— Մասնաւորապէս ան աւելցուց հետեւեալը.— « Էնվէր փաշային Մոսկուա գալը շատ լաւ պիտի ըլլայ, որովհետեւ Անատոլուէն շուտով Ալի Ֆուատ փաշայի (վերջին անունով՝ Ճէպէսէօյ) նախագահութեամբ մարմին մը պիտի հասնի Մոսկուա : Այդ մարմինէն կարելի պիտի ըլլայ հասկնալ Անատոլուի վերջին կացութիւնը : Իսկ ռուս Խորհ. կառավարութեան հետ բանակցութիւններու եւ խորհրդակցութիւններու ընթացքին, երեւան պիտի գան խնդիրներ, որոնց մասին եւս Էնվէր փաշայի կարծիքը եւ համաձայնութիւնը օգտակար պիտի ըլլայ :

« Էնվէր փաշայի Թուրքիա երթալու հարցի մասին, կ՚ուզեմ ըսել որ եթէ մերժուի Էնվէր փաշայի Թուրքիա մուտքը Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ, երկրին մէջ միութիւն յառաջ բերելու ջանքը եւ երկրին պաշտպանութեան ուժը պիտի պակսին եւ այդ պարագան Անգլիացիներուն գոհունակութիւն եւ հաճոյք պիտի պատճառէ, իսկ Ռուսիա, սրտանց չուզեր ատիկա : Այդպէս ըլլալով հանդերձ, եթէ իրապէս տեղի ունենայ այդ պարագան, Խորհ. Ռուսիոյ կառավարութիւնը, պաշտօնապէս որեւէ կերպով միջամտելու իրաւունք չունի Թուրքիոյ ներքին գործերուն : ο

« Վերջերս ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Իզզէթ փաշա Անատոլուի Աղգ. Մեծ Ժողովին հետ խորհրդակցելէ ետք, այդ ժողովին պահանջները, 18 յօդուածներէ բաղկացած գրութիւն մը իր հետ տարած է Կ. Պոլիս, Անգլիացիներուն առաջարկելու համար :

« Ամբողջութեամբ չենք գիտեր այդ 18 յօդուածներուն բովանդակութիւնը : Եթէ այդ կէտերը կը գոհացնեն Թուրքիոյ ամբողջ պահանջները, զօրաւոր ու ապահով կերպով կը պաշտպանեն զայն, եւ Համաձայնականներն ալ զանոնք ընդունելութեան արժանի կը գտնեն : Այդ պարագային, Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի կառավարութիւնը կատարած կ՚ըլլայ իր պարտականութիւնը : Եւ նման պարագայի մը, Էնվէր փաշային ալ հոն երթալու հարկ մնացած չըլլար : Բայց, եթէ այդ կէտերը անբաւարար պահանջներ նկատուին, (Էնվէր) փաշային Անատոլու երթալով գործը ստանձնելը, ամէն պարագայի, յարմար կ՚ըլլայ ձեռք բերել Մուսթաֆա Քեմալ փաշայէն աւելի յամառութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ իբրեւ բաղձալի նպատակ : Ահա այդ կէտին առընչութեամբ, որոշման մը յանգելու համար, պէտք է Էնվէր փաշային Մոսկուա ըլլալը :

« 4.— Իմ անձիս մասին տուած որոշումս բացատրեցի Գարախանին եւ այդ մասին ալ ուզեցի իր կարծիքը, եւ ըսի.—

« Ընկեր (եօլտաշ) Գարախան, Աֆղանները զիս կը հրաւիրեն իրենց զինուորական ծառայութեանց համար, բայց ես, պաշտօնապէս ծառայութեան մտնելէ աւելի, կ՚ուզեմ երթալ, Աֆղանիստանէն անցնելով Հնդկաստանի հիւսիսը գտնուող ցեղերուն մօտ : Եւ կազմակերպել զանոնք Անգլիացիներուն դէմ : Նպատակս է զանոնք գործածել Անգլիացիներուն դէմ :

Այդ գործերուն համար ձեր օգնութեան պէտք չունիմ : Կ՚ուզեմ այդ գործը գլուխ հանել իմ միջոցներովս, մէջտեղ բերելիք դրամովս կամ ուրիշ միջոցներով : Ձեզմէ, ռուս խորհրդային կառավարութենէն սպասելիքս միայն այն է, թէ Գերմանիայէն իմ անուանս գալիք զէնքերը եւ ռազմամթերքը, ռուսական հողէն անցընելու համար ձեր կողմէ արգելքներ չըլլան :

Գերմանիայէն հոս եկած անկախ ցեղերու պետերէն Հոշքալ Խանը ապահոված է ուղարկել ամէն ամիս 5000ական զէնք եւ ձեր հողէն զանոնք անցընելու համար ամիս մը առաջ դիմում կատարած է : Իմացայ, որ դուք որեւէ կարեւորութիւն չէք տուած : Հետեւաբար, կ՚ուզեմ նաեւ տեղեկանալ, թէ ռուս խորհ. կառավարութիւնը, Աֆղանիստանէն հեռու մեր կատարելիք գործերուն արգելք պիտի ըլլա՞յ, հարկադրաբար կամ ոչ, Անգլիացիներուն աչքին աւելի հաճելի երեւալու նկատումով : Այս մասնի ալ, կարեւոր կը նկատեմ ձեր տեսակէտին պարզաբանումը :

Ի պատասխան, Գարախան(*) յայտարարեց հետեւեալը.—

«Իմ անձնական գաղափարս ալ այդ ուղղութեամբ է : Այսինքն, աշխատիլ Հնդկաստանի մէջ, ձեր առաջարկածին նման : Քրասինի միջոցով մեզի առաջարկուած է յեղափոխութեան ի նպաստ փրոփականտ մղել Աֆղանիստանի, Իրանի մէջ, Թուրքիոյ, եւ հակառակ Անգլիոյ : Քրասինը ետ պիտի կանչենք եւ թերեւս համաձայնինք Անգլիացիներուն հետ : Այդ պարագային, Հնդկաստանի մէջ յառաջ գալիք շարժումներուն կ՚օգնենք ու ռուսխորհ. կառավարութիւնը չի հակառակիր » :

Գարախան իր խօսքը շարունակեց.—

« Գալով զէնքերու խնդրին, այժմէն պատրաստ են կարգադրութիւնները հինգ հազար զէնք Հնդկաստան զրկելու համար : Աֆղաններուն հետ մեր պատրաստած դաշնագիրը, Հնդկաստան զրկուելիք զէնքերու եւ ռազմամթերքի մասին, տակաւին ստորագրուած չէ, յօդուածներէն մէկուն պատճառով » :

Գարախան պատրաստ է ամէն տեսակ օժանդակութիւն տալու դէպի Հնդկաստան զէնքերու փոխադրութեան, բայց կը թուի թէ Աֆղանները հակառակ են :

«Հոշքալ Խանի խնդրոյն գալով, այդ անձը Գերմանիոյ մէջ, իր ձեռքը ոչ մէկ վկայաթուղթ ունեցած է : Ռուսիա եկած եւ Փեթերպուրկի կառավարութիւնը ինքնաբերաբար բանտարկած է յիշեալը քանի մը օր : Այդ մարդուն ազդեցութեան եւ ունեցած վարկի մասին տեղեկութիւն ուզած ենք մեր պաշտօնեաներէն, անոր Պերլին գտնուած շրջանին իր ինքնութեան մասին : Դեռ պատասխան ստացած չենք : Երբ նպաստաւոր պատասխան մը ստանանք, ամէն դիւրութիւն եւ օգնութիւն պիտի տանք : Այս կէտն ալ, Էնվէր փաշային գրեցէք, թող լուսաբանէ մեզ :

« Հնդկաստանի համար, Գարախանին առաջարկեցի, որ մեր հինգ հազար հրացանները անմիջապէս հասցնեն Պուխարայի սահմանագլուխը, իմ անունիս : Աֆղանիստանէն զրկուելիք զէնքերուն, Աֆղան Էմիրին կառավարութիւնը արգելք պիտի չըլլայ, որովհետեւ, այդ զէնքերը ուղղակի պիտի գործածուին Անգլիացիներու դէմ, եւ վստահ են որ պիտի չգործածուին Էմիրութեան դէմ : Վստահ են այդ մասին : Բայց, Խորհ. կառավարութիւնը, հաւանական նկատելով որ ուղղակի Հնդկաստան զրկուելիք զէնքերը կարելի կ՚ըլլայ գործածել Էմիրութեան դէմ, այդ պատճառով արգելք եղած է : Այդ պարագան լուսաբանեցի ես :

5.— Հետեւեալ հարցումը ըրի (Գարախանին).—

— « Եթէ Էնվէր փաշան գայ եւ իրապէս, որոշում տայ Անատոլու չմտնել եւ անցնի Աֆղանիստանի կողմը եւ 4րդ կէտին մէջ յիշուած գործերը կատարել յանձն առնէ, այդ պարագային ի՞նչ կըրնայ ըլլալ ռուս կառավարութեան տեսակէտը :

Գարախան պատասխանեց.— « Թէ՛ պաշտօնապէս կառավարութեան անունով, թէ անձնապէս՝ իմ անունովս, կը յայտնեմ, որ ըլլայ Էնվէր փաշան, ըլլայ Խալիլ փաշան, վճռաբար եւ կատարելապէս վստահ թող ըլլան, որ Ռուսիոյ մէջ, ամէն կողմ երթալու եւ որեւէ տեղէ ալ իր ուզած տեղերը անցնելու համար կատարելապէս ազատ են եւ ամէն տեսակ դիւրութեան արժանի են» :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*: Լէոն Գարախան 1937ի դատավարութեան ատեն, Սթալինի հրամանով հրացանազարկ եղած է, իբր «թրոցքիական» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— * —

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Երեւանի մատենադարանը ձեռք ձգեց 13 արեւելեան եւ երկու հայերէն ձեռագիրներ, ինչպէս նաեւ ձեռագիրներու 77 լուսանկարներ, որոնք պատկանած են բանասէր Խաչատուր Քուչուկ Յովհաննիսեանի :

Արեւելեան ձեռագիրներէն հինգը արաբերէն են, հինգը՝ պարսկերէն, իսկ երեքը՝ թուրքերէն, որոնք ընդօրինակուած են ԺԷ. – ԺԹ. դարերուն եւ ունին դաւանաբանական, քերականագիտական եւ բժշկական բովանդակութիւն : Այդ ձեռագիրներէն առանձնապէս արժէքաւոր է ԺԷ. դարուն կազմուած պարսկերէն «Ախրապատին»ը :

Հայերէն ձեռագիրներէն մէկը այդ դարաշրջանի « Աղօթագիրք»է եւ կ՚ամփոփէ Յովհաննէս Սարկաւագի աղօթքները, իսկ միւսը Ժ. դարու երկաթագիր աւետարանի մը մագաղաթեայ թերթ մը :

Առանձին արժէք կը ներկայացնեն յատկապէս այն ձեռագիրներուն լուսանկարները, զորս դարասկիզբին լուսանկարած է Կ. Յովհանջանեան :

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

Աշոտ Սուքիասեան պատրաստած եւ հրատարակած է Հայոց լեզուի հոմանիշներու բառարան մը՝ խմբագրութեամբ լեզուաբաններ Է. Աղայեանի եւ Գ. Սեւակի :

Գիրքին մէջ զետեղուած են երեսուն հազարի մօտ բառեր, որոնք տեղ չեն գտած Ստ. Մալխասեանի քառահատոր հայերէն բացատրական բառարանին մէջ :

Օգտագործուած են նաեւ գրաբարի եւ միջին հայերէնի բառեր, որոնք լայն ձեւով տեղ գտած են ԺԳ.–Ի. դարերու հայ գրականութեան մէջ, օտար լեզուներէ փոխ առնուած հոմանիշներ, ընկերային, քաղաքական, գիտական տարածուած տարազներ, բարբառային ծագում ունեցող եւ արեւմտահայ գրական լեզուի հոմանիշ բառերը, բառակապակցութիւնները :

Գիրքը կը պարունակէ 83 հազար բառ :

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը ներկայացուած է Թիֆլիսի վրաց բեմին վրայ՝ վրացերէն : Նախապէս ռուսերէն բեմադրուած է Մոսկուայի, Պաքուի եւ Կիրովաբադի մէջ :

ՍՆՈՒՆԴԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սնունդի արդիւնաբերութեան զարգացումը շատ բանով կախում ունի դիւղատընտեսութենէն, քանի որ կ՚ապահովէ հում նիւթը : Ներկայիս ջանք կը թափուի բարելաւելու դիւղատնտեսութեան վիճակը երկրին մէջ :

Սնունդի արդիւնաբերութեան մէջ արտադրութեան տեսակէտով առաջին տեղը կը դրաւեն քոնեակն ու դինին : Արդարեւ անցեալ տարուան քոնեակի արտադրութիւնը եղաւ 38,600 հեկտոլիթր, իսկ դինիինը՝ մօտ հինգ հարիւր հազար :

Սնունդի արդիւնաբերութեան երկրորդ կարեւոր ճիւղն է պահածոներու արտադրութիւնը : 1964ին արտադրուեցաւ պտուղներու եւ բանջարեղէններու 17 միլիոն տուփ :

Բուսական իւղի եւ մարկարինի արտադրութիւնը 1965ին եղաւ 3,800,000 թոն :

Մաքարոնին՝ 11,200,000 թոն :

Հրուշակեղէն եւ քարամել – շոքոլա՝ 14,200,000 թոն : Շաքարը՝ 14,200,000 թոն :

Բաւական մեծ արտադրութիւն ունին նաեւ կարագը, հալած իւղը, պանիրները, ձուկը, կաթը եւ ծխախոտը :

ՀՐԱԶԴԱՆԻ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐԸ

Հրազդանը անցեալին ունէր երեք կամուրջ : Այս երեքէն միայն մէկը կանգուն մնացած է : Շինուած է 1679ին : Ասոր միջոցաւ քաղաքը կապուած է Էջմիածինի եւ Աշտարակի հետ :

Համաշխարհային Բ. պատերազմի ընթացքին շինուեցաւ առաջին մեծ կամուրջը՝ «Յաղթական», որուն երկարութիւնը է երկու հարիւր մեթր, իսկ լայնութիւնը՝ 25 մեթր :

1954ին շինուեցաւ երրորդը՝ 354 մեթր երկարութեամբ, 58 մեթր բարձրութեամբ եւ 26 մեթր լայնութեամբ :

ՄԻԼԱՆՕ

—o—

Հռոմի մէջ կ՚իշխէ պատմութիւնը, իսկ Իտալիոյ երկրորդ քաղաքին՝ Միլանոյի մէջ՝ եռեւեփող կեանքը :

Միլանօ ունի հարուստ եւ փառահեղ պատմութիւն մը : Հին շրջանին բնակավայրը եղաւ հռոմէացի կայսրերու : Այսուհանդերձ, վաղեմի մասունքները կը գտնուին առաւելաբար թանգարաններու մէջ : Զանազան դարաշրջաններու քաղաքաշինութեան ոճերը իրարու յաջորդեցին, իրարու վրայ բարդուեցան եւ նոյնիսկ մէկը միւսը հեռացուց դարերու թըռիչքին մէջ, քաղաքին յաճախ տալով տարբեր երեւոյթներ : Հին շրջանի յուշարձաններ քիչ կան. այսօր հպարտ կը մնան միայն երկու շէնքեր՝ Տուօմօ եւ Սֆորցա դղեակը. առաջինը կը վերակենդանացնէ գոթական ոճը, իսկ երկրորդը՝ Վերածնունդինը :

Լոմպարտիայի սրտին մէջ, երկրին զարգացած հիւսիսը, Միլանօ Իտալիոյ արդիւնաբերական, առեւտրական, դրամատնային ամէնէն մեծ կեդրոնն է : Անցեալ տարուան վիճակագրութիւններէն մէկը ցոյց տուաւ, թէ քաղաքի բնակչութեան մէկ երրորդը կ՚աշխատի փոխադրութեանց ճիւղին մէջ՝ օդային, երկաթուղային եւայլն : Սակայն, Միլանօ իր արդիւնաբերական համբաւը կը պարտի մեքենաշինութեան՝ օդանաւ, բեռնատար ինքնաշարժ, թրաքթէօր, տիզել, ելեկտրաշարժիչ, ելեկտրական գործիքներ եւայլն :

Ներկայիս, մետաղաձուլութիւնը առաջին տեղը կը դրաւէ Միլանոյի արդիւնաբերութեան մէջ, սակայն, նշաններ կան, թէ շուտով անոր տեղը պիտի անցնի քիմիական արդիւնաբերութիւնը : Քաղաքին մէջ կը գործեն աւելի քան հինգ հարիւր դրամատուներ կամ դրամատունի սպասարկութիւններ : Միլանոյի սակարանին մէջ կը կնքուի ամբողջ Իտալիոյ առեւտրական գործառնութիւններուն երկու երրորդը :

Այս քաղաքը ունի նաեւ համբաւ մը, որ հինէն կուգայ : Երաժշտական եւ գեղարուեստական քաղաք մըն է : Սքալայի թանգարանին տասնեւմէկ սրահները կը պատկերացնեն երգարուեստի այս մեծ օճախին փառաւոր անցեալը : Կիսանդրիներ եւ դիմանկարներ կը պատկերացնեն երգահաններ Պեթհովէն, Շոփէն, Չիմարոզա, Ռոսինի, Պելինի, Տոնիցեթի, Մասընէ, Վերտի, Փուչինի, երգիչներ՝ Իզապելլա Քալպրա, Մարիա Ֆելիչիթա Սալիպրա, Ճուզեփինա Կասինի, ինչպէս նաեւ կան բեմադրատեսրեր, դիմակներ, արձանիկներ, հին երաժշտական գործիքներ :

« Պրերա » կերպարուեստի թանգարանը ունի արժէքաւոր հաւաքածոներ, որոնք մեծ մասով կը պատկանին Լոմպարտական, վենետիկեան եւ էմիլիանական դպրոցներուն : Եւրոպայի ամէնէն համբաւաւոր թանգարաններէն մէկն է :

Սանթա Մարիա Տելլա Կրացիէ վանքին մէջ կը գտնուի Լէոնարտօ տա Վինչիի համաշխարհային հռչակ վայելող գործը՝ «Վերջին ընթրիքը», որ մօտաւորապէս հինգ դարէ ի վեր կը հանդիսանայ մարդկութեան ամենամեծ նկարիչներէն մէկուն տաղանդին ապացոյցը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրթնոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Սօնա Ալիքեանի ընդ Պ. Սահեան Աղնաւորեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ, ի նպաստ զպրոցի Փոնտին Աղնաւորեան եւ Ալիքեան ընտանիքներէ 30ական եւ 20ական «Ծառայ»ի բարգաւաճման :

×

Տէր եւ Տիկին Ալիքեան, Տէր եւ Տիկին Աղնաւորեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները իրենց շնորհակալութիւն – ները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, դրաւոր, հեռագրով կամ ծաղ – կեպահով մասնակից եղան իրենց ուրա – խութեան, իրենց զաւկին Օր. Ս. Ալիքեա – նի ընդ Պ. Ս. Աղնաւորեանի ամուսնու – թեան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ փա – րիզի եւ չրջանի վարչութիւններն ու բո – լոր ընկերուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ հետք ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Ը .Մ.Ի կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կո – միտէին, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 23ին, կիրակի օր Սէն – Մօրիս տը Պէնօ, ծանօթ զովասուն պուրակին մէջ :

Կազմակերպութեամբ երիտասարդ Դաշ – նակցականներու, մասնակցութեամբ Հ. Ը. Դ. «Նոր Սերունդ»ի լիոնի «Սիամանթօ» խումբին :

Այս կիրակի, ժամը 10էն մինչեւ ուշ ե – րեկոյ Մոնտըրու դղեակին զովասուն մըր – դաշաչին մէջ, Սէն Մօրիս անցնելէ հետք, երկու քիլոմեթր անդին ձախ կողմ, (Պէնօ կայարան) :

Հայկական երգեր, պարեր, արտասա – նութիւններ եւ շատ հաճելի անակնկալ – ներ : Ինչպէս նաեւ բանախօսութիւն օր – ուան առթիւ :

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնո – լորտ : Տեղւոյն վրայ առատօրէն պիտի գտնէք համադամ աղանդերներ, զովացու – ցիչ ըմպելիներ :

Աւանդական շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով :

Հաւաքուիլ Փլաս Կիշար ժամը 9·45ին, օթօքարը կը մեկնի 10ին :Իսկ կէսօրէ հետք ժամը 13·30ին :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ը. Դ. Քրիս – տափոր կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապ. Խաչի :

Կիրակի (23 Յուլիս), առաւօտէն մին – չեւ իրիկուն ուշ ատեն, Պ. Թէսիէի զո – վասուն ծառերուն տակ, Շըմէն տը լա Ճորէ :

Խօսնակ՝ Լ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
կը խօսի՝ Ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին Նոր Սերունդի կողմէ, երգ, նուագ, ար – տասանութիւն, հայկական եւ եւրոպա – կան պարեր, հաճելի ժամանց :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, չամփուրով խորոված :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյս վը – րայ :

×

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Ընտանեկան դաշտահանդէս, Խանասո – րի Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ :

Կազմակերպուած Հ. Ը. Դ. Անի կոմի – տէի կողմէ :

Կիրակի (23 Յուլիս) ամբողջ օրը, ծա – ւօթ պուրակին մէջ, Պ. Հայկ Տէրտէրեա – նի տան պաղ աղբիւրին մօտ :

Խնամուած գեղարուեստական բաժին :
Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԶԷՔԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Շամփուրով խորոված :

Անձրեւի պարագային յաջորդ կիրակի :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մին – չեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի դրասեն – եակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ
«ԿԱՑԱՆԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Բ.

Նուպար Նիկողոսեան 50, Պետրոսեան – Մխրտչեան ընտանիք (Լիոն) 50, Տէր եւ տիկին Թադէոսեան (Լիոն) 80, Տիկին Հարէլեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Այան – եան (Վալանս) յիսուն, Տիկին Այվազեան 30, Տէր եւ Տիկին Ալթունեան 50, Տիկին Պատմէն յիսուն, Տէր եւ Տիկին Շէչիր – լեան վաթսուն, Տէր եւ Տիկին Ներկիզ – եան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Մերոնեան յիսուն, Պ. Թիւրիաքեան յիսուն, Պ. Կոչ – կակարեան յիսուն, Տիկին Գէորգեան 10, Պ. Աւետիսեան 10, Փոքրիկն Ռոստոմ Սա – րըկարապետեան տասը, Տիկին Թադէոս – եան տասը, Օր. Սիւզան Մամասեան յի – սուն, Փարիզի Նոր Սերունդ յիսուն, Լիոնի Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբ 80, Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ հարիւր, Կարապետ Այանեան տասը ֆր. :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՁ

Այս կիրակի առաւօտ կը պատարագէ վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան :

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

«Խանասորի Արշաւանք»ի 70րդ տարե – դարձի առթիւ :

Յուլիս 23ին, կիրակի օրը
Շաւիլի անտառին մէջ

կազմակերպուած Արդուքեան խումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Ը. Դ. Նոր Սերունդի Անդրանիկ խումբի :

Հովանաւորութեամբ Հ. Ը. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէին :

Պիտի ըլլայ օրուան պատշաճ բանախօ – սութիւն :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօ – սով :

Պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Ժամը 15ին յարդանքի այց Շաւիլի գե – րեզմանատան մեր չքմեղներուն, ուր խօսք կ'առնէ Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏ – ԵԱՆ :

ԱՆՋՐԵՒԻ ՊԱՐԱԴԱՅԻՆ

Շերիմներու այցելութենէն հետք ընկե – րահամակրական խնջոյք տեղի կ'ունե – նայ հայ զպրոցի սրահը, 4 Րիւ Տէ Թրուա Շանթիէ :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN
ՔՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտա – ռին եւ Բարձր Պավարիոյ միջեւ :

Մեկնում Օգոստոս 10ին :

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, քէր – միճիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին : Դէպի Պաստըլ–պաստըլ, ճաշ՝ Սէն Տիզիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Մթրազպուրկ : Գերմանական սահմանի անցք Յէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը :

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկ – նում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուր – կէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնե – լէ հետք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը : Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր : Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւստրիա, Միւնիխ, Կարմիշ եւն. :

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան :

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն :

Կանխավճար 100 ֆր. , Սահմանափակ տեղեր :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱԻԱՆԴԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
Այս կիրակի առաւօտեան 10էն սկսեալ

ՎԱԼԱՊՐԻ ԱՆՏԱՌԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ը .Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ բոլոր մար – միններուն, Նոր Սերունդին եւ Կապոյտ Խաչին :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Առաւօտուն խաղեր մանուկներու անգամ

ՊՈՒԼի մրցում : Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, եւ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով՝ STANDS ATTRACTIFS

Դուրսէն որեւէ առարկայ ծախելը արգիլուած է :

Հ. Ը. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Խանասորի տօնակատարու – թեան առթիւ, երթեւեկի համար օթօ – քար վարձած է : Անոնք որ կը փափաքին ժամ առաջ իրենց տեղերը ապահովել, թող դիմեն հետեւեալ ընկերներուն .— Ա. Քէօսէեանի, Արիստագէս Պետրոսեանի եւ զրավաճառ Պ. Մերիկեանի : Մեկնում Փլաս տ'Իթքսէն առաւօտ ժամը 7ին, վե – րադարձ ժամը 20ին :

ՊՕՄՈՆԻ համար Սերժ Սարգիսեանի, Ժիրայր Տէր – Վարդանեանի եւ Արամ Տէրտէրեանի մօտ : Պօմոնէն օթօքարը կը մեկնի ժամը ութին, վերադարձ ժամը 20ին :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆԿ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆԿ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆԿ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶՐՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, ետյն օրը մեկնում երեւան : 14 Օգոստոսին՝ երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Ճարտութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75) :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՅՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը ներկուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
23
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE
23 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10967 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.967

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԵԱՑ ԽՆԴԻՐԸ

Բ.

Զինադուլէն ի վեր մէկուկէս ամիս անցաւ եւ տակաւին խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Ո՛չ մէկ դրական արդիւնք ձեռք բերաւ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը , որ յատկապէս արտակարգ նիստի հրաւիրուած էր հաշտութեան եզր մը գտնելու համար կողմերուն միջեւ :

Սկիզբի օրերուն այն տպաւորութիւնը կը տիրէր, որ Իսրայէլ շատ բան պիտի չշահի յաղթանակէն, պիտի պարպէ գրաւած հողերը՝ քաշուելով Յունիս 5ի սահմաններուն ետեւ, շատ շատ կարգ մը երաշխաւորութիւններ ստանալով :

Սակայն ՄԱԿի ձախողանքէն ետք ժամանակը սկսաւ աշխատիլ ի նպաստ Իսրայէլի, որ քաջալերուած իր հզօր պաշտպանէն եւ ստեղծուած կացութենէն , ամէն օր նոր պահանջներ կը ներկայացնէ :

Ամէնէն կարեւորը Երուսաղէմի խնդիրն է :

Իսրայէլի վարիչները ո՛չ մէկ բանակցութիւն կ՛ընդունին Սուրբ քաղաքին մասին, զոր կը նկատեն իրենց վերջնական ու անվիճելի մայրաքաղաքը : Անզիջող են եւ անդրդուելի այդ հարցին շուրջ :

Քանի՛ օրերը կ՛անցնին, ա՛յնքան կը բարձրացնեն իրենց ձայնը :

Երուսաղէմէն ետք կը պահանջեն Սուէզի ջրանցքին կէսը, արեւելեան մասը ...

Պատճառը հասկնալի է :

Հրէական բանակը ամուր նստած է իր գրաւած հողերուն վրայ :

Արաբական երկիրները չեն յաջողիր միացեալ ճակատ կազմել եւ յոյս չունին կարճ ժամանակի մէջ կեանքի կոչելու ուժեղ բանակ մը, որ կարենայ զինու զօրութեամբ հեռացնել Հրեաները գրաւեալ վայրերէն :

Միւս կողմէ թէեւ Խ. Միութիւնը օգանաւ, հրասայլ ու ռազմանիւթ կը հայթայթէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, սակայն չուզեր արեւմուտքի հետ համակեցութեան իր քաղաքականութիւնը զոհել Արաբներու սիրոյն :

Ուրիշ խօսքով չուզեր Ամերիկայի հետ ճակատիլ եւ պատճառ դառնալ նոր աշխարհամարտի մը :

Այս տպաւորութիւնը կը ստացուի Ալժերիոյ եւ Իրաքի նախագահներուն Մոսկուա այցելութենէն ետք :

Երուսաղէմի եւ Սուրբ Վայրերու խնդրին շուրջ Վատիկանի դիրքը հետզհետէ կը պարզուի :

Պօղոս Զ.ի նուիրակը Մոնսէնեոր Անճէլօ Ֆէլիչի, մասնագէտ եկեղեցական հարցերու, աւելի քան ութ օր Երուսաղէմի մէջ խօսակցութիւններ ունեցած է կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ :

Կը թուի թէ մոնսէնեորը պարզ հետազօտական քննութեամբ չէ բաւականացած, այլև իրաւունք տուեր է ինքզինքին սկզբունքի համաձայնութիւն մը կընքելու Իսրայէլի հետ՝ Սուրբ վայրերուն աւելի լայն ինքնավարութիւն տրուելու հիման վրայ :

Այս կէտին վրայ Պապին ներկայացուցիչը յարած է Իսրայէլի տեսակէտին : Այն է՝ Երուսաղէմ իր հին ու նոր մասերով սեփականութիւնը կը դառնայ Իսրայէլի, որ կ՛երաշխաւորէ Սուրբ վայրերու մէջ պաշտամունքի ազատութիւնը բոլոր կրօնքներուն համար :

Հրէական թերթերը ջերմ տողերով արձագանգ կը հանդիսանան Մոնսէնեոր Ֆէլիչիի առաքելութեան արդիւնքին :

Լը Մոնտ (19 Յուլիս) գիտել կուտայ թէ նոյն այս եպիսկոպոսը 1948էն 1950 Պիոս ԺԲ. Պապին կողմէ Երուսաղէմ ղրկուած էր պահանջելու համար Սուրբ տեղեաց միջազգայնացումը : Տեսակէտ որուն ջերմ պաշտպանն էր եղած :

Ու կը զարմանայ թէ ի՛նչպէս Վատիկան դիրք կը փոխէ մէկ օրէն միւսը :

Զարմանալի՝ մանաւանդ անոր համար , որ տակաւին վերջերս Պապը կը ջատագովէր միջազգայնացման տեսակէտը :

Իսրայելացիք մոնսէնեորի լաւ տրամադրութիւններէն օգտուած են, կարգ մը վերապահումներէ ետք համաձայնելու համար անոր հետ :

Սակայն Վատիկան ամենազօր չէ Սուրբ վայրերու հարցին շուրջ առանձին որոշում տալու համար :

Լատիկանէն զատ — նոյնիսկ անկէ առաջ — յոյն օրթոտոքս եւ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցիներն ալ պետական հրովարտակներով հաստատուած դարաւոր իրաւունքներ ունին Երուսաղէմի, Բեթղեհէմի եւ այլ Սուրբ տեղեաց մէջ: Անոնք եւս իրենց խօսքն ունին ըսելիք :

Պօղոս Զ. Պապը, որ մէկ օրէն միւսը յանկարծ որոշեց Թուրքիա երթալ, ծրագրած է այդ առթիւ նաեւ Պոլսոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորասի հետ խօսիլ Սուրբ վայրերու մասին :

Յովհաննէս ԻԳ. Պապէն եւ Վատիկան Բ. տիեզերական ժողովէն ի վեր նուաճումներ կատարած է քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութեան , «տիեզերականութեան» (էօքիւմէնիզմ) դաղափարը :

Վատիկանի առանձին ձեռնարկներն ու ստանձնած յանձնառութիւնները չեն կըրնար պարտադիր ըլլալ միւս քրիստոնեայ եկեղեցիներուն համար, որոնք նուիրագործուած եւ անձեռնմխելի իրաւունքներ ունին համայն քրիստոնեաներու նուիրական ուխտատեղի Սուրբ տեղեաց մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՕԳՈՒՏ ՄԱԿ-Ը

Սնանկացած հաստատութեան մը հաշուեկշիռն է որ ՄԱԿը կրնայ ներկայացնել իր արտակարգ նիստէն ետք: Արդարեւ հինգ շաբաթ տեւող նիստերէ ետք, ի վիճակի չեղաւ նոյնիսկ բանաձեւ մը քուէարկել իբրեւ եզրակացութիւն : Միակը զոր քուէարկեցին — Երուսաղէմի նախկին գոյավիճակին վերադառնալու պահանջ — Իսրայէլ չգործադրեց : Այսպէս ՄԱԿը կրցաւ փաստել թէ ոչ մէկ ձեւով կրնայ նախանձը շարժել հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան :

Վերջին յոյսն էր բանաձեւ մը որ միջին ճամբայ կը փորձէր գտնել : Այդ բանաձեւը, զոր ազգաժողովին սկիզբը մէջտեղ դրած էր լատին — ամերիկեան պատուիրակութիւնը , կրկին հրապարակ կը դրուէր քիչ մը բարեփոխուած : Ընդունիլ տալու համար , Կրոմիքօ չէր վարաներ մէկ կողմ դնելու իր արժանապատուութիւնը եւ խնդրել Ամերիկացիներէն որ օգնեն իրեն երեւոյթները փրկելու համար: Կը թուի թէ Ամերիկացիք ընդունած էին, այսինքն համաձայն էին ետ առնել Յուլիս 4ի իրենց մերժողականը այդ բանաձեւին: Կրոմիքօ այդ բանաձեւին գլխաւոր կէտերը կ՛առնէր եւ կը վերածէր այնպիսի ձեւի մը որ աւելի ընդունելի ըլլար Արաբներուն համար : Այդ բնագիրը պատրաստելու վրայ էին , բայց երբեք պիտի չհասնէր մինչեւ Ազգաժողովին ամպիոնը: Արաբները՝ ոչ ըսած էին :

Պապին Պոլիս ճամբորդութիւնը

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՈՐ ՍՈՒՆԱՅ ԴԻՄԱՒՈՐԷ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Պօղոս Զ.ի ճամբորդութեան առթիւ .

ԱՆԴԱՐԱ.— Պօղոս Զ. Պապին Թուրքիա այցելութեան առթիւ, մէկ միլիոն մասնաւոր յիշատակի դրոշմաթուղթ պիտի կոխուի :

Այս դրոշմաթուղթերը Պապին Թուրքիա ժամանումին թուական Յուլիս 25էն ըսկըսեալ հրապարակ պիտի հանուին :

Պապին այս այցելութեան առիթով, Հռոմէն մասնաւոր հեռատեսիլի օդանաւ մը Իզմիր պիտի գայ ու այնտեղէն բովանդակ Եւրոպա հրատարակութիւն պիտի ընէ : Հոնկէ ալ Ամերիկա պատկերասփռում պիտի ըլլայ :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Պօղոս Զ. Պապի այցելութեան ընթացքին, Իտալիայէն երեսուն հոգինոց մասնաւոր շրջուն հեռատեսիլի խումբ մը եւ աշխարհի չորս ծագերէն 250 լրագրող պիտի ընկերանան : Շահագրգռուողները կը յայտնեն որ, օտար մամլոյ եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչները մեծ կարեւորութիւն կ՛ընծայեն Պապին այցելութեան եւ առաջին անգամ ըլլալով է որ 250 լրագրողի ու հեռատեսիլի թղթակիցի հաւաքականութիւն մը Թուրքիա կուգայ : Պապի այցելութեան մեծ տպաքանակի տէր « Փառի Մաչ»էն եօթը, «Լայֆ» հանդէսէն ալ ինը անուանի թղթակիցներ պիտի հետեւին :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԶԵԿՈՅՑԸ

Ֆէնէրի Պատրիարքարանը, հակիրճ զեկոյց մը հրատարակելով յայտնեց որ, Պօղոս Զ. Պապը Յուլիս 25ին Աթենակորաս Պատրիարքին հետ պիտի տեսակցի : Զեկոյցը կը յայտնէ որ Պատրիարքը Ս. Սինոդին մէջ կարդացած է Պապին պատգամը Պատրիարքարան այցելութեան մասին ու կ՛ըսէ Ս. Սինոդի անդամներն ու Պատրիարք միասնաբար, այս պատմական դէպքին պատճառաւ , խոր հրճուանք կը յայտնեն :

ԴԻՄԱՒՈՐՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Թէեւ Պապին այցելութեան պաշտօնական յայտագիրը չէ հրատարակուած բայց Պոլսոյ մէջ տենդագին պատրաստութեանց ձեռնարկուած է :

Պապը Յուլիս 25ին Պոլիս ժամանելով Եշիլքէօյի օդակայանին մէջ Պետութեան նախագահ Սունայի, վարչապետ Տէմիրէլի եւ միւս շահագրգռուողներուն կողմէ պիտի դիմաւորուի : Պապը Պոլսոյ մէջ Սուլթան Ահմէտ մզկիթը, Քարիյէ թանգարանը , Այա Սոֆիա , Թօփգափուի պալատը պիտի այցելէ : Ս. Անթուան եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ :

Պոլսոյ պողոտաները այս առթիւ Վատիկանի դրօշով պիտի զարդարուին :

ԷՕԶԿԻՒՆԷՐԻ ՀԱՐՑՈՒՄԸ

Ծերակոյտին մէջ բնական ծերակուտական Մէհմէտ Էօզկիւնէր օրակարգէ դուրս խօսելով պնդեց որ Պապը Աթենակորասի փոխ այց տալու կուգայ եւ պահանջեց որ կառավարութիւնը հրապարակէ թէ, Սունա՞յ Պոլիս պիտի երթայ, թէ ոչ՝ Պապը Անգարա պիտի գայ :

Կարգ մը շրջանակներ չեն ուզեր որ նախագահ Սունայ դիմաւորէ Քահանայապետը, քանի որ Պօղոս Զ.ի այցը մասնաւոր բնոյթ ունի :

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍԻ ՆՈՒԷՐԸ

Աթենակորաս Պատրիարք Սրբազան Պապին կրօնական զգեստ մը պիտի նուիրէ :

ՉԱՂԼԱՅԱՆԿԻԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ պատասխանելով այն հարցումին թէ՝ Պապին այցը պաշտօնակա՞ն թէ մասնաւոր բնոյթ ունի, ըսաւ. «Պապը մեր երկիրը կուգայ Պետութեան նախագահին հետ տեսակցելու համար »:

Չաղլայանկիլ յայտնեց որ Պապին այցելութեան յայտագիրը պատրաստուելով Վատիկան ղրկուած է, որուն կողմէ ընդունուելէ ետք միայն պիտի հրատարակուի :

Հայերը Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմէն 12 Յուլիս թուականով կը հաղորդեն Մարմարայի.—

Արաբ եւ իսայելեան պատերազմի օրերուն , ըլլայ Եղիշէ Պատրիարքը , ըլլայ բոլոր միաբանները վանք կը գտնուէին եւ ոչ մէկ կորուստ ունեցան : Քաղաքը յանձնուեցաւ առանց կռիւի : Պատերազմիկ կողմերը չուզեցին որ սրբավայրերը վնասուին եւ այդպէս ալ եղաւ : Հիմա ամէն բան բնականոն վիճակի մէջ կ՛ընթանայ :

Ամբողջ կռիւներու ընթացքին, միայն երկու Հայեր վիրաւորուեցան թեթեւ կերպով , պատահական գնդակներէ : Բոլոր Հայերը իրենց տեղերը մնացած են, ի բաց առեալ անոնցմէ, որոնք նախքան պատերազմը՝ գործով կամ պտոյտի համար արտասահման մեկնած էին :

Բեթղեհէմի Ս. Ծննդեան վանքը եւ քաղաքին հայ բնակչութիւնը եւս որեւէ վնաս չեն կրած : Անցեալ Կիրակի , Սուրէն Արքեպիսկոպոս շրջապատուած եօթը վարդապետներով, նախագահեց Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցիին արարողութեանց :

Երուսաղէմի ամբողջ բնակչութիւնը , ընդ որս եւ Հայերը, նիւթական դժուար օրեր կ՛անցընեն՝ անգործութեան հետեւանքով :

Վանքին պիւտճէն ալ շատ ցնցուած է , քանի որ ատենին կարելի չըլլար գանձել վարձքերը եւ պահանջները :

Միւս կողմէ , դարձեալ դրամի չգոյութեան հետեւանքով , առժամաբար դադրած է շինութիւնը երկու մեծ շէնքերու , որոնցմէ մին Երուսաղէմի եւ միւսը Եաֆայի մէջ կը կառուցուէին եւ որոնք հասոյթի կարեւոր աղբիւր մը պիտի ըլլային վանքին համար :

Իսրայէլի դրաւման ուժերը բնակչութեան հետ լաւ կը վարուին առանց խտրականութեան :

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Օգոստոս 15ին կը լրանայ Ն. Աղբալեանի մահուան քսաներորդ տարեդարձը: Այդ առթիւ հետեւեալ գրութիւնը, որ տեսակ մը օրագրութիւնն է մեծանուն մտաւորականին կեանքի վախճանին:

1947 Օգոստոս 14ին Աղբալեան գնաց Շտորայից ոչ հեռու գտնուող Թէլ Աբիաթ արաբական գիւղը, մի ատաղձագործի հետ խօսելու, որ մատչելի գնով շինել տայ Հ. Օ. Խաչի Շտորայի վարժարանի մի քանի պատուհանները: Մէկ ուրիշ արհեստաւորից դժգոհ էր եւ շարունակ յիշեցնում էր.

— Տեսնո՞ւմ ես, պատուհանի մէկը մի քիչ ծուռ է դրուած: Փողն առնում են եւ էդպէս անում:

Իր այդ դժգոհանքի պատճառով էր, որ բծախնդիր Աղբալեանը ոտքով գնաց մինչեւ դրացի գիւղը՝ դպրոցի պատուհանների համար:

Նոյն այդ օրը, Օգոստոս 14ին Աղբալեանը լաւ հագուած: երեկոյեան դէմ այցելած էր գիւղի իր բոլոր բարեկամներին եւ մեր ընկերների տները, ամէն մէկի տանը մի քանի վայրկեան միայն մնալով եւ գոհունակութեան մի քանի խօսք ասելով:

Ինչո՞ւ այդ անսպասելի այցելութիւնները բարեկամներին ու ընկերներին եւ ի՞նչ նպատակով ու ի՞նչ առիթով: Մնաց անբացատրելի: Վերջին հրաժե՞շտն էր արդեօք ...

Զգիտեմ: Բայց ուշագրաւ էր այս, որովհետեւ վերջին ժամանակները նա զուսպ, քաշուած ու շրջապատը նեղցուցած կեանք էր վարում, խուսափում էր այցելութիւններից:

Օգոստոս 14ին, Հինգշաբթի, կէս օրից յետոյ, վերադարձայ Շտորա, ուր այդ ամառ բնակւում էինք Աղբալեանի կառուցած փոքրիկ տնակի մէջ: Նա յաճախ կատակում էր.

— Դու հակառակ էիր այս տնակի կառուցման: Ես էլ որոշեցի քեզ համար շինել: Տե՛ս, հիմա ապրում ես մէջը:

Երեկոյեան, վերջացուցած իր բոլոր այցելութիւնները, իր մեծ տան երկրորդ յարկի ընդունարանում Աղբալեան զուսպ ու անուշ ձայնով երգում էր Սայաթ Նովայի երգերը: Երգում էր յաճախ, երբեմն յուզւում այնքան, որ արցունքով լցւում էին աչքերը, ու երգը վերջ էր գտնում:

Իր մօտ էր ճեմարանաւարտ Օր. Արշալոյս Տէրտէրեանը, որ Աղբալեանի աշակերտուհին էր եղած: Սա վարժուհին էր Շտորայի Հ. Օ. Խաչի վարժարանի: Վարժուհին իր մօր հետ ձմեռ – ամառ ապրում էր Ն. Աղբալեանի տան սենեակներից մէկում եւ նայում էր Աղբալեանին, որպէս հօր:

Տիկնոջս յայտնեցի, թէ «Աղբալեանի տրամադրութիւնը լաւ է, բարձրանանք, տեսնենք, Պէյրութից եկայ, նրան չտեսայ, տանը չէր»:

Բարձրացանք:

— Բա՛, բարով եկար: Քաղաքը տաք էր հա՛: Ե՞րբ եկար:

— Կէս օրից յետոյ, ընկեր Աղբալեան, տանը չէիք:

— Ես էլ մեծ գործի վրայ էի:

Ու պատմեց Թէլ Աբիաթ գնալու եւ իր այցելութիւնների մասին:

Քիչ յետոյ դարձաւ.

— Արշալոյս (վարժուհու անունն է), Խորենացին էսօր թողնենք:

Աղբալեանը վարժուհու հետ Խորենացի էր կարդում, բացատրութիւններ էր տալիս եւ աշխատում էր նրա գրաբարը զօրացնել: Շատ էր սիրում մեր պատմահօր գիրքը, իր շատ կարդացած գրքերից մէկն էր այն, մշտապէս իր սեղանի զարդը էր:

— Էս օր Խորենացին թողնենք, պրին խաղանք:

Արագ ելաւ տեղից, ընդունարանից գընաց ննջասենեակը, բերեց մի սիրուն տուփ եւ միջից հանեց երկու ձեռք խաղալու թուղթ: Իւրաքանչիւր խաղաթղթի լանջին Աղբալեանի անուան ու ազգանուան սկզբնատառերը կային՝ Ն. Ա.: Տուփի միջից հանեց նաեւ մի թղթիկ: Աղբալեանի զուարթ դիմագիծը այլայլուեց: Մի երկվայրկեան լռեց ու ասաց.

— Գիտե՞ս ի՛նչ է այս: Համօն է ուղարկել այս խաղաթղթերը:

Խօսքը Համօ Օհանջանեանի մասին էր:

— Երկու ձեռք է: Այս նամակում էլ գրել է, թէ «Նիկո՛լ, թղթերից մէկով բախտ բաց արա, միւսով պրին խաղա՛: Հիմա ո՞րն էք ուզում, կապո՞յտ թէ կարմիր գոյնով թուղթը:

Ցուզուած էր: Լուռ մնացինք: Լռութիւնը խզեց ինքը:

— Դէ ասացէք, ո՞րն էք ուզում:

— Կապոյտը, կապոյտը ...

Ընդամէնը տասնեւհինգ օր առաջ էր մահացած Հ. Օհանջանեանը: Հաւանօրէն նրա անուան յիշատակութեան ճնշիչ ազդեցութիւնը մեղմելու համար, խօսք եղաւ հայկական Շտորա գիւղի հիմնադիրներից մէկի՝ գիւղապետ ընկ. Գ. Գուտուլեանի մասին: Աղբալեանը յայտնեց, թէ «Էսօր նրան չտեսայ», եւ կարծես գտաւ իր զուարթ տրամադրութիւնը:

— Գիտէ՞ք, ասաց նա, Գուտուլեանը գիւղապետի կնիք է ստացել, թաշկինակում փաթաթած պահում ա: Մի հարցնող լինի, թէ դրանով ի՞նչ պիտի կնքես, ա՛յ մարդ:

Եւ սկսեց մեղմ ծիծաղել.— Կնիքը թաշկինակում պահում ա ...

Սկսեցինք խաղը:

Արշալոյսը եւ ես տարւում էինք: Խաղն էլ վերջ չէր գտնում: Աղբալեանը, բնականից սրամիտ, կատակներ էր անում: Խաղն երկարեց:

Երեկոյեան ժամը 10ը անց էր, երբ կինը, տեսնելով իմ յոգնութիւնը (ամրան տաքին քաղաքից նոր էի վերադարձած), ասաց.

— Պարոն Աղբալեան, խաղը վերջացընենք, ուշ է, Արշակն էլ յոգնած է:

— Ի՞նչ ես ասում, տիկին, ի՛նչ յոգնած: Պարտուած են, չե՞ս տեսնում: Ի՞նչպէս թէ, խաղը կիսա՞տ ձգենք: Յոգնած չէ, մի տեսնենք թէ ո՞վ է տանում:

Խաղը վերջ գտաւ: Ես ոտքի ելայ: Աղբալեանը դարձաւ ինձ ու ասաց.

— Սպասի՛ր, հաշիւ անենք:

Մատիտն առաւ ձեռքը, մանրակրկիտ հաշուեց, թուերը գումարեց, հանեց, կարծես թէ առնելիք-տալիք կար ու յայտարարեց.

— Մենք (ինքը եւ տիկինս) հինգ հարիւր շահած ենք:

Մատիտն ու հաշուեթուղթը դրաւ սեղանի վրայ: Խաղաթղթերը խնամքով պահեց տուփի մէջ, Օհանջանեանի կարճ նամակին հետ:

Տիկինս ու ես հրաժեշտ առինք:

— Գիշեր բարի:

— Գիշեր բարի, պատասխանեց Աղբալեանը:

Իմանալու համար, թէ շա՞տ ուշ է արդեօք, նայեցի ժամացոյցիս: Գիշերուան ժամը տասնըմէկը քառորդ անց էր:

×

Ն. Աղբալեանի տունը գիւղի ներսից մօտաւորապէս յիսուն քայլ հեռու է: Փողոցի անկիւնը գտնւում է գիւղի աղբիւրը: Բնակարանս վերադառնալուց յետոյ, գընացի աղբիւրը: Վերադարձին տեսայ Արշալոյսին՝ Աղբալեանի մօտից սանդուխներով իջնելիս: Աղբալեանին թողնելուց, իմ աղբիւր երթալ վերադառնալուց մինչեւ վարժուհու հեռանալը Աղբալեանի տնից՝ անցած էր ոչ աւելի քան 15 վայրկեան: Ուրեմն, մենք Աղբալեանին մենակ ձգած էինք 1947 Օգոստոս 14ի գիշերուան ժամը տասնեւմէկ եւ կէսին՝ ողջ առողջ:

Աղբալեանը, ըստ իր սովորութեան, առաւօտները կաթ էր խմում: Օր. Արշալոյսը կաթը տանում էր Աղբալեանին եւ նախաճաշը պատրաստում:

1947 Օգոստոս 15ի առաւօտեան ժամը 7 էր, երբ օրիորդը, ըստ իր սովորութեան, կաթը տանում է Աղբալեանին: Սանդուխներով բարձրանում է, մօտենում է տան դրսի դրանը եւ շատ զարմանում, որ Աղբալեանը, զգոյշ մարդ, գիշերը դրսի դուռը բաց է ձգել: Ներս է մտնում եւ տեսնում ելեկտրական լոյսերը վառ եւ բոլոր դռները բաց այնպէս, ինչպէս մենք թողել էինք երեկոյեան:

Ընդունարանում Արշալոյսը նկատում է, որ Աղբալեանի բաճկոնը դեռ ձգուած է աթոռի մէջքին, ինչպէս որ ձգուած էր իրիկունը՝ տաքի հետեւանքով: Ընդունարանի միջով պէտք է երթար ու մտնէր խոհանոց: Մարում է ընդունարանի ելեկտրականութիւնը, մօտենում է խոհանոցի բաց ձգուած դրանը, ներս է մտնում խոհանոց եւ տեսնում Ն. Աղբալեանին խոհանոցի մէջ հանդիստ պառկած, իրիկուան հագուստներով: Կաթը դնում է խոհանոցի սեղանի վրայ եւ, դառնալով Աղբալեանին, ասում.

— Պարոն Աղբալեան, ինչո՞ւ մահճակալը ձգած՝ հոդ էք պառկած:

Զայն չկայ ...

Աղջիկը նայում է Աղբալեանի դէմքին ու կայծակնահար փախչում, սանդուխներով վազում դէպի վար, աղեկտուր ճչալով ...

— Տիկի՛ի՛ն... տիկիի՛ի՛ին... Պարոն Աղբալեանը ... տիկի՛ի՛ն ... կը պառկի ...

Բոլոր դրացիները, տիկինս ու ես, ճչոցից սարսափահար, ոմանք նոյնիսկ կանոնաւոր չհագնուած, խուժեցինք Աղբալեանի բնակարանը:

Աղբալեանը պառկած էր խոհանոցի մէջ հանդիստ, ուղիղ: Կծկումի ոչ մէկ հետք: Ոտքերը ուղղուած էին դէպի խոհանոցի ջրի ծորակը: Իրիկուան հագուստներով էր: Պառկած էր մի քիչ դէպի ձախ թեքուած, մէջքի վրայ: Զախ ձեռքը ուղիղ դեռնին էր ընկած եւ ձեռքի ափը կիսաբաց էր: Աջ ձեռքը կրծքի վրամ էր, ափով սեղմած էր սիրտը: Գլուխը դեռնին, դէմքը թեքած դէպի խոհանոցի բաց դուռը, աչքերը շատ մեղմ բաց, հազիւ նշմարելի ժպիտը դէմքին: Կարծես կէս քուն, կէս արթուն նայում էր մեզ ու ասում.

— Ինչո՞ւ ուշացաք ...

Ն. Աղբալեանի հոգին անդարձ մեկնած էր ...

ԱՐՇԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ա.

Ամուսնութիւնը, իբրեւ բնական օրէնք, կրկնակի օգտակարութիւն մը ունի թէ՛ ընկերական եւ թէ կրօնական տեսակէտներով: Ասոր համար, ինչպէս բոլոր ժողովուրդներուն՝ նոյնպէս բոլոր գլխաւոր կրօնքներուն մէջ, իբրեւ նուիրական սովորութիւն մը եւ օրէնք մը՝ յարգուած ու պատուուած է առ հասարակ ամէնէն ալ:

Ամուսնութիւնն էր որ ընտանիքի մը գոյութիւնը պիտի երաշխաւորէր. եւ ընտանիքն էր որ ժողովուրդը պիտի պատրաստէր եւ անոր գոյութեան իրաւունքը

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Ընկերներ Արզուման եւ Վահագն Քրմոյեան ձեռք կ՛առնեն թերթին գործը, եւ հրատարակութիւնը կը սկսի:

ՏԱՌԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ.— Առաջին թիւը ղրկած ենք տպարան, Լեփով կուգայ ու կ՛երթայ, իմնադիրը եկաւ, իմնադիրը գնաց ըսելով: Կը սպասէ որ թերթը բերեն բայց կ՛ուշանայ: Անհամբեր, կ՛երթայ տպարան, հատ մը կ՛առնէ ու կը մեկնի տուն, ճաշելու: Ճաշէն ետք իր մէկ հայ ծանօթին հանդիպելով կը հանէ թերթը եւ իր անունը փնտռել կուտայ: Կը գտնեն, ու մարդը կը կարդայ, հիմնադիր՝ Լեփով Գուրին:

Լեփով կ՛այլայլի, կասկարմիր կը կըտրի.

— Ի՞նչ, ի՞նչ ... Նորէն կարդա, կ՛ըսէ: Նորէն՝ Լեփով Գուրին:

— Ծօ, դուն խե՞նթ ես, սխալ չե՞ս կարդար, կը հարցնէ, Կուրի՞ն է թէ Գուրին է, լաւ նայէ, կ՛ըսէ:

Բայց բան չի փոխուիր, միշտ Գուրին է, (որ շատ անյարմար բան մը կը նշանակէ եղեր պուլկար լեզուով), ու թերթը առածին պէս, մատը դրած Գուրինին վրայ, կը վազէ տպարան, ուր միայն ես կամ այդ միջոցին:

— Սա կարդա՛. տեսնեմ, ծօ՛, դուն ինծի ի՞նչ շինեցիր, կը գոռայ վրաս:

Կը կարդամ՝ Գուրին: Պիտի խենթենայ մարդը:

— Գիտե՞ս թէ ինչ ըսել է, կը հարցնէ, եւ առանց սպասելու պատասխանիս՝ ինք կը թարգմանէ արդէն, ապշութեան մատնելով զիս:

Կը բացատրեմ թէ նախ ես պուլկարերէն չեմ գիտեր, եւ յետոյ գրաշար մը ինչ որ տան իրեն՝ ան կը շարէ, ես չեմ որ այդպէս գրեր եմ: Ձեռագրին մէջ այդպէս է գրուած:

Ճիշդ այդ պահուն Քրմոյեանը կը հասնի: Շունչ կ՛առնեմ, Կ՛անցնի անոր.

— Լաւ բան մը ըրեր ես, կարդա՛ կ՛ըսէ, ցոյց տալով բառը:

— Կուրին, կը կարդայ Քրմոյեան բընաշխարհի առոգանութեամբ, զարմանք պատճառելով Լեփովին:

— Ճիշդ կարդա, կ՛ըսէ, թէ ոչ դիտմամբ սխալ կը կարդաս:

Ու նորէն ինծի դառնալով.

— Դուն կարդա, կ՛ըսէ:

— Գուրին, կը կարդամ:

Եւ այսպէս, Քրմոյեանը կը կարդայ Կուրին, իսկ ես շարունակ՝ Գուրին:

Լեփովը շուարած է:

Քրմոյեանը կը ստիպուի բացատրել հայերէնի տառադարձութեան օրէնքները, Արեւելահայերու եւ Արեւմտահայերու տարբեր հնչիւններ տալը մեր քանի մը գիրերուն, որոնցմէ մէկը նաեւ գիմ տառը:

Այդ կանոններու մասին լսելէ ետք, Լեփով կը հարցնէ.—

Ուրեմն ճար մը չկա՞յ այնպէս մը գրելու իմ անունս, որ բոլոր Հայերն ալ Կուրին կարդան:

— Կայ, բայց այն ատեն պէտք է Արեւմտահայերուն պէս տառադարձենք, որ սխալ է:

— Բայց թող ուզածիս պէս կարդացուի, կ՛ըսէ Լեփով, հոդ չէ, սխալ գրէք, բայց ճիշդ թող կարդացուի:

Մե՛զք ակադեմիա չունէինք որ վճռէր, եւ մենք ալ ակադեմական չէինք:

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՂԱՆԴԸ ՕՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Տարիին վերջին օրն է: Կաղանդ, 1915:

Արզուման կարգադրեց, որ այդ գիշերը միասին անցընենք հինգ դարիպներս, ինքը, Քիւրտ Համօն, Տիվրիկցի, (մականունը մոռցեր եմ), իր հայրենակիցը Խաչիկ Զմբուխտեան, ոսկերիչ, շատ հաճելի ընկեր, Ներսէսն ու ես:

Ինչ որ պէտք էր գնեցինք, ու կերանք, խմեցինք մինչեւ լոյս:

Ցերեկին, առաջնորդութեամբ Արզուման, խումբով դացինք ընկեր Գրիգոր Յովհաննէսեանի տունը, շնորհաւորութեան:

Պատրաստ սեղան մը կար ճոխ, իսկապէս հարուստի սեղան:

Ութ ամիս է տունէն բաժնուիլս, եւ այս երկրորդ անդամն է որ ընտանիքի մէջ կը գտնուիմ: Ու ակամայ, միտքս պաշարուեցաւ ընտանիքիս վիճակով, հիմա, այս պահուս արդեօք ի՞նչ կ՛ընեն: Շուրջս՝ ալ զիս շատ չի հետաքրքրեր, բայց Արզումանի ու Խաչոյի կատակներն ու զուարճախօսութիւնները, այնքան աղմըկալից, կը ծածկեն խռովքս:

Այսպէս անցաւ առաջին Կաղանդը, ընտանիքէս հեռու:

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑ՝ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

11 Յունուար, Կիրակի, այց մը կազմակերպուած էր Քրիստափորի, Վռամշապուհի, Սարաթովի եւ Կարվանոֆի գերեզմաններուն: Եկեղեցիին արարողութիւններէն ետք, հանդիսաւոր թափօրով կը մեկնինք գերեզման: Բոլորին վրայ զատ զատ ծաղկեպսակներ կը դնենք յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Օրհնութեան արարողութիւն կը կատարուի ու դամբանականներ կը խօսուին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(9 Շար.)

ԱՐԱՐԱՏ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

— Ամ ի՞նչ է, օրիորդ, տարօրի՛նակ բա՛ներ ես խոսում։ Ես ո՞րտեղ եմ եղել, որ ինձ ո՞րտեղ եմ տարել։

—Ինչո՞ւ չեմեմ, օրիորդ, տարօրինակ կամ տարօրինակ ոչինչ չկա այդ մեջ, որ ես ամեն օր այդ ժամին գնում եմ ձեզ մոտ, որ ձեզ հետ նստեմ, խոսեմ, ծիծաղեցնեմ ձեզ, ձեր մասին մտածեմ, ձեզ համար ապրեմ։ Ես ձեզ սիրում եմ, օրիորդ, ես ձեզ սիրում եմ, ես ձեզ սիրում եմ...

— Ամ ի՞նչ է նոր բան, որ ես չգիտեմ։ Ես ամեն օր տեսնում եմ ձեզ, ձեր մասին մտածում եմ, ձեզ համար ապրում եմ, ձեզ սիրում եմ, ես ձեզ սիրում եմ, ես ձեզ սիրում եմ։ Ես ամեն օր ձեզ ասում եմ, որ ես

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

«ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գ.

Փոքրիկն Լինտա Սապունճեան տասը, Ժորժ Մամասեան (Լիոն) 160, Տէր եւ Տիկին Խաչերեան քսան, Փարիզի Նոր Սերունդէն Ռոլան Ինայէթեան 50, Տէր եւ Տիկին Խանչերեան հարիւր, Տէր եւ Տիկ. Եաւէրեան յիսուն, Պ. Պ. Օսմանճեան – Զոլաքեան հարիւր, Տիկին Թադէոսեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Պերճ Մավեան 100 Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գ. Մարանկոզեանէն, իրենց ննջեցեալներուն անթառամ յիշատակին համար :

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն :

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN

ՔՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտառին եւ Բարձր Պավարիոյ միջեւ :

Մեկնում Օգոստոս 10ին :

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, թէր – մինիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին: Դէպի Պատըն–պատըն, ճաշ՝ Սէն Տիզիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ: Գերմանական սահմանի անցք Ցէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը:

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկնում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուրկէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնելէ ետք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը: Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր: Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւստրիա, Մինիխ, Կարմիշ եւն.:

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան :

Մասնակցութիւն 450 Ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն :

Կանխավճար 100 ֆր., Սահմանափակ տեղեր :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 Ֆրանք:

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 Ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՌՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ
FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան : Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ : ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒԼԻՍ

MARDI 25 JUILLET 1967

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10968

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No10.968

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՄԱՐԴԻԿ ԿԱՆ՝ ԱՒԵԼՈՐԴ

Տարիներ առաջ թաղուեցաւ միջազգային մեծ կազմակերպութիւն մը՝ Ազգերու Դաշնակցութիւն, որու ապրած ըլլալը կը յիշեցնէ միայն իր պատկառելի շէնքը, ի Ժընեւ, ինչպէս շիրմաքար մը, որու վրայ կարելի էր գրել «Աստ հանգչի անօգուտ կազմակերպութիւն մը» :

Նոր աշխարհամարտի մը վաղորդայնին, ծնունդ առաւ արդիական ապակեայ շէնքի մը մէջ, նոր կազմակերպութիւն մը մկըրտուած՝ Միացեալ Ազգերու, որու անօգուտ կեանքը կը հաստատուի օրէ օր :

Ու տագնապը աւելի մեծ կը դառնայ երբ 122 ազգեր ի մի հաւաքող այս հաստատութիւնը անկարող կ՚ըլլայ նոյնիսկ բանաձեւ մը քուէարկելու :

Բանաձեւ քուէարկել : Ամէնէն դասական ու սովորական գործը աշխարհի բոլոր ժողովներուն մէջ : Ու հինգ երկար շաբաթներ, աշխարհի մեծեր ու փոքրեր իրարու քով եկած, չեն յաջողիր լուծում մը գտնել խոր տագնապի մը, զոր սպառնական խօսքով ստեղծեց արաբ ախոյեան մը, զոր զէնքով լուծեց հրեայ զօրավար մը: Զօրավար մը որ իր «մէկ հատիկով» կուգայ իմաստ տալ Ֆրանսական առածի մը եւ փաստել թէ քանի որ ինք օրուան թագաւորը կը համարուի, շուրջը բոլորը՝ կոյր են :

Կոյր անոնք՝ որ չեն տեսներ թէ փոքր պետութիւն մը իր երկուք ու կէս միլիոն բնակիչով, ասպարէզ կը կարդայ համայն աշխարհի :

Կոյր անոնք, որ չեն տեսներ թէ տիւ ու գիշեր ժամեր սպառելէ ետք, երբ համաձայնութիւն կը գոյանայ մէկ հատիկ բանաձեւի մը շուրջ — Երուսաղէմ — փոքրիկ պետութիւն մը, որու անունն է՝ Զօրաւոր Աստուծոյ դէմ(=Իսրայէլ) ,նկատի իսկ չառներ խօսքերն անոնց որոնք կը յաւակնին աշխարհ կառավարել ու խաղաղութենէ ճառել :

Կոյր անոնք, որ կը կարծեն թէ ուրիշներու արիւնը ջուր է ու կեանքը՝ աժան :

Ու այն երկու մեծերը , որոնցմէ մէկը հայրենիքի գաղափար չունի, մինչ միւսը՝ յեղափոխութեան մը անունով յիսուն տարի է կը պայքարի հայրենիքի գաղափարին դէմ, կ՚ուզեն դաս տալ անոնց որոնք կը փորձեն հայրենիք փրկել կամ հայրենիք կերտել :

Երկու մեծեր, ու 120 ուրիշներ, նուազ մեծ, փոքր եւ շատ փոքր, կը խօսին ու կը խօսին, բանաձեւ կը պատրաստեն, կը սրբագրեն, ծայրէն կը գրեն յանգելու համար անել կացութեան ու արձանագրելու համար մեծ ձախողութիւնը :

Ձախողութիւն՝ քաղաքական դետնի վրայ, նման անապատային պարտութիւններու : Հոս սակայն զոհ չկայ : Մարդիկ նստած են օրեր ու ժամեր՝ կերած ու խմած, հանգիստ քուն քաշած, fnfթէյ-փարթիներու գացած ու եկած, միլիոններ ծախսած, ըսելու համար ի վերջոյ թէ ոչ մէկ բան կրցած են ընել :

Ու անոնցմէ, որոնք հայրենիք ունեցողներուն չեն կրնար օգնել, Հայեր լաւատես Հողեր կը սպասեն :

Բայց Հայը քիչով ալ կը գոհանայ : Յարդ երկնային երջանկութիւն կ՚ապրի յիշելով հոգեշահ բանաձեւեր ու կը յուսայ նորեր :

Բայց այսօր կը պարզուի որ բանաձեւ իսկ չի քուէարկուիր երբ մարդիկ կան՝ աւելորդ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՔԷՊԷՔԻ ՄԷՋ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի նախագահը արտակարգ ընդունելութեան արժանացաւ Քէպէքի մէջ, ուր իր ներկայութեան քաղաքական բնոյթ տուին բոլոր այն Ֆրանսացի Քանատացիները որոնք անջատողական ձգտումներ ունին : Պէտք է ըսել թէ տը Կոլ իր յայտարարութիւններով աւելի ուժ տը-ւաւ այդ շարժումին եւ եթէ ամէն մարդ գոհ է այս այցելութենէն , Անգլիացիք անկասկած դժգոհ են :

Տը Կոլ վարժուած է ամբոխներու խանդավառութեան, բայց բոլորը համաձայն են ճշդելու համար թէ ոչ մէկ անգամ նըման ընդունելութիւն տեսնուած է : Միջադէպ մըն ալ պատահած է երբ ըստ աւանդութեան, Կոտ Սէյվ թ՚ը Քուինը կը նըւագուէր այն պահուն երբ կը հասնէր Անգլիոյ թագուհիին ներկայացուցիչը : Անմիջապէս ցոյցեր, աղմուկ եւ բողոք , ինչ որ անգամ մը եւս կը հաստատէ թէ նախագահին այցելութիւնը իբրեւ առիթ օգտագործուած է քաղաքական ցոյց մը ընելու համար դաշնակցային մայրաքաղաք՝ անգլիախօս Օթավայի հոգատարութեան դէմ :

Տը Կոլ իր ճառով քիչ մը իւղ լեցուց կրակին վրայ երբ շեշտեց մանաւանդ. — « Ֆրանսացի Քանատացիներու ընտրանի մը կը կազմուի, կենսականն այս է : Ամէն բանի հիմն է : Մնացեալը ետքը կուգայ» : Այս վերջին նախադասութիւնն է մանաւանդ որ յոյսեր կուտայ ոմանց ու կը մըտահոգէ ուրիշներ :

ՆԱՍՐ ԽՈՀԵՄ Է

Շատ կը սպասուէր Նասրի ճառին, որ առաջին հրապարակային ելոյթն էր նաեւ Ռայսին իր հրաժարումի ճառէն ի վեր :

Գահիրէի Համալսարանի մեծ սրահին մէջ է որ արտասանած է իր ճառը, հազարաւոր ունկնդիրներու առջեւ : Նասր կ՚ոգեկոչէ յեղափոխութեան 15րդ տարեդարձը : Իր ճառը թէեւ վճռական աւելի խոհեմ եւ չափաւոր կը նկատուի անոնց կողմէ որոնք վարժութիւն ունի աւելի պոռոտախօս յայտարարութիւններ լսելու արաբ աշխարհի ախոյեանին բերնէն :

Նասր նախ տագնապին պատմականը կ՚ընէ . — « Մենք չէ որ ստեղծեցինք այս տագնապը : Տագնապը սկսաւ երբ Իսրայէլ սպառնաց Սուրիոյ վրայ յարձակիլ եւ յստակ էր թէ Իսրայէլ կը գործէր ի հաշիւ այն ուժերուն որոնք չեն ուզեր հանդուրժել յառաջդիմական ուժերու ներկայութեան այդ շրջանին մէջ : Մեր համոզումը հիմնեցինք տեղեկութեանց վրայ զորս մեզի հաղորդեց նախ Սուրիա եւ ըստ որոնց իսրայելեան տասնեւութ զօրաբաժիններ համախմբուած էին սուրիական սահմանին վրայ : Յետոյ մեր ռուս բարեկամները հաստատեցին այս լուրերը : Ի՞նչպէս կրնայիք մեր ձեռքերը ծալած նստիլ : Արաբ Մ. Հ. միտք չունէր Իսրայէլի վրայ յարձակելու երբ տագնապը ծայր տուաւ անցեալ Մայիս 15ին» :

Նասր ապա կը հասնի կռիւներու արդիւնքներուն . — « Ճակատամարտը» մեր նախատեսութեանց հակառակ արդիւնքներ տուաւ : Չեմ խօսիր պատճառներուն մասին եւ մեղքը պիտի չբաժնեմ ասորանոր վասնզի կռիւը կը շարունակուի եւ ժողովուրդին է որ կը մնայ դատել երբ պայքարը լրանայ : Բայց անկեղծ ըլլալու համար ինքզինքիս հետ, կը յայտարարեմ թէ ի վերջոյ ես կը կրեմ ամբողջ պատասխանատուութիւնը » :

Հասնելով պատերազմի վաղորդայնին

ԻԳՆԱՏԻՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ.

ՊՈԼԻՍ ԳՆԱՑ

Կիրակի օր Պոլիս ժամանած է Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս – Պատրիարք Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. , որու կ՚ընկերանայ Վիէննայի Մխիթարեան Ուխտի ընդհ. Աբբահայր Հապոզեան Արք. :

Կաթողիկոսը պիտի դիմաւորէ Պապը եւ կարճ ժամանակ մնայ Պոլիս, ուր իր այցելութիւնը պաշտօնական բնոյթ ունի :

շրջանին, Նասր կը յայտարարէ. — «Անշուշտ բոլորդ հարց կուտաք թէ ո՞ր ծայրէն պիտի սկսինք : Անմիջապէս կը պատասխանեմ թէ ճամբան երկար եւ դըժուար պիտի ըլլայ , բայց պէտք է հետեւինք անոր ինչ որ ալ ըլլան խոչընդոտները : Ուրեմն պէտք է սկսինք վերակազմել մեր բանակը : Մեր առջեւ միայն մէկ ճամբայ ունինք . — շարունակել պայքարը վասնզի երբեք անձնատուր պիտի չըլլանք : Մեր նկարագիրը, մեր վարչակարգը եւ ինչ որ աշխարհ դիտէ մեր մասին կը ստիպէ մեզ որ այդ ճամբան բրռնենք : Ասիկա կրնայ քանի մը ձեւեր ունենալ : Կրնայ քաղաքական ըլլալ : Մեր դուռը երբեք չենք փակեր քաղաքական կարգադրութեան մը առջեւ եւ ոչ մէկ արգելք կայ խօսակցութիւններու ամերիկեան կառավարութեան հետ : Պայքարը նաեւ տնտեսական պիտի ըլլայ : Սուէզի ջրանցքը գոց է եւ աւելի քան տասը միլիոն ոսկիի տարադրամ կը կորսնցնենք, բայց պիտի յարատեւենք : Մեր թշնամիները կ՚ըսեն թէ անօթի կը մեռնինք : Ճիշդ չէ : Տնտեսական կռիւը պիտի տանինք որեւէ գնով : Խնայողութիւն պիտի ընենք, անհրաժեշտ տարադրամը պիտի գտնենք ցորեն գնելու համար, զոհելով նուազ կարեւոր ուրիշ ներածումներ :

« Զինուորական պայքարը ուրիշ ճամբայ մըն է եւ ամէն ինչ պիտի ընենք որպէսզի մեր զինուորական ուժերը արդիւնաւորութեան բարձր աստիճանի մը հասնին : Երբ կը խօսինք զինուորական կռիւի մասին, կ՚ակնարկենք նաեւ ժողովրդական դիմադրութեան ամէն տեղ պաշտպանելու համար մեր քաղաքներն ու գիւղերը : Վիէթնամցիներէն նուազ կարող չենք եւ գիտենք թէ ի՞նչ կ՚ընեն Ամերիկացիներուն դէմ շատ փոքր միջոցներով» :

Նասր կ՚անդրադառնայ նաեւ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան , կը գնահատէ Ֆրանսայի դիրքը :

Այս ճառը որ ունի նաեւ ինքնաքննադատութեան բնոյթ ընդհանուր ձեւով լաւ տպաւորութիւն թողուցած է իր մեղմ շեշտով :

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀ

ՊԱՊԸ ՉԻ ՋՆՋԵՐ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ քրիստոնէութեան պետը կը պատրաստուի ոտքը դնել մահմետական հողին վրայ , Երեքշաբթի օր, այդ հողը կը ցնցուի ուժգին կերպով, անգամ մը եւս :

Կը պարզուի որ երկրաշարժին կեդրոնը կը գտնուի Ատափազար, ուր աւելի քան 150 շէնքեր քանդուած են քանի մը վայրկեանէն եւ առաջին հաշուեկշիռով արդէն 72 մեռեալ կայ եւ քանի մը հարիւր վիրաւոր : Կ՚ըսուի թէ ցնցումներ եղած են նաեւ Ատափազարի շուրջ : Հիւանդանոց մը քանդուած է Իզմիթի մէջ, հողը շարժած է նոյնիսկ Պոլիս ուր մէկ մեռեալ կայ :

Պապը չէ ջնջած իր ճամբորդութիւնը եւ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը

ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԺԸՆԵԻԷՆ

Շաբաթ օր, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը որ Ժընեւ կը գտնուէր Յուլիս 10էն ի վեր, Փրակայի ճամբով մեկնեցաւ դէպի Էջմիածին :

× Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Հայկազուն Արք. Աբրահամեան Հինգշաբթի առաւօտ վերադարձաւ Էջմիածին :

× Ամերիկահայ Էջմիածնական Թեմի Առաջնորդ Թորգոմ Եպիսկ. Մանուկեան Երուսաղէմ մեկնած է Յուլիս 19ին : « Մարմարա » կը գրէ այս առթիւ « կը կարծուի թէ Թորգոմ Եպիսկ.ի այս անակընկալ այցելութիւնը մասնաւոր կապ մը ունի Երուսաղէմի Ձեռագիրներուն հարցին հետ » :

Բնական է այսպէս կարծել, մենք ալ տրամադիր ենք , բայց կը վախնանք որ վերադարձին մէջտեղ ելլէ թէ պարզապէս ... արձակուրդի գացած է :

նախագահ Սունայի զրկած է հեռագիր մը, ուր կը շեշտէ . — « Խոր ցաւով լսած ըլլալով երկրաշարժի լուրը որ պատահած էձեր երկրին մեր այցելութեան նախօրեակին, կ՚ուզէինք արտայայտել ձերդ վսեմութեան թէ որքան մեր սրտերը մօտ են թուրք ժողովուրդին, այս աղէտին առթիւ : Կը խնդրենք որ ընդունիք այն սիրալիր ապահովութիւնը որ Ս. Աթոռը կը միանայ Թուրքիոյ սուգին : Ամենակալին կ՚աղօթենք այն ընտանիքներուն համար, որ այս ծանր հարուածը ստացած են :

× Պօղոս Զ. Պոլիս կը հասնի Երեքշաբթի : Պիտի բնակի այն սենեակը ուր ապրած է Յովհ. ԻԳ. երբ դեռ՝ Ռոնքալլի անունով պապական նուիրակ էր, Պոլսոյ մէջ :

Պապին կ՚ընկերանան քսան հոգի, ի շարս որոնց կարդինալներ՝ Թիսրան, Չիքոնեիանի եւ Տէլ՝ Աքուա :

Պոլիս հասած են նախապէս Սուրիացիներու պատրիարք՝ Կարդինալ Թափփունի եւ Հայ Կաթողիկէ պատրիարք՝ Պաթանեան եպիսկ. :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ կողմնակից է որ Ամերիկա պատերազմ յայտարարէ հիւսիսային Վիէթնամի դէմ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը փորձէ բացատրել իր ձախողութիւնը ՄԱԿի մէջ : Պաշտօնապէս, հրապարակուած զեկոյցով մը, Կրեմլինը պատասխանատու կը բռնէ Միացեալ Նահանգներն ու իր դաշնակիցները : Բայց կիսապաշտօնական բացատրութիւնները չեն վարանիր մեղադրելու Արաբներու հետ գործակցութեան միութեան մը դժուարութիւնները :

ՏԻԹՐՈՅԹԻ մէջ ցեղային շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են : Սեւերը կը ձեռնարկեն «ազդ» մը կազմելու որ ունենայ իր օրէնքները, տօնական օրերը , միլիցիան եւն. : Վերջին լուրերու համաձայն սպիտակ կին մը սպաննուած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը հեծանիւով վերջացաւ Կիրակի օր : Վերջին հանդրուանը շահեցաւ՝ Փուլիտոր (ժամացոյցի դէմ) ամբողջ շրջանին յաղթականն է՝ Փէնժոն (Ֆրանսացի) : Երկրորդն է՝ Խիմենէզ : Եօթներորդ է միայն այն որ շահողը կը նկատուէր՝ իտալացի ախոյեան Ճիմոնտի :

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

Բ.

Հին աշխարհի ամէնէն քաղաքակիրթ մէկ երկրին՝ Եգիպտոսի մէջ ալ ամէն տեսակ միջոցներ ի գործ կը դրուէին ամուսնութեանց բաղմանալուն համար, եւ այս նպատակաւ՝ արդէն մասնաւոր օրէնքներ եւ կանոններ դրուած էին, որոնք կը գործադրուէին անխափան :

Հնդկաստանի մէջ՝ ամուսնացեալները միշտ յարգի էին եւ օգտակար կը նկատուէին, իսկ ամուրիին՝ միշտ անօգուտ ու նոյնիսկ վնասակար կը նկատուէր : Ամուրիին ոչ միայն կարծիքը չէին առներ որեւէ լուրջ որոշման մը առթիւ, այլ նոյնիսկ անոր որեւէ կարեւոր գործ չէին վստահեր : Այս զեղեցիկ սովորութիւնը տակաւ առ տակաւ մոռցուեցաւ եւ ամուսնութիւնը իր յարգը կորնչուց, մանաւանդ Պուտտայի չնորհիւ : Նոյն խստորեաբար Պուտտայի չնորհիւ : Նոյն խստ ամուրիութիւնը նկատուեցաւ բարձր բաղդն միջոց մը վերադարձն սրբութեան հասնելու համար :

*Պարսկական հին աշխարհին մէջ՝ ամուսնութիւնը միշտ բարձր նկատուած է : Այս պատճառաւ, Զենտ Աւեսթայի համար՝ ամուսնացող մարդը միշտ նախընտրելի էր չամուսնացողէն, եւ ընտանիքի հայրը՝ զաւակ չունեցողէն : Բարոյականի սրբութիւնը միշտ նկատողութեան առնուած է անոր մէջ, այնպէս որ, նուիրական այդ դիրքը չատ խիստ բառերով կը դատապարտէ չնութիւնը, պոռնկութիւնը, ամէն տեսակ ընտանեկան անհաւատարմութիւն, վիժում, պատանիներու հրապուրում, եւ ընդհակառակն կը գովէ ամուսնութեան վիճակին սրբութիւնը : Վերջապէս՝ Զենտ Աւեսթայի մէջ՝ «ծառ մը տնկել, դաշտ մը մշակել, կեանք տալ ազգ՝ երեք գովելի գործեր» նկատուած են, եւ ամուսնութիւնն ալ այնքան յարգելի սովորութիւն մը դարձած է որ նշանաւոր նամակի մը մէջ ըսուած է վանականներու համար.— «Անարդեն զծնունդս մարդոյ, եւ գովեն զանորդութիւն : Եւ եթէ լսէք զոցա եւ ի կանայս ոչ մերձեն, նաք, աշխարհիդ վախճան վաղվաղակի հասանէ» : Մադդէականութեան համար՝ ամուսնութիւնը զերազանցօրէն կրօնական եւ սուրբ գործ մըն էր, անմահ վառք ստանալու եւ Ասուծոյ փառաւոր յաղթութեան նպաստաւորելու միջոց մը : Ամէնէն աւելի՝ այսպէս Զրադաշտի կրօնքը մասնաւոր հոգատարութիւն ունեցած է ամուսնութեան համար, եւ ամուսնացեալ մարդը ամուրիին ամէն աստէն բարձր է : Օրինաւոր ամուսնութենէն ծնած զաւակ չունեցող մը չէր կրնար Զենվատ կամուրջէն անցնիլ, որքան ալ բարեգործ մը եղած ըլլար : Զենվատ կամուրջին լուսը Ամշասպանդները հաւատացեալին պիտի ըսէին.— «Դուն աշխարհի մէջ քու տեղդ բանող մէկը արտադրեցի՞ր» (Ավեսթա) : Սուրբ կենդանի մը մեղցնողը իր մեղքը ամուսնութեամբ կրնար քաւել, եւ ամուսնացող մը պիտի կրնար համարձակ Զրադաշտ հրեշտակին առաջնորդութեամբ նոյն վտանգաւոր կամուրջէն անցնելով՝ երթալ Մազդայի առջեւ : Եթէ մէկը զաւակ չունենալու տարիքին հասնէր՝ ամուսնանալու թոյլտուութիւն չէր կրնար ընդունել : Ամուսնութեան արդելք ըլլալը ամենաճամբ ոճիր նկատուած էր : Ինչպէս Հեռոդոտոս կը վկայէ՝ Դարեհ օրէնք դրած էր որպէսզի ամէն տարի բեղնաւոր կիներ վարձատրուին այս կամ այն կերպով :

Համառօտակի կրօնքներուն ըմբռնումը ցոյց տալէ ետք ամուսնութեան մասին, այժմ անցնինք հրէական ամուսնութեան, ամփոփ կերպով ներկայացնելու համար զայն : Մեր քաղելիք տեղեկութիւնները ամբողջովին կրնանք գտնել հրէական Սուրբ Գիրքին մէջ, որ առնչին դիրքն է, ուր այնքան մանրամասն կերպով գրուած ու նկարագրուած են ամուսնութիւնը, երկու ամուսիններու ունեցած փոխադարձ պարտականութիւնները եւ վերջապէս ինչ որ ամուսնական կալուածին մէջ կրնայ մտնել :

Այս պարագային զատ հրէական ամուսնութիւնը անոր համար մասնաւոր կերպով ներկայացնել կ'ուզենք, որով հետեւ Ս. Գրքին մէջուցաւ մեծապէս աղդած է յետագային քրիստոնեայ ժողովուրդներու ամուսնական սովորութեանց վրայ :

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՎսԻՍԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Նախնական ժամանակներու մէջ բնակարար հրեայ ժողովուրդը կը կատարէր իր ամուսնութիւնը բոլոր վայրենիներուն պէս, ունենալով անչուշտ միեւնոյն առեն իր աղգային ուրոյն սովորութիւնը : Ամուսնութեան բոլոր տեսակներն ալ դոյութիւն ունեցած են անոր մէջ, թէպէտ իր Ս. Գիրքէն այնպէս կ'երեւայ թէ դէպի խառնակեցութիւնը, բաղմայրութիւնը բնաւ տեղի չեն ունեցած : Սակայն անոնց հետքերը կը գտնենք նոյն տեղը, որ թէպէտ ուղղակի հրեայ ժողովուրդին համար չեն, բայց այդ սովորութիւններէն գոյն անմասն նկատելը մեղանչում մը պիտի ըլլայ ճշմարտութեան դէմ :

Նոյն ժամանակուան խառնակեցութեան մէկ ակնարկութիւնը կը գտնենք նոյնիսկ Աւետարանին մէջ : Խառնակեցութեան հետ համընթաց է բաղմայրութիւնը :

Հրէից Ս. Գիրքը խմբագրուած է այն տեսակ ժամանակ մը, յորում ամուսնութեան գաղափարը քիչ ու չատ դարդացած է, այնպէս որ նոյն ժամանակ թերեւս ամուսնութեան այդ հին ձեւը կրնար անհետացած ըլլալ եւ հետեւաբար գանց առնուած է : Արդեօք յաւիտականութիւն ամուսնութիւն կատարելու սովորութեան մէկ վերջամնաց նշանը չէ՞ կրնար համարուիլ պատերազմի առեն դերի ինկած կիներու հետ ամուսնանալու պարագան (*) :

Մովսէս իբրեւ օրէնսդիր մեծ կարեւորութիւն ունեցող մարդ մըն է, որ ուշի ուշով սերտած է ժողովուրդին բնաւորութիւնը եւ իր երկրին պայմանները, ու ջաւալրը, պատշաճ եւ կանոնաւոր օրէնքներ դրած է, որոնց խմբագրութեան մասին որոշ թուական մը ճշդելու խնդիրը մեզի չիվերաբերիր : Ամուսնութիւնը Մովսէսի համար, ինչպէս նաեւ բոլոր հրեայ ժողովուրդին համար՝ ոչ թէ բնական կարիքներէ թելադրուած պայման մըն է, այլ նոյնիսկ աստուածային պատուէրի մը արդասիքն է՝ մարդուն տրուած, եւ որուն նպատակն է յաւիտենականին համար երկրպադուներ բազմացընել : Աղեքսանդր Վէյլ, հրէական ամուսնութեան մասին խօսած առեն, Ադամին կողէն Եւայի ստեղծուելէն կը հետեւցնէ թէ առն եւ կնոջ հաւասարութեան գաղափարը Մովսէս ունեցած է առաջին անգամ, որուն համար այրը պարտաւոր է թողուլ իր հայրը եւ մայրը ու երթալ իր կնոջ եւեւէն :

Այս յայտարարութիւնը կատարեալ հաւասարութեան ու մանաւանդ միակնութեան նշան մը կը նկատուի նոյն հեղինակին կողմէ : Իսկ կնոջ եւ մարդուն անման զրոյցը քրիստոնէական եւ թալմուտական մտածման արդիւնք կը համարուի, վասն զի ըստ իր ըմբռնման, այդ տեսակ բան մը չի տեսնուիր Ս. Գրոց մէջ, այլ ընդհակառակն հոն երեւան կուգայ աչխատութեան եւ սիրոյ գաղափարը, որոնք էական են մարդկութեան յառաջդիմութեան համար : Որպէս թէ կանուխէն միակնութիւնը գոյութիւն ունէր Հրէից մէջ, քանի որ Նոյ եւ իր զաւակները միակին կը ներկայանան մեզի, բայց իրողութիւնները հակառակը ցոյց կուտան :

ԿՈՐԻԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Շար.)

(*) Օտարներու հետ ամուսնանալու սովորութիւնը թէպէտ շատ դժուարութեան բախած է, բայց միշտ ընդունուած բան մըն էր : Սամսոն օտարի մը հետ ամուսնացած էր, Սողոմոն շատ օտարազգի կիներ ուներ, եւն. :

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դրացիները ողբ ու կոծով լցուեց ընտանիքը :

Անմիջապէս հրաւիրուեցաւ Տօքթ. Պօղոս Բրուտեանը, որ մանրակրկիտ քննութիւնից յետոյ յայտարարեց.

— Արեան խուժում է : Պարոն Աղբալեանը երեք – չորս ժամ առաջ է մահացած :

Դեռ հանդիստ քնած մարդու տպաւորութիւն էր թողնում :

Աղբալեանի ձախ ձեռքին մօտ կար ճերմակ լաթը՝ ընկած ձեռքից : Յոհաննոցի ջրի ծորակը բաց էր եւ ջրի կաթսան ամբողջապէս պարպուած : Լաթը չոր էր : Հաւանօրէն, աչ ձեռքով ջրի ծորակը բացած էր, ուզած էր լաթը թրջել եւ ճակատին դնել : Այդպէս էր անում, երբ ըզդում էր արեան խուժումը : Բայց չէր կարողացած, ուժերը չէին ներած : Գիտցած էր այդ եւ հանդիստ պառկած : Հանդիստ նրա համար, որ իր պառկած տեղը զանազան չիչեր կային չարուած եւ չիչերից ոչ մէկը ընկած էր :

Սրահի սեղանի վրայ դեռ մնում էին Հ. Օհանջանեանի նուէր ուղարկած խաղաթղթերը՝ տուփի մէջ պահուած, պրիճի հաչուեթուղթը եւ մատիտը՝ հաչուեթղթի վրայ :

Շաորայի չրջակայ գիւղերում օգտափոխութեան եկած Հայերը եւ հայ գիւղի բնակիչները համախմբուեցին Աղբալեանի բնակարանի մէջ եւ չուրջը : Բազմութիւնը լռած էր նաեւ գիւղի ամբողջ չրջանը, ուր գտնւում էր մեծանուն Հայի տունը :

×

Մեծատաղանդ մեր ընկերոջ յանկարծական մահը անսպասելի հարուած էր : Թէեւ այդ հարուածի անմիջական ազդեցութեան տակ էինք, սակայն անհրաժեշտ էր անյապաղ կարգադրութիւններ անել :

Կուսակցական ընկերներ, Կ. Կոմիտէի եւ Կոմիտէի անդամներ, որ մի մասով Շաորա էին ամառը, համախմբուած էին արդէն եւ, որպէս Աղբալեանի զաւակները, պահակ էին դարձած եւ բնակարանի հսկողութիւնը ստանձնած : Մեր մեծ նուն ընկերոջ եւ հարազատը, եւ ազգականը, եւ ամբողջ ստացուածքի տէրը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր այլեւս :

Մեր Կ. Կոմիտէին յանձնուեց բոլոր ծախքերի հոգածութիւնը : Օգը խիստ տաք էր եւ կառավարական բոլոր հաստատուէրն էլ ոտնի պատճառով փակ էին : Ն. Աղբալեանի մարմինը անհրաժեշտ էր փոխադրել քաղաք : Քաղաքի իր սենեակի դուռն էլ պէտք է հնգբէր անպայման :

Ստացանք Տօքթ. Բրուտեանի պաշտօնական դրաւոր վկայութիւնը, որով կը հաստատուէր Ն. Աղբալեանի յանկարծամահ լինելը : Գիւղապետ Գ. Գուտուեանն ըրաւ կառավարական բոլոր կարգադրութիւնները, վերացրեց ոստիկանական բոլոր արգելքները՝ Աղբալեանի մարմինը Պէյրութ տեղափոխելու : Շաորայեակ ամերիկեան համալսարանի պատասխանատու պաշտօնեայ Յ. Մելիքեանը հեռաձայնեց Պէյրութ Ազգային Հիւանդանոցի տնօրէնին, որ ամէն պատրաստութիւն տեսնէ դիակը ընդունելու համար :

*Ընկերները Պէյրութէն հեռագրեցին, որ Ն. Աղբալեանի դիակը ուղարկուի Պէյրութ, ուր կատարուի դագաղման արարողութիւնը եւ ապա՝ Ազգային Հիւանդանոցի դամբարանին մէջ ամփոփուի

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Յուլիս 16ի Կիրակին առաջ-ունէ լուսաշող արեւ մը անբիծ երկնակամարի մը վրայ դրաւականը կը հանդիսանար յաջող օրուան մը եւ յոյս կը ներշնչէր մեր երիտասարդ ընկերներուն ու Նոր Սերունդի անդամներուն, որոնք մեզուաջան աշխատանքի լծուած էին կազմակերպելու համար Հերոսներու Օրուան դաշտահանդէսը :

Պէտք էր բացառիկ ըլլար տօնախմբութիւնը, այս տարի 70րդ տարեդարձը ըլլալով Խանասորի պատմական արշաւանքին :

Եթէ ուրիշ տարիներու հետ բաղդատելով ձեռնարկը թուական թէ նիւթական առաւելութիւն մը չունեցաւ, սակայն բազմաթիւ երիտասարդներու մասնակցութիւնը ինքնին բարոյական յաղթանակի մը յայտարարը եղաւ :

Մօտակայ գաղութներէ ալ ընկերներ ու համակիրներ եկած էին քաջալերելու ձեռնարկը :

Նշդարենիներու եւ եղեւիններու սլացիկ հասակն ի վար մեր տարագիր եռագոյնը հայրենիքը կը խորհրդանշէր : Սեղաններու շուրջ ընտանիքներ՝ զաւակներով ու թոռներով : Բազմածին ու նահապետական ժողովուրդի մը յատկանշական մէկ երեւոյթը այս ալ :

Ժամը 5ի մօտ ընկեր Ստեփան Զաքրեան, կոմիտէի կողմէ բացուած յայտարարելով հանդէսը, հրաւիրեց Նոր Սերընդականներու խումբը բացումը կատարել «Կարկուտ տեղաց» երգով : Ապա յոտնկայս երգուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քայլերգը :

Օր. Արսինէ Կարապետեան զգայուն արտասանութեամբ մը արժանացաւ ջերմ ծափերու :

Զայնասփռուած հայկական երգերու եւ պարի եղանակներու ներգործութեամբ, Նոր Սերնդականներ ճկնութեամբ իրագործեցին դեղջական պարեր : Մեր երէցներն ալ, ինչպէս իգական ներկայացուցիչները անմասն չմնացին պարերէն եւ աւելի խտացուցին խանդավառութիւնը :

Բարձրախօսին առջեւ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Տիգրան Զէքեան, որ յետադարձ արագ ակնարկով մը եւ փաստացի տուեալներով նշեց 1850ական թուականներէն սկսեալ հայ ժողովուրդին ծոցին մէջ խմորուող ազատութեան տենչը եւ իր ազատագրութեան համար մղուած հերոսական պայքարը :

Յետոյ ժամանակագրական կարգով յիշեց կուսակցութեանց ծնունդը, յեղափոխական շարժումները :

Սասունի ապստամբութիւնը, Վասպուրականի կռիւները, Պանք Օթոմանը եւ ի վերջոյ դրուատեց Խանասորի արշաւանքը, որ աշխարհին ցոյց տուաւ Հայուն հերոսական ոգին ու անձնազոհութիւնը :

Ազատագրութեան պայքարը շարունակուեցաւ մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ, մինչեւ որ 1918 Մայիսի 28ին հիմը դրուեցաւ Հայաստանի անկախութեան :

Ընկերը խնդրեց ներկաներէն յոտնկայս ոգեկոչել յիշատակը ազատագրութեան համար զոհուած բոլոր հերոսներուն :

Կազմակերպիչներուն կողմէ աճուրդի դրուեցաւ զոյգ մը բաղեր : Ընկեր Պօղոս Տէր – Պօղոսեան ձեռնհասութեամբ ու մանաւանդ հիւմուրով վարեց աճուրդը, եւ շնորհիւ ներկաներու առատաձեռնութեան՝ կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 745 ֆրանք, որ պիտի յատկացուի Հ. Յ. Դ. տեղւոյս տան նորոգութեան ու բարեզարդութեան :

Ընկեր Հայկունի Թաշճեան պատշաճ բառերով ոգեկոչեց յիշատակը սիրելի դէմքերու, որոնք մէկ տարուան ընթացքին առ յաւէտ բաժնուեցան մեզմէ :

Նուագածու երկու խումբեր, իրենց զուարթ երգերով ու հայկական պարերու եղանակներով աւելի բարձրացուցին տրամադրութիւնները :

Խաւարը սկսեր էր տիրել եւ ժողովուրդը կը դժկամակէր բաժնուիլ պուրակէն, ուր հաճելի ու միանգամայն յիշատակելի օր մը անցուցեր էր :

Գ. Պ.

ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յուլիս 16ին տեղի ունեցաւ Արենուշներու դաշտահանդէսը, որ միեւնոյն ժամանակ բացումն էր իրենց բանակավայրին, զոր գնած էին : Կը յուսանք թէ քիչ ատենէն շնորհիւ մեր զոհաբերուող հայրենակիցներու, Արենուշներու եւ Հայ Արիներու ծնողքներուն պիտի դառնայ ամէն յարմարութիւններով օժտուած բանակումի վայրը : Առաջնորդ Թրթռեան Եպ. այդ առտուն պատարագեց բացօթեայ, յատկապէս պատրաստուած սեղանի մը առջեւ, որ զարդարուած էր ձեռագործ ծածկոցներով, աշտանակներով եւ թարմ ծաղիկներով : Սարկաւագներ եւ երգիչ խումբը եկած էին պատարագին համար : Ժողովուրդը ու ամբողջ սկաուտական խումբը, իր գայլիկներով, արենուշներով, հայ արիներով ու խմբապետուհիներով հաղորդուեցան, ինչպէս նաեւ ժողովուրդէն փափաքողները : Առաջնորդը քարոզեց եւ ըսաւ թէ հաւատքը կրնայ լեռները անդամ շարժել, եւ որովհետեւ մեր խմբապետուհին Տիկ. Շամիրեան ունէր հաւատք եւ կարելի էր ունենալ սեփական հող, ահաւասիկ ունեցաւ : Եւ օրհնեց զայն ու մաղթեց նորանոր յաջողութիւններ :

Ներկաները բոլորուեցան սեղաններու շուրջ եւ սկսան կերուխումը եւ երգերը : Արենուշները ամէն մէկը իր պաշտօնին անցած կը ջանային զոհացնել ներկաները : Շամփուրով խորովածի հոտը տարածուեր էր ամէն կողմ : Մեծ քանակութեամբ խմիչքներ սպառեցան օդին սաստիկ տաք ըլլալուն :

Ժամը չորսին սկսաւ դեղարուեստական բաժինը : Ներկաներէն Պ. Շաւարշ Փիրանեան ընտրուեցաւ սեղանապետ, որ մի քանի խօսքով դեղարուեստական բաժինը բացուած յայտարարեց ու ըսաւ թէ « շատ ուրախ ենք որ այսօրուան մեր հաւաքոյթի նախագահութիւնը մեր առաջնորդին կը պատկանի եւ շատ ուրախ ենք, որ ամէն անոնք որոնք սկիզբները հեռու կը մնային, այժմ գուրգուրանքով կը շրջապատեն զինք : Յետոյ առաջին խօսքը տուաւ Գուրգէն Վրդ. Թրթռեանի (Պուլվար Օտտօ), որ ըսաւ թէ «ինչպէս կը տեսնեմ, մեր ժողովուրդը անջրտի վայրերը անդամ դրախտի կը վերածէ, շինարար ժողովուրդ է, թող շատ ապրի՝ :

Երկրորդ խօսքը տրուեցաւ Կորիւն վարդապետ Պապեանի (Լոնտոնէն). ըսաւ թէ «Հայր Գուրգէնի չափ ծանօթ չէ տեղւոյն հայ համանքին, բայց այսօր տեսածս բաւական է Մարսիլահայութեան ազգօգուտ գործունէութիւնը գնահատելու» եւ մաղթեց յաջողութիւն : Ժողովուրդին խնդրանքին ընդառաջելով արտասանեց Սարմէնի «Հայրենի հողը» :

Մէջ ընդ մէջ դեղեցիկ մեներգներ Օր. Ալիս Շամիրեանի կողմէ եւ խմբերգներ ընդհանուր արենուշներով, որոնց կ'ընկերանար Տիկին Մանուշ Շամիրեան իր պաճոյով :

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Փարիզէն հիւրաբար քաղաքս գտնուող Տիկին Խաչիկեանի, որ ըսաւ թէ հայ մանուկներու հայերէն երգերն ու արտասանութիւնները, ուղղուած մերՄասիսին ուՀայաստանին, մեզի կը ներշնչեն ապահովութիւն Հայ մնալու, մեր արենուշները վաղը պիտի դառնան ապագայ հայ մայրեր վստահեմ թէ իրենք ալ իրենց կարգին պիտի ջանան պահել պահպանել մեր քաղցր լեզուն, ինչու որ մանուկի մը հոգիին մէջ հայ մայրն է որ կը դնէ ազգասիրութիւնը : Եւ քաջութիւն եւ համբերութիւն մաղթեց Մանուշ քոյրիկին եւ իր խմբապետուհիներուն : Յետոյ արտասանեց Տիկին Հրաչեան Յովհաննէս Շիրազէն կտոր մը :

Խօսքը տրուեցաւ Պօմոնի Գեղամ աբեղայ Պաղտասարեանի, որ ըսաւ . «Ճիշդ է որ Հայը չոր ու անջրդի հողերը կրնայ դրախտի վերածել, բայց մաղթենք որ այդ աշխատանքները ու քրտինքները թափուին մեր մայր հայրենիքի մէջ» :

Վերջին խօսքը տրուեցաւ Առաջնորդ Թրթռեան եպիսկոպոսի, որ ըսաւ թէ մէկ ամիս հայ երախաները ապրելով հայ միջավայրի մէջ, իրենց տուները պիտի դառնան բոլորովին հայացած, եւ օրհնեց բոլոր աշխատողները, չէֆթէններն ու մանուշ քոյրիկը :

Պ. Արշաւիր երգեց «Հայոց աղջիկները», իսկ փոքրիկները երգեցին առանձին եւ խմբական : Գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ եւ ամէնքը հաւաքուեցան սեղաններու շուրջ, եւ ճաաշկեցին շամփուրը եւ ուշ ատեն ամէն ոք, վերադարձաւ իր տունը տանելով դեղեցիկ յիշատակ մը :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

— * —

Կեանքը Կապոյտ Խաչի կայանին մէջ ստացած է տաքուկ մթնոլորտ մը : Մանուկներ պայծառ երկնքի տակ կը շարունակեն իրենց խմբային խաղերը, պատոյտներն ու արշաւները, իրենց պատասխանատուներու հսկողութեան տակ :

Օրուան խաղերէն զատ դիշերները անոնք կ'ունկնդրեն օգտակար դասախօսութիւններ, պատրաստուած կայանի հսկիչներուն եւ պատասխանատուներուն կողմէ :

Երեխաներ կը վազեն, կը պարեն, կ'երգեն խոտերուն վրայ : Մեծերը կը զարդարեն սենեակները : Կեանք կայ կայանին մէջ, խանդ ու եռանդ :

Յուլիս 14 : Ծնողքները կանուխէն կը հասնին Պէլֆոնթէն : Կէսօրին ճաշին հետ խնջոյք կայ սեղաններուն շուրջ : Բոլորը կ'երգեն, կը խմեն, խանդավառութիւնը տիրած է : Քիչ ետք կը հասնին Փարիզէն Տիկին Մխիթարեան եւ Օր. Առաքելեան :

Ճաշէն ետք հանդէսն է որ կը սկսի Տիկին Գայթանճեանի բարի գալուստի խօսքով, որու ընթացքին մանուկները կ'արտասանեն, կ'երգեն հայերէն, կը ներկայացնեն փոքրիկ զաւեշտներ եւ կը պարեն հայկական տոհմիկ պարեր : Հանդէսին ընթացքին կայանի խօսքը կը բերէ կայանի պատասխանատուն Տիկին Գազազեան եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի նախագահուհին Օր. Աստղիկ Առաքելեան : Հանդէսէն ետք դարձեալ ուրախութիւն, ապա ծնողքներ կը բաժնուին կայանէն լաւ տպաւորութիւններով :

Կիրակի 16 Յուլիս, կայանը կը մեկնի Ժընեւ, ներկայ ըլլալու Վեհափառ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի մատուցած պատարագին : Վեհափառը պատարագէն ետք իր մասնաւոր օրհնութիւնը կուտայ մանուկներուն :

Այս անմոռանալի պահին կը յաջորդեն ուրիշ այլ հաճելի ժամեր : Պատուական Հայ մը՝ Պ. Մուրատեան իր ճաշարանը կը տրամադրէ Կապոյտ Խաչի տղոց, որոնք տաք մթնոլորտի մը մէջ խնջոյքէն ետք, կը վերադառնան կայան :

Կայանը երախտապարտ է Պ. Ղազարեանի, որ ջանք չխնայեց լաւագոյն ընդունելութիւնը ապահովելու համար այս տղոց, ու Պ. Մուրատեանի ջերմ ընդունելութեան համար :

ԶԱՐԵՀ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ոչ, անկարելի է, անկարելի է որ Օպէն Տէրմօնի պէս երիտասարդ արուեստագէտ մը որ մինչեւ այսօր օրինակելի ու ամբասիր կեանք մը վարած է, մէկ օրէն միւսը գող դառնայ : Բաց ատի սա ալ գիտցած եղէք, հօրաքոյր որ, հայր Տիւպուայի պէս պատուական ու սուրբ կղերականի մը ամենանուիրական սքեմն ալ անիրաւ տեղը պիտի արատաւորուի :

— Այդ քահանան ինչո՞վ պատասխանատու է տեղի ունեցած դողութենէն ... բնաւ տեղեկութիւն չունէր անկէ ..., դիտել տուաւ մայրապետը :

— Սակայն, հօրաքոյր, մի մոռնաք որ եկեղեցինիս ու կրօնքնիս ունին իրենց թշնամիները որոնք ամէն ջանք պիտի թափեն որ այդ սուրբ մարդուն հոգեզաւակին ձերբակալութիւնովը դայթակղութիւն մը ծագի որպէս զի կարենան այդ բանը ծառայեցնել իրենց քաղաքական նպատակներուն ... :

— Չէ,, չէ, ատանկ բանի մը չեմ կըրնար հանդուրժել ..., ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ որ ատանկ դայթակղութիւն մը չծագի ..., գոչեց մոլեռանդ մայրապետը :

— Այո, հօրաքոյր, ձեռքերնուս եկածը ընելու ենք որ հեռու կեցնենք եկեղեցին ու կրօնքը այդ սրբապղծութիւնէն :

— Սրբապղծութիւն, սարսափելի բան, ոչ, պիտի չթողում որ եկեղեցիս ու կրօնքըս ոտքի տակ երթան, գոռաց հակայեղափոխական մայրապետը աչքերէն մոլեռանդական կոյր փայլակներ արձակելով :

Մառի Թէրէզ հասկնալով որ այս անդամ մատը ճիշդ վէրքին վրայ դրած էր, ըսաւ :

— Շուտ, անուշիկ հօրաքոյրս, գլխարկըդ դիր, թիկնոցդ հագիր եւ շիտակ Օթէօյլ երթանք ... :

— Երթանք, աղջիկս, երթանք, բայց դուքսը ի՞նչ պիտի ըսէ ետքը :

— Բան մը պիտի չիմանայ որ բան մը ըսէ, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը : Պզտիկ դուռէն ուղղակի պարտէզ կ'ելլենք : Արդէն մեր անգլիացի կառապանը փողոցը մեզի պիտի սպասէ իր կառքովը : Եկուր, եկուր, սիրելի հօրաքոյրս, Աստուծոյ օրհնութիւնը վրանիս պիտի ըլլայ, կրօնքը անիրաւ յարձակումներէ պիտի ազատենք :

Բայց այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ :

Մառի Թէրէզ դռնամփոփի (բարաւան) մը ետին քաշուեցաւ, իսկ Վօբալիէր մայրապետը հեղինակաւոր շեշտով մը տիրաբար ըսաւ :

—Մտէք :

Սպասուհի մը երեւցաւ սեմին վրայ :

— Պարոն դուքսը օրիորդը տեսնել կ'ուզէ, ըսաւ սպասուհին :

Մայրապետը, պահ մը անորոշութեան մատնուած, եղած տեղը մնաց : Պատասխան տալէ առաջ աչքերը դռնամփոփին կողմը դարձուց :

Դիմացի կողմէն, հայելիի մը մէջէն, նշմարեց Մառի Թէրէզը որ ձեռքերը իրար միացուցած պաղատագին նայուածքով մը իրեն կը նայէր :

Իր այս դիրքին մէջ մանկամարդ աղջիկը այնքան սիրուն, այնքան դեղեցիկ եւ այնքան դրաւիչ էր որ, տունմնաց աղջիկը չկարենալով դիմանալ, քիթին տակէն մռլտաց .

— Գնա ըսէ պարոն դուքսին որ ...

Չկրցաւ խօսքը ամբողջացնել ... սուտ խօսիլը իրեն համար մահացու մեղք մըն էր ... շրթունքները ինքնաբերաբար գոցուած էին ... :

Բայց յանկարծ Մառի Թէրէզի դէմքը փոխուեցաւ ... սպառնական դէմք մը ըստացաւ ան ... այդ նայուածքովը կարծես թէ ըսել կ'ուզէր .

— Եկեղեցին եւ կրօնքը սպառնալիքի տակ են :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՅՑՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Այս Հինգշաբթի ժամը 13·20էն 13·45ի ընթացքին հայ ծիսական երաժշտութեան մասին կը խօսուի Միչէլ Հօֆմանի էմի – սիոնին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան կող – մէ Հոկտեմբեր 29ին :

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ Վալէի կայարանին կից (Մէն – Լա – զարէն տասը վայրկեան) պարապ խա – նութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր) :

Դիմել « Յառաջ »ին :

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR
167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով :

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն :

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ : Ճաշարան, արդիական ննջարան , մասնաւոր հոգածութիւն :

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ :

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ :

Արձանագրութիւնները սկսած են :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ· Առաջնորդարանի դրասեն – եակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12 :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN
ԿՈՆՍԹԱՆՑԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտառին եւ բարձր Պավարիոյ միջեւ :

Մեկնում Օգոստոս 10ին :

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, թէր – միներս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին : Դէպի Պատըն–պատըն , ճաշ՝ Սէն Տիվիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ : Գերմանական սահմանի անցք Յէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը :

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկնում դէպի Ֆրիտրիխսհաֆըն, Ֆրայպուրկէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնելէ ետք, ժամանում Ֆրիտրիխսհաֆըն , հանգստաւէտ պանդոկ մը : Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ , լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր : Նախատեսուած են նաեւ պատյտներ՝ Աւստրիա, Միւնիխ , Կարմիշ եւն. :

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան :

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պատյտներէն :

Կանխավճար 100 ֆր· , Սահմանափակ տեղեր :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հեռա – ձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

Միայն արձակուրդի չրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր· կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր· կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1էն Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՏ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

''ԱԼԻՔՆԵՐ'' ԳՐՔԻ Բ. ՀԱՏՈՐԸ
ԳՐՈՒԱԾ
ԼԻԻՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

300 էջ ծաւալով՝ այս դիրքը կազմուած է երեք լեզուով :

Ա· մաս·— հայերէն՝ հեղինակի անձնական գործերը՝ չափածոյ եւ ազատ :

Բ· մաս·— Թարգմանութիւններ փրանսերէն լեզուով, հետեւեալ այժմէական հայ բանաստեղծներէ :

Պ· Սեւակի՝ «ԵՒ ՄԱՐԴ ՄԻ ԱՆՈՒՆԸ ՄԱՇՏՈՑ», Ց· Շիրազի՝ «ԲԻԲԼԻԱԿԱՆԿը եւ քաղուածքներ «ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԳԼՈՒԽ – ԳՈՐԾՈՑ» պոեմին , Վահագն Դաւթեանի «ԲԱՑՑ ԾՆՈՒԵՑԻ» մեծ պոեմը եւ ծաղկաքաղ (անթոլոժի) փունջ մը կարճ բանաստեղծութիւններ , տարբեր քերթողներէ (Վարուժան Ց· Թումանեան, Ց· Շիրազ, Պ· Սեւակ, Հ· Սահեան, Վ· Ծով – հաննէսեան, եւ Լիւսիէ Մալխասեան) :

Գ· մաս· — ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ : Ց· Թումանեանի (չթարգմանուած պոէմը)՝ « ԴԷՊԻ ԱՆՀՈՒՆ», Ա· Իսահակեանի «ԱՒՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ»ն եւ զարձեալ ծաղկաքաղ մը միեւնոյն բանաստեղծներէ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ
(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)

Ա· ՀԱՏՈՐ
ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՈՂԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ԱՐԻՒՆՈՑ ԷՋԵՐ

Գին 15 ֆր·

Հեղ· ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

(Գին 2 ֆր·)

կը գտնուին

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՇԵՐԻԿԵԱՆ
13, Rue des Dominicaines, MARSEILLE
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՃԱՄԲԱՐ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Իմքական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ զեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն առնոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ· ԳԱՊԱՌԵԱՆ

Ահա դիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ : Քաղաք մը, պարծանքը Բիւ – թանիոյ չրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց : Գինը 5 ֆրանք : Ստանալու համար դիմել « Յառաջ »ի խմբագրութեան, Շերիկեան գրատուն (13 Բիւ տէ Տոմինիքէն , Մարսէյլ) , հեղինակին (9 Բիւ տէ Էոռ , Մարսէյլ) :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան՝ բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Էօժէնի Բախչաճեան որ 1930ին կ'ապրէր Մարսէյլ կամ չրջակայքը , իր երկու աղջիկներուն՝ Ռոզանայի եւ Ժուլիէթի հետ :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել· —

H. PASTERMADJIAN
10, Rue des Petits-Carreaux
PARIS (2)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ·	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ՓՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԱՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 75 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 90 Ֆ·	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI
26 JUILLET
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10969 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — N°10.969

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՅՑ ԱՅԴ ՀՈԳԸ ԴԵՌ ԿԸ ԴՈՂԱՅ

Հայը դժուար թէ համակերպի այս այ-ցելութեան :

Ընդհանրական եկեղեցւոյ Պետը, ան որ կը ներկայացնէ Քրիստոնեաներու մեծա-մասնութիւնը, իր ոտքը կը դնէ հողի մը վրայ, տակաւին թաց՝ քրիստոնեաններու արիւնով :

Սէրն ու եղբայրութիւնը զոր կը զաւա-նի եկեղեցին, կրնա՞ն բաւարար ըլլալ, որպէսզի ցամքի արցունքը՝ հայ որբին, ողբը՝ հայ մայրիկին, սուգը՝ հայ զինւոր :

Քանի մը Ջաթիկ առաջ էր, որ վախ-ճանեալ Պապը, ծանօթ իր Թրքասիրու-թեամբ, այն օրէն ի վեր երբ վայելած է Վոսփորի զեփիւռը, մինչ Եփրատը լեցուն էր քրիստոնէից դիակներով, Թուրքերէն-նով կ'աւետէր· « Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց » :

Պօղոս Ջ· կը չարունակէ աւանդու-թիւնը :

Խօսքերն իսկ չեն փոխուիր աղէ աղէ :

Ու նոյն ածականն է որ կը տրուի Գրի-գոր – Լուսաւորչի նահատակ զաւակնե-րուն իրրեւ ազնիւ ժողովուրդ եւ սա միւս ջարդարար ազգին՝ երբ յանուն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ, Պօղոս Ջ· կ'ըսէ, վերադար-ձնելով Լեւանթի Թրքական պարտու-թեան դրօշակը · — « Կաթողիկէ Եկեղե-ցին համոզումն ունենալով թէ այսօր պարտի անկեղծ եւ սիրալիր ճիգեր ընել ամէն ցեղէ, լեզուէ կամ կրօնքէ մարդոց նկատմամբ, կը դառնայ դէպի թուրք ազ-նիւ (նոպլը) ազգը, որու ճիգերը յառաջ-դիմութեան հանդէպ, ծանօթ են» :

Ու Պօղոս Ջ· աւելի ճիգ կը թափէ սի-րաշահելու համար «այն ազնիւ ազգը՝ որ յառաջդիմութեան իր ճիգերուն մէջ » քրիստոնեայ ազգ մը ուզեց թաղել անա-պատներու տաք աւազներուն մէջ, քան այդ «ազնիւ» թուրք ազգը, որ անտար-բերութեամբ կը դիմաւորէ Ս· Պետրոսի յաջորդին այցը : Որակալ Թուրքը չի նե-րը անչուշտ որ նման այցելութիւն մը պարտի յոյն պատրիարքի մը :

Ու յանկարծ հողը, որու վրայ կը կոխէ Պապը, անգամ մը եւս կը դողայ : Գուցէ այս անգամ ալ, ու մանաւանդ ա՛յս ան-գամ, Աստուծոյ մատը կարելի է տեսնել այդ ցնցումներուն մէջ, որոնք կը չարժին Պօղոս մերձաւոր չըլլանը, երեք օր առաջ այն օրէն՝ ուր Հռոմի Պապը Պօղոս կ'եր-թայ :

Ցնչեցում մը չէ՞ արդեօք, զոր Նախա-խնամութիւնը կ'ընէ իր մեծանուն զաւ-կին, որ Աստուծոյ անունով կ'երթայ սէր բաժնել Ալլահին զաւակներուն :

Ցնչեցում՝ Սրբազան քահանայապետին թէ հողը, որու վրայ կը կոխէ, լեցուն է ոսկորներով որ չեն հանդիժիր :

Շատ լեղի կայ այս խորհրդածութիւն-ներուն մէջ : Դառնութեան բաժակը ան-բաժան ընկերն է եղած արմատախիլ ու հողի ծարաւ այս ժողովուրդին :

Նաեւ հպարտութիւն սակայն : Վասնզի այսօր Թուրքը պարտի համակերպիլ՝ երբ կը տեսնէ թէ իր օդակայանին մէջ խակ հայ կաթողիկոս մըն է, որ կը դիմաւորէ ձեծանուն հիւրը, թէ նաեւ հայ աղնուա-կան ծիրանաւոր մըն է Պօղոս Ջ·ի դիմա-ւոր ալակիցներէն մին եւ թէ ժողովուր-դը՝ որու արիւնը խոնաւ կը պահէ անա-պատը, Տէր – Էլ – Զօրէն Ռաս – իւլ – Ա,յն, կը ճառագայթէ հայրենիքէն ըս – հիւռք, հորիզոնէ հորիզոն, մինչ ինք կը մնայ աւանդական համալը :

Ու ցորչափ դառ մը կայ չլուծուած ու ոսկորներ՝ անհանդիստ, այդ հողը դեռ պիտի դողայ :

ՅԱՒԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԿԵՑՑԷ՛ ԱԶԱՏ ՓԷՊԷՔԸ»

ԿԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ ՅԱՆՊԱՏՐԱՍՏԻՑ
ՃԱՌԻ ՄԸ ՄԷՋ

Տը Կոլ կը չարունակէ յաղթական պը-տոյտ մը Ֆրանսական Քանատայի մէջ, բայց վերջին ժամերու իր արտայայտու-թիւնները, որոնց մէկ մասը չէր իսկ նա-խատեսուած, բաւական աղմուկ կը հանեն եւ կը զարմացնեն նոյնիսկ Քէպէքի այն չրջանակները որոնք ազդայնական եւ ան-ջատողական չարժումի կատաղի կողմնա-կիցներն են :

Արդէն կարդ մը պաչտօնական ճառերու մէջ, տը Կոլ չէր վարանած խօսելու «Քէպէքի Ֆրանսական իրականութեան» մասին :

Ֆրոնթնաքի դղեակին մէջ, Քէպէք զա-ւառի վարչապետին տուած ճաշին ըն-թացքին, տը Կոլ կը չեչտէր ի մէջ այլոց · — « Մեզի՛, Ֆրանսացիներուս համար, ըլլանք Քանատայէն թէ Ֆրանսայէն, ոչ մէկ բան կրնայ աւելի յուզիչ ըլլալ ինչ կը վերաբերի այն զգացումներուն զոր ունինք իրարու հանդէպ, ոչ ալ աւելի կարեւոր, ինչ կը վերաբերի մեր ներկայ եւ յետագայ յարաբերութեանց քան այն փառաւոր ընդունելութիւնը որ եղաւ հոս, իմ անձովս մեր հասարակաց հայրենիքին : Ոչ մէկ բան կրնայ աւելի լաւ բացատրել քան այն խօսքերը զոր լսեցի հոս» :

Երբ կը խօսի տը Կոլ դիտումով է որ կ'ըսէ «քանատացի Ֆրանսացիներ» փո-խանակ ըսելու «Ֆրանսացի Քանատացի-ներ» : Կը խօսի նոյնիսկ ժողովուրդներու իրաւունքներուն մասին, իրենց ճակատա-գիրը որոշելու, չեչտելով · — «Ներկայ կ'ըլլանք հոս ժողովուրդի մը գալուստին, որ բոլոր մարզերուն մէջ, կ'ուզէ ինք իր ճակատագիրը որոշել » :

Բայց Երկուչաբթի գիչեր է որ տը Կոլ կը խօսի յանպատրաստից ճառ մը, ժողո-վուրդին պնդումին վրայ : Աւելի ազդայ-նական քան երբեք կը վերջացնէ «կեցցէ՛ ազատ Քէպէքը» պոռալով եւ վրդովում ստեղծելով անգլիական չրջանակներուն մէջ :

Զայնասփիւռէն այս խօսքերուն առթիւ, խօսնակը կ'ըսէր թէ երբեք պետութեան դեկավար մը նման նախատինք ըրած էր ուրիչ պետութիւն մը այցելած ատեն : Տը Կոլի այս ծայրայեղ նկատուած խօսքերէն առաջ իսկ, քանատական, բրիտանական եւ ամերիկեան մամուլը ցոյց կուտար իր վրդովումը :

Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէր արդէն նա-խագահին Քէպէք հասնելէ առաջ իսկ · — « Տը Կոլի Քէպէք ժամանումը պիտի չօդ-նէ մօտեցնելու Ֆրանսախօս եւ անգլիախօս Քանատացիները, պիտի չբարելաւէ Ֆը-րանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ յարաբե-րութիւնները, պիտի չլեցնէ Փարիզի եւ Ուչինկթընի միջեւ բացուած փոսը : Քիչ հաւանական է նաեւ որ ատիկա խան-գարէ նախագահը» :

Բրիտանական մամուլը բացի աչխատա-կան Սըննէն չատ երկրորդական տեղ կուտայ որ Կոլի Քանատա ճամբորդու-թեան : «Թայմզ» կը գրէ թէ «երբ որ Կոլ սկսաւ Մարսէյեզը երգել, ժողովուրդը իրեն միացաւ այնպիսի ջերմութեամբ որ կարելի էր կարծել թէ արչաւանք մը պիտի կատարէր դէպի դաչնակցային մայրաքաղաքը » :

Տէյլի Թելէկրաֆ առիթը կ'օգտագործէ չարունակելու համար իր հակաֆրանսա-կան պայքարը :

ՊՕՂՈՍ Ջ. ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱՒ

ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ Կ'ԱՑՑԵԼԷ
ԱՑՍՕՐ՝ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Երեքչաբթի առաւօտ Պապը Պոլիս ժամա-նեց, նոյն իրիկունը պիտի երթար Ֆէների պատրիարքարանը եւ առաջին տեսակցու-թիւնը ունենար Աթենագորասի հետ, իսկ Չորեքչաբթի պիտի այցելէր Գում Գա-փուի Հայոց Պատրիարքարանը, ուր դինքը կ'ընդունէր Շնորհք Պատրիարքը :

Այս ճամբորդութեան առթիւ Ֆրանսա-կան հեռատեսիլը երկուչաբթի իրիկուն ժամը ութի լուրերու հաղորդումի տուեն տեսարաններ կուտար Պոլսէն, «Սկիւտա-րա կիտէրիէէն»ի փոն սոնորով եւ հար-ցումներ կ'ընէր անցորդի մը, Պապին այ-ցելութեան առթիւ : Անցորդն ալ կը յայտ-նէր թէ ինք Հայ է, արդէն խօսած սա – հուն Ֆրանսերէն կ'ապացուցանէր թէ Թուրք չէր :

Օդակայանը Պապը դիմաւորելու փու-թացած էր նաեւ նախագահ Սունայ, բայց երկիրը չատ անտարբեր է :

ՏԻԲՐՕՑԻ ԲԱՅՈՒՄՆԵՐԸ

Տիբրօյթի սեւ թաղամասերուն մէջ ամ-բողջ չէնքեր կը վառին եւ կ'ըսուի թէ ամբողջ քաղաքը կարելի է բաղդատել 1945ի Պերլինին կամ Վարչաւայի երբ կեթթօն կ'ըմբոստանար :

Նախագահ Ճոնսըն իր համաձայնութիւ-նը կուտար զաչնակցային ուժեր ղրկելու անմիջապէս , նաեւ օդաչուներ, տեղական ուժերը ի վիճակի չբլլալով կացութեան տէր մնալու :

Այս կատաղի ըմբոստութիւնները կը պատահին այն պահուն երբ «Սեւ իչխա-նութեան » համագումարը ուխտ մը կը քուէարկէր, բաղկացած զանազան բանա-ձեւերէ եւ որ սեւ պետութիւն մը կը ըս-տեղծէ ամերիկեան պետութեան մէջ : Այս ուխտին դլխաւոր կէտերն են.— կէս դին-ուորական պատրաստութիւն երիտասարդ սեւերուն համար :

Ելմտական կազմակերպութեանց հաս-տատում, միայն սեւ : Սեւերու հերոսնե-րու ոդեկոչման համար տօնական օրերու հաստատում, ինչպէս Մաքոմ Ք, սպան-նուած 1965ին, Նիւ Եորք :

Սեւ համալսարանի մը ստեղծում :

Տնտեսական արչաւ մը որուն խորհըր-դանիչը պիտի ըլլայ «սեւ դնեցէ՛ք» :

Մերժում ծնունդներու սահմանաւորու-մի, որու սկզբունքը սեւերուն համար կը ծածկէ սպիտակամորթներու կամքը սեւերը մաքրելու :

Դպրոցի մը հաստատում որ քաղաքա-կան սեւ fատրեր պատրաստէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ վարչապետը՝ Զուսեսքու ճառ մը խօսեցաւ Պուքրէչի Ազգ· ժողո-վին առջեւ եւ անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ Ռումանիա կը չարունակէ «վլուխ բռ-նել» արեւելեան Եւրոպայի մէջ եւ կը փաստէ իր անկախութիւնը հանդէպ Մոս-կուայի : Վարչապետը պաչտպանելով հանդերձ Արաբները ճադկեց անոնց որ բ-խալները եւ հաստատեց Իսրայէլի դոյու-թեան իրաւունքը :

Ալճիրէն հասած լուրերու համաձայն Արաբները կ'ուզեն որ ՄԱԿը Փարիզ փո-խադրուի :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ պաչտպանութեան նախա-րարը տարակարծութիւններ ունենալով վարչապետ Քիղինկէրի հետ , հրաժա-րականը տուաւ , բայց քիչ ետք ետ ա-ռաւ : Պատճառն է անտեսական վիճակը :

ԻՍՐԱՑԻԼԻ համար Նասրի ճառը «չատ սահմանափակ յառաջդիմութիւն մըն է» : Այս անգամ չխօսեցաւ Իսրայէլի քանդու-մին մասին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մամուլը կը քննադատէ Ալժերիոյ վերադոյն ատեանի որոչումը

ՇԱՀԷ ԵՊԻՍԿ. ԺԸՆԵԻԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԱԿՑԵՑԱԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

Հինգչաբթի ցերեկ Ժընեւ ժամանած է երուսաղէմի Ս· Յակոբայ վանքին դիւա-նապետը՝ Շահէ եպիսկ· քանի մը ժամ առաջ Ժընեւէն Պոլիս վերադարձած էր Շնորհք պատրիարք , վերջին անգամ մը տեսնուելէ եաք Ամենայն Հայոց կաթողի-կոսին հետ :

Վաղէն կաթողիկոսի եւ Շահէ Եպիսկ·ի տեսակցութիւնը տեւած է չորս ժամ եւ հակառակ անոր որ Շահէ Եպիսկ· յայ-տարարած է նախապէս թէ միայն երեք ժամ կրնայ Ժընեւ մնալ, դիչերն ալ ան-ցուցած է Ժընեւ :

× *Ժընեւ հասած է նաեւ Հ· Բ· Ը· Մ·ի նախագահ՝ Ալեք Մանուկեան, որ նախա-պէս երուսաղէմ դացած էր եւ տեսակցած եղիչէ Պատրիարքին հետ, ապա անցած՝ Կիպրոս :*

×

Ինչպէս կ'երեւի վերջին չաբաթներուն Ժընեւ դարձած էր հայ կեանքի մայրաքա-ղաքը ինչպէս երբեմն եղած էր միջազ-գային դիւանագիտութեան, բայց տեսակ-ցութիւններու արդիւնքներուն մասին , ոչ մէկ լուսաբանութիւն տրուած է մամու-լին :

ՀԱՆԳԻՍՍ ՄԿՐՏԻՉ ԵՊԻՍԿ. ԱԲԳԱՐԻ

Թեհրանի մեր պաչտօնակիցը, Ալիք կը դրէ թէ Յուլիս 9ին, Կիրակի առաւօտ, վախճանած է Արչի· Մկրտիչ Եպիսկոպոս Աբգար : Թաղման կարգը կատարուած է 14 Յուլիսին, Ուրբաթ, Թեհրանի Ս· Գրի-գոր Լուսաւորիչ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ արչի· Մեսրոպ Եպիսկոպոս Թէրզեանի, ընդհ· փոխանորդ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան :

Պատրաստուած մտաւորական եպիսկո-պոս մըն էր Մկրտիչ Եպ· Աբգար : Երկար տարիներ պաչտօնավարած է Իրանի մէջ Թեհրան ու Նոր Ջուղա , նախապէս Կով-կաս, Եգիպտոս եւ Լիբանան :

Ինկ Ջուղայեցի, ծնած էր 1884ին : Ա-ւարտած՝ Հռոմի Լեւոնեան կղերանոցը : Իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանու-թեան դասընթացքները աւարտելէ եաք քահանայ ձեռնադրուած է 1907ին : Շինա-բար եկեղեցական, հմուտ կրօնական ու պատմական դիտութեանց , օժտուած ե-րաժչտական կարողութեամբ, լաւ ֆրան-սագէտ :

× *Աղեքսանդրիոյ մէջ վախճանած է Պօղոս Ծ· Վրդ· Շիրինճեան : Ծնած էր Տիգրանակերտ 1892ին, աւարտած Հռոմի Լեւոնեան կղերանոցը , ամբողջ կեանքը անցուցած Եգիպտոսի մէջ :*

Զոմպէն յանձնելու Քոնկոյի : Կը սպաս-ուի նաեւ Պումեմիէնի կարծիքին , որ վճռական դեր կը խաղայ : Տիկին Զոմպէ Ու Թանի դիմած է ամուսնոյն կեանքը փրկելու համար :

ՊՈՒԼԿԱՐ դիւանագէտ մը արտաք-սուած է Ալպանիայէն :

ՏԸ ԿՈԼ Ռումանիա պիտի չերթայ այս աչնան, ինչպէս նախատեսուած էր : Այ-ցելութիւնը յետաձգուած է գալ տար-ուան : Բայց Փոմփիտու եւ Քուվ տը Միւրվիլ Սեպտ· 13էն 16 Վիէննա պիտի երթան, մինչ տը Կոլ Սեպտ· 6էն 12 Վար-չաւա կ'երթայ : Այս այցելութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 5ին յետա-ձգուեցաւ Իսրայէլի Արաբ պատերազմին պատճառով :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՎԱՃԵԱՆ

Ա.

Վերջին դարու վերջին կիսուն անուանի հրապարակագիր մըն է Սվաճեան, որուն գործին շուրջ մենագրութիւններ կը հրատարակուին տարիներէ ի վեր Երեւանի մէջ: Վերջին աշխատութիւնն է Ասատրեանի մենագրութիւնը (Յար. Սրվանեան, Երեւան, 1967, 283 էջ):

Հեղինակը կը յիշէ նախորդ հրատարակութիւնները (Յովհաննէսեան, Մակարեան, մասնաւորաբար Գասպար Գասպարեան), իսկ Մանուկեան ուսումնասիրած է որպէս երգիծաբան, միւսները որպէս «հայ առաջաւոր դեմոկրատական կուլտուրայի անուանի գործիչների փայլուն սերնդի» ներկայացուցիչ:

Հեղինակը եւ ուրիշներ մոռցած են յիշելո Զօպանեանի յօդուածաշարքը: Քննադատ հեղինակը տարբեր անկիւններէ նկատի առած է Սվաճեանի հրապարակագրութիւնը, նոյնպէս նպաստաւոր:

Սվաճեան Խասգիւղցի է, կանուխէն որբացած, կանխահաս երիտասարդ մը, քըսանեւհինգ տարեկանին սկսած է հրատարակել «Մեղու» երգիծաթերթը, կանխահաս մահ ունեցած է քառասուներեք տարեկանին: «Աղքատի զաւակ էր, հայ ընկերութեան յետին խաւերուն մէջ ապրած էր կեանքի առաջին տարիներուն», բայց բախտաւոր եղած է կրթութիւն ստանալու «աւելի բարձր միջավայրի մէջ«, կը գրէ Հրանդ Ասատուր:

Սվաճեան կրթութիւն ստացած է Պօղոս Օտեանի տունը՝ պատանի Օտեաններու հետ, ուսուցիչ ունենալով ժամանակի հմուտ Միսաքեան եւ Պարտիզպանեան: Բարերարին եւ ուսուցիչներուն հանդէպ խոր երախտագիտութեամբ արտայայտուած է միշտ: Գրիգոր Օտեանի հմտութիւնը, անձնուէր ուսուցիչի հայրենասիրութիւնը, կամքի տոկունութիւնը: «Շատ անգամ ազգին օգտին համար աշխատած ատենը, մեծամեծ նեղութիւններ կրած, անարգուած ալ է, բայց ունեցած է ազգին հանդէպ ունեցած պարտքերը կատարելու, անոր ծառայելու սուրբ կիրքեր»: Օտեան նոյն վկայութիւնը կը բերէ. «Ինչ եռանդ ու հաստատամտութիւն, ինչ հայրենասիրութիւն եւ անյողդողդ արիութիւն պէտք է ամէն տեսակ հալածանաց համբերելու համար»:

Պարտիզպանեան շարունակած է անվըրդով իր կրթական գործը առանց կարեւորութիւն տալու բամբասանքներու: Օտեան կ'աւելցնէ. «Սկիւտարի ճեմարանին մէջ, Պէշիկթաշի դպրոցին մէջ մեծ եւ անձանձիր աշխատութիւն ունեցաւ, որուն մեծ մասը շատ անգամ ալ ձրի: Արդիւնքը պսակեց աշխատութիւնը, լեզուագէտ եւ բարեկիրթ պատանիներ դուրս ելան այդ դպրոցներէն եւ այսօր պատիւ կը բերեն ազգին»:

Սվաճեանի մատները կը կարկամին, ուսուցչին մահուան առիթով երախտագիտութիւնն արտայայտելու համար. «Անզուգական մենտոր, դուն որ տղայութեանս, պատանութեանս, երիտասարդութեանս խնամակալն եղար, որ տարիներով քու տանդ մէջ ընդունելով զիս, մարմինիս եւ հոգիիս ձրի եւ առատօրէն ջամբեցիր, եթէ այնքան շուտ զրկեցիր զիս քու պահպանութենէդ ու պաշտպանութենէդ եւ վերացար ինձմէ, դոնէ անմահութեան վայրկեանին հսկէ վրաս, զօրացուր զիս քու ոգիովդ ու արժանի ըրէ զիս քու անունդ հռչակելու»: («Մեղու», 1856, թիւ 2):

Խասգիւղցի այս որբ տղան ունեցած է բարերարներ, որոնք հայրական գուրգուրանքով մարդ ըրած են բախտէն զրկուած երախան: Համեստ խաւերէ վեր բարձրացող, նախանձելի դիրքի հասնող ամիրաներն ու աղաները վեր հանած են «յետին խաւերու մէջ ապրող» արենակիցները: Սերվիչէն, Ռուսինեան, Իւթիւճեան նման Սվաճեանի բարերարներու հոգածութիւնը վայելած են եւ սակայն դարձած են ընդդիմադիր բարձր դասակարգին:

Ազգային կեանքը յուզումնալից է այդ շրջանին, կայ սահմանադրական պայքար, կայ Լուսաւորեալներու եւ Խաւարեալներու պայքար, յառաջդիմականներու եւ պահպանողականներու: Սվաճեան Լուսաւորեալներէն է, աւելին ըլլալով՝ մօտիկ բարեկամը յեղափոխական Նալբանտեանի: Թերթը կը դադրի երբեմնի կառավարական հրամանով:

Սվաճեան երգիծաբան է, կը ծաղրէ մեծամեծներու թերութիւնները, կը հեգնէ մեծամիտները, կը քննադատէ վարչական մարմիններու գործունէութիւնը: Պետական արգելք, ազգային շրջանակներու թերթին հանդէպ մերժողական կեցուածքը թշուառութեան կը դատապարտէ խմբագիրը: Պարտուողի մը նման միշտ կը կանգնի պայքարը շարունակելու համար:

Միտքերը պատրաստ չեն, ոչ մէկը կը փափաքի հեգնանքի առարկայ ըլլալով, ճշմարտութիւն մը լսել, անաչառ դիտողութեան մը հանդուրժել: Ստեփան Ոսկան «գովէ կամ լռէ» ըսաւ եւ նախընտրեց լռել: Հրապարակագիր Արմէն Լուսինեան — մոռցուած անուն մը դարձեալ — կը յիշէր Մամուրեանի յուսախաբութիւնները, երբ ազգային կեանքի շուրջ քննադատական մը կը գրէր, թերթերը կուգային, մեծ կորուստ պատճառելով խմբագրին:

Սվաճեան արժանաւոր օգնական մը կը գտնէ յանձին Յակոբ Պարոնեանի, որ թրքախօս Էտիրնէէն կուգայ երգիծական տաղանդը զարգացնելու համար: Պարոնեան երախտագիտութեամբ յիշած է, թէ Սվաճեան իր ուսուցիչն է, տարիներ ետքը կրկնած է ասոր գաղափարները՝ պըչրասէր Նար – Պէյի եւ յետադիմական Տէրոյենցի մասին:

Նալբանտեան Պոլիս կուգայ, հեռուէն արդէն ծանօթ են իրարու: Կը բարեկամանան, գաղափարակից են եւ կը ըստեղծուի արեւելեան եւ արեւմտեան երկու հատուածներու սերտ գործակցութիւնը համահայկական ուղղութեամբ, գործակցութիւն համազգային նպատակի իրականացման, հայ ժողովրդի ազատագրութեան թէ ցարական եւ թէ սուլթանական բռնակալութիւններէն: Երկուքն ալ կը ներշնչուին իտալական վերածնութեան գաղափարներով, ժողովրդավարական ձգտումներով: Հետեւաբար պայքար բռնակալութեան դէմ, պայքար նաեւ ժողովրդավարութեան համար:

Սվաճեան ջերմեռանդ սահմանադրական է, հայ ժողովուրդը իրաւունքներու տէր դարձաւ «առանց արիւնահեղումի»: 60ի կանոնադրութեան փոփոխութիւնը կը նըկատէ «թլփատում» մը, բառը փոխ առնելով Նազարեանէն: Հեղինակը կ'աւելցընէ. «Սվաճեան, Թագւորեան, Մամուրեան իրենց գաղափարական դէմքով եւ գործնական պայքարով արեւմտահայ յեղափոխական – դեմոկրատական խմբակցութեան ականաւոր ներկայացուցիչներն էին, որոնց շուրջը համախմբուած էին արմատական–դեմոկրատական հոսանքի շարք մը ներկայացուցիչներ Զիլինկիրեան, Փանոսեան, Հայկունի, Քեաթիպեան եւ ուրիշներ: Սվաճեան այդ հոսանքի ամէնէն կարկառուն ու ամէնէն հետեւողական ներկայացուցիչն է իր կեանքի վերջին 15ամեակում»:

Այս «դեմոկրատ»ները գաղափարական տարբերութիւններ ունէին: «Թշուառներ»ու թարգմանիչ Զիլինկիրեան իրաւաբան մըն էր, Մամուրեան լուրջ պատրաստութիւն ունէր եւ ծանօթ էր եւրոպական իրողութեանց, Խրիմի պատերազմին անգլիական բանակի թարգման Հայկունի ծայրայեղներէն էր: Համարձակած էր Ռընանի գործը թարգմանելու, Պատրիարքարանը կ'արգիլէր տպագրութիւնը: Ռընան պաշտօնանկ եղաւ Գոլէժ տը Ֆրանսի ամպիոնէն, որովհետեւ Քրիստոսի համար ըսած էր «անբաղդատելի մարդը»: Ֆրանսացիներու նման, յառաջացած ժողովուրդը երբ անհանդուրժելի կը գտնէ նման յայտարարութիւն մը, հայ ժողովուրդի նման հաւատացեալ եւ եկեղեցական կազմակերպութիւն մը ունեցող ժողովուրդի մը համար նման գործի մը թարգմանութիւնը անխոհեմութիւն էր: Մամուրեան հմտալից յօդուածաշարքով մը կը քննադատէր քաղաքակից Գալուստ Կոստանեանի հակակրօնական գործը: Ստեփան Ոսկան, խիզախ հրապարակագիր մը, Սահմանադրութիւնը կանխահաս կը նկատէր:

Սվաճեան կը գրէ, թէ շատ մը թերթեր Պոլսոյ մէջ եւ ուրիշ տեղեր հրատարակուիլ սկսան, քիչ տեւողութիւն ունեցան եւ դադրեցան: Պատճառներն են նիւթական անապահովութիւն եւ ժողովրդականութիւն չվայելելը, պահպանողականներու հալածանքը:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գ.

Ամուսնութիւնը Հրէից մէջ առեւտուրի մը ձեւը ունէր, տեսակ մը փոխառութիւն էր, որ կը հաստատուէր մուրհակով եւ երաշխաւորներով: «Եւ կանչեց իր Սառայ աղջիկը եւ բռնեց անոր ձեռքէն, եւ տուաւ զանիկա Տովբիթին կնութեան, եւ ըսաւ. — «Ահաւասիկ Մովսէսի օրէնքին համաձայն առ դուն ասիկա եւ տուր զանիկա քու հօրդ: Եւ օրհնեց զանոնք ու կանչեց իր Հետնա կինը եւ անիկա տանը բոլոր ինչքերը առնելով կուտար աղջկան եւ մուրհակով կը հաստատէր եւ կը կնքէր»: (Տովբիթ Է. 15 – 16):

Ամուսնութեան առեւտուրի այս ձեւը պահուած է մինչեւ այսօր բազմաթիւ ժողովուրդներու մէջ, նախնական սովորութիւն մը որ անվթար մնացած է դարերու երկար տեւողութեան միջոցին: Բնական բան մըն է այս, ժողովուրդներու սովորութիւնները, — նոյն իսկ ամէնէն այլանդակները երբեմն, — հետզհետէ տեսակ մը օրէնքի զօրութիւն կը ստանան, որուն կառչած կը մնան: Դրացի ժողովուրդներու հետ ամուսնանալու սովորութիւնն ալ ունէին եւ այս պարագային մասնաւոր պայմաններ կը դնէին երկու կողմերուն համար ալ (Ծննդ. ԼԴ.):

Արեւելքի բոլոր ժողովուրդները միշտ մեծ աղջիկը առաջ կ'ամուսնացնէին. այս սովորութիւնը մինչեւ այսօր պահուած է (Բազդ. Ծննդ. ԻԹ. 26): Ամուսնացողները պէտք էր որ իրենց որոշ տարիքը ունենային՝ որ էր մանչուն համար 13 եւ մէկ օրուան, իսկ աղջկան համար՝ 12 եւ մէկ օրուան: Բայց ընդհանրապէս սովորութիւն եղած էր մանչերը 18 տարեկանին մէջ ամուսնացնել, եւ այս սովորական դարձաւ մանաւանդ պատերազմի ատեն, երբ կ'ընդունուէր 18 տարեկանին ամուսնանալ եւ քսանին զինուոր ըլլալ: 13 տարեկանին ամուսնացնելու սովորութիւնը մուտ գործեց Թալմուտականներու միջոցաւ, ժողովուրդը բազմացնելու համար: Բապպի Ասսէ, որ հեղինակն է բաբելոնեան Թալմուտին, երբ կը հարցնեն պատճառը իր խորին իմաստութեանը՝ կը պատասխանէ. «Այսչափ իմաստութիւն ունիմ, վասնզի 13 տարեկանիս ամուսնացած եմ. եթէ աւելի մանուկ ամուսնացած ըլլայի՝ ասկէ աւելի իմաստութիւն պիտի ունենայի (Էտուար Եուհովսքի, Ժիւտայիսմ, էջ 203): Հրէից մէջ երիտասարդութեան զաւակը միշտ գովեստի արժանի նկատուած է, եւ այս նոյնիսկ օրէնքին առջեւ ալ այսպէս է: Այն համոզումը կար թէ «մինչեւ քսան տարի Աստուած կը համբերէ. այս տարիքը անցնելուն պէս անիկա իր հոգատարութիւնը կը դադրեցնէ անոր որ ամուսնութեան կա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Պոլիս երթալու օրերը կը մօտենան: Կը խորհիմ ծառայութիւն մը խնդրել իրմէ՝ որքան ալ պատշաճութեան հակառակ ըլլայ, որովհետեւ կենսական կարեւորութիւն ունի ինծի համար: Ու պահ մը, անհամարձակ, մօտենալով իրեն կը յայտնեմ թէ փոքրիկ գումար մը ունիմ ձեռքս եւ կ'ուզեմ իր ձեռքով «Ազատամարտ»ին զրկել, որպէսզի անոնք ալ մեր տունը զրկեն տալիք հասցէովս: Միեւնոյն ատեն ընտանեկան վիճակս ալ կը պարզեմ: Կը պատմեմ նաեւ, որ շատ միջոցներ փորձած եմ ապահով կերպով դրամ զրկելու, բայց չեմ յաջողած, միայն, մէկ ամիս առաջ, ինծի հայրենակից երիտասարդի մը, Թորոս Նազիկեանին տունէն դրամ սպասելը իմանալով, կարգադրեր էինք, որ հոս ես իրեն վճարեմ, անոնք ալ հոն մեր տունը վճարեն, բայց ան ալ մեծ գումար մը չէր, մէկուկէս ոսկի միայն: Իսկ այս անգամ, ոսկին անգըտանելի ըլլալով 12 հատ մէճիտ եմ գընած:

Ամբողջ ըսելիքս, այսպէս վերջացնելէ ետք՝ բեռէ մը ազատած՝ կը սպասեմ պատասխանին:

Քիչ մը խորհելէ ետք. — Մէկ կէտ կայ դժուար, ըսաւ, եթէ ան ալ լուծեմ, չեմ մերժեր խնդիրքդ: Ի՞նչպէս ընեմ: Խնդիրը այն է որ, այդ ճամբորդութեան ընթացքին, չեմ ուզեր որ քովս ձեռագիր ամենափոքր թուղթի կտոր մը իսկ գըտնուի, մինչդեռ դուն ստիպուած ես հասցէ մը տալ:

Քիչ մը եւս խորհելէ ետք. —

— Գրէ', մէկ անգամ, տեսնենք սա հասցէդ ինչ բան է, ըսաւ:

Ու գրեցի. — Ատափազար, Ուզուն Չարշըտա, Քիւրքնի Հանի Միհրան Ակնցիեան:

Կարդաց, եւ յուսահատութիւնը պատեց.

— Այսքան ալ երկա՛ր, ու դժուար, միտք պահելիք բան չէ, ըսաւ:

Ու նորէն ու նորէն կարդաց:

— Պիտի ջանամ գոց սորվիլ, եթէ յաջողեցայ՝ լաւ, եթէ ոչ՝ ի՞նչ կրնամ ընել:

Ու մինչեւ որ յաջողեցաւ, օրական տասըն անգամ գրաշարատուն մտաւ ելաւ՝ սորվածը արտասանելու, քննութեան ենթարկելու, սխալները ուղղելու համար: 1915 Մարտ 6ին գացին Պոլիս, դրամս ալ տանելով:

Այսպէս էին մեր մեծերը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՒ ՄԸ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

Փետրուար 25էն ի վեր «Հայաստան»ը փոխադրուած է ընկեր Գրիգոր Յովհաննէսեանի վեցյարկանի շէնքը, Ցար Սիմէոն փողոց, 72:

Մարտ, 24, Երեքշաբթի, «Հայաստան»ի փոսթարկղը գողցուած էր: Իսկ իրիկունը, ժամը ութի ատենները, թերթին առաքիչ պաշտօնեայ Էտիրնէցի Սահակ Յովհաննէսեանը, խմբագիր կարծելով ծեծած էին, տուն եկաւ քիթ – բերանը կապուտցած, մարմնին ամէն կողմը հարուածուած: Քիչ մը հանդարտելէ ետք միայն կրցաւ պատմել, թէ քանի մը Թուրքեր զինքը բռնելով փողոցը հարցաքննած են, թէ ո՞վ է թերթը խմբագրողը, Թուրքիոյ Հայերու մասին գրուած լուրերը ուրկէ՞ եւ ի՞նչ ճամբով կը հասնին, եւայլն, (որովհետեւ փոսթարկղին մէջէն բան մը չէին կրցած գտնել, ի հարկէ): Զգոհանալով Սահակին տուած պատասխաններէն, ուզած են ծեծելով խոստովանցնել, բայց կրցած է ի վերջոյ փախչիլ: Ճանչցեր է ծեծողներէն մէկը: Ժամանակին Էտիրնէի մէջ ոստիկանապետ է եղեր:

Վրդոված ենք բոլորս ալ: Կատղած: Պուլկարիան, որ մեր «հօրենական տունը» նկատած էինք, Թուրքին ձեռքը հոս ալ պիտի կրնա՞ր հարուածել մեզ: Շատ էր ասիկա:

Լեփովը, որ գրեթէ ամէն օր կ'այցելէ, եկաւ: Խմբագիր, գործաւոր, թերթին բոլոր ծառայողներս ներկայ ենք, եւ Սահակը կը խօսեցնենք: Ճիշդ ժամանակին հասած ըլլալով, ուրեմն, Լեփովը ամբողջ անցուդարձին ծանօթացաւ, բորբոքեցաւ, ինքնիրմէ ելաւ: Զորս յարկանի հայհոյութիւններ, թուրքերէն լեզուով, կը յորդին բերնէն՝ Թուրքերուն հասցէին:

Ընկեր Արզուման, ինքնիրմէ ելած, անընդհատ կը ծխէ ու կը շարժի: Վերջապէս ըսաւ Լեփովին.

— Այս հարուածը որչափ մեզի, նոյնչափ ալ ձեզի է ուղղուած: Ատոնց փոխադարձելը մեզի համար շատ դիւրին է, եւ դուք շատ լաւ դիտէք, թէ ինչ կրնանք ընել: Բայց, փափուկ կէտը հոն է, որ բարեկամ երկրի մէջ ենք, ինչու ստիպուած ըլլայինք անախորժ կացութիւն ըստեղծել:

— Դուք ձգեցէք մեզի, ըսաւ Լեփով, մենք կ'ընենք ինչ որ պէտք է:

Ու գնաց, խոստանալով որ քիչ ետք պիտի վերադառնայ:

Կէս ժամ հազիւ անցած՝ եկաւ, թափթըփած մարդ մըն ալ միասին, կարճ հասակով, վիզը քիչ մը ծուռ, երկար ատեն չածիլուած եւ ազատոտ: Երկար վերարկու մը հագած էր: Սահակին ըսաւ, որ յարձակողներէն որ մէկը որ ճանչցած էր, նրկարագրէ, թուրքերէն լեզուով, իրենց երկուքին համար:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(11 Շար.)

ԿՈՏՎԱԾ

ՓԱՆՍՍԱՆՑԻ ԳՈՒԽՈՏՏԵՐ

Մեր հյուրանոցի ճաշասենյակում մի ուրիշ սեղանի շուրջ նստած էին երեք հոգի, որոնք խոսում էին ինչ-որ բանի մասին։ Նրանցից մեկը ասում էր.

— Ես ոչ մի կերպ չեմ կարողանում հասկանալ, թե ինչպես կարելի է այդքան հեշտությամբ ու անվրդով սիրտով ինքնասպան լինել։ Ես ինքս ինձ համար ամենևին էլ չեմ կարող պատկերացնել մի այնպիսի դրություն, որի մեջ ես ինքս ինձ կորցրած համարեի։ Ես միշտ կարծել եմ, որ ինքնասպանությունը ամենամեծ վախկոտությունն է։

Մյուս երկուսը ժպտացին։

— Ինչո՞ւ ես ժպտում, — հարցրեց առաջինը։

— Ես ժպտում եմ, որովհետև ինքնասպանությունը ամենամեծ քաջությունն է, — պատասխանեց նա։

— Ինչպե՞ս, ինչպե՞ս, — սաստիկ զարմացած հարցրին մյուսները։

— Ես ինքս ինձ համար ինքնասպանության մի շատ հետաքրքրական ձև եմ հորինել, — ասաց նա։

— Ինչպե՞ս է այդ ձևը, — հարցրին նրանք։

— Ես ինքս ինձ համար հորինել եմ մի այնպիսի ձև, որ ինքնասպանությունը ամենևին էլ վտանգավոր չէ, — պատասխանե

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Պարսամ Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պուլվար Օտտօ Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱԶՆԻՒ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կիւլխասեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Ընտանեկան բոլոր պարագաներով շնորհակալութիւն կըյայտնուի բոլոր այնկազմակերպութիւններուն, միութիւններուն, եւ անհատներուն որոնք մամուլով, գրաւոր, ծաղկեպսակներով, նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց կնոջ եւ մօր սիրեցեալ ԱԶՆԻՒ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ (ծնեալ Կիւլխասեան) յուղարուորութեան առթիւ :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՈՎ ՄԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պօրըկարի պուրակին մէջ, Սէն – Նիզիէ :

Կը նախագահէ
Ընկ. ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Հանելի գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ, սպասարակութեամբ երիտասարդ ընկերներու եւ համակիրներու :

Օթոքառի ժամեր.— 9·30, Ռիւ Ժոզէֆ Պրէօն, 9·40 Ռիւ տը Լա Փլէն, 9·50 Փրեֆէքթիւրի սովորական անկիւնը, 10 Քուռ Պերիա :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Հինգշաբթի ժամը 13·20էն 13·45ի ընթացքին հայ ծիսական երաժշտութեան մասին կը խօսուի Միշէլ Հօֆմանի էմիսիոնին մէջ :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN
ՔՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտառին եւ Բարձր Պավարիոյ միջեւ :

Մեկնում Օգոստոս 10ին :

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, թէր – մինիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին : Դէպի Պատըն–պատըն, ճաշ՝ Սէն Տիզիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ : Գերմանական սահմանի անցք Ցէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը :

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկնում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուրկէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնելէ ետք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը : Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր : Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւստրիա, Միւնիխ, Կարմիշ եւն. :

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան :

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն :

Կանխավճար 100 ֆր., Սահմանափակ տեղեր :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խոմբը Փարիզէն կը մեկնի Զորեքշաբթի Օգոստոս 2ին : Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6·15ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ) :

×

Յունիսի Փարիզի խումբը կը հասնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3 ժամը իրիկուան 6–ին (18) Սքուառ Մոնթոլոն :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Տարօնի Խէպիան գիւղացի Մկրօ Սարգիսեանի աղջիկը Օր. Վերժին Սարգիսեան կը փնտռէ Սեբաստիոյ Զահլա գիւղացի Տիկին Սուրմէն Բանիկեանին (անձագրին անունն է Հայկուհի Գարագէօզեան) : 1919 – 1920ին Մէրսինի որբանոցէն մեկնած է Միացեալ Նահանգները, Պոստոն քաղաք : Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին :

Mlle VERGINIE BEDROSSIAN
Rue de Cornavent No 17
38 — DECINES (Isère) — FRANCE

×

Մարինա Խաչատուրեան որ ներկայիս մայր հայրենիք կը բնակի, կը փնտռէ իր ամուսինը Գրիգոր Խաչատուրեան «Կոմս գիւղէն» Կոմասցի որ ներկայիս Ֆրանսա կը բնակի, սակայն դժբախտաբար ոչ քաղաքի եւ ոչ ալ գիւղի անունը յիշատակած է այլ միմիայն լսած է որ Ֆրանսա է : Իսկ Գրիգորը 1927էն ի վեր այսինքն ժողովուրդի առաջին ներգաղթը Բաքուպայէն հայրենիք, մինչեւ օրս լուր չէ տըւած : Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն գրել. —

Roubain - Hayrick MELKONIAN
IRAQI. PORTS. ADM.
Traffic Dep. Margil
BASRA — IRAQ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

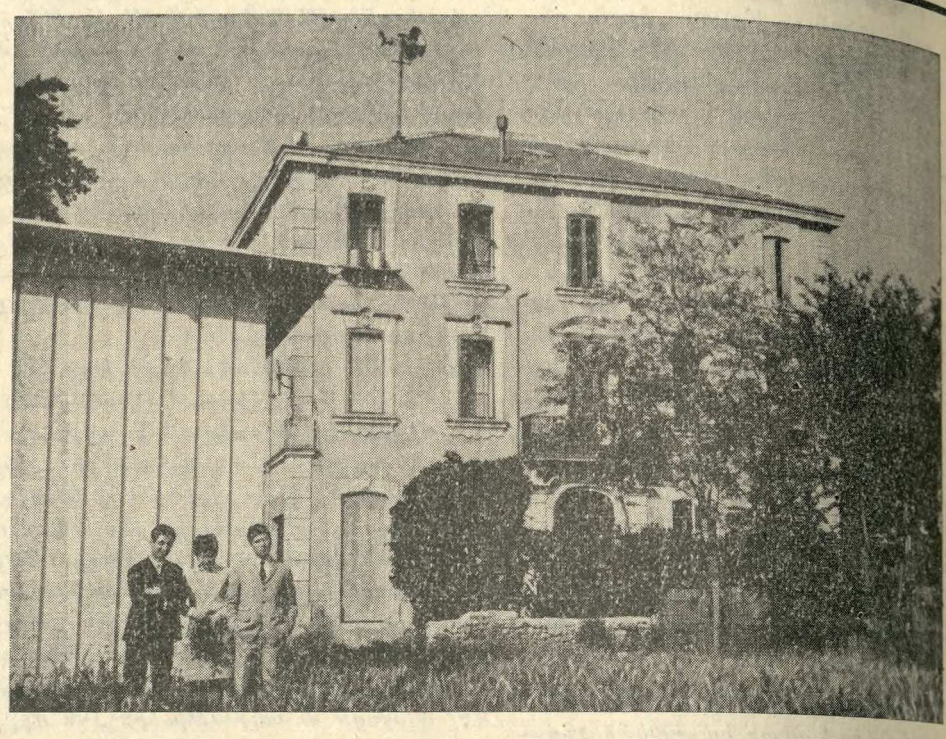

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԸ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ԱՊԱ ՆԱՀԱՏԱԿԵԱԼ

Գրեց՝ ՅՈՎՀ. ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Ահա գիրք մը, զոր պէտք է կարդայ ամէն Հայ : Քաղաք մը, պարծանքը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութեան, որ մարտիրոսացաւ ենթարկուելով թրքական հրէշային աներեւակայելի վայրագութեանց : Գինը 5 ֆրանք : Ստանալու համար դիմել « Յառաջ »ի խմբագրութեան, Ծերիկեան գրատուն (13 Ռիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ), հեղինակին (9 Ռիւ տէ Էոս, Մարսէյլ) :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27
ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI
27 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10970 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No10.970

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՊԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Էր երբեմն թագաւորները, հանրապետութեան նախագահները, վարչապետները, նախարարները, պապերը, կաթողիկոսներն ու պատրիարքները անշարժ անձնաւորութիւններ էին : Կը մնային իրենց մայրաքաղաքներուն կամ աթոռանիստ քաղաքներուն մէջ : Քաղաքական կամ կրօնական խնդիրները կը կարգադրէին դեսպաններու եւ նուիրակներու միջոցաւ :

Փոխուած են ժամանակները : Փոխուած են բարքերն ու սովորութիւններն ալ : Աւանդութիւնները թանգարան դրուած են՝ դառնալով հին հին դարուց յիշատակ :

Կ'ապրինք արագութեան — չըսելու համար հիւլէական — դարուն մէջ :

Անցեալի յիշատակ է գաղտնի դիւանադիտութիւնը, որ ա'յնքան ի պատուի էր անցեալ դարուն :

Այժմ քաղաքական պատասխանատու դէմքերը անձամբ կը վարեն իրենց երկիրներու քաղաքականութիւնը, շատ քիչ բան ձգելով դեսպաններուն : Օդանաւ կ'առնեն ու քանի մը ժամուան մէջ կ'երթան հեռաւոր երկիրներ, ի հարկին նոյն օրը կամ քանի մը օր ետք վերադառնալով :

Կրօնականներն ալ կը հետեւին քաղաքագէտներու օրինակին :

Կը զարմանայինք, որ Վազգէն Ա. Լուսաւորչի աթոռին վրայ բազմելէն չորսուկէս ամիս չանցած ճամբորդութեան կ'ելլէր դէպի Մերձաւոր Արեւելք ու երկար ատեն կը բացակայէր Էջմիածնէն :

Այնուհետեւ քանիցս ճամբորդեց, Եւրոպայէն ետք այցելելով զոյգ Ամերիկաները եւ Ափրիկէ – Եթովպիա : Անցեալ շաբթու ալ՝ Ժընեւ :

Այլեւս չենք զարմանար, յորմէհետէ Վատիկանի գահակալն ալ նոյնը սկսաւ ընել, այն տարբերութեամբ միայն, որ Պօղոս Զ. Պապի ճամբորդութիւնները աւելի կարճ կը տեւեն : Չորս տարուան մէջ չորս տեղ այցելեց — Պաղեստին, Նիւ Եորք (ՄԱԿ), Հնդկաստան եւ Ֆաթիմա (Փորթուկալ) :

Հինգերորդ ճամբորդութիւնը վերապահած է Թուրքիոյ, ընդհանուր զարմանք պատճառելով :

Ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ կաթոլիկ եկեղեցւոյ քահանայապետը Թուրքիա այցելութեամբ :

Անցեալ Փետրուարին է, որ Վատիկանի Թուրք դեսպանին հետ կարգադրուեր է այս ճամբորդութեան նպատակն ու թուականը, սակայն գաղտնի պահուեր է :

Պապը Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին ու վարչապետին հետ տեսնուելէ ետք հանդիպումներ կ'ունենայ նաեւ Օրթոտոքս եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորասի եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի հետ :

Պօղոս Զ. Երուսաղէմի մէջ այցելած էր նաեւ Հայոց Պատրիարքին :

Հետեւելով Վատիկան Բ. Տիզերական ժողովին մէջ յայտնուած բաղձանքներուն, Պապը ձեռնարկներ կը կատարէ քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութեան համար :

Կ'ըսուի թէ փոխադարձ այցելութեան կ'երթայ Յունաց Պատրիարքին, որուն հետ միասին աղօթեր էր Երուսաղէմ Զիթենեաց լերան վրայ :

Կաթոլիկ եւ օրթոտոքս եկեղեցիները բաժնուեր էին բիւզանդական կայսրութեան օրով եւ 1054 Յուլիս 18ին Պոլսոյ Սուրբ Սոֆիայի Մայր եկեղեցւոյն մէջ կարգացուեր էր բաժանման կոնդակը :

Վատիկան Բ. տիեզերական ժողովը 1965 Դեկտեմբեր 7ին հանդիսաւորապէս չեղեալ նկատած ըլլալով Հռոմի Պապին Անաթեմայի (նզովք) կոնդակը, հաշտութիւն գոյացած է երկու եկեղեցիներուն միջեւ :

Թուրքիոյ հանդէպ իր բարեկամական զգացումներուն հաւաստիքը տալու համար, 1965 Յունուար 29ին Պապը Թուրք իշխանութեանց վերադարձուցած էր այն դրօշակը, որ 1571ին աւստրիացի հրամանատար Տոն Ժուանի կողմէ գրաւուած էր Թուրքերէն՝ Լէփանթի նշանաւոր յաղթանակին ատեն եւ կը պահուէր Հռոմ Սանթա Մարիա Մաճճորէի մայր եկեղեցիին մէջ :

Թրքական նաւատորմը ջախջախուած էր Լէփանթի առջեւ այդ պատմական նաւամարտին մէջ :

Այս առթիւ Վատիկանի կողմէ Թուրքերուն ուղղուած գրութեան մը մէջ կ'ըսուէր .

« Կաթոլիկ եկեղեցին համոզուած ըլլալով, որ այսօր անկեղծ ու սրտագին ճիգեր պէտք է ընէ երթալու համար դէպի ամէն ցեղի, լեզուի ու կրօնքի պատկանող մարդոց, իր դէմքը կը դարձնէ դէպի ազնիւ թուրք ազգը, որուն դէպի յառաջդիմութիւն կատարած ջանքերը հանրածանօթ են :

« Իրեն համար մեծապէս ուրախառիթ է, որը պարագաները փոխուած ըլլալով, թուրք հանրապետութիւնն ու Սուրբ Աթոռը բարի յարաբերութիւններ կը մշակեն այսօր : Աննէլօ Ռոնքալլի (Յովհ. ԻԳ. Պապը, Հ.— Ս.) շատ օգնած է իրաց այս կացութեան, երբ առաքելական նուիրակ էր Թուրքիոյ մէջ 1934 – 1944 : Պատերազմական այս հին աւարը այսօր կը ծառայէ բարւոքելու բարեկամութիւնն ու խաղաղութիւնը » :

Թուրքիոյ մէջ զանազան այցելութիւններ կուտայ Պապը : Մասնաւորապէս այցելեց Եփեսոս, ուր գումարուեցաւ տիեզերական ժողովը 431ին եւ ուր կը գտնուէր աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մէկը, Արտեմիսի տաճարը, զոր այրեց Երոստրատոս՝ անունը անմահացնելու համար : Այնտեղ է Մարիամ Աստուածածինի պատմական եկեղեցին, զոր Թուրքերը շահագործումի առարկայ դարձուցեր են՝ քրիստոնեայ զբօսաշրջիկները հրապուրելու համար :

Ի՞նչ լոյս պիտի ծագի Պապին Թուրքիա այցելութենէն՝ քրիստոնէական եկեղեցիներուն համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԵՆ ՏԸ ԿՈԼԻ ԽՕՍՔԵՐԸ"

ԿԸՍԷ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼՆ ԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ՆԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Նախագահ տը Կոլի ելոյթը տակաւին շատ մելան հոսեցնել պիտի տայ : Արդարեւ որքան ալ ամէն ոք քիչ – շատ վարժուած ըլլայ նախագահ տը Կոլի սովորականէն դուրս արտայայտութեանց, կրկին կարելի չէ չզարմանալ լսելով իր խօսքերը :

Քանատայի կառավարութիւնը արտակարգ նիստ գումարած է առջի գիշեր եւ մանրամասն քննած տը Կոլի խօսքերը : Նիստէն ետք վարչապետ Փիրսըն հրապարակած է զեկոյց մը ու կ'ըսուի ի մէջ այլոց. — «Վստահ եմ որ Քանատացիք, մեր երկրին ամէն կողմը, ուրախ եղան որ Ֆրանսացի նախագահը այսքան ջերմ ընդունելութեան կ'արժանանայ Քէպէքի մէջ : Բայց, նախագահին կարգ մը յայտարարութիւնները կը ձգտին քաջալերելու մեր բնակչութեան պզտիկ փոքրամասնութիւնը, որու նպատակն է քանդել Քանատան եւ իբր այդ, անընդունելի են քանատացի ժողովուրդին եւ իր կառավարութեան համար : Քանատացի ժողովուրդը ազատ է : Քանատայի իւրաքանչիւր գաւառ ազատ է : Քանատացիք ազատագրուելու պէտք չունին : Ի դէպ, հազարաւոր Քանատացիներ իրենց կեանքը տուին երկու աշխարհամարտներու ընթացքին Ֆրանսայի ազատագրման համար » :

Պարզ է որ տը Կոլի արտայայտութիւնները ինչպէս «կեցցէ ազատ Քէպէքը », «կեցցէ' Ֆրանսական Քանատան », «կեցցէ' նոր Ֆրանսան, կեցցէ' Ֆրանսա» չեն կրնար անտարբեր ձգել : Տը Կոլ կը խօսի «ազատագրման» մասին, ինչ որ անշուշտ կը նշանակէ թէ «ազատ» չէ Ֆրանսական Քանատան : Բայց պէտք չէ մոռնալ թէ հարիւր միլիոն տոլարներու պէտք ունի Քէպէքը ապրելու համար եւ թէ Ֆրանսա ի վիճակի չէ այդ օգնութիւնն ընելու : Ամերիկա տասը միլիոն տոլարի դրամագլուխ ունի Քէպէքի մէջ, կ'ըսէ ներգաղթի նախարարը՝ Մարշան, աւելցնելով «հարց կուտամ Զօր. տը Կոլի թէ ի՞նչպէս պիտի փոխարինենք այդ գումարը » :

Լը Տըվուառ քանատական օրաթերթը չուզեր հաւատալ թէ Զօր. տը Կոլ օգտուած է քանատական հիւրընկալութենէն միջամուխ ըլլալու իրենց ներքին տարակարծութեանց մէջ :

Ընդդիմութեան պարագլուխ՝ Տիֆընպէյքը «անընդունելի միջամտութիւն» կը նկատէ տը Կոլի խօսքերը :

Ֆրանսական մամուլն ալ չի ծածկեր իր դժգոհութիւնը, ու յատկանշական է մանաւանդ Լը Մոնտի (զոր Նիւ Եորք Հերըլտ « ձախ անկախ » կ'որակէ) խորագիրը «չափազանցութիւն ամէն բանի մէջ», որ կրնայ ամփոփումը նկատուիլ ընդհանուր կարծիքին :

Ի տես նախագահ տը Կոլի այս յանդուգն յայտարարութեանց, պահ մը կը տարուինք մտածելու թէ ի՞նչ կ'ըլլար տը Կոլի հակազդեցութիւնը եթէ պետութեան մը ղեկավարը գար Ռէն ու պոռար «կեցցէ' ազատ Պրըթաներ» կամ ի՞նչ կ'ըլլար Կոսիգինի մը տպաւորութիւնը եթէ այն խանդավառ ճառերու ընթացքին զորս արտասանեց տը Կոլ Խորհ. Միութեան մէջ, յանկարծ Կիեւի մէջ յայտարարէր «կեցցէ' ազատ Ուկրայնիա » :

Տարակոյս չկայ որ մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծուէր բայց ... :

ՊՕՂՈՍ Զ. - ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Պապը Եշիլքէօյի օդակայանը հասաւ ժամը 8ին և ընդունուեցաւ կառավարական դէմքերու եւ կրօնական բարձրաստիճան իշխանաւորներու կողմէ : Անմիջապէս ողջագուրման համբոյրը կուտար Աթենակորաս պատրիարքի եւ կը կարդար կարճ ուղերձ մը :

Պոլսոյ մէջ Պապը կը բնակի առաքելական պատուիրակութեան մէկ շատ համեստ սենեակը :

Հասած օրն իսկ խօսակցութիւններ կ'ունենար Թուրք ղեկավարներու հետ Եըլտըզի պալատը : Այս առթիւ Պօղոս Զ. արժէքաւոր նուէրներ կ'ընէր Սունայի եւ Տէմիրէլի :

Խօսած են Միջին Արեւելքի եւ Ս. վայրերու մասին : Կ'ըսուի թէ Պապը առաջարկած է Թուրքիոյ որ միջնորդի դեր խաղայ Իսրայէլի եւ արաբ աշխարհի միջեւ :

Նոյն օրը Պապը այցելած է Այա – Սոֆիան, ներկայիս թանգարան եւ ծունկի եկած աղօթած է հոն ուր դարեր առաջ նզովք կը կարդացուէր :

Չորեքշաբթի օր, Եփեսոս երթալէ առաջ Պօղոս Զ. Գում Գափուի պատրիարքարանը կ'այցելէր ու կը տեսնուէր Շնորհք պատրիարքին հետ, այս առթիւ շահեկան են հետեւեալ տողերը զորս ստորագրած է Ժիւլիէն լը Մուանեը, Լը Մոնտի մէջ « Դէպի համօրթոտո՞քս ժողով մը » խորագրին ներքեւ .— « ... Պապը անշուշտ ժամանակ չունենար ամէնուն հետ խօսելու, բայց կը նկատուի որ, Իզմիր եւ Եփեսոս երթալէն առաջ, Պօղոս Զ. այցելութիւն մը պիտի տայ Հայոց պատրիարքին : Դեռ չենք գիտեր թէ հայ կաթողիկէ պատրիարքը՝ Պաթանեան Եպիսկ. ներկայ պիտի ըլլա՞յ այս տեսակցութեան : Բայց այս հանդիպումները ալ աւելի կարեւոր են տրուած ըլլալով որ Թուրքիա դրացի է Խորհ. Հայաստանի, ուր կը գտնուի Վազգէն կաթողիկոսի Աթոռը, որու համար կ'ըսեն թէ իր ընդդիմութիւնը Հռոմի հետ մերձեցման մը, չէ պակսած» :

Աթենակորաս պատրիարք համակրանքի հեռագիրներ ստացած է այս պատմական հանդիպման առթիւ : Մին Յունաստանի վարչապետէն, միւսն ալ Կիլիկիոյ Հայոց կաթողիկոսէն որ կը հաստատէ «իր եկեղեցիին մասնակցութիւնը Պոլսոյ հանդիպման եւ մաղթանքներ կ'ընէ, թէ Եկեղեցւոյ միութեան համար եւ թէ Երուսաղէմի նախկին գոյավիճակի պահպանման (Սթաթու քուօ անթէ)», ինչպէս կը յիշէ Չորեքշաբթի օրուան Ֆիկառօն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ կացութիւնը միշտ շատ ծանր է եւ լուսարգել հաստատուած : Քաղաքը ահաւոր պատկեր մը կը պարզէ մըխացող աւերակներու մէջ : Ցարդ զոհերութիւ կը տրուի՝ 25 մեռեալ, 1500է աւելի վիրաւոր : 2400 ձերբակալութիւն կատարուած է :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն թէ իրաւական փոքր հարցեր սկսած են տարակարծութիւններ ստեղծել Արաբներուն եւ Իսրայելցիներուն միջեւ : Վերջին անգամ միջադէպ մը պատահած է Ալ Աքշա մըզկիթին մահմետական ինչքերուն համար : Այդ առթիւ գումարուած նիստին մասնակցած են 25 մահմետական անձնաւորութիւններ, որոնք որոշած են ընդդիմանալ կրօնից Իսրայելցի նախարարին միջամտութեան մահմետական կրօնական գոյքերու հարցերուն մէջ, ապօրինի նկատելով Երուսաղէմի կցումը :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն որ պետութեան պաշտօնեաները պարտաւոր են Պատարագի ներկայ ըլլալ, կանոնաւոր կերպով իրենց ընտանիքներուն հետ միասին : Գալով քաղաքական բանտարկեալներուն, Զօր. Պատակոս յայտարարած է.— «Եարոսի բանտարկեալները որոնք կը մերժեն ստորագրել յայտարարութիւն մը ուր կը հրաժարին քաղաքական որեւէ գործունէութենէ հոն կը մնան հինգ –տասը հարիւր տարի, վասնզի պէտք է սորվին Յոյն ըլլալ եւ միայն՝ Յոյն » :

ՀԻԻՍԷՅՆ թագաւորը ճառ մը արտասանած է խորհրդարանին առջեւ, որ գաղտնի կը պահուի : Յորդանանեան ոչ մէկ թերթ որեւէ հրատարակութիւն կ'ընէ այդ մասին :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր, Վալապրի մէջ Խանասորի տարեդարձը ոգեկոչուած է արտակարգ խանդավառութեամբ եւ աւելի քան 4000 հոգի ներկայութեամբ : Մանրամասնութիւնները թղթակցութեամբ :

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ժ.

«6.— Ըստ Գարախանի բացատրութեան, Իրանի հետ դաշնագիր մը պատրաստուած է, բայց տակաւին ստորագրուած չէ: Ռուսերը, Պարսկաստանի զանազան կէտերուն վրայ, մասնաւորապէս անգլիական (ազդեցութեան) շրջաններուն մէջ, հիւպատոսարաններ բացած են եւ իրենց բոլոր դրամատուները եւ այլ հաստատութիւնները փոխանցած են Պարսկաստանի, որոշած են հրաժարիլ իրենց բոլոր իրաւունքներէն:

« Այս առիթով ես իրեն ըսի, թէ յարմար պիտի ըլլայ եթէ բոլշեւիկ վարչութիւնը քաշուի Բէշթէն ու Էնզէլիէն, ուր այլեւս պէտք չկայ անոր:

« — Շատ շիտակ է, ըսաւ Գարախան, եւ մօտ ատենէն այդ եւս պիտի կատարուի:

«7.— Այս խնդրանքիս համաձայն, այն տպաւորութիւնը ունեցայ, որ Ձեր Բարձրապատուութիւնը (Էնվէր), հոս գալով, Ալի Ֆուատ փաշայի հետ տեսակցութիւն մը պէտք է ունենայ, եւ յետոյ, որոշում կուտաք: Առանց այդ բանին Անատոլու մտնելու, փոխանակ օգտակար ըլլալու, վնասակար կ'ըլլայ: Եւ եթէ օգտակար նկատէք Աֆղանիստան եւ Հընդկաստան անցնիլ, այդ ալ կարելի պիտի ըլլայ: Առանց հոս հանդիպելու Անատոլու մտնելու պարագան ուշադրութեան արժանի մասնաւոր կէտ մըն է:

« Ինչ ձեւով որ որոշէք, անոր համաձայն կը պատրաստուինք:

« Կը խնդրեմ, մեզի ժամ առաջ հրաման եւ տեղեկութիւն տուէք:

« 8.— Աֆղանիստանի Վէզիր Մուխթար Մէհմէտ Վէլի Խան, Պուխարայի խնդիրը քննելու համար Թաշքենտ գացած էր: Երէկ հոս (Մոսկուա) վերադարձաւ: Պիտի այցելեմ անոր եւ Հնդկաստանի խնդրի մասին պիտի խօսիմ: Այդ տեսակցութեան արդիւնքը առանձին կը գրեմ:

« 9.— Հնդկաստանի վերաբերեալ առաջարկիս առթիւ, Գարախան հարցուց թէ Քաշկարի խնդրին հետ կապ ունի՞:

Ես պատասխանեցի անմիջապէս, թէ « այդ խնդրին մէջ ռուս կառավարութիւնը, վերջերս իր տեսակէտը փոխած ըլլալով, առայժմ անհրաժեշտ չենք նկատեր զայն եւ հրաժարած ենք »:

Գարախան արձանագրեց այդ իրողութիւնը:

« Բայց, եթէ ռուս կառավարութիւնը այդ գործին ձեռնարկէ, իմպերիալիստ անգլիական, ամերիկեան, եւ ճափոնական կառավարութիւններուն գործօն ընդդիմութեանը պիտի հանդիպի: Այդ խնդիրը նախազգուշութեամբ լուսաբանուելով, փակուեցաւ:

« 10.— Պէտրի պէյէն հեռագիր մը ըստացայ, որ Աֆղանիստանի եւ Թուրքիստանի սահմանագլխային կեդրոնէն զրկուած էր 2 Յունուար 1921 թուակիր: Թուականը որոշ չէր, գրով գրուած չէր, կարելի էր կարդալ 2 Յունուար 1921: Թաշքենտ պիտի ըլլայ 7ին: Այս օրերս կ'ակնկալեմ, որ ան հասնի Մոսկուա:

Ստոր. ԽԱԼԻԼ

Խալիլ դասընկեր եղած էր Մուսթաֆա Քեմալին, ինչպէս նաեւ Ալի Ֆուատին, 1903ին, սպայակոյտի վարժարանին Ա. դասարանին մէջ: Էնվէր վերջին Գ. դասարանին մէջ էր (էջ 173):

×

1921 Մարտի վերջերը, Էնվէր յանկարծ անհետացաւ Մոսկուայէն: Մարդ չէր դիտեր անոր ո՞ւր ըլլալը:

Թալէաթի «նահատակութենէն» (չան սատակ ըլլալէն) ետք, գաղտնաբար Պերլին գացած էր:

Հոն (Պերլինի մէջ) Իթթիհատի լիտըրները մինչեւ 24 Մարտ 1921 հետեւեալ դիրքն ունէին.— Էնվէր առանձինն իր կողմնակիցներովը կը գործէր, իսկ Թալէաթ, Պէհաէտտին Շաքիր, Տոքթ. Նազըմ, Տոքթ. Բուսուխի եւ ուրիշներ, կ'ուզէին իսլամական աշխարհին դիրքը եւ ազդեցութիւնը իբր սպառնալիք գործածել Անգլիոյ դէմ, Անգլիացիներու հետ հասկացողութեան մը գալու համար:

Էնվէր անկարելի կը գտնէր այդ պարագան: Եւ մինչեւ վերջը կռիւ կ'ուզէր: Երկու կողմերն ալ Անատոլուի շարժումին (քեմալիստներու) բարեկամ էին եւ կը գործէին իբրեւ անոր ներկայացուցիչներ: Թալէաթ եւ ընկերները Քեմալի հետ ներդաշնակ կը գործէին: Իսկ Էնվէր, երբեմն համաձայն եւ երբեմն անհամաձայն կը գործէր: Թալէաթ հակառակ էր՝ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդական կոմիսարիատի (կոմունիստ) կազմութեան: Անոր մահացումէն ետք, Էնվէր Պերլին գացած էր համաձայնելու Թալէաթի հետեւողներուն հետ (էջ 189): Էնվէր երկու կողմերուն միանալէ ետք, Տոքթ. Նազըմին եւ Պետրիին հետ եկած էր Մոսկուա (էջ 221): Պետրին, առանց Էնվէրի դիտութեան, Նայիմ Ճէվատը զրկած էր Անատոլու: (Էջ 221):

Մոսկուայի թրքական դեսպանատունը հիւր եղան՝ Էնվէր, Տոքթ. Նազըմ եւ ընկերները եւ հազարապետ Նայիմ Ճէվատ՝ Էնվէրի եավէրը, մեկնելէ առաջ:

Դեսպանատան մէջ չորս կէտերու մասին համաձայնութիւն մը գոյացաւ.— «Իսլամական յեղափոխութեամբ պիտի զբաղին, Թուրքիան պիտի ամրապնդեն եւ Մուսթաֆա Քեմալի հակառակ պիտի չըլլան (էջ 223):

Ճէմալ փաշա, 16 Նոյեմբեր 1921 թուակիր նամակ մը գրեց Մուսթաֆա Քեմալին եւ 14 Նոյեմբեր 1921ին նամակ մը՝ Աֆղան Էմիրին: Նոյեմբեր 26ին, Մուսթաֆա Քեմալ այդ մասին գրած էր Ալի Ֆուատին (էջ 298):

Սովետներու 9րդ քոնկրէն տեղի ունեցած էր 24 Դեկտեմբեր 1921ին: Էնվէր Թուրքիա մտնելու փափաք ունէր: Իր հօրեղբօր՝ Խալիլ փաշային ուղղած նամակներով յայտնած էր, թէ հեծելազօրաց երկու զօրաբաժիններով կ'ուզէր մտնել Թուրքիա: Խալիլ փաշային միջոցով հաղորդուած էր այս խնդրանքը, Գարախանին: Ան կ'ուզէր մէկ կողմէ կազմել ժողովրդական կոմունիստական կարդեր, եւ միւս կողմէ միացնել իսլամները: Իր կեդրոնը ընտրած էր Մոսկուան, իր Պատուիրակութիւնը կը կոչէր «Ալի պէյի միսիօն» (էջ 313): Իր անունով օժանդակութիւն կը ստանար սովետներէն:

ԷՆՎԷՐԻ ՄԱՀԸ.— 28 Յունիս 1922ին, Ուզպէքիստանի մէջ, Ռուսերը յարձակում գործեցին Քաֆրունի մէջ գտնուող Էնվէր փաշայի բանակատեղիին վրայ (էջ 324):

5 Օգոստոս, 1922ին Էնվէր իր զինուորները հաւաքած, շնորհաւորած էր Պայրամը: Յետոյ յանկարծ, գնդակով մը սրտէն զարնուած է (էջ 325):

Ըստ Ալի Ֆուատի, Էնվէր իր ընկերներով, նախապէս յարձակում գործած էր եւ թշնամիին (ռուս) առաջին գիծը անձնատուր եղած: Յետոյ, արագահարուածներով զինուած մեծ ուժ մը հասեր է, եւ զայն սրտէն զարկեր: Ձիէն ինկած ու մեռած է: Անոր հետ սպաննուած է նաեւ Տէվլէնթմենտ կոչուած անձը, Ճէկէն Թէփէսի կոչուած վայրին մէջ (էջ 325):

×

Խալիլ փաշայի 3րդ նամակը, ուղղուած Էնվէր փաշային 16 Յունուար 1921 (էջ 169 – 171):

(Խալիլ փաշայի այդ 3րդ նամակը զրկուած է Պէհաէտտին Շաքիր պէյի հետ, 18 Յունուար 1921ին):

« Այս կէսօրէ ետք (16 Յունուար 1921) դարձեալ տեսնուեցայ Գարախանին հետ: Ձեզի զրկած 2րդ նամակիս մէջ յիշուածներուն վրայ յաւելումներ գրելս խնդրեց:

«1.— Ձեր զրկած չորս նամակները, ուշացած ըլլալով հանդերձ, հիմա բոլորը միասին ստացայ: Անոնց պատասխանը ժամանակին չտրուիլը հետեւանք էր այդ ուշացումին:

« 2.— Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ գրնումներ կատարելու խնդիրը կարգի բերելու եւ հոն գտնուող պաշտօնեաներուն հարկ եղած հրահանգները տալու համար, Վորովսքի անունով անձ մը կը զրկուի Պերլին: Եթէ դուք մինչեւ այդ թուականը, ուրիշ տեղ մը գացած չըլլաք, ան հրահանգ ստացած է ձեզի հետ տեսակցելու:

«3.— Ձեր անունին «քուռիէ»ով, երէկ 15 Յունուար 1921 թուականով, 500·000 մառք զրկուած է: Գարախան ըսաւ, թէ այդ դրամին գործածութիւնը ձեր հրամանով պիտի կատարուի:

— Այդ գումարը գնո՞ւմի համար է հարցումիս, պատասխանեց հետեւեալը.

— Այդ դրամը քիչ է: Ձէնք կամ ռազմամթերք չի գնուիր ատով: Եւ կարելի է ձեր անձին կողմէ ծախսուիլը: Եթէ կարելի ըլլայ մաս մը կոթով (տիփնիքլի) մաուզէր ատրճանակներ եւ գնդակ զրկել, շատ գոհ կը մնամ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ամուսնութեան գերազանցութիւնը եւ կարեւորութիւնը ալ աւելի շեշտելու համար՝ Եհովայի սէրը իր ժողովուրդին վրայ ամուսնական միութեան կը նմանցնէին: Այս կերպով ամէն անբարոյականութեան առջեւ կ'առնուէր, այնպէս որ բացարձակապէս արգիլուած էր ամուսնութենէ առաջ շնութիւն կամ պոռնկութիւն ընել, եւ եթէ երբեք մէկը կոյս մը խաբէր եւ հետը պոռնկութիւն ընէր, վարձանք տալով պէտք էր իրեն կնութեան առնէր. իսկ եթէ աղջկան հայրը չուզէր տալ, պէտք է որ յիսուն երկդրամեան արծաթ վճարէր:

Քահանան պարտաւոր էր միշտ իր ցեղէն աղջիկ առնել. արգիլուած էր անոր արձակուած կնոջ, պոռնկի եւ բողի հետ ամուսնանալ: Հօրենական ժառանգութիւնը պահելու համար մօտաւոր ամուսնութիւնը ներելի էր. իւրաքանչիւր ցեղ իր մէջ կը կատարէր ամուսնութիւնը: Մովսէս վերջին ծայր խղճամիտ, ամենափոքր կէտն իսկ նկատողութեան առնելով օրէնքներ գրած է, ուր մանրազնին կերպով ներկայացուած են երկու ամուսիններու պարտաւորութիւնները, եւ մինչեւ որ աստիճան հեռաւորութեամբ ազգականի հետ կարելի է ամուսնական միութիւն կնքելը:

Ամէնէն մօտաւոր ազգականին հետ ամուսնանալ արգիլեալ էր նոյնիսկ Եհովայի պատուէրով. ամբողջ հաշիւ ընելով կը տեսնենք որ չորրորդ սերունդէն սկըսեալ կրնան ամուսնանալ: Այսպէս Օրէնքը բնաւ թոյլ չէր տար ամուսնանալ հօրը հարազատ ու խորթ մօրը, համահայր կամ համամայր քրոջ, թոռան, հօրաքրոջ եւ մօրաքրոջ, հօր եղբօր կնոջը, զաւկին կնոջը եւ թոռան եւ եղբօրը կնոջ, աղջը-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Կրցածնուն չափ բացատրութիւն առնելէ ետք մեկնեցան:

Յաջորդ օրը, կէսօրի մօտ, նորէն եկաւ եւ Սահակին ըսաւ.

— Կէսօրէն ետք ժամը 4ի ատենները, ընկերոջ մը հետ ... սրճարանը եկուր, առանձին սեղան մը առէք, նստեցէք:

Ես գացի հետը: Նոր տեղաւորուեր էինք, երբ ինք ալ եկաւ, հանդիսաւոր ձեռով բարեւ տուաւ մեզի, ձեռքերնիս թօթվեց, բայց չնստաւ: Սրճարանին մէջ ուրիշ շրջան մը ընելով, գնաց ուրիշ առանձին սեղան մը առաւ:

Սրճարանին դիմացը բաղնիք մը կայ: Ուրիշերուան մեզի ներկայացուցած մարդը, բաղնիքին պատին առջեւ անշարժ կեցած սրճարանին դուռը կը հսկէ: Մօտ քսան մայրկեան ետք Լեփով նորէն մեր մօտ գալով՝ Սահակին մատնանիշ ըրաւ սեղան մը եւ հարցուց, թէ կը ճանչնա՞յ հոն նստողները: Սահակ գոյնը նետեց եւ ըսաւ.

— Այո, ատոնք են:

Բայց գլխաւոր մուտքէն չէին եկած ատոնք: Սահակ աչքը չէր բաժնած դուռէն:

—Ինչ որ է: Այստեղի ձեր գործը վերջացաւ, ըսաւ, ու խմիչք ապսպրեց, խմեցինք, ու քիչ մը ցուցական կերպով բաժնուեցանք, մեկնեցանք:

Թեթեւ անձրեւ մը կը տեղար երկար ժամերէ ի վեր. բայց պահակը իր տեղը արձանացած կը մնայ: Ոչ կը յոգնի, ոչ ալ անձրեւէն կը նեղուի:

Իրիկունը Լեփով գալով յայտնեց թէ իր մարդիկը Թուրքերուն բնակարաններն ալ գտած են: Ծուռտիկ մարդը նորէն միասին էր:

— Հիմա որ գտած ենք յանցաւորները, ձեզի կը մնայ որոշել թէ ինչ պատիժ կ'ուզէք որ տրուի: Ըսէք այս մարդուն, եւ պիտի տեսնէք՝ ինչ որ ուզէք ճիշդ այն պիտի ըլլայ:

Արզումանը այդ խնդիրը ձգեց Լեփովի որ մեկնեցաւ իր մարդուն հետ: :

×

Երկու օր ետքը 28 Մարտ, Շաբաթ օր, ընկեր Լիպարիտ վերադարձաւ Պոլսէն ու յայտնեց թէ Պոլսոյ Կ. Կոմիտէն կտրուկ կերպով կը պահանջէ թերթը չշարունակել նոյն բովանդակութեամբ:

Չորս էջը պատրաստած էինք տպագրութեան, բայց պատուիրեցին, որ տպարան չզրկենք մինչեւ նոր հրահանգ:

Միւս կողմէ, թուրքերէն գրուած ըսպառնալիքներ հասած են խմբագրութեան:

Լուրջ խորհրդակցութեան մը համար Լեփովը եւս հրաւիրեցինք:

Եկաւ: Սովորականէն աւելի զուարթ է: Նոր լուր ունի եղեր տալու: Երբ գործերու վիճակը կը պարզեն իրեն, ինք ալ կը յայտնէ թէ Թուրքերու հետապնդումը շարունակելով, երեւան հանած են մեծ դաւադրութիւն մը պետութեան դէմ, եւ, ուրեմն, հիմա կառավարութիւնն է որ ձեռք առած է այդ գործը եւ ժամերու խնդիր է ցնցող լուրերու յայտնութիւնը: Այնպէս, որ թերթը հրատարակելու արդելք մը չկայ:

Թերթը զրկեցինք տպագրութեան: Լեփով չըսեր, բայց քանի օր է՝ իրենց հսկողութիւնը կը զգանք մեր շուրջը: Մենք ալ, ի հարկէ, մեր կարգին:

Յաջորդ առաւօտ, Կիրակի, կանուխ լուր եկաւ թէ երեսունի չափ թուրք լրտեսներ ձեռնակապերով, ոստիկաններով շրջապատուած, կայարան կը փոխադրուին՝ Թուրքիա քշուելու համար: Ասոնք ձերբակալուեր են գիշերը, իրենց գաղտնի մէկ ժողովի միջոցին: Կալանաւորներուն ազգական – բարեկամները փողոցներուն մէջ արտօնութիւն չէին կրնար ստանալ խօսելու: Այսպէս քշեցին ձերբակալուածները: Եւ փակուեցաւ այդ խնդիրը: Մեր թերթը պատճառ դարձաւ, որ թրքական լրտեսական ցանց մը մէջտեղ ելլէ Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

Թերթը շարունակուեցաւ նոյնիսկ ընկ. Լիպարիտի խմբագրապետութեամբ, բովանդակութենէն ալ բան մը չփոխուելով:

Թերթը գեղեցիկ Ալպոմ մըն ալ հրատարակեց, մասամբ նոր ձեռք բերուած, մեծ մասամբ զանազաններու քովգտնուած հայրենի տեսարաններու, պատմական վայրերու եւ անձերու, նշանաւոր Հայերու, կղերական թէ աշխարհական, յեղափոխական դէմքերու եւ ֆետայիական խումբերու, վանքերու, քաղաքներու լուսանկարներով, ընդարձակ եւ բաւական մեծ ծաւալով, «Հայրենի թանգարան» անունով, որ մեծ ընդունելութիւն գտաւ ամէն կողմ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՆՈՒԷՐԸ

ԵՒ ... ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Ամերիկայի կեդրոնէն շօշափելի գումար մը զրկուած էր Սոֆիայի մասնաճիւղին, Պալքանեան պատերազմի պուլկար վիրաւոր զինուորներու անունով, յանձնուելու համար պուլկարական Կարմիր Խաչի Սոֆիայի կեդրոնին: Տեղեկութիւն առնուեցաւ որ նախագահը թագուհին է եղեր:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(12 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՄԵՆԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԹԱԹԵՐԹ

×

Հայաստանի Հանրապետության ամենահայկական երկշաբթաթերթը

Հրատարակվում է ամեն երկուշաբթի

Խմբագրության և հրատարակչության հասցեն՝ Երևան, Աբովյան 35

Հեռախոսներ՝ 56-89, 56-90

Տպագրված է Հայկական ՍՍՀ Պետական հրատարակչության տպարանում

Գինը 5 կոպեկ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԱՐԺԱՆԻՔԸ

Հայրենիքի հոգևոր արժանիքը ամենից առաջ նրա լեզուն է, որ ստեղծվել է դարերի ընթացքում, ժողովրդի կենդանի շրթունքներից քաղելով իր հարստությունը, ճոխությունը, գեղեցկությունը և ուժը։ Լեզուն է, որ պահպանել է ժողովրդի հոգևոր կյանքի ամենանուրբ գծերը, նրա ամենաթաքուն մտքերն ու զգացմունքները։ Լեզուն է, որ ստեղծել է ժողովրդի գրականությունը, նրա գիտությունը, նրա արվեստը։ Լեզուն է, որ ժողովրդի հետ միասին անցել է նրա դարավոր ճանապարհը, ապրել նրա հետ միասին նրա ամենադժվար օրերը և ամենաերջանիկ տարիները։ Լեզուն է, որ ժողովրդի հետ միասին ստեղծել է նրա պատմությունը։

Ահա թե ինչու հայ ժողովրդի համար նրա լեզուն ամենից առաջ հոգևոր արժանիք է, ամենից առաջ հոգևոր հարստություն է։

Հայ ժողովրդի հոգևոր արժանիքը նրա լեզուն է, որ ստեղծել է հայ ժողովրդի մեծ գրողների հանճարեղ գործերը։ Հայ ժողովրդի հոգևոր արժանիքը նրա լեզուն է, որ ստեղծել է հայ ժողովրդի մեծ գրողների հանճարեղ գործերը։ Հայ ժողովրդի հոգևոր արժանիքը նրա լեզուն է, որ ստեղծել է հայ ժողովրդի մեծ գրողների հանճարեղ գործերը։

Այրի Տիկին Սրբուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Գրպզլեան, Պ. Գեղամ Վարդանեան, Օր. Ռոզա Վարդանեան, Այրի Տիկին Պոլուզեան եւ զաւակները (Ամերիկա) ինչպէս նաեւ Տէր-Վարդանեան, Բադիկեան, Գրպզլեան, Մալճեան, Սէօլէզեան, Սոլոզեան, Փափազեան, Նոտարեան, Սերոբեան, Աբրահամեան, Գպրզլեան, Զոլաքեան եւ Երամեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐ ՍՈԼՈԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թելիկ Մեսէլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 23ին, 78 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Յուլիս 27) ժամը 16ին, (կէս օրէ ետք 4) Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին (Բիւ տէ Պռոշէ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մ. Պախթիարեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Թագւորեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի, (30 Յուլիս), Փարիզի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի :

Կը խնդրուի հանդուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Պարսամ Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պուլվար Օտտօ Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱԶՆԻՒ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կիւլխասեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Երեսփ. Ժողովն ու Կեդր. Վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնեն վշտակիր Պետրոսեան ընտանիքին՝ Ազգ. Երեսփոխան եւ Սէն Ժեռոմի Հայոց եկեղեցւոյ թաղականութեան ատենապետ՝ Յակոմ Պետրոտեանի յանկարծակի մահուան տխուր առիթով :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՈՎ ՄԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պօրըկարի պուրակին մէջ, Սէն – Նիզիէ :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Հանելի գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ, սպասարակութեամբ երիտասարդ ընկերներու եւ համակիրներու :

Օթոքառի ժամեր.— 9·30, Բիւ Ժոզէֆ Պրէօն, 9·40 Բիւ տը Լա Փլէն, 9·50 Փրեֆէքթիւրի սովորական անկիւնը, 10 Քուռ Պերիա :

ԾԱԽՈՒ Է

ԼԷ ՎԱԼԷի կայարանին կից (Սէն – Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր) :

Դիմել « Յառաջ »ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղը 500 ֆր. կը նուիրէ Օդափոխութեան կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Յուլիս ամսուան հետեւեալ հսկողհսկողուհիները իրենց վարձատրութիւնը՝ գումար 2500 ֆրանք (250 հազար հին ֆրանք) կը նուիրեն կայանին .— Զարեհ Տէրվիշեան, Ժողէֆ Գույումճեան, Թորոս Օսմանճեան, Անի Օսմանճեան, Մարիձա Պուրմայեան, Լուիզ Պուրմայեան, Մարիամ Ճապուրեան, Հելէն Մաղաքեան, Արաքսի Քարանֆիլեան, Ժանէթ Սարխոշեան, Քրիսթիան Փափազեան, Սօնա Գըլըճեան, Ալիս Ալթունեան, Հայկանուշ Կէնճեան, Անուշ Շիրվանեան :

×

Կայան իր այցելութեան առթիւ Լիոնէն Կրեկուառ Փափազեան 250 ֆր. կը նուիրէ :

Մարսէյլէն Պ. Տէրոյեան տասը լիթր օղի նուիրած է դաշտահանդէսի պիւֆէին :

Տիկին Աննիկ Պագըրճեան 30 ֆրանք եւս կը նուիրէ :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Զորեքշաբթի Օգոստոս 2ին : Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6·15ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ) :

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3 ժամը իրիկուան 6-ին (18) Սքուառ Մոնթոլոն :

×

ԼԻՈՆԻ ԽՈՒՄԲ

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն – Փէռաշ կը հասնի ժամը 8·53ին :

×

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3, կէսօրէ ետք ժամը 5ին : Հաւաքուիլ Փեռաշ կայարանի ժամացոյցին տակ ժամը 4ին :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ : (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք :

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին : Դիմել Վարչութեան :

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ :

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

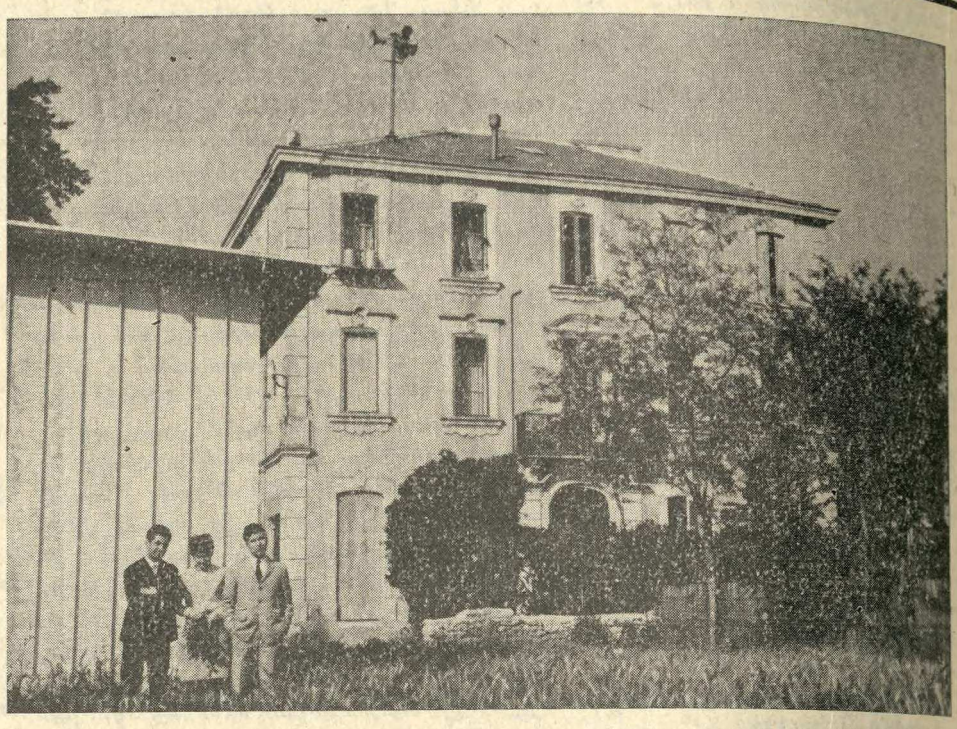

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական	15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ Հոկտեմբեր 29ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ
ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ
Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի : Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Տարօնի Խէպիան գիւղացի Մկրօ Սարգիսեանի աղջիկը Օր. Վերժին Սարգիսեան կը փնտռէ Սեբաստիոյ Զահլա գիւղացի Տիկին Սուրմէն Բանիկեանին (անձագրին անունն է Հայկուհի Գարագէօզեան) : 1919 – 1920ին Մէրսինի որբանոցէն մեկնած է Միացեալ Նահանգները, Պոստոն քաղաք : Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին :

Mlle VERGINIE BEDROSSIAN
Rue de Cornavent No 17
38 — DECINES (Isère) — FRANCE

×

Մարինա Խաչատուրեան որ ներկայիս մայր հայրենիք կը բնակի, կը փնտռէ իր ամուսինը Գրիգոր Խաչատուրեան «Կոմս գիւղէն» Կոմասցի որ ներկայիս Ֆրանսա կը բնակի, սակայն դժբախտաբար ոչ քաղաքի եւ ոչ ալ գիւղի անունը յիշատակած է այլ միմիայն լսած է որ Ֆրանսա է : Իսկ Գրիգորը 1927էն ի վեր այսինքն ժողովուրդի առաջին ներգաղթը Բաքուպայէն հայրենիք, մինչեւ օրս լուր չէ տուած : Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն գրել. —

Roubain - Hayrick MELKONIAN
IRAQI. PORTS. ADM.
Traffic Dep. Margil
BASRA — IRAQ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Հինգշաբթի ժամը 13·20էն 13·45ի ընթացքին հայ ծիսական երաժշտութեան մասին կը խօսուի Միշէլ Հօֆմանի էմիսիոնին մէջ :

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN
ՔՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտառին եւ Բարձր Պավարիոյ միջեւ :

Մեկնում Օգոստոս 10ին :

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, թէր-մինիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին : Դէպի Պատըն-պատըն, ճաշ՝ Սէն Տիզիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ : Գերմանական սահմանի անցք Յէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը :

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկնում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուրկէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնելէ ետք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը : Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր : Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւստրիա, Միւնիխ, Կարմիշ եւն. :

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան :

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն :

Կանխավճար 100 ֆր., Սահմանափակ տեղեր :

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
28 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10971 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.971

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԵՔ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ՎՐԱՅ Է

Մեր գրական առօրեային հետեւող մը ցաւով պիտի հաստատէ, որ ստեղծագործական քիչ բան կ'արտադրուի ընդհանրապէս :

Անգամ Միջին Արեւելքի մէջ գրականութեան անունով զանգուածին հրամցուածը մասամբ ժխտումներով եւ ուրացումներով լեցուն գրութիւններ են :

Նորութեան անունով «տեսութիւն»ներու պարզաբանումին լծուած, կամ գրական նոր ուղիներու միտող շնչատ պոռթկումներ են մէկ մասը փորձուածներուն, որոնց կը բացակայի անհատական խառնուածքէն ճառագայթող հզօր լոյսը :

Լռելեայն շատեր, լծուած են գրական նոր հանգանակներու, որոնց պահանջը չկայ : Երբ մարդ ունի ըսելիք մը, պէտք է զգայ ներաշխարհին մէջ խլրտումներ :

Լրագրական սիւնակներէն չաբաթաթերթերու եւ պարբերականներու էջերուն փոխադրուած գրութիւններ կան, որոնք կը յուսալքեն ձեզ :

Զամբիւղը նետուելու սահմանուած ոտանաւորներ եւ վրիպած երգիծանքի թըխածոներ, մեծախորագիր՝ կը թառին էջերու գլուխը ու կը ներկայացուին ընթերցողներու, իբրեւ գրականութիւն :

Ժամանակը կը սահի, տարիներ կը յաջորդեն տարիներու ու մատի վրայ համրուող արժէք ներկայացնող հազիւ թէ քանի մը գործերու կը հանդիպիք :

Ու ասիկա հակառակ անոր, որ մեր արձակը շատերու կողմէ կը գործածուի որոշ բծախնդրութեամբ :

Երիտասարդ գրողներու փաղանգ մը ունինք, որ դեռ գտած չէ իր ուղին :

Մինչ կարեւոր է որ առաջին օրէն իսկ գրող մը կեդրոնանայ իր նախասիրած գրական սեռին վրայ :

Պատմուածքը, օրինակ, որով համբաւի տիրացան Զօհրապ, Արփիարեան, Բաշալեան եւայլն, քիչերու պեղած կալուածը դարձեր է : Առօրեան եւ իր անխուսափելի ժխտումները յանկարծ կը շեղեն անգամ շնորհ ունեցողները, որոնք ձգած իրենց նախասիրած սեռը կը յածին նոր մարզերու վրայ :

Քանի մը յաջող քերթուածներու հեղինակը դառնալէ ետք, ենթական նորավէպի, քննադատութեան կամ թատրերգական նոր կալուածներու մէջ կը դեգերի :

Կեդրոնացած դէմք դառնալու պարագայ մը կայ, որ կարեւոր է, եթէ ենթական հարկադրուած չէ ակամայ պահանջներու իր տուրքը տալու :

Զենք ուրանար որոշ տաղանդներու գրական մէկէ աւելի սեռերու մէջ համբաւի տիրացած ըլլալու պարագան :

Կայ տարիք մը սակայն, ուր կեդրոնացումը ստիպողական է :

Կեդրոնացում, պարզապէս խորանալու, ուսումնասիրելու եւ պեղելու նպատակով գրական սեռ մը :

Մեր գրական առօրեան, երեք չորրորդով հրապարակախօսութիւն է, թէպէտ արուեստի բծախնդրութեամբ ասպարէզ իջած նորեր, կը փորձեն արհամարհանքով ու մատերու արանքէն նայիլ գրականութեան այս սեռին, ուր կան ամէն ազգի հեղինակութիւններ՝ ստուերի մէջ ձգող արուեստէն ճառող շատ մը գրական միջակութիւններ :

Արուեստի անունով երբ անոնք իրենց ժամանակը ամուլ կը վատնեն, հրապարակախօսը գոնէ կ'աշխատի առօրեայ իր սպառումով արթնութեան մղել ընթերցողը, սիրցնել անոր հայ լեզուն, հայրենիքը, Հայ Դատը եւ կոչում ընելով անոր խղճմտանքին՝ կապել զայն Հայութեան :

Մեր գրական առօրեան, այն որ սփիւռքի մէջ կը մատուցուի հայ ընթերցողին մաքրարիւն գրականութեան անունով, միշտ եւ անայլայլօրէն չի կրեր արուեստի բծախնդրութիւնը :

Հոն եւս նշմարելի է կիրքը :

Ուրացումը եւ մաղձը հոն ալ կը կատարեն իրենց աւերները :

Աւելին. նկատումներ եւ հաշիւներ կը գործեն ի վնաս ընդհանրական շահերու եւ տիրական արժէքներու :

Իբրեւ գրականութիւն կը տրուին թըխածոներ, որոնք ոչինչ ունին գեղեցիկ եւ արժէքաւոր :

Կը յիշուին արդէն մոռցուած եւ միջակ անուններ, որոնք աշակերտները չեն կրնար ըլլալ ուրացուած տաղանդներու :

Գրական առօրեային մէջ կը հայելիանան այդ բոլորը, վհատութիւն պատճառելու աստիճան ցաւագինօրէն :

Պիտի ուզէինք, որ գրականութիւն սիրող նորեր, հեռու մնային արուեստգէտը մանրացնող այս բոլորէն :

Նուիրուէին իրենց կոչումին :

Մշակէին գրականութեան որոշ սեռ մը, իրենց նախասիրածը, ու գէթ շրջանէ մը ետք, փորձէին, օրինակ, արձակի զուգահեռ՝ չափածոն, կամ չափածոյին զուգահեռ՝ արձակը :

Վարժապետականը, մանաւանդ առաջ քշուած ներկայիս ոմանց կողմէ իբրեւ գրագատութիւն, հազիւ թէ բարձունք մը կարենայ առաջնորդել սահմանափակ պատրաստութեամբ կարգ մը նորեր :

Ապերախտ է գրական այս սեռը, երբ զայն փորձողը կ'առաջնորդուի աւելի իր բողկուկներով քան դարերու ստեղծագործութիւններէ համբարուած ծանօթութիւններով :

Մեր գրական առօրեան, պէտք ունի բիւրեղացումի :

Ան կը յորդի, իր սահանքին խառնուած՝ բերելով տիղմեր ու խիճեր եւս, մինչ հունին խորութեամբ եւ հանդարտութեամբ, պայծառացման պէտք ունի ան :

Նորեր, որոնց մէջ տաղանդով օժտուածներ պակաս չեն անկասկած, պէտք է խնայեն իրենց ուժերը :

Պէտք է կեդրոնանան ու ապրող գործեր տան մեզի :

Ժամանակի պահանջն է ասիկա. չմոռնանք :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՊՕՂՈՍ Զ.

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԱՅՑԵԼԵՑ

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏԻ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՊԸ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ՆԱԵԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՊՈԼԻՍ (հեռաձայնով). — Այցելելէ ետք Հայ կաթողիկէներուն Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 7·30ին, ժամ մը ետք, 8·30ին Պօղոս Զ. իր հետեւորդներով կը հասնէր Գում Գափուի Հայոց պատրիարքարանը, ուր հաւաքուած էր քանի մը հազար հոգիի հասնող բազմութիւն մը :

Շնորհք պատրիարք կը կարդար իր բարի գալուստի խօսքը (անգլերէն) ու կը շեշտէր. — «Մենք հին ասութիւն մը ունինք որ կ'ըսէ «Շնորհ բերիք մեզի», (Շնորհք պատրիարք այս ասութիւնը կ'արտասանէր հայերէն, ապա կը թարգմանուէր) Ձեր ներկայութիւնը այս յարկին մէջ մեր բոլորիս սրտերը լեցուց շնորհով : Այս այցելութեամբ Ձեր սրբութիւնը պատուեց մեր պատրիարքարանը, Հայոց ժողովուրդն ու եկեղեցին : Այս առիթով կը հաստատենք թէ քրիստոնէական եղբայրութիւնը կը դառնայ իրականութիւն : Հայաստանեաց եկեղեցին կը փափաքի եւ կ'աղօթէ եկեղեցիներու միութեան համար եւ պիտի շարունակենք աղօթել ու գործակցիլ այդ նպատակին համար :

« Այս առթիւ անգամ մը եւս կ'ուզենք Ձեր Սրբութեան արտայայտել Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի սիրոյ ողջոյնները : Աստուած երկար կեանք շնորհէ ձեզի եւ ձեր առաջադրութիւնները յաջողութեամբ պսակէ » :

Պապը պատասխանեց նախ անգլերէն ապա՝ լատիներէն, իր սրտագին շնորհակալութիւնը յայտնելէ ետք Իրեն վերապահուած ընդունելութեան համար, շեշտեց ի մէջ այլոց. — « Շատ երջանիկ ենք այս ընդունելութեան եւ ձեր խօսքերուն համար : Մեր այս այցելութիւնը մեզի կը յիշեցնէ Երուսաղէմի մեր այցելութիւնը երբ պատեհութիւնն ունեցանք պատրիարքարանը եւ հայկական գաղութը տեսնելու : Այս այցելութիւնը առիթ կուտայ որ մեր սիրոյ զգացումներն արտայայտենք հայ եկեղեցւոյ հանդէպ : Այս յարաբերութիւնները հասկացողութեան ճամբաներ կը բանան : Մենք մեր պատմութեան ընթացքին ունեցանք այն տառապանքը զոր ունեցած է Հայոց եկեղեցին : Եղած են շրջաններ երբ մեր եկեղեցին ապրած է նկուղներու մէջ եւ հետեւաբար լաւ կը ճանչնանք ձեզ : Մեր եկեղեցիները թէեւ ունին կարգ մը տարբերութիւններ, բայց ունին նաեւ բազմաթիւ հասարակաց կէտեր որոնք իրարու կը մօտեցնեն մեր եկեղեցիները : Ուրեմն այս հասարակաց կէտերէն պէտք է առաջնորդուինք զիրար լաւ հասկնալու համար : Կը խնդրենք որ մեր սիրոյ ողջոյնները հաղորդէք Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսին » :

Պապը ապա կ'այցելէր Մայր Եկեղեցին ուր կ'աղօթէր եւ իր օրհնութիւնը կուտար ժողովուրդին :

Շնորհք պատրիարք Պապին նուիրեց Իւղաբերից աւետարան մը :

Այցելութիւնը տեւած էր կէս ժամ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԷՍ ՁԳԵՑ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԳՏԱԻ ՓԻՐՍԸՆԻ «ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ» ԱԾԱԿԱՆԸ ԻՐ ԽՕՍՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՇԱՏ ԽԻՍՏ Է ՏԸ ԿՈԼԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք, յանկարծ կ'իմացուէր որ նախագահ տը Կոլ կէս կը ձգէր քանատական իր այցելութիւնը եւ 48 ժամ առաջ Փարիզ կը վերադառնար :

Նախատեսուած էր որ տը Կոլ Օթաուա երթայ, դաշնակցային եւ անգլիախօս մայրաքաղաքը Քանատայի : Որոշումը զոր տուաւ աննախընթաց է իր տեսակին մէջ : Արդարեւ կարելի չէ գտնել այսքան հազուագիւտ դէմք մը Պետական ղեկավարի մը պաշտօնական այցելութեան ընթացքին եւ պէտք է ըսել նաեւ թէ նախագահ տը Կոլ իրար անցած չէ իր ստեղծած միջադէպէն, միջազգային չափանիշի վրայ :

Տրուած բացատրութիւնն այն էր թէ Նախագահ տը Կոլ չի կրնար նախատինք չնկատել Քանատայի կառավարութեան յայտարարութեան մէջ արտայայտուած կարծիքը Ֆրանսայի եւ Նախագահին խօսքերուն առթիւ : Մէկ խօսքով՝ տը Կոլ անընդունելի կը գտնէ որ անընդունելի նկատուի իր ըսածը : Նախքան իր յանկրծակի մեկնումը սակայն, վերջին երկու ճառեր կը խօսէր Մոնթրէալի մէջ, նախ Քաղաքապետարանը, ապա համալսարանը : Այս առթիւ կ'անդրադառնար նաեւ եղածին, շեշտելով. — « Իմ ճամբորդութեանս ընտացքին, տեսակ մը ցնցումի պատճառով, որուն համար, ոչ դուք, ոչ ալ ես կրնանք բան մը ընել, կը խորհիմ թէ կրցայ իրերու խորը երթալ : Երբ խօսքը կը վերաբերի քանատացի Ֆրանսացի կամ Ֆրանսացի Քանատացի — ինչպէս որ կ'ուզէք — ժողովուրդին, իրաց խորը երթալ, միակ քաղաքականութիւնն է որ կ'արժէ : Միասին իրաց խորը գացինք եւ կենսական դասեր քաղելով : ... Ամէն ինչ որ կը վխտայ, կը խլրտայ եւ կը զեռայ պատմական հետեւանք չունի » :

Անգլեւսաքսոն ու նաեւ Ֆրանսական եւ միջազգային մամուլը շատ ծանրօրէն կը քննադատէ տը Կոլը : Ոմանք նոյնիսկ լուրջի չեն առներ այլեւս եւ կը գրեն թէ պետութեան ղեկավարի մը ծաղրանկարն է, դանիական օրաթերթ մը Պիթնիք կ'որակէ մինչ ծանրախոհ «Թայմզ»ն անգամ շատ ծանր լեզու կը գործածէ նախագահին նկատմամբ :

× Նախագահ տը Կոլ Փարիզ հասաւ Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 2ին : Օրլի հաւաքուած էին բոլոր նախարարները եւ մըտահոգ դէմքերով հեռացան օդակայանէն, նախագահին հեսնելէն ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Հռոմ վերադարձաւ այցելէ ետք Եփեսոսի ուխտատեղին եւ Կոյսին տունը, ուր ըստ աւանդութան Մայրիամ ապրած է իր վերջին օրերը : Պոլսէն հեռանալէ առաջ, Պօղոս Զ. երկու պատգամ ուղղեց : Մին՝ ոչ – կաթողիկէ պատրիարքներուն եւ առաջնորդներուն, միւսը՝ կաթողիկէներուն : Առաջինին մէջ, Պապը կը շեշտէ Աթենակորասի հետ փոխանակած սրբազան համբոյրը : Թուրք ուսանողներ գայթակղած են որ Պապը աղօթած է Այա – Սոֆիայի մէջ եւ իրենք ալ գացած նամազ ըրածեն... :

ՏԻԹՐՕՅԹ վերադտած է իր խաղաղութիւնը, բայց քաղաքը կը պահէ իր աւերակ դիմագիծը : Զոհերու թիւն է՝ 36 մեռեալ, աւելի քան հազար վիրաւոր : Աւելի քան երեք հազար հոգի ձերբակալուած են : Խանութպանները սեւ շուկայի սկսած են եւ մէկ լիթր կաթը մէկ տոլարի կը ծախուի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ խլրտումներ սկսած են եւ քրիստոնեաները կը վախնան որ անգամ մը եւս զոհն ըլլան հրեայ – արաբ բախումներուն : Կը թուի թէ արաբական «դիմադրութիւն» մը սկսած է որ կը մըտահոգէ բոլորը :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՎԱՃԵԱՆ

Բ.

Սվաճեան կը հետեւի Նալբանտեանի, կ'ընդունի որ «երկրագործութիւնը ուղիղ ճանապարհն է» թշուառութեան, կարօտութեան եւ աղքատութեան շապիկը փոխելու կարող: «Հայուն ապագայի բարեկաւութեան եւ ամէնէն յուսալի ուղին երկրագործութիւնն է, որուն որպէս օժանդակ միջոցներ կը միանան վաճառականութիւնն ու արդիւնաբերութիւնը բազմազան ճիւղերով: Դարաւոր փառքերէ զրկուած՝ վեհ եւ միանգամայն տըխուր յիշատակներով առլցուն, երբեմն օտարաց նախանձելի եւ ահարկու, աշխարհիս մեծագոյն մասին ծանօթ — դժբախտաբար այսօր իրեններէն մեծագոյն մասին անծանօթ — մեր ազգին պէս ազգի մը՝ փիւնիկի պէս իր կենդանութիւնն առնելու եւ իր կենսական ուժը ձեռք բերելու համար, — թէեւ չպակսին այլ եւ այլ միջոցներ, որոնք սակաւ առ սակաւ իր քայլերուն նպաստեն եւ նիւթական ու մըտաւոր թշուառութենէ փրկութեան խարիսխ մը ըլլան,— այնուամենայնիւ մեր այսօրուան դրիցը նայելով՝ անտեղի չէ կարծել որ ամենամեծ կարեւորութիւն ունի «երկրագործական ընկերութեանց»:

Երկրագործական ընկերութիւն մը հիմնուեցաւ եւ երեք հազար հնչուն ոսկի ալ դրամագլուխ ունեցաւ, ընկերութիւնը յարատեւութին չունեցաւ, դրամագլուխն ալ անհետացաւ: Ընկերութիւնը նկատուեցաւ գաղտնի ծրագիր մը հետապնդող:

Սվաճեան կը գրէ. «Մենք ժողովուրդը պաշտպանեցինք ինքնակոչ իշխաններուն դէմ, հարստահարուածը՝ հարստահարողին դէմ, տկարը՝ զօրաւորին դէմ, ազգին բազմութիւնը՝ մէկ քանի հոգիին դէմ: Մենք կը պատերազմինք մէկ դրօշակի տակ, մեր դրօշակը պատառ պատառ եղած է թշնամիին նետերէն եւ է'ն արի սիրտերը լքած են զանի, մեր փառքը այն դրօշակը պաշտպանել կամ անոր ներքեւ նետահար ըլլալն է: Մեզ կը համարին ազգին առջեւ անհաւատ, տէրութեան առջեւ ապստամբ, յեղափոխական եւ տէրութեան մէջ տէրութիւն կանգնող»:

Սվաճեան կը կարծէ, թէ հակասահմանադրականներն ու կառավարութիւնը կախակայեց սահմանադրութիւնը: Մասիս կը գրէր, թէ ներքին պայքարները պատճառ եղան: «Կառավարութիւնը կը լսէր Սահմանադրութեան առիթով, խօսուած ճառերը, կը տեսնէր հանդէսներու կատարումը, բայց լուռ կը մնար»: Երկրորդ անգամ կախակայուեցաւ Սերվիչէնի դիմումով: Երբ Ստ. Փափազեան առաջարկեց պարսաւանքի քուէ տալ Սերվիչէնի, Գրիգոր Օտեան յայտնեց թէ առանց Սերվիչէնի մենք Սահմանադրութիւն մը չէինք ունենար: Սերվիչէն սահմանադրական էր, բարեկամներուն կ'ըսէր. «Մենք ամիրաները ճամբեցինք, դուք ալ էֆէնտիները ճամբու դրէք»:

Սվաճեան տարբեր դաղափար մը չունէր:

«Ազգ. Սահմանադրութեան սկզբունքը ժողովրդին վեհապետութեան սկզբունքն է, այն մեծ ու վսեմ սկզբունքը, առանց որուն իսկական յառաջդիմութիւն չկայ մարդկութեան համար, առանց որուն մարդկային սեռը միշտ կաշկանդուած պիտի մնայ նախնի դարուց գերութեան մէջ եւ պիտի հեծէ յաւիտեան: Այս ըսկզբունքը կը վայելէ հայ ժողովուրդը, «շնորհիւ կայսերական կառավարութեան»:

Ֆրանսական յեղափոխութեան սկզբունքն է այդ, բայց Սվաճեան մոռցեր է որ Ֆրանսայի մէջ կայսրութիւն հռչակուած է, Օսմ. կայսրութեան մէջ ոչ Յոյնը, ոչ Թուրքը, ոչ Պուլկարը սկզբունքին համաձայն, կանոնագրութիւն ունին: Անդին Հայութիւնը կը ղեկավարուի Պոլոժենիայով, ասդին պիտի ղեկավարուի Սահմանադրութեամբ: Սահմանէն անդին գտնուող գործիչները պիտի գրեն սուլթանական ռեժիմին դէմ, ասդին գտնուողներն ալ համարձակօրէն պիտի քննադատեն ցարական ռեժիմը:

Նալբանտեան Պոլիս այցին տեղեկագիր մը ներկայացուցեր է ռուս դեսպանատան 1861ի Դեկտեմբերին: Ցիշենք որ այդ թուին դեսպանն էր իշխան Լոպանով, ապագայ արտաքին նախարար, որ դեսպան պիտի գայ նաեւ ռուսեւթուրք պատերազմէն անմիջապէս ետք:

Այդ տեղեկագրով Նալբանտեան սաղիմական պատրիարքի ընտրութեան խնդիրը ներկայացնելով՝ դեսպանին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ «դուրսէն» ալ ընտրելու սկզբունքը, որպէս զի Երուսաղէմի Աթոռին վրայ կարենայ բազմիլ նաեւ ռուս հպատակ եկեղեցական մը: Ենթադրելով որ թուրք կառավարութիւնը կողմնակից է ներսէն ընտրելու, կը տեղեկագրէ. «Թուրք կառավարութիւնը զըրկում է Ռուսիայում գտնուած հայ եպիսկոպոսներու Երուսաղէմի պատրիարք ընտրուելու իրաւունքէն եւ յատկացնում է Երուսաղէմի վանքը միայն Թրքահայերին: Երուսաղէմի վանքը բովանդակ հայ ազգի սեփականութիւնն է»:

Այս իմաստուն մարդը, որ Նալբանտեան կը կոչուի, կը փափաքի որ ռուս դեսպանատունը միջամտէ ազգային ներքին գործերուն, որպէսզի օտարահպատակ եկեղեցական մը ալ օսմանեան հողի վրայ գտնուած հաստատութեան մը վանահայրն ըլլայ: Իմաստունը նկատի չառներ որ ընտրուածը դուրսէն ըլլայ կամ ներսէն, Էջմիածնի միաբան եպիսկոպոս մըն է, Էջմիածին ձեռնադրուած, Էջմիածնի կաթողիկոսին երդմնագիր տուած: Նկատի չառներ նաեւ որ ռուս կառավարութիւնը պիտի չթոյլատրէր Օսմ. հպատակ եկեղեցականի մը անդամակցութիւնը Էջմիածնի սինոդին:

Սվաճեան ամիրայական բռնապետութեան դէմ էր, ջերմեռանդ սահմանադրական եւ ահա կը տեսնէ որ «Սահմանադրութիւնը, որ ժողովրդին իրաւունքները պիտի պաշտպանէր, բռնակալք զանի իրենց տիրապետութեան գործիք ընելու չդադրեցան» (13 Յունիս 1864):

Կը խոստովանի թէ յառաջդիմութեան համար մղած պայքարը դրական արդիւնք մը չէ տուած. «Վերջին տարիներուն կ'աշխատինք մեր մէջ ալ ծաւալել տալու դիտութեան յառաջդիմութիւնները, բայց մեր ջանքերուն արդիւնքները ձեռք չենք բերած, պատճառը մեր կամքի պակասութեան եւ մեր զանոնք առնելու ճամբուն անգիտութիւնն է»:

Ասատրեան անդրադարձած չէ Սվաճեանի հիմնական դաղափարներուն: Ներկայացուցած է միայն Նալբանտեանի մէկ հետեւորդը, սահմանադրականը, դեմոկրատը: Սվաճեանի համար հայ ազգը բոլոր բարեմասնութիւններով օժտուած ազգ չէ՝ ինչպէս որ ներկայացուցած են պատմաբանները, կ'աշխատի հայ ժողովուրդի տառապանքին պատճառները գտնել: Մամուրեանի նման ցոյց կուտայ, թէ «հայ ցեղը չէ եղած այն ինչ որ պատմաբաններ ներկայացուցեր են, թէ անոր պատմութիւնը փառաւոր ըլլալէ աւելի, երկար շարք մըն է դժբախտութեանց, որոնք ծնած են ոչ միայն արտաքին անվերջ յարձակումներէ, այլ եւ ներքին ծանր թերութիւններէ»:

Սվաճեան անաչառ կերպով կը մերձենայ պատմական իրողութեանց, ներկայացուցած պատկերները ճիշդ են, թէեւ տխուր են: Հայ ցեղը տկար, անկերպարան է, անմիաբան, չի յաջողիր թշնամիներուն յաղթել, որովհետեւ անկարող է զօրաւոր միութիւն մը կազմելու, ոչ ալ ինքնայատուկ քաղաքակրթութիւն մը ըստեղծելու եւ ուրիշներուն տալու: Պարթեւները կը խլեն հայ գահը, երկար չի տեւեր, որովհետեւ կուսակցամոլ Հայերը կը դիմեն Պարսից թագաւորին յանձնելու իրենց անկախութիւնը, Բագրատունի հարըստութիւնը կը կործանի Հայերու ձեռքով, Անին կը վաճառուի:

Ներկան ալ մխիթարական չէ. «Հայերու վիճակը անցեալ դարէն վատթարացած է: Սակաւաթիւ անհատներէ բաղկացած այս ժողովուրդը հատուածներու կը բաժնուի, եղբայրն իր եղբօրմէն կը խորշի: Շատ արհեստաւորներ ինկան, ուրիշներու անկումը օրը օրին կը մերձենայ: Երիտասարդները կը խոստովանին թէ բան մը չեն սորված դպրոցներէն, ժամանակ վատնած են: Ատելութիւն մեծամեծաց մէջ, կռիւ, երկպառակութիւն, ատելութիւն ժողովուրդին մէջ, խռովութիւն ընտանեաց մէջ, ատելութիւն եղբարց մէջ: Ձեռք ձեռքի տալով, կիրքերն ու ատելութիւնները մէկդի դնելով աշխատինք ազգերնիս առողջ պահելու», («Մեղու», Ա. Տարի, թիւ 4–5):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԺԱ.

«Գարախանէն ստացուած չորս նամակներուն մէջ դրամ ուղելու մասին բան մը գրուած չէր: Թիւ 2 նամակով յիշածիս համաձայն, եթէ նախընտրենք Անատոլու մտնել եւ կառավարութիւնը ձեռք առնել, բարեկամութիւն ցոյց տալու մտքով եղած կրնայ ըլլալ, եւ ոչ թէ մեր գործերուն ծախսելու համար:

«4.— Թիւ 2 նամակիս մէջ ներփակած էի նաեւ Տրապիզոնի մէջ գտնուող Շիւքրի պէյէն եկած նամակները: Այդ նամակներուն մէջ խօսուած կազմակերպութիւնը ի՞նչ աստիճանի է: Տեղեկութիւն չունիմ: Եթէ այդ գործերը կը կատարուին ձեր հրահանգներուն համաձայն, այդ պարագային տրուելու է իրենց պահանջած դրամական օգնութիւնը:

Ձեր 11 Նոյմ. 1920 նամակին համաձայն, գրած եմ, թէ Շիւքրիին, եւ թէ Անատոլու մտնող Սամի պէյին, այդ կազմակերպութիւնը ընդարձակելու մասին: Ինչպէս ասկէ առաջ ալ գրած եմ, հոս (Մոսկուա) կեդրոն պիտի ըլլայ, ես ալ հոս պիտի մնամ: Դրամի պէտք կայ այստեղի Թուրքերուն եւ ոչ – Թուրքերուն ծախսելու եւ ֆուռիէով (մասնաւոր թղթատար) թղթակցութեան միջոց ապահովցնելու համար: Այս տեսակ գործերուն արժէքը քիչ է, եւ նման գործերու համար սովետներէն դրամ խնդրել յարմար չեմ նկատեր:

Կը խնդրեմ այդ 500·000 մառքէն մաս մը դրամ իմ անուանս զրկել, կազմակերպութեան ծախքերու, կամ ուրիշ խնդիրներու համար: Սակայն, եթէ այդ 500 հազար մառքը ծրագրուած գործերուն համար անբաւարար է, այդ պարագային ինծի համար բաւարար կարեւոր գումար մը պահանջել կարելի է, որեւէ ատեն:

5.— Գարախան ըսաւ, թէ Գերմանները Արեւելքի մէջ նախապէս լաւ կազմակերպութիւններ ունէին եւ տեղեկութիւններ ստացած էին Անգլիացիներուն՝ Արեւելքի մէջ ըրածներու մասին: Այժմ ալ կը շարունակեն ձեռք բերել տեղեկութիւններ եւ գիտեն անոնց ընելիքները: Անգլիացիներուն ծրագիրները արդիլելու համար, անոնց մասին եթէ տեղեկութիւններ տաս, խորհրդային կառավարութիւնն ալ քայլեր պիտի առնէ:

6.— Գարախան հարցուց թէ ինչո՞ւ մինչեւ հիմա կեդրոնը հոս, Մոսկուա չէ եղած:

7.— Անդարա, Լոնտոնի մէջ ներկայացուցիչներ ունենալու մասին տեղեկութիւններ հասած են հոս: Եթէ այդ մասին ալ տեղեկութիւններ ունիք, հաղորդեցէք մեզի:

8.— Անդարայէն ձեր բարձրապատուութեան եկած են երկու նամակներ, որոնց մէջ ներփակ է նաեւ նամակ մը, ուղղուած Նազըմ պէյին, որոնք եւս կը զրկուին ձեզի» (էջ 171):

Էնվէր փաշայի նամակը ուղղուած Խալիլ փաշային (էջ 171) Յունուար 28 (1921):

Այս նամակը Էնվէր փաշա ստորագրած է կեղծ անունով, «Ալի» ստորագրութեամբ.—

«Երկու աչքիս լոյսը Խալիլ,

«Թիւ 3 նամակդ ստացայ: Թէ' Անատոլուէն, թէ Սթամպուլէն եւ թէ ձեզմէ ստացած լուրերուս համաձայն, անդամ մը եւս Մոսկուա գալս յարմար է: Մէկ շաբաթէն մեկնելու մտադիր եմ, թերեւս չկրնամ տեսնուիլ Վորովսքիի հետ:

500 հազար մառքը Ազրպէյճանցիներու դրամէն պակաս մնացած մասը պիտի ըլլայ: Երբ այդ ստանանք մասամբ, մեր ձեռքը պահեստի կը մնայ եւ մասամբ ալ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Ասիկա առիթ մը նկատուեցաւ, քիչ մը հանդիսաւոր ձեւով յանձնել գումարը: Այդ նպատակով որոշուեցաւ յարմարագոյն երեք ընկերներու հետ, զրկել ուղղակի թագուհիին: Մէկը՝ Ղուկաս աղա Մինասեան, որ պուլկար բանակի կողքին կռուող Անդրանիկի հայ կամաւորական գունդին մէջ գտնուած եւ պատուանշան ալ ստացած էր: Ցետագային վաթսուն տարեկանէն ետքը դաւանափոխ՝ կարմիր: Միւսը՝ Գրիգոր աղա Յովհաննէսեան, մեծահարուստ, հանրածանօթ ընկեր մը, նշանաւոր «Շէս Սէփթամպր» սրճարանին տէր: Իսկ երրորդը՝ ընկեր Արզուման: Առաջին երկու ընկերները լաւ պուլկարերէն կը խօսին, իսկ ընկեր Արզումանն ալ Ֆրանսերէն: Ցատկապէս պատրաստուած, գեղեցիկ կազմով, ոսկեզօծ տառերով եւ նկարներով «Հայրենի թանգարան» մըն ալ իբր նուէր թագուհիին:

Առաջնորդութեամբ ընկեր Արզումանի, որ այդ առթիւ յատուկ նոր կարուած պաշտօնական սեւ հագուստ եւ սիլինտր գլխարկ կը կրէր, կը դիմեն պալատ, ու կը յայտնեն թագուհիին ներկայանալու իրենց փափաքը:

Շուտով կ'ընդունուին ուղղակի իրմէ՝ թագուհիէն: Կ'առաջնորդուին գեղեցիկ սալոն մը, հանգստաւէտ նստարաններով, թիկնաթոռներով եւ յատակն ալ գորգերով զարդարուած:

Արզուման, յայտնելով իրենց այցելութեան նպատակը, կը յանձնէ գումարը եւ դիրքը: Ցետոյ կը ծանօթացնէ ընկերները, յայտնելով նաեւ, որ անոնք պուլկարերէն կրնան խօսիլ:

Թագուհին, երբ կ'իմանայ Հայ Կարմիր Խաչի զրկած գումարի մասին՝ զարմանքով եւ հիացումով կ'արտայայտուի.— «Բարեսիրական, եղբայրական օգնութեան զգացումը որքան զօրաւոր եղած պիտի ըլլայ ձեր ազգին մէջ, որ իր թշուառ վիճակին մէջ անգամ, իրմէ աւելի թշուառը փնտռելով, օգնութեան ձեռք պիտի երկարէ: Ասիկա պարզ առաքինութիւն մը չէ, հիանալի է, կը հիանամ ձեր վրայ»:

Ցետոյ, Ալպոմը ձեռք առնելով՝ կը հրաւիրէ, որ նստին, աւելի հանդիստ կարենալ աչքէ անցընելու համար:

Այդ մասը, հետեւեալ կերպով կը պատմէր, Արզուման ինքը.—

«Նստաւ փառաւոր ֆանափէի մը վրայ, զիս ալ հրաւիրեց որ քովը նստիմ, որպէսզի հարկ եղած պարագային՝ նկարներու մասին բացատրութիւններ ուղէ ինձմէ: Այսպէս քով քովի նստեր ենք, Ալպոմին կէսը իր ծունկին վրայ, կէսն ալ իմ ծունկիս վրայ: Գլուխ գլխի, ծունկ ծունկի, կարծես հարազատ քոյրս ըլլար: Բացատրութիւններ կ'ուզէ, կուտամ: Կան ալ, որ արդէն գիտէ եւ բացատրութիւն չուզեր: Կը զարմանամ: Առաքելոց վանքը, օրինակի համար: Ցեղափոխական դէմքեր, Ֆէտայիական զանազան կռիւներ, Պանք Օթոմանը, Երլտրզի Պոմպան: Տեսնուեցաւ նաեւ, որ Հայաստանի աշխարհագրութենէն եւ պատմութենէն ալ անտեղեակ չէ: Պուլկարիոյ թագուհին է, օտար մըն է, Հայ մը չէ եւ ամէն բան գիտէ մեր պատմութենէն: Ի՞նչպէս չհիանալ: Չէ՛, ընկերներ: Մենք ընկերվարական մարդիկ, եթէ մէկ անգամ ալ պէտք ըլլայ, որ զիս թագուհիին քով զրկէք, ալ արքայական կ'ըլլամ»:

Այսպէս ուրախ ու գոհ վերադարձան, եւ քանի մը օր շարունակ ուրիշ բանի մասին չէր կրնար խօսիլ Արզուման, բայց միայն արքայական ընդունելութեան մասին:

×

Այս համակրելի, սիրելի ընկերը անձամբ չճանչցողներ շատ կան ի հարկէ: Չեմ կրնար քանի մը տողով չնկարագրել:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(13 Շար.)

ՎԱՍԿ

ՓՈՍՏԱՊՈՎԻ ԴՈՒՍՏՐԸ

— Ես, սիրելի՛ս, ոչ, սիրտ ես ունեցել ինձ ձգելու ու ինձ ամուսնանալու համար, այլ ուզել էիր ինձ ծաղրել, ինձ ամոթահար անել, ինձ ամոչցնել, որովհետև ես ամոչ եմ, ամոչ եմ ու ամոչ եմ ու ամոչ եմ ու

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Զորեքշաբթի Օգոստոս 2ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6·15ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3 ժամը իրիկուան 6-ին (18) Սքուառ Մոնթոլոն:

×

ԼԻՈՆԻ ԽՈՒՄԲ

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն – Փէռաշ կը հասնի ժամը 8·53ին:

×

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշ կայարանի ժամացոյցին տակ ժամը 4ին:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՈՎ ՄԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պօրըկարի պուրակին մէջ, Սէն – Նիզիէ:

Կը նախագահէ
Ընկ. ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Հանելի գեղարուեստական բաժին:

Ճոխ պիւֆէ, սպասարակութեամբ երիտասարդ ընկերներու եւ համակիրներու:

Օթոքառի ժամեր.— 9·30, Ռիւ Ժոզէֆ Պրէօն, 9·40 Ռիւ տը Լա Փլէն, 9·50 Փրեֆէքթիւրի սովորական անկիւնը, 10 Քուռ Պերիա:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի մէջ, հայ համալսարանաւարտներու խմբակցութիւն մը միութիւն մը հիմնել ձեռնարկած է:

Այլ նպատակներու կարգին նախատեսուած է նաեւ հայ ուսանողները շահաքրքրող ծրագիր մը, որու նախաքայլ մը ըլլալով կազմակերպուած է տեղեկատուութեան եւ ընդունելութեան սպասարկութիւն մը:

Այն ուսանողները, որոնք բարձրագոյն ուսում ստանալ կը փափաքին Ֆրանսա ու կ'ուզեն տեղեկութիւն ունենալ իրենց ուսումին, բնակարանին եւ այլ մանրամասնութիւններու մասին, կրնան դիմել, հաղորդելով հետեւեալ տուեալները՝ ստացուած վկայականներ, ֆրանսերէն լեզուի մակարդակ, ծրագրուած ուսում:

Անոնք որոնք կուզեն դիմաւորուիլ, հարկ է իրենց ժամանման թուականն ու ժամն իմացնել:

SERVICE D'INFORMATION
ET D'ACCUEIL
Maison des Etudiants Arméniens
57, Boulevard Jourdan — 75 - PARIS (14)
Tél. : JUS. 13-22

Տեղեկութեան եւ ընդունելութեան
սպասարկութեան ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԾԱԽՈՒ Է

Լէ ՎԱԼէի կայարանին կից (Սէն – Լազարէն տասը վայրկեան) պարապ խանութ մը, պատերով որեւէ առեւտուրի համար (14 քառակուսի մեթր):

Դիմել « Յառաջ »ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք:

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 ֆրանք:

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ECOLE NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN

ՔՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտառին եւ Բարձր Պավարիոյ միջեւ:

Մեկնում Օգոստոս 10ին:

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, թէր – մինիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին: Դէպի Պատըն–պատըն, ճաշ՝ Սէն Տիզիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ: Գերմանական սահմանի անցք Յէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը:

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկնում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուրկէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնելէ ետք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը: Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր: Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւստրիա, Միւնիխ, Կարմիշ եւն.:

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան:

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն:

Կանխավճար 100 ֆր., Սահմանափակ տեղեր:

Դիմել՝ ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

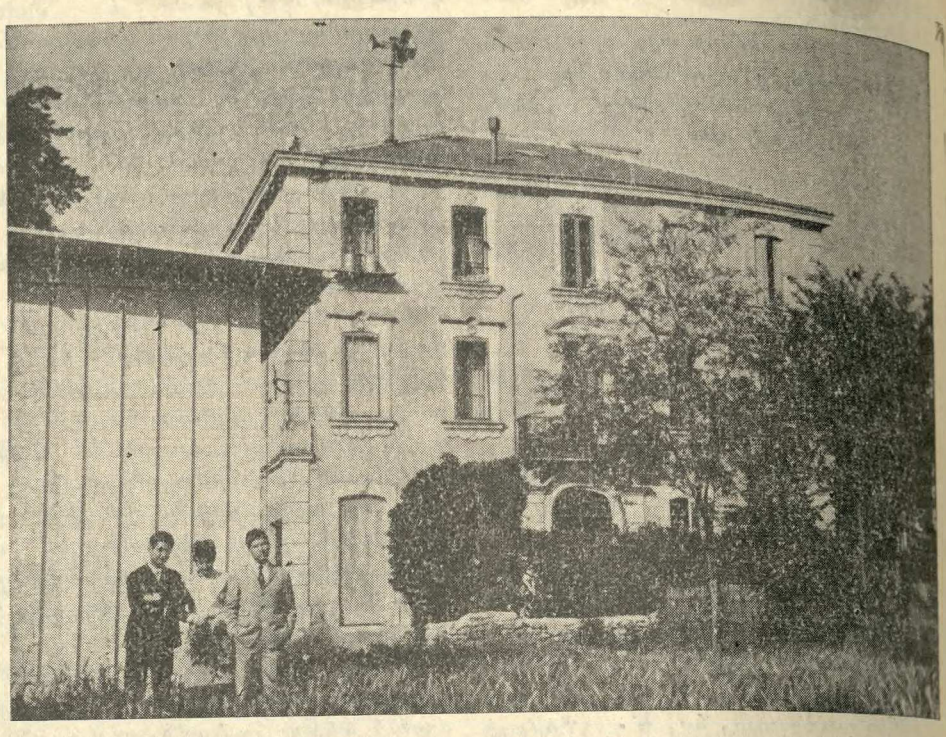

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19,30
Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի ժամը 19էն 20·30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ Հոկտեմբեր 29ին:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ

Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն: Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու:

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 29 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 29 JUILLET 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10972 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.972

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՍՈՆՑ ՄՈՄԸ ԱՌՏՈՒՆ ԱԼ ՉԻ ՄԱՐԻՐ

Պապ մը Պոլիս գնաց եւ առիթ տուաւ որ ինչե՛ր, ինչե՛ր լսենք Թուրքիոյ մասին :

Այնքան միամիտ չենք, ոչ ալ տգէտ, կարծելու համար թէ իր կէսը թաղած ժողովուրդի մը դեռ խոնաւ աչքերը կըրնան յուզել աշխարհի կամ եկեղեցւոյ մեծերը :

Քաղաքագէտ ըլլալու հարկ չկայ գիտակցելու համար թէ դիւանագիտութիւնը, որ մտած է նաեւ Եկեղեցւոյ պատերէն ներս ու պապերու սրտին մէջ, պէտք է զոհուի՝ անիրաւուած ազգի մը սիրտը չկոտրելու համար :

Այս ամբողջը լաւ կը հասկնանք, բայց ինչ որ չի կրնար չվրդովեցնել ոեւէ քրիստոնեայ, ոեւէ քաղաքակիրթ մարդ, այն խօսքերն են որ կը գործածուին նման առիթներով :

Ու կը ստիպուինք կրկին անդրադառնալ Պօղոս Զ.ի վկայութիւններուն, երբ Երլտրզի պալատին մէջ, կ՚ըսէ Սունայի .— « Մշակութային մեծ աւանդութիւնը, որու նշանները այնքան շատ են ձեր երկրին մէջ, ունի կեդրոններ՝ որոնք հսկայ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ եւ բոլոր քրիստոնեաներուն համար ...» :

Ճիշդ է, այդ նշանները շատ, շատ են : Միայն Եփեսոսի աւերակներուն մէջ չեն եւ Սրբազան Քահանայապետը ամբողջ պատմութիւն մը կրնար տեսնել՝ եթէ երթար մինչեւ Անի, մինչեւ Աղթամար ու ինչո՞ւ չէ մինչեւ Եփրատ, որու ջուրերը կրնային պատմել իրեն թէ որքա՛ն ազնիւ է զինքը հիւրընկալող ժողովուրդը :

Բայց պատասխանելով Պապին, տեսնենք թէ ի՞նչ կ՚ըսէ նախագահ Սունայ. — « Ձեր Սրբութիւնը Թուրքիոյ մէջ պիտի գտնէ երկիր մը նուիրուած՝ խաղաղութեան եւ ազատութեան իտէալին : Խորապէս կապուած ենք Միացեալ Ազգերու Ուխտին եւ անընդհատ կը ջանանք օժանդակել, մեր կարելիութեանց սահմանին մէջ, նախապատրաստելու համար աշխարհի գործակցութիւնը եւ համերաշխութիւնը : Միւս կողմէ, հաւատք ունինք ժողովրդավարութեան եւ մարդկային իրաւանց սկզբունքներուն : Թուրք ժողովուրդը, իր պատմութեան ամբողջ ընթացքին փաստը տուած է իր խոր մարդասիրութեան, հանդուրժողութեան ոգիին եւ իր մեծ յարգանքին հանդէպ՝ հաւատքի ազատութեան եւ իր խորշումը կրօնական կամ ցեղային որեւէ խտրականութեան նկատմամբ » :

Նման խօսքեր որեւէ մեկնաբանութեան չեն կրնար կարօտիլ : Այս Թուրքը իր պատմութիւնը չի գիտեր : Բայց Հանրապետութեան նախագահ է, չի կրնար չգիտնալ : Ուրե՞մն :

Ուրեմն յիշողութիւնը տկար է, չըսելու համար, ի յարգանս իր հանգամանքին, թէ ըրածը լրբութիւն է :

Բայց Սրբազան Քահանայապետը պատմութիւն գիտէ, մանաւանդ քրիստոնեաներու պատմութիւնը : Ու կը փորձէ սիրտը առնել այն ժողովուրդին, որ վասն կրօնի եւ հայրենեաց դեռ լոյսի կը սպասէ, հոգեշահ խօսքեր ընելով Հայոց Պատրիարքին :

Բայց ոչ ոք, մեծերէն ոչ ոք, կը համարձակի զգաստութեան հրաւէր կարդալ բոլոր Սունայներուն, զղջումի կոչ ընել Թալէաթի զաւակներուն, հոգերն ու եկեղեցիները պահանջել ա՛յն ժողովուրդին, որ դեռ Արարատի կարօտը կ՚երգէ, ա՛յն ժողովուրդէն, որու մոմը, առաւօտուն ալ չի մարիր :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԱՊԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ԵՏՔ, ՀՈՂԸ ՆՈՐԷՆ ԴՈՂԱՑ

Պապին դէպի յաւիտենական քաղաք մեկնելէն երկու ժամ ետք, նոր ցնցումներ կը զգացուէին Թուրքիոյ մէջ, այս անգամ արեւելեան Անատոլու եւ մանաւանդ՝ Երզինճան :

Արեւելեան բոլոր նահանգները վնասուած են, բայց հաղորդակցութիւնները կտրուած ըլլալով, յստակ գաղափար մը կարելի չէ կազմել :

Կ՚ըսուի թէ Փիւլիւմիւրի շրջանը եօթանասուն գիւղերու վրայ եօթը միայն հաղորդակցութեան մէջ մնացած են :

Այս նոր շարժին կեդրոնը կը գտնուի Պալփայեամ, Երզինճանի մօտ, ուր 1939-ին արդէն երկրաշարժի մը զոհ գացած էին 25 հազար հոգի :

Ցարդ զոհերու իբրեւ առաջին թիւ կը տրուի 104 մեռեալ :

Երզինճանի մէջ խուճապը մեծ եղած է եւ բաւական վիրաւորներ ալ կան :

ՊԱՊԸ ԳՈՀ Է ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ԲԱՅՑ ԹՈՒՐՔԸ ԳՈՀ ՉԷ ՊԱՊԷՆ

Աւանդութիւնէ աւելի օրէնք է, որ Պապը միշտ մինակ ճաշէ եւ կը խորհէինք թէ Վատիկան չի խախտեր իր օրէնքները եւ գիտէ թէ մինչեւ ուր կարելի է շատ հեռու երթալ : Բայց ահա Պապ մը, որ առաջին անգամ ըլլալով կը խախտէ օրէնքը եւ այդ ալ կ՚ընէ ... Թուրքի մը համար :

Ցնծա՛ Բիւզանդիոն :

Պօղոս Զ. Պոլիսէն Իզմիր գացած ատեն օդանաւին մէջ գլուխ գլխի ճաշած է Թուրքիոյ Արտ.նախարար՝ Չաղլայանկիլի հետ եւ յայտնած անոր «առաջին անգամ ըլլալով, կը խախտենք աւանդութիւնը որ կը ստիպէ մեզի առանձին ճաշել » :

Ինչպէս կը տեսնուի Պապը տասը կտոր կ՚ըլլայ հաճոյք պատճառելու համար քրիստոնեայ ջարդողին մինչ Թուրքը դըժգոհ է Պապէն եւ կը մատնանշէ անոր կափերը, որոնց գլխաւորը կը նկատուի Այա – Սոֆիայի մէջ աղօթած ըլլալը :

Միլիէթ, անկախ, կը խօսի «Սրբազան Քահանայապետին կափի մասին որ խորապէս բախած է թուրք ժողովուրդի զգայնութեան » : Ենի Կազէթի մէջ (չափաւոր) երեսփոխան մը աւելի հեռու կ՚երթայ ու կը գրէ . « Նախատինք մըն է թուրք ժողովուրդին ազգային զգացումներուն նը – կատմամբ » : Ուրիշ մը կ՚ըսէ թէ Պօղոս Զ. շատ դժուար կացութեան մատնեց թուրք կառավարութիւնը » :

Ցիշենք որ Այա – Սոֆիա հին քրիստոնէական եկեղեցի մըն է զոր Ֆաթիհ Մէհմէտ մզկիթի վերածած է, եւ Աթաթիւրք՝ Թանգարանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ քանատական ելոյթը կը շարունակէ զբաղեցնել աշխարհի դեկավարներն ու միջազգային մամուլը : Երկուշաբթի օր պիտի դումարուի Նախարարաց Խորհուրդը որմէ ետք կը սպասուի որ հրապարակուի Էլիզէի յայտարարութիւնը : Քէպէքի քաղաքապետներու փոխնախագահը յայտարարած է թէ կ՚ուզեն Ֆրանսացի Քանատացիներ մնալ, բայց ոչ քանատացի Ֆրանսացիներ ըլլալ : Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ թէ ամերիկեան տիրապետութեան մղձաւանջը տրամաբանութեան գիտակցութիւնը կորսնցնել տուած է տը Կոլի : Մոնթրէալի մէջ Պրըթոնները ցոյց մը ըրած են «ազատ Պրըթաներ» պահանջելով :

ԿԱԶԱՅԻ մէջ լուսարգել հաստատուած է, կռիւներ ծագած ըլլալով արաբ քաղաքացիներու եւ Իսրայելցիներու միջեւ : Պէյրութի «Ալ Նահար» թերթը կարգ մը յայտնութիւններ կ՚ընէ Հիւսէյնի խօսած դռնփակ ճառին մասին : Հիւսէյն թագաւորը այդ գաղտնի պահուած ճառին ընթացքին ըսած կ՚ըլլայ որ Նասր հեռագրով դիմած է իրեն որպէսզի չհետեւի իր օրինակին եւ չխզէ Ամերիկայի ու Անգլիոյ հետ : «Երբ ՄԱԿ կը գտնուէի, ըսած է Հիւսէյն, վեհաժողով մը գումարուեցաւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ (Ճոնսընկոսիդին), համաձայնութիւն գոյացաւ Ուոշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ մեզ մեր իրաւունքներէն զրկելու համար» :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Սեւերը Տիթրօյթէն ետք, Նիւ Եորքի մէջ է որ կատաղի ցոյցեր կ՚ընեն եւ չեն հնազանդիր իսկ իրենց ղեկավարներուն : Թալանի տուած են 5րդ Ավընիւն եւ Մանհաթանի թաղը :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Առջի օր Ֆիկառօ ակնարկած էր հեռագրի մը զոր Խորէն Կաթողիկոս ղրկած էր Աթենակորաս պատրիարքին : Ստորեւ կուտանք պատճէնները փոխանակուած հեռագիրներուն եւ որոնցմէ կը պարզուի որ, Խորէն Կաթողիկոսի հեռագիրը պատասխան մըն էր իր ստացած հեռագրին :

Հռոմի Ս. Քահանայապետ Պօղոս Զ. Պապին Նորին Սրբութիւն Աթենակորաս Տիեզերական Պատրիարքին այցելութեան առթիւ, Տ. Աթենակորաս Պատրիարք Ս. Աթոռիս Վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին յղեց հետեւեալ հեռագիրը .—

«ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Խոր հրճուանքով կը հաղորդենք Ձեր ամենասիրելի Ս. Օծութեան, որ Նորին Սրբութիւն եւ Մեզի շատ սիրելի Հռոմի Պապը Պօղոս Զ. , Մեզի յղեց պատգամ մը արտայայտելով իր փափաքը Մեզի այցելելու Յուլիսի 25ին, եւ Մենք մեծ գոհունակութեամբ ընդունեցանք բարի ,վեհանձն եւ եղբայրական այս վերաբերմունքը Նորին Սրբութեան : Կը խնդրենք Ձերդ Վեհափառութենէն այս մեծապէս կարեւոր դէպքին առիթով զօրավիգ կանգնիլ Մեր ջանքերուն՝ սատարելով քրիստոնէական եղբայրակցութեան եւ միութեան ու խաղաղութեան հաստատումին աշխարհի վրայ՝ հոգեպէս ներկայ ըլլալով Մեզի հետ այս հանդիպումի ընթացքին, եւ օժանդակել Մեզի Ձեր սուրբ աղօթքներովը » :

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

17 Յուլիս, 1967, Իսթանպուլ

Իպատասխան սոյն հեռագրին, Վեհափառ Կաթողիկոսը Տ. Աթենակորաս Տիեզերական Պատրիարքին ուղղեց հետեւեալ հեռագիրը . —

«ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ Տ. ԱՏԵՆԱԿՈՐԱՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՖԵՆԵՐ, ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ

«Խորապէս ազդուած ենք Ձեր հեռագրէն, որով Մեզի կը ծանուցանէիք պատմական այցելութիւնը Ն. Ս. Պօղոս Զ. Պապին Ձերդ Սրբութեան :

« Ձերմօրէն կ՚աղօթենք առ Ամենակալն Աստուած որպէսզի այս հանդիպումը ըլլայ օրհնութիւն մը Իր սուրբ եկեկեցւոյ միութեան ու անսասանութեան համար :

« Կը մաղթենք որ Ձեր խորհրդակցութիւնները մեծապէս նպաստեն խաղաղութեան եւ արդարութեան ամրապնդման եւ Ս. Քաղաքին՝ Երուսաղէմի գոյավիճակին պահպանման՝ նախքան անոր վերջին գրաւումը :

«Թող Աստուած զօրացնէ Ձերդ Սրբութիւնը եւ Մեր ի Քրիստոս սիրեցեալ եղբայր Պօղոս Զ. Պապը այս պատմական օրերուն մէջ : Մենք բոլորով սրտիւ եւ հոգեպէս կը միանանք Ձեզի Մեր քրիստոնէական սուրբ հաւատքին եւ եղբայրութեան զգացումին մէջ :

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԻԿԻՈՅ»

22 Յուլիս, 1967
Անթիլիաս

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

×

Խորէն Ա. Կաթողիկոս, Հռոմի Սրբազան Քահանայապետ Պօղոս Զ. Պապէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը .—

«ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ Տ.Տ. ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

« Այս պահուս, երբ կը պատրաստուինք մեկնելու որպէս ուխտաւոր դէպի Եփեսոս, ուր մեր Փրկիչը հռչակուեցաւ ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԱՏԱՐԵԱԼ եւ ՄԱՐԴ ԿԱՏԱՐԵԱԼ, եւ ուր պանծացուեցաւ գերազանց արժանիքը Իր ամենասուրբ Մօր, անգամ մը եւս կը յայտնենք Ձերդ Վեհափառութեան , որ միասնաբար աղօթենք «զի եղիցին ամենեքեան մի» : Կը յայտնենք նաեւ Մեր եղբայրական սիրոյ եւ յարգալից ջերմ զգացումները ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս :

ՊՕՂՈՍ Զ.

24 Յուլիս, 1967, Վատիկան

Իպատասխանի սոյն հեռագրին , Վեհափառ Կաթողիկոսը Նորին Սրբութեան յղեց հետեւեալ հեռագիրը . —

« ՆՈՐԻ ՆՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍ Զ. ՊԱՊ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ

» Խորապէս ազդուած ենք Ձեր հեռագրէն որով մեզի կը ծանուցանէիք Ձեր պատմական ուխտաւորութիւնը դէպի Եփեսոս :

« Կ՚աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած խնդրելով որ առատօրէն հեղու իր օրհնութիւնները Ձեր այս այցելութեան վրայ յԵփեսոս, ինչպէս նաեւ Ձեր հանդիպումին՝ Մեր շատ սիրելի եղբօր Նորին Սրբութիւն Տ. Աթենակորաս Պատրիարքին հետ :

« Հոգեւին կը ձայնակցինք Ձերդ Սրբութեան խնդրելով մեր երկնաւոր Հօրմէն՝ պատրաստելու համար սրտերն ու հոգիները Իր որդիներուն Իր Եեղեցւոյ միութեան եւ խաղաղութեան ու արդարութեան համար ի մասնաւորի Միջին Արեւելքի մեր երկիրներուն մէջ :

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԻԿԻՈՅ »

25, Յուլիս 1967 , Անթիլիաս

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՍՐՏԻ ԿԱԹՈՒԱԾ...

ԽՄԲ.— Լոյս տեսաւ «Հայ – Բոյժ»ի նոր թիւը, որմէ կը քաղենք.—

Օրէ օր աւելի, սրտի հիւանդութեանց զոհերուն թիւը այնքան կ'աճի՝ որ հանապազօրեայ մահերուն հինդէն մէկը հետեւանք է սրտի տկարութեան,— քանսէրին զոհերը կուգան սրտի զոհերէն ետքը, մանաւանդ սրտի խցումի ենթակայ դըժբախտներէն ետքը:

Դարաշրջանին նոր պատուհասն է այս հիւանդութիւնը: Սկիզբները կը համարուէր հասուն տարիքի մարդոց յատուկ դժբախտութիւն մը: Այժմ կը հաստատուի որ եթէ մեծերուն չի խնայեր, երիտասարդներն ալ զերծ չեն անպայման:

Ի՞նչ հիւանդութեան մասին է խօսքը, կամ ի՞նչպէս կը պատահի աղէտը:

Սիրտ կոչուած գործարանը դնդեր մըն է, մկան մը (միւսքլը), մէջը խոռոչաւոր, արտաքնապէս տանձի ձեւ, կուրծքին ձախ կողմը զետեղուած: Ինքնավար գործարան մը, այսինքն՝ կախում չունի մեր կամքէն, ժամացոյցի նման կ'աշխատի թիք – թաք, թիք – թաք, առանց հանգչելու, առանց դադար առնելու, խօսելու, ճաշելու, քնանալու ժամանակ, յարատեւօրէն: Ջրհան մեքենայի մը պէս (փոմփ), իր գործն է՝ արիւն զրկել եւ արեամբ ոռոգել ամբողջ մարմինը: Բացխփիկ գործիքի մը նման կ'ընդլայնի եւ կը սեղմուի, արեան հոսանքին կուտայ ճնշում մը՝ զայն մղելով ակօսներն ի վար, իմացէք՝ երակ:

Վերջապէս սիրտը կը լեցուի, կը պարպըւի շարունակաբար: Իր ամբողջական դերին մասին պիտի չխօսինք այսօր, այլ միայն այն պայմանին մասին՝ թէ սիրտն ալ, իր կարգին, արիւն հայթայթելով մարմնոյն բոլոր հիւսուածքներուն, ինք եւս կը պահանջէ ոռոգել իր սեփական հիւսուածքը: Ուրեմն, մայր – երակէն զատ, որ արիւնը կը բաշխէ մարմնոյն մէջ, սիրտը օժտուած է մասնաւոր երակային դրութեամբ մը իր իսկ սպասարկութեան համար: Այդ երակային դրութիւնը, մայր երակին արմատէն ծագում առնելով, անմիջապէս կը փաթթուի սրտի գունդին, սրտի դնդերային կծիկին վրայ, կը ճիւղաւորուի ու կը պաշարէ ամբողջ սիրտը, պսակի մը ձեւը տալով: Ահա թէ ինչո՛ւ պսակաձեւ կամ թագաձեւ երակներ կը կոչուին արիւնատար այդ թանկագին խողովակները:

Ինչպէս արիւնատար այլ խողովակներ, թագաձեւ երակները եւս ենթակայ են խցումի՝ այս կամ այն պատճառով, օրինակ՝ արեան թանձրացած, գունդ կազմած դոնդողով, կամ երակին պատերուն կարծրացումով, ճարպային կամ կրային տարրերու ստեղծած ծեփով: Հետեւանքը բացատրութեան չի կարօտիր:

Այլեւս ժողովրդական դարձած է քիմիական բառ մը,—քոլեսթերոլ: Ճարպային այս տարրը, որ կը լեցնէ, կը նեղցնէ, կը խցէ երակներուն ներքին անցքը, արգելք հանդիսանալով արեամբ ոռոգման, մահացու հարուած մը կուտայ այն կենսական գործիքին, որ սիրտ կը կոչուի:

Ահաւասիկ սրտի պսակաձեւ այս երակներուն խցումն է (էնֆարքթիւս), լցօնն է, որ եթէ երէկ կը պատահէր առաւելապէս 45 – 60 տարեկաններուն, ուրեմն միջին տարիքի մէջ, կամ մարդկային կեանքի հասունութեան ընթացքին, այժմ կը հարուածէ երիտասարդներն ալ: 40էն վար տարիքի մէջ երկու առ հարիւր համեմատութեամբ միայն կը պատահէր: Ժամանակէ մը ի վեր բարձրացած է համեմատութիւնը, կը զարնէ տարեց կամ կրտսեր:

Սննդառութի՞ւնն է պատճառը,— ո՛չ բոլորովին: Բժշկական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան զարմանալի պարագայ մը,— այրերը վեց անգամ աւելի զոհ կուտան քան կիները: Եւ այն կարծիքը կազմուած է թէ արդի կեանքի պայմաններն են, ջղային միջավայրը, ընկերային մը – տահոգութիւնները, ցնցող յուզումները, տնտեսական տագնապները, Ֆիզիքապէս կործանիչ յոգնութիւնները, մտային ըսպառիչ ճիգերը, ծանրածանր պատասխանատուութիւնները, որ պատճառ կը դառնան սրտի այս կարգի մահացու արկածներու, լանջախիթերու (անժին տը փուաթրին), յաճախ յանկարծամահ զգետնելով ենթակաները:

Սաստիկ ցաւ մը, կուրծքի «տախտակին» ետեւ: Կարծես սեպ մը կը խոթեն, գամ մը կը մխեն, դանակով կը ճեղքեն կուրծքդ: Մամուլի (մէնկէնէ) մէջ առած կը սեղմեն: Այդ պահուն՝ արեանդ ներերակային ճնշումը կ'իյնայ: Վեցի վրայ մէկ համեմատութեամբ՝ յանկարծական մահով կը վերջանայ այս ցաւատանջ տագնապը: Եւ կամ աստիճանաբար կը նուազին, կ'անհետանան ցաւերը, «կը սպիանայ» հիւանդութիւնը: Այնպէս որ սրտի մեծագոյն բժիշկներէն մին, Տոքթ. Կալլավարտէն կ'ըսէ. «Այս հիւանդութիւնը կը տեւէ 15 երկվայրկեան կամ 15 տարի»: Այսինքն, եթէ ծանր տագնապը չտարաւ ենթական 15 վայրկեանի մէջ, կրնայ 15 տարի թողուլ իր զոհը՝ պայմանով որ հիւանդը խնամէ իր սիրտը, դիմէ բժշկական խորհուրդներու եւ պաշտպանութեան:

Նման տագնապներու ընթացքին, բժշկական անմիջական օգնութիւնը կը կայանայ ցաւը փարատող դեղերու արագ գործածութեան մէջ,— մորֆին: Զօրացնել սիրտը, թոյլ չտալ որ անձնատուր ըլլայ սիրտը: Թթուածին հայթայթել սրտին, որ կը տառապի յատկապէս թըթուածնի պակասէն: Եւ վերջապէս դեղերով արգելք ըլլալ արեան թանձրացումին (հեփարին տալ), որպէսզի դոնդող չկազմուի: Բացարձակ հանդիստ անկողինի մէջ, 40 օր,— այսքան ժամանակ անհրաժեշտ է սրտին՝ սպիացումի համար:

Իբրեւ նախազգուշական միջոց, կը յանձնարարուի խաղաղ ապրիլ: Ֆիզիքական յոգնութեան պատճառ չունենալ: Հոգեպէս եւս հանգստանալ: Մարմինով կամ հոգիով նուազագոյն ճիգը կ'անդրադառնայ ջղային դրութեան, ներծորային բնախօսութեան վրայ, ստեղծելով վտանգաւոր տագնապներ:

Ուշադրութիւն խիստ պահեցողութեան (ռեժիմ), չափ դնել սննդառութեան: Ճաշերը կանոնաւոր, թեթեւ, աղը քիչ, ալքոլ երբեք, ոչ ալ թէյ կամ սուրճ: Միսը ոչ իւղոտ: Գործածել բուսական իւղ (եգիտացորենի կամ արեւածաղիկի ձէթ): Պարբերաբար արեան քննութիւն, հսկելու համար քոլեսթերոլին վրայ:

Հիւանդութիւնը գաղտուկ կ'աշխատի: Եւ երբ երեւան կուգայ, յաճախ ուշ կ'ըլլայ՝ դարմանելու համար: Այնպէս որ քառասունը անց ամէն անհատ լաւ կ'ընէ՝ երբ քննութեան կ'ենթարկէ իր սիրտը, երակները, արիւնը, պարբերաբար, դէթ տարին մէկ անգամ: Օգտակար կ'ըլլայ էլէկտրոքարտիոկրամ մը:

ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՎԱՃԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Սվաճեան լաւատես է սակայն, կը հաւատայ թէ քարոզելով բարքերը պիտի ազնուանան, ժողովուրդը նիւթական եւ բարոյական ուժ պիտի ստանայ: Կը թարգմանէ Լամընէի մաղթանք Լեհաստանին եւ այս բառին տեղ կը դնէ «Հայաստան» բառը. «Ննջէ, ով իմ Հայաստան, ննջէ ի խաղաղութիւն անոր մէջ՝ զոր քու գերեզմանդ կը կոչեն, ես դիտեմ որ քու օրրանդ է անիկա»:

Ազգը վերակենդանանալու համար ճանչնալ իր պակասութիւնները, ջանալ զանոնք սրբագրելու, որովհետեւ վէրքը տեսնելով հեռուն փախելով չի բուժուիր: Պակասութեան վրայ ցաւիլ, դարմանումին վրայ չխօսիլ, անկարելի կ'ըլլայ դարմանել եւ աւելի կը ծանրանայ: Քաջութիւնն ունենալ իր թերիները տեսնելու եւ ջանալ սրբագրելու:

Աստուրեան երկու տողով կը յիշէ «Հայաստան Մայր» արձակ բանաստեղծութիւնը, որ կը կանխէ Քաթիպայի «Մայր Արաքսին»: Սվաճեան Անիի լուռ եւ տխուր աւերակներուն մէջ կը տեսնէ ստուերներու անցքը: Ոտքի կ'ելլէ, կը դիմէ անցորդներուն եւ ծնրադիր կը հարցընէ թէ որոնք են.

«Ազնիւ զաւակս, ըսաւ քաղցր ու ցաւալի ձայնով մը եւ զիս վեր վերցնելով, ձեզի համար որչափ խորթացեր եմ որ զիս չես ճանչնար, ի՞նչ թշուառ մայր եմ, մոռցեր են զիս եւ իրենց թշնամութիւն ընողներ մայր են ճանչցեր: Որդեակ, ես ձեր մայրն եմ, ես եմ Մայր Հայաստանը ...»:

Թուելէ ետք Հայաստանի անցեալ փառքը, կը յաւելու. «Ժանտ նախանձը խսկոյն եկաւ ամէնուն սրտին մէջ հաստատեց իր աթոռը: Ռամիկը սկսաւ իշխանին բախտին նախանձիլ, իշխանը՝ թագաւորին իշխանութեանը, ամէնն ալ իրարու վիճակին: Շատ չտեւեց, ուրիշ մոլութիւններ ալ յաջորդեցին անոր: Ան ատենը սկսաւ երեւան ելլել ատելութիւն, խռովութիւն, կագ ու կռիւ զաւակներուն մէջ: Իրարու եղբայր ըլլալը մոռնալով՝ ամէնն ալ սկսան իրարու ոխերիմ թշնամին ըլլալ: Իշխաններն սկսան իրենցմէ վար եղողները արհամարհել, առ ոտն հարկանել, իբրեւ օտար եւ օտարաց մէջէն իրենց հաւասարը սիրել իբրեւ իրենց ճշմարիտ եղբայրը ու թողուցին անոնց որ իրենց բուն եղբայրներուն գլխուն ամէն չարիք հասցնեն: Ամէն մարդ իր վիճակէն դժգոհ՝ աւելի վիճակ ունեցողին տեղը բռնելու համար ամօթալի խարէութեանց, անվայել եւ մեղաւոր նենգութեանց, սոսկալի ոճիրներու ձեռնամուխ ըլլալ: Զգոյշ կեցէք այսուհետեւ այն մոլութիւններէն, որ զաւակը իր մօրմէն կը զատեն այսպէս»:

«Մեղու» աշխատանքի կը հրաւիրէր ձեռքերը փակ օտարէն օգնութիւն սպասող վարչութիւնն ու զանգուածը: «Եթէ մենք Հայերս չաշխատինք Հայաստանի համար, ի՞նչ կրնայ ընել բարեխնամ կառավարութիւնը: Պարտէզին տէրը կարող չէ մշակել պարտէզը՝ եթէ մշակներ չունենայ: Մեր ազգը ապրեցնողը Հայաստանն է, պարտաւոր ենք մշակելու զայն, որպէսզի ան պահէ եւ սնուցանէ մեզ: Երկրորդ, Հայաստան մեր բուն հայրենիքն ըլլալով՝ ամէն բանէ աւելի անոր պայծառութեան աշխատելու ենք: Հայրենասիրութիւն, եղբայրասիրութիւն միաւորեալ առաքինութիւն է, մարդուս հոգիին բնական զօրութիւններէն մէկն է: Մարդ ապրելու համար ինքզինք կը մտածէ, բայց տեսնելով որ իրեն ուրիշներ պէտք են, կը սկսի նմանները սիրել եւ փոխադարձաբար օժանդակել անոնց: Մարդերէն ընկերութիւն մը կը կազմուի, ընկերութիւնը հող կ'ուզէ, ուր բնակի եւ ապրուստը ճարէ, այդ հողը հայրենիքն է: Հայրենիք, ուր ամէն քայլի փառաւոր յիշատակի մը կը հանդիպիս, հայրենի՛ք, որուն հողը մարդուս նախնեաց քրտինքով եւ արիւնով ողողուած է եւ ուր ազգին սիրոյն համար նահատակուող քաջերուն ոսկորները կը ծածկէ: Այն հողը, որ ամէն ժամանակի մարդիկ կը պահեն եւ կը մշակեն իրենց զաւակներուն բնակարան եւ կերակուր թողելու համար: Հայրենիքը օտարին յանձնելը՝ օտարին դերին ըլլալ է, օտար երկրի մէջ իրեն հող տուող չկայ, իր հողն ալ մշակող օտար չկայ: Հայրենասիրութիւն՝ եթէ կ'ուզենք մարդ ապրիլ»: («Մեղու», 10 Յունուար 1862, թիւ 149):

Պէշիկթաշլեանի «Ի բիւր ձայնից »էն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Փոքրակազմ, այն ատենները, շուրջ 30 տարեկան: Միշտ ժպտուն, յարաշարժ: Աչքերը խոշոր եւ կարծես անթարթ նայելու համար բացուած, շողարձակ: Հաճելի խօսակցութիւնը սրամիտ, կատակասէր: Ամէնուն գործին հասնող: Եւ ամէն գործ յաջողցնող: Իրեն համար անկարելի բան չկար: Գրպանը դրամ ունի թէ չունի, միեւնոյնն է, հոգը անգամ չէ, եւ աւելի շատ անգամ չունի, քան թէ ունի: Արդէն դրամը, քանի մը ժամէն աւելի չի մնար քովը: Ունեցողէն կ'առնէ: Չունեցողին ալ՝ ինք կուտայ: Ոչ ոքի բան չի մերժեր, մանաւանդ իր օժանդակութիւնը, ծառայութիւնը:

ԿԸ ՄԵԿՆԻՄ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Անյայտ աղբիւրէ, Սոֆիայի մէջ լուր տարածուած է, թէ Կովկասէն հայ կամաւորներ ուղուած են եւ պիտի զրկուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցով:

Իրաւ ալ, Կ. Կ.ը յանձնարարած է բոլոր կոմիտէներուն եւ խումբերուն արձանագրել իրենց կամաւորները: Ես եւս արձանագրուեցայ 16 Մայիս, Շաբաթ գիշերուան խմբական ժողովին մէջ:

Արզուման Թիֆլիս զացած է եւ անոր վերադարձին կը սպասուի վերջնական կարգադրութիւններու համար:

Ինչպէս կուսակցական շարքերուն, նոյնպէս պուլկարաբնակ բոլոր Հայերուն մէջ ոգեւորութիւն եւ շարժում կայ:

Անցեալ տարի շատեր, անտեղեակ կամ անպատրաստ ըլլալով, առաջին երթին չեն կրցած մաս կազմել: Այս անգամ չեն ուզեր առիթը փախցնել: Եւ արդէն անցնող այս մէկ տարուան ընթացքին՝ դիմումները բնաւ դադրած չեն, ամէն կողմէ: Մանաւանդ հայ աշխարհի լուրերը հետզհետէ աւելի մռայլ են դարձած: Մըտաւորականներու ձերբակալութիւն, ընդհանուր տեղահանութիւն, մասնակի ջարդեր, իշխանի դաւադրական սպանութիւն եւայլն, յարաճուն կը դարձնէին վրէժխնդրութեան զգացումը:

Շարժումը ինքնին ստեղծուած էր:

Յուլիսի առաջին օրերուն, վերջապէս, վերադարձաւ Արզուման: Բայց բերանը չի բացուիր լռել չգիտցող այդ մարդուն: Դիւրին չէ ըսել այն, ինչ որ հարկադրուած է ըսել: Պէտք է որ ըսէ, սակայն: Եւ ահա.— «Ռուս կառավարութեան ակընկալած թիւը հայ կամաւորներու մասին՝ արդէն շատոնց անցած է: Արդէն կազմուած եւ ճակատ զրկուած գունդերէն զատ, դեռ այնքան շատ է ամէն կողմէ Թիֆլիս հասնող եւ Ազգ. Բիւրոյին դիմողներու թիւը, որ անկարելի է գոհացում տալ: Կառավարութեան տրամադրած միջոցները (զէնք, հագուստ, կօշիկ, դրամ) որոշ թիւի մը համար են միայն, եւ այդ թիւը շատոնց լրացած է: Ազգ. Բիւրօն կը յայտնէ թէ ի վիճակի չէ անընդհատ հասնողներու պատասխանատուութիւնը վերցնելու, եւն.»:

Այս յայտնութիւնը որքան ալ իրաւ եւ իրաւացի ըլլար, բորբոքած տրամադրութիւնները մարելու անզօր էր, պիտի գտնուէին շատերը (եւ գտնուեցան), որոնք ամէն պարագայի պիտի ուզէին հասնիլ իրենց մտադրութեան, ըլլայ իսկ անձնական միջոցներով:

Մէկն ալ ես:

Յաջորդ օրն իսկ, Շաբաթ, մտադրութիւնս յայտնելով ընկեր Լիպարիտին եւ Արզումանին, հաշիւս կտրեցի թերթին հետ: Կիրակին ընկերներու եւ բարեկամներու հետ ուրախութիւն ընելով անցուցինք, եւ գիշերը գացինք կայարան, Ռուսճուքի շոգեկառքը առնելու համար: Բայց մեզի տեղեկացուցին թէ ճամբաներու նորոգութեան պատճառով, գիշերուան շոգեկառքը յետաձգուած է յաջորդ օրուան: Հետս եկած բոլոր տղաքը մնացին ու գիշերը անցուցինք կայարանին կից պարտէզի մը մէջ, մինչեւ շոգեկառքին մեկնելու ժամը:

Սրտառուչ էր ընկերներու եւ բարեկամներու վերաբերումը: Շատեր ալ զանազան իրեղէններ նուիրած են ինծի:

Խնդրողներ կան, որ Ռուսճուք հասնելէ եւ կացութեան լաւ տեղեկանալէ ետք, մանրամասն դրեմ իրենց Ռումանիա անցնելու հնարաւորութեան եւ միջոցներու մասին:

Չէնկիլէրցի բարեկամ մը ունիմ, էֆէ մը, որուն հետ միշտ միասին եղած ենք Վառնայէն ի վեր, անունը Եղիշէ Մինասեան, Չէնկիլէրցիներուն «Կապոյտ Գօտին», թերթին վերուվար ծառայութիւններ կ'ընէր եւ ընկեր Լիպարիտին ալ սիրելին եղած էր: Հիմա, այս առթիւ ալ նորէն միասին ենք: Շատոնց կը սպասէր այս առիթին: Ու միասին շոգեկառք առնելով, առտուն կանուխ կը հասնինք Ռուսճուք:

Բարեբախտաբար առաջին անգամ, պատահմամբ, հայրենակիցի մը կը հանդիպինք, Անդրանիկ Վէլաեան, որ նաւահանդիստը սրճարան մը նստած էր:

Քաղաքը 8 – 10 հայրենակիցներ կան եղեր, մեզ կ'առաջնորդէ անոնց մօտ, որոնք շատ սիրալիր ընդունելութիւն կ'ընեն:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(14 Շար.)

ՎԱՏԱ

ՓԱՆՍԼԱՎԱ ՂՈՒԿԱՍՈՎԻ

— Ինչպես ես կարծում, Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ, ինչո՞ւ եղան այդքան մեծ փոփոխություններ Օսկո Իվանովիչի տնտեսության մեջ։ Ինչո՞ւ նա այդքան հարստացավ։

— Հա, վա՛յ, Աստված, ասես թե ես գիտեմ։ Ասում են՝ ինչ-որ ձեռնարկություններ ... Ես ինչ գիտեմ։

— Ասում են, որ նրանից առաջ տնտեսությունը վատ էր վարվում, ամեն ինչ անկանոն էր, ոչ ոք չէր հետևում, ոչ ոք չէր ստուգում, իսկ հիմա ամեն ինչ կանոնավոր է դարձել, ամեն ինչ ստուգվում է, ամեն ինչ հետևում են, ամեն ինչ ճշտորեն կատարվում է։

— Ես չգիտեմ, ինչպես էր առաջ, ես չեմ տեսել, իսկ հիմա ես տեսնում եմ, որ ամեն ինչ ճշտորեն կատարվում է։ Ես ինչ գիտեմ։ Ես ոչ մի բան չգիտեմ։

— Ներողություն, Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ, ես ձեզ հարցնում եմ, որովհետև ես գիտեմ, որ դուք ամեն ինչ գիտեք։

— Ես ոչ մի բան չգիտեմ։ Ես ոչ մի բան չգ

Տէր եւ Տիկին Զարմայր Ալեքսանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր

ՀՐԱՆՈՒՇ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 26ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ օր, Մարսէյլ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վերժին Պետոսեանի եւ զաւակներուն իրեն սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր Յակոբ Պետոսեանի անակնկալ մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Վերժին Դաւիթեանի, որ ընկեր Յակոբ Պետոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք նուիրած է :

×

Հ. Յ. Դ. Սէն Ժերոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Վերժին Պետոսեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՈՍԵԱՆԻ անակնկալ մահուան առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէն իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տիկին Վերժին Դաւիթեանի փոխան ծաղկեպսակի ընկեր Յակոբ Պետոսեանի մահուան առթիւ նուիրած 50 ֆր.ին համար :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Զորեքշաբթի Օգոստոս 2ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6·15ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ) :

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3 ժամը իրիկուան 6-ին (18) Սքուառ Մոնթոլոն :

×

ԼԻՈՆԻ ԽՈՒՄԲ

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն – Փէռաշ կը հասնի ժամը 8·53ին :

×

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշ կայարանի ժամացոյցին տակ ժամը 4ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր ե Տիկին Հ. Թագւորեանէ քսան ֆրանք, ի նպաստ օգնութեան նպատակին :

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR
167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն :

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ըստանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱԶԴ

Այս Կիրակի առաւօտ, Ժերար Սթեֆանէսքօ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ արարողութեան վերջին մասը պիտի արձանագրէ հեռատեսիլի իր յաջորդ էմիսիոնին համար :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք:

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 ֆրանք :

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1ԷՆ Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ Հոկտեմբեր 29ին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

FRIEDRICHSCHAFEN
ՔՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտառին եւ Բարձր Պավարիոյ միջեւ :

Մեկնում Օգոստոս 10ին :

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, թէր-մինիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին: Դէպի Պատըն–պատըն, ճաշ՝ Սէն Տիզիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ: Գերմանական սահմանի անցք Ցէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը:

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկնում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուրկէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնելէ ետք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը: Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր: Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւստրիա, Միւնիխ, Կարմիշ եւն.:

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան :

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն :

Կանխավճար 100 ֆր., Սահմանափակ տեղեր :

Դիմել՝ ժամը 15էն 19 :

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

ՃԱՄԲԱՐ **Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT)
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

ԽՄԲԱԿԱՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ՝ այս Երկուշաբթի, ժամը 18ին, Մշակոյթի Տունէն:
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏՕՆ

Կամիտաս վարդապետի յուշատօնի յանձնախումբը, մասնակցութեամբ՝ Ֆ. Մշակութային Միութեան, «Եանց»ի, «Ժաֆ»ի, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի, Հ.Բ.Ը. Մ. Երիտ. Ակումբին, «Սիփան Կոմիտաս» երգչախումբի, Կարմիր Խաչի, Կապոյտ Խաչի եւ Տիկնանց Միութեան, կը կազմակերպէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 15ին, ժամը 21ին, Կավոյի սրահին մէջ, Կոմիտաս վարդապետի նուիրուած երեկոյթ մը, ամբողջութեամբ բաղկացած վարպետի երաժշտական գործերէն :

Յայտագրի մանրամասնութիւնները պիտի տրուին յաջորդիւ :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ՅՈՒՇԱՏՕՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՈՎ ՄԸ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պօրըկարի պուրակին մէջ, Սէն – Նիզիէ :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Հանելի գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ, սպասարակութեամբ երիտասարդ ընկերներու եւ համակիրներու :

Օթոքառի ժամեր.— 9·30, Ռիւ Ժոզէֆ Պրէօն, 9·40 Ռիւ տը Լա Փլէն, 9·50 Փրեֆէքթիւրի սովորական անկիւնը, 10 Քուռ Պերիա :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան :

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈԲ ՄԱՇՏՈՑԻ

(ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ)
Ա. ՀԱՏՈՐ

ԿՈՂՔԸ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ՀԻՆ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՌՉՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ
Գին 15 ֆրանք

Ակադեմական գործ մըն է, ժողովուրդին ոչ մատչելի: Ուստի պիտի ղրկուի միայն փափաքողներուն : Կը խնդրուի համակիրներէն՝ նուիրել դպրոցներու եւ մատենադարաններու :

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՄԱՌԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 13ին (երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ: ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Ռիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ
30
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE
30 JUILLET
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10973 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No10.973

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

JEAN JAURÈS (1)

Աննման դէմք մը, եթէ այս բառը կը պահէ իր ուժը :(Ո՛րքան լեցունկեկ բառեր մաշեցան, գործածուելով տեղի – անտեղի,— չքնաղ, փառաւոր, հոյակապ ւ եւ այլն) :

Արդարեւ, աննման էր ընկերվարութեան այս առաքեալը, ե՛ւ իր անսպառ տաղանդով ե՛ւ մղած խիզախ պայքարներով :

Տեսաբան էր, բայց նաեւ՝ տրիբուն :

Ականատեսներ կը պատմեն թէ երբ կըրակոտ ճառ մը կը խօսէր քաղաքական կամ գաղափարական պայքարի մը առթիւ, յաճախ աջ ձեռքին թեւնոցը կը թըռէր, տենդին ուժգնութենէն :

Այս չի նշանակեր թէ ամբոխավար մըն էր : Բառն իսկ նախատինք մը պիտի ըլլար իր պայծառ անունին համար : Հռետոր, բայց նաեւ դիտուն : Գիտէր շարժման մէջ դնել հաղարաւոր բազմութիւններ, հրահրել անոնց ոգին, բայց նաեւ սնուցանել :

Շատ քիչեր կրցած են իրեն պէս «մանրել» ընկերվարութեան բարդ գիտելիքները : Գրած թէ խօսած ատեն,, պայծառ էին իր միտքերը : Մատչելի՝ ամէնէն համբակին, ինչպէս իր յաջորդներուն համար, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը պարծենան իբրեւ իր աշակերտները :

Խօսքեր, բացատրութիւններ ունի որոնք առածի կարգ անցած են ,եւ իբրեւ նշանաբան կը գործածուին : Միտքեր՝ որոնք մինչեւ այսօր ալ իբրեւ ուղեցոյց կը ծառայեն : Պատգամներ որոնց առջեւ համայնավարներն անգամ կը խոնարհէին : «Իւմանիթէ»ն մինչեւ այսօր ալ Ժօռէսով կ՝երդնու, անոր անունը պահելով թերթին ճակատը :

Ինչպէս ուրիշ ականաւոր դէմքեր, Ժօռէսն ալ դարձած էր նշանակէտ անճոռնի զրպարտութեանց, զրգռիչ սուտերու եւ խեղաթիւրումներու : Խուժանավարութեան դրօշը պարզած էր Շարլ Մօռասի թերթը, որ Ժօռէսը կ՝ամբաստանէր իբրեւ գործակալ Գերմանիոյ : — « Ամէն մարդ գիտէ որ Ժօռէս կը նշանակէ Գերմանիա» :

Թշնամիները յաջողեցան թանձրացնել, թունաւորել մթնոլորտը , եւ ի վերջոյ Ժօռէսի գլուխն ուտել խելագարի մը ձեռքով :

Ինչո՞ւ այդքան ատելութիւն, ընկերվարական առաջնորդին դէմ :

Պարզապէս անոր համար որ Ժօռէս կը ճգնէր ամէն գնով պահպանել խաղաղութիւնը : Անխնայ մերկացումներ կը կատարէր : Կը պարզէր միջազգային աշխարհակալութեան դաւերն ու կեղծիքները : Եւ այս ամէնը՝ առանց վնասելու իր հայրենիքին կենսական շահերուն :

Եւ երբ աշխարհ բռնկեցաւ 1914 Օգոստոսին, արեան գետեր հոսեցնելու համար լման չորս տարի, այն ատեն էր որ մարդիկ հասկցան թէ որքան իրաւունք ունէր : Բայց ուշ էր այլեւս :

Իր սրատեսութեան եւ արդարադատութեան ապաւինած էին բոլոր դժբախտ եւ հալածական ժողովուրդները : Եւ Ժօռէս չխնայեց իր խօսքին ու գրչին ուժը, իր տիեզերական հմայքը , սփոփելու համար անոնց տառապանքը :

Իր սիրտը նոյն եղբայրական ջերմութիւնը պահեց միշտ հայ ժողովուրդին համար : Կը խօսէր , կը գրէր, բողոքի բանաձեւեր կը ստորագրէր, եւ իր թանկագին հովանին կը տարածէր Փրօ – Արմէնիայի վրայ : Չկար հայանպաստ ձեռնարկ մը որմէ բացակայ մնար :

Այդ օրերուն, 1904էն մինչեւ 1914, եթէ Փարիզը տեսակ մը հայկական վառարան դարձած էր, մեծ մասով կը պարտինք Ժօռէսի եւ ընկերներուն : Իր սպանութենէն ետքն ալ, իր ոգին էր որ շարժման մէջ կը դնէր յաջորդները :

Ո՛ւր էր որ միշտ յիշէին իր պատմական նշանախօսքը.

— « Ո՞րն է քաջութիւնը , — Ճշմարտութիւնը փնտռել եւ ըսել » :

Այդ քաջութեան , — ճշմարտութեան , արդարութեան եւ ազատութեան դատին համար էր որ զոհուեցաւ Ժօռէս :

Որքա՛ն կարօտ ենք այսօր Ժօռէսներու հզօր ձայնին, պուտ մը արդարութիւն շահելու համար ...

31 Յուլիս, 1946 Շ.

(1) Սպանութեան տարեդարձին առթիւ 1914, Յուլիս 31 :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐԺԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան առաջին շարժին շուրջ, որ պատահեցաւ Ատափազար :

Ատափազարէն կը հաղորդուի .— Ահռելի երկրաշարժին շուրջ նոր մանրամասնութիւններ կը տրուին : Պաշտօնական տեղեկագրութեանց համաձայն, Ատափազարի մէջ մեռեալներուն թիւը 82 էր , միայն թէ փլատակներու մաքրագործումը սկսած չէ տակաւին, եւ երկրաշարժը պարբերական ցնցումներով կը շարունակուի : Կուսակալ Ալաէտտին Էրիշ ցաւով յայտնեց թէ փլատակներու տակէն դեռ երեսուն մեռեալներ կրնան ելլել :

Բազմաթիւ Ատափազարցիներ ոստիկանութեան դիմեցին, եւ ըսին թէ իրենց մօտաւոր պարագաները տուն չեն վերադարձած : Հաւանական է որ անոնց մէկ մասը աւերուած շէնքերու փլատակներու տակէն ելլէ : Ատափազարի կեդրոնին մէջ 28, Աքեազիի գիւղերուն մէջ՝ 22, Կէյվէի մէջ ինը դիակներ երեւան ելան :

Շարժի ընթացքին, երկու հարիւր Սաքարիացիներ վիրաւորուած են, անոնցմէ երեսունին վէրքերը ծանր են : Վիրաւորներուն մեծագոյն մասը Պոլիս փոխադրուած է : Ատափազարի կեդրոնին մէջ հինգ հարիւրէ աւելի տուն փլած է, իսկ հաղարաւոր բնակարաններ մասամբ քանդուած են : Փլած շէնքերուն մէջ կան պանդոկ մը, սրճարան մը եւ հինգ ափարթըմաններ : Ատափազար գիշերը անցուց խոր մթութեան մէջ : Քաղաքին մէջ հացի տագնապ կայ, առտուան դէմ հեռաձայնային խօսակցութիւնները վերսկսան : Ժողովուրդը խռնուած է կուսակալութեան պաշտօնատան առջեւ, հաց եւ վրան կ՝ուզէ : Ժողովուրդը դուրսը գիշերեց , պարտէզներու մէջ, թափուր գետիններու վրայ անկողին փռելով : Շարժը պարբերական դղրդիւններով կը շարունակուի , ժողովուրդը ահուդողի մատնուած է եւ չի կրնար իր տունը մտնել :

Պետական Աւագանին, երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, նաեւ բանակի հրամանատարներ Ատափազար փութացին : Հանրապետութեան նախագահ Ճէվտէթ Սունայ, վարչապետ Տէմիրէլ եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ցաւակից եղան աղէտեալ ժողովուրդին : Միայն թէ հացի եւ ջուրի չգոյութիւնը սաստիկ կը նեղէ աղէտեալները : Ատափազարի բանտը գտնուող երեք հարիւր դատապարտեալներ երկրաշարժի ատեն դռները կոտրած եւ ուզած են փախչիլ : Ոստիկան զօրքը մեծ դժուարութեամբ կրցած է արգիլել անոնց փախուստը : Բանտարկեալները այժմ կաշկանդուած են պարտէզին մէջ, փայտէ վանդակորմերու ետին :

27 ՑՆՑՈՒՄ

Իզմիթէ կը հաղորդուի թէ 12 ժամուան ընթացքին 27 ցնցում պատահած է, եւ այս ցնցումներուն հետեւանքով , հազարի մօտ շէնքերու պատերը եւ ծեփերը ճեղքուած են, գիւղերու մէջ տասնըվեց տուն փլած են, մէկ հոգի մեռած է : Աճըսու գիւղին մէջ խուճապի ընթացքին եօթը ամսու մանկիկ մը մոռցուած է իր սենեակին մէջ, եւ փլատակներու տակ մնալով մեռած է, Շարժի ընթացքին , հրդեհ ծագած է Իփրաշ զտարանին մէջ, եւ մեծ դժուարութիւնով մարած է : Ելեկտրական հոսանքի խզման հետեւնքով, թուղթի գործատուները չեն կրցած բանիլ :

ԾՈՎԸ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

Գարասուէ կը հաղորդուի .— Երկրաշարժը ամբողջ գիշերը շարունակուեցաւ նոյն սաստկութեամբ , եւ ահուդողի մատնեց Գարասուի բնակչութիւնը : Աղիզիյէ թաղին մէջ , Սէհէր Սագա անուն կին մը վախցաւ երկրաշարժին դղրդիւնէն եւ ցնցումէն, եւ սրտի տագնապ մը ունենալով՝ մեռաւ : Սաքարիա Գարասու խճուղին ճեղքուեցաւ եւ գոյացած ճեղքերէն ջուրեր սկսան բխիլ :

Գարասուի կառավարչատունը դէպի առաջ կքեցաւ , տասնեւհինգ տուներ մասամբ քանդուեցան : Շարժի ընթացքին , ծավը տասնեւհինգ մէթրի չափ նահանջեց, փլաժը լոգցող զբօսաշրջիկները զարմանքի մատնուեցան :

Իզնիքի մէջ, երկու հարիւր տուներ այնքան վնասուած են որ անբնակելի վիճակի մը մատնուած են : Միւս շէնքերուն հարիւրին ութսունն ալ վնասուած են : Տեղւոյն նամակատունը , Մենաշնորհի վարչութեան , հրշէջ գունդի շէնքերը, պատմական մզկիթները եւ վարժարանները մեծապէս վնասուած են : Պատմական բերդերն ալ տեղ տեղ ճեղքուած են : Հինգ տարու աղջնակ մը պատի մը տակ մնալով մեռած է, Հայրիյէ անուն կին մըն ալ յուզումէն մեռած է : Վիրաւորներու թիւը հինգ է : Իզնիկ – Ատափազար խճուղին տեղ տեղ ճեղքուած է, եւ տաք ջուր բըխած է այդ ճեղքերէն : Ժողովուրդը սարսափի մէջ է եւ փողոցները կը գիշերէ : Իզնիկցիք կ՝ըսեն թէ մինչեւ այսօր, այսքան բուռն երկրաշարժ մը պատահած չէր :

ՊՕԼՈՒԻ ՄԷՋ ԵՐԵՔ ՏՂԱՔ ՄԵՌԱՆ

Պօլուէ կը հաղորդուի . — Երկրաշարժը գիշերը պարբերաբար շարունակուեցաւ Պօլուի մէջ Մուտուրնուի Օրթաքէօյին մէջ , երեք մանուկներ փլատակներուն տակ մնալով մեռան , տասը հոգի վիրաւորուեցան : Ցնցումներէն Ապանտ Օթէլի տանիքը փլաւ, ապակիները կոտրեցան, Ապանտ լճի ջուրերը սկսան հակառակ ուղղութեամբ հոսիլ : Պօլուի մէջ եւ շրջակայքը 70 հոգի վիրաւորուած են :

Դիտարանը կը հաղորդէ թէ շարժը մինչեն տանեւհինգ օր պիտի շարունակուի :

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ, երկրաշարժէն ամէնէն աւելի աւերուած են Ֆաթիհի եւ Էմինէօնիւի կողմերը : Հասէքի հիւանդանոցի նոր տաղաւարը եւ Էմինէօնիւի Քաղաքապետութեան Ոստիկանութեան շէնքը լրջօրէն վնասուած են, եւ վտանգաւոր վիճակ մը կը պարզեն : Ոստիկանութեան շէնքին վերնայարկը պարպուած է : Ֆաթիհի կողմերը, 32 ընտանիք տարբեր տեղ փոխադրուած են : Կուսակալութիւնը հանրութեան կը տեղեկացնէ թէ ուր որ փլուզումի հակամէտ շէնք մը եւ վտանգ մը տեսնեն, անմիջապէս լուր տան պատկանեալ իշխանութեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՇՈՒՐՋ

Կարգ մը լուրերու համաձայն Նիւ Եորքի մէջ գաղտնի բանակցութիւններ կը տարուին Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ Միջին Արեւելքի շուրջ : Կ՝ըսուի թէ ռուս եւ ամերիկացի կը փորձեն միացեալ բանաձեւի մը շուրջ համաձայնիլ եւ զայն տանիլ Ապահովութեան Խորհուրդին քուէարկութեան դնելու համար :

Հարցն այն է սակայն թէ Ամերիկացիներուն ու Ռուսերուն համաձայնիլն ու բանաձեւ քուէարկելը պիտի բաւէ՞, որ պէսզի Իսրայէլ եւ արաբ այդ բանաձեւը գործարդեն : Չմոռնաք որ ցարդ Իսրայէլ ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ ՄԱԿի Ազգաժողովին միաձայնութեամբ քուէարկած բանաձեւին, Երուսաղէմի շուրջ :

Կ՝ըսուի նաեւ թէ Ռուսերը տեղեակ կը պահեն կարգ մը արաբական պետութիւններ իրենց տարած բանակցութիւններէն եւ Ամերիկացիք ալ նոյնը կ՝ընեն Իսրայէլի հետ :

Խորհ. Միութիւնը կը պատրաստուի նաեւ դիւանագիտական մեծ արշաւի մը ձեռնարկել վերջ տալու համար եթէ ոչ տագնապին առնուազն ստեղծուած վիճակին , որ կողմերու հաւասարակշռութիւնը խախտած է :

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն խորհրդային կառավարութիւնը կը փորձէ համոզել Նասրը որ բանայ Սուէզի ջրանցքը (փակ է Յունիս վեցէն ի վեր) : Կը կարծուի թէ Նասր ալ դէմ չէ ջրանցքը բանալու, բայց ցարդ երկու դրդապատճառներ կան որ արգելք կ՝ըլլան : Առաջին՝ հոգեբանօրէն արդարացնել նման քայլ մը, որ կրնայ վարկի կորուստ մը ըլլալ ու նաեւ առիթ տալ որ Իսրայէլ պահանջներ դնէ ինք ալ օգտագործելու համար ջրանցքը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ցոյցերը կը շարունակուին Պօղոս Զ.ի դէմ, իբրեւ բողոք անոր ըրած աղօթքին Այա – Սոֆիայի մէջ : Արտաքին նախարարը կը փորձէ արդարացնել Պապը, յայտնելով ծայրայեղներուն թէ Պապին ըրածը յանպատրաստից ժեսթ մըն էր եւ թէ երկու հարիւր հազար Թուրքեր որոնք Գերմանիա կ՝աշխատին արտօնութիւն ստացած եւ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ Ուրբաթ օրուան իրենց աղօթքը ընելու : Վատիկան չի մտահոգուիր սակայն եւ վստահ է որ «որեւէ ձեւով այդ ցոյցերը ստուեր պիտի չձգեն Թուրքիոյ եւ Ս. Աթոռի յարաբերութեանց դերազանցութեան վրայ, զորս Պօղոս Զ. փառաւոր կերպով ամրապնդեց » :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ հեռատեսիլը երգիծական հաղորդում մը ըրած է առջի օր, որու առթիւ Ֆրանսական կառավարութիւնը բողոք ներկայացուց Լոնտոնի դեսպանատան միջոցաւ : Դերասան մը Ֆրանսացի մառեշալի զգեստով ծպտուած սկսած է ճառ մը խօսիլ «անգլիացի Ֆրանսացիներ, չինացի Ֆրանսացիներ, քանատացի Ֆրանսացիներ » եւն. Ֆրանսական դեսպանատունը «անընդունելի« գտած է էմիսիոնը :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ եւ կինը, Շաբաթ օր Պրազիլէն մեկնած են դէպի Պելժիա, ուր կը հաստատուին :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆ

Յարութիւն Շահրիկեանը, յեղափոխական անունով Նիթրա, գրական ծածկանունով Ատոմ, ծնուել էր Թամզարա, 1860ին: Շրջանաւարտ Պոլսի Կալաթա Սէրայի Լիսէի, մասնագիտութեամբ իրաւաբան: 90ական թուականների ըսկիզբին փաստաբանութիւն էր անում Տրապիզոնում եւ միեւնոյն ժամանակ եռանդով մասնակցում էր ազգային հասարակական կեանքին: Թաղական Խորհրդի անդամ էր, Ուսումնական Խորհրդի քարտուղար, Առաջնորդարանի խորհրդատու իրաւագէտ: Հակառակ իր երիտասարդական տարիքին՝ արդէն լուրջ ազդեցութիւն եւ հեղինակութիւն էր ձեռք բերել հանրային շրջանակներում:

80ական թուականների վերջերին Տրապիզոնում հաստատուած էր Հնչակեան Կուսակցութեան Երկրի Կենտր. Վարչութիւնը, որին գործակցում էր եւ Յ. Շահրիկեանը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնումով, ինչպէս յայտնի է, Հնչակեան կուսակցութիւնն էլ մտաւ նրա մէջ, եւ Հ. Յ. Դ. Կենտր. Վարչութեան որոշումով՝ ուսուցչի պաշտօնով Տրապիզոն անցան Ս. Զաւարեանը եւ Յ. Արղութեանը, որոնք Յ. Իւսուֆեանի հետ միասին միանալով Հնչակեան Կենտր. Վարչութեան, պիտի կազմէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երկրի Վարչութիւնը: Հնչակեանները շուտով դուրս եկան Դաշնակցութիւնից, որով այդ ծրագիրը ի դերեւ ելաւ, բայց Շահրիկեանը մտաւ Դաշնակցութեան մէջ եւ հետզհետէ դարձաւ նրա ականաւոր ղեկավար դէմքերից մէկը:

Շահրիկեանի Տրապիզոնի գործունէութեան մասին քիչ տեղեկութիւն ունինք, դժբախտաբար: Յայտնի է, որ նա, իբրեւ փաստաբան, գործօն մասնակցութիւն է բերել Ս. Զաւարեանի եւ Յ. Արղութեանի ձերբակալութիւնից յետոյ, Զաւարեանի դատավարութեան մէջ: Ուրիշ բանտարկեալների պաշտպանութիւնն էլ, յաճախ, ստանձնում էր Շահրիկեանը: Իբրեւ Ուսումնական Խորհրդի անդամ աջակցել է Իւսուֆեանի կրթական ծրագիրների գործադրութեան եւ, առհասարակ, մտերիմ յարաբերութեան մէջ է եղել Իւսուֆեանի հետ: Դաշնակցութեան գործերում նրա դերը սահմանափակուել է առաւելապէս խորհրդատուի դերով: Եղել է Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ազգային մարմիններում: Յամենայն դէպս, փաստ չունինք հաստատող, որ նա աշխատելիս լինէր խմբերում կամ ժամանակի յեղափոխական ձեռնարկների մէջ:

1895ի կոտորածներին յաջորդող ձերբակալութիւնների ժամանակ՝ Շահրիկեան էլ բանտարկուեց եւ դատապարտուեց ցմահ բերդարգելութեան, բայց կարողացաւ բանտից փախչել եւ 1897ին նա արդէն Կովկասում կուսակցական գործի վրայ էր: Այսպէս, Մայիսին, Բիւրոյի յանձնարարութեամբ նա մեկնում է Սալմաստ եւ յաջողութեամբ լուծելով ընկերների մէջ ծագած տարակարծութիւնները՝ արագացնում է Խանասորի արշաւանքը:

Այնուհետեւ, Շահրիկեանը պաշտօն է ստանում նաւթաշխարհում եւ դառնում է Դաշնակցութեան Բագուի կազմակերպութեան ղեկավար ուժերից մէկը՝ Կենտր. Կոմիտէի անդամ, Շրջանային ու Ռայոնական Ժողովների մասնակից, դասախօս, կուսակցական կարեւոր յանձնարարութիւններ կատարող:

Բագուն — Ոսկանապատի Կենտր. Կոմիտէութիւնը — առանձնայատուկ տեղ ունէր մեր կուսակցութեան մէջ: Իբրեւ նաւթարդիւնաբերական խոշոր կենտրոն, այստեղ համախմբուած էր մեծ քանակութեամբ ամէն ազգի գործաւորութիւն, որի մէջ հայ բանուորութիւնը պատկառելի թիւ էր կազմում: Բագւում մեծ թիւով հաւաքուած էին եւ հայ դրամատէրեր ու մտաւորականներ: Դրամագլխի եւ աշխատանքի յարաբերութիւնները ծայր աստիճանի սրուած էին Բագւում, եւ դասակարգային պայքարը բուռն ձեւերով էր արտայայտւում: Դասակարգային փոխյարաբերութիւնները, յաճախ ազգամիջեան բախումների բնոյթ էին ստանում: Դաշնակցութեան համար Բագուն նիւթական առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող կենտրոն էր, միեւնոյն ժամանակ եւ իր ընկերային սկզբունքների գործադրութեան կարեւոր վայր: Բագուի հայ բանուորութիւնը, գրեթէ ամբողջութեամբ, կազմակերպուած էր Դաշնակցութեան դրօշի տակ: Եւ բնական է, որ ընկերային — տնտեսական հարցերը այստեղ աւելի սուր ձեւերով էին դրւում եւ աւելի բուռն կերպով արտայայտւում կուսակցական կեանքում: Երիտասարդութիւնը, մանաւանդ, համակուած աշխատաւորական — ընկերվարական գաղափարներով, ստիպում էր, որ կուսակցութիւնը աւելի ուշադիր վերաբերուի եւ աւելի գործօն մասնակցութիւն ցոյց տայ աշխատանքի եւ դրամագլխի դասակարգային պայքարում: Միւս կողմից՝ հասուն ղեկավարութիւնը գիտակցում էր, որ տընտեսական խնդիրը այնքան պարզ հարց չէ Բագւում, ինչպէս պատկերացնում էր երիտասարդութիւնը: Պայքարը զուտ դասակարգային բնոյթ չէր կրում, այլեւ ազգային: Ուղղակի կամ անուղղակի ձեւերով պայքարը ուղղուած էր եւ հայ դրամատիրութեան դէմ, որի տկարացումով շահագրգռուած էին ռուս կառավարութիւնը եւ օտար դրամատէրերը, որոնց համար ուժեղ մրցակից էր հայ դրամատէրը: Մի կողմից անհրաժեշտ էր պաշտպանել հայ բանուորութեան աշխատաւորական իրաւունքը, միւս կողմից՝ պէտք էր զգուշանալ հայ դրամագլխին մահացու հարուած տալուց: Իվերջոյ, հայ դրամագլուխն էլ կարեւոր գործօն էր հայ ազգային կեանքում:

Բախումներով եւ հակասութիւններով հարուստ այս տարօրինակ միջավայրը, բնականաբար, չէր կարող չազդել եւ Շահրիկեանի մտքի վրայ: Թուրքիայից նա եկել էր պարզ հասկացողութիւններով, իբրեւ արդիւնք թրքահայկական պայմանների, ուր դասակարգային խնդիր գոյութիւն չունէր եւ ազգովին քաղաքական ազատութեան պայքարն էր դրուած անխտիր ամէնքի առջեւ: Իբրեւ խուզարկու — քննադատող կարողութիւններով օժտուած մարդ, որի միտքը բաց էր նորամուտ գաղափարների առջեւ, Շահրիկեանն էլ շուտով համակւում է նոր միջավայրի ոգորումներով եւ սկսում է ապրել ընկերային եւ ընկերվարական հարցերով: Եւ խառնուածքով տրամադիր ծայրայեղութիւնների՝ նա անձնապէս դրաւում է ընկերային գաղափարախօսութեան ձախ հոսանքներով: Նրան առանձնապէս հրապուրում է ռուս անիշխանական — ընկերվարական Կրապոտկինը, որի երկերը կարդում է անյագօրէն եւ որի գլխաւոր գործերից մէկ մասը թարգմանել է հայերէնի: Գործնական կեանքում, սակայն, մասնաւորապէս, կուսակցութեան ընկերային քաղաքականութեան խնդրում, նա մնում է կանգնած չափաւոր դեռնի վրայ: Եւ այս հարցի շուրջ սուր տարակարծութիւններ ու վէճեր էին ծագում նրա եւ Բագուի երիտասարդ ընկերների միջեւ: Շահրիկեանը, սակայն վէճերից վախեցող չէր, նա պայքարի մարդ էր՝ աննկուն եւ յամառ կամքով:

Ուժեղ կամք երեւան բերեց Շահրիկեանը եւ հայ — թաթարական ընդհարումների օրերին: Յարական նենգ կառավարութիւնը, Կովկասի իր տիրապետութեան սպառնացող յեղափոխական հրդեհը մարելու նպատակով, Հայերի դէմ էր հանել խաւարակուռ մահմետական ամբոխը: 1905 Փետրուարին անըսպասելի կերպով սկսուեցին հայ — թաթարական բախումները: Անհրաժեշտ էր արագ եւ կտրուկ հակահարուած կազմակերպել: Անհրաժեշտ էին նիւթական մեծ միջոցներ:

Իմիջի այլ ձեռնարկների, Դաշնակցութիւնը Շահրիկեանին ուղարկեց Հիւս. Կովկաս դրամ հաւաքելու հայ հարուստներից, որոնք շատ էլ տրամադիր չէին բանալու գրպանները: Զինուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարմիր կնիքով, իր հետ ունենալով մի քանի փափախաւոր կտրիճներ, Շահրիկեան այնպիսի սարսափ ազդեց հայ Զիմզիմովների վրայ, որ սրանք «յօժար կամքով» փութացին վրճարել իրենց բաժին հանուած գումարները: Եւ կարճ ժամանակում Դաշնակցութիւնը ի վիճակի եղաւ մեծ քանակութեամբ զէնք հասցնել Կովկաս եւ ի դերեւ հանել ցարական կառավարութեան եւ թաթար բէգերի ու աղալարների նիւթած դաւերը:

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

ԽՄԲ.— Հայ լեզուի բրմապետ մը, Յ. Գուրգէն, զոր «վհուկ» կ'անուանէր Եղիշէ Արբ. Դուրեան՝ իբրեւ գերագոյն մեծարանք, 60 տարի առաջ ուղղագրական դասեր կուտար մամուլի մէջ: Սրբագրուեցա՞ն սխալները, — ո՛չ, կը շարունակուի սխալագրութիւնը աւելի քան երբեք: Կ'արտատպենք մտածելով որ եթէ օգտակար չըլլան այս դասերը, գէթ յարգած կ'ըլլանք հայ լեզուի բրմապետին յիշատակը:

Քանի մը սովորական դարձած վրիպակներ: Իմացայ թէ Վիէննայի մէջ մասնաւոր պարբերական թերթ մը կը հրատարակուի, ինչպէս ըսաւ ինձ դերմաներէն լեզուի քաջահմուտ անձնաւորութիւն մը: Այս թերթին նպատակն է եղեր լրա-

Օսմ. Սահմանադրութիւնից յետոյ, Շահրիկեանը անցաւ Պոլիս: Այստեղ նրա առջեւ բացուեց գործունէութեան լայն ասպարէզ, եւ շուտով նա դարձաւ օրուան մարդը, Կովկասում չափաւոր պահպանողական նկատուելու աստիճան, իսկ Պոլսում Շահրիկեանը երեւան եկաւ, իբրեւ ծայրայեղ գաղափարների եւ յախուռն գործելակերպի ջատագով: Յայտնի է նրա «մատը» Ազդ. Երես. եւ Քաղաք. Ժողովներում, ուր ղեկավար դէմք եղաւ մի որոշ ժամանակ:

Պատերազմի սկիզբին, Շահրիկեանը հնարաւորութիւն ունէր հեռանալու Պոլսից, բայց ինչպէս մեր միւս ղեկավար ընկերները, նա եւս բարոյական իրաւունք չհամարեց իր անձը բաժանելու ժողովրդից: Մնաց Պոլսում, տառապալից օրեր ապրեց եւ զոհ դնաց Ապրիլեան Եղեռնին:

Իր կեանքով, գործունէութեամբ, մըտաւոր կարողութիւններով եւ անհատական յատկութիւններով ինքնատիպ չեշտուած նկարագիր էր Շահրիկեանը: Խըստակրօն գաղափարական ու բարոյական ըմբռնումներով, անդիջող եւ դաժան ըսկզբունքի վերաբերեալ հարցերում, անողոք հակառակորդների հանդէպ, միեւնոյն ժամանակ քաղցրաբարոյ եւ ընկերական մտերիմ շրջանակում, անդուլ աշխատող, նոր մտքերի հետամուտ, սուր բանավիճող ու հարցերի խորքը թափանցելու ձգտող: Իբրեւ մարդ եւ հասարակական գործիչ Շահրիկեանը ցցուն եւ ուժեղ անհատականութիւն էր: Բնաւորութեան այդ գծերը երեւան են գալիս եւ նրա գրական գործերում Դաշնակցական մամուլում ցանուցիր յօդուածների, ինչպէս եւ առանձին հրատարակութիւնների մէջ:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ

Յարութիւն անունով Մշեցի Դաշնակցական երիտասարդ մը, որ, Սոֆիա, մեր շրջանակին մէջ բաւական մնալէ ետք, կուսակցական միջոցներով Ռուսճուք ղրկուած էր Կովկաս մեկնելու համար, դեռ կը մնար Ռուսճուք: Մեզ տեսած ըլլալով անունս կանչեց: Խնդրեցի որ մեզ Քեստանեանին քով տանի:

Յայտնելով մեր նպատակը ընկեր Քէստանեանին, խնդրեցի որ որքան կարելի է քիչ սպասցնեն մեզ այս տեղուանքը, որովհետեւ մեր նիւթական միջոցները շատ լայն չեն: Կը խոստանայ, բայց կը տեսնենք, որ մեզմէ առաջ սպասողները շատ են, եւ ամէն օր ալ եկողները պակաս չեն:

Սոֆիայէն զիս ճանչցողներ կային: Գիտէին, որ ես «Հայաստան» թերթին գրաշարն էի: Հետեւաբար «անոնց մարդը»: Լուրը տարածուեր է, եւ ենթադրողներ եղեր են, որ յատուկ պաշտօնով մը զրկուած եմ, եւ այս «անցնելու» դժուարութիւնները շուտով պիտի վերնան, «կարգադրութիւններ» պիտի ընեմ: Ու շատեր, նոյնիսկ մօտիկ ծանօթներ, ետեւէս եկած «բան մը» կ'ուզեն իմանալ: Ու կը վշտանան, թէ ինչո՞ւ այդչափ վերապահ եմ: Չեն ուզեր հասկնալ, թէ ես ալ, բոլորին պէս, ուրիշներու բերնէն կախուած եմ:

Այս քանի մը օրուան մէջ, մօտիկէն տեսնելով գործը, համոզուեցայ թէ «անցնելու» խնդրին մասին որոշ, անփոփոխ կարգադրութիւն մը ընելը այնքան ալ դիւրին գործ չէ: Խնդիրը հետեւեալն է.

— Պուլկարեւռումանական սահմանը, այստեղ Մարիցա դետն է: Մէկ եզերքին վրայ՝ պուլկարական Ռուսճուք քաղաքը, միւս եզերքին վրայ, քիչ մը վարով, ռումանական Ճուրճովա քաղաքը: Հետեւաբար, սահմանը անցնելու համար անցագրի խնդիր կայ: Իսկ մեր տղոց մէջ հազուագիւտ են իսկական անցագիր ունեցողներ: Միւս բոլորին համար «կարգադրութիւն» պէտք է ընել: Զեռնհաս ընկերներ պուլկարական կողմին համար կրցած են բան մը ընել, այսինքն հին կամ նոր, տարիքը եւ անունը համապատասխան կամ ոչ, անցագիր մը տալ ճամբորդին ձեռքը: Նաւամատոյցի պատկան պաշտօնեան վիզա կուտայ, որով ճամբորդը կրնայ շոգենաւ մտնել, բայց շոգենաւը ճամբայ ելլելէն ետք շոգենաւին մէջ Ռումանացի պաշտօնեաներ են այլեւս, որ կուգան քննելու ամէն մէկ անցագիր: Այդ պաշտօնեաները միշտ փոփոխական են, եւ միշտ զոյգ, բնաւ առանձին: «Կարգադրութիւն»ը ատոնց հետ պէտք է եղած ըլլայ նախապէս, բայց ո՞ր մէկուն հետ, քանի որ միշտ կը փոխուին: Եթէ ճամբորդը իր կեղծ անցագրով «կարգադրութիւն» եղածի մը հանդիպելու բախտը ունենայ, կ'անցնի, եթէ ոչ, առանց նաւէն իսկ դուրս ելլելու կը վերադարձուի: Եւ պէտք կ'ըլլայ, որ կրկին ու կրկին փորձէ նոյն անձը, մինչեւ որ յաջողի:

Պուքրէշ հասնելուն, անցագիրը կը յանձնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին, որ իր կարգին Ռուսճուք կը զրկէ, դարձեալ նոյն ձեւով գործածուելու համար:

Այս երկու օրուան առաքումներուն կէսէն աւելին չեն յաջողած անցնիլ, ետ զրկուած են: Իսկ երէկ բնաւ չփորձեցին: Այդ գործողութեան համար իւրաքանչիւր ճամբորդէ երեսուն լեվա կը դանձեն, կաշառքի համար:

Այս բոլորը, ինչ որ տեսած եմ գրեցի Սոֆիա, Թորոս Նազիկեանին եւ ուրիշներու: Այս պայմանները նկատի ունենալով դարձեալ գալ ուզողներ եթէ կան, թող դան, իրենք դիտեն:

Քանի մը օր, յաջորդաբար, բնաւ շարժում չեղաւ: Չփորձուեցաւ: Յուսահատական է վիճակս: Մանաւանդ քաղաքն ալ արդէն շատ հաճելի տեղ մը չէ: Թըրքական հին քաղաքներէն մէկն է կարծես եւ այս աւելի ձանձրացուցիչ է:

Մեր հայրենակից Սուրէն Փափազեանը անձնական մակոյկ ունեցող տեղացիներ կը ճանչնայ, որոնք փոխադրական գործերով կը զբաղին: Փորձեց անոնց միջոցով բան մը «կարգադրել», բայց չյաջողեցաւ. Այսօր 6րդ օրն է որ հասեր եմ: Կէսօրին Սոֆիայէն ընկեր Երուանդ Պարոնվարդեանը եկաւ, իրիկունն ալ՝ ընկերներ Փիլոս Յակոբեանը եւ Լեւոն Պարոնեանը: Բոլորն ալ նոյն նպատակով: Յաջորդ օրը Թորոսն ալ եկաւ:

Վերեւ յիշուած Մշեցի Յարութիւնը կ'ըսէ թէ ինք կրցեր է միջոց մը գտնել անձգլուխ 40 լեվայով, բայց «կոմիտէին աջարկելու պայմաններ ունիմ» կ'ըսէ: Լեւոնին, Փիլոսին եւ Երուանդին խոստացեր է վաղը անպատճառ զրկել: Յարութիւնը տարի կոմիտէին, խօսեցան, համաձայնեցան եւ վաղն իսկ այդ երեքով պիտի փորձէ:

Շատ պնդեցի, որ զիս ալ ատոնց ընկերացնէ, քանի որ ես շատ աւելի կանուխ եկած եմ, սակայն, պատճառաբանեց, որ վաղուան համար երեք հոգիի մասին միայն խօսած է: Ես, ուրեմն, յաջորդ օրուան կը մնամ:

Քանի մը ընկերներով, առտուն նաւահանգիստ գացած ենք, ժամանակ անցընելու համար: Անոնք կէսօրուան շոգենաւով պիտի երթան: Սրճարանը կը սպասենք արդիւնքը տեսնելու համար: Նարտի կը խաղայի՝ երբ շոգենաւը եկաւ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԷՌԵԱՆ

(15 Շար.)

ԿԱՏԱԿ

ՓԱՐՍՏՈՎՈՒ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ

— Հա՛, ինչպե՞ս կարող է ...

— Ո՞րտեղից ...

— Ես ... Ծա՛ծկ Տէր-Օհանէսի ... Ինչպե՞ս չլսեցիր ...

— Ախ, ներողութիւն ... լսել եմ ...

— Ինչո՞ւ ես ուզում ...

— Ես ... Ես ... Ես ... Ես ...

— Ես ... Ես ... Ես ... Ես ...

— Ես ... Ես ... Ես ... Ես

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Չորեքշաբթի Օգոստոս 2ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6·15ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3 ժամը իրիկուան 6-ին (18) Սքուառ Մոնթոլոն:

×

ԼԻՈՆԻ ԽՈՒՄԲ

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն – Փէռաշ կը հասնի ժամը 8·53ին:

×

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 3, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշ կայարանի ժամացոյցին տակ ժամը 4ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը վերադառնայ Երկուշաբթի 31 Յուլիս, ժամը 10ին, Փորթ Մայօ, Սիթրոյէն օթօքարներու կայարանը:

Բ. խումբը կը մեկնի Երեքշաբթի, 1 Օգոստոս ժամը 10ին, Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15 Բիւ Ժան Կուժօն:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1967–1968 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ
FRIEDRICHSCHAFEN
ՔՈՆՍԹԱՆՍԻ ԼԻՃԻՆ ԱՓԻՆ

400 մեթր բարձր ծովէն, Սեւ – Անտառին եւ Բարձր Պավարիոյ միջեւ:

Մեկնում Օգոստոս 10ին:

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Օգոստոս 10), առաւօտ մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, թէր – մինիւս, սրճարանին առջեւ ժամը 8·15ին: Դէպի Պատըն–պատըն, ճաշ՝ Սէն Տիզիէ, կայք՝ Նանսի, կարճ այցելութիւն մը Սթրազպուրկ: Գերմանական սահմանի անցք Ցէհլի կամուրջէն եւ ժամանում՝ Սինցհայմ, էջք հանգստաւէտ պանդոկ մը:

Օգոստոս 11ին առաւօտ ժամը 10ին մեկնում դէպի Ֆրիտրիխշաֆըն, Ֆրայպուրկէն (ճաշ) եւ տեսարժան վայրերէ անցնելէ ետք, ժամանում Ֆրիտրիխշաֆըն, հանգստաւէտ պանդոկ մը: Պաղ եւ տաք ջուր ամէն սենեակ, լաւ ճաշ, բազմաթիւ զուարճութեան վայրեր: Նախատեսուած են նաեւ պտոյտներ՝ Աւստրիա, Միւնիխ, Կարմիշ եւն.:

Մեկնում Օգոստոս 23ին եւ ժամանում Փարիզ նոյն երեկոյեան:

Մասնակցութիւն 450 ֆրանք, ամէն բան մէջը, բացի խմիչքէն եւ պտոյտներէն:

Կանխավճար 100 ֆր., Սահմանափակ տեղեր:

Դիմել՝ ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 10 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ այն բաժանորդները որոնք կ'ուզեն իրենց հասցէն փոխել, պէտք է ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՌԱՋ դիմեն վարչութեան ԱՆՁԱՄԲ ԿԱՄ ԳՐԱՒՈՐ: (Հեռաձայնով դիմումները կը մերժուին), տալով իրենց ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ հասցէները, ընթեռնլի եւ 5 ֆրանք:

Միայն արձակուրդի շրջանի համար բացառիկ բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 12 ֆրանք:

×

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 75 ֆրանք
Վեցամսեայ 40 ֆրանք

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 90 ֆր. կամ 18 $
Վեցամսեայ 50 ֆր. կամ 10 $

Օդանաւային սպասարկութեան յատուկ սակագին: Դիմել Վարչութեան:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն Ի ՎԵՐ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ԿԸ ԳԱՆՁՈՒԻ ՀԻՆ ՍԱԿՈՎ:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ Հոկտեմբեր 29ին:

ECOLE
NOTRE-DAME DE SACRE-CŒUR

167, Chemin des Caillols — Marseille (12)

Անարատ Յղութեան Քոյրերու այս մանկապարտէզը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ պիտի ունենայ նախակրթարանի իր բաժինը, մինչեւ 6րդ դասարան, պետական նոյն ծրագրով:

Հայ աշակերտութեան պիտի աւանդուի հայերէն լեզու, ինչպէս այժմ կ'աւանդուի մանկապարտէզի աշակերտներուն:

Կ'ընդունուին ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ: Ճաշարան, արդիական ննջարան, մասնաւոր հոգածութիւն:

Հայկական ընտանեկան մթնոլորտ:

Բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներուն մասնաւոր պայմաններ:

Արձանագրութիւնները սկսած են:

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ'ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՃԱՄԲԱՐ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
SERIGNAN (HERAULT)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆ.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆ.
Երեք շաբաթէն պակաս օրական 15 ֆ.

ԽՄԲԱԿԱՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ՝ այս Երկուշաբթի, ժամը 18ին, Մշակոյթի Տունէն:
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Արձակուրդի առիթով՝ Յուլիս 3էն մինչեւ 5 Օգոստոս՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց կը մնայ միայն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր՝ ժամը 9–12:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան, այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ բազմաթիւ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

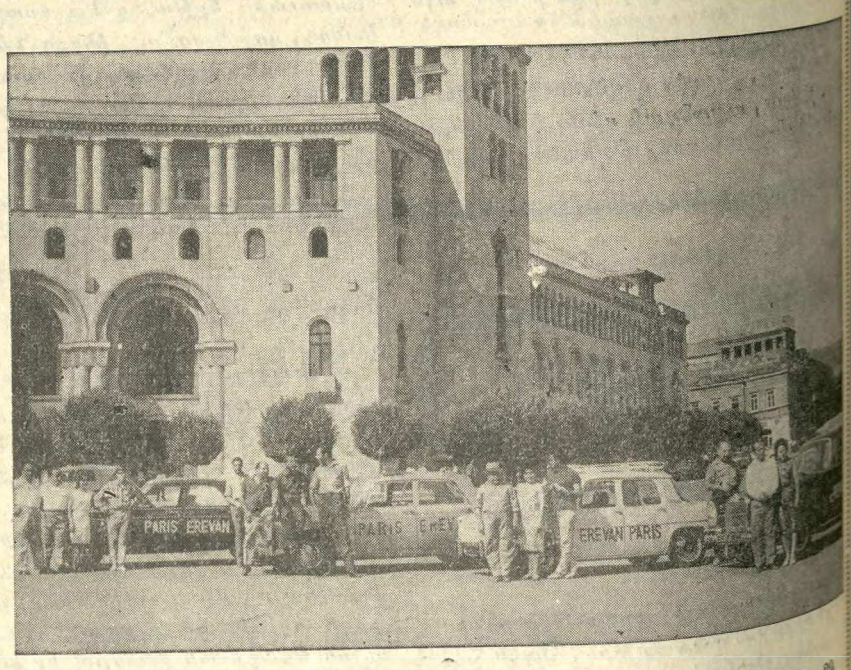

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 14ԻՆ: ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԳՈՍՏ. 29
15 օր Երեւան: Բացառիկ գին՝ 1750 ֆր.

Ճամբորդութիւն մը եւս նոյն ամսուն, մեկնում Օգոստ. 14, 2 օր Մոսկուա, 14 Երեւան: Գին 1850

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ: ԳԻՆ 1900

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 53-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43